

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Nauk Historycznych

Monika Freygant-Dzieruk
Archeologia

Praca doktorska

*Wczesnośredniowieczne osadnictwo na pograniczu Równiny Inowrocławskiej i
Pojezierza Żnińsko-Mogileńskiego. Problem kształtowania się lokalnej kasztelanii –
studium archeologiczne*

Promotor
prof. dr hab. Wojciech Chudziak

Toruń 2024

Spis treści

1.	Zagadnienia wstępne.....	5
1.1.	Uzasadnienie podjęcia tematu	6
1.2.	Cel i problematyka pracy	7
1.3.	Metody realizacji celu pracy	9
1.4.	Zakres pracy	11
1.4.1.	Zakres rzeczowy	11
1.4.1.1.	Pojęcia „osadnictwo” i „archeologia osadnictwa” w kontekście studiów nad wczesnym średniowieczem...	11
1.4.2.	Zakres chronologiczny	16
1.4.3.	Zakres przestrzenny.....	17
1.4.3.1.	Kryteria delimitacji obszaru badań.....	17
1.4.3.2.	Wyznaczenie granic obszaru badań	18
1.5.	Podstawy źródłowe	21
1.5.1.	Źródła pisane	21
1.5.2.	Źródła kartograficzne	22
1.5.3.	Źródła archeologiczne	22
2.	Problematyka studiów archeologiczno-historycznych nad kasztelaniami	27
3.	Środowisko fizjograficzne Kujaw inowrocławskich.....	35
3.1.	Etymologia nazwy <i>Kujawy</i>	35
3.2.	Podział fizycznogeograficzny zachodnich Kujaw	36
3.3.	Elementy fizjograficzne badanego obszaru	37
3.3.1.	Budowa geologiczna i złoża kopalin	37
3.3.2.	Ukształtowanie powierzchni terenu.....	40
3.3.3.	Gleby.....	43
3.3.4.	Hydrografia.....	47
3.3.5.	Szata roślinna	52
3.4.	Problem rekonstrukcji środowiska przyrodniczego Kujaw inowrocławskich	55
4.	Kasztelania inowrocławska w świetle dotychczasowych studiów mediewistycznych ...	62
5.	Historia badań archeologicznych nad osadnictwem Kujaw inowrocławskich we wczesnym średniowieczu	70

6.	Stan badań nad wczesnośredniowiecznymi strukturami osadniczymi Kujaw inowrocławskich	85
6.1.	Opracowanie analityczno-źródłowe i syntetyczne.....	85
6.2.	Archeologiczne Zdjęcie Polski – próba bilansu.....	89
7.	Wczesnośredniowieczne struktury osadnicze – analiza materiałów źródłowych	96
7.1.	Najstarsza faza wczesnego średniowiecza (VI-VII wiek – faza A-A/B)	97
7.2.	Starsze fazy wczesnego średniowiecza (VII/VIII - 2-3 ćwierć X w. – faza B-D ₀)	99
7.3.	Młodsze fazy wczesnego średniowiecza (tzw. okres państwowy – 4. ćwierć X - 1. połowa XIII w. – fazy D ₁ -E ₃)	101
7.4.	Grody i podgrodzia	104
7.4.1.	Faza B-D ₀	106
7.4.2.	Faza D ₁ -E ₃	118
	7.4.2.1. Problem lokalizacji domniemanego grodziska w Inowrocławiu	120
7.5.	Osady tzw. otwarte	124
7.5.1.	Faza A-A/B	124
7.5.2.	Faza B-D ₀	125
7.5.3.	Faza D ₁ -E ₃	128
7.6.	Cmentarzyska	134
7.6.1.	Faza B-D ₀	134
7.6.2.	Faza D ₁ -E ₃	135
7.7.	Mikroregiony osadnicze	145
7.7.1.	Faza B-D ₀	145
7.7.2.	Faza D ₁ -E ₃	161
8.	Wczesnośredniowieczne szlaki komunikacyjne na terenie Kujaw zachodnich	163
9.	Rozwój osadnictwa w rejonie Inowrocławia w okresie wczesnego średniowiecza.....	176
10.	Problem kształtowania się kasztelanii inowrocławskiej na tle przemian społeczno-politycznych państwa Piastów	179
11.	Wnioski i perspektywy badawcze	185
	Literatura	189

Aneksy

1. Katalog grodzisk	II
2. Wykaz cmentarzysk	XLIV
3. Wykaz skarbów	XLVII
4. Wykaz osad pewnych i domniemanych oraz tzw. śladów osadniczych	XLIX
4.1. Wykaz materiału zabytkowego	CXCIII
4.2. Analiza chronologiczno-typologiczna materiału ceramicznego	CCLXXXVII
4.3. Mapa występowania stanowisk archeologicznych.....	CCCXIII

1. Zagadnienia wstępne

Kujawy Zachodnie charakteryzują się niezwykle dużą liczbą stanowisk archeologicznych. Większość z nich została zarejestrowana w 2 poł. XX w. podczas badań powierzchniowych. Pierwsze prace na szeroką skalę, mające na celu rejestrację stanowisk archeologicznych, zostały zrealizowane przez Instytut Prahistorii UAM w ramach Ekspedycji Kujawskiej (późniejszego Zespołu Badań Kujaw) oraz wieloletnich i licznych akcji AZP. Analiza dokumentacji archeologicznej pochodzącej zarówno z archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Bydgoszczy oraz WArch UAM w Poznaniu, a także analiza materiału ceramicznego pozyskanego podczas ww. badań, pozwoliła na wyróżnienie stanowisk datowanych na fazę plemienną oraz państwową. Uwagę przyciąga ogromna ilość materiału zabytkowego, występującego na licznych stanowiskach archeologicznych oraz zarejestrowane relikty umocnień obronnych o charakterze grodowym datowanych na starsze fazy wczesnego średniowiecza. Znaleźiska te, pozwalają sądzić, że obszar Kujaw Zachodnich w VI-IX/X w. stanowił miejsce zamieszkania dużej liczby ludności i wyodrębnienia się w tym okresie stosunkowo stabilnych struktur osadniczych.

Ze względu na występowanie czarnoziemów i wysadów solnych Kujawy Zachodnie stanowiły atrakcyjny teren osadniczy. Dodatkowo, położenie w wododziale dwóch wielkich rzek – Wisły i Odry, stwarzało warunki do intensywnych kontaktów interregionalnych, w tym handlu dalekosieżnego. W okresie ekspansji Piastów tereny te, stanowiły również „bramę” w kierunku Pomorza i strefy chełmińsko-dobrzyńskiej. Odzwierciedlenie takiego stanu rzeczy, widoczne jest w gęstym zasiedleniu tego terenu w XI-XII wieku, czego świadectwem są licznie występujące tu stanowiska archeologiczne z tego okresu: grodziska, osady i cmentarzyska. O ważności terytorium Kujaw dla Piastów mówią również źródła pisane dotyczące fundacji kościołów.

Z pewnością główny ośrodek administracyjny i handlowy na Kujawach Zachodnich, w początkowych fazach funkcjonowania państwa piastowskiego, stanowiła Kruszwica. Jednak po buncie Zbigniewa przeciwko ojcu - Władysławowi Hermanowi, ok. 1096 r. została ona zniszczona. Jak się wydaje, główną siedzibę władcy przeniesiono wówczas do nieodległego Inowrocławia. Choć dokładna lokalizacja grodu w Inowrocławiu pozostaje nieznana, na podstawie źródeł pisanych i archeologicznych można stwierdzić, że ośrodek ten w schyłku

wczesnego średniowiecza zapewne stanowił centrum lokalnej kasztelanii w południowo-zachodniej części Równiny Inowrocławskiej.

1.1. Uzasadnienie podjęcia tematu

Obszar południowo-zachodniej części Równiny Inowrocławskiej i wschodniej części Pojezierza Żnińsko-Mogileńskiego stanowi zasadniczą część tzw. Czarnych Kujaw. Strefa ta, była obiektem badań historycznych i archeologicznych już od początków XIX w. Region obejmuje żyzne czarnoziemy, które od lat wykorzystywane pod uprawę, odsłaniały pozostałości dawnych społeczności, budząc zainteresowanie zarówno profesjonalnych badaczy historii, jak i amatorów.

Kujawy, ze względu na swoje położenie są szczególnie interesujące pod względem rozwoju osadniczego. W okresie wczesnego średniowiecza miała tu miejsce niespotykana intensyfikacja osadnicza, przypadająca szczególnie na okres tworzenia się państwa polskiego (Freygant 2017). Z jednej strony obszar ten graniczy z Wielkopolską, która znajdowała się pod wpływem pierwszych Piastów, z drugiej Kujawy graniczyły z Pomorzem Nadwiślańskim, ziemią chełmińską i Mazowszem. Ponadto Równina Inowrocławska znajduje się w wododziale zarówno Wisły, jak i Odry. Ten pośredni dostęp do dwóch kluczowych, pod względem kontaktów i transportu, rzek pozwalał na handel dalekosiężny, obejmujący obszary położone na północ, południe, jak i wschód oraz zachód. Poza wspomnianą już gęstą siecią osadniczą, przejawiającą się w wyjątkowym zagęszczeniu stanowisk archeologicznych, nie sposób w tym miejscu pominąć również widocznej koncentracji grodzisk, stanowiących główne ośrodki osadnicze w omawianym okresie. Obszar ujęty w pracy charakteryzuje się wpływami z dwóch głównych centrów: Kruszwicy, której świetność przypada na okres X-XI w. oraz Inowrocławia, który po upadku Kruszwicy w XI w., stał się siedzibą książęcą.

Pomimo bogatej historii odzwierciedlonej w źródłach pisanych, region ten doczekał się systematycznych badań archeologicznych dopiero w 2 poł. XX w. W latach 60-tych i 70-tych, na skutek zainteresowania Kujawami ośrodka poznańskiego, utworzono Ekspedycję Kujawską IP UAM w Poznaniu¹ (Bednarczyk, Koško, Stolpiak 2014, s. 310). W ramach jej działalności rozpoczęto systematyczne badania powierzchniowe i rejestrację stanowisk archeologicznych, kontynuowaną następnie w ramach programu AZP². Do głównych zainteresowań badaczy

¹ Obecnie WArch UAM w Poznaniu.

² Dokumentacja KEZAL.

należało osadnictwo związane z neolitem i okresem rzymskim oraz późnośredniowieczna zabudowa miasta Inowrocławia. Do jednego z najważniejszych odkryć dotyczących okresu wczesnego średniowiecza doszło na stan. 2 w Inowrocławiu, gdzie w 1973 zarejestrowano relikty osady zajmującej się warzeniem soli (Cofta-Broniewska 1974a, 1974b, Szalaty 1974). Do większych akcji badawczych należała też weryfikacja grodzisk, przeprowadzona w 2. poł. XX w. przez Ekspedycję Kujawską (Gniewkowo, stan. 1, Ostrowo Krzyckie, stan. 1, Ostrowo, stan. 1, Krusza Zamkowa, stan. 4, Kościelec Kujawski, stan. 1, Liszkowo, stan. 1, Gąski stan. 1)³. W latach 1977-1978 na grodzisku w Kołudzie Wielkiej, stan. 1, Zespół Badań Kujaw przeprowadził badania sondażowe, gdzie przebadano 125 m² stanowiska (Danielewski 2016, s. 143). Były to najszersze zakrojone badania grodziska w tym czasie na obszarze Kujaw inowrocławskich. Zdecydowanie największą uwagę poświęcono nieodległemu kompleksowi osadniczemu w Kruszwicy. Choć ośrodek swoją lokalizacją wykracza poza granice obszaru omawianego w pracy, ze względu na swoją ważność dla regionu Kujaw Zachodnich w okresie wczesnego średniowiecza, nie sposób o nim nie wspomnieć. Ośrodek w Kruszwicy badany był wielokrotnie przez IAiE PAN w Poznaniu w poł. XX w. (Freygant-Dzieruk 2020, s. 29), a także na przestrzeni ostatnich lat, przez Polską Akademię Nauk, czego owocem jest obszerna monografia (Dzieduszycki, Sawicka 2023).

Pomimo zaawansowanych prac badawczych wciąż brakuje całościowego spojrzenia na region obejmujący swoim zakresem przestrzennym obszar kasztelanii inowrocławskiej. Przedmiotem opracowania powinny być struktury osadnicze i ich przeobrażenia, zarówno w okresie wcześniejszym – plemiennym, jak i w czasie kształtowania się państwa polskiego. Dodatkowo nagromadzony przez lata materiał ceramiczny nie został nigdy całościowo opracowany i wymagał ponownej weryfikacji, zwłaszcza pod względem chronologii.

1.2. Cel i problematyka pracy

Celem niniejszej pracy jest próba wyjaśnienia problemu rozwoju i przemian wczesnośredniowiecznych struktur osadniczych na obszarze Kujaw zachodnich oraz kształtowania się jednostki terytorialno-grodowej związanej z ośrodkiem w Inowrocławiu.

W modelowym ujęciu na system osadniczy składają się: struktura społeczna, gospodarka i światopogląd (Chudziak 2007, s. 39). Okres wczesnego średniowiecza wiązany jest z przemianami zarówno pod względem gospodarczym, politycznym, jak i środowiskowym.

³ Dokumentacja z badań, archiwum WArch UAM w Poznaniu.

W świetle dotychczasowych studiów nad kulturą społeczeństw wczesnośredniowiecznych Niżu Polskiego należy założyć, że w 2 poł. I tysiąclecia ukształtowany został system gospodarki żywnościowej charakteryzujący się dominacją upraw zbożowych i sprzężaną obróbką roli, która prowadziła do powiększania ekumeny i wylesieniu obszarów (Chudziak 2007, s. 36). Okres wczesnego średniowiecza, to również czas przemian politycznych, tworzenia się państwa pierwszych Piastów i jego ekspansji. Prowadziło to często do zniszczenia dawnych ośrodków, ale i powstania nowej jednostki administracyjnej - kasztelanii. Kasztelan inowrocławski występuje w źródłach pisanych po raz pierwszy dopiero w 1241 roku (Guldon, Powierski 1974, s. 85), jednak wcześniejsze przekazy z 1185 i 1193 roku informują już o targu, który usytuowany był w Inowrocławiu, zapewne w najbliższym sąsiedztwie dzisiejszej Bazyliki Mniejszej Imienia Najświętszej Marii Panny. Pozwala to domniemać, że ośrodek i być może urząd kasztelański ma starszą metrykę.

Wprowadzane zmiany równały się ze zmianą światopoglądu coraz większej części społeczeństwa. Uwaga badawcza niniejszej rozprawy została skoncentrowana na rozwoju zasiedlenia, którego odbiciem jest rozmieszczenie siedlisk oraz ewolucji struktur osadniczych od okresu plemiennego po fazę państwową.

Jak dotąd brak jest opracowania, w którym w sposób holistyczny, wykorzystując różne kategorie źródeł, podjęto by kwestię genezy omawianej jednostki terytorialnej, okoliczności jej powstania i podstawowych funkcji, które ona pełniła. Jan Powierski i Zenon Guldon podjęli próbę opracowania omawianego obszaru, pod względem administracyjnym, bazując w głównej mierze na źródłach pisanych (Guldon, Powierski 1974). Natomiast Marcin Danielewski, wykorzystując warsztat archeologia i historyka poczynił wysiłek analizy sieci grodowej na Kujawach (Danielewski 2017). Z racji niewystarczającego stanu badań, analiza ta jest jednak niepełna i nie uwzględnia zmian w zasiedleniu osadnictwa otwartego. Dopiero przeprowadzenia takiej analizy może być wyjaśnieniem problemu kształtowania się i rozwoju wczesnośredniowiecznych struktur osadniczych na obszarze Kujaw. Przedstawienie tej kwestii na szerszym tle porównawczym, może pozwolić obecnie zrozumieć i wyjaśnić przeobrażenia społeczno-gospodarcze i polityczne zachodzące w tej części Kujaw.

W pracy przeprowadzono analizę struktur osadniczych wykształconych na obszarze tzw. Kujaw inowrocławskich w okresie wczesnego średniowiecza. Przeprowadzono ją pod kątem genezy i funkcji różnych form osadnictwa, będących efektem rozmaitych przejawów aktywności społeczności zamieszkującej ten obszar. Uwzględniono zarówno punkty centralne

za jakie uznano grody, związane z nimi bezpośrednio osady podgrodowe, tzw. osady otwarte, cmentarze oraz depozyty srebra. Wszystkie zmaterializowane przejawy działalności człowieka przedstawiono również na tle sieci szlaków lądowych i wodnych.

Wynik studium przedstawia interpretację rozwoju i zmian sieci osadniczej w okresie wczesnego średniowiecza na obszarze, na którym wykształciła się kasztelania inowrocławska. W niniejszej rozprawie uwzględniony został również wpływ przeobrażeń sieci osadniczej na proces kształtowania się ww. kasztelanii i jej głównego ośrodka. Również w odniesieniu do zmian zachodzących w kasztelanii kruszwickiej, jej wpływów i zasięgu oraz wyodrębnienia się kasztelani zamątwiańskiej.

1.3. Metody realizacji celu pracy

Ze względu na złożoność problemu proces opracowania podjętego tematu został podzielony na kilka etapów. Pierwszym było wykonanie kwerendy archiwalnej i źródłowej oraz zebranie literatury przedmiotu. W ramach tych działań ujęto zarówno źródła pisane, starszą i nowszą literaturę przedmiotu, prace magisterskie, ale również dokumentację konserwatorską z badań powierzchniowych, wykopaliskowych oraz nadzorów archeologicznych.

Następny etap obejmował analizę materiałów źródłowych. Zasadniczym trzonem bazy materiału źródłowego jest materiał ceramiczny pochodzący z badań powierzchniowych stanowisk archeologicznych oraz badań wykopaliskowych wybranych grodzisk, badanych w 2. poł. XX w. przez IP UAM w Poznaniu. Dzięki uprzejmości dr Józefa Bednarczyka, zbiory naczyń ceramicznych zostały udostępnione i poddane ponownej weryfikacji chronologicznej. Niestety z powodu braku dostępu/zaginięciu do 30% zbiorów, analiza ta nie mogła zostać w pełni ukończona. Jednakże w jej wyniku wyróżniono kilka dodatkowych stanowisk wczesnośredniowiecznych, które nie posiadają aktualnie karty KEZAL. Ponadto wyróżniono również stanowiska z materiałem ceramicznym pochodzącym z faz A-E, a którym do tej pory nie przypisano chronologii wczesnośredniowiecznej.

Kolejny etap stanowił wytypowanie poszczególnych grodzisk zlokalizowanych w obrębie obszaru poddanego analizie i weryfikacja ich w terenie. Badania te realizowano pod kierunkiem Wojciecha Chudziaka w ramach projektu NPRH „Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce”. Rezultatem tych badań jest 8. tom *Wczesnośredniowiecznych grodzisk*

w Polsce. Powiat inowrocławski⁴. Ze względu na słabo zaawansowany stan opracowania badań wcześniejszych, prace sondażowo-wierceniowe przeprowadzono na stanowiskach w Gąskach (stan. 1), Kołudzie Wielkiej (stan. 1), Kościelcu Kujawskim (stan. 1), Liszkowie, (stan. 1), Ostrowie (stan. 1), Ostrowie Krzyckim (stan. 1). Autorka niniejszej rozprawy brała udział we wszystkich tych pracach, natomiast samodzielnie przeprowadziła badania powierzchniowe i wykonała odwierty archeologiczne na domniemanym grodzisku w Dźwierzchnie (stan. 1).

Ze względu na niekonsekwentne stosowanie przez badaczy określenia dotyczącego rodzaju stanowiska na kartach KEZAL, w niniejszej pracy zaprzestano kierowania się ogólnie przyjętą nomenklaturą. W niniejszej rozprawie „grodziskiem” określono stanowiska z zachowanymi umocnieniami ziemnymi czy na powierzchni, czy uchwyconymi za pomocą badań wykopaliskowych. „Cmentarzyskiem” zostały określone wszystkie stanowiska, na których zostały zarejestrowane kości ludzkie. Skupiska przedmiotów tzw. wydzielonych (m.in. monety, ozdoby brązowe i srebrne) zostały zakwalifikowane jako „skarby”. Określenie „osada” zostało użyte wyłącznie w przypadku zarejestrowania na stanowisku obiektów nieruchomych tj. elementów zabudowy, palenisk czy jam gospodarczych. W każdym innym przypadku stanowiska określone zostały jako „śląd osadniczy”. W trakcie analizy, ostatecznie postanowiono wyodrębnić jeszcze dodatkową kategorię stanowisk – „osada domniemana”. Są to stanowiska, na których nie zarejestrowano obiektów nieruchomych, jednak liczba znalezionych fragmentów naczyń ceramicznych wynosi 20 i więcej. W takim przypadku istnieje duże prawdopodobieństwo funkcjonowania w tym miejscu osady, lecz dla jednoznacznej weryfikacji należałoby przeprowadzić badania wykopaliskowe.

Dzięki przyjętej formule zminimalizowano błąd sztucznie wydzielanych osad oraz rozdzielania punktów osadniczych i śladów osadniczych. Te dwa ostatnie rodzaje stanowisk posiadały często tę samą liczbę fragmentów naczyń ceramicznych, tym samym niczym się od siebie nie różniąc. Przyjęte w dokumentacji KEZAL kategorie stanowisk zaburzają postrzeganie sieci osadniczej i jej zmian w okresie wczesnego średniowiecza.

⁴Książka powstała w ramach serii *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*. Badania oraz realizacja t. 8 finansowana jest z funduszy Narodowego Instytutu Dziedzictwa, kierownikiem grantu jest dr Marcin Weinkauff.

1.4. Zakres pracy

1.4.1. Zakres rzeczowy

1.4.1.1. „Osadnictwo” i „archeologia osadnictwa” w kontekście wczesnego średniowiecza.

Prowadząc studia nad osadnictwem danego obszaru należy zwrócić uwagę na kilka elementów: ramy czasowe ujętych zmian, delimitację terenu oraz dostępne źródła. „Osadnictwo” to pojęcie, którego desygnat obejmuje zjawisko obszerne i złożone. Do tej pory doczekało się wielu definicji w literaturze przedmiotu (Ratzel 1882; Dobrowolska 1922; Wójcik 2016). W 1. poł. XX wieku badacze wielu dyscyplin naukowych próbowali stworzyć czy też dopasować obraz „osadnictwa” do swoich badań. Powstawały definicje z zakresu nauk historyczno-społecznych i geograficznych. Najogólniejsza definicja podaje, że *osadnictwo oznacza osiedlanie lub osiedlanie się ludzi na mało zaludnionych terenach oraz zespół osiedli, siedzib wraz z ludnością*⁵. Można więc stwierdzić, że badania nad osadnictwem dotyczą zarówno kultury materialnej, tzn. przedmiotów, artefaktów, pozostałościach po zabudowaniach, ale i samych ludzi, tworzonego przez nich społeczeństwa, organizacji władzy, handlu itp. Dzięki nim możliwe jest poznanie dróg, którymi nie tylko eksportowano i importowano przedmioty, ale również, kierunków, z jakich nadciągały (przenikały) nowe idee i przemiany kulturowe. Jeśli spojrzymy na ten problem pod tym względem, możliwe będzie poznanie jak najpełniejszego obrazu przemian, zachodzących w danej sieci osadniczej w określonym czasie.

O bezpośrednim wpływie środowiska na osadnictwo człowieka pisał już w 1882 r. Friedrich Ratzel w swoim podręczniku *General Geology* (Ratzel 1882, s. 125). Według niego miejsce zamieszkania uwarunkowane geograficznie ma wpływ na rozwój ekonomii społecznej i politycznej. Autor w swojej pracy omawia zarówno wpływ człowieka na środowisko, jak i środowiska na człowieka (Ratzel 1882, s. 125). Podobnie Maria Dobrowolska, zajmująca się studiami nad ziemią krakowską, swoje rozważania struktury osadnictwa wiejskiego wiązała ściśle z refleksją o genezie zjawisk osadniczych, ich ewolucji i typologii w różnych układach (czasowym, przestrzennym, problemowym) (Dobrowolska 1922, s. 106; Wójcik 2016, s. 11). W kolejnych latach M. Dobrowolska podkreślała, że zjawiska

⁵ sjp.pwn.pl [dostęp z dnia 10.02.2020 r.]

osadnicze są również zjawiskami o charakterze historycznym, podlegającym zmianom w czasie i należy je rozpatrywać uwzględniając zmiany społeczno-polityczne oraz różnice sposobów wytwórczości (Dobrowolska 1970, s. 6).

Wielu badaczy podejmowało w przeszłości temat definicji samego procesu osadniczego w kontekście historii i archeologii. Gustaf Kossinna w 1895 roku odchodząc od spojrzenia czysto historycznego stworzył metodę badawczą, która wykorzystywała wnioskowanie przez analogię (Kossina 1911, s. 2). W 1911 r. wprowadził do nauki termin „archeologia osadnictwa” (Kossina 1911). Wg badacza ostro rozgraniczone prowincje archeologiczne zawsze zbiegają się ze ściśle określonymi ludami lub grupami etnicznymi (Kossina 1911, s. 3). W jego rozumieniu termin „archeologia osadnicza” oznaczał prześledzenie historii plemion germańskich i Germanów jako etnosu (za Jankuhn 2004, s 17). Metoda badawcza G. Kossiny polegała w głównej mierze na analizie znalezisk grobowych, ich chronologii, nie uwzględniając przy tym osiedli. Albert Kiekiebush podkreślał, że niemożliwe jest zajmowanie się archeologią osadnictwa z pominięciem osiedli. Co więcej należy uwzględnić relację między nimi (za Jankuhn 2004, s. 18).

Karol Potkański osadnictwem określa historię zajmowania danego obszaru przez pewien naród: *Określenie to można rozłożyć na dwie części: najpierw mamy jakiś kawałek ziemi, jakiś obszar, który przedstawia pewną sumę warunków fizjograficznych - a następnie naród, powiedzmy organizm społeczny, który ze swej strony przedstawia znowu określoną. a w każdej epoce odmienną sumę stosunków socjologicznych. Ze wzajemnego i ciągłego oddziaływania, ze wzajemnej wymiany wpływów dwóch tych czynników powstaje to, co nazywamy ogólnie mianem osadnictwa* (Potkański 1922, s. 94). Lata 20. i 30. XX w. były więc początkiem żywej dyskusji nad osadnictwem, do której włączało się coraz więcej badaczy. Swój głos zabrał również geograf Jan Dylik. Choć jego praca *Analiza geograficznego położenia grodzisk...* miała na celu stworzenie typologii oraz katalogu grodzisk, jak sam pisze „zagadnienie osadnictwa wczesnohistorycznego jest niezbędne dla sprawdzenia i uzupełniania wniosków pochodzących z badań nad grodziskami. Osadnictwo wczesnohistoryczne stanowiło żywą powłokę geograficznego tła, na którym grodziska wyrosły” (Dylik 1936, s. 7). Stanisław Zajączkowski, który starał się ustalić przedmiot i zakres badań nad dziejami osadnictwa, analizując definicję K. Potkańskiego, zaproponował znacznie zmodernizowaną wersję definicji „osadnictwa”. Dla niego proces osadnictwa jest rezultatem oddziaływania na siebie terytorium i grupy ludzkiej, jest tworzeniem na terytorium zajmowanym przez daną grupę ludzką – punktów osadniczych, będących nie tylko osiedlami, w ścisłym tego słowa znaczeniu,

tzn. siedzibami ludzi, lecz także ośrodkami ich działalności gospodarczej, stanowiącymi ramy, w jakich kształtują się stosunki społeczne, odpowiednie do rozwoju sił wytwórczych (Zajączkowski 1956, s. 218). Stanisław Kurnatowski pisząc o przemianach zasiedlenia dorzecza Obry podkreślił, że interpretacja zjawisk osadniczych pewnego regionu polega na korelowaniu ich z wchodzącymi w grę czynnikami procesów naturalnego i kulturowego, które mogły się przyczynić do ukształtowania tych zjawisk, a z których każdy jest wielkością zmienną. Wynikiem tej interpretacji winno być, możliwie ściśle ustalenie hierarchii ważności poszczególnych czynników, określenie siły i czasu ich oddziaływania. Z największą ostrożnością odnieść się trzeba natomiast do spotykanych nieraz prób tłumaczenia przemian form osadniczych, działaniem jednego czynnika, choćby nawet o dużym ciężarze gatunkowym. O gruntowniejszych zmianach zdecydować może dopiero wypadkowa kilku współcześnie działających czynników, o mniej więcej zgodnym kierunku działania (Kurnatowski 1963, s. 183-184). Zdzisław Rajewski natomiast zespołami osadniczymi nazywa: „działalność ludzką odbywającą się na określonym terytorium w wielu miejscach” (Rajewski 1959-60, s. 92). Ma to być działalność nie tylko związana ze zdobywaniem środków do życia, eksploatacją i produkcją rozmaitych surowców, transportem, komunikacją, wymianą i handlem, ale i czynnościami społeczno-organizacyjnymi, takimi jak mieszkanie, obrona, walka i wykonywanie rozmaitych obrzędów np. pochówków zmarłych, kultami sił przyrody, składaniem ofiar w różnych formach itd. (Rajewski 1959-60, s. 92). W 1966 r. Witold Hensel zaznaczał jak ważną rolę w badaniach nad rozwojem osad w okresie wczesnego średniowiecza pełnią uwarunkowania przyrodnicze, takie jak warunki glebowe i klimatyczne (Hensel 1966, s. 701).

Z kolei Herbert Jankuhn, pod terminem „archeologia osadnicza” rozumie kierunek badawczy, usiłujący na podstawie materiału archeologicznego uchwytne i dającego się wyjaśnić materiału źródłowego rozpatrywać zagadnienia osadnicze, bez uwzględnienia aspektów plemiennych czy etnicznych (Jankhun 1983, s. 17). H. Jankhun słusznie zauważa, że archeologia osadnictwa w swoich założeniach badawczych częściowo pokrywa się z geografiami osadnictwa i historią osadnictwa, a w okresie wczesnego i późnego średniowiecza, dyscypliny te wręcz się zazębiają, wchodząc w zakres archeologii średniowiecza (Jankhun 1983, s. 17-18).

Głównym celem badań w 2. poł. XX wieku stały się studia osadnicze na poziomie mikro-, makro- i mezoregionów (Rączkowski 2001, s. 163, 164). Definicja „osadnictwa” oraz metody badawcze były obiektami dysput w latach 60. i 70. XX wieku. Było to spowodowane niewątpliwie wdrożeniem i upowszechnieniem programu Archeologicznego Zdjęcia Polski,

które dostarczyło wiele materiałów źródłowych do badań osadniczych. Do dyskusji włączył się również Henryk Łowmiański. Czerpiąc m.in. z definicji K. Potkańskiego, określił „osadnictwo” zgodnie z obowiązującym nurtem, jako rezultat oddziaływania człowieka na środowisko geograficzne, związanym w sposób trwały z określonym terenem (Łowmiański 1967, s. 15).

Choć same założenia metodyczne sformułowane w latach 60. i 70. XX wieku w badaniach nad osadnictwem były dobre, to często prowadziły jednak do determinizmu geograficznego i zdroworozsądkowych uogólnień. Próbę przeformułowania problemu podjął Jan Żak. Uściślił on definicję H. Łowmiańskiego, uznając „osadnictwo” jako przejaw uregulowanej społecznej działalności ludzkiej w określonym środowisku naturalnym, którego rezultaty związane zostały w sposób względnie trwały z tym środowiskiem, poprzez proces habitacji i zarazem eksploatacji (konsumpcyjnej, przetwórczej, wytwórczej) tego środowiska (Żak 1977, s. 421). Jest to bardzo ciekawa propozycja traktowania studiów osadniczych, jako coś więcej niż tylko proces zasiedlenia. Natomiast Waldemar Chmielewski w pierwszym tomie *Prahistorii Ziemi Polskich. Paleolit i mezolit* zaliczył do składowych elementów osadnictwa trzy czynniki. Jako pierwszy wymienia ludzi, ich umiejętności i organizację. Drugim składnikiem osadnictwa określa kulturę, która pozwala wykorzystać zasoby naturalne. Trzecim czynnikiem jest natomiast zajmowany przez ludność obszar (Chmielewski 1975, s. 16-30). Podobnie z perspektywy geografii osadniczej kwestię tę widziała Maria Kiełczewska-Zaleska, wg niej, aby w pełni badać kwestię osadniczą danej ludności należy zwrócić uwagę na gospodarkę, ustrój społeczny, następnie kulturę, a w mniejszym stopniu środowisko naturalne (Kiełczewska-Zaleska 1978 s. 26). Ciekawą definicję „osadnictwa” zaproponował Zbigniew Kobylński: „Osadnictwo to wbudowywanie trwałych struktur przestrzeni społeczno-kulturowej w konkretną geostrefę - czysto naturalną lub uprzednio zantropogenizowaną przestrzeń geograficzną” (Kobylński 1988, s.11). Przestrzenna organizacja systemu, utrwalona materialnymi obiektami powiązanymi ze środowiskiem obserwowalna archeologicznie (jakkolwiek nie zawsze w sposób pełny), pozwala pośrednio wnioskować o nieobserwowalnych archeologicznie czynnikach społecznych, ekonomicznych czy ideologicznych, warunkujących funkcjonowanie badanego systemu (Kobylński 1988, s. 10-11). Inne spojrzenie proponuje Wojciech Chudziak, w swoich badaniach nad strefą chełmińsko-dobrzyńską stosuje obok terminu osadnictwo pojęcie „zasiedlenia”, tzn. sferę działalności ludzkiej ukierunkowaną, poprzez proces habitacji, na uporządkowanie przestrzeni fizycznogeograficznej w celu szeroko rozumianej jej eksploatacji (Chudziak 1996, s. 8). Natomiast jako „osadnictwo” postrzega całokształt zjawisk przestrzennych związanych

z działalnością grup ludzkich (m.in. pola, gospodarstwa, drogi, cmentarze). Z kolei „struktura zasiedlenia” ogranicza się do elementów będących bezpośrednio rezultatem procesów zasiedlania – siedlisk i różnych ich poziomów złożoności. Archeologicznie uchwytne są one, jako zjawiska przestrzenne typu domostwo, osada, zespoły osad. Ich cechy i układ są rezultatem „procesów fizycznych i behawioralnych mających cechy prawidłowości przyczynowych”, pośrednio mogą więc stanowić podstawę wnioskowania o tych procesach (Chudziak 1996, s. 9).

Na przestrzeni lat w badaniach skupiano się na czynnikach wpływających na kształtowanie się systemu osadniczego. Szczególnie analizowano relacje pomiędzy warunkami fizjograficznymi, jak geomorfologia, gleby, hydrografia, warunki topograficzne oraz zwracano uwagę na czynniki ekonomiczne i demograficzne (Rączkowski 2001, s. 164).

Dotychczas omawiając osadnictwo wczesnośredniowiecznych Kujaw w dużej mierze skupiano się głównie na badaniu grodzisk (Behla 1888; Schumacher 1924; Schwartz 1879-1882; Dylík 1936; Kowalenko 1938; Zielonka 1959; Antoniewicz, Wartołowska 1964, Danielewski 2016). Jednak istotnym elementem było również zaplecze osadnicze i gospodarcze głównych ośrodków, czyli różne formy osadnictwa tzw. otwartego (wiejskiego). Badania takie dla terytorium nadgoplańskiego przeprowadziła B. Dzieduszycka, a ostatnio wyniki tych studiów uwzględnił w swojej monografii regionu kujawsko-pomorskiego W. Chudziak (2017). Jest rzeczą oczywistą, choć w praktyce nie często stosowaną, że w studiach nad genezą i funkcją grodów należy poddać analizie ich krajobraz przyrodniczo-kulturowy, ich położenie w stosunku do terenów osadniczych, do ówczesnej sieci komunikacji oraz do związków pomiędzy grodem a terenami eksploatowanymi gospodarczo (Jankuhn 2004, s. 30). Obecnie pod pojęciem archeologia osadnictwa powszechnie rozumie się kierunek badawczy, w którym na podstawie dostępnego materiału archeologicznego, jak i źródeł pisanych, usiłuje się rozwiązać zagadnienia osadnicze (Jankuhn 2004, s. 18). Przy wykorzystaniu interdyscyplinarności dzisiejszej archeologii w studiach nad osadnictwem, możliwe jest ukazanie procesów osadniczych, które zachodziły na danym obszarze. Wymienić tu można pojawienie się i zanik zasiedlenia, przyrost i spadek populacji. Ponowienie należy zwrócić tu uwagę na zależność osadnictwa od warunków naturalnych środowiska, w tym klimatu, hydrologii, gleby czy roślinności (Jankuhn 2004, s. 19). Warto zauważyć, że badając dany obszar zasiedlenia, biorąc pod uwagę ww. aspekty, uzyskuje się dostęp do informacji dotyczących gospodarki i struktur społecznych (Jankuhn 2004, s. 20).

Obecnie oczywistym jest, że aby poznać jak najpełniejszy obraz sytuacji osadniczej, mającej miejsce w przeszłości, należy przeprowadzić badania interdyscyplinarne, włączając, oprócz archeologii, m.in. palinologię, archeozoologię, badania gleboznawcze, czy historię, a zwłaszcza źródła pisane. W badaniach należy uwzględnić zarówno budownictwo, produkcję/gospodarkę handel, ustroj władzy i religijny, ale również środowisko przyrodnicze, którym dana ludność podlegała. Tylko szerokie podejście interdyscyplinarne do problemu może nam dać na tyle dużą perspektywę, która pozwoli poznać wiele czynników wpływających na kształtowanie się i zarazem życie konkretnej społeczności. Do najważniejszych procesów wymagających wyjaśnienia należą te związane z tworzeniem się skupisk osadniczych: zmiany zachodzące w sieci osadniczej, w tym powstawanie i upadek ośrodków grodowych, osad i poszczególnych ich skupisk, a także kształtowanie się szlaków lądowych i sieci rzecznych w kontaktach handlowych i ideologicznych wraz z migracją ludności.

1.4.2. Zakres chronologiczny

Ramy chronologiczne pracy wyznaczone zostały na okres wczesnego średniowiecza. W celu datowania fragmentów naczyń ceramicznych i rozdzielenia materiałów na poszczególne fazy, wykorzystano ogólnie przyjęty dla tego terenu schemat periodyzacyjny wprowadzony w latach 50. XX wieku przez W. Hensla i zaaplikowany przez Z. Hilczerównę dla obszaru górnej i środkowej Obry. Autorzy na podstawie analizy ceramiki pochodzącej z badań archeologicznych wydzielili dla Wielkopolski pięć faz chronologicznych rozwoju garncarstwa, które przez lata były dopracowywane i uaktualniane w stosunku do pierwszej propozycji W. Hensla z 1950 r. I tak Wojciech Dzeduszycki, opracowując materiały ceramiczne z Kruszwicy, wprowadził fazę szóstą – F oraz dokonał podziału faz D i E na podfazy D₁, D₂ i E₁, E₂, E₃ (Hensel 1950, s. 5, Dzeduszycki 1982, s. 109), a Michał Kara wprowadził dodatkowo fazę D₀, która przypada od przełomu IX/X do początku 2. poł. X wieku (Kara 2009, s. 56; tenże 2019, s. 178). Aktualny podział chronologiczny zaprezentowano poniżej.

Faza A 500 – 600

Faza B 600 - 800

Faza C 800 - 950

Faza D₀ IX/X – pocz. 2 poł. X w.

Faza D 950 – 1050

D₁ 2. poł. X w.

D₂ X/XI w. i poł. XI w.

Faza E 1050 – 1250

E₁ 2 poł. XI w.

E₂ 1 poł. XII w.

E₃ 2 poł. XII w. – 1271 r.

Faza F 4 ćw. XIII w. – 1 poł. XIV w.

Jako granicę końcową zakresu niniejszej pracy przyjęto rok 1241. Data ta wiąże się z pierwszą informacją o kasztelani inowrocławskiej zawartą w dokumencie gnieźnieńskim, w którym kasztelania jest wymieniona, jako już istniejąca⁶. Ze względu na charakter materiałów źródłowych (niewielkie serie naczyń, zespoły heterogenne) datacja stanowisk ogranicza się zazwyczaj do określenia fazy głównej bez wyszczególniania podfaz. Z tego powodu uwzględniono całą fazę E. Faza F natomiast została oznaczona tylko w przypadku, gdy materiały źródłowe datowane były ogólnie w ramach faz E-F.

1.4.3. Zakres przestrzenny

1.4.3.1. Kryteria delimitacji obszaru badań

Ustabilizowanie się granic ziemi kujawskiej nastąpiło dopiero w XV w., wraz z powołaniem województwa inowrocławskiego i brzesko-kujawskiego (Guldon 1963, s. 5). Powstały wówczas podział administracyjny opierał się w dużej mierze na wcześniejszych strukturach kasztelani: bydgoskiej, wyszogrodzkiej, gniewkowskiej, inowrocławskiej, zamątwiańskiej, kruszwickiej, radziejowskiej, przedeckiej, kowalskiej i włocławsko-brzeskiej. W literaturze przedmiotu funkcjonuje kilka rodzajów podziału obszaru Kujaw. Za podstawową pracę traktującą o granicach poszczególnych kasztelanii uważa się *Podział administracyjny Kujaw i ziemi dobrzyńskiej w XIII-XIV wieku* autorstwa Zenona Gulдона i Jana Powierskiego (1974). Próbę zarysowania granic Kujaw w okresie wczesnego średniowiecza podjął również Marcin Danielewski w swojej książce *Sieć grodowa na Kujawach oraz jej funkcje od połowy X do końca XIII wieku* (2016).

Na potrzeby niniejszego opracowania zastosowano trzy kryteria delimitacji obszaru badań. Jednym z pierwszych jest wyjątkowe zagęszczenie występowania stanowisk

⁶ KDW II, nr 229.

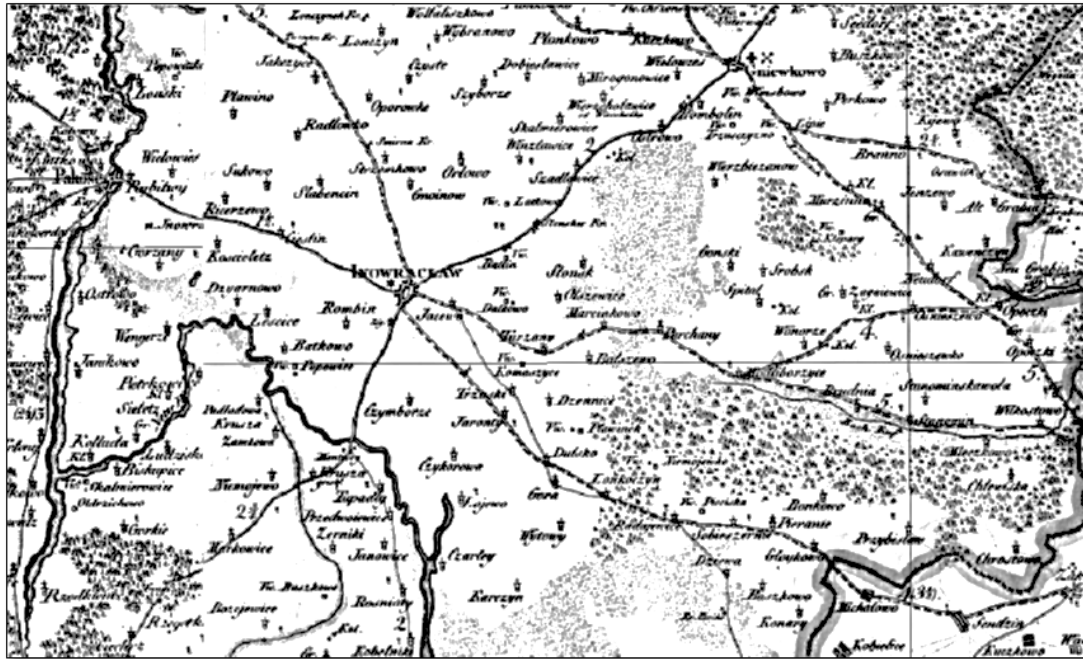
archeologicznych datowanych na okres wczesnego średniowiecza na obszarze kasztelanii inowrocławskiej. Kolejnym aspektem wziętym pod uwagę są historyczne granice Kujaw, szczególnie ważne przy wytyczaniu zachodniej granicy obszaru badań. Zachodnią rubież Kujaw w X-XII w. trudno rozdzielić linearnie. Warto przyjrzeć się uwarunkowaniom geograficznym i historycznym. Mogą one wskazywać punkty, w których przebiegała granica pomiędzy Kujawami a Wielkopolską. Nie bez znaczenia wydaje się ciąg południkowy jezior: Janikowskiego, Trlągu i Bronisław oraz rzek Noteci i Kwieciszówki (Danielewski 2016, s. 35). Dlatego też przy wyznaczaniu obszaru badań wzięto również pod uwagę cieki i zbiorniki wodne oraz inne naturalne bariery jak np. Puszcza Bydgoska. Wg Z. Gulдона i J. Powierskiego obszar między Strzelnem na wschodzie a Kwieciszewem i Gębicami na zachodzie był silnie zalesiony oraz pozbawiony grodów (Guldon, Powierski 1974, s. 107-108). Informacja ta pokrywa się z obecnym stanem rozpoznania tego obszaru pod względem osadnictwa grodowego. Możliwe więc, że obszar ten stanowił w okresie wczesnego średniowiecza pogranicze między Kujawami a Wielkopolską.

1.4.3.2. Wyznaczenie granic obszaru badań

Niestety nie znane są żadne źródła pisane dotyczące pierwotnych granic kasztelanii inowrocławskiej. Punktem wyjścia do określenia tego obszaru są ustalenia w tej kwestii autorstwa Z. Gulдона i J. Powierskiego (1974).

Granica zachodnia została przeprowadzona na linii zachodniej krawędzi Kujaw. Biegnie więc przez ciąg jezior rynnowych – Janikowskiego i Pakoskiego, ciągnąc się dalej ku północy do Pakości (Guldon, Powierski 1974, s. 86). Miejscowość ta, wraz z funkcjonującym od drugiej połowy XIII w. grodem, była punktem węzłowym między Kujawami a wielkopolskimi Pałukami. Potwierdzeniem tego stanu rzeczy może być działająca w średniowieczu przeprawa na Noteci w samej Pakości (Danielewski 2016, s. 38). Przynależność Pakości do Kujaw potwierdzona jest dla XIV w. (Guldon, Powierski 1974, s. 86). Dalej granica biegnie na zachód wzdłuż Noteci przez jezioro Wolickie i dalej Notecią ku północy.

Na mapie Gilliego z pocz. XIX w. (ryc. 1) widać wyraźnie, że centrum wysoczyzny jest mocno odlesione. Podobna sytuacja została przedstawiona na mapie F. Schröttera (ryc. 2).

Ryc. 1. Obszar Inowrocławia i okolic na mapie Gilliego z 1802-1803

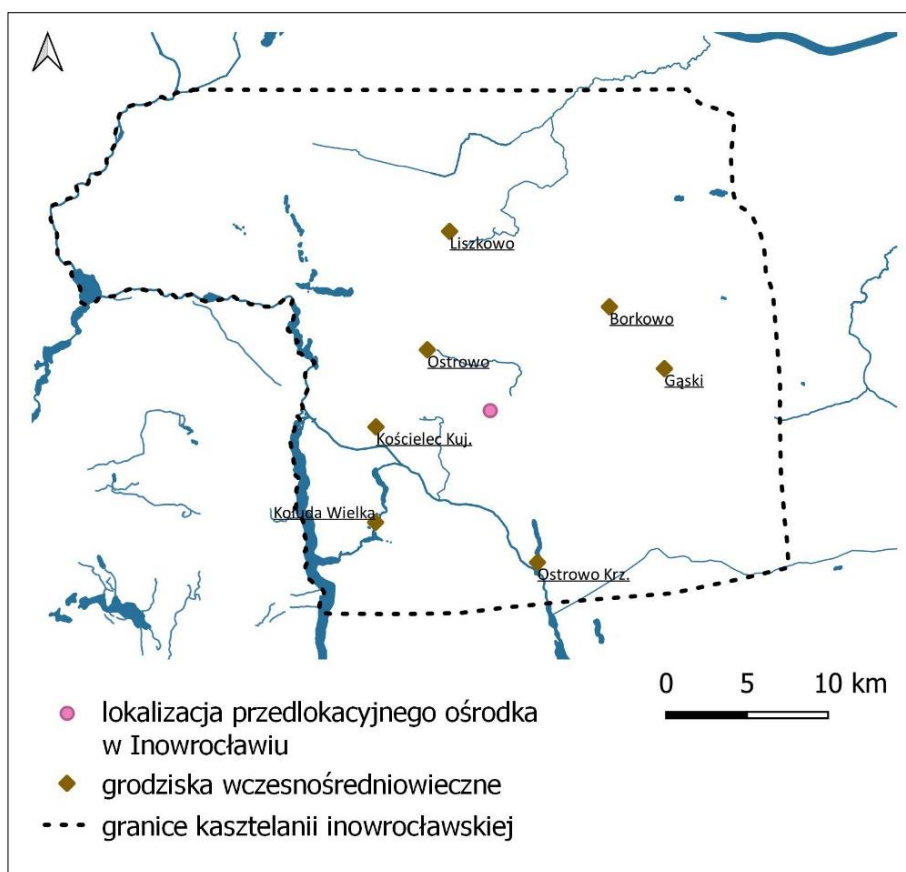
Ryc. 2. Obszar Inowrocławia i okolic na mapie Schröttera z lat 1796-1802 z zaznaczonymi grodziskami średniowiecznymi (red. Chudziak, Weinkauff 2023, s. 9)

Na podstawie rozmieszczenia stanowisk wczesnośredniowiecznych można zauważyć, że lasy porastające teren stanowiły swego rodzaju barierę i granicę osadniczą. Granica północna została więc wydzielona na podstawie występującego pasma lasów na północ od Gniewkowa, stanowiących pozostałości Puszczy Bydgoskiej. W tym obszarze widoczne jest również zanikanie zarejestrowanych stanowisk archeologicznych. Im dalej na północ, tym liczba stanowisk archeologicznych jest zdecydowanie mniejsza. Niewątpliwie taki stan rzeczy spowodowany jest ograniczeniami w badaniach powierzchniowych występującymi na terenach leśnych. Jednak brak osad oraz ilość występującego materiału ceramicznego może sugerować, że obszar ten stanowił pogranicze inowrocławskiej ekumeny osadniczej. Puszcza natomiast stanowiła naturalną, niezamieszkałą granicę.

Granica wschodnia kasztelani jest trudna do wyznaczenia. Obszar wschodni wchodzący w zakres kasztelanii inowrocławskiej wydzielono w oparciu o znacznie mniejszą gęstość osadniczą we wczesnym średniowieczu i odmienne warunki fizyczno-geograficzne (m.in. inny rodzaj gleb, mniejsza ilość i odmienne formy jezior) w stosunku do terenów położonych dalej na wschód (Kujawy nadwiślańskie).

Granica południowa została wyznaczona horyzontalnie a jej punktem wyjścia jest dzisiejszy, północny brzeg jeziora Gopło. Osadnictwo nadgoplańskie związane jest w dużej mierze z ośrodkiem w Kruszewicy, który nie jest przedmiotem badań niniejszej pracy.

Tak wyodrębniony obszar (ryc. 3) ze względu na ścisłe powiązania z Inowrocławiem na potrzeby niniejszego opracowania został określony jako Kujawy inowrocławskie.

Ryc. 3. Kujawy inowrocławskie. Przedstawienie granic obszaru badań na podstawie Guldon, Powierski 1974 z zaznaczoną siecią wodną oraz najważniejszymi ośrodkami z okresu wczesnego średniowiecza (oprac. M. Freygart-Dzieruk)

1.5. Podstawy źródłowe

1.5.1. Źródła pisane

Liczba znanych przekazów i źródeł pisanych dotyczących wczesnego średniowiecza dotycząca omawianego obszaru jest niewielka. Najwcześniejsza informacja dotycząca Kujaw została zawarta w bulli papież Innocentego II z 1136 r.⁷, w której to Kujawy i archidiecezja gnieźnieńska zostają oddane pod opiekę papieską. Osada targowa w Inowrocławiu oraz nazwa *in novo Wladislaw*, po raz pierwszy zostały wymienione w źródłach pisanych 20 stycznia 1185 r., w dokumencie księcia Leszka, syna Bolesława Kędzierzawego⁸. Natomiast większość przekazów źródłowych pochodzi dopiero z XIII w. Źródła pisane, które dotyczą Inowrocławia, bądź kasztelanii inowrocławskiej to głównie zapiski kościelne, traktujące

⁷ CDP I nr 89.

⁸ KDP II, nr II.

o nadaniu wsi lub majątków. Do najważniejszych zbiorów należy zaliczyć *Codex diplomaticus Poloniae*, *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski* czy *Dokumenty kujawskie i mazowieckie przeważnie z XIII wieku* opracowane przez Bolesława Ulanowskiego (1887) oraz fragmenty *Rocznika kujawskiego* wydane przez Augusta Bielowskiego (1878, s. 204-212). Wymienione źródła są nieocenioną pomocą przy rekonstrukcji sytuacji politycznej i praw własności oraz ich zmian. Traktując o sieci osadniczej danego obszaru należy pamiętać również o spisach i księgach kościelnych, dotyczących najstarszych parafii, których zakładanie świadczy o kierunkach rozwoju osadnictwa i zasiedlenia obszaru.

1.5.2. Źródła kartograficzne

Problematyka wykorzystywania map dawnych w badaniach geograficzno-historycznych od lat poruszana jest w literaturze przedmiotu (Szady 2018; Tyszkiewicz 2014; Ostrowski 2015). Podstawowa rola map w badaniach geograficzno-historycznych to określenie relacji przestrzennych zjawisk historycznych. Rozumianych poprzez identyfikację i lokalizację geograficzną obiektów, pomiary odległości, następnie rozmieszczenie, zagęszczenie i układ przestrzenny zjawisk, określenie ich zasięgów i przebiegów (np. badania granic, szlaków komunikacyjnych). Pod pojęciem „zjawisk historycznych” należy pojmować zarówno elementy środowiska przyrodniczego jak też krajobrazu kulturowego i historyczno-politycznego (Szady 2018, s. 120). Ich użyteczność w studiach archeologicznych nie jest na ogół kwestionowana. W niniejszej analizie osadniczej zostały wykorzystane mapy historyczne m.in. Bernarda Wapowskiego (1526 r.), mapy Friedricha Schröttera (1796-1802) Davida Gilliego (1802-1803), mapy topograficzne oraz plany miasta Inowrocław (1900 r., 1944 r., 1953 r.). Celem ich studiów jest próba lokalizacji całkowicie zniszczonych dziś grodzisk oraz zaobserwowanie zmian przebiegu cieków wodnych, a także zasięgu naturalnych barier geograficznych.

1.5.3. Źródła archeologiczne

Podstawę wykonanej analizy osadniczej stanowią wszelkie pozostałości osadnictwa wczesnośredniowiecznego występujące na omawianym obszarze, w tym głównie zróżnicowane pozostałości zasiedlenia oraz ruchomy materiał źródłowy reprezentowany zasadniczo przez ceramikę naczyniową. Oprócz tego uwzględniono zarejestrowane na stanowiskach kości ludzkie, kości zwierzęce oraz przedmioty zróżnicowane funkcjonalnie (tzw. wydzielone),

m.in. narzędzia i ozdoby. Pod uwagę zostały również wzięte źródła nieruchome stanowiące m.in. konstrukcje drewniane, pozostałości zabudowy, wałów czy jamy gospodarcze.

W części analitycznej pracy wykorzystano fragmenty naczyń ceramicznych pochodzących z badań powierzchniowych z lat 1967-1979, prowadzonych przez IP UAM w Poznaniu. Materiał ten został poddany analizie chronologicznej i typologicznej. Opracowany materiał ceramiczny z badań powierzchniowych IP UAM w Poznaniu przechowywany jest w archiwum WArch UAM w Inowrocławiu.

Analizowany materiał zabytkowy pochodzi również z badań powierzchniowych i wykopaliskowych przeprowadzonych na obszarze Kujaw inowrocławskich, w ramach większych akcji badawczych, skupiających się na poszczególnych stanowiskach. Wyjątkową wartość poznawczą mają tu z pewnością wyniki badań w Inowrocławiu (stan. 2a i 2), Mątwach (stan. 1), Kruszy Zamkowej (stan. 13) oraz grodzisk powiatu inowrocławskiego. Szczególny nacisk należy położyć tu na wyniki badań weryfikacyjnych, które prowadzone były w ostatnich latach przez KSiWŚ IA UMK w Toruniu (Borkowo, Dźwierzchno, Gąski, Kołuda Wielka, Kościelec Kujawski, Liszkowo, Ostrowo, Ostrowo Krzyckie). Materiały wraz z dokumentacją z badań KSiWŚ IA UMK w Toruniu znajdują się w archiwum KSiWŚ IA UMK w Toruniu.

Wykorzystana dokumentacja konserwatorska, w tym z badań powierzchniowych AZP – karty KEZAL oraz sprawozdania z badań z wykorzystaniem metod wykopaliskowych lub nieinwazyjnych została udostępniona przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu, delegatura w Bydgoszczy, Muzeum im. Jana Kasprowicza w Inowrocławiu, Wydział Archeologii UAM w Poznaniu oraz Instytutu Archeologii UMK w Toruniu. Uzupełnienie jej stanowią niepublikowane prace magisterskie omawiające zagadnienia związane z grodziskiem w Kołudzie Wielkiej, stan. 1 autorstwa Zdzisława Sulimy (1979), warzelnią soli w Inowrocławiu, stan. 2 (Szałaty 1974) oraz Kruszy Zamkowej, stan. 4. (Wolanin 1977). Prace znajdują się w archiwum WArch UAM w Poznaniu oraz prace magisterskie dotyczące osady w Szarleju, stan. 5 (Jarząbek 2008) i osady w Dźwierzchnie, stan. 2 z archiwum IA UMK w Toruniu.

Wartym zaznaczenia jest też fakt, że w większości karty stanowisk archeologicznych dla omawianego obszaru zostały wykonane w latach 90-tych XX w. oraz w pierwszej dekadzie XXI w. w ramach badań powierzchniowych. Zawarte w nich dane są często niekompletne lub

nieaktualne wobec obecnego stanu wiedzy. W celu uszczegółowienia wyników wykorzystano również informacje pochodzące z literatury przedmiotu.

W wyniku przeprowadzonej kwerendy archiwalnej zebrano wszystkie dostępne dane dotyczące pozyskanego materiału i dokumentacji, obejmującej wyniki badań wczesnośredniowiecznego osadnictwa w obrębie Kujaw inowrocławskich.

Jednym z najważniejszych efektów ww. kwerendy jest zweryfikowanie i zaktualizowanie listy stanowisk archeologicznych z obszaru Kujaw inowrocławskich, na których został zarejestrowany materiał zabytkowy datowany na okres wczesnego średniowiecza. Tym samym wyróżniono dodatkowo 122 stanowiska archeologiczne, które obecnie nie posiadają KEZAL. Zostały one wydzielone w większości przypadków podczas badań prowadzonych przed uruchomieniem programu AZP, w trakcie weryfikacji terenowych ośrodka poznańskiego. Dodatkowo na podstawie analizy materiału ceramicznego wyróżniono 7 stanowisk, których karty KEZAL nie zawierają wyodrębnionej fazy wczesnego średniowiecza. Łącznie uwzględniono 1902 stanowisk archeologicznych.

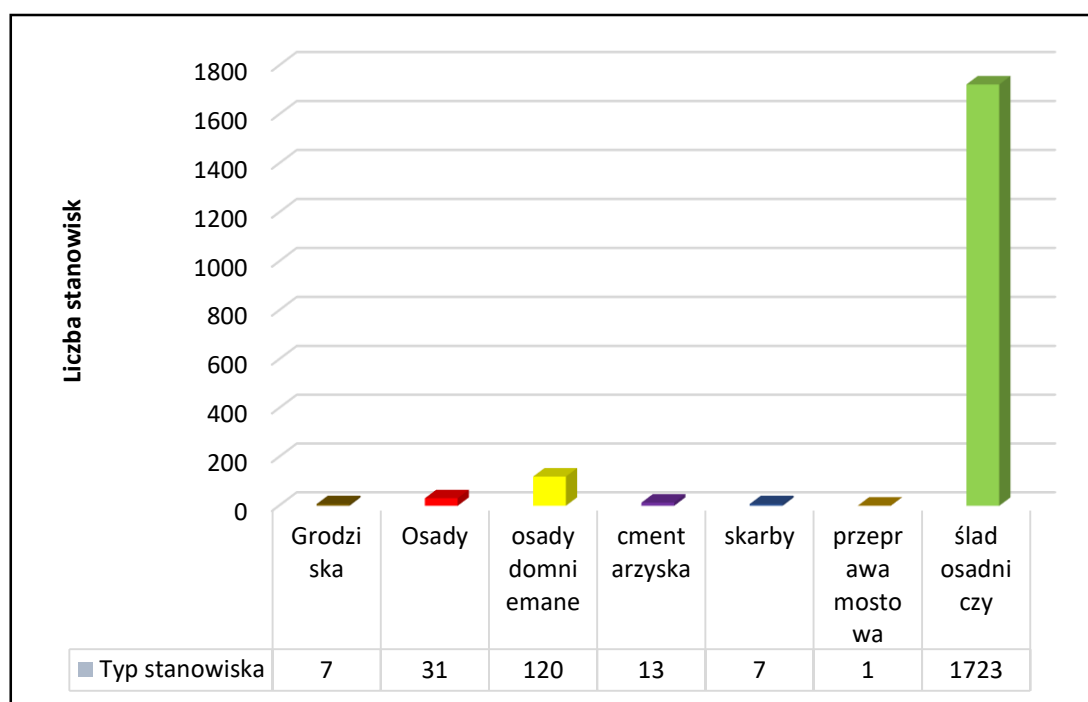
Najwięcej problemów nastręcza analiza grodzisk. Grodziskiem nazywamy strukturę obronną, najczęściej odznaczającą się w terenie, która może posiadać takie elementy jak wał, majdan czy fosa (Olczak, Siuchniński 1976, s. 116-118). Po pierwsze dokumentacja konserwatorska dotycząca obiektów typu grodowego, często jest niepełna i nie ujmuje badań z ostatnich 20 lat. Dodatkowo ilość literatury, zwłaszcza XIX i XX-wiecznej traktującej o grodziskach jest znaczna, choć często są to informacje jednozdaniowe i wykluczające się nawzajem. XIX-wieczni badacze często do grodzisk zaliczali naturalne wzniesienia, na których nigdy nie zarejestrowano warstwy osadniczej.

Wieloletnia i nieustająca orka na stanowiskach doprowadza do degradacji zabytków oraz struktur obronnych, przez co część z istniejących w okresie wczesnego średniowiecza grodów, jest już być może nieuchwytna w terenie⁹. Podstawę źródłową analizy grodzisk stanowi więc, liczna literatura przedmiotu, która została następnie zweryfikowana za pomocą danych pozyskanych z dokumentacji konserwatorskiej oraz materiałów źródłowych i dokumentacji z badań terenowych IP UAM w Poznaniu. Co więcej dodatkowej weryfikacji w postaci badań sondażowych zostały poddane wybrane grodziska z powiatu

⁹ Przykładem jest grodzisko w Gąskach, gdzie dzięki zdjęciom z lat 60. XX w. udało się zlokalizować je w terenie. Dzisiaj grodzisko jest już całkowicie zniwelowane.

inowrocławskiego. Ostatecznie analiza wykazała, że na omawianym obszarze znajduje się 7 grodzisk oraz 11 grodzisk domniemanych wymagających dalszej weryfikacji terenowej¹⁰.

Według wspomnianego już wprowadzonego w pracy podziału stanowisk archeologicznych liczba osad wg KEZAL (436) została zredukowana do 31 i 120 domniemanych (wyk. 1).

Wykres 1. Liczba poszczególnych typów stanowisk archeologicznych wg analizy materiału zabytkowego (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Punkty osadnicze i ślady osadnicze zostało zebrane w jedną kategorię „ślady osadnicze”. W niniejszej pracy rozumiany jako bliżej nieokreślona przestrzeń reliktowa, gdzie ze względu na stan badań niemożliwym jest dookreślenie jej roli osadniczej. Skupia ona wszystkie stanowiska, na których zarejestrowano materiał ceramiczny oraz inny materiał zabytkowy ruchomy, m.in. polepę, żużel, przęślik, a który nie znajdował się w kontekście obiektu lub warstwy datowanej na okres wczesnośredniowieczny. Grupa ta skupia największą liczbę stanowisk aż 1723 z 1902.

Wartym podkreślenia jest fundamentalne znaczenie dla wyników przeprowadzonej analizy wykorzystanie dokumentacji i materiałów źródłowych pochodzących z badań

¹⁰ Grodziska zostały dokładnie omówione w Aneksie, *Katalog grodzisk*.

powierzchniowych prowadzonych na tym terenie. Bez przesady można stwierdzić, że teren Kujaw należy obecnie do najlepiej przebadanych pod tym kątem obszarów na terenie Polski. Prace te odbywały się przez dekady, zarówno w trybie niezależnych badań powierzchniowych prowadzonych przez IP UAM, jak i badań realizowanych w ramach AZP.

2. Problematyka studiów archeologiczno-historycznych nad kasztelaniami

W historiografii polskiej od wielu lat badacze zajmują się problemem kształtowania się struktur państwowości, które stanowiły złożony proces (Modzelewski 1986; Bogucki 1992; tenże 1996; Grążawski 2005; Dąbrowski; Fokt 2022). Szczególne zasługi dla studiów nad kasztelaniami w Polsce ma Kazimierz Grążawski, który opracował pod tym kątem ziemie świecką i michałowską (2005). Wartym wymienienia jest też opracowanie ziemi lubaskiej, w którym tenże autor w sposób kompleksowy omawia rozwój osadnictwa (2009).

Proces tworzenia się struktur państwowości wiązał się ściśle z przeobrażeniami politycznymi, osadniczo-kulturowymi i społeczno-gospodarczymi (Grążawski 2005, s. 13). Zmiany dotyczyły nie tylko bezpośredniego obszaru zajmowanego przez tworzące się państwo pierwszych Piastów, ale i terenów sąsiednich, które z czasem zostały włączone w struktury państwowe. Tereny zajęte przez Piastów charakteryzowały się znaczną stabilizacją funkcjonalno-przestrzenną. Gwarantować to mogły jedynie wspólnoty o silnie wykształconym poczuciu tożsamości terytorialnej, nadto wyraźnie zakorzenione w lokalnej tradycji (Kara 2009, s. 155). Władza książęca zniszczyła polityczne struktury, ale nie zburzyła organizacji opolnej. Ograniczyła tylko niektóre prerogatywy związku sąsiedzkiego i przystosowała jego publiczne funkcje do własnych potrzeb (Modzelewski 1986, s. 178). Opole stało się i pozostawało przez kilka stuleci tą strukturą, która czyniła zadość potrzebom wspólnego odpierania napadów oraz rozstrzygania we własnym gronie sąsiedzkich sporów (Modzelewski 1986, s. 178).

Aby skutecznie sprawować władzę nad zajętymi już obszarami, oraz zabezpieczyć granice, często nie posiadające charakteru linearnego, doprowadzono do stworzenia podstawowej jednostki administracji państwowej, funkcjonującej między XII a XIV w., którą były kasztelanie (Rajman 2009, s. 6). Zastąpiły one wcześniejsze opola i okręgi grodowe na czele których stał komes, później nazywany kasztelanem (Guldon, Powierski 1974, s. 61; Grążawski 2005, s. 94; Rajman 2009, s. 6). Do jego obowiązków należało dbanie o obronę powierzonego mu okręgu, oprócz tego sprawował on także funkcje fiskalne, sądownicze i administracyjne (Modzelewski 2000, s. 96). W XII i XIII w. kasztelania stała się już podstawową jednostką podziału terytorialnego kraju (Rajman 2009, s. 6). Nie powinien więc dziwić fakt, że już od wielu lat, podejmowana jest przez historyków mediewistów próba, odtworzenia podziału administracyjnego kraju na kasztelanie. Wśród wielu problemów

związanych z ich funkcjonowaniem, szczególnie często poruszaną kwestią jest wyznaczenie zasięgu przestrzennego poszczególnych kasztelani.

Jako jedni z pierwszych badaczy, problematyki tej dotknęli Zygmunt Wojciechowski (1924, 1932), oraz Stanisław Arnold (1968). Przyjęli oni za model badań metodę retrospektywną (Woźny 2022, s. 6). Posługując się lepiej poznanymi późnośredniowiecznymi podziałami administracyjnymi i kościelnymi starali się m.in. przedstawić funkcje, określić chronologię oraz dokonać rekonstrukcji granic kasztelani. Przede wszystkim jednak w literaturze podnoszono kwestię wytyczenia obrębów kasztelańskich i ich zmian na przestrzeni lat (Guldon, Powierski 1974; Modzelewski 1975; Gawlas; 1996; Grążawski 2005, Woźny 2022, s. 6).

Prowadząc swoje badania, Antoni Gąsiorowski i Marcin Hlebionek, doszli do wniosków, że metoda retrospektywna zawodzi i nie jest możliwym dokładne zarysowanie granic kasztelani (Woźny 2022, s. 7-8). Dodając tym samym głos do krytyki metody retrospektywnej zapoczątkowanej przez Karola Buczka, który potępił dążenie za wszelką cenę do stworzenia obrazu podziałów terytorialnych bez źródeł pisanych (Buczek 1970, s. 26-27). Bezpośrednie stosowanie metody retrospektywnej wydaje się nie być do końca uzasadnione, a wręcz błędne, zwłaszcza w przypadku interpretowania początkowego etapu funkcjonowania kasztelani. Zgadzano się, że granice kasztelani powinny ustalać się na podstawie bezpośrednich źródeł pisanych, a w szczególności tych, traktujących o położeniu poszczególnych miejscowości na terytorium kasztelani oraz o wykonywaniu władzy kasztelańskiej wobec danej osady (Grążawski 2005, s. 94-95; Brust 2008, s. 41, Woźny 2022, s. 6). Te jednak bywają dość ubogie w dane, więc zaczęto również posilkować się metodami pomocniczymi. Jedną z nich jest analiza środowiska geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem przeszkód naturalnych (rzeki, lasy, bagna) utrudniających komunikację z ośrodkami centralnymi, a mogących stanowić naturalne granice (Guldon, Powierski 1974, s. 61-62, Grążawski 2005, s. 95; Brust 2008, s. 41, Woźny 2022, s. 6). W ustaleniu granic poszczególnych kasztelani, pomocne może być również śledzenie rozwoju osadnictwa, a nawet rozmieszczenia ośrodków kasztelańskich (Gąsiorowski 1965, s. 388, Rajman 2009, s. 6). W tym wypadku należy rozpatrzyć ich rolę w procesie kształtowania się sieci miast, zwracając uwagę na położenie geograficzne i topograficzne grodów (Rajman 2009, s. 6). Oczywiście, należy również, w miarę możliwości, posłużyć się metodą retrospektywną, uznając znane granice późnośredniowiecznych jednostek administracyjnych – np. powiatów – za nawiązujące do granic kasztelanii oraz władzy kościelnej, w tym również założyć tożsamości granic

kasztelani z granicami diecezji bądź też archidiakonatów i dekanatów (Brust 2008 41-56; Woźny 2022, s. 6). Siedziby kasztelanów były bowiem, nie tylko ośrodkami gospodarczymi i militarnymi, ale także kościelnymi, najczęściej z własnym już kościołem (Rajman 2009, s. 6).

Odtworzenie zasięgu geograficznego kasztelani należy do zadania niezwykle trudnego i skomplikowanego (Brust 2008, s. 41). Mimo to, do pewnego stopnia, możliwym jest zrekonstruować, nawet choćby hipotetycznie, strefę bezpośredniego oddziaływania ośrodka nad danym terytorium kasztelańskim. Według tezy K. Modzelewskiego, skoro grody kasztelańskie były zbiornicami ogółu świadczeń prawa książęcego, to terytorium, z którego ściągano do nich daniny pokrywać się musiało w każdym wypadku z okręgiem grodowym. Wskazanie grodu, w którym pobiera się „pełną” dziesięcinę, równało się z wyznaczeniem terytorialnego zakresu nadania. „Z grodu” jako zbiornicy znaczyło zarazem „z grodu” jako okręgu (Modzelewski 1975, s. 99).

Niemniej, celem badacza jest usystematyzowanie wszystkich aspektów funkcjonowania kasztelanii, więc trudno jest pominąć tak ważną kwestię, jaką są granice administracyjne. Pomocna może się tu okazać analiza osadnicza, na co wskazał również w swoich analizach Mieczysław Brust (2008, s. 41). Jego wieloletnie badania pozwoliły ustalić granice kilku kasztelani z obszaru Wielkopolski. W tym wypadku, materiały archeologiczne dostarczyły danych na temat osadnictwa grodowego i otwartego w okresie wczesnego średniowiecza. Po ich zestawieniu z innymi informacjami, również źródłami pisanymi i materiałami osadniczymi z AZP, możliwe było podjęcie próby konstruowania wniosków dotyczących istniejących wówczas, różnych struktur terytorialnych (Brust 2008, s. 41). Wyodrębnienie mniejszych jednostek, jak opola, pozwoliło na wyznaczenie okręgów grodowych, a tym samym w przybliżeniu określić późniejszy obszar kasztelanii (Brust 2008, s. 56). Metoda ta sprawdziła się w badaniach prowadzonych w południowej Wielkopolsce, ziemi lubuskiej oraz doliny Parsęty na Pomorzu (Brust 2008, s. 41). Jak uważa Maciej Woźny, metoda ta nie budzi – na razie – kontrowersji, aczkolwiek może być skuteczna tylko przy założeniu, że kasztelanie były tożsame z wczesnośredniowiecznymi okręgami grodowymi (Woźny 2022, s. 8).

Analizując literaturę przedmiotu (Bahr 1938; Ślaski 1960; Guldon, Powierski 1974), można wysnuć wniosek, że granice okręgów kasztelańskich zachowały się częściowo w obwodach komturskich i wójtowskich, a również i w podziałach kościelnych na parafie i dekanaty. Szczególne znaczenie miały tu granice kościelne, ponieważ terytorialna organizacja

kościół we wczesnym średniowieczu była jedną z form władzy politycznej. Były to granice najbardziej stabilne i najlepiej udokumentowane w źródłach. Na przykład, podział na diecezję gnieźnieńską i wrocławską utrzymał się bez zmian przez cały wiek XIII i przetrwał czasy panowania zakonu krzyżackiego (Kowalczyk 1987, s. 100). Niestety brak jest źródeł pisanych, które pozwoliłyby na jednoznaczne rozwiązanie tych kwestii. Zwłaszcza dla najwcześniejszego okresu powstawania i kształtowania się pierwszych kasztelani. Jest to problem powszechny, który dotyka całego obszaru Polski.

Należy również pamiętać, o istnieniu kasztelani nieterytoryalnych, czyli grodów wojskowych budowanych na pograniczach w celach obronnych (Kowalczyk 1987, s. 105). Wśród historyków osadnictwa nie ulega dziś wątpliwości, że okręgi grodowe (kasztelanie) tworzone były na powierzchniach starszych od siebie jednostek opolnych, posiadających ściśle określone granice (Brust 2008, s. 51-52). K. Buczek słusznie stwierdził, że okręgi grodowe obejmowały po kilka lub więcej opoli (Brust 2008, s. 51-52). Oczywiście zasięg tych jednostek terytorialnych w momencie tworzenia ośrodka grodowego mógł się już różnić od ich granic zrekonstruowanych dla wcześniejszych okresów, nie musiały to być jednak różnice znaczne, a polegające na zagęszczeniu sieci osad na całym obszarze opoli (Brust 2008, s. 52).

Jak już zostało zaznaczone, w określeniu terytorium kasztelani należy brać pod uwagę wiele czynników, szczególnie że ówczesne granice okręgów grodowych nie miały jeszcze charakteru linearnego. Nawiązując do problemu kształtowania się granic poszczególnych kasztelani należy zwrócić uwagę, że powstawały one w okresie dużych zmian administracyjnych na przestrzeni co najmniej dwóch stuleci. W związku z tym, należy pamiętać o zmianach tych granic w czasie oraz o pojawianiu się i zaniku nowych kasztelani, (wyłaniających się już z tych istniejących). Dodatkowo, próby odtwarzania zasięgu jednostki terytorialnej, często bazują na ubogich materiałach i źródłach pochodzących z różnych okresów, co pozostawia dość spory margines błędu w określeniu granicy kasztelani (Brust 2008, s. 56) Jak uważa M. Woźny, zbadanie kwestii ewentualnej tożsamości trzynastowiecznych kasztelani z wcześniejszą organizacją grodową na danym obszarze wydaje się kluczowa (Woźny 2022, s. 8).

Należy zauważyć, że obok niejasności dotyczących wytyczenia granic na podstawie źródeł pisanych, problemu również nastrocza interpretacja takich terminów jak *castellania*, *castellatra*, które nie zawsze odnoszą się do okręgów w sensie administracji terytorialnej. Nie mniej zainteresowania budzi termin *castellanus*, którego to funkcja nadal jest niejasna

(Przybył 2014, s. 402). Dyskusja w środowisku mediewistów na temat wykładni tego pojęcia trwa od lat (Wędzki 1966; Gąsiorowski 1967; Modzelewski 1980).

O funkcji samego kasztelana wypowiada się K. Modzelewski (1987) oraz Marek Cetwiński, badający kasztelanie śląskie (1989). Według M. Cetwińskiego skoro źródła nie odnotowują kasztelanów śląskich w powierzonych im grodach, lecz w otoczeni władcy, należy uznać ich za rezydentów dworu książęcego, a nie za funkcjonariuszy lokalnej administracji (Cetwiński 1989, s. 15), tym samym kasztelania mogła mieć charakter nieterytorialny, a dzierżawczy, a jej właścicielem był książę. Z kolei osoba kasztelana oznaczała „nabycie za gotówkę praw do pobierania przez jakiś czas dochodów należnych normalnie księciu” (Cetwiński 1989, s. 14). Ze stwierdzeniem tym nie zgadza się Jerzy Rajman, który zadaje pytanie – jak miałyby działać lokalna administracja bez kasztelana? Jak zauważa, funkcja kasztelana jako poborcy opłat na utrzymanie grodów, jest trudna do akceptacji (Rajman 1996, s. 21).

K. Modzelewski uważa, że nazwa urzędu kasztelańskiego i określenia terytorialne z nim związane (*castellatura, castellaniam*) pojawiają się w dokumentach dopiero w dobie rozbicia dzielnicowego. Gall posługiwał się terminem *Castellani* (a także *cives* i *oppidani*) na oznaczenie mieszkańców grodu, w szczególności zaś załogi wojskowej. Natomiast urzędników, odpowiadających późniejszym kasztelanom, określał mianem *comites*. W Bulli gnieźnieńskiej *castrum* oznaczało zarówno gród, jak też okręg podległy władzy (Modzelewski 1975, s. 21). Dla grodów typu kasztelańskiego nie dysponowano jeszcze odrębnym terminem, samo pojęcie było jednak dobrze znane już kronikarzowi Bolesława Krzywoustego (Modzelewski 1975, s. 21). „Gród kasztelański” jest bez wątplenia określeniem historiograficznym, nawiązującym do późnej stosunkowo nomenklatury, ale desygnat jego poświadczony jest od najstarszych tekstów. K. Modzelewski pojmuje więc gród kasztelański, jako ośrodek publicznej władzy sędowo-policyjnej, obejmującej podporządkowany mu okręg administracyjny (Modzelewski 1975, s. 21). Zofia Kurnatowska podkreśla, że organizacja terytorialna w czasach pierwszych Piastów nie odpowiadała późniejszej kasztelańskiej, choć niektóre wczesnopiastowskie grody pełniły później funkcję grodów kasztelańskich. Jednakże wiele grodów kasztelańskich powstaje dopiero w 2. poł. XI w. bądź nawet w wiekach późniejszych (Kurnatowska 1991, s. 11-20).

W XIII w. organizacja kasztelańska oparta na strukturze grodowej była już w fazie schyłkowej, wypierana przez ośrodki miejskie (Fokt 2019, s. 109). W przypadku Inowrocławia można sądzić, że to właśnie nowo lokowane miasto z siedzibą książęcą było od 1238 roku

siedzibą kasztelani. Urząd kasztelański stanowił innowację ustrojową, wprowadzoną w księstwach dzielnicowych u schyłku XII w. (Fokt 2019, s. 109). Najwięcej kasztelani funkcjonowało w XIII w., z czasem funkcje administracyjno-gospodarcze kasztelanów zostały w XIV w. przejęte przez starostów i sądy ziemskie, działające w ramach nowych jednostek terytorialnych – powiatów (Grażawski 2005, s. 94). W początkach XIV w. system kasztelański i oparty na nim podział kraju, zaczął chylić się ku upadkowi (Rajman 2009, s.6). Taki stan rzeczy, próbowali zahamować władcy poprzez tworzenie dystryktów prowincjonalnych, skupiających się wokół ważniejszych miast lokacyjnych (Rajman 2009, s.6). Mimo tych zabiegów, już w 2 poł. XIV w., system kasztelański zaczął ostatecznie zanikać. Proces ten przyśpieszył rozwój immunitetów miejskich, które znacząco ograniczały jurysdykcję kasztelanów w sferze skarbowej i sądowniczej (Rajman 2009, s. 7). Z końcem XIV w., kasztelanie były zastępowane przez powiaty ze starostą na czele. Mimo to tytułatura kasztelańska przetrwała znacznie dłużej, zmieniając jedynie funkcje (Rajman 2009, s. 7).

Być może, w początkowych fazach istnienia funkcji kasztelana, do jego obowiązków należało właśnie pobieranie opłat na utrzymanie ośrodka grodowego. Jak zauważa M. Cetwiński, słusznym wydaje się przypuszczenie, że instytucja kasztelana trafiła do Polski pod wpływem obcych wzorów. W źródłach pisanych urząd kasztelana najwcześniej pojawia się w Czechach i na Pomorzu (w 1159 r.). Za wcześniejsze określenie kasztelanów uważa się słowo *comes* (Gawlas 1996, s. 75). Termin ten był jednak wieloznaczny. Ambroży Bogucki twierdzi, że określał on najwyższą warstwę społeczną (Bogucki 1972, s. 20). Jednak dopiero od XIII w. komesi pojawiali się w źródłach w stosunku do konkretnego ośrodka (Gawlas 1996, s. 75). W Wielkopolsce, kolebce państwa wczesnopiastowskiego, kasztelan wspomniany jest po raz pierwszy w 1208 r. (Cetwiński 1989, s. 4). Z tym poglądem zgadza się Krzysztof Fokt, który podaje, że wystąpienie kasztelanów w źródłach dopiero od początku XIII w. (Gawlas 1996, s. 74; Fokt 2019, s. 109) zdaje się wskazywać na coś więcej, niż tylko przemianowanie instytucji komesa (pana) grodowego na użytek książąt dzielnicowych. Zwłaszcza, że kasztelan występuje w grodach, które w poprzednim stuleciu były nieobsadzone przez komesów (Fokt 2019, s. 109). K. Fokt uważa, że trzeba więc mówić raczej o powołaniu nowej instytucji, szczególnie, że istnieją przesłanki, iż doszło do adaptacji wzorców niemieckich. Z zachodnich podobieństw wymienia tu m.in. sądenie ludności pospolitej oraz uposażenie daniny (Fokt 2019, s. 109-110). Jednak wcześniejsza organizacja grodowa musiała wiązać się z daleko idącą reorganizacją zarządu terytorialnego, opartą na wzorach burgrabstw. Jak podaje Sławomir Gawlas, sądząc po chronologii pojawiania się zapisów terminu, doszło do niej zapewne najpierw na Śląsku, a potem w Wielkopolsce (Gawlas 1996, s. 74). Według

M. Woźnego książea dzielnicowi wzorowali się na nowych rozwiązaniach administracyjnych, stosowanych na ziemiach niemieckich i po ich zapożyczeniu zaczęli je wdrażać u siebie, przekształcając przestarzały system grodowy na nowy, kasztelański (Woźny 2022, s. 8).

Ustalenia, co do roli oraz miejsca grodów w gospodarce państwa piastowskiego są efektem długoletnich studiów i polemik kilku pokoleń historyków. Omawiając problematykę badań nad kasztelaniami nie sposób nie wspomnieć o dyskursie, jaki był prowadzony między K. Buczkiem a K. Modzelewskim (Modzelewski 1975; Buczek 1977). Dyskusja dotyczyła funkcji grodów oraz dworów książęcych w gospodarce piastowskiej (Danielewski 2016, s. 174). K. Buczek, uważa, że osady służebne były związane z grodami kasztelańskimi lecz organizacja grodowo-kasztelańska nie odpowiadała za ściąganie danin (Buczek 1977, s. 356-357). K. Modzelewski natomiast uznał, że osady służebne były bezpośrednio związane z grodami prowincjonalnymi i kasztelańskimi. Tym samym, to grody były miejscem gospodarczo zarządzającym oraz zbierającym daniny (Modzelewski 1975, s. 12-13). Z tym samym podejściem, co do roli osad służebnych i grodów kasztelańskich zgadza się M. Danielewski (Danielewski 2016, s. 176¹¹).

Podsumowując, głównym i powszechnym problemem pojawiającym się w studiach nad kasztelaniami, jest niewątpliwie brak wystarczających informacji, pochodzących bezpośrednio ze źródeł pisanych, współczesnych przemianom terytorialno-politycznym. Choć niewątpliwie jest to jedna z podstawowych i zarazem najważniejszych kwestii, nie jest to jedyna trudność interpretacyjna pojawiająca się podczas studiów nad kasztelaniami. Drugim aspektem nastroczającym problemów jest określenie czasu powstawania konkretnych kasztelanii i zmian, jakie wprowadzały. Należy pamiętać, że niektóre nowe kasztelanie były wyodrębniane z tych już istniejących, inne z kolei zanikały. Taka niestabilność warunkowała zmiany organizacyjne na poziomie zarówno lokalnym, jak i międzyregionalnym.

Problem ten nie dotyczy zresztą wyłącznie okresu kształtowania się i ekspansji państwa piastowskiego. Trudnością jest określenie zasięgu terytorialnego innych struktur terytorialno-politycznych np.: opoli, okręgów grodowych. Przy braku źródeł pisanych, ich granice pozostają w zasadzie w sferze domysłów. Informacji w tej kwestii mogą dostarczyć źródła archeologiczne, które poddane analizom, mogą umożliwić uchwycenie zmian zachodzących w przestrzennych strukturach społecznych (Łosiński 198, s. 114). Dobrym

¹¹Cała dyskusja między K. Buczkiem i K. Modzelewskim została opisana przez M. Danielewskiego w *Sieć grodowa na Kujawach oraz jej funkcje od połowy X do końca XIII wieku*, 2016, s. 174-177.

przykładem są tu wspomniane już badania M. Brusta. Jak zauważa S. Gawlas *korekty sieci ośrodków, próby bardziej przemyślanej organizacji, oddziaływanie innych wzorców, to kwestie które należy badać po uwolnieniu się od historiograficznej presji szukania jednego niezmiennego modelu* (Gawlas 1996, s. 74). Aby uzyskać całościowy pogląd należy przeprowadzić analizę osadniczą wszystkich zarejestrowanych metodami archeologicznymi struktur osadniczych., w tym grodzisk i osad otwartych zlokalizowanych w potencjalnych granicach danej kasztelanii.

O ile miasto Inowrocław i jego lokacyjna historia została uchwycona w badaniach archeologicznych, tak nadal ośrodek przedlokacyjny nie został w pełni potwierdzony w terenie. W związku z czym nie znane są dziś początki kształtowania się ośrodka kasztelańskiego. Przeprowadzenie badań archeologicznych na poszczególnych obiektach grodowych, w tym przede wszystkim grodu w Inowrocławiu, ale także na osadach, w wyniku których możliwym byłoby określenie dokładnego czasu funkcjonowania danych ośrodków, wydaje się być kluczowe w kwestii ustalenia perturbacji politycznych mających miejsce na danym terenie. Tym samym, przy braku źródeł pisanych wydaje się, że jest to jedyny sposób, który pozwoli na podjęcie próby określenia granic kasztelanii inowrocławskiej oraz sposobów jej organizacji.

3. Środowisko fizjograficzne Kujaw inowrocławskich

3.1. Etymologia nazwy Kujawy

Źródła pisane odnotowują nazwę *Cuiavia* już w 1136 r. Wymienia ją Bulla Gnieźnieńska wydana przez papieża Innocentego II, biorąca pod opiekę papieską kościół gnieźnieński. Potwierdza ona uprawnienia metropolitarne Gniezna, wymieniając bardzo szczegółowo posiadłości. Później nazwa regionu występuje w wielu średniowiecznych dokumentach. Odnotowuje ją również kilkakrotnie w swoich kronikach Wincenty Kadłubek (przekł. Kürbis 2003).

Etymologicznie nazwę „Kujawy” można interpretować wielokierunkowo. Oskar Kolberg odwołuje się w tym zakresie do przypuszczeń Adama Naruszewicza, który podaje, „...*Chawianie mieszkający w Marchii Pregnickiej koło Meklenburgaprzესnióśtwszy się potem w jakiejś narodów germańskich transmigracji bliżej ku Wiśle, dali może początek nazwisku Kujaw (Coja)*” (Kolberg 1867a, s. 16). Z kolei dalej pisze: „*Kujawa jest wiatr północny*” (Kolberg 1867a, s. 93).

Według Jakuba Haura i O. Kolberga „kujawa” to rodzaj wiatru północnego, który zwiastuje deszcz (Haur 1757, s. 188, Kolberg 1867b, s. 278). W *Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* (1883) „kujawa” występuje w kilku znaczeniach. W języku polskim oznacza odmianę gleby, natomiast w języku rosyjskim - kraj stepowy pustynię (Słownik geograficzny 1883, s. 850). „Kujawy” mogą również odnosić się do przymiotników „wesoly, dziarski” (Słownik geograficzny 1883, s. 851). Józef Łepkowski uważał, że gdy „*przed wiekami przedzierano się w te strony przez bagniste, wielkopolskie bory, to zawsze przybywając na lany zbożowe, jechano ku-jawom, to jest ku otwartej, szeroko jeziorami rozjaśnionej okolicy. Z ciemnego lasu na jaw wyjeżdżając* (Łepkowski 1866, s. 145-146). Aleksander Brückner podejmuje interpretację związaną z wiatrem: *Kujawy, nazwa dzielnic wielkopolskiej... od kui, wichru (cerkiewny) kujati mrużyć; jest i chujawa, chaja o zawierusze* (Brückner 1927, s. 250). Z kolei Stanisław Rospond wiąże w jedną, dwie przytoczone wcześniej interpretacje. Jego zdaniem *kuj, kujati* to nie tylko oznaczenie wichru, ale również odmiana terenu równinnego, wydmowego, narażonego na silne podmuchy (Rospond 1984, s. 291).

Wydaje się, że etymologia nazwy „Kujawy” związana jest z elementem fizjografii terenu (Świąch 1997, s. 15). Ze względu na równinny charakter obszaru i brak naturalnych

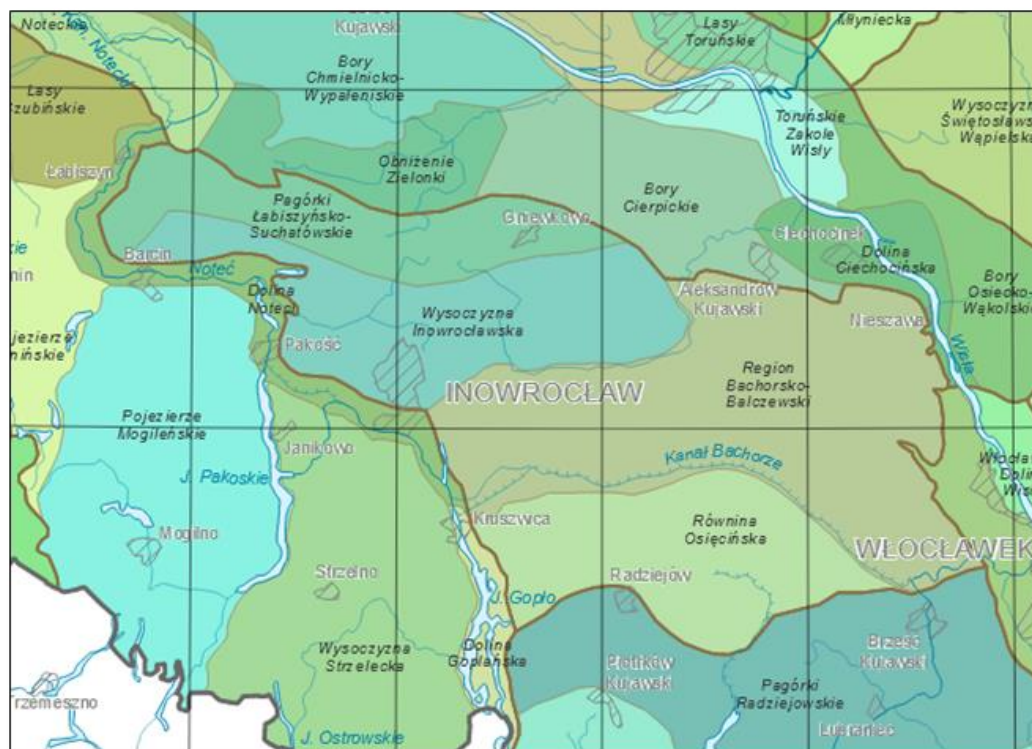
barier często występujący wiatr mógł stanowić inspirację do nadania nazwy. Zwłaszcza obszarowi, który okalały gęste bory. Charakterystyczne czarne ziemie występujące w takiej ilości tylko w tym regionie również mogły stanowić podstawę dla nazwy obszaru. Jednak należy pamiętać, że w XII w. znaczna część terenu pokryta była bagnami i mokradłami nie nadającymi się pod uprawę (Mrózek 1965; Wiśniewski 1974, s. 277; Dzieduszycka 1985 (1986); Dzieduszycki 1993). Według Zygmunta Wojciechowskiego Kujawy, z początku tak jak Pałuki, oznaczały nazwę topograficzną. Pierwszy raz w charakterze ustrojowym Kujawy wymieniane są w 1145 r., kiedy to Bolesław Kędzierzawy tytułuje się księciem Mazowsza i Kujaw (Wojciechowski 1953, s. 4).

3.2. Podział fizycznogeograficzny

Omawiany obszar leży na obszarze Pojezierza Wielkopolsko-Kujawskiego według podziału fizycznogeograficznego Jerzego Kondrackiego (1998). Większość omawianego obszaru położona jest na Równinie Inowrocławskiej, która od północy i wschodu graniczy z Pradolina Toruńsko-Eberswaldzką, od południa z Pojezierzem Kujawskim, a od zachodu z Pojezierzem Żnińsko-Mogileńskim. Należy ona do makroregionu Pojezierza Wielkopolskiego. Dominuje tutaj krajobraz równin płaskich glacialnych użytkowanych rolniczo. Na północnym zachodzie niewielkie powierzchnie zajmują także inne krajobrazy glacialne, równin falistych oraz pagórkowato-wałowy. Poza nimi znajdują się również krajobrazy płaskich równin zalewowych, eoliczne wałowe i pagórkowate zwarte oraz wolnolodowcowe, równin płaskich i falistych – sandrowe i płaskich równin – zastoiskowe (Kot 2017, s. 107).

Południowo-zachodni fragment omawianego obszaru leży natomiast na Pojezierzu Żnińsko-Mogileńskim. Pojezierze od północy graniczy z Pradolina Toruńsko-Eberswaldzką, od zachodu z Pojezierzem Chodzieskim i Pojezierzem Gnieźnieńskim. Od wschodu mezoregion ten graniczy z Równiną Inowrocławską i Pojezierzem Kujawskim, a granicę wyznacza tu dolina Noteci oraz rynna Gopła. W obrębie tego mezoregionu dominują krajobrazy glacialne, falisto-pagórkowato-wałowy, płaskich równin i pagórkowato-wałowy. Poza tym występują krajobrazy eoliczne wałowe i pagórkowate zwarte, wolnolodowcowe równin płaskich i falistych. Najbardziej charakterystyczne dla tego regionu jest występowanie krajobrazów o południkowym przebiegu: dolin rynnowych (teras i den rynien subglacialnych oraz niecek jeziornych) i dolin rzecznych (płaskich równin zalewowych, płaskich równin teras erozyjno-akumulacyjnych) (Kot 2017, s. 107-108).

W podziale na mikroregiony do omawianego obszaru zalicza się Pagórki Łabiszyńsko-Suchatówskie, Wysoczyznę Inowrocławską, zachodnią i środkową część Regionu Bachorsko-Balczewskiego, a także północną część Wysoczyzny Strzeleckiej oraz dolinę Noteci na odcinku od północnego brzegu Gopła do Łabiszyna (ryc. 4).

Ryc. 4. Podział Kujaw inowrocławskich na mikroregiony fizycznogeograficzne, skala 1:500 000 (na podstawie IAWKP)

3.3. Elementy fizjograficzne badanego obszaru

3.3.1. Budowa geologiczna i złoża kopalin

Obecna budowa geologiczna związana jest głównie z procesami zaniku ostatniego lądolodu tj. stadiału górnego zlodowacenia Wisły. W tym czasie głównie podczas subfazy kujawsko-dobrzyńskiej i krajeńsko-wąbrzeskiej (około 18-16 ty. lat temu) wykształciły się główne rysy rzeźby terenu oraz powierzchniowa litologia. W okresie późnego glacjału (ok. 15-10 tys. lat temu) m.in. w wyniku procesów degradacji martwych lodów, procesów eolicznych, fluwialnych i denudacyjnych, nastąpiła znaczna transformacja pierwotnej rzeźby glacialnej. Ostatnie 11,7 tysięcy lat (holocen) to przede wszystkim okres kształtowania się równin zalewowych w obrębie den dolinnych, a począwszy od neolitu (ok. 7 tys. lat temu)

rozpoczęły się procesy coraz intensywniejszych przeobrażeń rzeźby w wyniku narastającej antropopresji (Andrzejewski 2001, s. 9; Molewski, Weckwerth 2017, s. 56)¹².

Z okresem trzeciorzędowym związane są utwory w postaci margli piaszczystych, gez opok, a także osady ilasto-mułkowo-piaszczyste. Te ostatnie zostały ukształtowane w obrębie tzw. zbiorników oligoceńskich. Pokrywa czwartorzędowa ukształtowana podczas kolejnych zlodowaceń Niżu Polskiego ma bardzo zróżnicowaną miąższość dochodzącą na terenie województwa kujawsko-pomorskiego do 200 m. Wśród utworów plejstoceniowych związanych z bezpośrednią akumulacją glacialną dominują gliny i piaski gliniaste, które często przedzielają utwory akumulacji glaciofluwialnej i glacialimnicznej wykształcone w postaci piasków różnoziarnistych oraz pisaków drobnych, mułków i ilów. Trzeciorzędowe i czwartorzędowe utwory to postaci ilów, glin, piasków i żwirów oraz utworów biogenicznych takich jak: kreda jeziorna, gytie i torfy (Andrzejewski 2001, s. 13). Warto zauważyć, że na obszarze doliny Bachorzy na skutek wieloletniego odwodnienia i intensywnej uprawy torf uległ zmineralizowaniu i wypłyceniu (Mrózek 1965, s.20).

Kopaliny to bogactwa naturalne, które występują zarówno pod, jak i na jej powierzchni. Złożem kopaliny jest naturalne nagromadzenie minerałów, skał oraz innych substancji, których wydobywanie może przynieść korzyść gospodarczą. Obecnie kopaliny dzieli się na: te których złoża objęte są własnością górnictwem, m.in. węgiel kamienny i brunatny, rudy metali, sól kamienna, gips, kamienie szlachetne, wody termalne i solanki. Drugim typem kopaliny są złoża objęte własnością gruntu, m.in. piaski, żwiry torfy (Krawiec, Sobiech, Wysota 2017, s. 47). Na uwagę zasługuje rozkład przestrzenny surowców niezbędnych dla gospodarki człowieka tj. sól, kamień, glina, ruda darniowa (Chudziak 2017, s. 113).

Największym bogactwem Kujaw wśród surowców mineralnych jest sól kamienna (red. Swinarski 1967, s. 18) oraz wody mineralne takie jak solanki i wody siarczanowe, genetycznie związane z cechsztyńską formacją solonośną (Wilczyński 1973, s. 15). Dzisiaj wysady solne są znane w Inowrocławiu, Damasławku, Mogilnie (red. Swinarski 1967, s. 18) oraz Górze (Krawiec, Sobiech, Wysota 2017, s. 51). Ich występowanie związane jest z budową geologiczną wału kujawsko-pomorskiego. Cechą charakterystyczną struktury wału są liczne

¹² Budowa i historia geologiczna dla całego regionu kujawsko-pomorskiego została dokładnie przedstawiona w książce z 2017 r. *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, red. Andrzeja Radziwińskiego.

wysady solne ukształtowane głównie w czasie alpejskich ruchów górotwórczych, podczas których utwory cechsztyńskie uległy plastycznym deformacjom w postaci pni i słupów solnych, które z głębokości kilku kilometrów docierają w pobliże powierzchni ziemi (Andrzejewski 2001, s. 12). Udokumentowano wysady solne w Wapnie, Mogilnie, Inowrocławiu, Górze, Kłodawie, Lubieniu Kujawskim, Izbicy Kujawskiej (Mrózek 1965, s.10; Andrzejewski 2001, s. 12-13). Katarzyna Kasiborska podaje, że historia inowrocławskiej halurgii sięga drugiej połowy V tysiąclecia. Jednak najstarsze dowody archeologiczne potwierdzające eksploatację salin sięgają I-V w. n.e. Z tego okresu pochodzi warzelnia soli odkryta na terenie dzisiejszego osiedla Rąbin (Kasiborska 2004, s. 3). Warty uwagi jest, że „białe złoto” w okresie wczesnego średniowiecza stanowiło determinant rozwoju osadnictwa w rejonie jego wydobycia. Ludność zajmująca się produkcją soli miała możliwość udziału w handlu dalekosiężnym¹³, tym samym mogła otrzymać dostęp do dóbr, do tej pory niedostępnych. Tym samym umocnić swoją pozycję w regionie, nie tylko gospodarczą ale i polityczną. Poza tym na Kujawach występują solanki, tj. słone źródła. Utwory cechsztynu stwierdzono w obrębie wielkiej jednostki strukturalnej, przechodzącej przez opisywany obszar, zwany antyklinorium kujawsko-pomorskim (Mrózek 1965, s.10).

Naturalne kruszywa piaszczysto-żwirowe obecnie są eksploatowane w Wojdału i Ludkowie (Krawiec, Sobiech, Wysota 2017, s. 51). Na omawianym obszarze występuje również glina zwałowa, zawierająca zwiększoną ilość minerałów ilowych. W dolinie Noteci oraz na obszarach zarastających jezior występuje jeden z gatunków węgla – torf. W małych ilościach występuje ruda darniowa powstała w wyniku akumulacji jeziornej i bagiennej (Wilczyński 1973, s. 14). Na pograniczu omawianego obszaru, w rejonie Kobielic zalega złoża węgla brunatnego (Krawiec, Sobiech, Wysota 2017, s. 51). Złoża wapienia występują na zachód od omawianego obszaru w okolicach Pakości (Galon 1967, s. 18; Wilczyński 1973, s. 14).

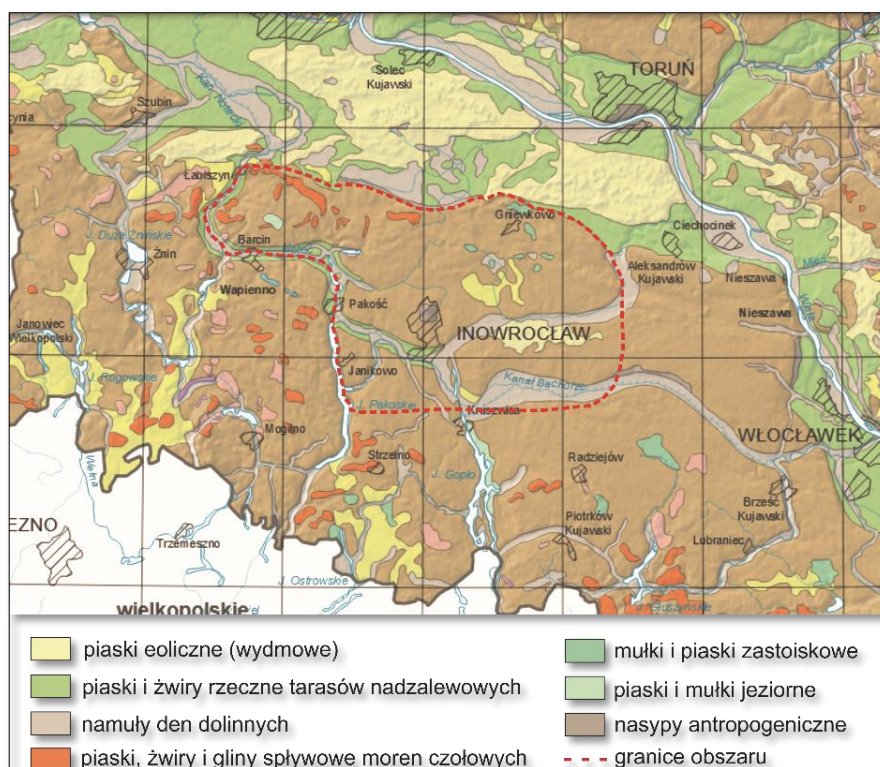
Do surowców mineralnych zaliczyć należy również wody gruntowe i wody mineralne. Wody gruntowe występują głównie wśród piaszczystych osadów czwartorzędu i miejscami wśród mioceńskiej formacji brunatnowęglowej, tworząc warstwy wodonośne. Poziomy wodonośne piętra czwartorzędowego występują najczęściej na głębokości od kilku do 60 m (Krawiec, Sobiech, Wysota 2017, s. 47).

¹³ Eksport soli następował m.in. do Prus i na Podlasie (Cofita-Broniewska 1978, s. 124).

Dla środowiska przyrodniczego wielkie znaczenie posiadają wody podziemne, z których szczególnie ważny jest pierwszy poziom wodonośny. Poziom ten jest zasilany opadami atmosferycznymi i wodami powierzchniowymi. Do obszarów najbardziej zasobnych należy dolina Wisły i pradolina Wisły i Noteci. Na głębokości ok. 50-100 metrów w różnoziarnistych piaskach mioceńskich, znajdują się wody poziomu trzeciorzędowego. Wody te często zanieczyszczone pyłem węglowym z dużymi ilościami związków żelaza, manganu i siarczanów, występujące m.in. w okolicy Bydgoszczy, Gąsawy, Żnina. Głębiej (od 80 do kilkuset metrów) występują wody poziomu kredowego. Wody te wyróżniają się wysoką jakością i często posiadają charakter subartezyjski z tendencją do samo wypływu. Występują m.in. w rejonie Bydgoszczy i Kruszwicy. W niewielu miejscach (okolice Barcina, Piehcina i Szubina) występują wody z wapieni i piaskowców jurajskich (Marszelewski 2001, s. 20).

3.3.2. Ukształtowanie powierzchni terenu

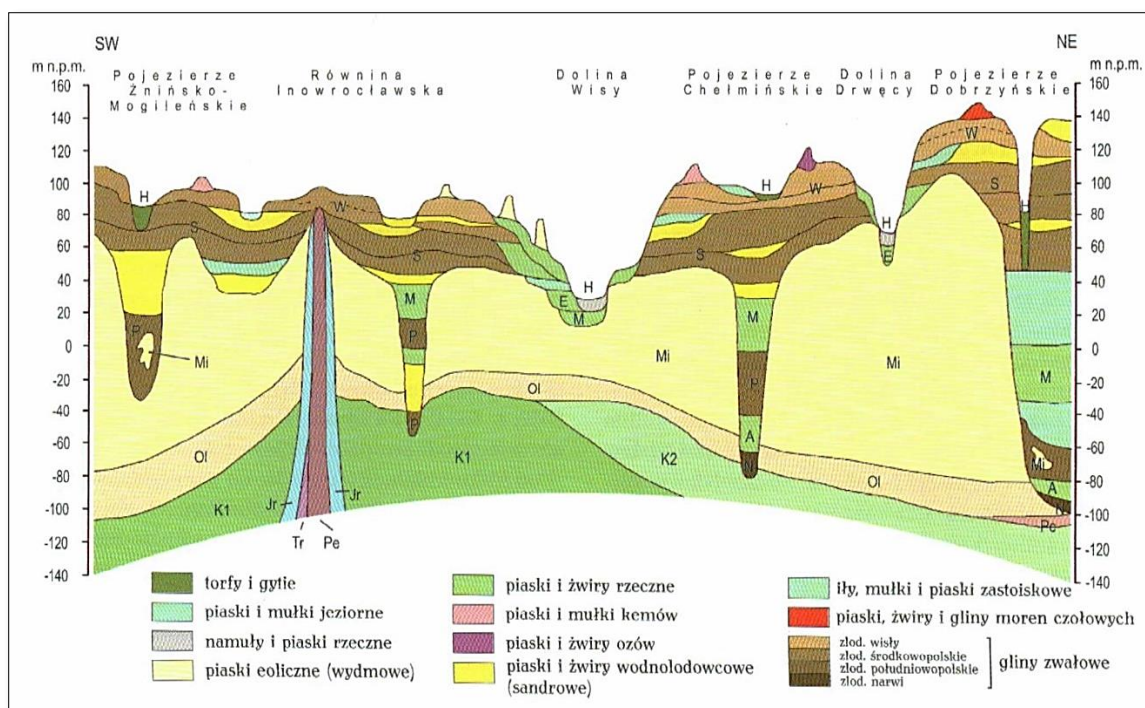
Rzeźba obszaru oraz powierzchniowa budowa geologiczna została ukształtowana głównie podczas fazy leszczyńskiej i poznańskiej (Andrzejewski 2001, s. 11). Zasadniczy rys rzeźby obszaru nadają wysoczyzny polodowcowe (morenowe), zbudowane z subglacialnej gliny morenowej (ryc. 5). Rozdzielają je pradoliny i doliny rzeczne (Molewski, Weckwerth 2017, s. 56). W obrębie jednej z największych wysoczyzn w województwie kujawsko-pomorskim - Wysoczyzny Kujawskiej (Molewski, Weckwerth 2017, s. 56), zwanej także Pojezierzem Kujawskim, wyróżnić można dwa zasadniczo różne krajobrazowo obszary. Północna i środkowa część to płaskie równiny morenowe zbudowane przeważnie ze słabo przepuszczalnych glin morenowych, na których wykształciły się żyzne gleby zwane czarnymi ziemiami. Płaską rzeźbę tej części Kujaw urozmaicają rozległe doliny marginalne utworzone przez późnoplejstocieńskie wody roztopowe wcięte w wysoczyznę od 5 do 12 m. oraz dwie rozległe rynny subglacialne goplańską i pakoską. Na południe od moren Strzelna, Chełmc i Radziejowa obszar jest znacznie bardziej urozmaicony pod względem hipsometrycznym i litologicznym, co warunkuje również odmienne użytkowanie ziemi (Andrzejewski 2001, s. 11).

Ryc. 5. Mapa geologiczna utworów powierzchniowych, skala 1:50 000 (na podstawie IAWKP, oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Z kolei północna część Wysoczyzny Kujawskiej charakteryzuje się większą jednorodnością (Równina Inowrocławska) (Molewski, Weckwerth 2017, s. 58). Na omawianym obszarze występują również elementy sięgające przełomu kredy i paleogenu (ok. 65 mln lat). Są nimi wzniesienia w obrębie wysoczyzny morenowej związane z wysadami solnymi w miejscowościach Inowrocław i Góra (Molewski, Weckwerth 2017, s. 59-60).

Główny ośrodek omawianego obszaru - Inowrocław znajduje się na wysoczyźnie morenowej, lekko wyniesionej ponad wysad solny (Churska 1978, s. 16), który wchodzi w obręb tektonicznego wału kujawskiego (Kasiborska 2004, s.3). Średnia wysokość w okolicy miasta wynosi od 85-95 m n.p.m. Teren samego miasta, na obszarze staromieścia osiąga maksymalnie 109 m n.p.m. (Churska 1978, s. 16). Na tle wysoczyzny wyraźnie zaznacza się „guz” inowrocławski. Jego geneza związana jest z tektoniką solną. Jego długość mierzona u podstawy wynosi około 5 km, a szerokość 2,5 km. Wyniesienie na powierzchni zbudowane jest z utworów czwartorzędowych, głównie z gliny morenowej (ryc. 6). W obrębie wzniesienia w okolicy zbiegu ulic Toruńskiej i Orłowskiej występują trzy niewielkie formy o wysokości od 1-1,5 m. Są to drobne formy kemowe (Churska 1978, s. 29).

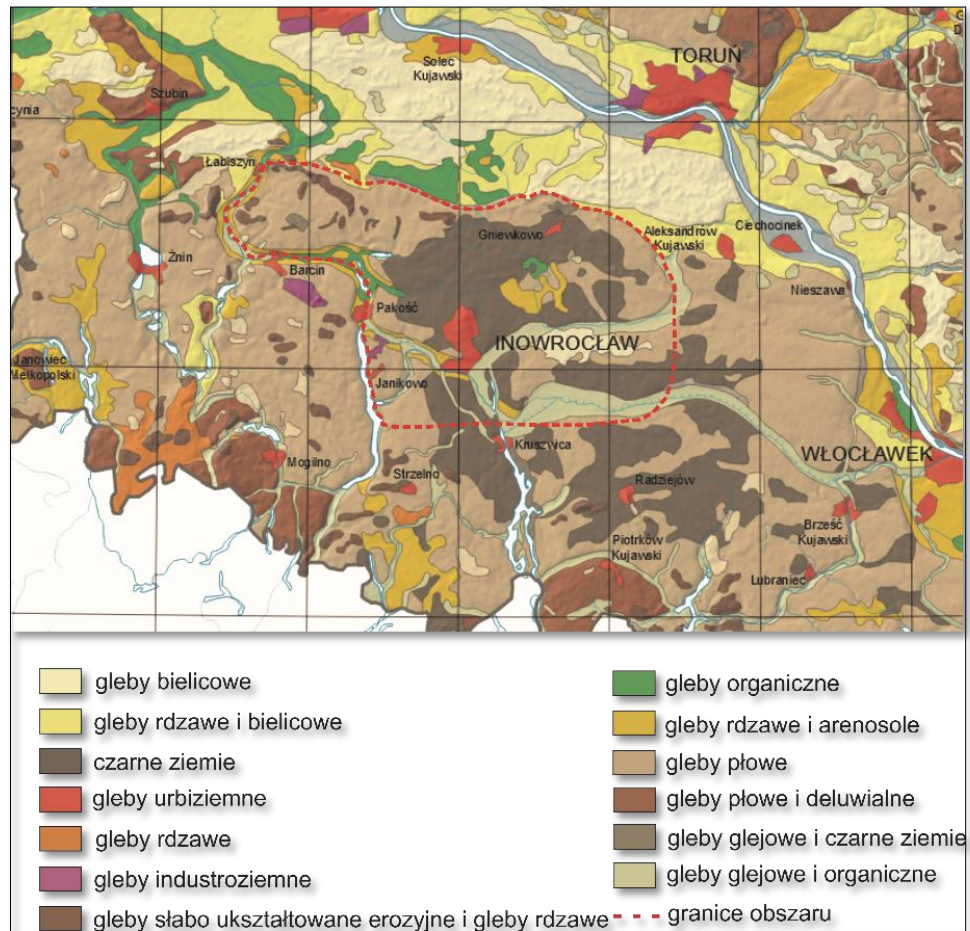

Ryc. 6. Profil stratygraficzny czwartorzędu na obszarze Województwa Kujawsko-Pomorskiego. H – holocen, W – zlodowacenie Wisły, E – interglacjał eemski, S – zlodowacenie środkowopolskie, M – interglacjał mazowiecki, P – zlodowacenie południowopolskie, A – interglacjał augustowski, N – zlodowacenie Narwi. Podłoże: Mi – miocen, Ol – oligocen, Pc – paleocen, K2 – kreda górna, K1 – kreda dolna, Jr – jura, Tr – trias, Pe – perm (Wysota, Krawiec, Sobiech 2017)

Odmienność rzeźby terenu Pojezierza Kujawskiego w stosunku do sąsiednich, równoległych obszarów młodoglacjalnych, przejawia się przede wszystkim w zdecydowanej przewadze, obszarami równinnymi oraz w braku lub znacznym zatarciu, większości załomów i krawędzi, a także w występowaniu licznych długich stoków. Znaczna rolę w modyfikacji rolniczo użytkowanych stoków odegrała denudacja antropogeniczna. Krawędzie i górne odcinki stoków, najczęściej wypukłych, podlegają degradacji, zaś dolne odcinki stoków – agradacji. O intensywności takiego wyrównania rzeźby świadczą różnice wysokości bezwzględnych kulminacji szeregu form morenowych na mapach topograficznych z końca XIX w. i z lat 70-tych XX w. Niektóre pagórki i wzgórza uległy obniżeniu o kilkadziesiąt centymetrów (Sinkiewicz 1991, s. 7).

3.3.3. Gleby

Charakterystyka pokrywy glebowej omawianego obszaru była w przeszłości przedmiotem kilku monografii (Prusinkiewicz 1967; Bednarek, Prusinkiewicz 2001; Bednarek, Świtoniak 2017). Procesy glebowe na Kujawach związane są ze zlodowaceniem bałtyckim i trwają od ok. 20 000 lat (Mrózek 1965, s. 57-58).

Ryc. 7. Kujawy inowrocławskie. Mapa typów i podtypów gleb, skala 1:50 000 (na podstawie IAWKP, oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Na omawianym obszarze można wyróżnić kilka ważniejszych kompleksów gleb (ryc. 7):

Gleby brunatne wytworzone z glin zwałowych oraz piasków naglinowych znajdują się w południowej części obszaru. Jest to zwarty pas o powierzchni prawie 20 km², który można wyróżnić na północ od ujściowego odcinka doliny Bachorzy (Mrózek 1965, s. 58).

Gleby bielcowe można podzielić na dwa typy. Pierwszy to te powstałe z piasków luźnych, spoczywają na glinie morenowej na zachód od Inowrocławia (Mrózek 1965, s. 58-60). Drugim typem gleb bielcowych są gleby piaskowe słabo gliniaste. Występują one niewielkim płatem w dolinie Bachorzy koło wsi Marcinki oraz na wysoczyźnie w okolicy wsi Karczyn. Gleby te na ogół charakteryzują się niekorzystnymi stosunkami wodnymi, są przeważnie słabo próchniczne i kwaśne, a także ubogie w związki fosforowe i potasowe (Mrózek 1965, s. 60). Do pospolitej odmiany gleb należą gleby bielcowe wytworzone z glin zwałowych (morenowych) oraz z piasków naglinowych i naiłowych. Gleby te posiadają ogromne znaczenie rolnicze ze względu na dużą urodzajność. Występują w zachodniej części obszaru na północ od Noteci w okolicy Mątew oraz na południe od rzeki, gdzie ciągną się pasem przez Strzelno aż do Skulska. Niewielki płat występuje również nad doliną Bachorzy koło wsi Kobielice. Gleby te są w większym lub mniejszym stopniu spiaszczone. Na ogół są to gleby średnie i dobre, które przy stosowaniu właściwej agrotechniki dają wysokie plony (Mrózek 1965, s. 60-61).

Czarne ziemie wytworzone z piasków i czarne ziemie wytworzone z glin i iłów zajmują duży obszar rozciągający się od okolic Gniewkowa i rozpościerający się dalej na południe do Kruszwicy. Największe płaty czarnych ziem występują w centralnej części Równiny Inowrocławskiej oraz na Pojezierzu Gnieźnieńskim i Kujawskim. Cechą charakterystyczną tych gleb jest obecność powierzchniowego poziomu mollik powstałego w wyniku oddziaływania procesu darniowo-glejowego i odznaczającego się czarną barwą, znacznym nagromadzeniem próchnicy glebowej, dużą miąższością i strukturą gruzelkową. Wysokie walory użytkowe czarnych ziem (I II klasa bonitacyjna) spowodowały, że były one użytkowane rolniczo już w czasach przedhistorycznych (Bednarek, Świtoniak 2017, s. 91). Warto nadmienić, że czarne ziemie zajmują zaledwie 3% powierzchni kraju (Łabaz, Kabała 2014, s. 80). Pod względem typologicznym zostały wyróżnione dwa podtypy gleb: podtyp czarnych ziem wylugowanych, występujących na wyżej położonych obszarach moreny dennej oraz podtyp czarnych ziem właściwych, występujący głównie w obniżeniach terenowych i łagodnych zboczach wzniesień. Nagromadzenie próchnicy w czarnoziemach wiąże się ze zjawieniem się roślinności trawiastej dzięki procesowi darniowemu, w warunkach nadmiernego uwilgotnienia i zasobnych w sole wapnia gliniastych utworów (Mrózek 1965, s. 61-62). Pod poziomem próchnicznym czarnych ziem zalega bezpośrednio skała macierzysta (Bednarek, Prusinkiewicz 2001, s. 37). Skałą macierzystą jest najczęściej zwałowa, marglista glina średnia, pylasta (Prusinkiewicz 1973, s. 51-52).

Szczegółowe badania nad genezą gleb uprawnych wytworzonych z gliny zwałowej na Wysoczyźnie Kujawskiej przeprowadził Wojciech Cieśla (1968). Ukazały, że czarne ziemie wytworzone z gliny zwałowej dzielą się na dwa podtypy: czarne ziemie właściwe i zbrutniałe. Obydwa podtypy należą do czarnych ziem kujawskich, o powstaniu których decydowała mikrorzeźba terenu i kształtowanie się stosunków wodnych. W. Cieśla wyróżnia tu też czarne ziemie murszaste, zlokalizowane w wyraźniejszych obniżeniach terenowych (Cieśla 1968, s. 47). Piaski gliniaste występują tylko w niewielkich obniżeniach moreny dennej, np. w miejscowości Gnojno (Churska 1978, s. 47). Średnia miąższość poziomu próchnicznego wynosi 50-60 cm, w niektórych przypadkach nawet do 120 cm (Churska 1978, s. 47). Ze względu na swą urodzajność czarne ziemie kujawskie od stuleci znajdują się w uprawie rolniczej. Utrudnia to odtworzenie ich genezy.

Zbigniew Prusinkiewicz uważa, że gleby te przeszły w swej ewolucji fazę podsiąkowej gospodarki wodnej i że porośnięte były wówczas lasami, zbliżonymi przypuszczalnie do łągów olchowo-jesionowych. Zatem dzisiejsze czarne ziemie w przeszłości byłyby błotnoziemami. Ogólne obniżenie poziomu wód gruntowych sprawiło przemianę błotnoziemów w kierunku czarnych ziem (Prusinkiewicz 1973, s. 52-53; Churska 1978, s. 47). Wielki program melioracji na przełomie XIX i XX w. w Kotlinie Sandomierskiej jest przykładem zmian poziomu wody i ich wpływu na podłoże glebowe. Przed melioracją znaczne obszary pokrywały błota i mokradła, a regularne wezbrania rzek i mniejszych cieków powodowały wielomiesięczne stagnowanie wody na polach i łąkach.

Zbigniew Klimowicz badając czarne ziemie Równiny Tarnobrzeskiej uznał, że powstały one z gleb błotnych, które powstały na skutek sztucznego obniżenia zwierciadła wody gruntowej, powodujące zmniejszenie zasięgu terenów zabagnionych oraz uprawa. (Klimowicz 1980, s. 203). Wydaje się wielce prawdopodobne, że takie same zależności miały miejsce na obszarze Równiny Inowrocławskiej.

Z kolei Zofia Churska podaje, że kujawskie czarne ziemie kształtowały się pod wpływem zmian czynników środowiska geograficznego. Wśród nich największe znaczenie miała hydrografia i klimat. Na wytworzenie się czarnych ziem miała wpływ nadmierna wilgotność i obecność węgla wapnia. Nagromadzenie próchnicy nastąpiło wskutek pojawienia się roślinności trawiastej, procesów darniowych oraz zasobnym w sole wapnia skałom macierzystym (Churska 1978, s. 47).

Innym typem czarnych ziem występujących na Kujawach są czarne ziemie pojeziorne (pobagienne). Tzw. „cepuchy” kujawskie to gleby położone w miejscu i w otoczeniu

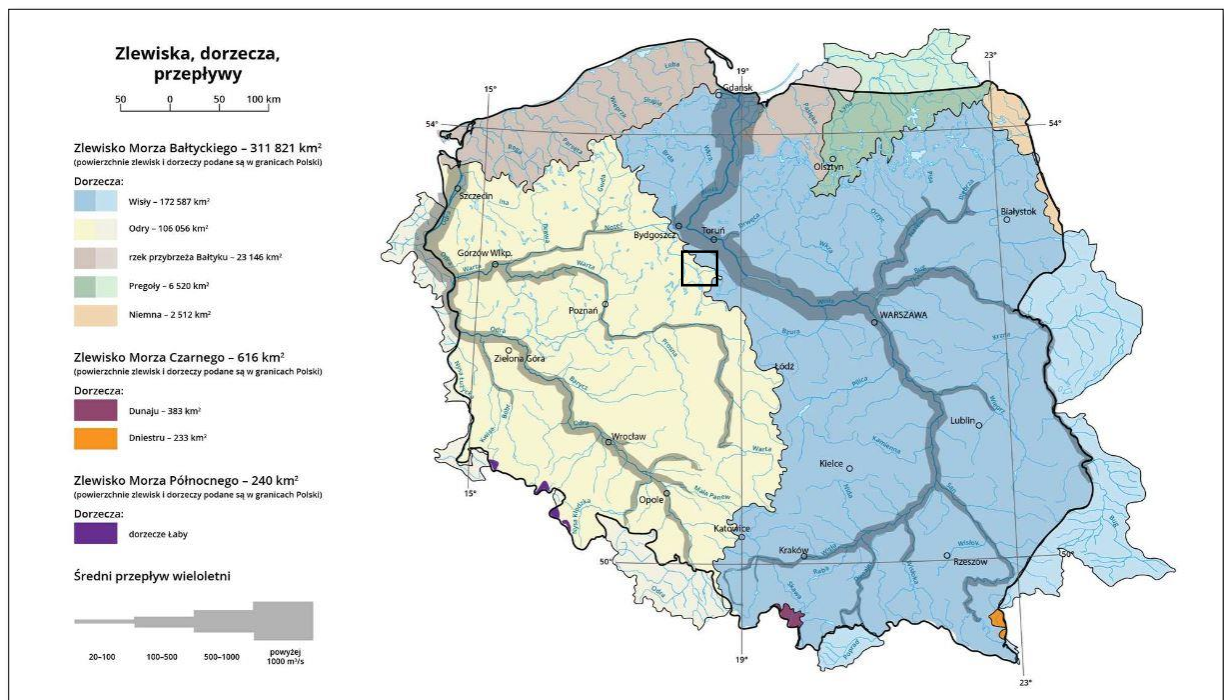
zanikających jezior, mające gliniaste lub ilaste uziarnienie oraz smolisto czarną barwę poziomu próchnicznego z wyraźnymi cechami storfienia humusu. Powstały w efekcie prowadzonych od średniowiecza regulacji systemów rzecznych i jeziornych oraz melioracji odwadniających, lokalne lub wielokoobszarowe obniżenie poziomu wód gruntowych, a także obniżenie zwierciadła wody w jeziorach i ciekach, niekiedy do całkowitego ich zaniku (Łabaz, Kabała 2014, s. 82). Według Michała Strzemskiego obecność czarnych ziem może być wskaźnikiem odwodnienia terenu, na którym wcześniej ich miejsce zajmowały mokradła. Odwodnienie terenu następowało również na skutek deforestacji (Strzemiński 1954, 335-336). Zdaniem W. Cieśli najniżej położone czarne ziemie kujawskie powstały w wyniku prowadzonych od XVIII wieku prac melioracyjnych w dorzeczu Noteci, które spowodowały obniżenie poziomu wód Gopła i sąsiednich jezior (Cieśla 1961, Łabaz, Kabała 2014, s. 82).

Gleby pochodzenia bagiennego występują wzdłuż doliny Noteci na wschód od Mątew. Są to gleby torfowe wytworzone z torfów torfowisk niskich – dolinowych. Gleby zbudowane są głównie z torfu turzycowo-trzcinowego (Mrózek 1965, s. 62). Wysoki poziom zwierciadła wód gruntowych doprowadził do powstania znacznych arealów gleb organicznych w obrębie wielu fragmentów den dolin rzecznych. Największe kontury tych gleb na terenie województwa występują w dolinie Noteci. Wśród gleb organicznych dominują gleby torfowe torfowisk niskich odznaczające się średnio i silnie rozłożonym materiałem organicznym (Bednarek, Świtoniak 2017, s. 94). Gleby te tworzą się pod wpływem torfotwórczej roślinności w warunkach stałego, nadmiernego uwilgotnienia. W trakcie torfienia rozkładowi ulegają nadziemne resztki roślin o dobrze rozwiniętych tkankach miękkiszowych. Torfowiska w dolinie Noteci zostały odwodnione i zagospodarowane m.in. jako użytki zielone lub pod uprawy rolne. Odwodnienie spowodowało zahamowanie procesu torfotwórczego i zapoczątkowało proces murszenia masy torfowej, przekształcając gleby torfowe w murszowe (Prusinkiewicz 1973, s. 53). Gleby bagienne murszowe zajmują obecnie niewielkie powierzchnie w ujściowym odcinku pradoliny Bachorzy (Mrózek 1965, s. 62).

Gleby zasolone – sołonzakowate wiążą się z bliskością słonych wód gruntowych, wzbogaconych w chlorki dzięki wysadom cechsztyńskiej soli kamiennej na wale kujawsko-pomorskim. W glebach zasolonych występują płyty roślinności halofilnej. Gleby te występują na obszarze dzisiejszego Inowrocławia (Bednarek, Prusinkiewicz 2001, s. 37). Charakteryzują się obojętnym lub alkaicznym odczynem oraz dużą koncentracją chlorków. Ich występowanie związane jest z bliskością słonych wód gruntowych (Churska 1978, s. 48).

3.3.4. Hydrografia

Kujawy położone są w dorzeczeniach dwóch wielkich rzek (ryc. 8). Część wschodnia należy do dorzecza Wisły, bezpośrednio do niej uchodzą dopływy: Zgłowiączka, Tażyna. Natomiast część południowo-zachodnia i zachodnia leży w dorzeczu Odry, gdzie występują dopływy Noteci czyli Wełna i Łobożonka (Skowron, Kubiak-Wójcicka 2017, s. 77). W zakresie ilości i zasobności wód powierzchniowych omawiany teren zalicza się do najuboższych w skali całego kraju (Marszelewski 2001, s. 15) (ryc. 9).

Ryc. 8. Zlewiska, dorzecza, przepływy rzek w Polsce z zaznaczonym obszarem badań [źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0, dostęp z dnia 1.05.2024]

Ryc. 9. Mapa hydrograficzna obszaru okolic Inowrocławia z zaznaczoną lokalizacją ośrodka przedlokacyjnego, skala 1:200 000 (Atlas podziału hydrograficznego Polski, arkusz Inowrocław E-5)

Najważniejszą rzeką omawianego obszaru jest Noteć, która należy do zlewni Odry. Noteć (dopływ Warty) powstała z połączenia dwóch cieków: Noteci Wschodniej (zwaney również Noć), wypływającej z Jeziora Przeddeckiego i przepływającej przez jezioro Gopło, oraz Noteci Zachodniej, która przepływa z kolei przez Jezioro Pakoskie. Obydwa ciekę łączą się powyżej Pakości i zataczając dwa łuki, płyną w kierunku Nakła, gdzie spotykają się z Kanałem Bydgoskim. Kanał Bydgoski stanowi natomiast dawne koryto Prawisły, tzw. pradolinę Noteci-Warty (Celmer, Churski 1973, s. 36-38).

Geografowie jeszcze w latach 60-tych XX wieku nie byli zgodni co do tego, gdzie znajdują się źródła Noteci. Temat ten jest niezmiernie ważny w badaniach nad siecią hydrograficzną na Kujawach i zachodzącymi w niej zmianami. Według jednej teorii Noteć ma

wypływać z jeziora Przedecz, według drugiej początków rzeki należy szukać w jeziorach Brdowskim oraz Modzerowskim i Długim (Tomczak 1968, s. 5-6). Mapa *Hydrographische Übersicht des Oderstromgebiets* ze schyłku XIX wieku ukazuje wyraźnie, że Noteć wypływa z jeziora Przedecz. Pogląd ten był bardzo popularny w środowisku niemieckim i takowe źródło Noteci ukazuje np.: mapa w atlasie Stieler'sa w skali 1:500 000. Jednak, w niektórych mapach zarówno niemieckich, jak i polskich, początek Noteci został zaznaczony w jeziorze Modzerowskim i Długim. Wymienić tu można mapy Jerzego Młodziejowskiego i *Atlas Polski* z 1954 roku (Tomczak 1968, s. 6-7). Kwestia źródła Noteci została wyjaśniona przez badaczy toruńskich z Zakładu Geografii Fizycznej UMK w Toruniu (Tomczak 1968). W latach 1961-1963 przeprowadzili oni badania terenowe. W ich wyniku ustalono, że Noteć ma swoje źródło w jeziorze Przedecz lub w okresowych ciekach wpadających do jeziora od wschodu i północy, gdzie dalej płynie doliną. Geneza jezior omawianego obszaru związana jest z lądolodem ostatniego zlodowacenia (Skowron, Kubiak-Wójcicka 2017, s. 77). Jeziora wypełniają najniższe położone miejsca w dolinach rzecznych, obniżeniach śródmorenowych i rynnach polodowcowych. (Skowron, Kubiak-Wójcicka 2017, s. 82). Sama Równina Inowrocławska jak i Dolina Noteci charakteryzuje się najmniejszą jeziornością w województwie (Skowron, Kubiak-Wójcicka 2017, s. 83). Na omawianym obszarze występują polodowcowe jeziora rynnowe. Tzw. łańcuch Jezior Goplańskich rozpościera się od jeziora Głodowo na południu i biegnie na północ przez Jeziora Ślesińskie, Skulskie, Gopło, Szarlejskie, Pakoskie, Tuczno aż po Jezioro Jezuickie (Mrózek 1965, s. 27). Łącznie obejmując 17 jezior, które w połączeniu z rzeką Wartą na południu poprzez Noteć aż do Wisły stanowiły idealne połączenie dla handlu śródlądowego.

Jeziora o obecnie, największych powierzchniach to Gopło (2121,5 ha), Pakoskie Pd. (464,7 ha) oraz Pakoskie Płn (285,3 ha) (Marszelewski 2001, s. 19). Kompleks Jezior Pakoskich położony jest w zlewni Noteci Zachodniej. Istotnym jej elementem są liczne pomniejsze jeziora, które obejmują ok. 3024 ha. Noteć Zachodnia jest największym dopływem wód powierzchniowych docierających do Jezior Pakoskich. Pozostałe małe cieki uchodzące do tych jezior to: Dopływ w Broniewiczach, Dopływ w Dobieszewicach i Dopływ w Janikowie (Jańczak, Kowalik, Sziwa 1999, s. 117).

Przeobrażenia mis jeziornych od momentu ich powstania aż do czasów współczesnych charakteryzowały się dużymi zmianami i przebiegały etapami. Przyjmuje się, że przeciętny stopień zaniku jezior związanych genetycznie z ostatnim zlodowaceniem wynosi

ok. 65-75%.Warto zaznaczyć, że w okresie wczesnego średniowiecza poziom wód był zdecydowanie wyższy. Za przykład można tutaj podać chociażby jezioro Gopło, które na przestrzeni ostatnich 240 lat zmniejszyło swoją powierzchnię o 76,7%, a jezioro Szarlej o 17,4% (Klejna, Strzyżewski 2017, s. 83). Tak drastyczne obniżenie poziomu wód w Goplu nastąpiło m.in. na skutek kanalizacji Noteci (Celmer, Churski 1973, s. 38). Według badań Wojciecha Dzieduszyckiego w 2 poł. X w. poziom jeziora Gopło sięgał 78 m n.p.m. (Dzieduszycki 1984, s. 181).

Jezioro Pakoskie leżące w zachodniej części omawianego obszaru leży w rynn, której długość wynosi ponad 50 km. Jest ono jeziorem przepływowym, gdyż dopływa do niego z południa Noteć Zachodnia, a przed budową tamy w Małej Kołudzie uchodziła ze wschodu Noteć Wschodnia, przepływająca przez jezioro Gopło. Zatem Jezioro Pakoskie poprzez rynnę węgierską i dolinę Noteci Wschodniej wykazuje ścisłe powiązanie z jeziorem Gopło (Niewiarowski 1976, s. 193). Rynna Jeziora Pakoskiego charakteryzuje się znaczną głębokością. Przed spiętrzeniem wód jeziora w 1975 r. średni poziom wody wynosił ok. 75 m n.p.m. Stąd też w stosunku do Wysoczyzny Kujawskiej głębokość rozcięcia wysoczyzny do powierzchni wody w jeziorze wynosiła 15-20 m. Średnia głębokość wynosiła 5,3 m a maksymalna 15,6 m. W dnie jeziora, jak wykazują wiercenia i przekroje geologiczne zalegają biogeniczne (gytie, kreda jeziorna, namuły, torfy) i mineralne (piaski i żwiry) utwory jeziorne (Niewiarowski 1976, s. 197).

Główny ośrodek - Inowrocław leży z dala od większych szlaków wodnych, jednak nie jest zupełnie pozbawiony dostępu do sieci rzecznej. Miasto zostało lokowane blisko Noteci, która stanowi największy dopływ Warty. Poprzez Kanał Bydgoski łączy Wisłę z Odrą. Inowrocław leży zatem na styku wododziałów zarówno dorzecza Wisły jak i dorzecza Odry (Churska 1978, s. 16). Obecnie część południowa Inowrocławia jest odwadniana przez kilka cieków uchodzących do Noteci, natomiast północno-wschodnią część odwadnia rzeka Tążyńska stanowiąca dopływ Wisły. Prócz cieków stałych i okresowych występuje tu dużo mokradeł, związanych z obniżeniem się moreny dennej, a bezpośrednio uwarunkowanym nieprzepuszczalnym podłożem ilasto-gliniastym. Wszystkie ciek wodne zasilane są przez opady atmosferyczne. W okresie najwyższego stanu wód, tzn. roztopów, w obniżeniach tworzą się mokradła i wymiękiska. W porze suchej obszary te wysychają, spada również poziom wód gruntowych, osuszając studnie (Churska 1978, s. 45). Przeprowadzone prace melioracyjne w dość znacznym stopniu zmieniły naturalny krajobraz. Mokradła i obszary podmokłe,

np. dolina Bachorzy, Parchania oraz bagna wierzbiczańsko-ostrowskie zostały zmienione na użytki zielone. Poziom lustra wody w jeziorach znacznie opadł, a także zmniejszyły się zasoby wód gruntowych (Churska 1978, s. 45). Na terenie samego wysadu solnego brak naturalnych cieków wodnych sprawia, że obszar ten jest przesuszony. Woda powierzchniowa spływa na zewnątrz ku obniżeniom terenu. Na skutek spękań istniejących w wysadzie woda gruntowa „ucieka” głębiej, na skutek czego powstają puste komory, które prowadzą do zapadlisk (Churska 1978, s. 45).

Władysław Mrózek twierdzi również, że w ciągu ostatnich lat doszło na Kujawach do ogromnych zmian hydrograficznych zarówno wód powierzchniowych, jak i głębinowych przez trzy czynniki: zmiany w klimacie, melioracja oraz młode ruchy pionowe skorupy ziemskiej (Tomczak 1968, s. 9). Udokumentowano je w wielu miejscach omawianego terytorium, na którym były związane zarówno z naturalnymi przeobrażeniami zachodzącymi w środowisku, jak i celową działalnością człowieka (melioracje, budowa młynów itp.) Przyjmuje się, że sama budowa Kanału Bydgoskiego obniżyła wydatnie poziom Noteci, która we wczesnym średniowieczu była niewątpliwie rzeką spławną (Guldon, Powierski 1974, s. 89). Sieć rzeczna Noteci została w dużym stopniu przeobrażona na skutek melioracji, a przede wszystkim regulacji Noteci i przystosowania jej do żeglugi (Celmer, Churski 1973, s. 38). Zmiany poziomu wód płynących stwierdzono zarówno w samej dolinie Wisły, we wczesnym średniowieczu mającej prawdopodobnie charakter wielokorytowy (Tobolski 2003, s. 105-106), jak i w niektórych jeziorach w zlewni Noteci (np. Jeziorze Pakoskim – (Niewiarowski 1976, s. 202-209; Chudziak 2017, s. 113), Gopie – (Dzieduszycki 1993, s. 135-138), co związane jest z ogólnymi zmianami klimatycznymi zachodzącymi w tej części Niżu (Surowiecki 1818, s. 28).

Klimat panujący na omawianym obszarze jest umiarkowany, jego głównymi cechami są przejściowość od odmiany klimatu oceanicznego Europy Zachodniej do klimatu kontynentalnego Europy Wschodniej oraz duża zmienność warunków pogodowych w krótkich okresach jak i długookresowych (Wójcik, Marciniak 2001, s. 23). Na skutek ścierania się wpływów oceanicznych i kontynentalnych docierają tu różne masy powietrza polarno-morskiego znad Oceanu Atlantyckiego oraz polarno-kontynentalnego ze schodu Europy i arktycznego z północy (Kejna, Strzyżewski 2017, s. 69). Oddziaływanie Morza Bałtyckiego jest ograniczone przez wzniesienia morenowe Pojezierza Pomorskiego. W dolinach rzek i rynnach jezior ujawnia się cień opadowy, a opady należą do najniższych w Polsce (Klejna, Strzyżewski 2017, s. 69). Pojezierze Kujawskie ze względu na równinność terenu, która nie

stanowi przeszkody dla przemieszczających się na wschód polarno-morskich wilgotnych mas powietrza znanego z Atlantyku jest obszarem z najmniejszymi opadami w województwie kujawsko-pomorskim (Klejna, Strzyżewski 2017, s. 74).

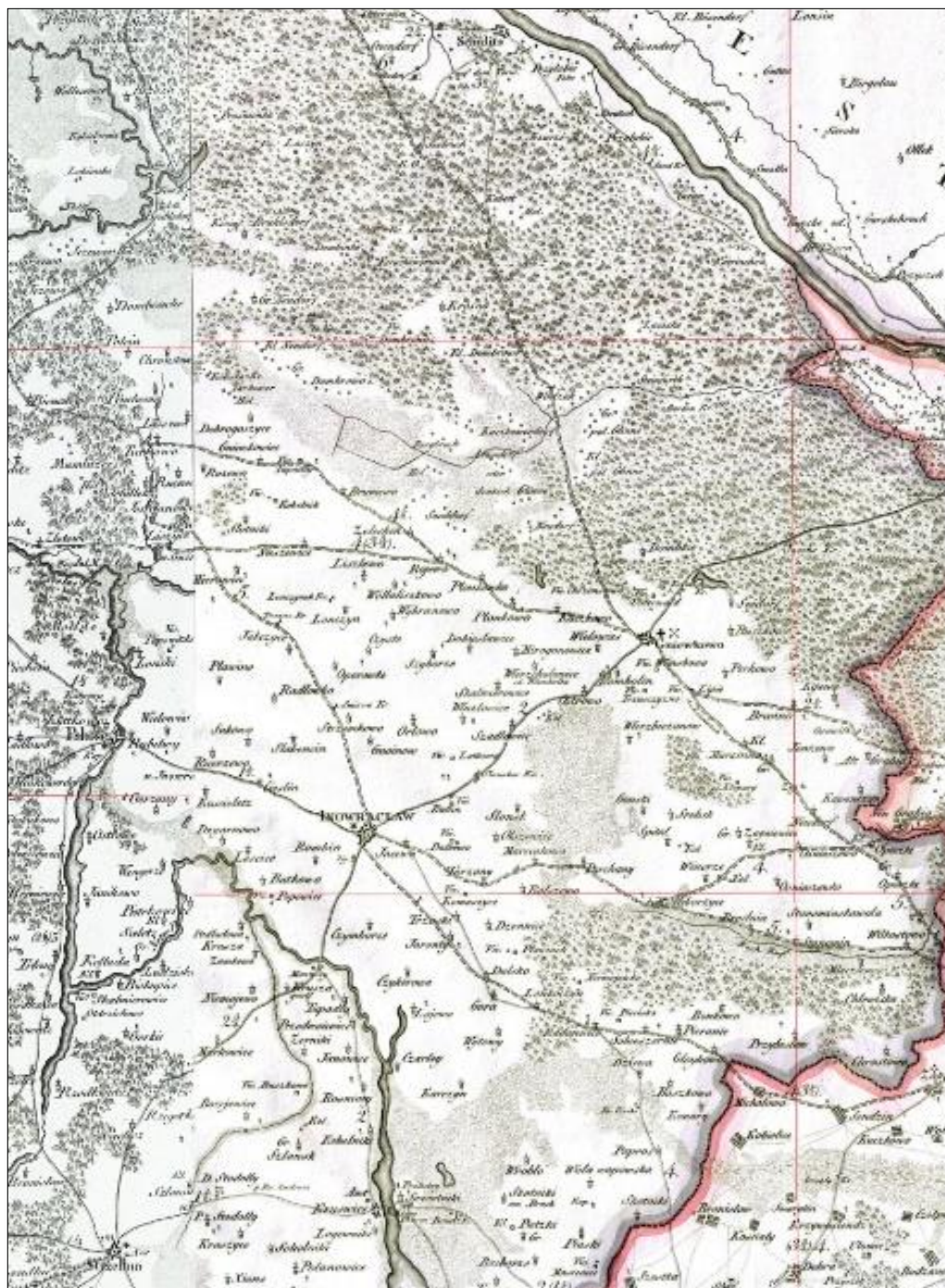
Omawiany obszar jest położony w strefie oddziaływania całorocznych ośrodków barycznych: wyżu azorskiego, niżu islandzkiego, niżu śródziemnomorskiego oraz sezonowych, np. zimą wyżu wschodniosyberyjskiego (Klejna, Strzyżewski 2017, s. 69). Warto zauważyć, że rejon Kołudy Wielkiej w ciągu ostatnich 70 lat badań zarejestrował zarówno jedne z największych jak i najmniejszych temperatur w stosunku do całego województwa kujawsko-pomorskiego (Klejna, Strzyżewski 2017, s. 70-71).

Erozyjna siła rzek doprowadziła do częściowego zniszczenia wielu ważnych stanowisk wczesnośredniowiecznych (Wyszogród nad Wisłą, Jedwabno nad Drwęcą). Zapewne niektórych centrów osadniczych z tego powodu nie można odnaleźć (np. kasztelańskie grody w Słońsku). Z przeobrażeniami hydrograficznymi łączy się również szczególnie z punktu widzenia komunikacji we wczesnym średniowieczu i kontaktów międzyregionalnych, problem potencjalnego udroźnienia szlaków wodnych łączących dorzecze Odry i Wisły (Surowiecki 1818, s. 28). Drugi z wymienionych traktów był przedmiotem oddzielnych studiów paleohydrograficznych wykluczających możliwość żeglugi Bachorzą, w okresie wczesnego średniowiecza (Wiśniewski 1974, s. 278). Można również poddać w wątpliwość czy z uwagi na wilgotność i wysoki stan wody w okresie wczesnego średniowiecza czarne ziemie były dostępne do celów rolniczych (Łabaz, Kabała 2014; Chudziak 2017, s. 113).

3.3.5. Szata roślinna

Obszar obecnego województwa kujawsko-pomorskiego stanowi miejsce krzyżowania się głównych szlaków wędrówek roślinnych, którymi przybywało wiele gatunków po ustąpieniu ostatniego lądolodu. Dodatkowo teren ten stanowi miejsce styku trzech działów geobotanicznych – Pomorskiego, Brandenbursko-Wielkopolskiego i Mazowiecko-Poleskiego. W ostatnich latach natomiast czynnikiem, który istotnie wpłynął na przeobrażenia i charakter

flory jest antropopresja (Nienartowicz, Kunz 2017, s. 95). Lasy pokrywają zaledwie 10% powierzchni Kujaw. Przeważają sosnowe monokultury z enklawami lasów mieszanych, dębowych, bukowych, grabowych i świerkowych. (Sikorska 1997, s. 9). Na mapie D. Gilliego z 1802-1803 r. zaznaczone zostały lasy okalające obszar Inowrocławia (ryc. 10).

Ryc. 10. Stopień zalesienia obszaru wokół dzisiejszego miasta Inowrocław (Gilly 1802-1803)

Współczesne środowisko przyrodnicze odbiega bardzo od stanu z okresu wczesnego średniowiecza. Największy stopień przeobrażeń dotyczy roślinności – jednej z głównych dominant krajobrazu - którego charakter, jak pokazują badania palinologiczne, na przestrzeni wczesnego średniowiecza w wielu regionach stopniowo ewoluował z krajobrazu leśnego w stronę krajobrazu leśno-polnego czy wręcz polnego, co związane było z ekstensywnym rolnictwem i odlesieniem znacznych obszarów (Tobolski 2004, s. 101; Noryskiewicz 2013, s. 142; Chudziak 2017, s. 113).

W celu uchwycenia walorów ekologiczno-środowiskowych Kazimierz Tobolski opisując Dolinę Dolnej Wisły, proponuje spojrzeć poprzez poznawcze możliwości ekologii przeszłości (paleoekologii) i historycznej geografii roślin (epiontologii) (Tobolski 2004, s. 101). Takie samo podejście można przenieść na każdy inny region poddany badaniom. Podobnie jak Dolina Dolej Wisły, tak i Kujawy nie stały się nigdy przedmiotem kompleksowego opracowania. Niedostatek wiedzy o przeszłości ekologicznej z zakresu historycznej biogeografii, kierunków o niepodważalnych walorach interdyscyplinarnych, był następstwem słabego zainteresowania sferą biotyczną (Tobolski 2004, s. 101).

W badaniach nad rekonstrukcją środowiska przyrodniczego przydatna może być metoda roślinności potencjalnej, która opisuje hipotetyczny stan roślinności przed ingerencją człowieka¹⁴ (Kruk 1983). Naturalna roślinność potencjalna i jej znaczenie w badaniach nad środowiskiem są jednak podważane przez niektórych badaczy (Ciurzyński et al. 2015).

Liczne kolonie tzw. halofitów występujące w sąsiedztwie naturalnych lub przemysłowych wycieków solanki, m.in. Inowrocław, Mątwy. Halofity pojawiły się na obszarze Kujaw w późnym glacie i we wczesnym postglacie (Walas 1973, s. 59). Najbardziej typowym przedstawicielem tej grupy roślin, znoszącym równocześnie największe zasolenie gleby, jest soliród zielny (*Salicornia herbacea*) oraz aster solny (*Aster tripolium*) (Walas 1973, s. 59). Warto wymienić tu także świbkę morską (*Triglochin maritimum*), mlecznika nadmorskiego (*Glaux maritima*), komonicę wąskolistną (*Lotus tenuifolius*), komonicę skrzydlastostrąkową (*Tetragonolobus maritimus*), koniczynę

¹⁴ <https://www.igipz.pan.pl/Roslinnosc-potencjalna-zgik>, dostęp z dnia 5.05.2023 r.

rozdętą (*Trifolium fragiferum*), mannicę odstającą (*Puccinellia dystans*) oraz centurię nadobną (*Centaurea pulchellum*). Gatunki halofitów wchodzi w skład występujących na Kujawach łąk słonolubnych. Występowanie zespołu świbki morskiej i mlecznika nadmorskiego (*Triglochin-Glaucetum maritimi*) ogranicza się w Polsce i w Europie tylko do obszaru Kujaw. W miejscach o najwyższym zasoleniu gleby, często na obrzeżach słonych stawków rozwija się jednogatunkowy zespół soliroda zielnego (*Salicornietum patulae*)

Na Kujawach występują również bogate kolonie roślin kserotermicznych, tzw. „stepowych”. Kolonie te dotarły z Turynгии oraz ze stepów rosyjskich, ze wschodu wzdłuż doliny Narwi. Wymienić tu należy ostnicę Jana (*Stipa Jaanis*), ostnicę włosowatą (*Stipacapillata*), miłek wiosenny (*Adonis vernalis*), wiśnię karłowatą (*Cerasus fruticosa*) (Walas 1973, s. 59), turzycę delikatną (*Carex supina*), jarzębiec zmijowcowaty (*Hieracium echinoides*), ostrołódka kosmata (*Oxytropis pilosa*), aster ozota (*Aster linosyris*) i wyżymord stepowy (*Scorzonerapurpurea*) (Nienartowicz, Kunz 2017, s. 96). Kolejna grupa roślin stanowi gatunki lesno-stepowe, związane ze zbiorowiskami zaroślowymi i leśnymi. Ich ośrodek występowania znajduje się w azjatyckiej i południowo-wschodnioeuropejskich strefie lasostepów. W tej grupie wymienić należy wiśnię karłowatą (*Prunus fruticosa*). Jest to forma przejściowa pomiędzy subkontynentalnymi borami świeżymi (*Peucedano-Pinetum*), a ciepłolubnym i bogatym gatunkowo zespołem świetlistej dąbrowy (*Potentilloalbae-Quercetum*). Należy do bardzo rzadkich zbiorowisk, występuje obecnie w rezerwacie w Tarkowie na Kujawach na pograniczu ujętego obszaru (Tomanek 1997, s. 292; Nienartowicz, Kunz 2017, s. 96). Na Kujawach można również spotkać gatunki związane z gospodarką ludzką, np. dziewannę fioletową i ślázówkę turyngską (Walas 1973, s. 62).

3.4. Problem rekonstrukcji środowiska przyrodniczego Kujaw inowrocławskich

Niewątpliwie, dużą rolę w procesie kształtowaniu się sieci osadniczej na danym terenie odgrywało środowisko. Jest ono jednym z czynników warunkującym proces osadnictwa na danym terenie. Zmiany środowiskowe nierzadko były przyczyną przeobrażeń osadniczych, zmuszając zamieszkałą ludność do migracji bądź dostosowania się do nowych warunków. Badacze nie raz podnosili już w literaturze kwestię uwarunkowań środowiska i jego wpływu na osadnictwo (Róžański 1979). Środowisko przyrodnicze oddziałuje na procesy biochemiczne organizmu człowieka (Róžański 1979, s. 11). Z jednej strony wywiera bezpośredni wpływ na

życie codzienne mieszkańców oraz na gospodarkę, z drugiej strony człowiek zaczął wpływać na środowisko, przeobrażając je według swoich potrzeb, związanych m.in. ze wzrostem liczby ludności i potrzebą prowadzenia wspólnej, współzależnej gospodarki (Róžański 1979, s. 6). Podejmując próbę rekonstrukcji środowiska przyrodniczego należy oczywiście przyjrzeć się źródłom historycznym, lecz zawarte w nich informacje należy traktować jako pośrednie źródło wiedzy. Warty uwagi i analizy są również źródła kartograficzne. Jednak najbardziej wymierne informacje o dawnym środowisku przyrodniczym i przemianach w nim zachodzących, dostarczą badania naukowe z dziedzin przyrodniczych m.in. palinologii. Biorąc pod uwagę wspomniane czynniki, należy jak najdokładniej poddać analizie środowisko przyrodnicze okresu wczesnego średniowiecza.

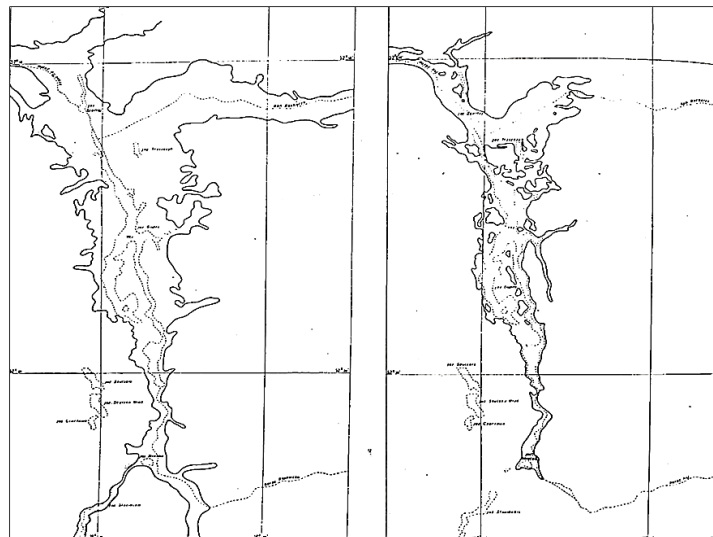
Charakteryzując ogólnie obszar Kujaw w 2. poł. I tys. n.e. możemy stwierdzić, że okres ten zaznaczył się pewien niezbyt silnie wyrażony kontynentalizm klimatu połączony ze słabym ociepleniem. W związku z kontynentalizmem klimatu i postępującym, choć nadal słabym, odlesieniem wznowił się proces powolnego wysychania bagien i powstanie czarnych ziem. Postęp cywilizacyjny, a wraz z nim rozwój gospodarki rolnej i wzrost użytków ornych spowodował rozwój procesów degradacyjnych (zmywnych) na zboczach wzniesień oraz osadzanie się deluwiiów u stóp zboczy i mad w dolinach rzecznych. Rozwój kontynentalizmu stosunków klimatycznych uległ zahamowaniu w końcu I tys. n.e. Znow zapewne nastąpiło ochłodzenie klimatu, połączone ze wzrostem opadów (Strzemiński 1961, s. 341). Jak podaje Mieczysław Sinkiewicz po borealnym okresie występowania słabo zwartych lasów, po podnoszeniu się temperatur powietrza i wzrostu opadów na obszarze Pojezierza Kujawskiego nastąpił rozwój zwartych lasów (Sinkiewicz 1989, s. 70). W schyłkowej fazie okresu subborealnego nastąpiło zwiększenie opadów i podniesienie poziomu jezior kujawskich oraz znaczne przeredzenie lasów na skutek gospodarki człowieka. Rozpoczęcie procesów stokowych rozpoczęło wylesienie obszaru oraz gospodarka rolna człowieka (Sinkiewicz 1989, s. 71).

Okres średniowiecza charakteryzował się ochłodzeniem i zwilgoceniem, a gospodarka człowieka doprowadziła o znacznego wylesienia terenu. Jak podaje Sinkiewicz w XIV w. okolice Strzelna i Kruszwicy miały już charakter bezleśnej, moczarowatej równiny (Sinkiewicz 1989, s. 72).

Według badań Wojciecha Dzieduszyckiego (1977) w wieku X, a zwłaszcza w XIII, na skutek ciągłej i na szeroką skalę prowadzonej eksploatacji środowiska leśnego następuje

postępująca i nieodwracalna jego degradacja. Fakt ten znajduje potwierdzenie w badaniach palinologicznych (Jankowska 1980; Sinkiewicz 1998, s. 58).

Jednym z czynników środowiskowych, który uległ największej zmianie w okresie ostatniego tysiąca lat jest bez wątpienia stan poziomu wody w jeziorach oraz zmiany melioracyjne cieków wodnych. Do najczęściej poruszanych tematów dotyczących próby rekonstrukcji środowiska na Kujawach należy zasięg jeziora Gopła w okresie wczesnego średniowiecza. Tym samym jezioro Gopło należy do najlepiej zbadanych jezior kujawskich pod względem genezy i zmian powierzchni oraz zarastania¹⁵. Na podstawie badań i analiz przyjmuje się, że w omawianym okresie lustro tafli jeziornej sięgało poziomicy 80 m n.p.m. (ryc. 11) (Mrózek 1965; Wiśniewski 1974, s. 277; Dzieduszycka 1985 (1986); Dzieduszycki 1993).

Ryc. 11. Przypuszczalne zasięgi Gopła, 1:330.000. Z lewej: linia ciągła przypuszczalny zasięg Pragopła (najstarsze stadium jeziora Gopła) (poziomica 85 m n.p.m.), linia przerywana obecny zasięg Gopła. Z prawej: linia ciągła przypuszczalny zasięg Gopła (od kilku tys. lat p.n.e. do pocz. XIX w.) (poziomica 80 m n.p.m.), linia przerywana obecny zasięg Gopła (za Puckalanka 1952, s. 576)

Niewątpliwie wyższy od obecnego poziom wody powierzchniowej w okresie wczesnego średniowiecza, dał podstawy do szerokiej dyskusji nad możliwymi połączeniami komunikacyjnymi i szlakami wodnymi (Dzieduszycki 1977; 1984; 1993). W okresie

¹⁵ Omówienie charakterystyki geomorfologicznej Gopła, budowy geologicznej, osadów i genezy rynny jeziornej oraz wyniki badań zostało przedstawione w książce Pawła Molewskiego *Rynna Gopła. Problem jej genezy i roli w odpływie wód roztopowych podczas zlodowacenia vistuliańskiego*(1999).

wczesnego średniowiecza rzeki płynęły wielokorytowymi odcinkami tworząc dodatkowe bariery i wyspy. W tych rozważaniach należy również pamiętać o nieistniejących już jeziorach, które obecnie pozostawiły po sobie ślad w postaci trzcinowisk, jak np. Jezioro Ostrowskie. Do tego stanu rzeczy przyczyniła się działalność człowieka, szczególnie licznie przeprowadzane melioracje terenu oraz m.in. skanalizowanie Noteci w XIX i XX w. Wszystkie te przedsięwzięcia doprowadziły nie tylko do obniżenia poziomu wody ale również do zmian w krajobrazie przyrodniczym i osadniczym.

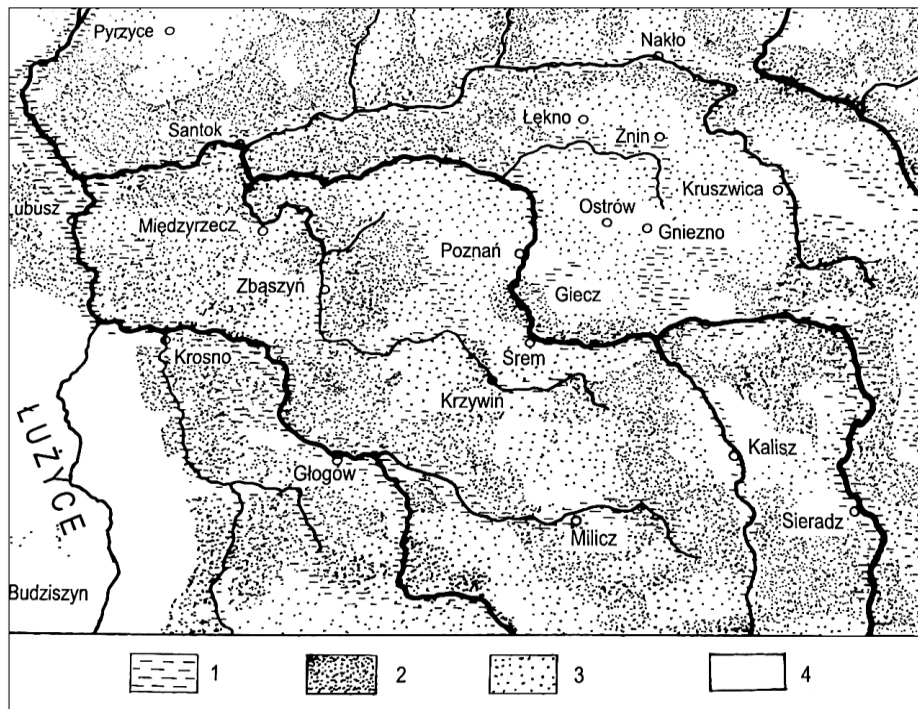
Choć w literaturze przedmiotu panuje powszechny pogląd, że Kujawy w okresie zasiedlenia przez ludność kultury łużyckiej, były już w znacznym stopniu odlesione pod uprawę (Jankowska 1980; 31-34, Danielewski 2022, s. 89), należałoby tę informację jeszcze raz zweryfikować.

Po pierwsze, jak już wspomniano, badania nad genezą czarnych ziem wykazują, że powstały one z błotnoziemów. Biorąc pod uwagę wysoki poziom wód w okresie wczesnego średniowiecza należy zastanowić się jaki faktycznie procent ziemi nadawał się pod uprawę. Obecnie występujące czarnoziemy mogły znajdować się w okresie wczesnego średniowiecza na obszarach zbyt podmokłych by móc zaadaptować teren pod uprawę. Po drugie, jak czytamy u Gala Anonima obszar dzisiejszej Polski miał być w znacznej mierze zalesiony (Anonim 2018, s. 10).

Ciekawej analizy dokonał na podstawie ukształtowania powierzchni, właściwości utworów powierzchniowych oraz stosunków klimatycznych, hydrograficznych i florystycznych Konstantyn Hładyłowicz dla terenu sąsiedniego, czyli Wielkopolski z 2. poł. XIV w. Jak podaje autor, 50,5 % powierzchni pokryte było wówczas lasami i bagnami (Hładyłowicz 1932; Strzemski 1961, s. 343-344;). Z racji postępującej urbanizacji można przypuszczać, że w wiekach wcześniejszych procent zalesienia obszaru był większy niż w XIV w.

Analizy krajobrazu i stopnia zalesienia bezpośrednio obszaru Kujaw dokonał Karol Buczek (1960), a następnie Zbigniew Celka (1999). W wyniku ich studiów można domniemywać, że w okresie wczesnego średniowiecza (ok. 1000 r). na omawianym obszarze przeważał krajobraz leśno-polny oraz miejscami występować miały obszary podmokłe

i torfowiska (ryc. 12). Region Kujaw inowrocławskich byłby już wtedy mocno odlesiony w stosunku do pozostałych terenów, gdzie w większości znajdowały się puszcze.

Ryc. 12. Formacja osadniczo-krajobrazowe Wielkopolski w 1000 r. według K. Buczka (1960) [za Celka 1999, s. 22].

- 1 – obszary podmokłe i torfowiska, 2- krajobraz puszczy, 3 – krajobraz leśno-polny, 4 – krajobraz polno-leśny (parkowy)

Kolejnej analizy wczesnośredniowiecznej flory dokonał Jan Walas (1973a). Badacz skupił się na wydzieleniu rodzaju lasów, które pokrywały obszary Kujaw. Wyróżnił on kilka okresów rozwoju roślinności, z których jest mieści się w ramach czasowych od 500 r. p.n.e. do 1300 r. Okres ten, charakteryzował się występowaniem lasów grabowo-świerkowych, ze znacznym wzrostem rozprzestrzeniania się graba. Miejscami zwiększał się również procent występowania sosny i brzozy (Walas 1973, s. 61).

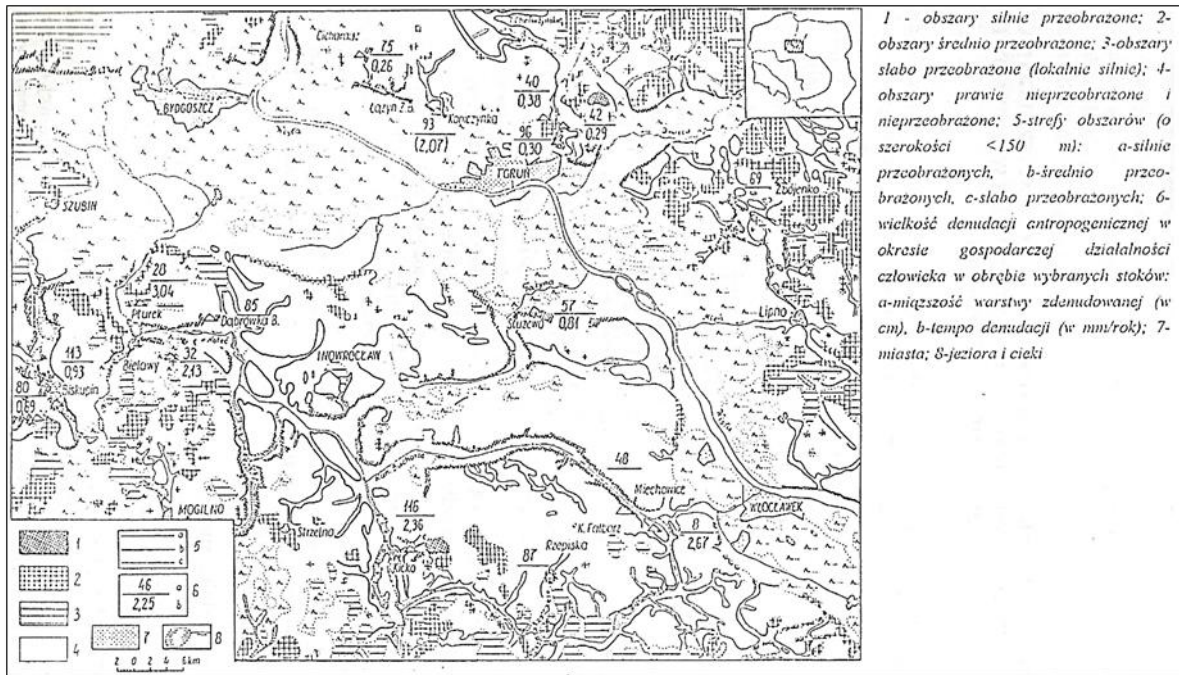
W ostatnich latach na obszarze Kujaw inowrocławskich wykonano dla kilku stanowisk analizy archeobotaniczne. Jednak stan badań jest nadal niewystarczający by w pełni móc zrekonstruować florę okresu wczesnego średniowiecza. Dla stanowiska 6 w Markowicach pobrano próby w celu wykonania analizy archeobotanicznej, niestety w opracowaniu nie uwzględniono rozróżnienia chronologicznego pobranych prób. Natomiast wyróżniono kilka

pozostałości roślin uprawnych – zbóż (ziarniak) oraz pozostałości roślin zielnych dziko rosnących – komosy białej (*Chenopodium album*) oraz tobołki polne (*Thlaspi arvense*) (Abramów 2015, s. 4-5).

Zupełnie inaczej przedstawia się stan badań archeozoologicznych. Dzięki analizom osteologicznym szczątków pozyskanych w trakcie badań archeologicznych możliwa jest częściowa rekonstrukcja fauny występującej na Kujawach inowrocławskich w okresie wczesnego średniowiecza. Największe przebadane zbiory pochodzą z badań w Tucznie, stan. 1 (Zawilski, Wójcik, Pietrzak, Bujnowicz-Zgodzińska 2015), Markowicach, stan. 9 (Wilczyński, Stworzewicz, Wertz 2015), Kołudy Wielkiej, stan. 1 (Bojarski, Błędowski, Chudziak, Kaźmierczak 2018) oraz Inowrocławia, s t. 2 (Szałaty 1974).

Zazwyczaj na wspomnianych stanowiskach przeważa ilość szczątków bydła domowego. Na kolejnym miejscu znajdują się szczątki konia. W materiale pojawiają się również szczątki owcy/kozy, świni oraz psa. W Tucznie (stan. 1) wyodrębniono również kości kury (Zawilski, Wójcik, Pietrzak, Bujnowicz-Zgodzińska 2015). W Markowicach (stan. 6) oprócz powyższych zarejestrowano również szczątki gęsi domowej oraz kota domowego (Wilczyński 2014, s. 29). Do szczątków zwierzyny dzikiej można zaliczyć szczątki jelenia, w tym również poroże (Markowice stan. 8) (Błaszczuk, Nierychlewska, Bartczak, Zawilski 2018, s. 32) oraz szczątki dzika, sarny i niedźwiedzia (Kołuda Wielka, stan. 1) (Bojarski, Błędowski, Chudziak, Kaźmierczak 2018, s. 40).

W górnych i środkowych częściach stoków uprawnych procesy denudacji antropogenicznej doprowadziły w wielu miejscach do zdegradowania profilów glebowych, a tym samym do częściowego, a nawet całkowitego zniszczenia znajdujących się tam reliktywów osadniczych. Dolne części stoków oraz ich podnóża, wraz ze stanowiskami archeologicznymi, zostały z kolei przykryte pokrywami stokowymi. Doniosłą rolę w przeobrażeniu rzeźby obszarów piaszczystych odegrały również procesy eoliczne, uruchomione wskutek odlesienia i intensywnego użytkowania rolniczego. Oprócz procesów stokowych i eolicznych istotne znaczenie w przeobrażaniu warunków środowiska miały także procesy fluwialne, wahania poziomu jezior, zmiany układów rozłogów, dróg dojazdowych, punktów osadniczych itp. (ryc. 13) (Sinkiewicz 1993, s. 101).

Ryc. 13. Szkic stopnia przeobrażenia rzeźby terenu w środkowej części Polski północnej pod wpływem denudacji antropogenicznej (Sinkiewicz 1993, s. 102)

Różnice środowiskowe przypadające na wczesne średniowiecze, jakie zdecydowanie należy brać pod uwagę przy analizie sieci osadniczej, to przede wszystkim: wyższy poziom wody, występowanie błotnoziemów i znacznie większe niż obecnie zalesienie obszaru. Czynniki te, niewątpliwie oddziaływały w przeszłości na grupy ludzkie, decydujące się na osiedlenie na tym terenie. Z pewnością warunkowały miejsca powstania osad oraz założeń grodowych. Przesądzały również o ich rozwoju i stanowią nierozdzielny element przy próbie odtworzenia zasiedlenia danego obszaru w przeszłości.

4. Kasztelania inowrocławska w świetle dotychczasowych studiów mediewistycznych

Region Kujaw od wieków miał ogromne znaczenie w rozwoju osadnictwa na ziemiach dzisiejszej środkowej Polski. Po pierwsze, żyzność czarnoziemów sprzyjała rolnictwu, a tym samym zapewniała wyżywienie większej liczby ludności. Znaczna ilość jezior (ciąg jezior ostrowskich, jezioro Tuczo, Gopło (sięgające aż po dzisiejsze Mątwy), obecnie już nieistniejące jeziora w Ostrowie pod Gniewkowem, czy w Dźwierzchnie, ale także ciek wodny z Notecią na czele, zapewniały nie tylko szybką i sprawną komunikację ale i dostęp do wody pitnej i pożywienia (ryby). Po trzecie, istnienie licznych źródeł solnych (Kruszwica, Słońsk, Inowrocław) również wpływało na wzrost znaczenia gospodarczego ziem kujawskich (Bieniak 1947, s. 27; Kara 2009).

W okresie wczesnego średniowiecza czołowym ośrodkiem regionu Kujaw Zachodnich była Kruszwica¹⁶. Gród ten był w stanie nie tylko zadbać o dobro własnych mieszkańców. Dzięki wyprodukowanym nadwyżkom pożywienia, czy wyspecjalizowanej produkcji rzemieślniczej, mieszkańcy mogli uczestniczyć w handlu zarówno o lokalnym, jak i dalekosiężnym znaczeniu.

Kujawy były kluczowe dla państwowości polskiej na północnym odcinku, na skutek swego sąsiedztwa z nadbałtyckimi ziemiami wschodniego Pomorza i Prus, stanowiąc rodzaj strategicznego „pomostu” dla północnej ekspansji piastowskiej prowadzonej w dorzeczu dolnej Wisły (Bieniak 1947, s. 32). Według Janusza Bieniaka panowanie Piastów na Mazowszu i Pomorzu Wschodnim mogło rozwinąć się jedynie z obszaru Kujaw (Bieniak 1947, s. 27), gdyż pogranicze pomorsko-wielkopolskie niemal całkowicie pokrywały lasy i pas bagien nadnoteckich. Z tego powodu ekspansja na północ mogła odbywać się tylko przez „bramę kujawsko-chełmińską” (Bieniak 1947, s. 32). Dodatkowo materialnym świadectwem zmian społeczno-politycznych, które można byłoby wiązać z militarnym przyłączeniem ościennych terytoriów do domeny Piastów, jest przeorganizowanie struktury grodowej, a zwłaszcza upadek starych grodów i budowa nowych, ufortyfikowanych miejsc centralnych i związanej z nimi

¹⁶Janusz Bieniak uważał, że w okresie średniowiecza w „kompleksie kruszwickim” było 41 grodów, z czego większość datowanych na XI wiek. Co więcej, badania cmentarzysk wykazały znaczny stan zamożności ówczesnej ludności (Bieniak 1947, s. 30). Dzisiaj trudno jest zgodzić się z powyższymi tezami. Na podstawie dotychczasowych badań pewne jest, że w „kompleksie kruszwickim” nie istniało 41 grodów, biorąc nawet pod uwagę szersze ramy chronologiczne. Co więcej, inwentarz grobowy nie odzwierciedla zamożności mieszkańców, lecz zwyczajnie pogrzebowe i rytuały religijne lokalnej społeczności. Warto zauważyć, że wyposażenie grobowe na cmentarzyskach chrześcijańskich jest często uboższe niż na cmentarzyskach pogańskich, gdyż wiązało się to z wyznawaną wiarą i panującą doktryną religijną. Niewątpliwie zasoby naturalne obszaru dawały zamieszkałej tu ludności możliwość wyżywienia i zarobku.

sieci ponad lokalnych dróg lądowo-wodnych, mających kluczowe znaczenie dla zarządzania państwem (Chudziak 2017, s. 136).

Niejasna jest pod tym względem sytuacja rysująca się na Równinie Inowrocławskiej, gdzie część grodów o genezie wcześniejszej przestaje istnieć w 2. połowie X w. (Chudziak 2017, s. 136). Grodem, który przetrwał tą przemianę jest Kołuda Wielka, stan. 1. Podobna sytuacja miała miejsce na wschód od Noteci i Gopła, gdzie z wcześniejszych ośrodków przetrwał tylko gród w Mietlicy (Dzieduszyckki 2008, s. 402; Chudziak 2017, s. 136; tenże 2023). Z tego okresu znanych jest również wiele stanowisk archeologicznych, zwłaszcza punktów i śladów osadniczych. Niewątpliwie tak liczne występowanie materiału zabytkowego, datowanego na fazę D, można łączyć z napływem i osiedlaniem się w tym czasie ludności. Intensyfikacja osadnicza był zapewne związana z inwestycjami piastowskimi, takimi jak wznoszenie nowych kościołów (Chudziak 2017, s. 136).

Przyjęcie chrześcijaństwa, które lepiej odpowiadało potrzebom ideologicznym wczesnofeudalnej monarchii piastowskiej, zaznaczyło się stworzeniem sieci pierwszych kościołów przygodowych o charakterze parafialnym (m.in. w Kruszwicy) oraz założeniem w XI w. pierwszych klasztorów benedyktyńskich w Kruszwicy i Mogilnie (Biskup 1967, s. 95; Wiewióra 1997). Być może na obszarze Kujaw inowrocławskich w tym czasie również powstawały pierwsze kościoły, m.in. w Dźwierzchnie. Według katalogu biskupów kujawskich, pierwszy biskup kruszwicki Lucidus założył tu kościół i został przy nim pochowany (data śmierci 993 r.). Jego następcy Laurentius (zm. 1014 r.) oraz Marcellinus (1033 r.) również mają tu spoczywać. (Mon. Pol. IV, 25, Słownik Królestwa Polskiego tom XV cz. 1, s. 467, Kozierowski 1934, s. 40). Jak do tej pory nie udało się potwierdzić w materiale archeologicznym tych informacji a historiografia uznaje je jako przekaz legendarny.

Poglądy historiografii na powstanie samodzielnej organizacji kościelnej na Kujawach obfitują w sprzeczne hipotezy i ustalenia (Michalski 1996, s. 84). W efekcie kryzysu monarchii wczesnopiastowskiej, który nastąpił po 1034 r. doszło do powstania przeciwko władzy i kościołowi. Wyprawa Brzetysława czeskiego z 1039 r. ominęła w dużej mierze Kujawy (Biskup 1967, s. 95; Manteuffel red. 1970, s. 174; Gall Anonim 1982, s. 52). Stały się one jedną z głównych części składowych odbudowanego około 1041 r. przez Kazimierza Odnowiciela państwa (Biskup 1967, s. 95). Panowanie Bolesława Szczodrego (1058-1079), który zmierzał do restytucji stosunków wewnętrznych i potęgi politycznej państwa polskiego, zaznaczyło się odbudową organizacji kościelnej oraz popieraniem nowych fundacji klasztornych, m.in. założeniem opactwa benedyktyńskiego w Mogilnie (zapewne ok. 1065 r.). Otrzymało

ono, także z darowizn rycerstwa bogate uposażenie we wsiach (wraz z przywiązaną tam ludnością), położonych zarówno w Wielkopolsce, jak i na Mazowszu oraz niektórych pożytków w grodach mazowieckich i kujawskich (Biskup 1967, s. 96).

Przyjmuje się zwykle, że XI w. w Kruszwicy powstało biskupstwo, które swoją jurysdykcją objąć by musiało również terytorium związane z Inowrocławiem (Biskup 1967, s. 96). Był to już okres, kiedy diecezje polskie były ukształtowane. Mamy więc do czynienia z uszczupleniem terytoriów istniejących biskupstw. Sugeruje to udział w podejmowaniu decyzji o jego założeniu, bezpośrednio zainteresowanych biskupów, a więc gnieźnieńskiego i najprawdopodobniej płockiego (Michalski 1996, s. 84).

Istnieje kilka teorii o powstaniu w Kruszwicy biskupstwa kujawskiego. Pierwsza - teoria translacji, jest najbardziej rozpowszechnionym i zakorzenionym poglądem na temat jego powstania. Zakłada ona mechaniczne przeniesienie stolicy biskupiej z Kołobrzegu do Kruszwicy, a stamtąd do Włocławka (Labuda 1993, s. 48; Michalski 1996, s. 84). Inną wersję powstania biskupstwa kujawskiego przedstawia teoria renowacji. Zakłada ona wczesne powstanie biskupstwa w Kruszwicy, jego upadek, a następnie odbudowę i przeniesienie do Włocławka. Za tą teorią opowiedzieli się m.in. Jan Fijałek (1894), Władysław Abraham (1962), Julia Tazbirowa (1962), Henryk Łowmiański (1985) (Michalski 1996, s. 87-90).

Jeszcze inny pogląd na powstanie biskupstwa na Kujawach ogłosił Wojciech Kętrzyński (1889). Jego głos Maciej Michalski nazwał teorią zależności (Michalski 1996, s. 90). W. Kętrzyński uważał, że obszar, który obejmowała diecezja, zależy od czasu, w jakim ona powstała. Twierdził, że biskupstwa powstałe najwcześniej posiadają największy obszar, natomiast biskupstwa utworzone najpóźniej - najmniejszy. Biskupstwo kujawskie, które obejmowało najmniejsze terytorium, musiało więc powstać najpóźniej. Autor, na podstawie wzmianki w Kronice wielkopolskiej, wnioskuje, że odnosi się ona nie do Mieszka II, lecz do Władysława Hermana, dlatego to właśnie tego władcę uważa za założyciela biskupstwa kujawskiego (Michalski 1996, s. 90).

Walki wewnętrzne w Polsce, które wybuchły u schyłku XI wieku zaważyły na losach Kujaw, w szczególności zaś Kruszwicy. Zbuntowany przeciw księciu Władysławowi I Hermanowi jego starszy syn Zbigniew, poniosłszy porażkę na Śląsku schronił się w Kruszwicy. Znalazł tam poparcie rosnącego na znaczeniu możnowładztwa kujawskiego. Przyzwawszy na pomoc Pomorzanie stoczył ok. 1096 r. bitwę z wojskami Hermana nad zachodnimi brzegami Gopła. Starcie zakończyło się klęską Zbigniewa i kapitulacją przed ojcem. Skutkiem tej walki

było częściowe zniszczenie ośrodka kruszwickiego. Władysław Herman i jego następcy odnosili się niechętnie do zbuntowanego grodu, faworyzując sąsiednie, zwłaszcza Włocławek, siedzibę kasztelańską (Biskup 1967, s. 96; Dzeduszycki 2012, 170; Dobosz 2022, s. 108, Danielewski 2022, s. 90-91), Jak się wydaje ostatnia dekada XI w. jest kluczowa dla rozwoju Inowrocławia, od kiedy to ośrodek zaczyna rozwijać się jako główne centrum Kujaw Zachodnich.

Wśród historyków trwa debata, czy biskupstwo zostało przeniesione z Kruszwicy do Włocławka, czy może w 1 poł. XII w. we Włocławku powstało drugie oddzielne biskupstwo (Labuda 1993, s. 48). Niezaprzeczalnym jest jednak fakt, że sprawowało ono odtąd trwale zwierzchnictwo, także nad większością Pomorza Nadwiślańskiego. Początkowy okres rozdrobnienia feudalnego zaznaczył się rosnącym wpływem własności kościelnej i rycerskiej, na niekorzyść stanu posiadania książęcego. Umocnił się wpływ właścicieli z kręgu duchowieństwa, tj. biskupa włocławskiego oraz arcybiskupa gnieźnieńskiego, posiadającego także na obszarze Pałuk rozległe posiadłości ziemskie. Powstały nowe fundacje klasztorne, zwłaszcza norbertanek w Strzelnie w 1133 r. (Biskup 1967, s. 96-97).

Osada targowa w Inowrocławiu, mieszcząca się na wzgórzu kościoła NMP po raz pierwszy została wymieniona w źródłach pisanych 20 stycznia 1185 r., w dokumencie księcia Leszka, syna Bolesława Kędzierzawego. W dokumencie tym zostaje nadanych 10 grzywien z targu *in novo Wladislaw*¹⁷. Skoro w 2. poł. XII w. mamy do czynienia z prosperującym ośrodkiem, początków powstania osady należy upatrywać się w latach wcześniejszych. Według Edmunda Mikołajczaka początki osady sięgają co najmniej stu lat wcześniej. Ośrodek miałby powstać za rządów Władysława Hermana i to właśnie od imienia księcia otrzymać swą nazwę (Mikołajczak 2017, s. 14). Obecnie kwestia lokalizacji osady targowej jest dość jednoznaczna biorąc pod uwagę znaleziska archeologiczne (Guldon 1968, s. 23; Woźniak 2014). Największe skupisko stanowisk datowanych na okres sprzed lokacji miasta znajduje się w sąsiedztwie dzisiejszego Ronda Solidarności w bezpośredniej styczności z kościołem Imienia NMP.

W XII w. po śmierci Bolesława Krzywoustego, który złączył Kujawy z dzielnicą mazowiecką, panowanie na tym terenie przypadło Bolesławowi Kędzierzawemu i jego potomkom. Linia ta wymarła w osobie Leszka Bolesławica i w 1186/1187 r. całe jego księstwo przejął Kazimierz Sprawiedliwy. Na początku lat 90. XII w. Kujawy opanował książę

¹⁷ (KDP II, nr II).

wielkopolski Mieszko III Stary i przekazał je swojemu synowi Bolesławowi (Śliwiński 1985, s. 6-7). Być może są to już czasy, w których funkcjonowała kasztelania inowrocławska.

Po śmierci Mieszkowica w bitwie pod Mozgawą w 1195 r., zlikwidowano samodzielność księstwa, włączonego od tego momentu do Wielkopolski. Z końcem lat 90 XII w., po licznych sporach Mieszka Starego z Kazimierzowicami, Kujawy finalnie zostały oddane w ręce synów Kazimierza Sprawiedliwego: Leszka i Konrada. Po podziale ojcowizny to Konradowi przypadły we władanie Mazowsze i Kujawy (Śliwiński 1985, s. 9). Tym samym na Kujawach wyodrębniło się księstwo kujawskie, które w latach 1230-1267 znajdowało się pod władzą księcia Kazimierza (syna Konrada mazowieckiego), którego stolicą został Inowrocław (Biskup 1967, s. 101; Guldon, Powierski 1974, s. 85).

Problemem jest ustalenie, w jakim dokładnie czasie dokonano przeniesienia ośrodka władzy i założenia miasta Inowrocławia wraz z jego lokacją. Niestety nieznana jest dokładna data lokacji miasta. Do naszych czasów nie zachował się żaden dokument podający datę nadania aktu lokacyjnego. Pierwszą pewną datą istnienia ośrodka w Inowrocławiu, jest bulla papieża Celestyna III z 9 kwietnia 1193 r., w której papież pod opiekę zakonu w Strzelnie oddaje m.in. targ w Inowrocławiu, most i karczmę w *Mantwie* należące do Inowrocławia. Kolejnym dokumentem mówiącym, tym razem o mieście już lokowanym, jest zapis z 30 listopada 1238 r., gdzie pierwszy raz, wspomniany został klasztor franciszkanów, założony już w murach miasta¹⁸. O tym, że Inowrocław został lokowany na prawie magdeburskim możemy również przeczytać w źródle odnoszącym się do lokacji Radziejowa.¹⁹ Z informacji podanych w dokumencie jasno wynika, że Inowrocław 14 czerwca 1298 był już miastem lokowanym. Z kolei kasztelan miasta jako osoba wymieniona zostaje po raz pierwszy w źródle z 1241 r.²⁰ Dokument ten stanowi swego rodzaju przypomnienie i ponowne oddanie przez kasztelana Bogusa kraju w ręce Boga i św. Wojciecha.

Próbując zawęzić ramy czasowe możliwej lokacji miasta Inowrocławia, należy je ograniczyć do czasów panowania Kazimierza I Konradowicza. Książę urodził się ok. 1211 r., a ok. 1230 r. ojciec wydzielił mu Kujawy jako dzielnicę dziedziczną (Karczewski 2017, s. 9).

¹⁸(KDP, t. II, cz. I, nr 23).

¹⁹(KDP I, nr 89).

²⁰(KDW II, nr 229)

Biorąc pod uwagę powyższe fakty można przyjąć, że Inowrocław uzyskał akt lokacyjny między 1230 r. (początkiem panowania Kazimierza na Kujawach) a 1238 r. (dokument potwierdzający sprowadzenie klasztoru franciszkanów do miasta)²¹. Byłaby to jedna z najwcześniejszych lokacji na ziemiach polskich, wyprzedzająca wydanie pełnych przywilejów lokacyjnych dla tak ważnych ośrodków jak Wrocław czy Kraków (Mikołajczak 2017, s. 17-18).

Warto zauważyć, że franciszkanie, którzy przybyli do Inowrocławia, założyli tu trzeci w kolejności (po Wrocławiu i Krakowie) na ziemiach polskich konwent (Karczewski 2017, s. 9). Prawo magdeburskie stało się wkrótce modelem prawno-organizacyjnym dla wielu innych miast kujawskich m.in. Radziejowa i Bydgoszczy (Karczewski 2017, s. 9). Znaczna większość, ok. 70% ogółu założeń lokacyjnych, przypadło na XIV-XV w. (Guldon 1968, s. 25). Najwcześniejsze lokacje kujawskie nastąpiły w środkowej części tego regionu (Brześć Kujawski, Gniewkowo, Inowrocław, Radziejów, Włocławek) (Guldon 1968, s. 31). Jednym z efektów nowego rozplanowania przestrzennego miasta było przesunięcie jego centrum w pobliże dzisiejszego Rynku i kościoła pw. Św. Mikołaja²² (ryc. 14) (Karczewski 2017, s. 9-10).

²¹ Wg Guldona lokację miasta nastąpiła prawdopodobnie między 1231 a 1238 r. (Guldon 1968, s. 24).

²² W latach 1969-1970 na zlecenie Polskiego Towarzystwa Historycznego wykonano w Inowrocławiu rekonstrukcję pierwotnej linii murów miejskich oraz przeprowadzono penetrację piwnic w domniemanej wschodniej pierzei rynku, a także wykonano inwentaryzację kościoła św. Mikołaja i dokonano rozwarstwienia chronologicznego jego murów (Domagała 1971, s. 7).

politycznie charakterze. Walki między Pomorzem a Piastami, a także ich wewnętrzne konflikty, w dużej mierze rozgrywały się właśnie na Kujawach. Niepewna sytuacja polityczna z pewnością nie tworzyła dobrych warunków do rozwoju gospodarki. Zajmowanie nowych terenów przez Piastów było wynikiem ekspansji terytorialnej na północ w kierunku Pomorza oraz na wschód, by zapewne uzyskać dostęp do Wisły.

Badania archeologiczne w znacznej mierze dają nam możliwość weryfikacji i uzupełnienia obrazu kształtowania się państwa piastowskiego w omawianym regionie oraz jego etapów rozwoju przedstawianych przez historyków na podstawie źródeł pisanych, archeologia może przynieść nowe dane, które pozwolą na zweryfikowanie tych poglądów. Ślady spalenizny rejestrowane na grodziskach i wyniki datowania radiowęglowego potwierdzają burzliwą historię tego regionu.

5. Historia badań archeologicznych nad osadnictwem Kujaw inowrocławskich we wczesnym średniowieczu

Pierwsze spisane informacje dotyczące odkryć archeologicznych z obszaru Kujaw inowrocławskich pochodzą z XIX w. (W.M. 1842; Bielowski 1878; Ehrenberg 1885; Kohte 1891, 1895, 1897; Łepkowski 1866; Endrulat 1892). Dotyczą one głównie znalezisk luźnych, przypadkowych odkryć dokonywanych podczas robót związanych z rozbudową miejską bądź gospodarką rolną. Większość artefaktów odnalezionych w tym okresie była przekazywana do szkół, bądź trafiała do prywatnych kolekcji mieszkańców. Niestety, po II Wojnie światowej większość z tych zabytków zaginęła wraz z dokumentacją, a wiedzę na temat ich odkryć możemy czerpać jedynie z lakonicznych publikacji. Przykładem takiego stanu rzeczy jest czasopismo *Zeitschrift der Historischen Gesellschaft für die Provinz Posen*. Widnieją w nim, publikowane od 1885 r. krótkie wzmianki o pojedynczych znaleziskach zabytków pochodzących z różnych czasów. Nie określają one jednak, tak ważnego dla pracy archeologa, kontekstu znalezionej zabytku. Informacja z 1892 r., mówiąca o znalezieniu w okolicach Inowrocławia fragmentów „*jakiegoś przedmiotu z kolorowymi kamieniami*” (Endrulat, 1892, s. LXII), pozostawia wiele pytań, które niestety pozostaną bez odpowiedzi.

Większość odkryć z obszaru Starego i Nowego Miasta w Inowrocławiu z XIX w. to również odkrycia przypadkowe, przekazane do muzeów bez kontekstu. Do takiego przypadku należy miecz żelazny przedstawiony w 1888 r. przez Bolesława Erzepkę na posiedzeniu Komisji Archeologicznej T.P.N.P. Wówczas miecz został wydatowany na okres XI lub XII wiek²³ i miał zostać przekazany do Muzeum Archeologicznego w Poznaniu (Hensel 1953, s. 172-173). W XIX w. dokonano przypadkowego odkrycia m.in. popielnicy? w „urwisku przy drodze” w pobliżu kościoła NMP (stan. 2)²⁴. Istnieje również informacja, że na terenie miasta około 1885 r. odnaleziono skarb srebrnych monet datowany po 1035 roku. Skarb określany jest w literaturze, jako znalezisko przypadkowe (Slaski, Tabaczyński 1959, s. 24-25).

Podobne wiadomości możemy pozyskać analizując dokumentację KEZAL²⁵. Za przykład mogą tu posłużyć przypadkowe odkrycia mieszkańców wsi na cmentarzysku w Latkowie na początku XX w., bliżej nieokreślonego materiału zabytkowego, który został

²³ Wg dokumentacji KEZAL miecz datowany jest na X-XI w. Niestety brak zabytku w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

²⁴ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

²⁵ W dokumentacji widnieją informacje o notatkach konserwatorskich, dotyczących poszczególnych odkryć, obecnie większość z nich zaginęła.

przekazany przez von Bussego do muzeum w Bydgoszczy²⁶. Nie wiadomo jednak czy znalezisko to należy datować na okres wczesnego średniowiecza.

Pierwsze badania archeologiczne wczesnośredniowiecznych Kujaw skupiały się na mocno wyróżniających się w terenie grodziskach. Ich autopsji dokonywało wielu niemieckich badaczy już od XIX w. Wymienić tutaj należy, Wilhelma Schwartza - autora jednego z pierwszych katalogów stanowisk Wielkopolski (1879-1882), Abrahama Lissauera, który opracował stanowiska pomorskie i z północnej Wielkopolski (1887) oraz Roberta Behle, który z kolei zebrał i pokrótce omówił grodziska ówczesnych wschodnich Niemiec, w tym obiekty z terenu Kujaw (1888). W okresie międzywojennym badaniom grodzisk poświęcili się Paul Schumacher, który wizytował grodziska dawnej prowincji poznańskiej (1924) oraz Jan Dylík, który opracował pierwszą w Polsce syntezę grodzisk (1936), a także Władysław Kowalenko, który stworzył typologię grodzisk na podstawie sporządzonego przez siebie katalogu grodzisk wczesnośredniowiecznych z terenu Wielkopolski (1938).

Nie oznacza to jednak, że przed 1945 r. badacze nie podejmowali żadnych akcji mających na celu rejestrację znajdujących na terenie Kujaw zabytków. Powstanie w 1857 r. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauki sprawiło, że omawiany obszar stał się obiektem zainteresowań nowopowstałej jednostki. Rozpoczęto tym samym zbieranie i katalogowanie zabytków w ramach formowanego w Poznaniu Muzeum Starożytności (Cofta-Broniewska, Stolpiak 1984, s. 12). Zainteresowanie obszarem Kujaw z pewnością było uwarunkowane podziałami administracyjnymi, ale również odkrywanymi przez lata zabytkami oraz „bogactwem” grodzisk²⁷. Ważnym czynnikiem, wpływającym na wzrost zainteresowania badaczy regionem kujawskim, był program obchodów „milenijnych” w roku 1863, których punktem kulminacyjnym miał być zjazd w Kruszwicy połączony z usypaniem kopca ku czci Piastów (Abramowicz 1967, s. 127). W podobnym czasie rejon Kruszwicy i Inowrocławia stał się celem badań Józefa Łepkowskiego, który w 1865 r. szczególną uwagę poświęcił na studia nad architekturą romańskiego kościoła, obecnie Bazyliki Mniejszej Imienia Najświętszej Marii Panny w Inowrocławiu, nazywanego potocznie „Ruina” (Łepkowski 1866).

Rozwój regularnych prac terenowych na stanowiskach średniowiecznych nastąpił dopiero w latach 80-te XIX w., kiedy to powołana została Sekcja Archeologiczna Towarzystwa

²⁶ Dokumentacja WKZ w Toruniu, delegatura w Bydgoszczy.

²⁷ Janusz Bieniak uważał, że w okresie średniowiecza w „kompleksie kruszwickim” było 41 grodów, z czego większość datowanych na XI wiek (Bieniak 1947, s. 30).

Przyjaciół Nauk (1885 r.) z Władysławem Jażdżewskim, jako przewodniczącym (Cofta-Broniewska, Stolpiak 1984, s. 13). Głównymi zadaniami, jakie wyznaczyli sobie członkowie Sekcji Archeologicznej było badanie czasów przedhistorycznych, wraz z dwoma pierwszymi wiekami po zaprowadzeniu chrześcijaństwa oraz badania numizmatów do panowania Zygmunta I (Stolpiak 1986, s. 9). Swoją wkład w rozwój terenowych prac archeologicznych włożył Bolesław Erzepka. Na kolejnych posiedzeniach Sekcji Archeologicznej prezentował on zabytki pozyskane w czasie poszukiwań prowadzonych w różnych rejonach Kujaw, m.in. w rejonie Inowrocławia, czy też Jeziora Gopło (Cofta-Broniewska, Stolpiak 1984, s. 14). Warte odnotowania są również pierwsze prace wykopaliskowe prowadzone przez B. Erzepkę m.in. na cmentarzysku w Tucznie, Bożejowicach czy w Gąskach (Cofta-Broniewska, Stolpiak 1984, s. 14). Jak zaznaczają Aleksandra Cofta-Broniewska i Barbara Stolpiak: *„rok 1885 jest zatem cezurą znaczącą włączenie terenu Kujaw do stałej opieki konserwatorskiej”* (Cofta-Broniewska, Stolpiak 1984, s. 14-15). Pod koniec XIX w. poznańskie środowisko naukowe zrzeszone w Sekcji Archeologicznej przeżyło głęboki kryzys – podobnie jak Wydział Historyczno-archeologiczny Towarzystwa Naukowego w Toruniu. W przypadku ośrodka w Poznaniu był to moment ustąpienia chorującego przewodniczącego Władysława Jażdżewskiego (1891 r.), który był głównym inspiratorem akcji badawczych na Kujawach (Abramowicz 1967, s. 159). Trudna sytuacja w Poznaniu utrzymywała się aż do objęcia kierownictwa Działu Przedhistorycznego Muzeum im. Mielżyńskich przez Józefa Kostrzewskiego w początkach XX w. (Cofta-Broniewska, Stolpiak 1984, s. 21).

Czasy nasilającej się polityki germanizacyjnej były okresem spadku liczby podejmowanych akcji badawczych na terenie Kujaw. Były też powodem starań Zygmunta Zakrzewskiego o zatwierdzenie ustawy zezwalającej na prowadzenie badań archeologicznych przez każdego, kto legitymował się odpowiednim przygotowaniem naukowym, bez względu na narodowość (Cofta-Broniewska, Stolpiak 1984, s. 22). W wyniku zmniejszonej roli Poznania w rozwój badań terenowych oraz wydawanych opracowań, główny ciężar tych prac został przejęty przez warszawskich badaczy. Zaznaczyć należy jednak fakt, że również lokalni kujawscy archeolodzy zabiegali o upowszechnianie wyników swoich badań m.in. w czasopiśmie „Światowid” wydawanym w Warszawie, gdzie zostały opublikowane materiały m.in. z prac prowadzonych w okolicy Kruszwicy i Pakości (Cofta-Broniewska, Stolpiak 1984, s. 20).

Pierwsze lata XX wieku w badaniach archeologicznych cechowały się gromadzeniem i katalogowaniem zabytków. Niestety badacze często pomijali kontekst znaleziska, a nawet

dokładną lokalizację. Za przykład może tutaj posłużyć krótka wiadomość o znaleziskach naczyń ceramicznych, kości zwierzęcych oraz przedmiotów z poroża w Latkowie, datowanych w starej nomenklaturze na „okres słowiański” (Schultze 1910, s. 227). Wśród nielicznych wówczas prac wykopaliskowych na odnotowanie zasługują badania na grodzisku w Ostrowie Krzyckim (dawniej Szarlej), przeprowadzone pod kierownictwem Gustava Mazanetza. Zachowana dokumentacja zawiera informację, o pozyskaniu w toku prowadzonych tam badań skorup ceramicznych, fragmentów prażnic i kości (Śmigielski 1959, s. 249). Do największych prac archeologicznych tamtego okresu zalicza się badania w „Solankach” Uzdrowisku w Inowrocławiu, którymi kierował Hilmar Kalliefe w 1911 r. (Cofta-Broniewska 1974, s.156).

Okres I wojny światowej zbiegł się z ponowną intensyfikacją działań przez środowisko poznańskie, z J. Kostrzewskim na czele. Liczne prace inwentaryzacyjne, terenowe oraz konserwatorskie, mimo utrudnień wynikających z trwającej wojny, dały ważny impuls do ponownego włączenia się Poznania w badania nad Kujawami (Stolpiak 1993, s. 5).

Pierwsze lata niepodległej Polski to czas stopniowego formowania się nowych ram organizacyjnych i instytucjonalnych ochrony zabytków „przedhistorycznych”. To również moment wytyczania nowych kierunków badawczych. Ważną kwestią w latach 20. XX w. stały się potrzeby konserwatorskie, stąd też główny nacisk położony był na badania ratownicze (Cofta-Broniewska, Stolpiak 1984, s. 32).

W okresie międzywojennym wszystkie podejmowane działania ograniczały się jedynie do ekspedycji ratowniczych. W dalszym stopniu prace badawcze kontynuował Z. Zakrzewski. W 1931 r. przystąpił on do dwuletnich badań wykopaliskowych, realizowanych w Modliborzycach (pow. Inowrocław). W wyniku badań udało się zadokumentować nawarstwienia i obiekty o szerokiej chronologii, sięgającej od schyłkowego neolitu po wczesne średniowiecze. Badania te były największą akcją badawczą realizowaną na Kujawach w okresie międzywojennym (Stolpiak 1993, s. 13-14). Równolegle do badań prowadzonych w Modliborzycach Z. Zakrzewski realizował prace ratownicze w rejonie Gąsek (pow. Inowrocław), gdzie zlokalizował osadę wczesnośredniowieczną. W tym czasie rozpoznał także „wczesnośredniowieczne grodzisko stożkowate w Gniewkowie (pow. Inowrocław) oraz osadę w Inowrocławiu (stanowisko 7), na terenie którego zadokumentował paleniska wczesnośredniowieczne (Cofta-Broniewska, Stolpiak 1984, s. 35). Swoimi badaniami objął również w 1922 r. grodzisko w Kruszwicy, które w okresie wczesnego średniowiecza stanowiło

największy ośrodek w regionie (Dzieduszycki 2023, s. 187). W 1938 r. Z. Zakrzewski poinformowany o przypadkowym odkryciu grobu wczesnośredniowiecznego w Mątwach (obecnie dzielnica Inowrocławia), przeprowadził na tym stanowisku badania ratownicze. Pozwoliły one zadokumentować jamy, datowane na okres lateński, chatę wczesnośredniowieczną oraz ceramikę kultury łużyckiej z okresu halsztackiego (Stolpiak 1993, s. 13-14).

Wybuch II wojny światowej we wrześniu 1939 r. przerwał zainicjowane projekty badawcze. W trakcie okupacji hitlerowskiej zaniechano badań archeologicznych. Wielu polskich badaczy podlegało represjom ze strony agresorów lub poniosło śmierć. Stąd też brak aktywności polskiego środowiska naukowego w zakresie prac terenowych. Jednocześnie podkreślenia wymaga ograniczona działalność niemieckich badaczy na obszarze Kujaw m.in. Kluga/Kluka i G. Mazanetza (Freygant 2017, s. 28). Niestety, w trakcie II Wojny światowej wiele z pozyskanych przed wojną materiałów zabytkowych zaginęło lub zostało zniszczonych (Cofta-Broniewska 1972, s. 163).

Dopiero w latach powojennych regionem Kujaw zainteresowali się Roman Jakimowicz, Witold Hensel i Bonifacy Zielonka (Zielonka 1959, s. 19, Cofta-Broniewska 1974, s. 155). Z kolei w centrum zainteresowań badawczych J. Kostrzewskiego znalazła się północno-zachodnia granica powiatu inowrocławskiego. Z końcem lat 40-tych i 50-tych XX w. znaczna większość uwagi badaczy skierowana została na ośrodek w Kruszwicy. W XX w. stała się ona centrum większości przedsięwzięć archeologicznych (Cofta-Broniewska 1974, s. 155). Po I Wojnie światowej pierwsze badania grodziska na Półwyspie Rzępowskim przeprowadził Zygmunt Zakrzewski, ówczesny konserwator na okręg poznański.

W tym samym czasie zlokalizowano kilka zespołów grobowych m.in. w Szymborzu (stanowisko 1). Dokumentowano również liczne znaleziska podczas prac ziemnych prowadzonych m.in. w Jacewie. Niestety w tym okresie nie miały miejsce żadne szerokopłaszczyznowe badania wykopaliskowe. W końcu 1. poł. XX w. wieki miało miejsce tylko kilka doraźnych interwencji polegających na zabezpieczeniu i wybraniu materiału zabytkowego odsłoniętego przy pracach inwestycyjnych. Wyeksplorowano również odkryte pochówki w Szymborzu (stanowisko 1). Jedne z nielicznych badań sondażowych przeprowadzono pod kierownictwem J. Kostrzewskiego w Jacewie (stanowisko 4c). Prace archeologiczne prowadzono również na cmentarzysku w Mątwach (stanowisko 1) pod kierunkiem Z. Zakrzewskiego oraz Jana Żurka (Cofta-Broniewska 1974, s. 156).

Wraz z zakończeniem II wojny światowej przystąpiono do odbudowy kolekcji muzealnych, ale także i instytucji, odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa archeologicznego. Poza dotychczasowym, ośrodkiem archeologicznymi w Poznaniu, po wojnie, nastąpił rozwój uniwersytetów, m.in. ośrodka w Toruniu (Uniwersytet Mikołaja Kopernika). Powołano na nim Katedrę Prahistorii, której kierownikiem został Roman Jakimowicz. Swoją naukową aktywność ukierunkował na ośrodek w Kruszwicy (Jakimowicz 1952, s. 212). R. Jakimowicz zapoczątkował zakrojone na szeroką skalę prace wykopaliskowe, włączając się tym samym w nurt ogólnopolskiego programu badań nad początkami państwa polskiego (Kostrzewski 1953, s. 44; Freygant-Dzieruk 2020, s. 30).

Lata 50-te XX w. to także pierwsze systematyczne badania na terenie kościoła NMP w Inowrocławiu, które miały miejsce między 1950-1952. Miały one charakter ratowniczy i zostały przeprowadzone z ramienia Muzeum Okręgowego w Toruniu oraz Muzeum im. Jana Kasprowicza w Inowrocławiu pod kierownictwem Januarego Janikowskiego i Janiny Dąbrowskiej. Zarejestrowano wówczas dziewięć grobów szkieletowych i liczne fragmenty ceramiki. W 1952 r. podczas prac budowy komór do ogrzewania kościoła natrafiono na pięć szkieletów ludzkich w fundamencie absydy. Niestety zostały one wydobyte i wtórnie pochowane w dwóch trumnach jeszcze przed przyjazdem archeologa (Kmieciński 1954, s. 83-84). W trakcie kolejnych badań wykopaliskowych Instytutu Prahistorii i Instytutu Antropologii UAM, przy północnej, zewnętrznej stronie ściany kościoła natrafiono na kilka warstw grobów szkieletowych²⁸.

Kolejna dekada odznaczyła się wpisaniem prowadzonych prac badawczych w ogólnopolski projekt badań „milenijnych”. Pod kierownictwem Januarego Janikowskiego w 1966 r. przeprowadzono badania ratownicze w Inowrocławiu, w pobliżu kościoła NMP. Oprócz tego wykonano badania sondażowe w centrum rynku pod kierownictwem Heinricha Waltera i nadzorem Jadwigi Chudziakowej oraz B. Zielonki. Prace miały na celu uchwycenie fundamentów wieży ratusza (Cofta-Broniewska 1974, s. 156).

Budowanie świadomości historycznej w regionie przez licznych badaczy, poskutkowało włączeniem się władz Inowrocławia w ratowanie zabytków. W latach 60-tych i 70-tych XX w., w obliczu różnego rodzaju inwestycji, udało się zorganizować trzy krótkie kampanie wykopaliskowe. Wg A. Cofty-Broniewskiej, dzięki przeprowadzonym badaniom

²⁸ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

zabezpieczono materiał źródłowy, który w ciągu kilku lat zostałby bezpowrotnie zniszczony (Cofta-Broniewska 1975, s. 412). Do prac archeologicznych powołano specjalną grupę badaczy, tworząc w 1967 r. Ekspedycję Kujawską, działającą z ramienia Katedry Archeologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza pod kierownictwem A. Cofty-Broniewskiej. W 1978 r. Ekspedycja została przekształcona w Zespół do Badań Kujaw Instytutu Prahistorii Uniwersytetu Adama Mickiewicza (Cofta-Broniewska 1990, s. 63). Prace poznańskiego zespołu polegały na inwentaryzacji stanowisk archeologicznych, nadzorach oraz na prowadzeniu badań powierzchniowych i wykopaliskowych. Badaniom sondażowym poddano m.in. osadę w Inowrocławiu (stan. 6)²⁹, która zapewne stanowiła część przedkolacyjnego ośrodka. Niewątpliwie okres od 1967 do końca lat 80-tych XX w. należał to najintensywniejszych pod względem rozpoznania archeologicznego na Kujawach.

W trakcie swojej kilkuletniej działalności Ekspedycja Kujawska objęła obszar Inowrocławia oraz, na zlecenie Powiatowej Rady Narodowej, przeprowadziła rozpoznanie archeologiczne całego powiatu. Przedsięwzięcie to kontynuowane było w latach 1967-1969 oraz 1972-1973 (Cofta-Broniewska 1975, s. 412). Analiza perspektywicznych planów rozbudowy i rozwoju miasta, wznoszenie nowych osiedli, rozbudowa zakładów przemysłowych oraz modernizacja sieci ulic spowodowała konieczność opracowania szerokiego i elastycznego programu prac terenowych. Pomimo ograniczonych funduszy i okrojonej grupy badawczej do dwóch archeologów i pięciu pracowników pomocniczych, przeprowadzono nadzory budowlane, akcje ratownicze i badania wyprzedzające na wszystkich wymagających tego stanowiskach (Cofta-Broniewska 1975, s. 412). Warto zaznaczyć, że niektóre badania archeologiczne prowadzono we współpracy z Muzeum im. Jana Kasprzowicza w Inowrocławiu³⁰.

W trakcie prac wykopaliskowych w 1967 r. Ekspedycja rozpoczęła systematyczne badania powierzchniowe powiatu inowrocławskiego (Cofta-Broniewska 1972, s. 44). Z powodu trwających prac ziemnych, badaniami ratowniczymi objęto także osadę, tzw. salinę w Inowrocławiu (stanowisko 20). Zapoczątkowano również akcję badawczą peryferii, lokalizując około 50 stanowisk. Inwentaryzacji poddano okoliczne grodziska, m.in. w Liszkowie, Borkowie, Ostrowie, Kościelcu i Gniewkowie. W tym okresie zweryfikowano również domniemane grodzisko w Murzynnie.

²⁹ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

³⁰ Dokumentacja AZP, WKZ delegatura w Bydgoszczy.

Kampania wykopaliskowa Ekspedycji Kujawskiej w 1968 r. miała na celu przeprowadzenie szczegółowej weryfikacji powierzchniowej przedmieść miasta. Założono, że na wszystkich odkrytych wielowarstwowych obiektach zostaną założone sondáže w celu wyjaśnienia ich stratygrafii i chronologii, a w wyjątkowych przypadkach zostaną podjęte krótkotrwałe prace wykopaliskowe. Objęto również nadzorem wszystkie prace ziemne prowadzone na terenie powiatu. Podczas tej ekspedycji położono nacisk na rozeznanie osadnictwa pradziejowego. W trakcie 6-miesięcznych prac badawczych zadokumentowano ok. 100 stanowisk archeologicznych w granicach miasta i 150 w bezpośrednim sąsiedztwie. Na 20 stanowiskach wykonano sondáže weryfikacyjne. W efekcie prac ziemnych w trzech przypadkach podjęto intensywną akcję ratowniczą (Cofta-Broniewska 1972, s. 29). W literaturze brak jest informacji o jakich dokładnie stanowiskach pisze A. Cofta-Broniewska oraz ile z nich datowanych jest na okres wczesnego średniowiecza.

Kolejnym badanym przez poznańską ekspedycję obszarem w 1967 r. był Park Uzdrowski w Inowrocławiu. Na jego terenie zarejestrowano wyraźne ślady osadnictwa od młodszej epoki kamienia po okres wczesnego średniowiecza (stanowiska 7, 21, 60) (Cofta-Broniewska 1972a, s. 32-33). Następnie weryfikacji podjęto skupisko osadnicze związane ze stawem „Rybnik” i północnym krańcem strugi płynącej na południe w stronę Szymborza. W miejscu tym odkryto dwie osady wczesnośredniowieczne (stanowiska 9, 35) (Cofta-Broniewska 1972a, s. 37).

W roku 1969 szczególną uwagę poświęcono centrum Inowrocławia, szukając śladów średniowiecznego miasta lokacyjnego. Do celów należało uchwycenie zabytkowej architektury oraz ustalenie zasięgu miasta, przebiegu murów i lokalizacji poszczególnych elementów fortyfikacyjnych, a także rekonstrukcja ogólnego rozplanowania przestrzennego. Sondáže założono na stanowiskach 3a, 3c (obecnie stanowisko 3), przy obecnej ul. Ks. Stanisława Gordona (Cofta-Broniewska 1975, s. 414), gdzie zlokalizowano zabudowę drewnianą datowaną na XIII w.³¹. Rozpoczęto również weryfikację rejonu Mątew. Poza lustracją dawnych znalezisk, siecią sondáže objęto ponownie cmentarzysko (stanowisko 1). Łącznie zarejestrowano ponad 400 stanowisk (Cofta-Broniewska 1975, s. 414). Na 218 z nich zarejestrowano materiał wczesnośredniowieczny.

³¹ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

W 1970 r. prace Ekspedycji Kujawskiej były kontynuowane. Główny nacisk położono na dalszych badaniach na stanowisku 4b w Jacewie oraz dalszej eksploracji części cmentarzyska w Mątwach (stanowisko 1). W ramach akcji badań powierzchniowych, w północnej i wschodniej strefie powiatu zainwentaryzowano ponad 800 stanowisk archeologicznych (Cofta-Broniewska 1975 s. 414). Prace prowadzono na 11 stanowiskach datowanych na okres wczesnego średniowiecza.

Lata 70-te XX w., to również czas, kiedy uwaga badaczy powoli nakierowywała się na drugi co do wielkości ośrodek na omawianym obszarze – Gniewkowie. W pierwszej monografii Gniewkowa wyraźnie zaznaczono potrzebę badań nad okresem wczesnego średniowiecza miasta (Guldon, Wajda 1970). W 1972 r. zaplanowano przeprowadzenie badań archeologicznych w centrum Inowrocławia. Z powodu braku jakichkolwiek informacji źródłowych należało rozpocząć od podstaw. Zaczęto od ograniczonej prospekcji powierzchniowej i wywiadu z mieszkańcami. Następnie dokonano wierceń i wykopów sondażowych. Jako główny cel badawczy przyjęto uchwycenie śladów osadnictwa sprzed lokacji miasta. Badania rozpoczęto w okolicy kościoła św. Mikołaja (stanowisko 3a), gdzie przeprowadzono prace wykopaliskowe oraz w okolicy kościoła NMP (stanowiska 2 i 2a (obecnie 2)). Sondaże założone również na osadzie (stanowisko 6). Ponadto przebadano południowo-wschodnią część średniowiecznego miasta, gdzie mógł znajdować się gród kasztelański. Weryfikacje sondażowe przeprowadzono w Inowrocławiu przy ul. Kasztelańskiej na stanowiskach 8a 16, 16a (Cofta-Broniewska 1974, s. 164). Materiał źródłowy pozyskano również z wykopu pod wieżą Ratusza, z okolic kościoła św. Mikołaja oraz ze Starego Miasta (Cofta-Broniewska 1968, s. 17). Badania na terenie Inowrocławia objęły ponownie cmentarzysko w Mątwach (stanowisko 1). Stworzono również szeroki program badawczy, do którego przystąpiono w roku kolejnym (Cofta-Broniewska 1975 s. 414).

Następne badania w ramach działalności Ekspedycji Kujawskiej, miały miejsce w 1973 r. Główny nacisk położono na podsumowanie stanu wiedzy i zweryfikowanie znanych stanowisk w mikroregionie. Skupiono się również na pracach terenowych i sporządzeniu podstawowej dokumentacji, w tym planów warstwicznych i inwentarzy. Badania sondażowe przeprowadzono na stanowisku 3 w Mątwach, stanowisku 1 w Przedbojewicach oraz na cmentarzysku w Kruszy Zamkowej, stanowisko 13. Pracami wykopaliskowymi objęto ponadto stanowisko 3 w Kruszy Zamkowej oraz na cmentarzysku w Tupadłach, stanowisko 2. Sondaże założono również na wzgórzu kościoła NMP w Inowrocławiu (Cofta-Broniewska 1975, s. 415). Działania ratownicze podjęto w Sobiesierniach, Łącku i Gąskach. W ramach

Ekspedycji Kujawskiej w 1973 r., zbadano powierzchniowo trzy stanowiska wczesnośredniowieczne w Przedbojowicach (stan. 3, 6, 7). Zweryfikowano również stanowisko 6 w tej samej miejscowości. Dotychczas wzgórze traktowane było m.in. przez W. Schwartza, A. Lissauera, R. Behle, J. Kostrzewskiego, P. Schumachera i B. Zielonkę jako grodzisko wczesnośredniowieczne (Zielonka 1959, s. 29, za Hensel, Hilczer-Kurnatowska 1980, s. 279) lub, jak określił je W. Kowalenko, jako wzgórze naturalne (Kowalenko 1938, s. 283). Po weryfikacji Cofty-Broniewskiej wzniesienie okazało się być kurhanem neolitycznym. Warto zauważyć, że R. Behla i P. Schumacher wymieniają jeszcze dwa grodziska w okolicy m.in. w Kruszy Duchownej (za Hensel, Hilczer-Kurnatowska 1980, s. 279). A. Lissauer wspomina aż o 3 grodziskach na tym obszarze jednak datuje je jako starsze, niż okres wczesnego średniowiecza (ryc. 15). Żadne późniejsze badania nie pozwoliły zlokalizować, poza grodziskiem w Kruszy Zamkowej, innych założeń typu grodowego. Podczas badań powierzchniowych w południowo-wschodniej części powiatu zainwentaryzowano 950 stanowisk (Cofta-Broniewska 1975, s. 415). W tym 142 datowane na wczesne średniowiecze.

Ryc. 15. Fragment mapy opracowanej przez A. Lissauera z naniesionymi punktami lokalizacji trzech grodzisk (obrzecz) usytuowanych między Mątwami a Przedbojowicami (Lissauer 1887)

Podsumowując, w latach 1967-1973 w trakcie badań Ekspedycji Kujawskiej Katedry Archeologii UAM na terenie Inowrocławia i powiatu przeprowadzono badania ratownicze 7 stanowisk, sondażowo zweryfikowano 30 stanowisk, metodami wykopaliskowymi

sprawdzono 9 stanowisk, weryfikacji dokonano na obszarze 10 grodzisk wczesnośredniowiecznych oraz zainwentaryzowano 2500 stanowisk datowanych od okresu pradziejowego po nowożytność (Cofta-Broniewska 1975, s. 415), w tym 796 stanowisk datowanych na okres wczesnego średniowiecza. Do najważniejszych odkryć tego okresu zaliczyć można, tzw. salinę. Podczas badań wykopaliskowych Ekspedycji Kujawskiej w 1973 r. na stanowisku 2 w Inowrocławiu, zarejestrowano zespół urządzeń związanych z solowarstwem (Cofta-Broniewska 1974b, s. 6).

W 2. połowie XX w. J. Janikowski przeprowadził badania ratownicze na terenie plebanii obecnej Bazyliki Mniejszej Imienia NMP, stan 20., na którym odkryto relikty osady hutniczej. Z kolei w latach 1974-1978 na obszarze Kujaw inowrocławskich Ekspedycja Kujawska przeprowadziła liczne prace o charakterze wykopaliskowym i sondażowym. Przez pięć sezonów badawczych zweryfikowano blisko 30 stanowiskach o różnej chronologii: od mezolitu po wczesne średniowiecze. Podczas różnego rodzaju inwestycji prowadzono nadzory oraz w razie potrzeby badania o charakterze ratowniczym (ok. 39 stanowiska) (Cofta-Broniewska 1981, s. 243). W ramach tych prac rozpoznano również stanowiska o chronologii wczesnośredniowiecznej: grodzisko w Gąskach (stanowisko 1) w 1974 r., grodzisko i cmentarzysko w Kruszy Zamkowej (stanowisko 4 i 13) w latach 1974-1975, osady w Popowicach (stanowisko 3) w 1975 r. oraz Konary (stanowisko 6), Strzemkowo (stanowisko 1) i Ściborze (stanowisko 7) w 1976 r. W tym samym roku, na terenie dzisiejszych Mątew podczas prac związanych z budową rurociągu w 1976 r. natrafiono na konstrukcje drewniane. Zostały one zidentyfikowane jako pozostałości mostu i grobli³². Dodatkowo w latach 1977-1978 miały miejsce szeroko zakrojone badania wykopaliskowe na grodzisku w Kołudzie Wielkiej (stanowisko 1) (Cofta-Broniewska 1981, s. 245-247).

W 1978 roku Ekspedycja Kujawska została przekształcona w Zespół Badań Kujaw. Nową jednostkę cechowała interdyscyplinarność, intensyfikacja badań oraz wzrost zakresu przestrzennego objętego badaniami (Cofta-Broniewska 1981, s. 242-246). Warto zauważyć, że w skład Zespołu wchodziły dwie ekipy badawcze. Pierwsza pod kierownictwem Aleksandra Kośki zajmowała się głównie badaniem okresu epoki kamienia i epoki brązu. Natomiast druga, pod kierownictwem Józefa Bednarczyka, koncentrowała się na badaniach związanych z rozwojem społeczeństw w epoce żelaza (Cofta-Broniewska 1981, s. 244-245). Co za tym idzie, badania Zespołu były ukierunkowane na okresy starsze niż wczesne średniowiecze.

³² Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

Sytuacja osadnicza Kujaw w okresie wczesnego średniowiecza nigdy nie była głównym tematem zainteresowania badaczy, dlatego też okres od VI do XIII w. nigdy nie doczekał się osobnego i kompleksowego opracowania pozyskanych wówczas materiałów.

Koniec lat 70-tych i początek lat 80-tych XX w. to kontynuacja dotychczasowych akcji badawczych Zespołu Badań Kujaw. Główny ciężar zainteresowania przypadał na okres pradziejowy, choć eksplorowano również stanowiska z relikdami osadnictwa wczesnośredniowiecznego (por. Cofta-Broniewska 1986) m.in. w 1983 r. w Tupadłach, stanowisko 2, zarejestrowano dwa pochówki datowane na ten okres³³. W wyniku przeprowadzonej prospekcji powierzchniowej w latach 1979-1983 zadokumentowano ok. 3000 stanowisk archeologicznych na terenie zachodniej strefy Wysoczyzny Kujawskiej oraz terenów sąsiednich (Cofa-Broniewska 1986, s. 364). Warto zauważyć, że jedynie na 83 stanowiskach wydzielono fazę wczesnego średniowiecza.

W kolejnych latach kontynuowano dotychczasową działalność badawczą. Podobnie jak w latach ubiegłych główny nacisk w pracach terenowych położono na rozpoznanie osadnictwa pradziejowego (por. Cofta-Broniewska 1993). Zaznaczenia wymaga jednak fakt znacznie mniejszej intensywności prowadzonych działań. Dotyczy to zarówno liczby przebadanych wykopaliskowo stanowisk, jak również stanowisk odkrytych w ramach badań powierzchniowych (Cofa-Broniewska 1993, s. 226). Koniec lat 80-tych i całe lata 90-te XX w. to okres ograniczonych akcji badawczych. Realizowane są one głównie w formie nadzorów przy inwestycjach budowlanych (por. Bednarczyk 1996, Bednarczyk 1997).

Na podstawie wyników działalności badawczej Ekspedycji Kujawskiej, późniejszego Zespołu Badań Kujaw powstało wiele artykułów, prac magisterskich i doktorskich ukierunkowanych jednak głównie na okres pradziejów³⁴. Jak wylicza A. Cofta Broniewska dokonano omówienia antropologicznego niemal 300 osobników oraz przeprowadzono analizy archeozoologiczne ponad 50 000 szczątków kostnych. Paleobotanicznie przebadano ponad 70 tys. ziaren zbóż, ich odcisków i kilkaset prób drewna. Wykonano również badania malakologiczne. Materiał do badań fizyko-chemicznych oddano do laboratoriów w kraju i za granicą. Wykonano analizy metalograficzne, chemiczne żelaza i brązu, spektrograficzne, chemiczne szkła, mineralogiczno-petrograficzne ceramiki, a także C¹⁴ kości i węgla drzewnego

³³ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

³⁴ Prace te dotyczą w znacznej mierze materiałów kultury łużyckiej i późnego średniowiecza.

(Cofta-Broniewska 1981, s. 243). Niestety nie wiadomo w jakim stopniu przebadano materiały wczesnośredniowieczne. Wyniki niektórych z nich zostały zawarte w pracy magisterskiej Zdzisława Sulimy dotyczącej wczesnośredniowiecznego ośrodka w Kołudzie Wielkiej (1979).

Należy również zauważyć zależność: liczne powierzchniowe akcje badawcze, poskutkowały zarejestrowaniem wielu stanowisk archeologicznych. Jest to z jednej strony ich pozytywny efekt, gdyż mamy dokładnie wskazane lokalizacje występowania materiału źródłowego. Niestety na tym zaprzestano. Materiał ceramiczny, nigdy nie został kompleksowo opracowany.

Stanowiska archeologiczne z obszaru Starego i Nowego Miasta, zarejestrowane dzięki badaniom Ekspedycji Kujawskiej/Zespołu Badań Kujaw, można podzielić na dwa główne skupiska. Rozdzielają się one pod względem chronologicznym na te sprzed lokacji miasta i te, z których materiał źródłowy pochodzi już z miasta lokowanego³⁵. W literaturze można natrafić również na informacje dotyczące pojedynczych znalezisk luźnych, jednak ze względu na brak dokumentacji, obecnie niemożliwe jest dokładne umiejscowienie ich w terenie.

Badania prowadzone na obszarze Inowrocławia przez Ekspedycję Kujawską w 2. poł. XX w. wpisywały się w ogólnopolską tendencję badań ratowniczych obejmujących przestrzeń miejskie. Miały na celu rozpoznanie jego początków i etapów rozwoju. Wymienić tu należy akcje badawcze m.in. Gdańska, Wrocławia czy Opola. Nacisk kładziony był wówczas na zbadanie korzeni społeczeństwa polskiego oraz kultury wczesnych Słowian i poznanie genezy centrów wczesnopolskich (Kobyliński 1998, s. 21). Praktyka badawcza lat 70-tych XX w. doprowadziła do powstania dwóch modeli badań miejskich: a) skoncentrowanych nad genezą miast i b) . studiów nad obwarowaniami założeń urbanistycznych (Kajzer 1998, s. 33). Badania na obszarze Inowrocławia doskonale wpisywały się w ten trend. Po pierwsze miały za cel zlokalizowanie wczesnośredniowiecznego grodziska, po drugie w ich trakcie zrekonstruowano przebieg murów miejskich i zasięgu miasta lokacyjnego.

Przełom XX i XXI w. to czas, kiedy skupiono się na zagadnieniach związanych ze średniowieczną architekturą m.in. w Inowrocławiu (Kozłowski 1997; Woźniak 1998; 1998a;

³⁵Do jednych z najważniejszych opublikowanych prac dotyczących znalezisk archeologicznych z terenu miasta jest praca zbiorowa pod redakcją A. Cofta-Broniewskiej *Zaplecze gospodarcze konwentu oo. franciszkanów w Inowrocławiu od połowy XIII w. do połowy XIV w.* (1980), wykracza ona jednak poza ramy chronologiczne ujęte w niniejszej pracy. Dodatkowo jak zauważa Andrzej Wyrobisz pomimo potencjału znalezisk nie wykonano bądź nie opublikowano analiz zabytków archeologicznych, których wyniki mogłyby znacznie poszerzyć wiedzę odnośnie późnośredniowiecznego Inowrocławia (Wyrobisz 1981, s. 188).

Wiewióra 2002, s. 181). Do jednych z większych przedsięwzięć archeologicznych końca XX w. należą z pewnością badania na terenie kościoła św. Mikołaja. Badania zostały przeprowadzone w latach 1999-2000 przez Instytut Archeologii UMK w Toruniu. Weryfikacją objęto przestrzeń zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz kościoła (Miłek 2000; 2000a). I choć nie odkryto wówczas żadnych materiałów wczesnośredniowiecznych. Wyniki tych badań mają istotne znaczenie w dyskusji o lokalizacji przedlokacyjnego ośrodka w Inowrocławiu.

Ostatnie dwie dekady to również czasy przeprowadzanych nadzorów archeologicznych, w trakcie różnego rodzaju inwestycji. W 2002 r. w północnej części stanowiska 2 w Inowrocławiu, w miejscu dzisiejszego tzw. ogródka jordanowskiego, w trakcie nadzoru przy budowie kanalizacji w linii ul. Przypadek, zadokumentowano pięć pochówków szkieletowych w trumnach drewnianych³⁶.

W 2003 r. podczas nadzorów wykonanych przy budowie domu, przy ul. Przypadek 47, zadokumentowano fragmenty wczesnośredniowiecznych naczyń ceramicznych. Stanowisko to stanowi zapadlisko związane z katastrofą w kopalni, która miała miejsce w latach 20-te XX w. Niemożliwym było więc określenie stratygrafii stanowiska (Dominiczak-Głowacka 2003).

W 2012 roku przeprowadzono po raz kolejny na stanowisku 2 w Inowrocławiu przeprowadzono nadzór w związku z wkopem pod fundament znaku drogowego. Prace budowlane objęły obszar ok. 125 m na południe od kościoła NMP. W ramach badań ratowniczych w 2012 r., w wykopie objętym nadzorem zarejestrowano jeden obiekt datowany na okres wczesnego średniowiecza (Woźniak 2012).

Z kolei w 2014 r. na stanowisku 6 w Inowrocławiu podczas ratowniczych badań wyprzedzających zarejestrowano 9 obiektów oraz 348 fragmentów naczyń ceramicznych datowanych na fazę E wczesnego średniowiecza (Woźniak 2014, s. 6).

Druga dekada XXI wieku to również powrót do badań grodzisk wczesnośredniowiecznych³⁷ w ramach ogólnopolskiego projektu NPRH *Atlas grodzisk wczesnośredniowiecznych w Polsce*, w części realizowanego przez IA UMK w Toruniu pod kierownictwem Wojciecha Chudziaka. W 2016 r. miały miejsce badania weryfikacyjne na grodzisku w Borkowie kierowane przez R. Kaźmierczaka (stan. 1)³⁸. W 2017 r. prace

³⁶ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

³⁷ Do badań grodzisk wczesnośredniowiecznych należy również zaliczyć badania M. Woźniaka z MKI w Inowrocławiu na stanowisku 2 w Dźwierzchnie. Dokumentacja traktuje o osadzie, jednak wg najnowszych badań KSiWiŚ z 2023 r. być może to właśnie w tym miejscu należy upatrywać reliktyw wczesnośredniowiecznego grodziska.

³⁸ Dokumentacja z badań archiwum KSiWiŚ IA UMK w Toruniu.

wykopaliskowe przeprowadzono na grodzisku w Kołudzie Wielkiej³⁹ (stan. 1), którymi kierował Jacek Bojarski. Rezultatem prowadzonych badań było rozpoznanie stratygrafii i uściślenie chronologii stanowiska (Bojarski, Błędowski, Chudziak, Kaźmierczak 2018). W ostatnich latach w ramach tego samego projektu Katedry Starożytności i Wczesnego Średniowiecza zrealizowano badania weryfikacyjne kolejnych grodzisk wczesnośredniowiecznych, m.in. w Dźwierzchnie (stan. 1) (Freygant-Dzieruk 2019), Ostrowie Krzyckim (stan. 1) (Błędowski, Bojarski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020), Kościelcu Kujawskim (stan. 1) (Błędowski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020), Ostrowie (stan. 1) (Błędowski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020a), Liszkowie (stan. 1) (Błędowski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020b), Gąskach (stan. 1) (Błędowski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020c). Wyniki tych badań zaprezentowane zostały w 8 tomie katalogu *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, skupiającym się na powiecie inowrocławskim (red. Chudziak, Weinkauff 2023).

Większość z omawianych skarbów została odkryta w XIX w. lub w poł. XX w. Wyjątek stanowi skarb w Gąskach, na który natrafiono w 2009 r., a jego wydobycie nastąpiło w 2015 r. (Nawrocki 2015)⁴⁰. Biorąc pod uwagę okoliczności i czas rejestracji skarbów nie jest zaskakująca szczątkowość informacji i brak kontekstu depozycji. Przykładem może być jeden ze skarbów srebrnych z Inowrocławia, gdzie po odkryciu część została włączona do zbiorów poznańskich, a niektóre przedmioty pochodzące ze znaleziska trafiły do prywatnych zbiorów Władysława Jażdżewskiego i Hermana Dannenberga, ponadto, wg literatury przedmiotu niektóre ze znalezionych obiektów zostały ponownie zakopane (Hensel 1953, s. 176-177; Slaski, Tabaczyński 1959, s. 24-25).

³⁹ W 2018 r. dokonano, oprócz badań samego grodziska, również prospekcji powierzchniowej, mającej na celu lokalizację przeprawy mostowej. Niestety ze względu na gęstą roślinność i wysoki poziom wody nie udało się zlokalizować żadnych drewnianych konstrukcji.

⁴⁰ Obecnie skarb z Gąsek został poddany opracowaniu w IA UMK w Toruniu.

6. Stan badań nad wczesnośredniowiecznym osadnictwem Kujaw inowrocławskich

6.1. Opracowanie analityczno-źródłowe i syntetyczne

Największe zainteresowanie badaczy okresu wczesnego średniowiecza budziły zawsze pozostałości po grodach, czyli grodziska. Spowodowane było to z jednej strony manifestowaniem się ich formy w terenie ułatwiającym lokalizację, ale i często ze względu na znaczenie tych stanowisk w całości kształcie studiów nad strukturami osadniczymi.

Pierwsze znane autopsje i wizytacje grodzisk kujawskich miały miejsce już w XIX w. Do czołowych badaczy, opisujących stan zachowania grodzisk należał W. Schwartz autor jednego z pierwszych katalogów stanowisk Wielkopolski (1880). Kolejny badacz, zajmujący się problematyką grodzisk A. Lissauer, wspomina stanowiska pomorskie i północnej Wielkopolski (1887). Natomiast grodziska XIX-wiecznych wschodnich Niemiec, które sięgały swymi granicami również na Kujawy, znalazły się w wykazie autorstwa R. Behli (1888). Znaczącą pracę dla badań nad regionem Kujaw wykonał również P. Schumacher. Prowadził on, poza drobiazgową kwerendą źródłową, prospekcje terenową, której wynikiem było kompleksowe, jak na owe czasy, opracowanie grodzisk wczesnośredniowiecznych z obszaru dawnej Prowincji Poznańskiej (Schumacher 1924). Praca P. Schumachera to pierwsze analityczno-źródłowe ujęcie grodzisk. Autor w katalogowy sposób opisał, oprócz krótkiej historii badań, również stopień zachowania, wielkość i morfologię stanowisk. Kolejnych wizytacji grodzisk przez lata dokonywali J. Dylik, który okiem geografa rozpatrywał osadnictwo grodowe, a jego praca jest pierwszą próbą analizowania grodzisk pod kątem fizyczno-geograficznym (1936) i W. Kowalenko, który stał się prekursorem wykorzystania w badaniu tego typu obiektów zdjęć lotniczych (1938). Studia nad grodziskami kujawskimi kontynuowali również W. Antoniewicz i Z. Wartołowska, tworząc pierwszy ogólnopolski atlas wszystkich znanych obiektów typu grodowego (1964).

Pierwszą akcją badawczą, obejmującą program weryfikacji chronologii grodzisk Kujaw Zachodnich, zapoczątkowała A. Cofta-Broniewska w 1967 r.^{41, 42}. Należy jednak zauważyć, że były to badania jednodniowe, obejmujące 1-2 sondáže zakładane na terenie majdanu. Wyjątek stanowią wspomniane już grodziska w Kołudzie Wielkiej oraz Kruszy

⁴¹ Dokumentacja z badań, archiwum WArch UAM w Poznaniu. Prace badawcze podjęto m.in. na grodzisku w Ostrowie Krzyckim, Kościelcu Kujawskim, Liszkowie, Gąskach. Dzięki dokumentacji fotograficznej z tych badań oraz współpracy z J. Bednarczykiem w 2020r. udało się zlokalizować i zarejestrować relikty grodu w Gąskach, obecnie nie uchwytnego już w terenie na skutek orki.

Zamkowej badane przez Zespół Badań Kujaw w 2 poł. XX w. Niestety wyniki z powyższych badań nigdy nie zostały opublikowane.

Dopiero w ostatnich latach wczesnośredniowieczna sieć grodowa ziemi kujawskiej była obiektem kilku przedsięwzięć, mających na celu opracowanie aktualnego stanu wiedzy archeologicznej. Wymienić można tutaj Marcina Danielewskiego, który analizuje tę problematykę z perspektywy archeologa i historyka (2016). Badacz ten w swoich opracowaniach wielokrotnie porusza tematykę związaną z wczesnośredniowiecznymi Kujawami (Danielewski 2009; 2014; 2016; 2019; Danielewski, Pawlik 2007; 2008). Jako pierwszy podjął się próby pozyskania nowych danych do badania grodzisk kujawskich za pomocą współczesnych zdjęć lotniczych (2014), a także podjął próbę opracowania stanu i historii badań dla wczesnośredniowiecznych grodzisk kujawskich. Jest to też pierwsza publikacja w ostatnich latach, która zestawia grodziska wczesnośredniowieczne i źródła pisane (2016). W ostatnim czasie ukazała się również monografia M. Danielewskiego traktująca o cmentarzyskach i kościołach kujawskich (2019). Warto zauważyć, że jest to jedyne opracowanie tego rodzaju dla okresu wczesnego średniowiecza na tym terenie.

Ponadto, jako finał projektu prowadzonego przez inowrocławskich uczniów pod opieką Łukasza Oliwkowskiego, powstała książka, opisująca pokrótce osiem grodzisk znajdujących się w powiecie inowrocławskim oraz ich stan zachowania (Oliwkowski red. 2014).

Stan badań dotyczący miasta Inowrocławia w dużej mierze został opracowany przez badaczy poznańskich. Pozyskane informacje i materiał z badań Ekspedycji Kujawskiej pozwoliły zorganizować w sumie dwie wystawy i wydać dwa katalogi (1967, 1974) (Walter red. 1968; Cofta-Broniewska 1975, s. 412-414). Dzieje miasta Inowrocławia zostały opisane w dwutomowej monografii wydanej w 1978 r. (red. Biskup 1978). Pozycja ta przedstawia historię obszaru, na którym rozwinął się Inowrocław od początku holocenu po współczesność. Okres wczesnego średniowiecza został przedstawiony w ramach jednego rozdziału (Cofta-Broniewska 1978). Niewątpliwie jednak archeologiczna część *Dziejów Inowrocławia* stanowi przede wszystkim efekt działalności prowadzonej przez Ekspedycję Kujawską/Zespół Badań Kujaw pod kierownictwem A. Cofty-Broniewskiej (red. Biskup 1978; tenże 1982).

Najnowsze opracowanie ośrodka w Gniewkowie, drugiej, co do wielkości miejscowości na omawianym obszarze, dotyczące w znacznej mierze późnego średniowiecza poczyniła Krystyna Sulkowska-Tuszyńska (2018). Autorka podzieliła historię kształtowania

się miasta na sześć etapów od okresu sprzed lokacji, aż do czasów uzyskania niepodległości w 1920 r. (Sulkowska-Tuszyńska 2018, s. 16-19).

Omawiając stan badań nad rejonem Kujaw inowrocławskich nie sposób nie wspomnieć o pobliskim ośrodku grodowym w Kruszwicy. Choć nie wchodzi on w zakres obszaru niniejszego opracowania należy zauważyć, że badania nadgoplańskiego centrum przyciągały dotąd najczęściej uwagi badaczy. Niewątpliwie też mieszkańcy wczesnośredniowiecznej Kruszwicy oraz Kujaw inowrocławskich żyli ze sobą w pewnych zależnościach i oddziaływali na siebie nawzajem.

Z całego obszaru Kujaw Zachodnich region nadgoplański został najlepiej rozpoznany pod względem wczesnośredniowiecznego osadnictwa. Połowa lat 50-tych XX w. to czas intensywnych badań archeologicznych w Kruszwicy. Pierwsza monografia powstała już w 1895 r. Opisano w niej dzieje Kruszwicy i okolic do przełomu XVIII i XIX w. (Callier 1895). Kolejne wyniki badań opublikowano w licznych sprawozdaniach i opracowaniach (Jakimowicz 1952; Cofcianka 1954; Cofta 1955; 1957; 1960; 1961; 1962; 1963; Hensel, Cofta-Broniewska 1961; Cofta, Springer, Tymieniecka 1962; Cofta-Broniewska, Poppe, Karłowska-Kamzowa 1964; Dzieduszycka 1975, 1979, 1985, 1994; Dzieduszycka, Dzieduszycki 1993, 2000, 2005; Dzieduszyccy 1993; Dzieduszycki 1975, 1976, 1984, 1984a, 1996, 1998, 2008, 2012). Kolejna monografia poświęcona zasiedleniu obszaru Gopła, poruszająca tematykę dotyczącą wczesnego średniowiecza powstała w 1965 r. (Grześkowiak red. 1965).

Bardzo istotne, z punktu widzenia rozwoju wiedzy na temat garncarstwa wczesnośredniowiecznego Kujaw, było opracowanie materiału ceramicznego z 1982 r. Wojciecha Dzieduszyckiego *Wczesnomiejska ceramika kruszwicka w okresie od 2 połowy X w. do połowy XIV w.* Scharakteryzował w niej i usystematyzował materiał ceramiczny pochodzący z badań wykopaliskowych prowadzonych na terenie grodziska. Praca ta po dzień dzisiejszy stanowi podstawę datowania ceramiki z obszaru Kujaw Zachodnich (Dzieduszycki 1982).

Kolejną ważną pracę nad badaniami Kujaw poczynił W. Dzieduszycki wraz z Michałem Kupczykiem. W. Dzieduszycki skupił się w niej na problemie zasiedlenia i wpływu człowieka w rejonie Gopła (Dzieduszycki, Kupczyk 1993). W 2008 r. w rozdziale monografii dotyczącej Wielkopolski, autorstwa również W. Dzieduszyckiego zostały podsumowane wyniki badań w Kruszwicy oraz omówiono rolę ośrodka w kształtowaniu się państwa polskiego (Dzieduszycki 2008). Na wyróżnienie zasługuje również artykuł Dariusza Karczewskiego,

który zebrał stan badań i zasób źródłowy dla rejonu kruszwickiego (Karczewski 2012, 2015). Najnowszą pracą podsumowującą dotychczasową wiedzę o ośrodku w Kruszwicy jest *Kruszwica wczesnośredniowieczna* (red. Dzieduszycki, Sawicka 2023). Praca ta stanowi kamień milowy w opracowaniu historii wczesnośredniowiecznej regionu Kujaw.

Za sprawą powołania przez uniwersytecki ośrodek poznański Ekspedycji Kujawskiej, na przestrzeni lat na łamach czasopism ukazywały się różnego rodzaju sprawozdania z badań archeologicznych. Wyniki prezentowano w *Komunikatach Archeologicznych*, *Wiadomościach Archeologicznych*, *Z otchłani Wieków* czy w *Ziemi Kujawskiej* (Cofa-Broniewska, Stolpiak 1984; Cofa-Broniewska 1968; 1972a; 1972b; 1972c; 1974a; 1974b; 1975; 1978; 1981; 1986; 1989; 1990; 1993). Historia prac badawczych realizowanych przez Ekspedycję Kujawską/Zespół Badań Kujaw została podsumowana przez A. Cofę-Broniewską i B. Stolpiak w książce *Z dziejów badań archeologicznych na Kujawach* (1982). Liczne krótkie informacje dotyczące znalezisk zabytków zostały umieszczone w serii poznańskiej *Fontes Archaeologici Posnanienses*. Są to jednak wyłącznie wzmianki o nowych nabytkach muzealnych wraz z ich numerami inwentarza (Freygant 2017, s. 27).

Pracami podsumowującymi dotychczasową wiedzę, choć na pewnym ogólnym poziomie są trzy monografie: *Dzieje Wielkopolski* (Topolski red. 1969) *Pradzieje Wielkopolski* (Kobusiewicz red. 2008), tu warto wspomnieć o artykule W. Dzieduszyckiego *Kruszwica, piastowska domena nad Gopłem* (2008) oraz *Dzieje regionu Kujawsko-Pomorskiego* (Radziwiński red. 2017), w której W. Chudziak dokonał syntezy dotychczasowego stanu badań w rozdziale *Archeologia wczesnego średniowiecza*. W powyższych publikacjach skupiono się na kluczowych kwestiach dotyczących archeologii wczesnego średniowiecza (m.in. osadnictwo, obrządek pogrzebowy, plemię, państwo).

Jednym z ważniejszych w ostatnim okresie przedsięwzięć dotyczących grodzisk w Polsce, jest niewątpliwie seria tomów poświęcona wczesnośredniowiecznym grodziskom skatalogowanych według klucza powiatowego⁴³. W ostatnim czasie ukazał się tom poświęcony grodziskom powiatu inowrocławskiego (red. Chudziak, Weinkauff 2023). Dzięki badaniom weryfikacyjnym udało się opracować historię i stan badań, dookreślić chronologię poszczególnych obiektów oraz uzyskać dodatkowe dane do dalszych badań. W efekcie dwuletniego projektu *Opracowanie materiałów źródłowych z wczesnośredniowiecznych*

⁴³ Każdy z tomów poprzedzony został badaniami weryfikacyjnymi w ramach programu rządowego „Ochrona zabytków archeologicznych”.

grodzisk na Kujawach (powiat inowrocławski) wieńcząca publikacja stanowi najbardziej aktualne zestawienie dotychczasowej wiedzy na temat grodzisk obszaru obecnego powiatu inowrocławskiego.

W popołnionych opracowaniach naukowych brakuje opracowań analityczno-źródłowych. Zwłaszcza tych, dotyczących wczesnego średniowiecza. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w wielu czynnikach, w tym: skupieniu się środowiska badawczego głównie na weryfikacjach terenowych i opracowaniu stanowisk pradziejowych, ograniczonym dostępie do materiałów źródłowych i dokumentacji (tu należy pamiętać, że część zaginęła lub została zniszczona) oraz ich rozproszeniu po różnych instytucjach naukowych i konserwatorskich.

6.2. Archeologiczne Zdjęcie Polski – próba bilansu

Osobnego omówienia wymaga realizowany od wielu dekad program badawczo-konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski. Powstał on na gruncie doświadczeń polskiej archeologii, sięgającego jeszcze XIX w., kiedy to rozpoczęły się pierwsze próby mające na celu inwentaryzację stanowisk archeologicznych prowadzone metodą rozpoznania powierzchniowego. W latach 60-tych i 70-tych ubiegłego wieku w środowisku archeologów przyjęto ogólne zasady opracowania kart ewidencji stanowiska archeologicznego (Konopka 1981; Koziół, Czerniec; Bęgiak, Orlikowski 2012, s. 133) a od lat 70-tych XX w. zostały one wdrożone w skali całego kraju w praktykę działań konserwatorskich.

Na Kujawach badania inwentaryzacyjne stanowisk archeologicznych na dużą skalę rozpoczęły się już w latach 60-tych XX w. za sprawą aktywności terenowej wspomianej już Ekspedycji Kujawskiej IP UAM w Poznaniu. Łącznie w latach 1967-1979 zarejestrowano blisko 5 tysięcy stanowisk archeologicznych⁴⁴. Obecnie podstawą dokumentacji każdego stanowiska jest karta KEZAL (Karta Ewidencyjna Zabytku Archeologicznego Lądowego⁴⁵). Stanowi ona „dowód tożsamości” stanowiska, który powinien zawierać wszystkie najważniejsze dane, łącznie z informacjami o przeprowadzonych wizytacjach i badaniach⁴⁶.

⁴⁴ Dokumentacja z badań powierzchniowych archiwum IP UAM w Poznaniu.

⁴⁵ Dawniej KEZA – Karta Ewidencyjna Zabytku Archeologicznego lub KESA – Karta Ewidencyjna Stanowiska Archeologicznego).

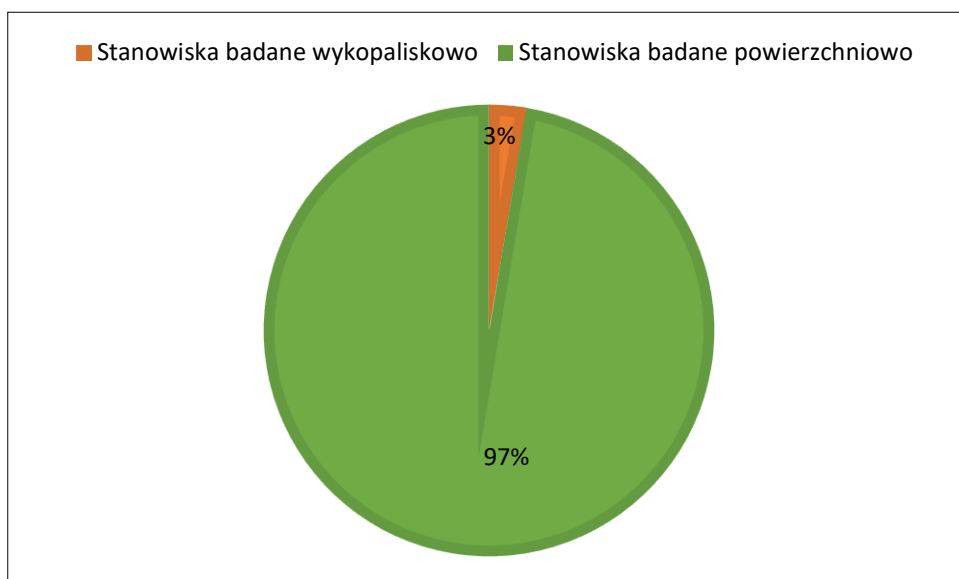
⁴⁶ Obowiązująca dokumentacja konserwatorska KEZAL niestety często jest nieaktualna w stosunku do faktycznego stanu badań danego stanowiska. Wiąże się to z kontynuacją badań AZP na wielu obszarach lub realizacją badań wykopaliskowych, które nie zawsze są odnotowywane na kartach KEZAL. Często jest tak, że kierownicy badań tworzą nową, aktualną kartę stanowiska, która niestety zostaje integralną częścią sprawozdania a nie stanowi już uzupełnienia dokumentacji AZP. Jest to bardzo mylące. Osoba pragnąca poznać

Niniejszy stan badań został opracowany na podstawie zebranej dokumentacji archeologicznej, na którą składają się karty KEZAL, sprawozdania z badań archeologicznych, teczki stanowisk oraz inwentarze z badań Ekspedycji Kujawskiej IP w Poznaniu, a także wyniki badań weryfikacyjnych KSiWŚ IA UMK w Toruniu. Zestawienia zawarte w pracy ujmują również informacje zawarte w publikacjach oraz różnego rodzaju notatkach umieszczonych na metryczkach bądź oddzielnie w woreczkach z materiałem ceramicznym z badań z lat 1968-1979. Dodatkowo powtórnej analizie chronologicznej została poddana dostępna część materiału ceramicznego pozyskanego podczas badań powierzchniowych Ekspedycji Kujawskiej IP w Poznaniu.

Na obszarze ujętym w pracy zarejestrowanych zostało łącznie 1902 stanowiska archeologiczne datowane na okres wczesnego średniowiecza⁴⁷. Z tego metodami wykopaliskowymi przebadano 52 stanowiska, co stanowi zaledwie 3% całości (wyk. 2). Dodatkowo na 4 stanowiskach badanych za pomocą detektora metalu zarejestrowano materiał wczesnośredniowieczny.

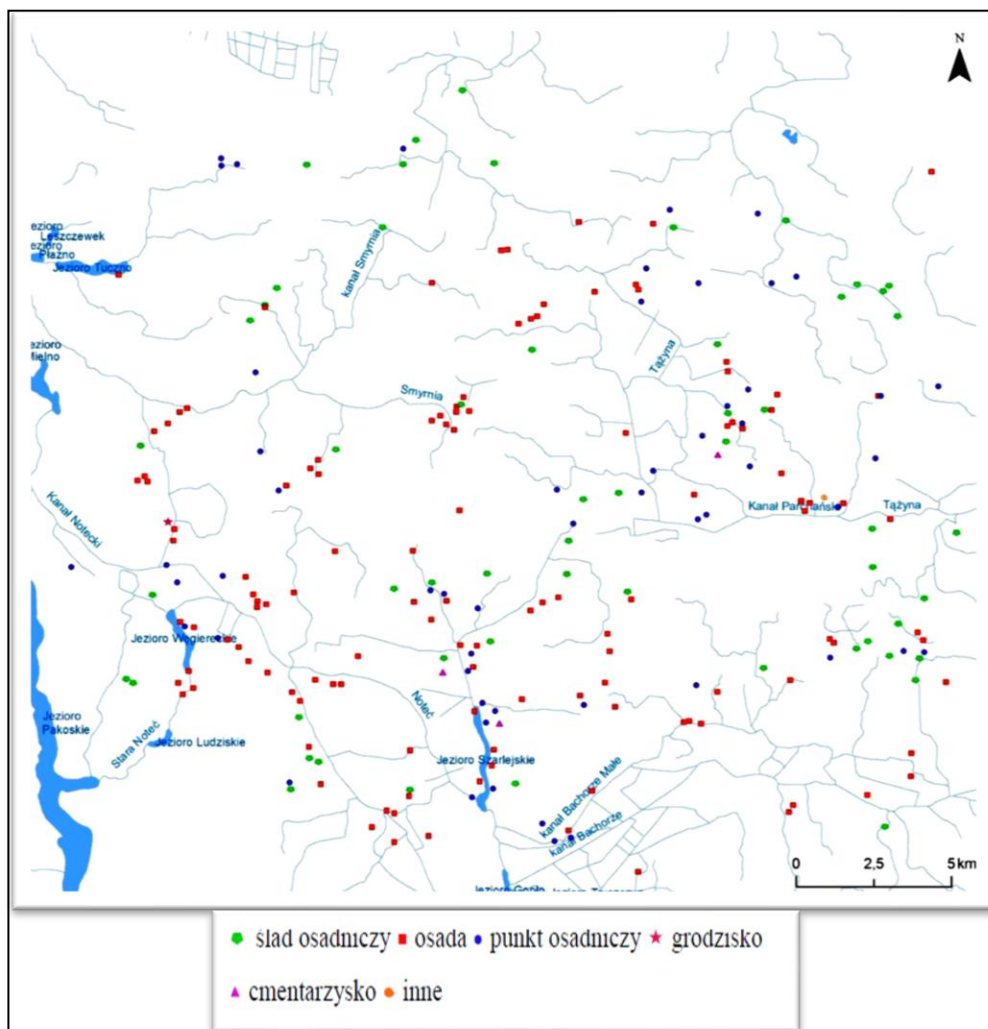
historię stanowiska w naturalny sposób sięga po kartę KEZAL znajdującą się w teczce obszaru AZP. Skąd natomiast dana osoba ma wiedzieć, że istnieje sprawozdanie z badań wraz z nowszą kartą, jeśli nie ma o nich żadnych informacji w starszej KEZAL, która jest jej udostępniana? Problem ten jest niezwykle powszechny i dotyczy stanowisk w całej Polsce. Przykładem może być stanowisko Góra (nr AZP 107, w miejscowości 18), na karcie KEZAL brak jest informacji o materiałach wczesnośredniowiecznych. Natomiast podczas nadzorów w 2012 i 2013 r. został zarejestrowany na stanowisku materiał wczesnośredniowieczny odnotowany w sprawozdaniu. Niektóre stanowiska odkryte i zinwentaryzowane podczas badań powierzchniowych IP UAM w 2 poł. XX w., jeszcze sprzed oficjalnych badań AZP, nie widnieją w aktualnych rejestrach. Przykładem tego może być stan. Borkowo 4A, które widnieje w dokumentacji poznańskiej. Brakuje go natomiast w dokumentacji konserwatorskiej, w tym AZP. Co więcej materiał z tego stanowiska nie został przypisany do żadnego innego stanowiska w pozostałych kartach KEZAL. Oznacza to, że nie był on uwzględniony w dotychczasowej dokumentacji konserwatorskiej i udostępniony innym badaczom.

⁴⁷ Z czego 121 stanowisk nie posiada karty KEZAL.

Wykres. 2. Stan przebadania metodami wykopaliskowymi stanowisk archeologicznych datowanych na okres wczesnego średniowiecza z obszaru omawianego w pracy (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Kryteria określania funkcji stanowisk archeologicznych w obecnie obowiązującej instrukcji KEZAL nie zostały określone (Oniszczyk, Misiuk, Makowska, Wrzosek, Sekuła 2020). Z reguły liczba fragmentów naczyń lub innych zabytków stanowi podstawę arbitralnego określenia rodzaju stanowiska. Niestety ze względu na brak jednoznacznych kryteriów określania kategorii stanowiska przez badaczy, na kartach można spotkać informacje o osadach, gdzie znaleziono wyłącznie 3 fragmenty naczyń ceramicznych lub o punktach, gdzie zarejestrowano 12 fragmentów naczyń. Określanie w ten sposób kategorii stanowisk sprawia, że tracą one swoje znaczenie. O stopniu zaburzenia faktycznego obrazu pozyskanego materiału ceramicznego, świadczy chociażby zestawienie kategorii stanowisk datowanych na fazę D (ryc. 16). Zestawienie to zostało stworzone na potrzeby pracy magisterskiej, która miała na celu

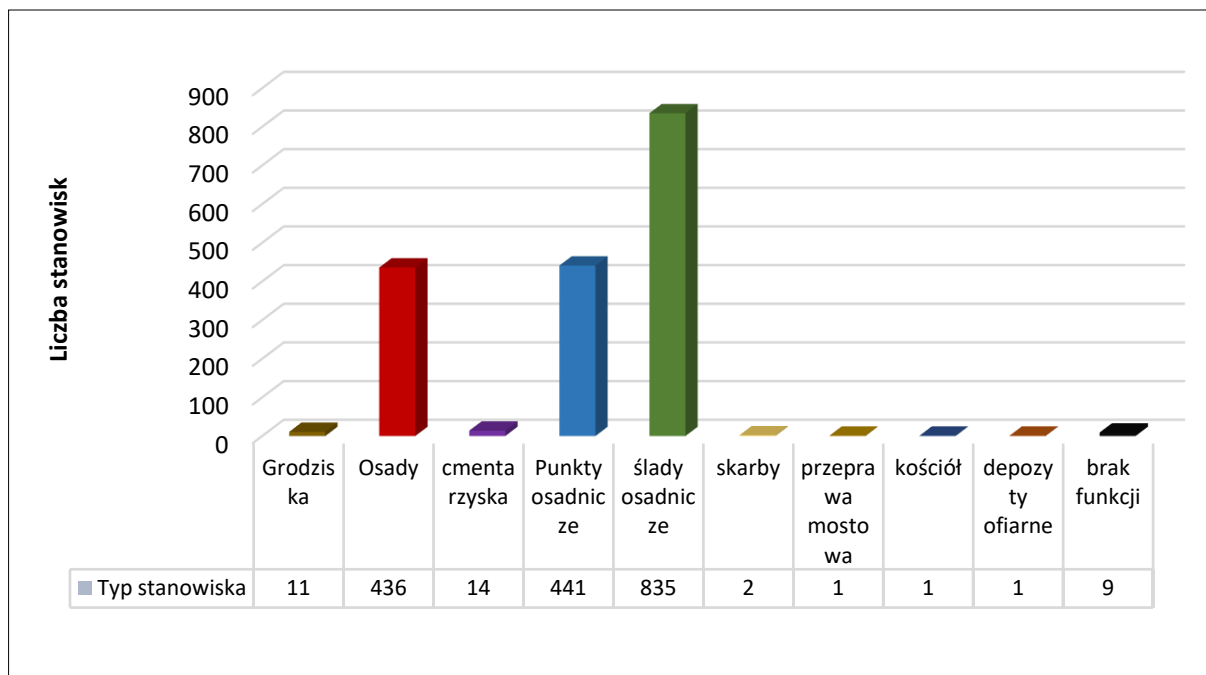
Ryc. 16. Południowo-zachodnia część Równiny inowrocławskiej. Stanowiska archeologiczne z fazy D. Opracowanie graficzne na podstawie materiałów AZP (oprac. M. Freygant, M. Skrzatek)

podsumowanie aktualnego stanu badań na wczesnośredniowiecznym osadnictwem z obszaru Inowrocławia i najbliższej okolicy (Freygant 2017). Według stanu badań KEZAL na obszarze ok. 900 m² w fazie D miałyby funkcjonować ponad 180 osad. Jest to liczba zdecydowanie zawyżona i nieadekwatna w stosunku do zarejestrowanych źródeł archeologicznych.

Na jakiej podstawie wydzielono osady mając do dyspozycji pojedyncze fragmenty naczyń? W celu poznania, czy człowiek eksploatował dane miejsce, poprzez chwilowe obozowanie czy długoczasowe jego zamieszkanie, należy przeprowadzić badania wykopaliskowe. Dopiero zarejestrowanie jam gospodarczych czy pozostałości zabudowy daje jednoznaczną odpowiedź na pytanie, czy obszar ten stanowił miejsce dłuższego zasiedlenia, które możemy nazwać osadą. Jeśli za punkt wyjścia do określenia osady uznać wyłącznie liczbę zarejestrowanych na stanowisku naczyń ceramicznych, to prędzej czy później po kilku badaniach powierzchniowych uszyska się „wymaganą liczbę” ułamków naczyń, zwłaszcza na polach poddawanych co roku orce.

Aktualnie w dokumentacji KEZAL najliczniejszą grupą stanowisk wczesnośredniowiecznych są tzw. ślady osadnicze (835)⁴⁸ (wyk. 3), które na omawianym obszarze stanowią niemalże połowę wszystkich stanowisk. Stosunkowo liczne są również punkty osadnicze (441) oraz osady (436). W dokumentacji konserwatorskiej AZP widnieje informacja o 11 grodziskach datowanych na okres od VI do I poł. XIII w. oraz o 14 cmentarzyskach. Inne stanowiska znajdujące się na obszarze wg nomenklatury KEZAL to skarby (2) oraz grobla i most (1), kościół (1), depozyt ofiarny (1), jamy odpadkowe (1). Warto też nadmienić, że 9 stanowisk datowanych na okres wczesnego średniowiecza nie ma określonej funkcji.

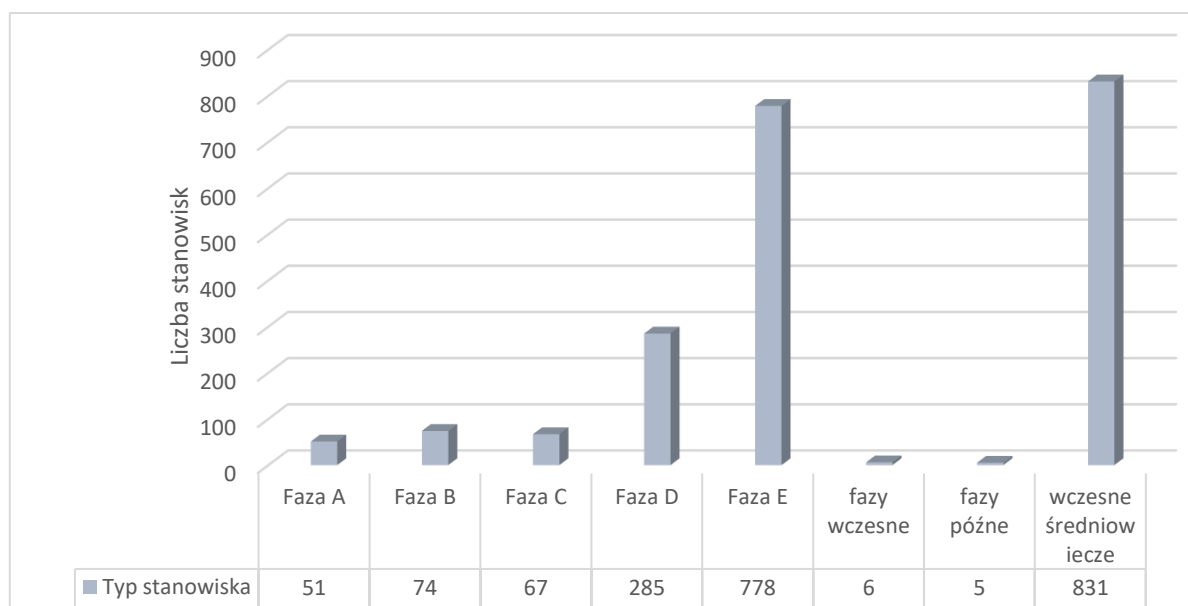
⁴⁸ Na obszarze 45-42 widnieją stanowiska wczesnośredniowieczne określane jako obozowiska, łącznie w liczbie 48. Ze względu na liczbę fragmentów naczyń ceramicznych znajdujących na tych stanowiskach zostały one włączone do śladów osadniczych. Dodatkowo wiele stanowisk z całego obszaru jest wielofazowa. W takim przypadku stanowisko zostało policzone osobno do każdej z faz, w której funkcjonowało.

Wykres 3. Podział wczesnośredniowiecznych stanowisk z uwzględnieniem funkcji wg KEZAL (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Ponad 800 stanowisk archeologicznych, wg danych pozyskanych z KEZAL, datowanych jest szeroko na cały okres wczesnego średniowiecza⁴⁹ (wyk. 4). Określenia na kartach „wczesne fazy” oraz „późne fazy” podzielono następująco: wczesne (faza A, B, C), późne (D, E, F).

⁴⁹ Do grupy wczesne średniowiecze zostały dodane stanowiska określone jako kultura prapolska.

Wykres 4. Liczba stanowisk archeologicznych z podziałem na poszczególne fazy chronologiczne wg KEZAL⁵⁰ (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Obecny stan zachowania i przechowywania dokumentacji archeologicznej oraz materiałów zabytkowych pozostawia wiele do życzenia. Do największych problemów należy zaliczyć: brak kompletności dokumentacji, w tym braki rysunków polowych, inwentarzy, dzienników badań, rozproszenie materiałów na kilka ośrodków, a przede wszystkim zaginięcie lub w ogóle nieistnienie, wielu sprawozdań z badań w WKZ lub zdublowanie stanowisk archeologicznych. Na skutek braku wzajemnego porozumienia badaczy z różnych ośrodków, w dokumentacji widnieją stanowiska, które posiadają dwa niezależne numery AZP. Są to zazwyczaj stanowiska zlokalizowane na pograniczach obszarów AZP. W takich przypadkach mamy do czynienia z dwoma kartami ewidencyjnymi, które znajdują się w osobnych teczkach i nie korespondują ze sobą. Dodatkowo różnią się takimi danymi jak historia badań i znaleziony materiał, w zależności od tego, jaki ośrodek wypełniał kartę na podstawie swoich badań. Co gorsza część materiału ceramicznego, pozyskana w latach 60-tych i 70-tych XX w. przez IP UAM w Poznaniu nie ma określonej lokalizacji (137 stanowisk). Warto więc przed kolejnymi akcjami badawczymi podejmowanymi przez archeologów uporządkować obecny stan rzeczy.

⁵⁰ Większość stanowisk datowana jest na kilka faz. Każde ze stanowisk zostało policzone w fazie swojego funkcjonowania. Wykres przedstawia nie łączną liczbę znanych stanowisk archeologicznych a liczbę stanowisk „aktywnych” w poszczególnych fazach.

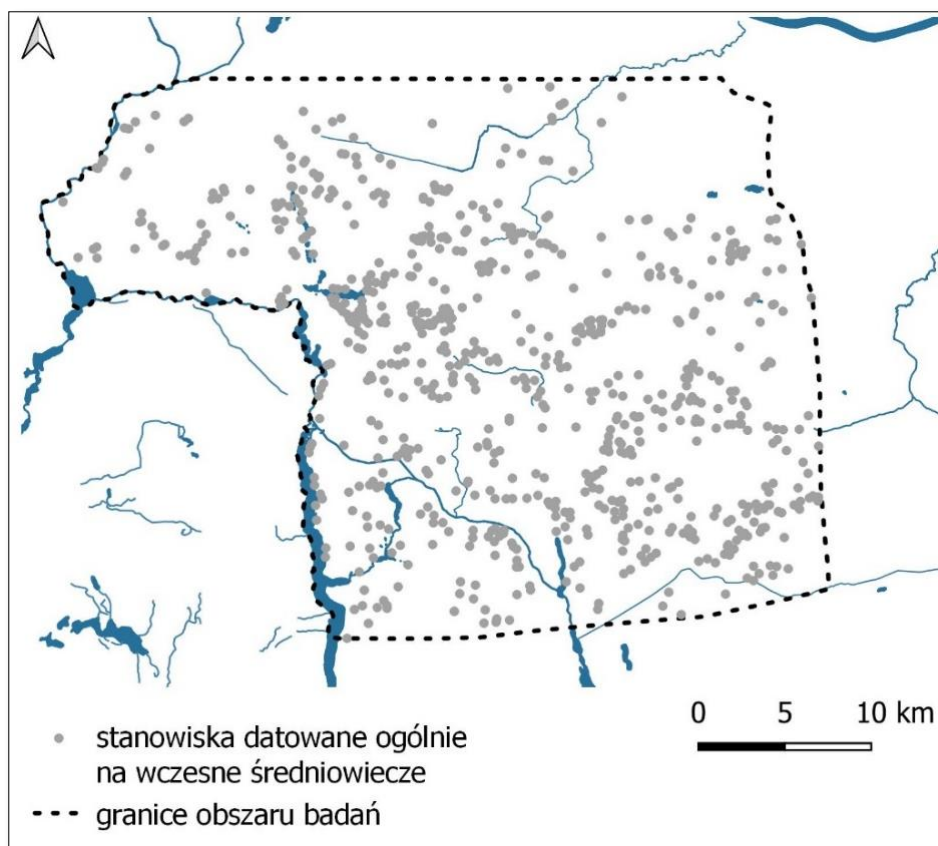
7. Wczesnośredniowieczne struktury osadnicze – analiza materiałów źródłowych

W analizie znalazły się wszystkie stanowiska archeologiczne datowane na okres wczesnego średniowiecza⁵¹, z uwzględnieniem kart KEZAL, dokumentacji konserwatorskiej oraz dokumentacji z badań Ekspedycji Kujawskiej/Zespołu Badań Kujaw z lat 1968-1979. Wynik analizy obejmuje łącznie 1902 stanowiska archeologiczne, w tym 7 grodzisk, 13 cmentarzysk, 7 skarbów, 1 przeprawę, 31 osad, 120 osad domniemanych oraz 1723 ślady osadnicze.

Analiza rozkładu przestrzennego stanowisk archeologicznych – odzwierciedlającego, jak można przyjmować strefy zasiedlenia – daje podstawy do wnioskowania o głównych tendencjach rozwojowych osadnictwa, a przede wszystkim regułach dotyczących wykorzystania środowiska naturalnego oraz organizacji przestrzennej systemu społeczno-kulturowego (Chudziak 1996, s. 42). Niniejszy rozdział przedstawia problem kształtowania się stref zasiedlenia na przestrzeni zmian zachodzących w dobie wczesnego średniowiecza. Rozdział ten został podzielony na trzy części: a) pierwszą dotyczącą najwcześniejszej fazy wczesnego średniowiecza, b) drugą, obejmującą okres od VIII wieku do momentu tworzenia się struktur organizacyjnych państwa Piastów w 1 połowie X wieku oraz c) trzecią, związaną z włączeniem Kujaw w obręb struktur terytorialnych państwa. Niestety ze względu na mocno rozdrobniony materiał ceramiczny rejestrowany w obrębie wyróżnionych stanowisk, nie zawsze możliwym jest przypisanie go do konkretnej fazy. Na obszarze Kujaw inowrocławskich stanowisk datowanych szeroko na cały okres wczesnego średniowiecza jest 756 (ryc. 17). Co stanowi blisko 40% wszystkich omawianych stanowisk. Stanowiska te pokazują jednak obraz strefy zasiedlenia w dobie wczesnego średniowiecza i nie sposób pominąć ich w analizie sieci osadniczej. Warto zauważyć, że 24 z tych stanowisk to osady domniemane. Ze względu na brak podstaw do określenia chronologii, na potrzeby niniejszego opracowania stanowiska te zostały uwzględnione zarówno dla fazy plemiennej, jak i państwowej. Przy obecnym stanie wiedzy należy zakładać, że pozostałości osadnictwa zarejestrowane na tych stanowiskach mogą

⁵¹ Wynik analizy obejmuje również weryfikację chronologii przeprowadzoną dla stanowisk badanych przez Ekspedycję Kujawską/Zespół Badań Kujaw (Aneks 4.2).

świadczą, o wykorzystywaniu tego miejsca przez człowieka zarówno w okresie przed państwowym, jak i w czasach ekspansji piastowskiej.

Ryc. 17. Mapa poglądowa przedstawiająca lokalizację wczesnośredniowiecznych stanowisk archeologicznych odkrytych na terenie Kujaw inowrocławskich (oprac. M. Freygart-Dzieruk)

Uzupełnieniem powyższej analizy materiału zabytkowego, jest również uwzględnienie położenia stanowisk archeologicznych pod względem fizjograficznym, ich skupisk oraz rozpatrywanie ich lokalizacji względem wody i zlewni Wisły oraz Odry.

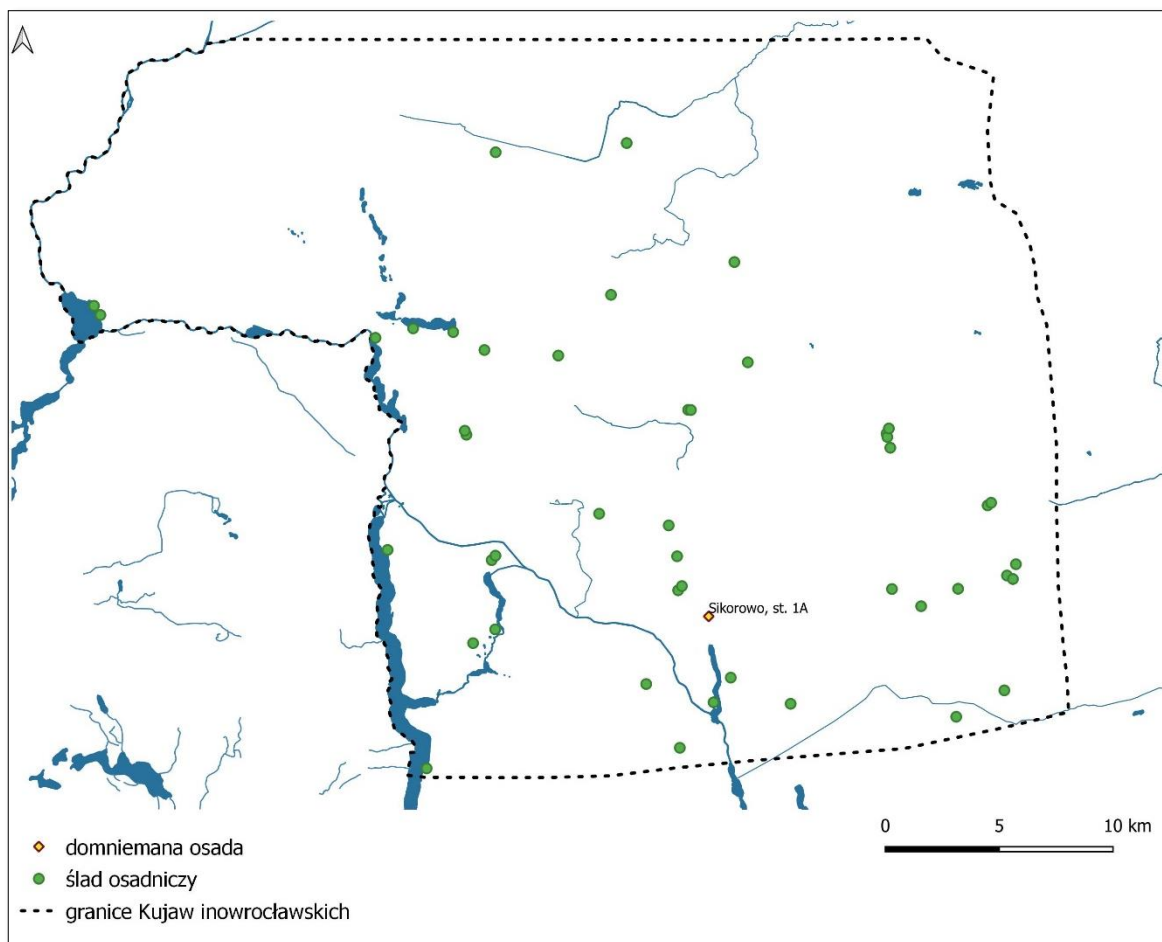
7.1. Najstarsza faza wczesnego średniowiecza (VI-VII wiek – faza A-A/B)

Problem genezy osadnictwa wczesnośredniowiecznego na terenie Kujaw należy rozpatrywać w kontekście dwóch alternatywnych koncepcji dotyczących najstarszej fazy osadnictwa wczesnosłowiańskiego na Niżu Polskim. Pierwsza z nich, allochtoniczna, zakłada objęcie tego obszaru stopniową kolonizacją ludności wczesnosłowiańskiej, związanej z tzw. praską prowincją kulturową, utożsamianą ze Sklawinami, wymienionymi w przekazie Jordanesa z VI wieku (Parczewski 2005 s. 69-70). Ich pierwotne siedziby upatrywane

są między ujściem Dunaju a środkowym i górnym dorzeczem Dniepru. Proces migracji zachodził miał w dwóch etapach: w pierwszym miał objąć tereny południowej Polski, zwłaszcza Małopolskę, Lubelszczyznę, Dolny Śląsk (V-VI – VI wiek), w drugim zaś (VI/VII-VII wiek) tereny położone dalej na północ (Wielkopolskę, Kujawy, Pomorze). Obszary zajęte w drugim etapie, ze względu na istotne odrębności kulturowe, zostały określone jako tzw. „druga” prowincja kultury wczesnosłowiańskiej, zwana przez wielu badaczy kulturą Sukow-Szeligi (Parczewski 2005, s. 70).

Jedna z alternatywnych koncepcji wskazuje, że w strefie Sukow-Dziedzice, w przeciwieństwie do południowej prowincji, mamy do czynienia z kontynuacją wzorców kulturowych ze schyłku starożytności, co świadczyłoby o przetrwaniu na tych terenach grup ludności (Łosiński 2000, s. 16; Chudziak 2017, s. 115). Świadczenia ciągłości osadniczej na przełomie starożytności i wczesnego średniowiecza odkryto m.in. w rejonie jeziora Gopło i Jeziora Pakoskiego (Tobolski 2005, s. 289). O stanowiskach datowanych na najwcześniejsze fazy wczesnego średniowiecza, jako załączkach terytoriów plemiennych na Kujawach, pisał Marek Dulnicz wyszczególniając rejon północnej części zlewni jeziora Gopło, jako obszar stosunkowo gęsto zasiedlony (2001, s. 187). Należy jednocześnie zauważyć, że w tym czasie na obszarze Polski, stwierdzono również ślady regeneracji lasów, co świadczyłoby o obserwowalnym niemal na całym Niżu Polskim, zjawisku ograniczenia osadnictwa lub, przynajmniej w niektórych mikroregionach, nawet jego zaniku (Chudziak 2017, s. 115). Niewątpliwie tak zwana faza A stanowi przedmiot największych kontrowersji naukowych. Przedmiot sporu, wpisując się w szerszą, dłuższą już dyskusję nad topogenezą Słowian w dorzeczu Odry i Wisły, koncentruje się wokół chronologii rzeczzonej fazy, przestrzennego zasięgu osadnictwa oraz jego charakteru (Kara 2009, s. 63).

Łącznie na terenie Kujaw inowrocławskich wyróżniono 46 stanowisk przyporządkowanych do fazy A lub A/B. Wszystkie niemal stanowią ślady osadnicze. Ich chronologia nie jest jednak jednoznaczna. Określono ją z reguły na podstawie nielicznych materiałów ceramicznych, wykazujących najczęściej mało charakterystyczne cechy technologiczno-stylistyczne, które można równie dobrze odnieść do fazy B rozwoju garncarstwa, a nawet jego późniejszych etapów. Wyjątkiem jest stanowisko Sikorowo 1A, gdzie ze względu na znaczącą liczbę zarejestrowanych ułamków naczyń ceramicznych można wytypować w tym miejscu osadę domniemaną (ryc. 18). Oznaczenia te wymagają w przyszłości weryfikacji, która nie będzie możliwa bez pozyskania większego zbioru reprezentatywnych pod względem jakościowo-liczbowym źródeł.

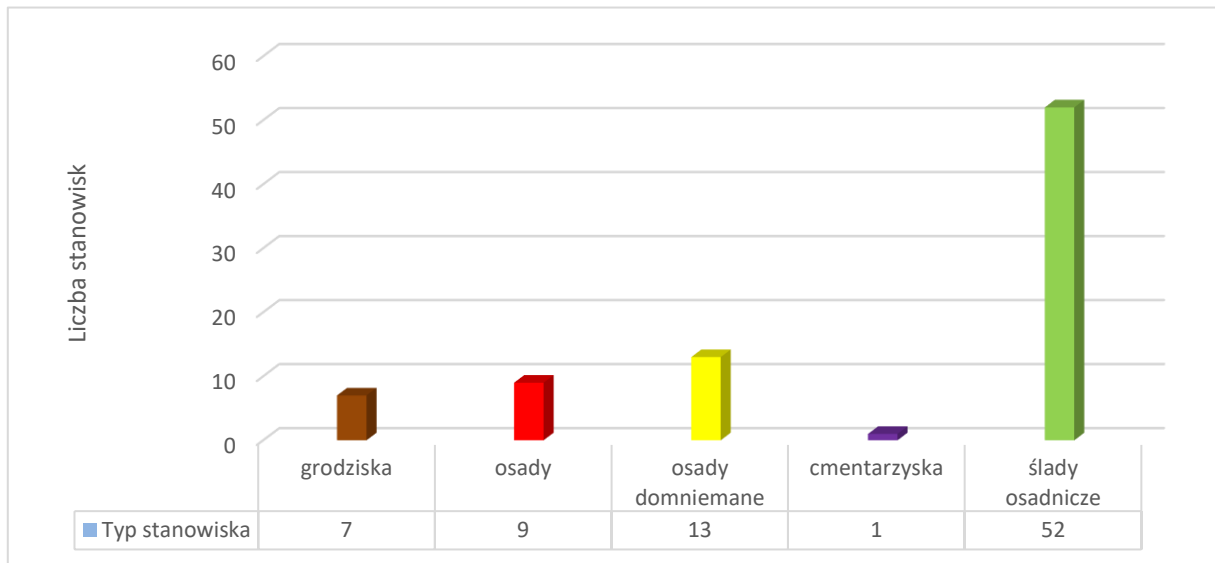
Ryc. 18 Kujawy inowrocławskie. Stanowiska datowane na najstarszą fazę wczesnego średniowiecza (VI-VII wiek – faza A-A/B) (oprac. M. Freygart-Dzieruk).

7.2. Starsze fazy wczesnego średniowiecza (VII/VIII - 2-3 ćwierć X w. - faza B-D₀⁵²)

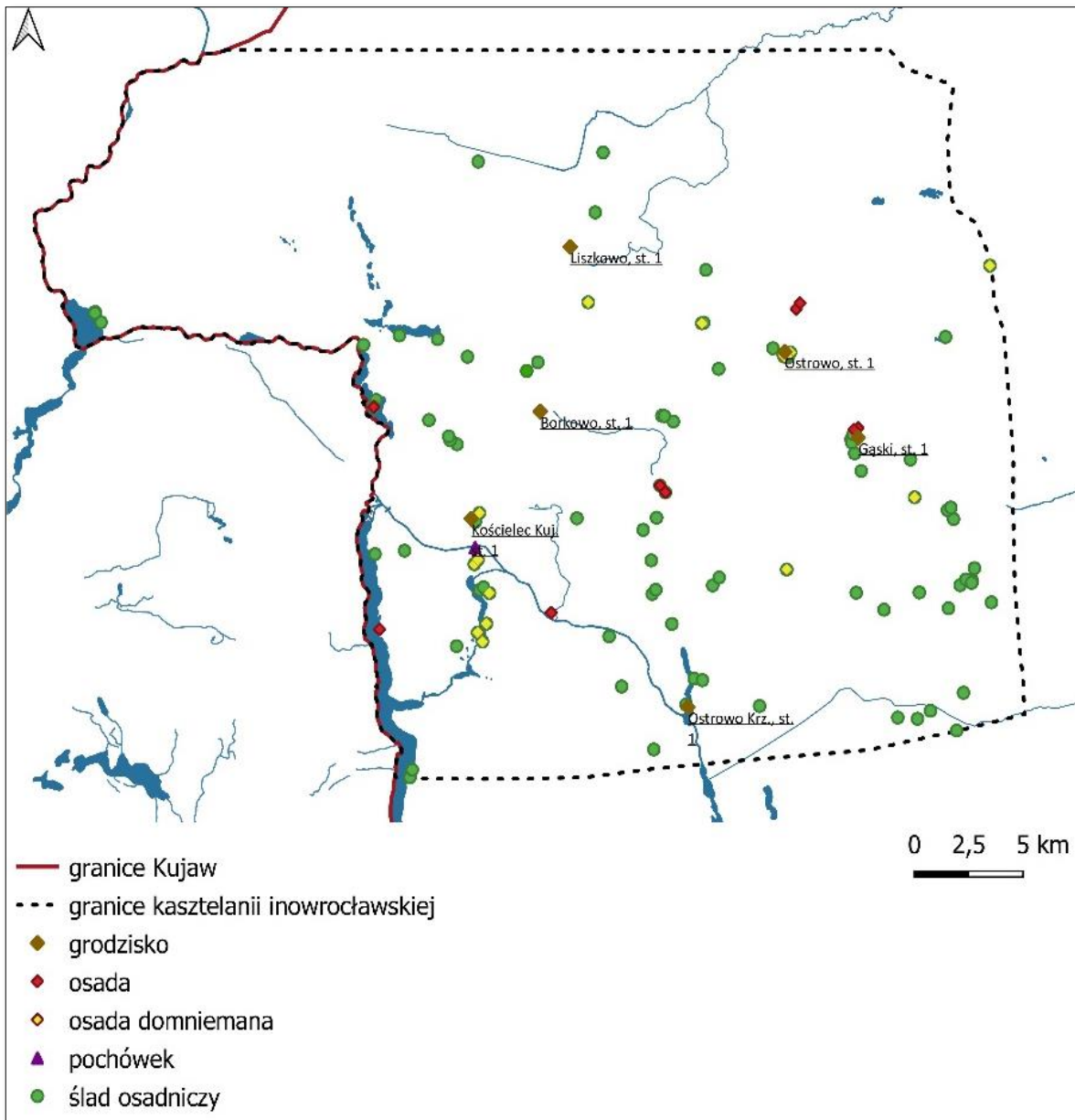
Wyłączając stanowiska datowane na fazę A i A/B na obszarze Kujaw inowrocławskich, na młodszą fazę plemienną datowanych jest 82 stanowisk archeologicznych (wyk. 5, ryc. 19). Większość stanowisk przyporządkowanych pierwszym fazom wczesnego średniowiecza (B, C, D₀), została zarejestrowana w południowej i centralnej części obszaru. Ich natężenie stopniowo zanika w kierunku północnym. Skupiają się one w obrębie cieków wodnych i jezior. Głównie są to znaleziska pojedynczych fragmentów naczyń ceramicznych, grubościennych, słabo

⁵² Faza D₀ została wyodrębniona tylko w przypadku stanowisk badanych wykopaliskowo w ostatnich latach przez KSiWŚ IA UMK w Toruniu. W przypadku materiału ceramicznego pozyskanego podczas starszych badań, do fazy plemienną zaliczono fragmenty naczyń datowanych na fazy A, B lub C. Fazę D ze względu na jej szerokie datowanie uwzględniono w fazie państwowej.

profilowanych, ewentualnie zdobionych narzędziem wielozębnym, pozyskane podczas badań powierzchniowych.

Wykres 5. Kujawy inowrocławskie. Zestawienie liczby stanowisk archeologicznych datowanych na starsze fazy wczesnego średniowiecza (VII/VIII - 2-3 ćw. X wiek = faza B-D₀). (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

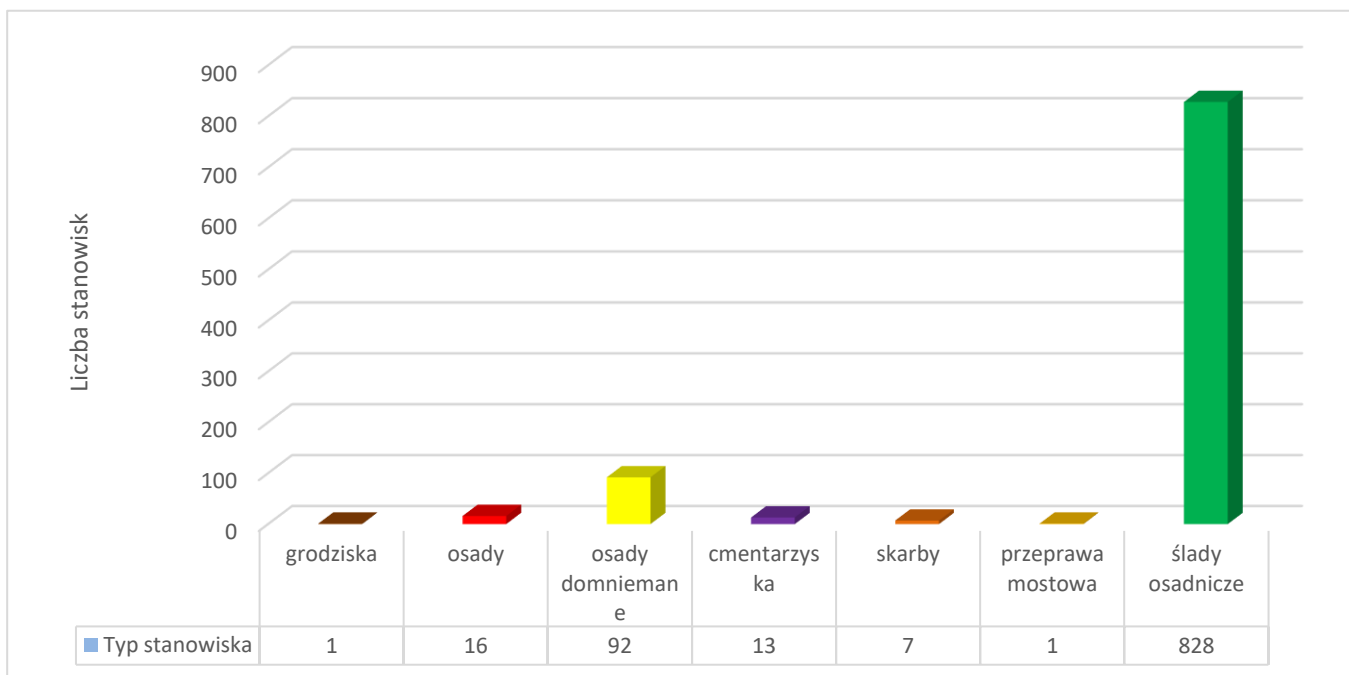
Ryc. 19. Kujawy inowrocławskie. Stanowiska archeologiczne datowane na starsze fazy wczesnego średniowiecza (VII/VIII - 2-3 ćw. X w. - faza B-D₀). (oprac. M. Freygant-Dzieruk).

7.3. Młodsze fazy wczesnego średniowiecza (tzw. okres państwowy – 4. ćwierć X – 1. połowa XIII w. - fazy D₁-E₃)

Określenie fazy państwowa stosowane jest do okresu wczesnego średniowiecza, w którym zaczynają powstawać zręby państwa wczesnopiastowskiego na obszarze Wielkopolski. Są to więc czasy od fazy D₁ do końca wczesnego średniowiecza, który przypada

na fazę F (4 ćw. XIII w. – 1 poł. XIV w.). W niniejszym opracowaniu zostały ujęte stanowiska datowane do fazy E₃ (2 poł. XII w.), w której to nastąpiła lokacja Inowrocławia⁵³.

Już po samym natężeniu występowania stanowisk archeologicznych w tym okresie, możemy wnioskować o zmianach w zasiedleniu Kujaw inowrocławskich. Na fazę państwową możemy bowiem datować 958 stanowisk, z czego 1 grodzisko⁵⁴, 15 osad oraz aż 92 osady domniemane. (wyk. 6).

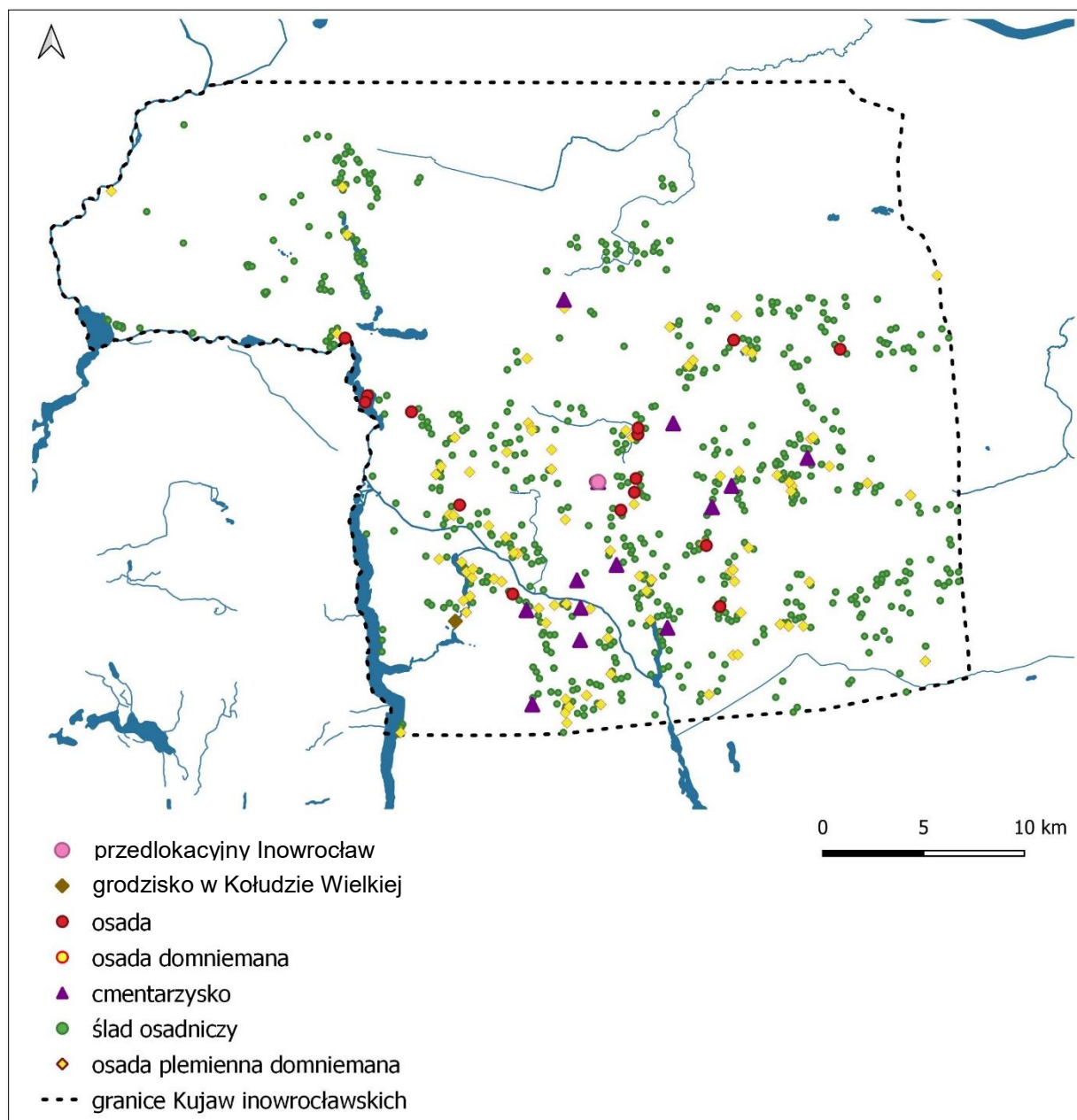
Wykres 6. Kujawy inowrocławskie. Stanowiska archeologiczne datowane na młodsze fazy wczesnego średniowiecza (tzw. okres państwowy – 4 ćw. X – 1 poł. XIII w. - fazy D₁ – E₃) (oprac. M. Freygart-Dzieruk)

W materiale archeologicznym potwierdzonych jest również 13 cmentarzysk szkieletowych, 7 skarbow oraz 1 przeprawa mostowa. Młodsze fazy wczesnego średniowiecza to również czas, w którym wzniesiono 2 budowle sakralne – kościół NMP oraz kościół św. Małgorzaty

⁵³ Ze względu na szerokie ramy datowania stanowisk w dokumentacji konserwatorskiej, w opracowaniu uwzględniono również stanowiska datowane jako EF. Choć kresem swojego funkcjonowania wybiegają już za objęte ramy, należy zakładać możliwość ich wcześniejszej genezy. W zestawieniu zostały ujęte stanowiska o chronologii starszej, plemienniej, jednak funkcjonujące również w fazie państwowej.

⁵⁴ Niestety z powodu nie potwierdzenia w materiale archeologicznym grodziska w Inowrocławiu pozostaje ono jako domniemane.

w Kościelcu. Pozostałe 828 stanowisk zarejestrowanych i datowanych na okres państwowy zostało zakwalifikowanych jako ślad osadniczy (ryc. 20).

Ryc. 20. Kujawy inowrocławskie. Stanowiska archeologiczne datowane na młodsze fazy wczesnego średniowiecza (tzw. okres państwowy – 4 ćw. X – 1 poł. XIII w., - fazy D₁-E₃) (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

7.4. Grody i podgrodzia

Do jednych z najważniejszych reliktyw osadniczych należą grodziska. Na omawianym obszarze w materiale archeologicznym potwierdzono 7 grodzisk, których okres funkcjonowania przypadają na okres wczesnego średniowiecza (tab. 1).

Grodziska Kujaw inowrocławskich o chronologii wczesnośredniowiecznej posiadają wiele wspólnych cech. Przede wszystkim są jednoczłonowe i należą do typu pierścieniowego o niewielkiej powierzchni majdanu, sięgającej nie więcej niż 0,25 ha. Pierwszym grodem na Kujawach inowrocławskich wydaje się być obiekt w Liszkowie. Być może również formę obronną miała już w tym czasie osada w Ostrowie Krzyckim⁵⁵. Największym założeniem był niewątpliwie gród w Kołudzie Wielkiej, którego wały do dnia dzisiejszego zachowały wysokość ponad 7 m. Prawie wszystkie obiekty położone są nad dawnymi jeziorami, które względem hydrograficznym związane są ze zlewnią Odry i Wisły. Jeśli uznać, że poziom lustra wody mógł wówczas sięgać poziomicy 80 m n.p.m. (podobnie jak Gopło), grodziska te mogły znajdować się nie tyle na cyplach, co wyspach jeziornych. Wyjątek stanowi obiekt w Liszkowie, który znajduje się ok. 1,5 km od najbliższego cieków wodny (Jezuickiej Strugi) i posadowiony został na pagórze morenowym. Lokalizacja grodów przy ciekach wodnych stanowiących nie tylko źródło pożywienia, ale i dające możliwość transportu, miała niezwykle ważny aspekt strategiczny. Zwłaszcza biorąc pod uwagę brak istnienia zorganizowanej infrastruktury drogowej obejmującej szlaki tranzytowe, które pojawiły się dopiero za panowania pierwszych Piastów (Dunin-Wąsowicz 2011, s. 23-24). Prawie wszystkie obiekty położone są nad ciekami, które są częścią zlewni Odry. Wyjątek stanowi grodzisko w Gąskach, i Liszkowie, które położone są po drugiej stronie wododziału związanego z Wisłą.

⁵⁵ Interpretację utrudnia silne przeobrażenie formy i nadbudowanie późnośredniowiecznego zamku/dworu obronnego (Bojarski 2023, s. 320).

Tab. 1. Zestawienie grodzisk wczesnośredniowiecznych z obszaru Kujaw inowrocławskich⁵⁶

l.p.	miejsowość	powierzchnia	rodzaj	typ	położenie	wysokość	pozostałości zabudowy	chronologia	podgródzie	stan zachowania
1.	Borkowo	35 arów ⁵⁷	jednoczłonowe	pierścieniowe	przyjeziorne	82,1 m n.p.m.	tak	2 poł. IX- 2 poł. X w.	osada podgródowa	forma częściowo zniwelowana
2.	Gąski	0,1 ha ⁵⁸	jednoczłonowe	pierścieniowe	przyjeziorne	83 m n.p.m.	-	2 poł. IX w. – pocz. 2 poł. X w.	liczne osady otwarte	zniszczone
3.	Kołuda Wielka	0,976 ha	jednoczłonowe	pierścieniowe	przyjeziorne	80 m n.p.m.	tak	2-3 ćw. X w. – pocz. XII w.	osada podgródowa	forma w całości zachowana
4.	Kościelec Kujawski	0,52 ha	jednoczłonowe	pierścieniowe	przyjeziorne	82 m n.p.m.	tak	2 poł. IX/pocz. X w. – 3 ćw. X w.	osady otwarte	forma częściowo zniwelowana
5.	Liszkowo	-	jednoczłonowe	pierścieniowe	pagór morenowy	113,8 m n.p.m.	tak	2 poł. VIII w.? – poł. IX w.	osady otwarte	forma mocno przeobrażona
6.	Ostrowo	0,4 ha	jednoczłonowe	pierścieniowe	przyjeziorne	80 m n.p.m.	tak	2 poł. IX w. – pocz. 2 poł. X w.	liczne osady otwarte	forma częściowo przeobrażona
7.	Ostrowo Krzyckie	23 ary ⁵⁹	jednoczłonowe	pierścieniowe	przyjeziorne	87,6 m n.p.m.	tak	2 poł. VIII w. – 1 poł. IX w.	osada podgródowa	forma mocno przeobrażona

⁵⁶ W tabeli zestawiono stanowiska, co do których funkcja nie budzi zastrzeżeń. W *Aneksie 1. Katalog grodzisk* umieszczono zestawienie tzw. grodzisk domniemanych (11 pozycji). Obiekty te znane są jako grodziska m.in. w starszej literaturze przedmiotu, jednak wymagają dodatkowych badań weryfikacyjnych.

⁵⁷ Powierzchnia rekonstruowana (Kaźmierczak 2023, s. 58).

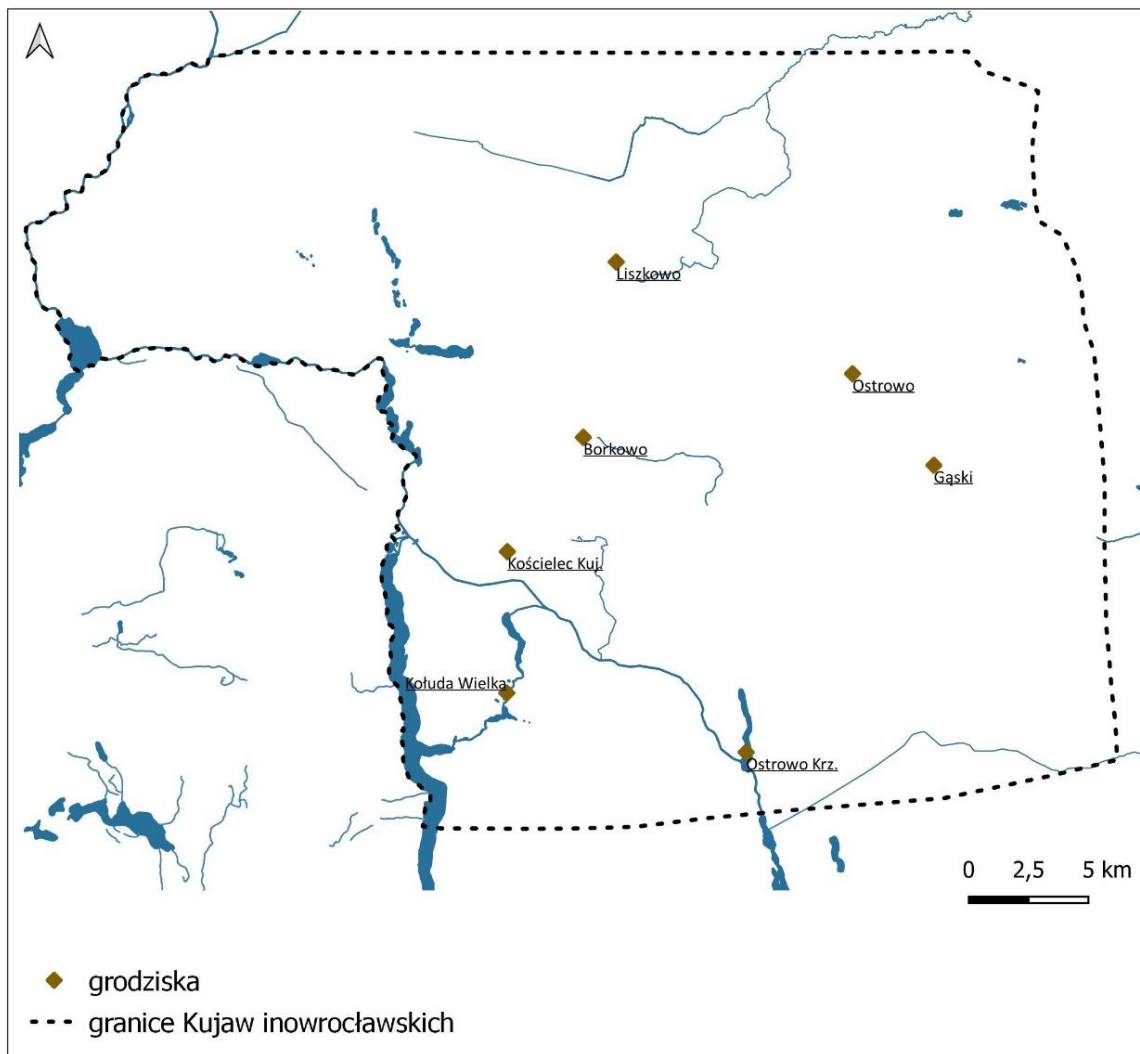
⁵⁸ Powierzchnia rekonstruowana (Weinkauff 2023, s. 87).

⁵⁹ Ze względu na silnie przeobrażoną formę podana wartość jest powierzchnią majdanu.

Pozostałości zabudowy mieszkalnej zostały zadokumentowane na 6 obiektach. Charakteryzowała się ona przeważnie zabudową przewałową z pustym majdanem. W najbliższej okolicy badanych grodzisk występował materiał ceramiczny, który może wskazywać na istnienie osad podgrodowych oraz osad otwartych stanowiących zaplecze i strefę oddziaływania grodu. Osady podgrodowe, bezpośrednio przylegające do wałów zlokalizowano w Borkowie, Kołudzie Wielkiej i prawdopodobnie w Ostrowie Krzykim.

7.4.1. Faza B-D₀

W okresie od VII/VIII - 2-3 ćw. X w. na omawianym obszarze, według najnowszych badań (2020-2022), funkcjonowało 7 ośrodków grodowych (ryc. 21).

Ryc. 21. Kujawy inowrocławskie. Lokalizacja grodzisk datowanych na starsze fazy wczesnego średniowiecza (VII/VIII - 2-3 ćw. X wiek = faza B-D₀) (oprac. M. Freygart-Dzieruk)

Grodzisko w Borkowie (ryc.22) położone jest na błotnistych łąkach, 800 m na południe od Borkowa i 500 m na zachód od szosy Inowrocławia (Hensel 1950, s. 81). Stanowisko znajduje się przy północno-wschodnim krańcu obniżenia, w obrębie płaskiej równiny morenowej nieprzekraczającej 90 m n.p.m. Obniżenie rozciągające się poniżej 80 m n.p.m. wypełnia torf zdeponowany na piaskach rzecznych, w nim najniżej położony jest ciek płynący na poziomie 78,5 m n.p.m. Pomędzy ciekami a grodziskiem znajduje się niewielkie sfałdowanie terenu, tworzące pierścień wokół wału, być może wyznaczając jednocześnie zasięg wczesnośredniowiecznej osady podgrodowej. Grodzisko wznoszące się ponad teren, który w tym miejscu ma wysokość około 79 m n.p.m., ulokowane jest na południowo-zachodnim krańcu płata erozyjnej równiny wód roztopowych, utworzonej z aluwii piaszczystych i pyłowatych glin zwałowych (Każmierczak 2023, s. 57). Grodzisko zostało częściowo zniwelowane, obecnie stanowi niewielkie wyniesienie.

Ryc. 22. Borkowo, gm. Inowrocław, stanowisko 1. Widok grodziska od strony południowo-zachodniej (fot. W. Stępień) [za Każmierczak 2023, s. 59]

Od strony południowo-wschodniej i wschodniej do grodziska przylega płaska terasa, na której zlokalizowano pozostałości zapewne osady podgrodowej (Każmierczak 2023, s. 67).

Grodzisko w Gąskach, ze względu na całkowite zniwelowanie jest trudno uchwytnie w terenie (ryc. 23). Położone jest w obrębie wysoczyzny morenowej płaskiej o wysokości względnej do 2 m i nachyleniu do 2° oraz średniej wysokości 83 m n.p.m. Jej obszar podnosi się łagodnie od zachodu (około 82 m n.p.m.) ku północnemu wschodowi (do 86,8 m n.p.m.). Wierzchnie warstwy wysoczyzny budują brunatne gliny zwałowe o zmiennej miąższości od 5 do 20 m (Weinkauf 2023, s. 87).

Ryc. 23. Gąski, gm. Gniewkowo, stanowisko 1. Widok grodziska od strony południowej (fot. W. Stępień) [za Weinkauf 2023, s. 89]

Obecna powierzchnia stanowiska została silnie zniwelowana i wyrównana w toku długoletnich prac rolnych oraz dodatkowych działań polegających na zasypywaniu miejsc zalewanych wodą, które wypełniono gruzem ceglany i ziemią. Z tego powodu niemożliwym jest rozpoznanie wałów, fos czy innych sztucznych elementów delimitacji powierzchni, chociaż jeszcze w latach 60-tych XX wieku podczas lustracji stanowiska dostrzegano jeszcze resztki

mocno ściętych obwałowań oraz ślad warstwy kulturowej układającej się na obwodzie dawnego wału (Błądowski, Bojarski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020, s. 1).

Na stanowisku potwierdzono istnienie reliktyw dawnych obwałowań drewniano-ziemnych, opartych na konstrukcji przekładkowej. Prawdopodobnie obiekt ten nie miał zbyt solidnych umocnień, o czym świadczą przede wszystkim: niewielka miąższość warstwy zawierającej polepę oraz resztki drewna, brak śladów po konstrukcji obronnej czy też ławy kamiennej. Na stanowisku nie stwierdzono kamieni, które mogły pierwotnie licować wał czy tworzyć fundament jego podstawy. Z analizy stratygrafii wynika, że maksymalna szerokość linii wału wynosiła 3 m. Być może na jego przedpolu znajdowała się fosa. Pierścieniowaty wał zamykał pierwotnie przestrzeń o powierzchni około 0,1 ha (Weinkauff 2023, s. 98).

Niestety nie udało się zarejestrować osady podgrodowej, która byłaby w bezpośrednim sąsiedztwie grodziska. Jak się wydaje sam gród zajmował przestrzeń wyspy jeziornej, a jego zaplecze musiało znajdować się na brzegach jeziora.

Grodzisko w Kołudzie Wielkiej, w znajduje się na wyniesieniu w obrębie doliny rynnowej wykorzystywanej przez Starą Noteć (ryc. 24), rozciągającym się na linii północny-wschód-południowy-zachód, z odchyleniem ku południu na około 0,6 km, z kulminacją powyżej 80 m n.p.m. przy północno-zachodnim krańcu wałów. Stoki wyniesienia maksymalnie osiągają 3,5 m po stronie wschodniej, w środkowej jego części, na północ od stanowiska, są najbardziej strome. Wyniesienie jest pozostałością teras rzecznych. Element centralny, najwyższy, to piaszczysto-żwirowa terasa nadzalewowa wystająca ponad powierzchnię terasy zalewowej zbudowanej z piasków rzecznych. Południowa część wyniesienia, tam gdzie ulokowano gród, jest wypłaszczona, ma szerokość 0,15 km. Podnóże wału znajduje się powyżej 77,5 m n.p.m. Odległość od zachodnich wałów obiektu do podnóża wysoczyzny wynosi około 0,3 km, do rzeki około 0,14 km, a do podnóża po stronie wschodniej około 0,25 km (Bojarski 2023 s. 121).

Ryc. 24. Kołuda Wielka, gm. Janikowo, stanowisko 1. Widok grodziska od strony północno-zachodniej (fot. W. Stępień) [za Bojarski 2023, s. 123]

Grodzisko zajmuje południowo-zachodnią część dawnego ostrowu. Od południa, zachodu i północy oddziela je głęboka fosa o szerokości 15–25 m, której ramiona otwierają się na dolinę Starej Noteci. W planie kształt stanowiska zbliżony jest do trójkąta równobocznego o silnie zaokrąglonych narożnikach, którego wierzchołek zwrócony jest w kierunku południowy zachód–zachód, a podstawa opiera się o krawędź doliny. Długość podstawy grodziska wynosi 130 m, szerokość wraz z wałami mierzona na linii wschód–zachód ma prawie 100 m. Od wschodu czytelne jest szerokie obniżenie w linii wału, którego ramiona są nieznacznie przesunięte względem siebie, tworząc naturalne wejście do kotlinki. Stanowi ono pozostałość po znajdującej się w tym miejscu bramie prowadzącej od strony Starej Noteci do wnętrza grodu (Bojarski 2023, s. 123). Obecnie teren grodziska jest silnie porośnięty starodrzewiem.

Oprócz reliktywów zabudowy mieszkalnej, na stanowisku zarejestrowano konstrukcje kamienne, składające się z otoczków. Biorąc pod uwagę ograniczony przestrzennie zasięg konstrukcji oraz jej lokalizację u wejścia na majdan, uznano, że jest to fragment założenia flankującego bramę grodu lub pozostałość bliżej nieokreślonej budowli kamiennej, na przykład

wieży. Bez wątpienia została ona posadowiona na skraju wału (Bojarski 2023, s.133). Z kolei na przedpolu bramy zadokumentowano ciąg umocnień brzegowych (Bojarski 2023, s. 135).

Obok grodziska zarejestrowano dużych rozmiarów osadę podgrodową, która swoim zasięgiem obejmowała niemalże całą kępę/wyspę. Relikty zabudowy wczesnośredniowiecznej zarejestrowano w różnych punktach badanego terenu. Łącznie wyeksplorowano 30 jam kulturowych o zróżnicowanej funkcji. W tej grupie znalazły się piece ziemne i paleniska, jamy zasobowe, resztki budynków mieszkalnych oraz domniemana dziegciarnia (w zasypisku jamy znaleziono dno naczynia z wybitym otworem). Analiza przestrzenna rozplanowania obiektów wskazuje na różną intensywność zasiedlenia terenu osady. Jamy skupiały się w bezpośrednim otoczeniu wałów grodziska, ułożone były łukowato wzdłuż kulminacji, po północnej i południowej stronie wałów. Odrębne skupisko tworzyły obiekty zadokumentowane na północnym krańcu kępy, w miejscu niewielkiego wypiętrzenia terenu. W każdym z tych miejsc jamom towarzyszyły znacznej miąższości nawarstwienia kulturowe związane z intensywną eksploatacją terenu (Bojarski 2023, s.147).

Stanowisko w Kołudzie Wielkiej jest jedynym znanym grodziskiem na terenie Kujaw inowrocławskich datowanym zarówno na fazę plemienną, jak i państwową. Początek funkcjonowania grodu można wyznaczyć na schyłek IX–początek X wieku, czyli na koniec fazy C–fazę D₀ (Bojarski 2023, s. 154).

Stanowisko w Kościelcu Kujawskim położone jest w strefie styku form terenu o różnorodnej genezie, na południowym krańcu gliniastego płata równiny morenowej płaskiej, który ma postać cypla otoczonego od zachodu i wschodu obniżeniami schodzącymi przy jego południowym krańcu do doliny rzecznej (ryc. 25) (Błądowski, Chudziak 2023, s. 157).

Ryc. 25. Kościelec Kujawski, gm. Pakość, stanowisko 1. Widok grodziska od strony południowej (fot. W. Stępień) [za Błędowski, Chudziak 2023, s. 159]

Obecnie grodzisko zlokalizowane jest w dawnym parku dworskim przy wschodniej linii brzegowej częściowo zmeliorowanego i zarośniętego szuwarami jeziora. Owalne w kształcie grodzisko ma podkowiastą linię wałów najlepiej czytelną od strony północnej i wschodniej, ale niewykluczone że częściowo od wschodu i południowo-wschodu są one nadsypane w czasach współczesnych, gdy funkcjonowała w tym miejscu strzelnica. Maksymalne przewyższenie północnego odcinka wału w stosunku do jego podstawy na powierzchni majdanu wynosi około 5,6 m. Całkowita powierzchnia obiektu w podstawie wału to obecnie 0,52 ha, natomiast powierzchnia majdanu w obecny zarysie nie przekracza 14 arów. Od strony północnej przez wał prowadzi współczesny przekop o szerokości blisko 9 m (Błędowski, Bojarski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020a, s. 1).

Miejsce to zasiedlone było wielofazowo, najstarsze ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego związane są z fazą przedgrodową. Wiązą się z nią obiekty odsłonięte pod wałem na kulminacji pierwotnego wzniesienia, a wśród nich relikty zagłębionego budynku mieszkalnego o regularnym kształcie (faza I). Rozbudowa osiedla, którą przeprowadzono w późniejszym okresie, polegała na usypaniu w najwyższej partii terenu wału ziemnego,

wzmocnionego od zewnątrz dwoma rzędami pionowych słupów (palisada?). Jego szerokość wynosiła ponad 15 m przy wysokości co najmniej około 2 m (faza IIa). Przed wałem wykopano znacznej szerokości fosę, pogłębiając zapewne istniejące w tym miejscu obniżenie terenowe. W okresie tym zabudowa mieściła się przy północnej krawędzi majdanu, w zagłębieniu terenu. Prawdopodobnie tworzyły ją półziemianki konstrukcyjnie związane z wałem. W kolejnym etapie poszerzono wał od zewnątrz i wewnątrz, przykrywając nasypem ziemnym relikty wcześniejszej zabudowy (faza IIb). Podniesiono również wysokość wału o około 2 m, a także zmieniono konstrukcję i formę zabudowy na naziemną (Błędowski, Chudziak 2023, s. 173).

Podobnie jak w przypadku Gąsek, nie udało się zarejestrować osady przyrodowej. Być może związane jest to z przeobrażeniem terenu w czasach późniejszych i budową pałacu oraz kościoła.

Grodzisko w Liszkowie znajduje się w północno-zachodniej części Równiny Inowrocławskiej, bezpośrednio przy granicy z Kotliną Toruńską. Obiekt sytuuje się na szczycie wysokiego pagórka morenowego (113,5 m n.p.m.) wypiętrzonego na około 10 m w stosunku do płasko ukształtowanej równiny morenowej (ryc. 26). Bezpośrednio w sąsiedztwie obiektu (od strony zachodniej) występuje powierzchniowo niewielkie wypłaszczenia terenu o powierzchni około 20 arów przylegające bezpośrednio do podstawy pagórka morenowego (Błędowski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak, Weinkauff 2020, s. 1). Najbliższy stanowisku ciek to oddalony 1,5 km na południowy wschód źródłowy odcinek Jezuickiej Strugi. Stanowi on prawy dopływ Zielonej Strugi, uchodzącej do Wisły (Weinkauff 2023a, s. 249).

Ryc. 26. Liszkowo, gm. Rojewo, stanowisko 1. Widok grodziska od strony południowej (fot. W. Stępień) [za Weinkauf 2023a, s. 251]

Obiekt ma kształt nieregularnego owalu o wymiarach zewnętrznych 71x64 m. Składa się na niego miejscami słabo manifestujący się w terenie zewnętrzny nasyp, który otacza przestrzeń około 6,5 ara, prawdopodobnie dodatkowo otoczony od zachodu fosą oddzielającą stożek od mieszczącego się po stronie zachodniej wypłaszczenia. Linia nasypu została przerwana w dwóch miejscach, znacząco od strony wschodniej oraz nieznacznie, jako lekkie obniżenie od południowego-zachodu. Maksymalne przewyższenie środkowej partii obiektu w stosunku do najwyższego punktu mieszczącego się w północnej części nasypu (113,50 m n.p.m.) wynosi 3,5 m. Od północy i wschodu naturalne wyniesienie charakteryzuje się łagodną, lekko spłaszczoną formą, w przeciwieństwie do strony zachodniej, a zwłaszcza południowej, gdzie stoki skarpy są najbardziej strome (Błędowski, Chudziak, Freygart-Dzieruk, Kaźmierczak. Weinkauf 2020, s. 1).

Zarejestrowana na stanowisku stratygrafia kulturowa potwierdza użytkowanie tego miejsca w okresie wczesnośredniowiecznym. Nie jest wykluczone, że miało ono charakter obronny (Błędowski 2023, s. 257).

Grodzisko w Ostrowie zlokalizowane jest w obrębie północno-zachodniej części podmokłego, rozległego obniżenia – Błot Ostrowskich, znajdujących się po wschodniej stronie wypływającego z nich Kanału Parchańskiego (ryc. 27). Bezpośrednie jego otoczenie w postaci rozległego trzcinowiska stanowi dawną nieckę płytkiego jeziora. Opisywany obszar, poprzez Kanał Parchański stanowiący górny odcinek Tażyny, należy do dorzecza Wisły. (Kaźmierczak, Chudziak 2023, s. 287). Od strony północnej, wschodniej i południowo-wschodniej do grodziska przylegają osady podgrodowe intensywnie poddawane uprawiane rolnej. Sam obiekt jest częściowo zniwelowany i ma kształt nieregularnej ósemki tworzącej dwa człony o całkowitej powierzchni w podstawie wału nie przekraczającej 0,4 ha. Wzdłuż północnej granicy wału czytelne jest niewielkie kotlinkowate zagłębienie o szerokości około 6-10 m wyznaczające zapewne przebieg dawnej fosy (Błędowski, Bojarski Chudziak, Freygart-Dzieruk, Kaźmierczak 2020c, s. 1).

Ryc. 27. Ostrowo, gm. Gniewkowo, stanowisko 1. Widok grodziska od strony północno-wschodniej (fot. W. Stępień) [za Kaźmierczak, Chudziak 2023, s. 289]

Najlepiej zachowany jest północny oraz wschodni odcinek wału którego przewyższenie w stosunku do zewnętrznej podstawy wynosi około 2,5 m, a szerokość w koronie waha się w granicach 6-10 m. Zachodni fragment wału biegnący równoległe do

dawnej linii brzegowej akwenu ma z kolei maksymalnie 1,5 m wysokości, a w jego północnej części czytelne jest dawne siodło bramy o szerokości około 9 m. Powierzchnia majdanu o maksymalnej długości 55 m i szerokości 38 m wynosi 0,15 ha. Obiekt jest obecnie całkowicie zarośnięty wysokimi trawami i pojedynczymi drzewami oraz krzakami. Na jego powierzchni znajdują się również liczne nory zwierzęce (Błędowski, Bojarski Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020c, s. 2). Na stanowisku zarejestrowano jądro wału o maksymalnej miąższości dochodzącej do 1,1 m, które od południa ograniczał prostokątny wkop o szerokości około 0,8 m, być może stanowiący pozostałość po rozłożonym drewnie pochodzącym z konstrukcji bramy (Kaźmierczak, Chudziak 2023, s. 292).

Grodzisko otaczają liczne stanowiska datowane na okres wczesnego średniowiecza. Znajdują się one na cypłowatych wzniesieniach i podmokłym podłożu. Być może stanowisko 9, które znajduje się bezpośrednio na północ od grodziska stanowiło osadę podgrodową. Brak obecnie jednak potwierdzenia tego w materiale archeologicznym.

Grodzisko w Ostrowie Krzyckim znajduje się we wschodniej części Pojezierza Żnińsko-Mogileńskiego, bezpośrednio przy granicy z Równiną Inowrocławską wg Kondrackiego (ryc. 28). Grodzisko usytuowane jest u podstawy płytkiego półwyspu położonego przy zachodniej linii brzegowej Jeziora Szarlej, na północ od ujścia Noteci (Kanał Notecki). Sam zbiornik o genezie rynnowej i obecnej powierzchni według danych IRŚ nie przekraczającej 67 ha stanowi ostatni północny odcinek tzw. rynny goplańskiej rozciągającej się od Konina na południu, do Inowrocławia na północy (A. Choiński 1992, s. 81).

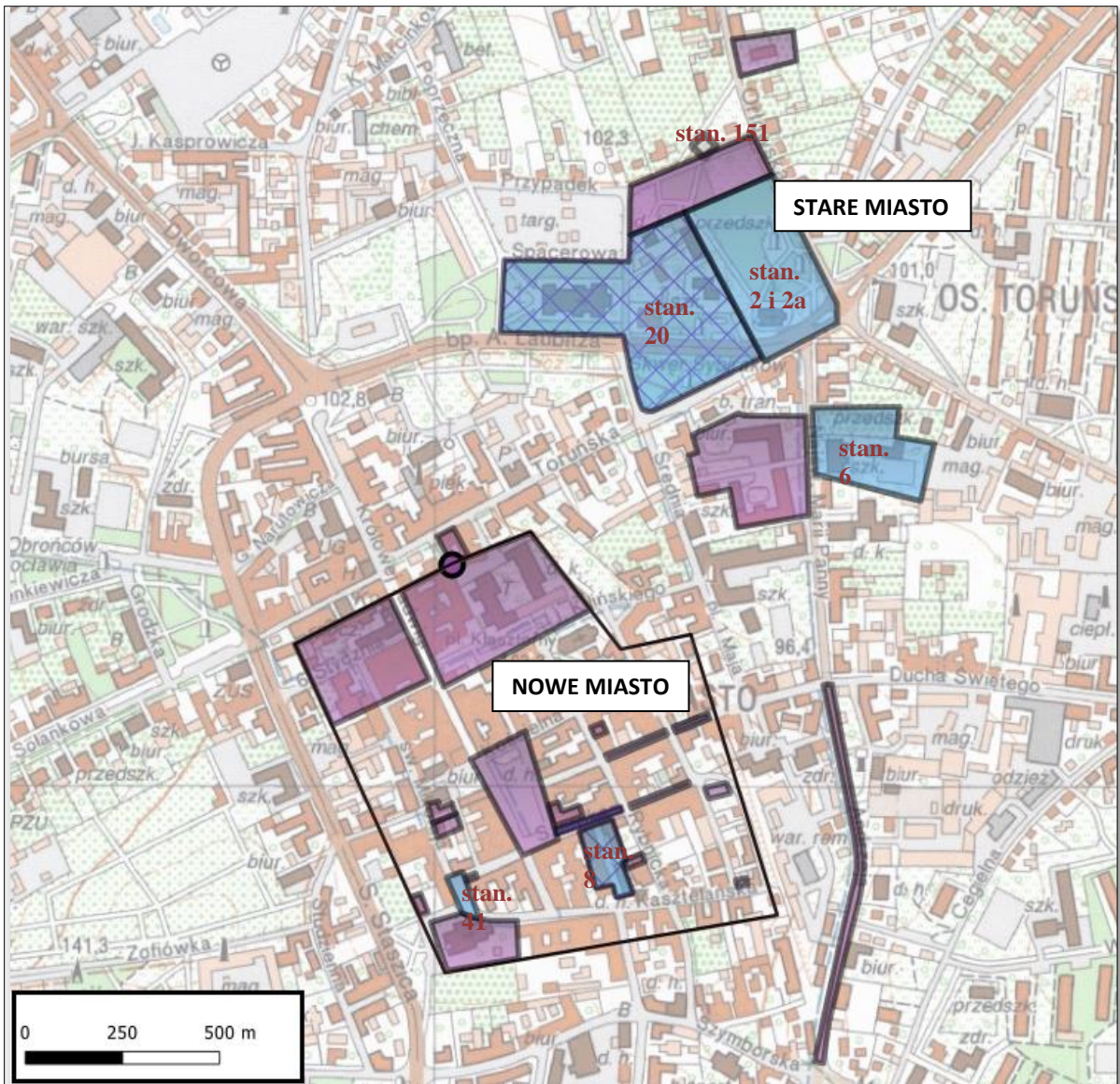
Ryc. 28. Ostrowo Krzyckie, gm. Inowrocław, stanowisko 1. Widok grodziska od strony południowo-wschodniej (fot. W. Stępień) [za Bojarski 2023a, s. 305]

Na podstawie analizy map topograficznych i opisu dawnych reżimów wodnych z w ciągu jezior goplańskich można przyjąć iż pierwotnie grodzisko wczesnośredniowieczne znajdowało się na dawnej wyspie jeziornej. Od południowego zachodu, południa i wschodu wzdłuż linii brzegowej zbiornika występuje pas roślinności szuwarowej o szerokości od 10 do 100 m, natomiast od strony zachodniej i północnej do grodziska przylegają podmokłe łąki zarośnięte łęgami i wysokimi trawami. Bezpośrednio na południe od grodziska znajduje się niewielkie wypłaszczenie terenu stanowiące cypel półwyspu, którego powierzchnia nie przekracza 0,7 ha. Sam obiekt ma lekko owalną formę o wymiarach zewnętrznych 137x124 m. Składa się na nią zewnętrzny wał prawdopodobnie dodatkowo otoczony już w późnym średniowieczu linią fosy, fosa wewnętrzna oraz nasyp gródka, którego powierzchnia w podstawie nie przekracza 55 arów, a sam spłaszczony wierzchołek o wymiarach 60 x 51 ma około 26 arów powierzchni. Maksymalne przewyższenie środkowej partii stanowiska w stosunku do poziomu lustra wody 76,7 m n.p.m. wynosi 10,3 m (87,00 m n.p.m) (Błądowski, Bojarski Chudziak, Freygart-Dzieruk, Kaźmierczak 2020b, s. 1).

Mimo braku wyraźnych pozostałości wałów z okresu wczesnośredniowiecznego, biorąc pod uwagę układ tak datowanych nawarstwień o znacznej miąższości oraz uwzględniając dodatkowo lokalizację obiektu i jego wybitne walory obronne, słusznie wydają się stwierdzenie o funkcjonowaniu w tym miejscu założenia obronnego, sztucznie umocnionego, powstałego u schyłku okresu tzw. plemiennego. Jego zniszczenie można powiązać z budową wielkopolsko-kujawskich struktur państwa piastowskiego (Bojarski 2023, s. 316).

7.4.2. Faza D₁-E₃

Czas początków Państwa pierwszych Piastów to okres, w którym zapewne funkcjonował już ośrodek w Inowrocławiu. Niestety badaczom nie udało się potwierdzić w terenie dokładnego miejsca lokalizacji ewentualnego grodziska. Obecnie znanych jest 7 stanowisk archeologicznych w Inowrocławiu, datowanych na okres sprzed lokacji miasta (ryc. 29). Największy ich kompleks znajduje się na obszarze Starego Miasta i obecnie uznawany jest za pierwotne miejsce usytuowania grodu kasztelańskiego w Inowrocławiu (tab. 2). Składa się on z osady rzemieślniczej tzw. saliny (stan. 20), kościoła Imienia NMP (stan. 2) i cmentarza parafialnego, osady (stan. 6).

Ryc. 29. Inowrocław. Stanowiska archeologiczne z obszaru Starego Miasta o chronologii wczesnośredniowiecznej datowane na czasy przed lokacją miasta (kolor niebieski) oraz po lokacji (kolor fioletowy) (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Tab. 2. Inowrocław. Zestawienie stanowisk archeologicznych z obszaru Starego i Nowego Miasta datowanych na czas funkcjonowania ośrodka przedlokacyjnego⁶⁰

nr stan.	rodzaj stanowiska
Domniemany ośrodek przedlokacyjny (Stare Miasto)	
2a	kościół romański oraz cmentarz przykościelny
2	osada rzemieślnicza - salina
6	osada
20	osada hutnicza
151	śląd osadniczy ⁶¹
Stanowiska archeologiczne z Nowego Miasta	
8	domniemana osada ⁶² .
41	śląd osadniczy ⁶³

7.4.2.1. Problem lokalizacji domniemanego grodziska w Inowrocławiu

Pomimo wieloletnich akcji wykopaliskowych i prowadzonych licznie nadzorów na obszarze Inowrocławia, niestety nie możemy potwierdzić dokładnego miejsca rozwoju i funkcjonowania grodu kasztelańskiego. Do dnia obecnego nie udało się znaleźć żadnych pozostałości bezpośrednio związanych z grodziskiem. W starszej literaturze przedmiotu można natomiast spotkać się z kilkoma hipotezami nad lokacją ośrodka.

⁶⁰ Zestawienie zostało opracowane na podstawie dokumentacji KEZAL dla poszczególnych stanowisk.

⁶¹ Stanowisko zarejestrowano podczas badań w 2003 r. w trakcie nadzoru przy budowie domu przy ul. Przypadek 47, (Dominiczak-Głowacka 2003). Niestety teren budowy stanowiło zapadlisko z lat 20 XX w. wskutek katastrofy w kopalni soli. Warstwy miały charakter przemieszany. W trakcie badań zadokumentowano fragmenty naczyń wczesnośredniowiecznych. Należy jednak mieć na uwadze, że w tym miejscu mogła znajdować się osada, która mogła zostać zniszczona.

⁶² Elementy zabudowy mieszkalnej zostały odkryte w czasie okupacji niemieckiej 1941?/1942-1943r. Półkolisty układ słupów zarejestrowany na stanowisku może pochodzić z zabudowań osady ze schyłku wczesnego średniowiecza i początków późnego średniowiecza (dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy). Ze względu na brak dokładnego datowania należy uznać, że układ dołków postupowych może być pozostałością po zabudowaniach związanych z funkcjonowaniem w tym miejscu osady w okresie wczesnego średniowiecza przed lokacją miasta.

⁶³W wykopie kanalizacyjnym odkryto „belki poprzeczne... w dużej ilości”, a w latach 60. XX w. fragmenty naczyń ceramicznych datowanych na okres wczesnego średniowiecza (dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy). Ze względu na niedokładne datowanie (wś.-pśr.) należy uznać, że być może materiał ceramiczny pochodził z okresu sprzed lokacji miasta. Nie ma jednak wystarczających danych by stanowisko to uznać za wczesnośredniowieczną osadę.

Jedną z nich wystosował Zenon Kopec (Kopec 1982). Według niego osada przedlokacyjna znajdować się mogła w rejonie dzisiejszego kościoła św. Mikołaja. Hipotetyczną koncepcję układu przestrzennego osady przedlokacyjnej przedstawia rysunek Kopcia (ryc. 30). Przesłanką tej koncepcji jest znaczenie wezwania kościoła św. Mikołaja – typowe dla kościołów targowych. Dodatkowo jest to najwyżej położona część miasta. Dodatkowo wg Z. Kopcia owalny przebieg ulic Studziennej i Świętokrzyskiej można traktować jako relikty drogi przedlokacyjnej. W XV wieku miejsce grodu zajęła dzielnica żydowska (Frycz 1982, s. 455).

Ryc. 30. Inowrocław. Hipotetyczny układ przestrzenny grodu i osady przedlokacyjnej, nałożony na plan miasta średniowiecznego wg Z. Kopcia (Frycz 1982, s. 454)

Wyznaczony przez Z. Kopcia zasięg osady dorównywałby niemal powierzchnią miastu lokacyjnemu. Warto zauważyć, że podczas różnego rodzaju prac budowlanych na przestrzeni lat, nie zarejestrowano żadnych nawarstwień wczesnośredniowiecznych sięgających ulicy Staszica i Szymborskiej. Dodatkowo domniemane miejsce funkcjonowania grodu zostało zweryfikowane przez A. Coftę Broniewską, która przeprowadziła badania sondażowe w piwnicach kamienic przy ul. Kasztelańskiej (stan. 8a, 16, 16a). Podczas weryfikacji nie znaleziono materiałów wczesnośredniowiecznych (Cofa-Broniewska 1974a, s. 164).

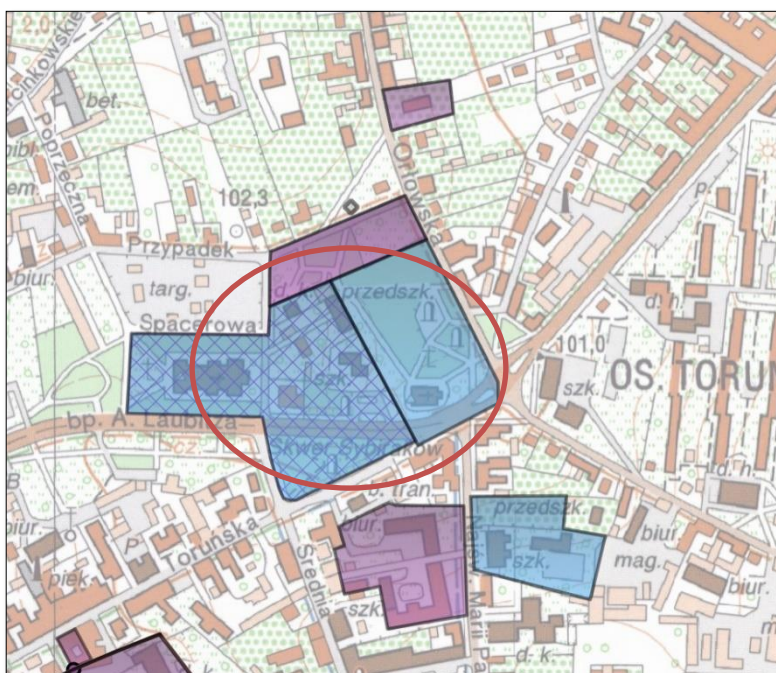
Druga koncepcja o prawdopodobnej lokalizacji grodu kasztelańskiego wskazuje na miejsce funkcjonowania w XV w. zamku książęcego (ryc. 31) (Hensel 1953, s. 171). Hipoteza ta poparta jest jedynie na analogiach innych miast, gdzie zamek był budowany na miejscu poprzedniego ośrodka władzy⁶⁴. W piwnicach budynku dzisiejszej Poczty Polskiej badania sondażowe przeprowadziła A. Cofta-Broniewska. W trakcie tej weryfikacji nie zostały znalezione żadne ślady pochodzące z okresu wczesnego średniowiecza.

Ryc. 31. Inowrocław. Lokalizacja zamku książęcego, obecnie budynek Poczty Polskiej (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Na podstawie analiz wyników wieloletnich badań archeologicznych należy uznać, że ośrodek przedlokacyjny rozwijał się wokół wzniesienia tzw. Białej Góry, na której został wzniesiony kościół Imienia NMP (ryc. 32).

⁶⁴ Za przykład można tu podać chociażby niedaleką Bydgoszcz, gdzie miejsce grodu zajął zamek Kazimierza Wielkiego (Biskup red., 1991).

Ryc. 32. Inowrocław, Stare Miasto. Prawdopodobna lokalizacja ośrodka przedlokacyjnego (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

To na tym obszarze zaobserwowano ślady najintensywniejszego osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza oraz ślady pożaru, które można łączyć z najazdem Świętopelka w 1238 r. Ponadto sąsiedztwo romańskiej budowli datowanej na XII w. również wskazuje na funkcjonowanie w tym miejscu znaczącego ośrodka. Do dzisiaj obszar zwany jest przez mieszkańców „Starym Miastem”. Nazwa „Staromieście”, w odniesieniu do tego rejonu występuje w źródłach już w 1263 r.⁶⁵ Ostatnim argumentem przemawiającym za istnieniem w tym miejscu umocnień związanych z grodem, może być zbliżony do owalu układ ulic przedstawiony jeszcze na mapie z 1914 r. (ryc. 33).

⁶⁵ Pr UB I, 2 nr 188 oraz AGAD, ASK, LIV, nr 9, f. 66. *Regestrum omnium proventum castriluni vladislaviensis* z 1510 r.

Ryc. 33. Inowrocław. Mapa Kreis Hohensalza, 1914 r. przedstawiająca zbliżony do owalu układ ulic obejmujący kościół Imienia NMP

Grodem, który z pewnością funkcjonował w omawianym okresie był wspomniany już obiekt w Kołudzie Wielkiej. W przeciwieństwie do pozostałych grodów nie został on zniszczony lecz rozbudowany, czego śladem jest m.in. uchwycona nowa nawierzchnia drogi, utwardzona gliną (Bojarski 2023, s. 140).

7.5. Osady tzw. otwarte

7.5.1. Faza A-A/B

Jak już wspomniano z tego okresu znanych jest 46 stanowisk archeologicznych. Niestety ze względu na wyłącznie powierzchniowy charakter badań niemożliwym jest obecnie określenie, czy któreś ze stanowisk datowanych na fazę A-A/B (2 połowa VI ?-VII/VIII wiek) jest pozostałością osad.

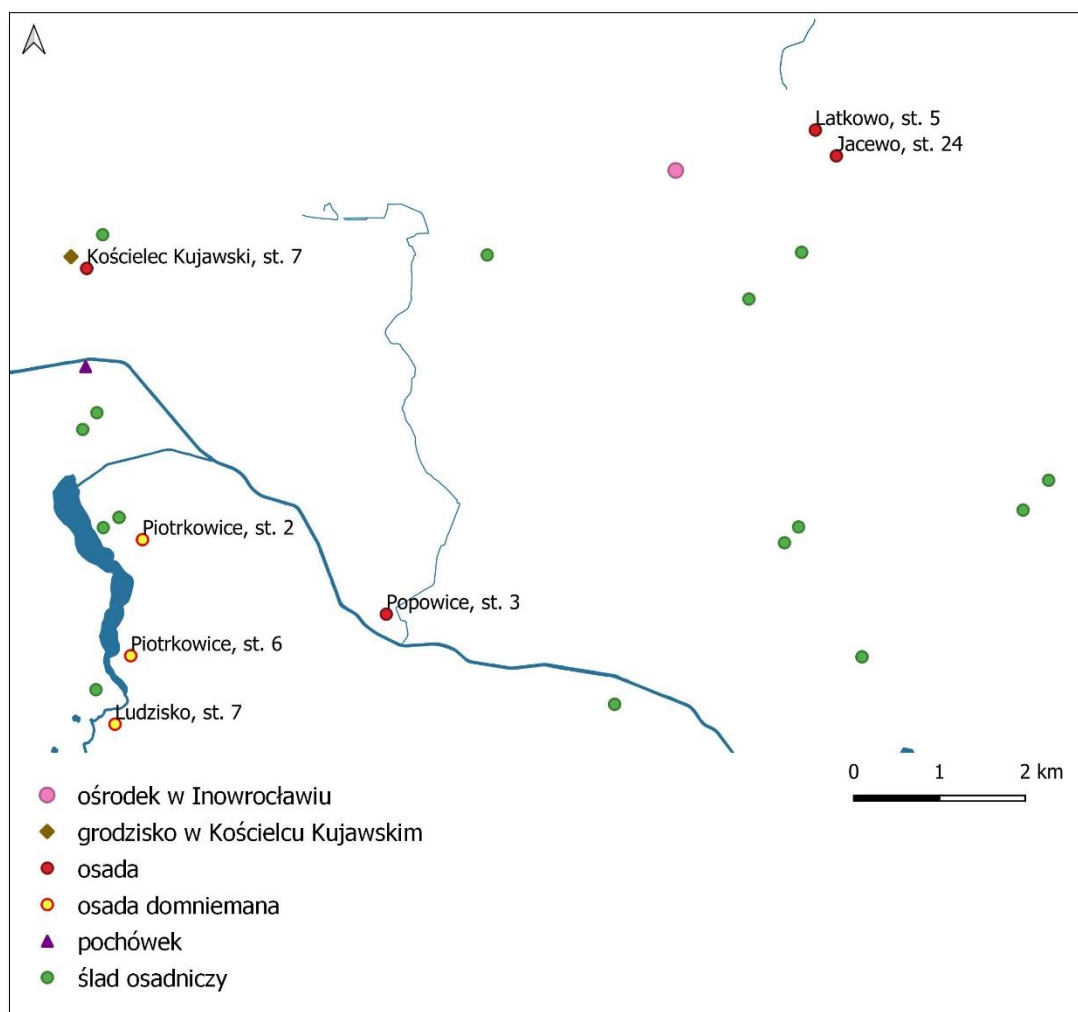
Najpewniejsze podstawy wnioskowania o zasiedleniu Kujaw w tym czasie istnieją w przypadku zbiorów ceramiki naczyniowej z Nowin, gdzie odkryto relikty sześciu chat oraz ponad 600 fr. naczyń ceramicznych ręcznie lepionych (Parczewski 1988, s. 174-177; Dulnicz 2001, s. 225). Choć stanowisko to wykracza poza ramy terytorialne pracy, jest najbliższą znaną osadą, której pozostałości świadczą o zasiedleniu obszaru Kujaw w początkowych fazach wczesnego średniowiecza. Stanowisko to położone jest na kulminacji podłużnego wzniesienia

wśród podmokłych łąk. Pod względem lokalizacyjnym jest więc bliźniacze w stosunku do stanowisk zarejestrowanych na terenie Kujaw inowrocławskich.

7.5.2. Faza B-D₀

Na omawianym obszarze wyodrębniono 9 osad datowanych na fazę B-D₀, które nie są bezpośrednio związane z grodziskami. Najwięcej osad usytuowanych jest w centrum obszaru poddanego analizie – Latkowo, stan. 5 i Jacewo, stan. 24, Popowice, stan. 3 (ryc. 44). Co ciekawe osady te okalają późniejsze centrum osadnicze w Inowrocławiu. Na wspomnianych stanowiskach zarejestrowano wczesnośredniowieczną warstwę kulturową oraz obiekty o różnym charakterze m.in. mieszkalne, jamy odpadkowe, polepę, węgle i kości zwierzęce⁶⁶. Dowodzi to, że miejsce późniejszego miasta i jego najbliższych okolic stanowiło ważne miejsce osadnicze, nie tylko przed lokacją w XIII w. ale nawet przed powstaniem ośrodka przedlokacyjnego doby państwowej (domniemany gród).

⁶⁶ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

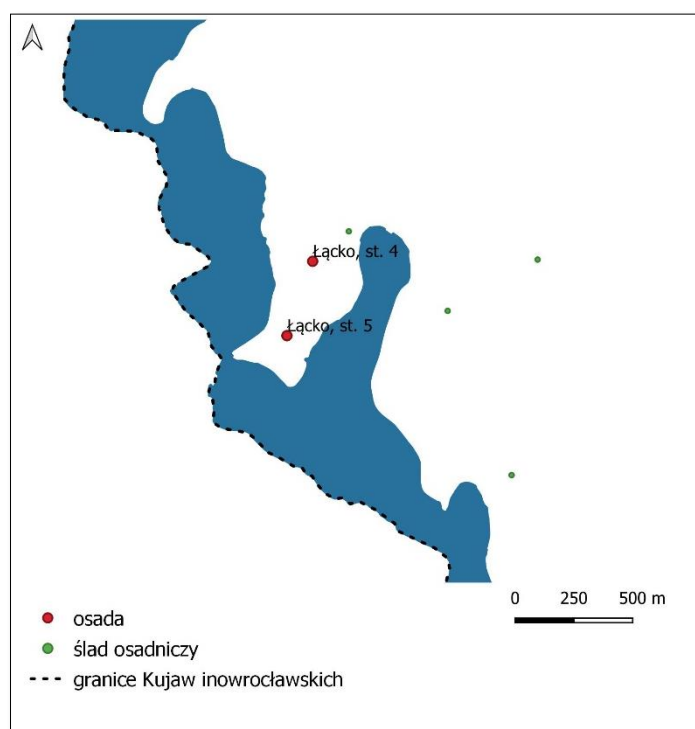
Ryc. 44. Osady i osady domniemane w najbliższej odległości od przedlokacyjnego ośrodka w Inowrocławiu datowane na fazę B – D₀. (oprac. M. Freygart-Dzieruk)

Z kolei w północnej części obszaru zarejestrowano dwie osady w miejscowości Bąbolin (stan. 7 i 8). Oprócz kilkudziesięciu fragmentów naczyń ceramicznych i kości zwierzęcych, na stanowiskach zadokumentowano również jamy gospodarcze oraz dołki postłupowe. Najbliższe centrum grodowe znajdowało się w Ostrowie. Być może osady w Bąbolinie stanowiły część kompleksu ostrowskiego.

Na samej zachodniej granicy obszaru, na brzegu ciągu jezior pakoskich zlokalizowano jedną osadę w Janikowie, stan. 8. Podczas badań powierzchniowych oprócz kilkudziesięciu naczyń ceramicznych zarejestrowano jeden obiekt z naczyniem datowane na VII/VIII w.⁶⁷.

⁶⁷ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, delegatura w Bydgoszczy.

Na szczególną uwagę zasługuje skupisko stanowisk zarejestrowanych w Łącku na północ od Janikowa - stan. 3, 4, 5 (ryc. 45).

Ryc. 45. Osady w Łącku datowane na fazę plemienną (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Stanowiska w Łącku zlokalizowane są na półwyspie jeziora Mielno. W starszej literaturze przedmiotu i dokumentacji konserwatorskiej widnieją informacje o grodzisku w Łącku, mającym znajdować się na półwyspie. Brak zarejestrowanych pozostałości umocnień i konstrukcji wałów nie pozwala na jednoznaczne określenie stanowiska w Łącku jako grodziska. Zadokumentowano tam ponad 40 obiektów, m.in. jamy, 2 półziemianki, 13 wędzarni oraz pracownię rogowskią. Ze względu na ilość zarejestrowanych relikwów można stwierdzić, że w tym miejscu, w okresie plemiennym funkcjonowało rozwinięte osadnictwo. Dodatkowo lokalizacja grodziska na półwyspie wpisuje się w tendencję zakładania grodów w obrębie jezior, wysp i półwyspów jaka wyraźnie rysuje na obszarze Kujaw, a która miała miejsce w starszych fazach wczesnego średniowiecza. Niewykluczone więc, że w tym miejscu istniał gród, którego ślady ze względu na degradację stanowiska, podobną do tej na grodzisku w Gąskach, nie zachowały się do dzisiaj⁶⁸.

⁶⁸ Według dokumentacji konserwatorskiej stanowiska w Łącku datowane są zarówno na fazę plemienną jak i państwową. W trakcie analizy materiału ceramicznego zarejestrowano wyłącznie ceramikę datowaną na fazę E. Jednak ze względu na brak niektórych inwentarzy postanowiono połączyć obydwie chronologie. Należy więc mieć na uwadze, że domniemane grodzisko w Łącku funkcjonowało nie tylko w okresie plemiennym ale i w fazie

Ostatnią znaną z tego okresu osadą jest stan. 3 w Popowicach, gdzie zarejestrowano zespół obiektów o chronologii wczesnośredniowiecznej⁶⁹.

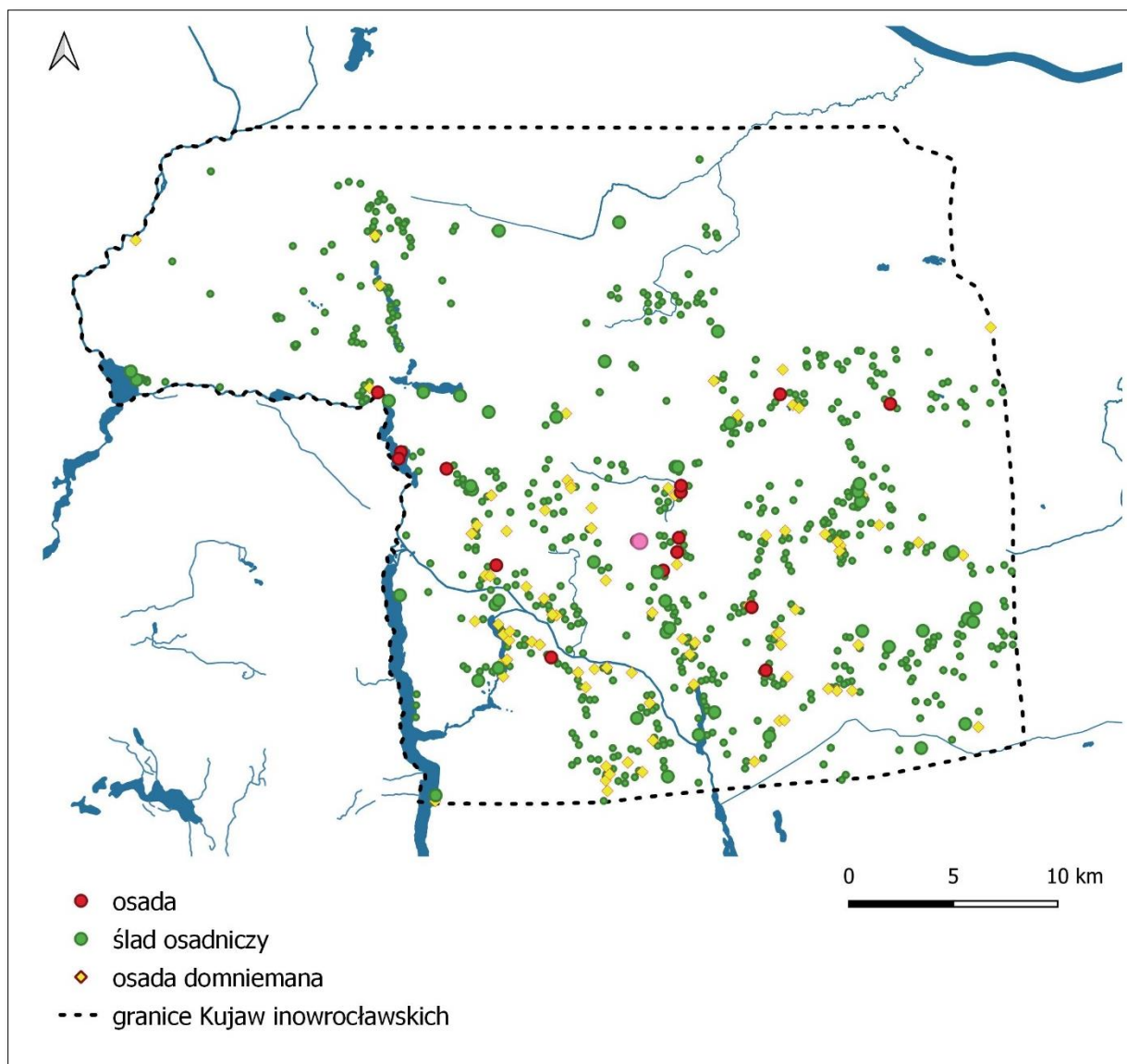
Niestety ze względu na duży stopień przeobrażenia obszaru Kujaw inowrocławskich wieloletnią orką, bez badań wykopaliskowych trudno jest orzec o wielkości osad otwartych. Materiał zebrany z powierzchni jest nie tylko mocno rozdrobniony ale i rozwieszony co zniekształca faktyczny zasięg poszczególnych stanowisk. Zagadnienie wielkości osad jest jednym z podstawowych problemów w studiach osadniczych, Kwestia ta rzutuje bowiem na określenie liczby mieszkańców, funkcji osady oraz jej miejsca w określonym układzie społecznym (Olczak 1991, s. 41).

7.5.3. Faza D₁-E₃

Na okres państwowy przypada funkcjonowanie co najmniej 16 osad otwartych oraz 92 domniemanych. Osady te są rozsiane od linii lasów na północy do południowego brzegu Jeziora Szarlejskiego (ryc. 46). W fazie tej można również wyróżnić 3 osady, które związane są z ośrodkiem w Inowrocławiu.

państwowej. Jego położenie na zachodniej granicy obszaru, podobnie jak Kołudy Wielkiej niewątpliwie stanowiłoby kluczowe znaczenie strategiczne dla ekspansji piastowskiej.

⁶⁹ Niestety brak dostępu do dokumentacji z badań wykopaliskowych IP UAM w Poznaniu z 2 poł. XX w. oraz brak sprawozdań w WKZ w Toruniu, delegaturze w Bydgoszczy uniemożliwia poznanie dokładnego charakteru odkrytych obiektów.

Ryc. 46. Kujawy inowrocławskie. Osady tzw. otwarte oraz osady domniemane datowane na fazę D₁-E₃ (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Jednym z najważniejszych stanowisk w rejonie kościoła NMP jest tzw. salina, czyli stanowisko 2. Pokłady złóż soli kamiennej na terenie dzisiejszego Inowrocławia stanowią jeden z ważniejszych walorów tego regionu.

Na pierwsze archeologiczne ślady solowarstwa w Inowrocławiu natrafiono podczas badań sondażowych w 1967 r. Odsłonięto wówczas fragmenty kilku prostokątnych zbiorników, wkopanych w twarde podłoże i poprzedzielanych pionowymi ściankami (ryc. 47).

Ryc. 47. Inowrocław, stan 2, tzw. salina. Odstojniki odkryte podczas prac wykopaliskowych (Cofta-Broniewska 1974b, s. 10)

Badania wykopaliskowe z 1973 r. potwierdziły istnienie w okresie wczesnego średniowiecza warzelni soli w Inowrocławiu (Cofta-Broniewska 1974b, s. 6). W roku następnym, odsłonięto liczne, podobne obiekty i potwierdzono ich funkcję. Pomimo braku znalezisk ruchomych wyniki analiz chemicznych przeprowadzonych przez B. Szymańskiego z Laboratorium Badawczego Kopalni Soli w Inowrocławiu pozwoliły określić odkryte obiekty jako urządzenia służące do pozyskiwania soli. W wypełniskach i w osadzie ze ścianek stwierdzono, że poziom nasycenia chlorku sodu przekraczał aż 10-krotnie zawartość soli w próbkach spoza obiektów (Cofta-Broniewska 1974b, s. 8).

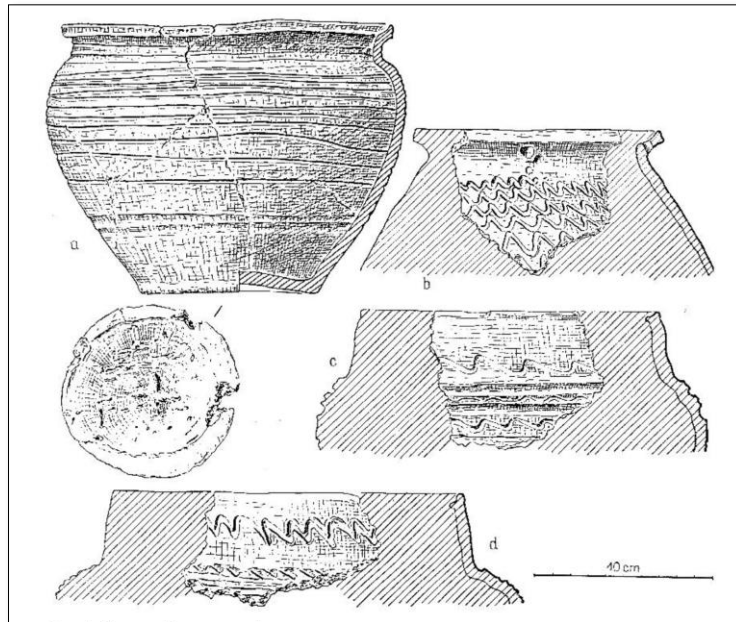
Cały zespół obiektów składał się z 18 prostokątnych zagłębień, o płaskich, poziomych dnach i pionowych ściankach oraz 3 rowów. Prostokątne zagłębienia liczyły średnio ponad metr długości i około pół metra szerokości. Zachowana wysokość ścianek wahała się między 0,2 a 0,5m. Cały zespół podzielono na trzy grupy. Obiekty liczące 4 m², obiekty od 2,5 do 3m² oraz małe, liczące od 0,5 do 0,75m². Wykazują one rozlokowanie według wielkości (Cofta-Broniewska 1974b, s. 81, 10).

Pomiędzy prostokątnymi zagłębieniami przebiegały dwa rowy. Na zachód od całego zespołu biegł trzeci, znacznie szerszy i głębszy. Analogiczne odstojniki wykorzystywane

są również współcześnie w rejonach nadczarnomorskich jako wanienki do uzyskiwania warzonki z wody morskiej na skutek odparowywania wody na słońcu (Cofta-Broniewska 1974b, s. 10). W okresie wczesnego średniowiecza niewątpliwie wykorzystywano, oprócz promieni słonecznych, również ogień do odparowania solanki. Do odstojników solankę czerpano z najszerszego rowu, który biegł od źródła. Po sklarowaniu przelewano ją do węższych rowów wewnętrznych, doprowadzających solankę do właściwej warzelni. Na podstawie rowów i nachylenia gruntu można wnioskować, że źródło solanki należy lokalizować dalej na północ, natomiast kontynuacji narzędzi warzelniczych można spodziewać się na południe od stanowiska (Cofta-Broniewska 1974b, s. 11). Według A. Cofty-Broniewskiej solanka była warzona w pomieszczeniu obejmującym wiele palenisk, na których stawiano naczynia wypełnione solanką (Cofta-Broniewska 1974b, s. 12). Całość stanowiska datowana jest na XI-XII w. czyli okres intensywnego rozwoju osadnictwa w tym rejonie (Cofta-Broniewska 1974b, s. 12). Warzelnia była współczesna pobliskiemu ośrodkowi zajmującym się hutnictwem i kowalstwem. Kres działania warzelni wiązać należy z budową kościoła NMP, gdyż wysoce wątpliwe jest współistnienie na tak małym terenie budowli sakralnej i ośrodka produkcyjnego (Cofta-Broniewska 1974b, s. 12). Nierozstrzygnięta pozostaje kwestia, co stało się z warzelnią. Czy została przeniesiona, czy zupełnie zlikwidowana? Źródła pisane nie wspominają o salinie funkcjonującej w XIII w. na obszarze Inowrocławia, jednak rozwój miasta i korzyści gospodarcze były tak duże, że zlikwidowanie warzelni wydaje się mało prawdopodobne (Cofta-Broniewska 1974b, s. 13).

Do jednych z najlepiej zbadanych stanowisk z okresu wczesnego średniowiecza na terenie Inowrocławia należy niewątpliwie osada hutnicza, stan. 20. Zlokalizowana została na niewysokim wzniesieniu, rozciągającym się od ul. Toruńskiej na południu oraz zachodzącego w głąb terenu kościelnego na północ. Zachodni stok wzgórza sięgał niegdyś do linii ul. M. Buczka, na wschodzie zaś sięgał cmentarza kościoła NMP. Miejsce to była intensywnie wykorzystywana, za czym przemawia duża miąższość warstwy kulturowej oraz licznie występujący materiał zabytkowy i obiekty osadnicze (jamy). Niestety, podczas budowy nowego odcinka ul. Toruńskiej zniszczono całkowicie centralną, północno-wschodnią i południowo-zachodnią część wzgórza. Zachował się jedynie fragment południowy, na której założono skwer oraz wąski pas północny, obecnie teren kościelny. Osada miała charakter rzemieślniczy, mieszkańcy trudnili się zapewne wytapianiem żelaza. Obiekty produkcyjne usytuowane były na krańcu północnym z dala od dość gęsto zabudowanego centrum. Podczas prac ziemnych obiekty te zostały w znacznym stopniu zniszczone. Dla interpretacji znaczenia i funkcji stanowiska posłużyć mogły jedynie relacje bezpośrednich świadków prac budowlanych oraz materiały z badań ratowniczych, tzn. kilka brył łupy lub żużlu oraz zarejestrowane resztki 2 lub 3 zniszczonych dymarek. W centrum osady

zadokumentowano gęsto występujące jamy różnych kształtów i wielkości⁷⁰. Jam tych nie eksplorowano. Fragmenty ceramiki zostały określone na okres od X do XII w. (ryc. 48) (Cofta-Broniewska 1972b, s. 163-166).

Ryc. 48. Inowrocław, stan. 20. Ceramika wczesnośredniowieczna z osady (Cofta-Broniewska 1972a, s. 166)

⁷⁰ Niestety brak sprawozdania z badań uniemożliwia dokładną analizę odkrytych obiektów.

Podczas badań zarejestrowano przemieszanie wszystkich warstw kulturowych,. W trakcie prac odkryto drobne, luźne fragmenty ceramiki datowanej na XI-XIII w. (Janikowski 1966, s. 1-2). Odkrycie to jest nad wyraz ciekawe, gdyż brak jest jakichkolwiek źródeł pisanych mówiących o wydobywaniu rudy, bądź o jej przetwórstwie i działalności hutniczej na omawianym terenie we wczesnym średniowieczu. Jedynym dowodem na zajmowanie się produkcją żelaza przez mieszkańców kujaw inowrocławskich jest odkryta osada rzemieślnicza (Guldon 1974, s. 36).

Po przeciwnej stronie ulicy zarejestrowano nawarstwienia o miąższości do 50 cm o charakterze pożarowym. Z obiektu pozyskano 76 fragmentów naczyń ceramicznych, 63 fragmentów kości zwierzęcych, ułamki przedmiotów żelaznych i brązowych oraz żuźle hutnicze. Potwierdzają one istnienie pracowni hutniczej. Analiza materiału pozwala datować obiekt na fazę E wczesnego średniowiecza. Ślady pożaru są analogiczne do śladów znalezionych na pobliskim stan. 2. Wiązać je można ze wzmiankowanym w źródłach pożarem osady i kościoła NMP, który wybuchł w trakcie najazdu Świętopelka Pomorskiego w 1239 r. (Woźniak 2012, s. 3).

Przedstawiona analiza kości zwierzęcych wykazała, że są one typowym odpadem kuchennym: 88% kości należało do ssaków, głównie do bydła, świni, konia, owcy, kozy i psa, natomiast 12% zebranego materiału nie nadawało się do analizy (Szalaty 1974, s. 59, 63).

Na stanowisku 2, na którego terenie znajduje się również kościół NMP. zarejestrowano 11 obiektów o charakterze osadniczym. Analiza ceramiki pozwala datować odsłonięte obiekty na fazę E wczesnego średniowiecza (XII – 1 poł. XIII wiek). Niestety fragmentaryczne rozpoznanie odkrytych obiektów uniemożliwia ich pełną interpretację. Z pewnością większość z nich to jamy gospodarcze, piwniczki towarzyszące obiektom mieszkalnym lub półziemianki. Charakterystyczną ich cechą jest obecność w wypełniskach warstw popiołu o dużej miąższości oraz przepalonych fragmentów ceramiki i polepy. Są to niewątpliwie świadectwa pożaru, który objął znaczną część zabudowy przedlokacyjnego Inowrocławia (Woźniak 2007, s. 3-4). Odkryta półziemianka uległa zniszczeniu w wyniku wspomnianego pożaru, o czym świadczą liczne duże fragmenty spalonych konstrukcji drewnianych, przepalone i zdeformowane fragmenty ceramiki. Konstrukcja budynku, długości 8,40 m, oparta była o pionowe słupy. Wzdłuż przebadanej w całości ściany wschodniej stwierdzono obecność dołków, śladów 4 słupów, z których 2 stanowiły narożniki, być może ściany były wzniesione konstrukcji sumikowo-łatkowej. Ściany budynku, przynajmniej w części zagłębionej, wykonane były z dranic, grubości około 2 cm, oklejonych grubą warstwą gliny. Podłoga ułożona była z dranic na głębokości około 60 cm poniżej stropu calca. W części północnej budynku znaleziono pozostałości "piwniczki" średnicy 100 cm, zagłębionej poniżej poziomu podłogi na 50 cm. Od wschodu do półziemianki przylegał obiekt 12, trudny do interpretacji relik

długości 4,25 m i szerokości do 0,6 m, zawierający ślady konstrukcji palisadowej⁷¹ (Woźniak 2007, s. 5).

Kolejną osadą badaną kilkakrotnie jest Dźwierzchno, stan. 2⁷². Do najciekawszych znalezisk należą niewątpliwie relikty chaty w konstrukcji zrębowej, która należy do wyjątków tego typu konstrukcji odkrytych na omawianym obszarze⁷³. Obiekty mieszkalne zostały również zarejestrowane w Gąskach, stan.13 i 18, Gnojnie, stan. 1, Inowrocławiu, stan. 2, Karczynie, stan. 21/22, Łącku, stan. 5 oraz Szadłowicach, stan. 13⁷⁴. Niestety przy obecnym stanie rozpoznania i dostępnej dokumentacji nie można podjąć analizy co do wielkości i struktury domostw.

7.6. Cmentarzyska

7.6.1. Faza B-Do

Obrządek pogrzebowy Słowian w fazie plemiennej odzwierciedlają cmentarzyska kurhanowe ciałopalne różnej wielkości i o różnej konstrukcji kurhanów (Ciesielska 2013, s. 34) a także typu Alt Käbelich z grobami ciałopalnymi, jamowymi, gdzie bezpośrednio do ziemi składano spalone szczątki ludzkie (Łosiński 1993, s. 17-19; por. Zoll-Adamikowa 1975).

Niestety na obszarze Kujaw inowrocławskich nie są znane żadne odkrycia cmentarzysk typu Alt Käbelich. W dokumentacji archeologicznej widnieje natomiast informacja o pochówku szkieletowym, skrzynkowym, datowanym na fazy AB-C? (ryc. 49). Grób ten został zarejestrowany w Kościelcu Kujawskim, stan. 16, podczas kopania żwiru przed 1969 r., Podczas wszystkich akcji badawczych w rejonie odkrycia grobu, zarejestrowano oprócz pochówku, przęślik i naczynie ceramiczne datowane na fazę plemienną oraz trzy jamy datowane na okres wczesnego średniowiecza⁷⁵.

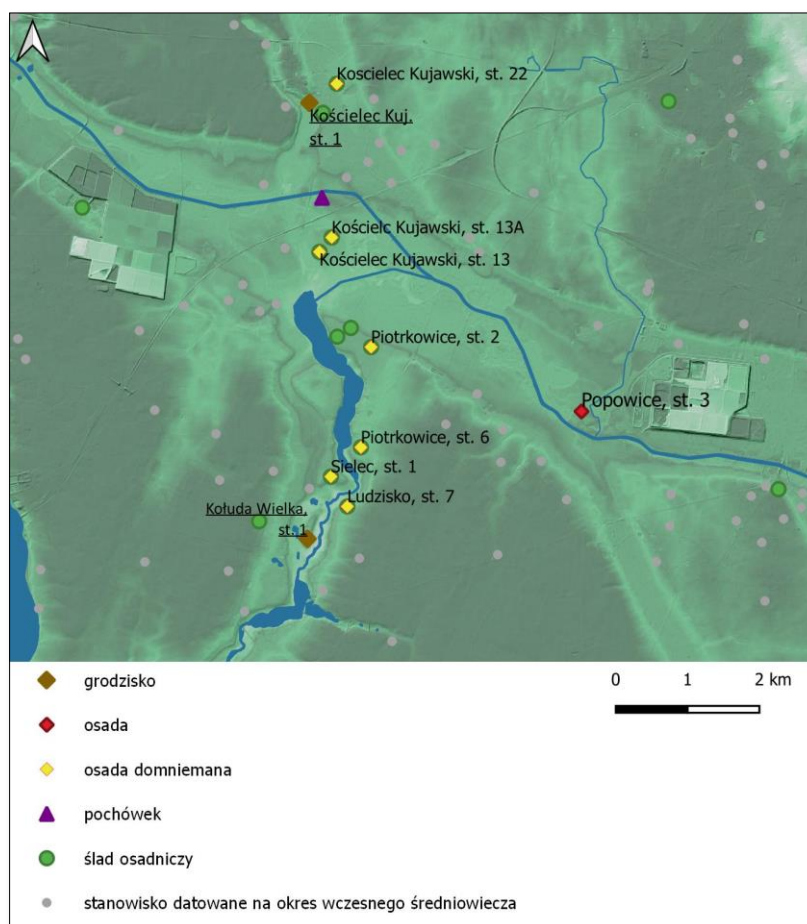
⁷¹ Łącznie pozyskano 1357 ułamków ceramiki. Wśród materiału kostnego na uwagę zasługuje tarczka jesiotra oraz hetka. Zarejestrowano również dwa przęśliki tkackie. Silne przepalenie wpłynęło na bardzo zły stan zachowania przedmiotów metalowych (Woźniak 2007, s. 5).

⁷²Opracowania osady dokonała Elżbieta Jarzęcka w pracy magisterskiej *Średniowieczna osada wiejska w Dźwierzchnie na Kujawach*, 2010.

⁷³ Stanowisko 2 w Dźwierzchnie jest jedną z dwóch prawdopodobnych lokalizacji domniemanego grodziska.

⁷⁴ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

⁷⁵ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

Ryc. 49. Kościelec Kujawski, stan.16. Pochówek datowany na fazę plemienną na tle innych stanowisk archeologicznych z okresu wczesnego średniowiecza (oprac. M. Freygart-Dzieruk)

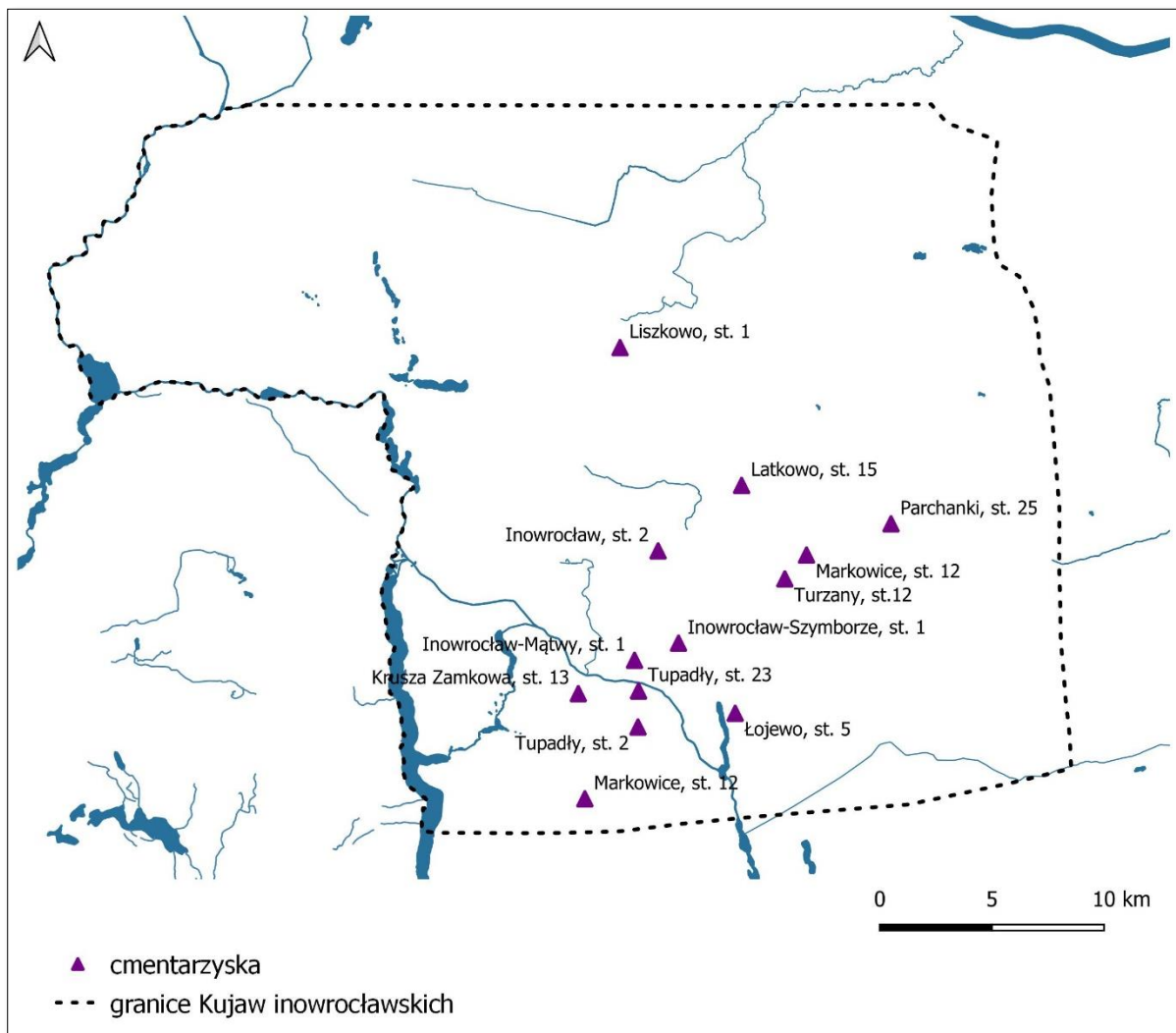
Brak zachowanej dokumentacji z badań oraz publikacji znaleziska w literaturze przedmiotu sprawia, że dokładne określenie charakteru znaleziska jest obecnie niemożliwe. Jeśli podana na karcie KEZAL chronologia znaleziska jest poprawna, mamy wówczas do czynienia z jedynym pochówkiem fazy plemiennej z omawianego obszaru.

7.6.2. Faza D₁-E₃

Pojawienie się inhumacji w obrzędzie pogrzebowym związane jest z przyjęciem na tych terenach chrześcijaństwa, co warunkowało ze sobą zmianę dotychczasowego obrzędu pogrzebowego. Cmentarzyska te charakteryzują się płaską formą grobów, pochówkiem szkieletowym wskazującym, że zmarłych układano z reguły wzdłuż osi wschód-zachód na plecach z wyprostowanymi nogami. Pochówki cechuje brak wyposażenia lub pojedyncze

przedmioty wchodzące w jego skład (por. Mendyk 1989; red, Chudziak 2006, Kurnatowska, Łosińska 1990, Chudziak 2016, mapa; Danielewski 2019). Z tego względu wszystkie cmentarzyska z obszaru badań, przejawiające powyższe cechy, zostały zakwalifikowane jako stanowiska datowane na młodsze fazy wczesnego średniowiecza.

Z tego okresu znanych jest obecnie 13 cmentarzysk (ryc. 50). Największe ich skupisko znajduje się w południowej części obszaru. Być może lokalizacja nekropoli związana jest z funkcjonującym grodem w Kołudzie Wielkiej na zachodzie, ośrodkiem w Inowrocławiu na północy oraz sąsiedztwem Kruszewicy na południu.

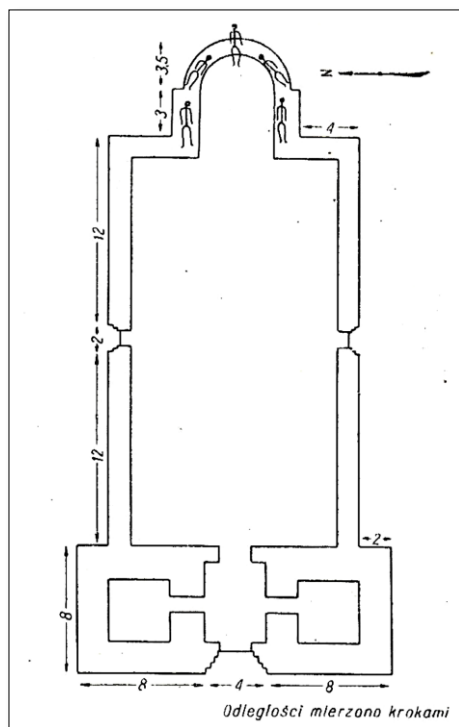

Ryc. 50. Kujawy inowrocławskie. Cmentarzyska datowane na fazę D₁-E₃ (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Szerszego omówienia wymaga cmentarzysko w Inowrocławiu, stan.2. To właśnie na jego terenie znajduje się wspomniana już Bazylika Mniejsza Imienia NMP. Kościół od lat budził zainteresowanie badaczy. Pierwsze wzmianki o pochówkach z tego stanowiska pochodzą z XIX w., kiedy to świątynia znajdowała się w stanie ruiny. Podczas wizytacji Józefa Łepkowskiego widoczne były pozostałości po kryptach: „*Groby pod posadzką kościelną dziś zawalone gruzem i chwastem zarosłe, miały ceglane sklepienia*” (Łepkowski 1866, s. 142). Władysław Łuszczkiewicz jednoznacznie stwierdza jednak, że w kościele nie mogło być pierwotnie żadnych krypt a pochówek widoczny w głębi prezbiterium pochodzi z późniejszej epoki (Łuszczkiewicz 1876, s. 27).

Do końca niewyjaśnionym odkryciem są pochówki zarejestrowano pod absydą kościoła (ryc. 51). Według relacji robotników szkielety zalegały symetrycznie pod fundamentem. Nie znaleziono żadnych zabytków ruchomych mogących stanowić wyposażenie grobowe. Ze względu na umiejscowienie pod fundamentem kościoła, uznano, że pochodzą one z przed jego budowy. Jednak ich specyficzne zaleganie, dopasowane do kształtu absydy nie wykazuje dużej różnicy czasu depozycji. Nie można wykluczyć funkcjonowania w tym miejscu cmentarza przedkościelnego. W innym przypadku należy przyjąć, że mamy do czynienia z intencjonalnym pochówkiem pięciu osób w wykopie przygotowanym pod fundament kościoła. Według Jerzego Kmiecńskiego pochowane osoby to duchowni, a ich szczątki mogły

być traktowane jako relikwie lub nawet stanowić swego rodzaju ofiarę zakładzinową (Kmieciński 1954, s. 83-84).

Ryc. 51. Inowrocław, stanowisko 2. Pochówki szkieletowe pod absydą kościoła (Kmieciński 1954, s. 84)

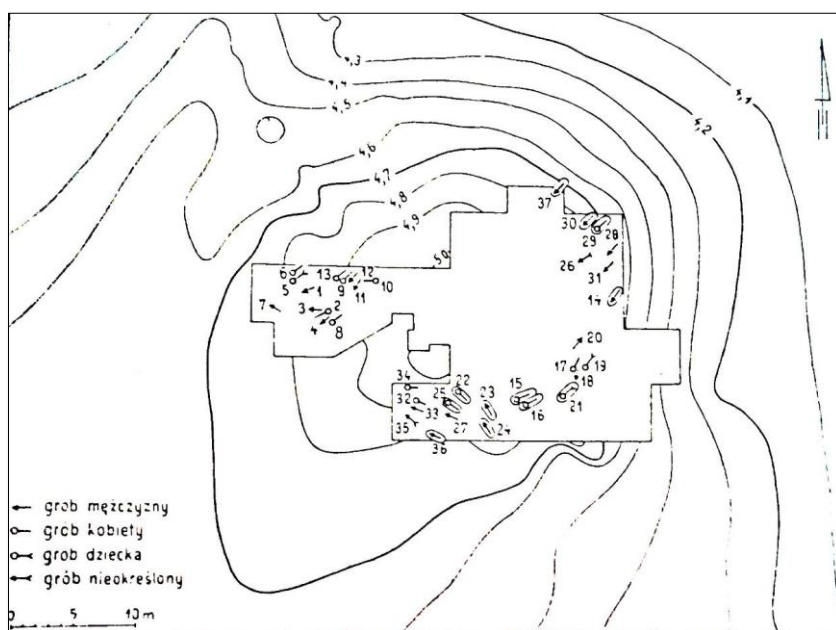
Niewykluczone, że pochówki znalezione pod absydą kościoła w Inowrocławiu to pozostałość dawnego cmentarza chrześcijańskiego, który funkcjonował wokół starszego, drewnianego kościoła. Podobne zgromadzenie szkieletów wokół absydy romańskiego kościoła odkryto w Pradze (Kmieciński 1954, s. 84).⁷⁶ Wszystkie pochówki zarejestrowane na terenie przykościelnym datowane są najwcześniej od XII wieku. Co pozwala sądzić, że sama świątynia mogła powstać również w XII w., a nie jak niektórzy badacze uważają w wieku XIII. Nie ma bowiem, na chwilę obecną również dowodów, że przed obecnym kościołem NMP funkcjonowała w tym miejscu świątynia drewniana⁷⁷.

Do jednego z najlepiej przebadanych cmentarzysk na obszarze Kujaw inowrocławskich należy niewątpliwie stanowisko 13 w Kruszy Zamkowej. Wieś ta położona

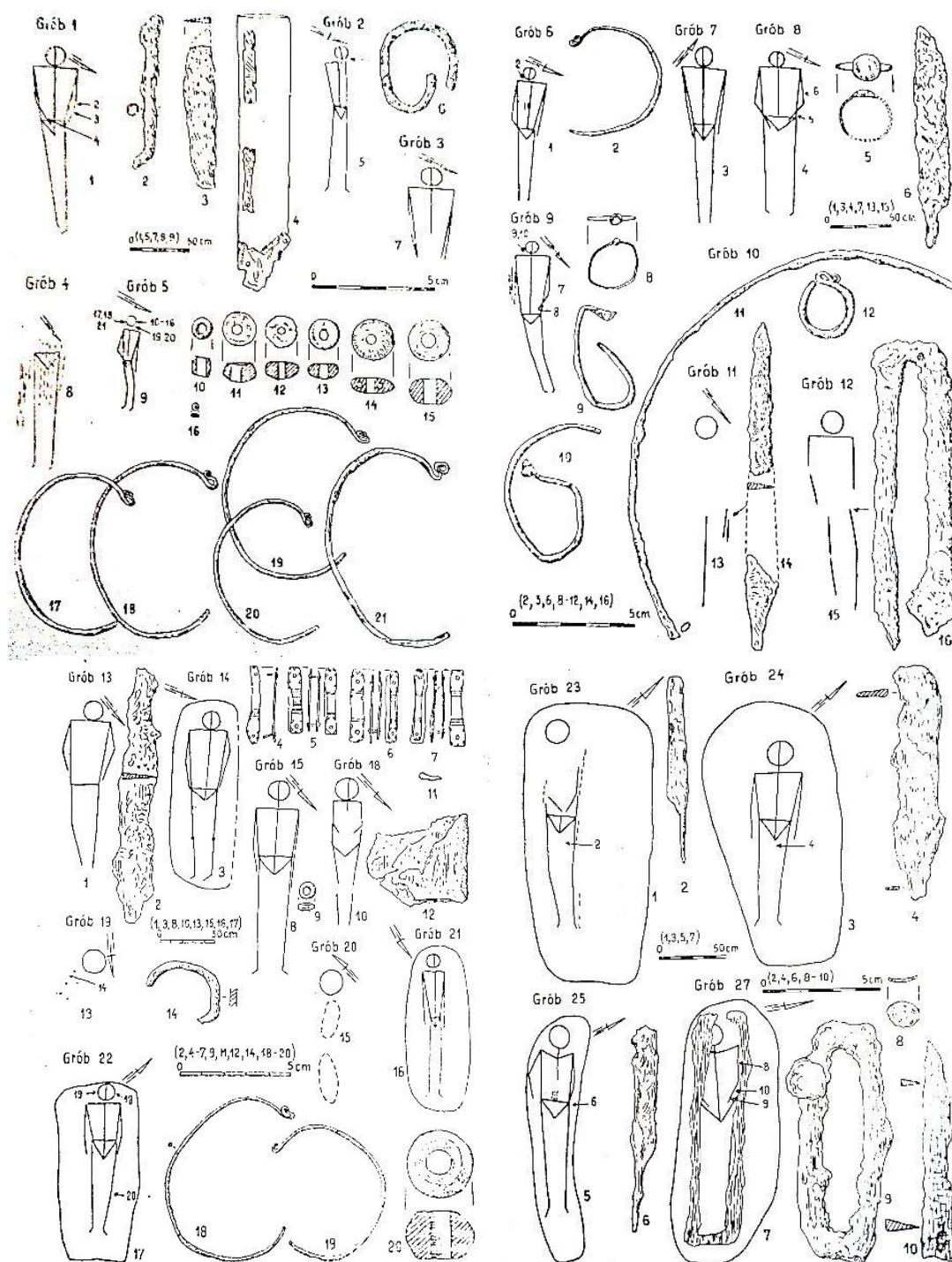
⁷⁶ Około 1825 r. przypadkowo odkryto w stoku wzgórza urnę popielnicową, która później zaginęła w czasie wojny. Znajdźko to może potwierdzać długofalowe wykorzystywanie tego miejsca w celach kultowych. Dodatkowo „Biała Góra” stanowi jedno z nielicznych wyniesień terenowych co mogło warunkować przypisanie jej pewnego magicznego charakteru.

⁷⁷ Historia i stan badań nad Bazyliką Mniejszą Imienia NMP w Inowrocławiu została przedstawiona w artykule M. Freygart *Przyczynek do badań nad Bazyliką Mniejszą Imienia NMP w Inowrocławiu*, 2020, s. 85-110.

na południe od Inowrocławia, oddzielona jest od miasta Notecią. Zlokalizowano tu wielokulturowe miejsce praktyk rytualnych i kultowych. Od około poł. XII wieku, po tysiącu lat przerwy, miejsce to zaczęto ponownie wykorzystywać zakładając na nekropolię. Wczesnośredniowieczne cmentarzysko zostało usytuowane na szczycie wzniesienia. Strefa grzebalna obejmowała dookólnym pierścieniem płaską kulminację. Cmentarzysko zajmowało ok. 1000 m² i nie zostało w pełni przebadane. W części południowej odsłonięto ok. 50% jego powierzchni. Przyjmuje się, że cmentarzysko składa się z dwóch członów. Jedną część to centrum, czyli budynek sakralny, druga stanowi strefę sepulkralną (ryc. 52). W obrębie przebadanej strefy zadokumentowano 37 grobów (ryc. 53) (Mendyk 1989, s. 170). 18 grobów stanowią pochówki męskie. W pozostałych 13 grobach zarejestrowano szkielety kobiet, zaś w 3 przypadkach natrafiono na szczątki dziecięce. Ze względu na zły stan zachowania kości dziecięcych nie udało się zidentyfikować płci.

Ryc. 52. Krusza Zamkowa, stanowisko 13. Rozplanowanie cmentarzyska (Mendyk 1989, s. 171)

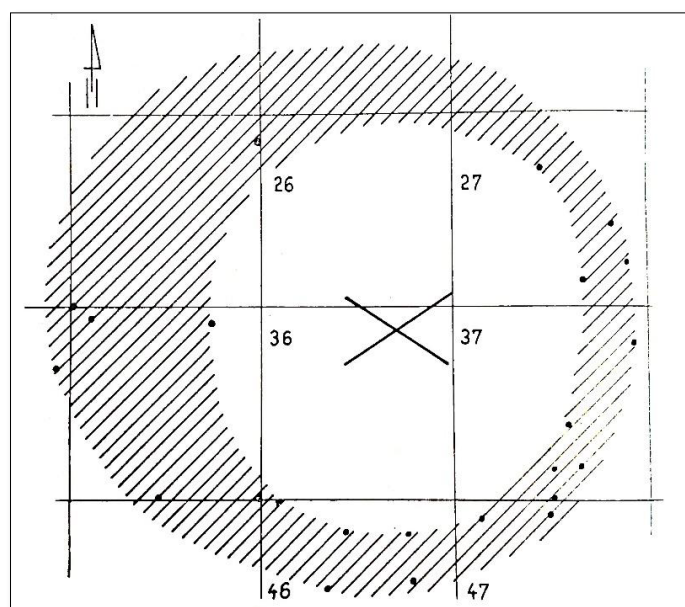

Ryc. 53. Krusza Zamkowa, stanowisko 13. Schematy grobów wraz z inwentarzem (Mendyk 1989, s. 172-182)

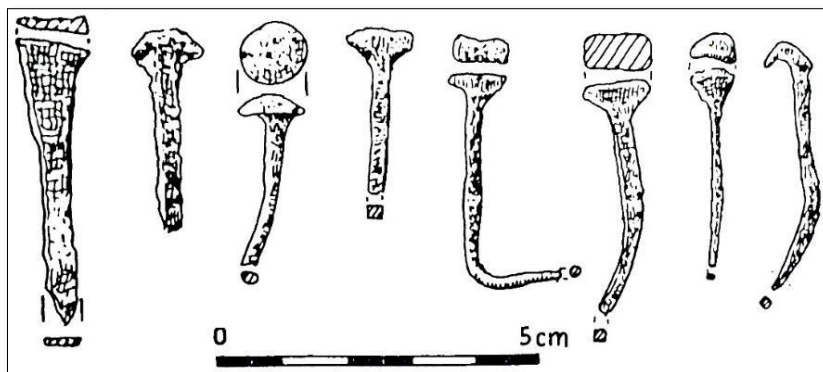
Na łączną liczbę 37 grobów, 27 posiadały inwentarz grobowy. Zmarłego wyposażano w przedmioty codziennego użytku. W pochówkach męskich najczęściej znajdowały się noże i krzesiwa (Mendyk 1989, s. 186). Na cmentarzysku wystąpiło 12 kategorii zabytków. Niektóre

przedmioty zarejestrowano wyłącznie w grobach męskich, np.: sztylety i krzesiwa, inne natomiast charakterystyczne były wyłącznie w grobach kobiecych, gdzie wymienić można kabłączki skroniowe i pierścionki. Można przypuszczać że pochowana ludność wywodziła się z niższych klas społecznych, gdyż brakuje bogato zdobionych przedmiotów lub mieczy. Charakterystyczny jest brak występowania naczyń w grobach. Datowanie cmentarzyska na schyłkowe fazy wczesnego średniowiecza wydaje się być słuszne. Na skutek coraz większych wpływów Kościoła w tym czasie, zwyczaje uposażania zmarłych zaczęły zanikać (Mendyk 1989, s. 193-195). Sam cmentarz funkcjonował około 50 lat, od około połowy XII w. do początków wieku XIII. Ubogie wyposażenie grobowe i lokalizacja cmentarzyska w pewnej odległości od ówczesnych siedzib ludzkich wskazuje, że stanowisko to stanowi element przejściowy między pogańskimi nekropoliami a cmentarzami przykościelnymi (Mendyk 1989, s. 195-197).

Na cmentarzysku widoczna jest zamierzona koncepcja organizacji przestrzeni strefy sepulkralnej uwidaczniająca się w sposobie rozlokowania pochówków (ryc. 54). Stanowiły one swego rodzaju obramowanie wewnętrznego areału, zajmującego kulminację wzniesienia. Charakterystyczne jest też ułożenie grobów szeregowo wokół placu zaznaczając jego obręb. Pośrodku placu zarejestrowano warstwę spalenizny z węglami oraz zalegającymi licznymi gwoździami żelaznymi (ryc. 55).

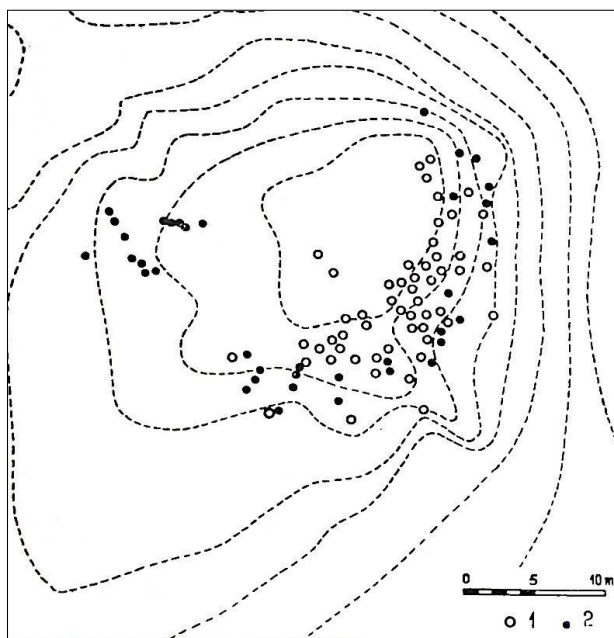

Ryc. 54. Krusza Zamkowa, stanowisko 13. Schematyczna rekonstrukcja stanowiska (Cofta-Broniewska 1989, s. 198)

Ryc. 55. Krusza Zamkowa, stanowisko 13. Gwoździe żelazne (Cofta-Broniewska 1989, s. 197)

Cofta-Broniewska zinterpretowała spaleniznę jako pozostałość po budowlu drewnianej. Według wyników analizy dendrologicznej zbudowana była z drewna dębowego. Budowla, najprawdopodobniej kaplica lub mały kościół, zorientowana była na linii wschód-zachód. Została wzniesiona na miejscu wcześniejszej budowli świątyni przypisywanej kulturze przeworskiej. Ciekawym jest też fakt, że żadne wczesnośredniowieczne groby nie zostały wkopane w pochówki starsze z okresu późnolateńskiego (ryc. 56). Należy przypuszczać, że na stanowisku 13 zachowały się pozostałości cmentarza przykościelnego datowane na XII-XIII w.

Ryc. 56. Krusza Zamkowa, stanowisko 13. Rozmieszczenie obiektów sepulkralnych z późnego okresu lateńskiego (1) i z okresu wczesnego średniowiecza (2) (Cofta-Broniewska 1989, s. 200)

Kolejne cmentarzysko zostało zlokalizowane w Markowicach, stan. 12 (ryc. 57). (Śliwiński 2015, s. 4). Ze względu na szeroki zakres badań jest to jedno z największych i najlepiej przebadanych cmentarzysk wczesnośredniowiecznych tego obszaru. Na łączną liczbę 469 pochówków ponad połowa datowana jest na okres wczesnego średniowiecza. Cmentarzysko zajmowało powierzchnię około 40 arów. Wyposażenie grobowe składało się głównie z żelaznych nożyków i kabłączków skroniowych. W mniejszej ilości występowały ostrogi, pierścionki i paciorki (również szklane i bursztynowe), a także fragmenty naczyń ceramicznych.. W jednym z grobów natrafiono na fragment denara Bolesława Kędzierzawego datowanego na XII w. (Śliwiński 2015, s. 5-6).

Ryc. 57. Markowice, stanowisko 12. Widok na stanowisko w trakcie badań archeologicznych (Przybylski 2014)

Należy zwrócić tu uwagę na odkryty grób nr 2. Wymiary jamy wynosiły 1,80 dł. i 1 m szer. Dookoła jamy zarysowały się pozostałości konstrukcji rowu bądź rzędu dołków posłupowych. W trakcie eksploracji zarejestrowano czaszkę oraz drobne kości długie. Przy prawym przedramieniu odkryto pozostałości grzebienia z poroża z nitami. Na jego podstawie datowano pochówek na okres wczesnego średniowiecza (Abramów 2013, s. 380). Jak zaznacza Joanna Abramów tego rodzaju pochówki związane są z wpływami skandynawskimi oraz z pochówkami elit. Odkryć analogicznych pochówków dokonano m.in. w Kałdusie, gm. Chełmno, Pniu, gm. Dąbrowa Chełmińska oraz Bodzia, gm. Lubanie (Abramów 2013, s. 382).

Pojedyncze pochówki datowane na okres wczesnego średniowiecza zostały odkryte w Parchankach (stan. 25). Badania miały na celu osiągnięcie spągu nasypu zlokalizowanego tam kurhanu (Informator 1985, s. 31). W efekcie analizy stratygraficznej stwierdzono, że był on wykorzystywany do celów sepulkralnych również w okresie wczesnego średniowiecza (faza E) (Kurnatowska, Łosińska 1992, s. 123). Średnica samego kurhanu w fazie starszej osiągała ok. 4-5 m. W fazie młodszej kurhan został przykryty rozległym nasypem o lekko owalnej formie. Na nasypie tym, w części południowej, zadokumentowano dwa groby wczesnośredniowieczne. Jeden z nich został zarejestrowany w całości. Szkielet zorientowany był na osi wschód-zachód, zmarły wyposażony był w srebrną ozdobę z filigranem oraz kabłączki skroniowe (Informator 1985, s. 31).

Na cmentarzysku w Tupadłach (stan. 2) najmłodszą fazę użytkowania stanowiska wyznaczają pochówki pochodzące prawdopodobnie z późnego okresu wczesnego średniowiecza (Informator 1974, s. 44-45). Niestety z powodu braku sprawozdania z badań czy publikacji wyników nie ma więcej informacji na temat tego znaleziska⁷⁸.

Drugie cmentarzysko zlokalizowane w Tupadłach (stan 25). Na cmentarzysku wyeksplorowano dwa groby, w których znajdowały się dwa szkielety ułożone na wznak. Przy jednym w nogach znajdowało się naczynie gliniane, obtaczane, fragment grzebienia oraz nóż żelazny. We wcześniejszych latach na powierzchni stanowiska odnajdywano ostrogi, ozdoby z karneolu i inne zabytki. Na podstawie dalszych badań stanowisko zostało rozdzielone na osadę funkcjonującą w fazie D oraz na cmentarzysko z fazy E. (Hensel, Hilczerówna 1972, s. 33). Na okres wczesnego średniowiecza datowanych jest łącznie 8 grobów (6 odkrytych w 1977 i 2 z 2016 r.)⁷⁹.

Stosunkowo nowoodkrytym cmentarzyskiem jest stanowisko 12 w Turzanach. Podczas eksploracji natrafiono na jeden pochówek szkieletowy. Zmarły ułożony został na osi północ-południe, z głową od strony północnej, na lewym boku, kończyny dolne, z których zachowały się jedynie kości udowe, ułożone zostały obok siebie. Prawa ręka spoczywała wzdłuż zmarłego, z dłonią na miednicy. Lewa ręka znajdowała się pod ciałem. Wyposażenie grobu stanowił paciorek szklany, ułożony przy prawym barku, sprzączka do pasa, nożyk oraz prawdopodobnie fragment jego rękojeści, wokół której zarejestrowano paliczki zmarłego.

⁷⁸ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

⁷⁹ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

Sugeruje to, że pierwotnie nóż znajdował się w dłoni zmarłego. Pochówek został datowany na wczesne średniowiecze (Bednarczyk, Rozen 2002a, s. 1-2).

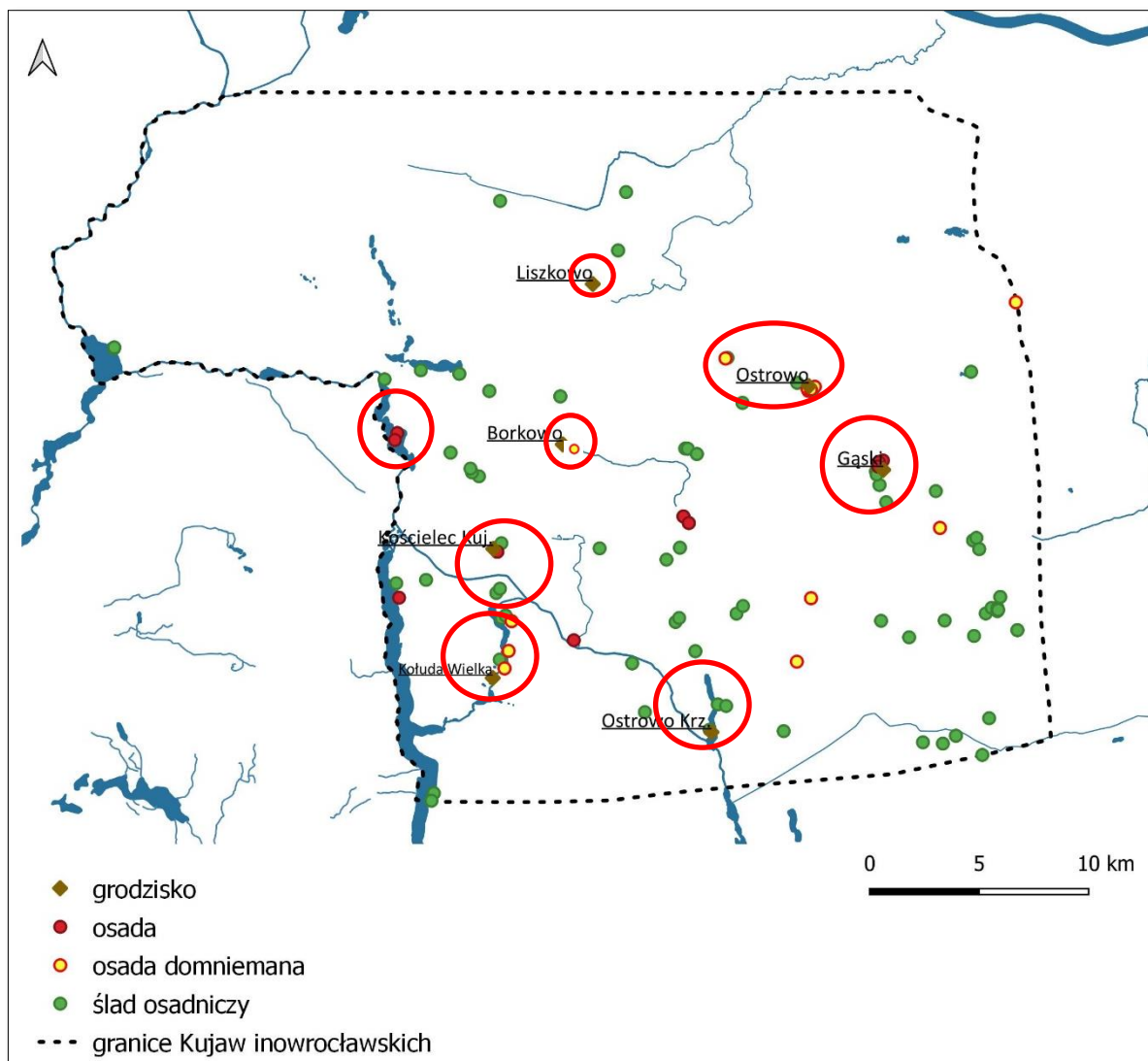
Wartym wspomnienia jest również odkrycie pochówku szkieletowego w Liszkowie, które miało miejsce w XIX w. Wg informacji W. Schwartza, podczas prac zmierzających do niwelacji wzgórza na terenie parku dworskiego przy Zamku odsłonięto znacznych rozmiarów grób szkieletowy (Riesengrab), zawierający kości i elementy uzbrojenia – ostrogę i broń (Schwartz 1875, s. 258). Zdaniem W. Hensla wiadomość tę można interpretować dwojako: jako odkryty na grodzisku grób wojownika, bądź jako przekaz informujący o naruszeniu warstwy kulturowej, w której luźno znajdowano ww. źródła (Hensel 1959, s. 223). Jak zauważa M. Danielewski, w bezpośredniej okolicy grodziska w Liszkowie znajduje się kilka wzniesień, co utrudnia dokładną lokalizację miejsca odkrycia pochówku. Być może podczas prac niwelacyjnych naruszono kurhan (Danielewski 2019, s. 24-25). W takim przypadku mielibyśmy do czynienia z drugim wczesnośredniowiecznym grobem elitarnym zlokalizowanym na obszarze Kujaw inowrocławskich, datowanym na fazę państwową.

Omawiane cmentarzyska usytuowane były w sąsiedztwie wielu stanowisk z okresu wczesnego średniowiecza interpretowanych jako pozostałości osad lub osad domniemanych, pierwotnie położone one były w ramach skupisk osadniczych w obrębie mikroregionów osadniczych (por. niżej).

7.7 Mikroregiony osadnicze

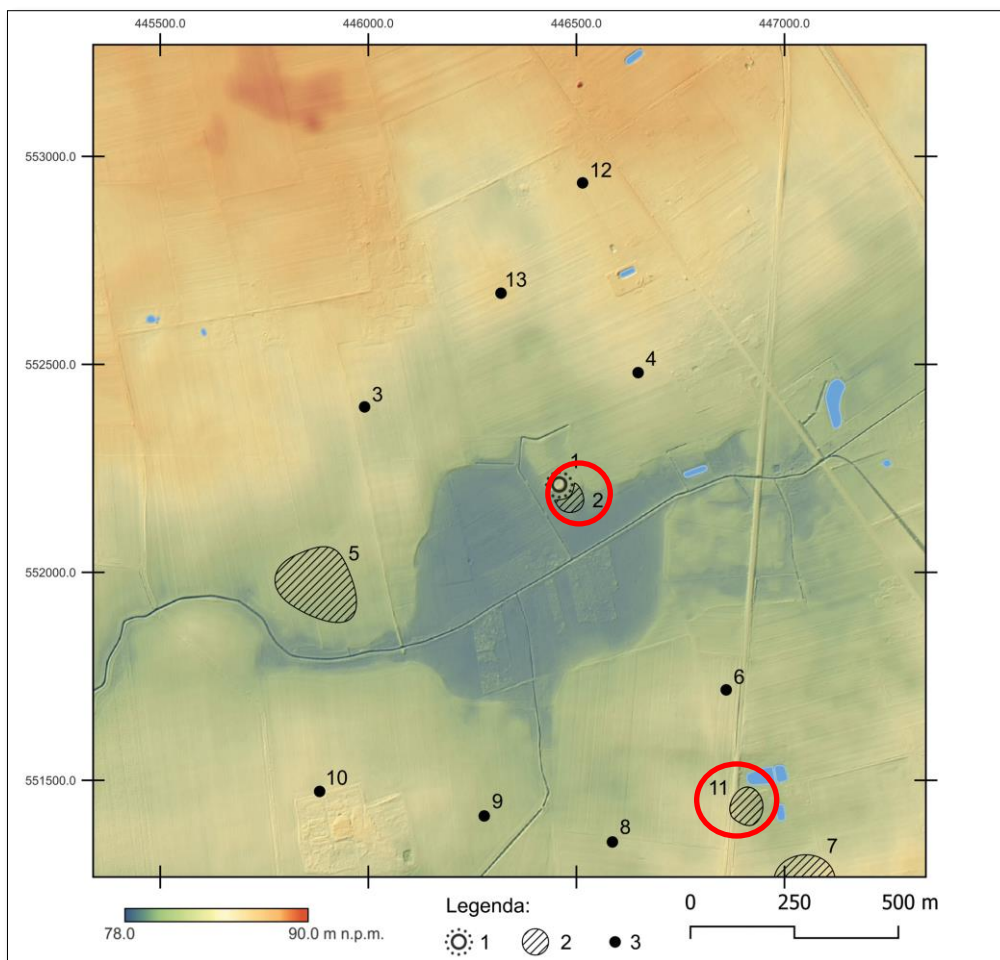
7.7.1. Faza B-D₀

Analizując osadnictwo Kujaw inowrocławskich można wydzielić poszczególne mikroregiony, których centra stanowiły grody (ryc. 58). Ośrodki te skupiały wokół siebie ludność nie tylko w osadach podgrodowych ale również w osadach tzw. otwartych będących częścią zaplecza grodowego.

Ryc. 58. Kujawy inowrocławskie. Sytuacja osadnicza w fazie B-D₀ z zaznaczonymi mikroregionami (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Grodzisko w Borkowie, choć z wyraźnie zarysowaną w terenie osadą podgrodową, mogło być właśnie częścią takiego kompleksu. W nieco większej odległości zlokalizowano osadę domniemaną, która mogła stanowić część zaplecza w Borkowie (ryc. 59).

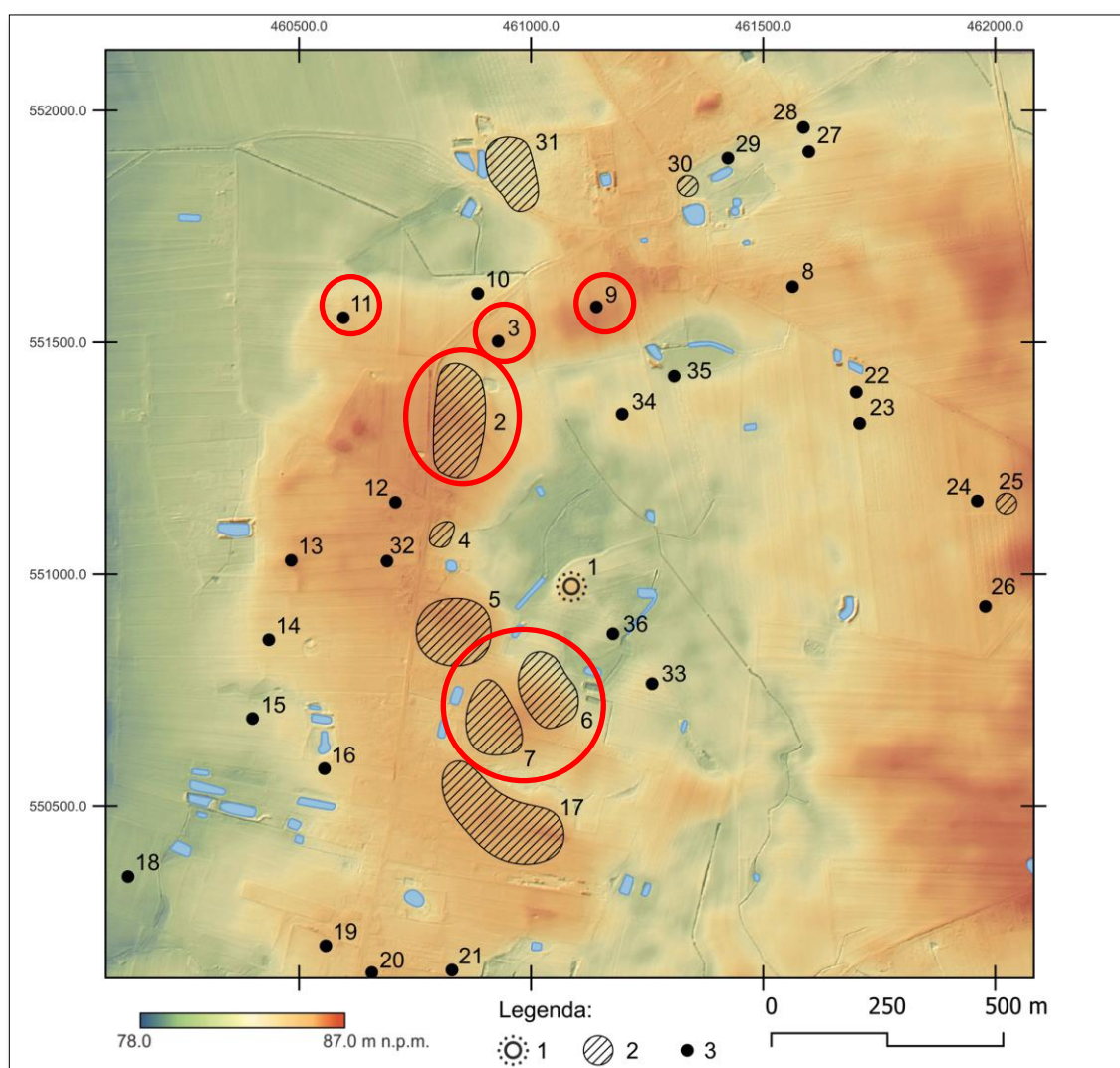

Ryc. 59. Borkowo, gm. Inowrocław. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy (<https://zabytek.pl/pl>, archiwum Instytutu Archeologii UMK; oprac. M. Sosnowski, W. Ochotny) [za Kaźmierczak 2023, s. 62 ze zmianami autorki].

Wykaz stanowisk wraz z ich numeracją: 1 – Borkowo 1, grodzisko; 2 – Borkowo 1A, osada; 3 – Borkowo 4, śląd osadniczy; 4 – Borkowo 2, śląd osadniczy; 5 – Borkowo 5, śląd osadniczy; 6 – Sławęcinek 19, śląd osadniczy; 7 – Sławęcinek 3, śląd osadniczy; 8 – Sławęcinek 4, śląd osadniczy; 9 – Sławęcinek 2, śląd osadniczy; 10 – Sławęcinek 6, śląd osadniczy; 11 – Sławęcinek 2, osada domniemana; 12 – Borkowo 3, śląd osadniczy; 13 – Borkowo 8, śląd osadniczy.
Kolorem czerwonym zaznaczono osadę domniemaną

Stanowiska datowane na wczesne średniowiecze „oplatają” grodzisko w Borkowie, które znajduje się centralnej części, najbliższej jeziora. Domniemana osada znajduje się w odległości ok. 500-1000 m od dawnego grodu, podobnie jak pozostałe stanowiska, ukazując zasięg wpływów ośrodka.

O wiele gęstsza sieć osadniczą charakteryzuje się w Gąskach i Parchankach (ryc. 60). Na zdjęciach lidarowych wyraźnie widać, że osadnictwo skupiało się na wyniesieniu wokół jeziora.

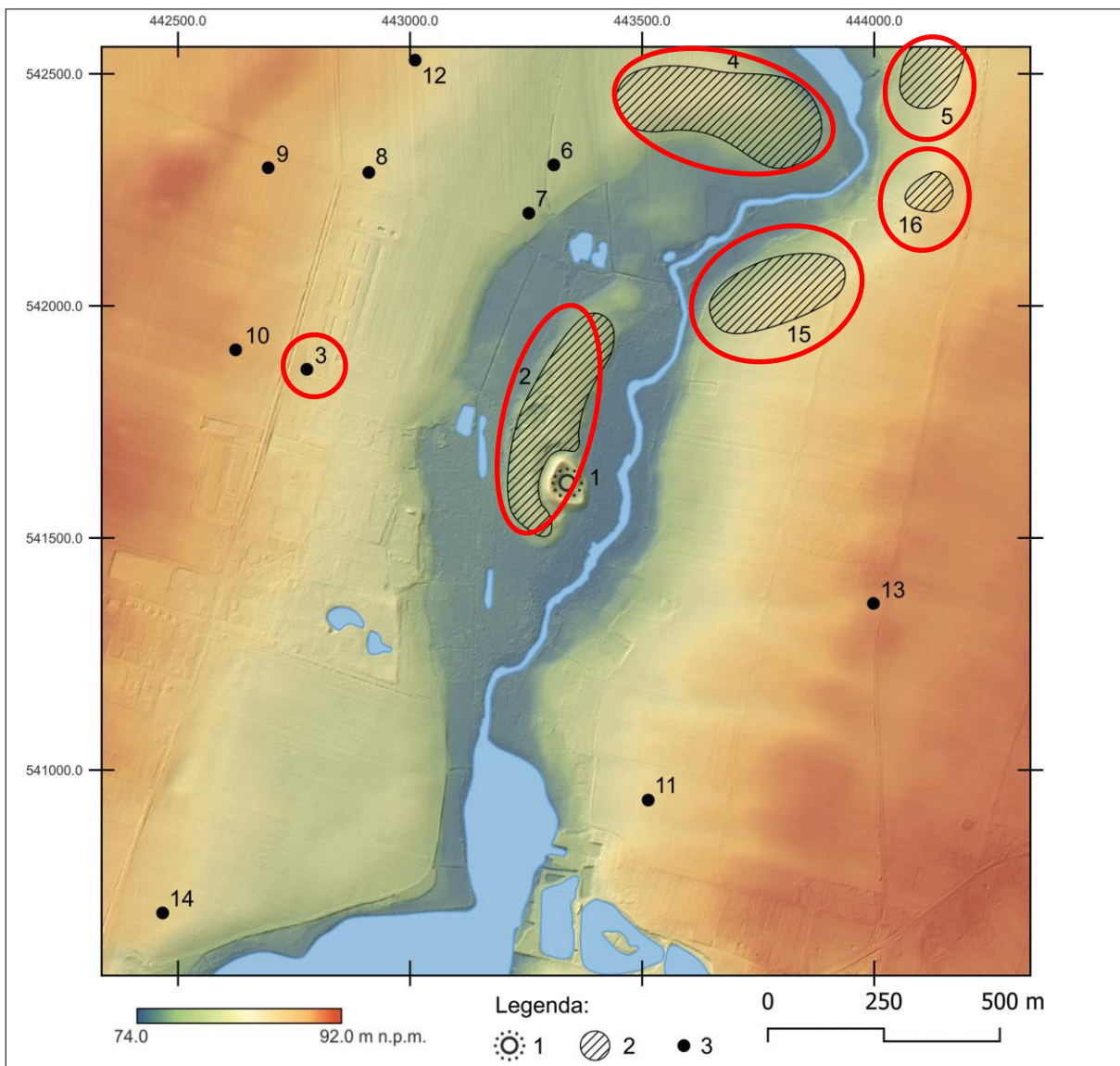
Ryc. 60. Gąski, gm. Gniewkowo. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy (<https://zabytek.pl/pl>, archiwum Instytutu Archeologii UMK; oprac. M. Sosnowski, W. Ochotny) [za Weinkauff 2023, s. 92 z modyfikacjami autorki].

Wykaz stanowisk wraz z ich numeracją: 1 – Gąski 1, grodzisko; 2 – Gąski 13, osada; 3 – Gąski 12, osada; 4 – Parchanki 3, ślad osadniczy; 5 – Parchanki 4, ślad osadniczy; 6 – Parchanki 1, osada domniemana; 7 – Parchanki 5, osada domniemana; 8 – Gąski 7, ślad osadniczy; 9 – Gąski 11, osada; 10 – Gąski 22, ślad osadniczy; 11 – Gąski 14, osada; 12 – Parchanki 21, ślad osadniczy; 13 – Parchanki 19, ślad osadniczy; 14 – Parchanki 18, ślad osadniczy; 15 – Parchanki 26, ślad osadniczy; 16 – Parchanki 27, ślad osadniczy; 17 – Parchanki 6, ślad osadniczy; 18 – Parchanki 15, ślad osadniczy; 19 – Parchanki 30, ślad osadniczy; 20 – Parchanki 11, ślad osadniczy; 21 – Parchanki 9, ślad osadniczy; 22 – Gąski 55, ślad osadniczy; 23 – Gąski 56, ślad osadniczy; 24 – Gąski 57, ślad osadniczy; 25 – Gąski 10, ślad osadniczy; 26 – Gąski 58, ślad

osadniczy; 27 – Gąski 47, ślad osadniczy; 28 – Gąski 48, ślad osadniczy; 29 – Gąski 6, ślad osadniczy; 30 – Gąski 38, ślad osadniczy; 31 – Gąski 17, ślad osadniczy; 32 – Parchanki 22, ślad osadniczy; 33 – Parchanki 2, ślad osadniczy; 34 – Gąski 9, ślad osadniczy; 35 – Gąski 66, ślad osadniczy; 36 – Gąski 65, ślad osadniczy.
Kolorem czerwonym zaznaczono osady i osady domniemane

Jak widać na zdjęciach lidarowych grodzisko i pozostałości osadnicze zostały zlokalizowane na dawnych wyspach i półwyspach, gdzie zwłaszcza osady domniemane nie są oddalone dalej niż 500-700 m od centrum. Jak można się domyślać kompleks ten połączony był za pomocą co najmniej dwóch mostów prowadzących z grodu do osady oraz między wyspami. Zagęszczenie stanowisk na wschodnim brzegu jeziora ukazuje, że teren ten był w okresie wczesnego średniowiecza mocno eksploatowany, a centrum tej struktury stanowił gród położony na wyspie. Jak do tej pory, osady można rozpoznać łącznie na 6 stanowiskach, biorąc pod uwagę jednak zagęszczenie występowania materiału zabytkowego, można przypuszczać, że w mikroregionie tym funkcjonowało wysoce rozwinięte zaplecze grodu.

Kołuda Wielka (ryc. 61) zdecydowanie była jednym z największych grodów omawianego obszaru. Zarejestrowany materiał ceramiczny pozwala stwierdzić, że miejscowa ludność zajmowała się garncarstwem, rogowiarstwem, rybołówstwem, i choć w mniejszym stopniu, również metalurgią (Sulima 1979, s. 63). Podgrodzie w Kołudzie Wielkiej należy do jednych z największych znanych z terenu Kujaw inowrocławskich. Większość osad zlokalizowanych w zasięgu wpływów grodu znajduje się na północ od kępy jeziornej i skupiają się wokół zakola Starej Noteci.

Ryc. 61. Kołuda Wielka, gm. Janikowo. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy. (<https://zabytek.pl/pl>; oprac. M. Sosnowski, W. Ochotny) [za Bojarski 2023, s. 126 z modyfikacjami autorki].

Wykaz stanowisk wraz z ich numeracją: 1 – Kołuda Wielka 1, grodzisko; 2 – Kołuda Wielka 1A, osada; 3 – Kołuda Wielka 9, osada domniemana; 4 – Sielec 1, osada domniemana; 5 – Piotrkowice 8, osada domniemana; 6 – Sielec 5B, ślad osadniczy; 7 – Sielec 5, ślad osadniczy; 8 – Sielec 5A, ślad osadniczy; 9 – Kołuda Wielka 7, ślad osadniczy; 10 – Kołuda Wielka 8, ślad osadniczy; 11 – Ludzisko 6, ślad osadniczy; 12 – Sielec 4, ślad osadniczy; 13 – Ludzisko 25, ślad osadniczy; 14 – Kołuda Wielka 2, ślad osadniczy; 15 – Ludzisko 7, osada domniemana; 16 – Piotrkowice 9, osada domniemana.

Kolorem czerwonym zaznaczono osady i osady domniemane

Podmokły teren, dodatkowo oddzielony od zachodu fosą i rzeką od wschodu, która z kolei również mogła służyć jako droga transportowa, niewątpliwie stanowiły o obronności tego obszaru. Położenie na pograniczu Kujaw i Wielkopolski oraz dostęp do cieków wodnych umożliwiających transport wodny, dodawały strategicznego charakteru funkcjonującemu tu ośrodkowi.

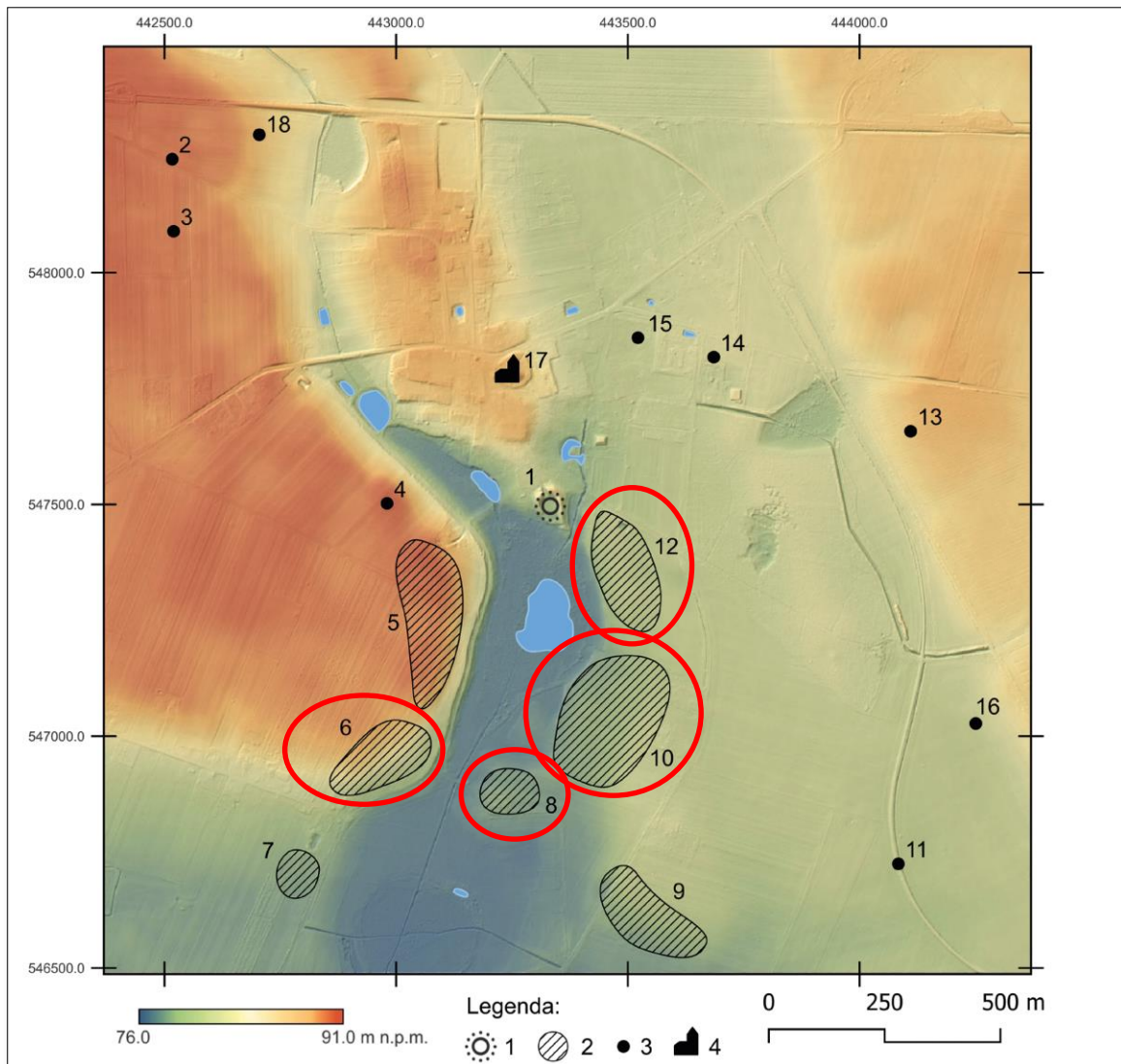
Wyspowe położenie zarówno grodu jak i osady podgrodowej w Kołudzie Wielkiej, sugeruje istnienie przeprawy. W części północnej nieopodal bramy zlokalizowano drogę oraz umocnienia brzegowe mogące stanowić elementy przystani⁸⁰ (Bojarski, Błędowski, Chudziak, Kaźmierczak 2018).

Grodzisko w Kościelcu Kujawskim w okresie wczesnego średniowiecza było założeniem wyspowym (ryc. 62), można założyć, że wokół niego, analogicznie do wyżej opisanych grodów, również rozwijało się osadnictwo otwarte. Ze względu na liczbę znalezionego materiału zabytkowego w Kościelcu Kujawskim, stan. 7 i 7a oraz 13 (ponad 100 fragmentów naczyń ceramicznych⁸¹) można sugerować, że w tym miejscu w okresie

⁸⁰ Okoliczni mieszkańcy wspominają o palach wystających, jeszcze w ubiegłym wieku, z trzciniowisk zlokalizowanych po północnej stronie obiektu. Informacji tej nie udało się zweryfikować ze względu na gęstą roślinność.

⁸¹ Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

plemiennym funkcjonowała osada podgrodowa. Jednak w celu jednoznacznej weryfikacji wymagane są dalsze badania terenowe.

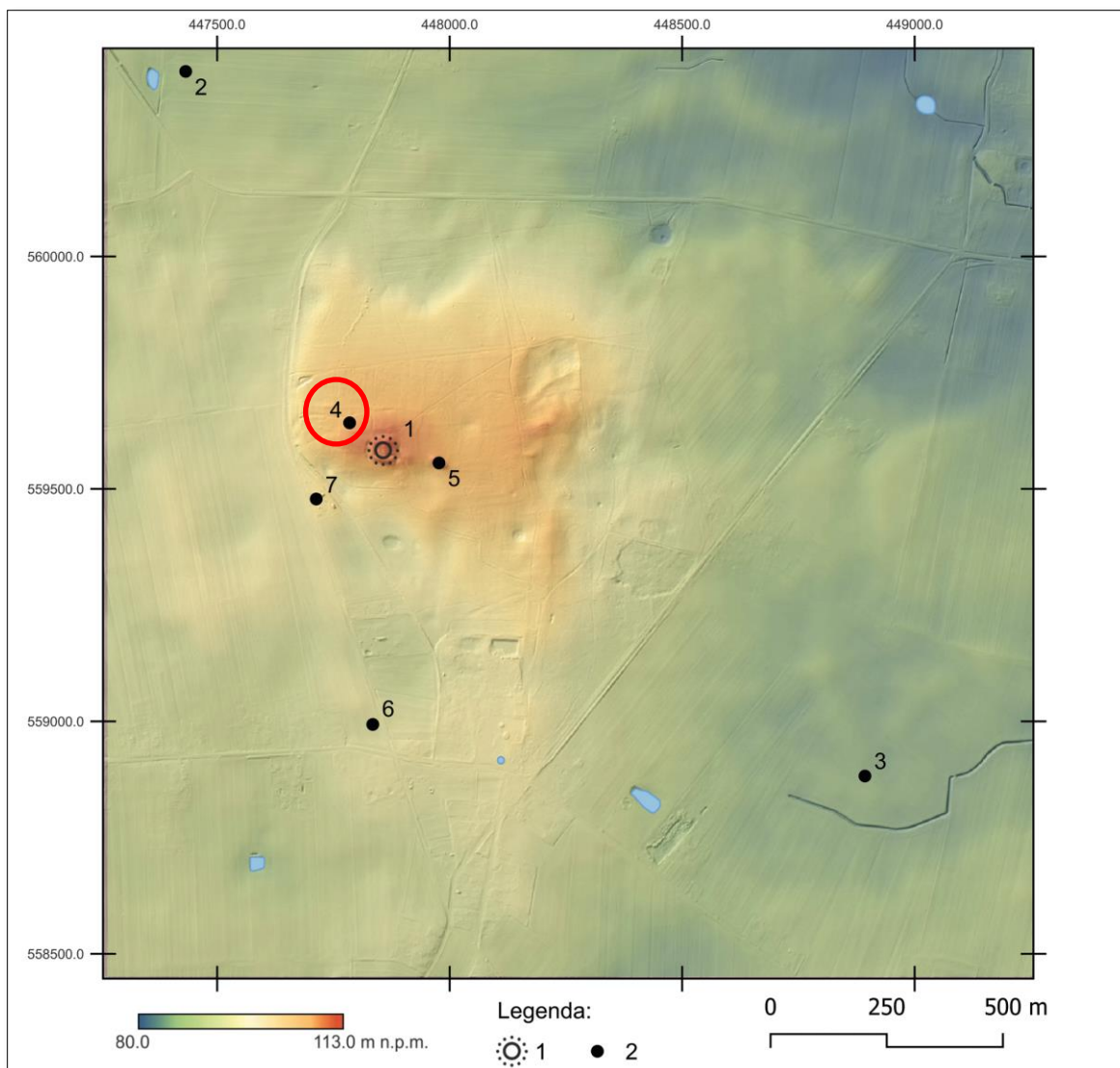

Ryc. 62. Kościelec Kujawski, gm. Pakość. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy (<https://zabytek.pl/pl>; oprac. M. Sosnowski, W. Ochotny) [za Błędowski 2023, s. 162 z modyfikacjami autorki].

Wykaz stanowisk wraz z ich numeracją: 1 – Kościelec Kujawski 1, grodzisko; 2 – Kościelec Kujawski 9, ślad osadniczy; 3 – Kościelec Kujawski 28, ślad osadniczy; 4 – Kościelec Kujawski 31, ślad osadniczy; 5 – Kościelec Kujawski 30, ślad osadniczy; 6 – Gorzany 15, osada domniemana; 7 – Gorzany 14, ślad osadniczy; 8 – Kościelec Kujawski 36, osada domniemana; 9 – Kościelec Kujawski 35, ślad osadniczy; 10 – Kościelec Kujawski 7–7a, osada domniemana; 11 – Kościelec 39, ślad osadniczy; 12 – Kościelec Kujawski 7, osada domniemana; 13 – Kościelec Kujawski 3, ślad osadniczy; 14 – Kościelec Kujawski 22, ślad osadniczy; 15 – Kościelec Kujawski 22B, ślad osadniczy; 16 – Kościelec Kujawski 41, ślad osadniczy; 17 – Kościelec Kujawski -, kościół; 18 – Kościelec Kujawski 8, ślad osadniczy. Kolorem czerwonym zaznaczono osady i osady domniemane

W omawianym mikroregionie możemy wydzielić 4 osady, które mogły funkcjonować jako zaplecze grodu w Kościelcu Kujawskim. Należy zwrócić też uwagę na przewężenie na wysokości dwóch osad (Gorzany, stan. 15 i Kościelec Kujawski, stan. 36), być może w tym miejscu funkcjonowała przeprawa mostowa ułatwiająca komunikację ludności.

Ośrodek w Liszkowie wyraźnie posiada inne cechy od pozostałych grodzisk Kujaw inowrocławskich (ryc. 63). Podobnie sytuacja wygląda w kontekście zaplecza osadniczego. W najbliższym otoczeniu grodziska zarejestrowano zdecydowanie mniejsze natężenie występowania materiału zabytkowego oraz stanowisk archeologicznych.

Ryc. 63. Liszkowo, gm. Rojewo. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy (<https://zabytek.pl/pl>, archiwum Instytutu Archeologii UMK, oprac. M. Sosnowski, W. Ochotny) [za Kaźmierczak 2023, s. 255 ze zmianami autorki].

Wykaz stanowisk wraz z ich numeracją: 1 – Liszkowo 1, grodzisko; 2 – Liszkowo 15, ślad osadniczy; 3 – Liszkowo 19, ślad osadniczy; 4 – Liszkowo 12, osada domniemana; 5 – Liszkowo 42, ślad osadniczy; 6 – Liszkowo 4, ślad osadniczy; 7 – Liszkowo 5, ślad osadniczy.

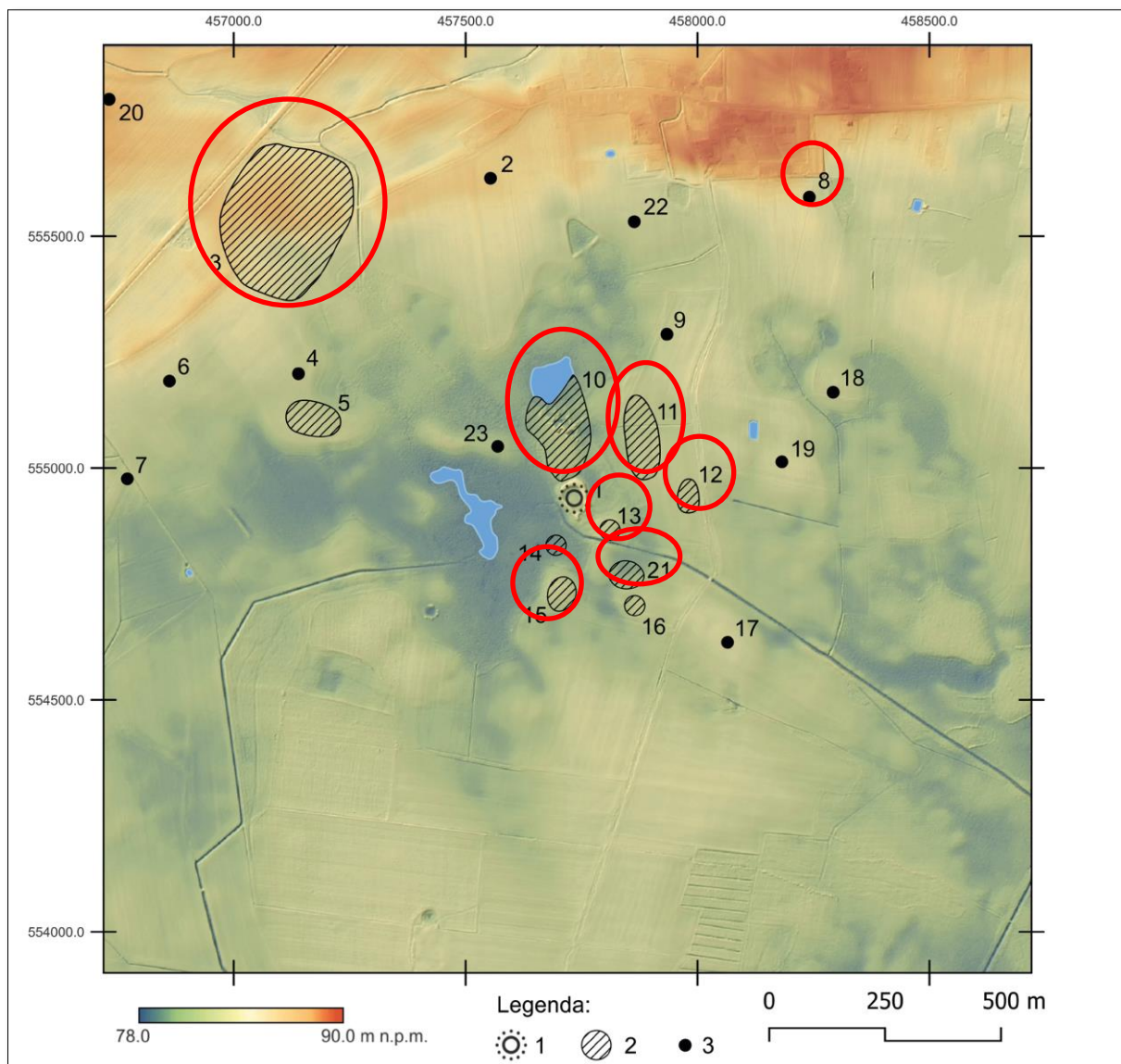
Kolorem czerwonym zaznaczono osady i osady domniemane

Przy obecnym stanie badań możemy wydzielić 1 osadę domniemaną, zlokalizowaną na północny zachód, w bardzo bliskim sąsiedztwie grodziska, zaraz u podnóża wyniesienia. Z racji tak wielu odmiennych cech (lokalizacja na wzniesieniu, z dala od cieków wodnych, brak zaplecza osadniczego), można domniemywać, że grodzisko w Liszkowie pełniło rolę mityczno-sakralną. Założenie grodu na wzniesieniu, w najwyższym punkcie w regionie można

łączyć ze zjawiskami „świętej góry” i *axis mundi* obecnych w wierzeniach wielu społeczności (Eliade 2008, s. 52-55; Korczak 2014, s. 289).

Bezpośrednio w najbliższym otoczeniu grodziska w Ostrowie wyróżnić można 6 osad rozlokowanych pierścieniowo, w odległości nie większej niż 300 m oraz 2 osady znajdujące się w oddaleniu ok. 1 km od grodziska (ryc. 64). Na uwagę zasługuje zwłaszcza stanowisko 10 w Wierzchosławicach, gdzie zarejestrowano m.in. jamy gospodarcze, studnię, piwniczkę oraz piec i wapienniki⁸². Swoją powierzchnią zajmuje ponad 600 arów, jest to więc jedna z większych rozpoznanych osad w całym regionie. Na osadach znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie grodziska, na ich powierzchni zadokumentowano po kilkadziesiąt fragmentów naczyń ceramicznych oraz rozcieracz i fragmenty prążnicy. Stanowiska te zdecydowanie należałoby poddać weryfikacji terenowej, gdyż z pewnością mamy tu do czynienia z kompleksem osad powiązanych ze sobą funkcjonalnie. Osady te zarejestrowano na pagórkach terenowych, które, podobnie jak w Gąskach, w okresie wczesnego średniowiecza zapewne stanowiły wyspy jeziorne. Tym samym tutaj także można doszukiwać się połączeń drogowych w postaci mostów. W oparciu o analizę map topograficznych i wyniki odwiertów sondażowych można założyć, iż pierwotnie wczesnośredniowieczny gród znajdował się na wyspie jeziornej i z przyległymi osadami musiał być połączony przeprawami mostowymi (Błędowski, Bojarski, Chudziak, Freygart-Dzieruk, Kaźmierczak 2020, s. 8).

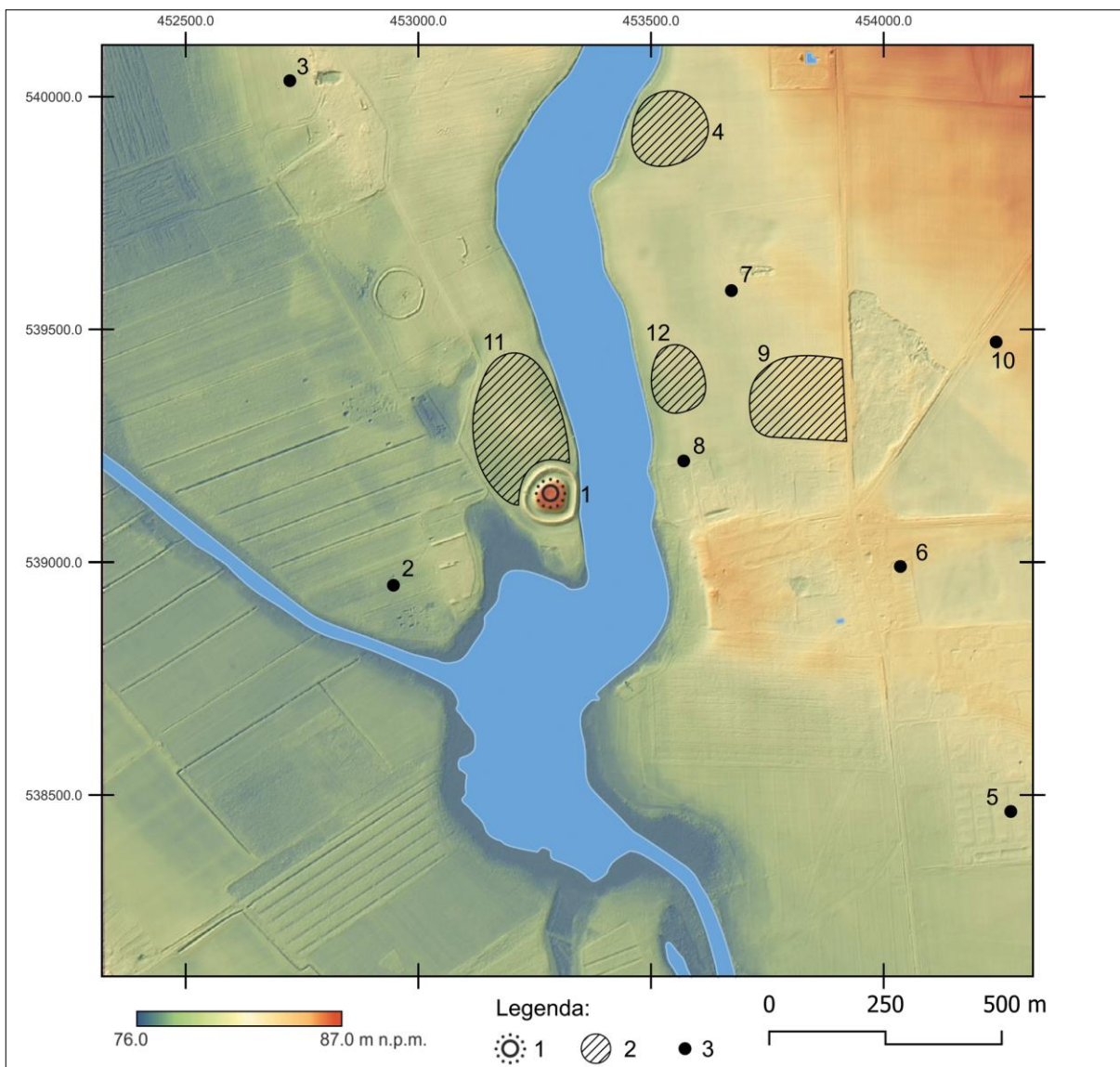
⁸² Dokumentacja KEZAL, WKZ w Toruniu, delegatura w Bydgoszczy.

Ryc. 64. Ostrowo, gm. Gniezko. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy (https://zabytek.pl/pl, archiwum Instytutu Archeologii UMK; oprac. M. Sosnowski, W. Ochotny) [za Kaźmierczak 2023, s. 293 ze zmianami autorki].

Wykaz stanowisk wraz z ich numeracją: 1 – Ostrowo 1, grodzisko; 2 – Ostrowo 29, ślad osadniczy; 3 – Wierzchosławice 10, osada; 4 – Ostrowo 31, ślad osadniczy; 5 – Ostrowo 33, ślad osadniczy; 6 – Ostrowo 16, ślad osadniczy; 7 – Ostrowo 17, ślad osadniczy; 8 – Ostrowo 6, ślad osadniczy; 9 – Ostrowo 34, ślad osadniczy; 10 – Ostrowo 9, ślad osadniczy; 11 – Ostrowo 8, osada domniemana; 12 – Ostrowo 10, osada domniemana; 13 – Ostrowo 35, osada domniemana; 14 – Ostrowo 13, osada; 15 – Ostrowo 12, osada domniemana; 16 – Ostrowo 11, ślad osadniczy; 17 – Ostrowo 5, ślad osadniczy; 18 – Ostrowo 39, ślad osadniczy; 19 – Ostrowo 38, ślad osadniczy; 20 – Wierzchosławice 5, ślad osadniczy; 21 – Ostrowo 36, osada domniemana; 22 – Ostrowo 26, ślad osadniczy; 23 – Ostrowo 45, ślad osadniczy. Kolorem czerwonym zaznaczono osady i osady domniemane

Grodzisko w Ostrowie Krzyckim jest niewątpliwie jednym z najlepiej usytuowanych pod względem strategicznym (ryc. 65). Zlokalizowane nad jeziorem Szarłej dawało bezpośredni dostęp do ośrodka w Kruszwicy położonego na południu jeziora Gopło. Jak dotąd udało się zarejestrować jedynie kilka fragmentów ceramiki na terenie położonym na północ od grodziska (Ostrowo Krzyckie, stan. 4). Jednak ze względu na to, że miejsce to pełni funkcję poligonu wojskowego, a obszar stanowiska stanowi łąkę można domniemywać, że w miejscu tym w fazie plemiennej mogła znajdować się osada podgradowa, jednak brak potwierdzenia tego w materiale archeologicznym. Być może w tym miejscu mogła znajdować się również przeprawa mostowa.

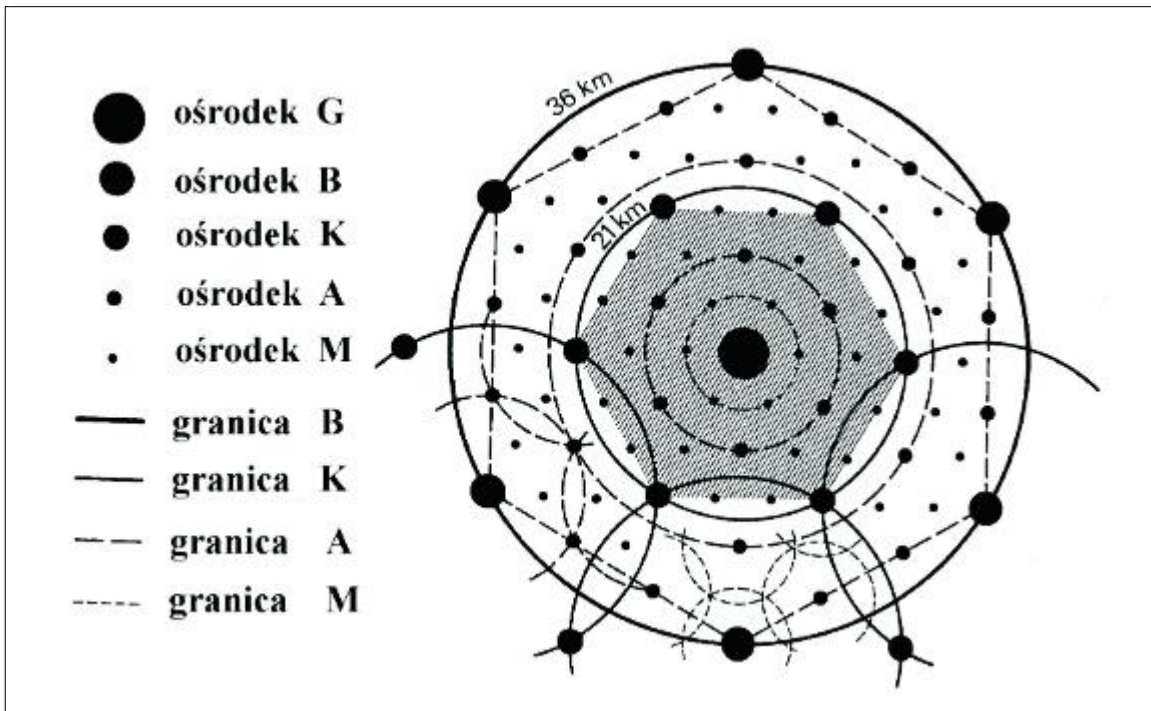

Ryc. 65. Ostrowo Krzyckie, gm. Inowrocław. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy (<https://zabytek.pl/pl>; oprac. M. Sosnowski, W. Ochotny) [za Bojarski 2023, s. 309 z modyfikacjami autorki]

Wykaz stanowisk wraz z ich numeracją: 1 – Ostrowo Krzyckie 1, grodzisko; 2 – Ostrowo Krzyckie 5, ślad osadniczy; 3 – Ostrowo Krzyckie 2, ślad osadniczy; 4 – Szarlej 29, ślad osadniczy; 5 – Szarlej 6, ślad osadniczy; 6 – Szarlej 2, ślad osadniczy; 7 – Szarlej 32, ślad osadniczy; 8 – Szarlej 3, ślad osadniczy; 9 – Szarlej 15, ślad osadniczy; 10 – Szarlej 18, ślad osadniczy; 11 – Ostrowo Krzyckie 4, ślad osadniczy (miejsce to zapewne było osadą podgrodową brak jednak potwierdzenia w materiale archeologicznym); 12 – Szarlej 5, ślad osadniczy

Do powyższych mikroregionów można jeszcze dodać omówione już wcześniej osady w Łącku, na którego półwyspie mogło dawniej znajdować się grodzisko.

Kujawy inowrocławskie idealnie wpisują się w teorię ośrodków centralnych (Kobyliński 1987; 1988; Valde-Nowak 1995, s. 90–95; Chudziak 1997; Moździoch 1999; 2002; Kustra 2010; Nakoinz 2010, s. 25; Müller 2010, s. 117c; Siemianowska 2014). Doskonale wpisują się w schemat zaproponowany przez Waltera Christallera (1933). Wg tej koncepcji ośrodek centralny wraz z obszarem otaczającym, tworzą pewną funkcjonalną całość. Pierwszy z nich charakteryzuje się nadwyżką znaczenia (ang. *surplus of importance*), zaś drugi jego deficytem. Ośrodek centralny stanowi centrum funkcjonalne przyległego mu terytorium, które przybiera postać heksagonu (sześciokąta), a centralność jest czynnikiem kształtującym owe terytorium (ryc. 66). Wskutek tego centrum odgrywa rolę jądra w stosunku do otaczającej go masy, co oznacza, że jednostka osadnicza wyższego rzędu organizuje rozmieszczenie jednostek niższego rzędu. Model ten podkreśla znaczenie funkcji centralnych (tzw. dóbr i usług centralnych) w tworzeniu się więzi gospodarczych, społecznych i kulturowych między ośrodkiem centralnym a jego zapleczem. Dobra i usługi mają na celu zaspokajanie potrzeb skupionej wokół danego ośrodka ludności, tzn. te o naturze administracyjno-politycznej, produkcyjnej, handlowej, kultowej, obronnej, usługowej oraz kulturotwórczej (Christaller 1933; 1963, s. 14–21; Siemianowska 2014, s. 28).

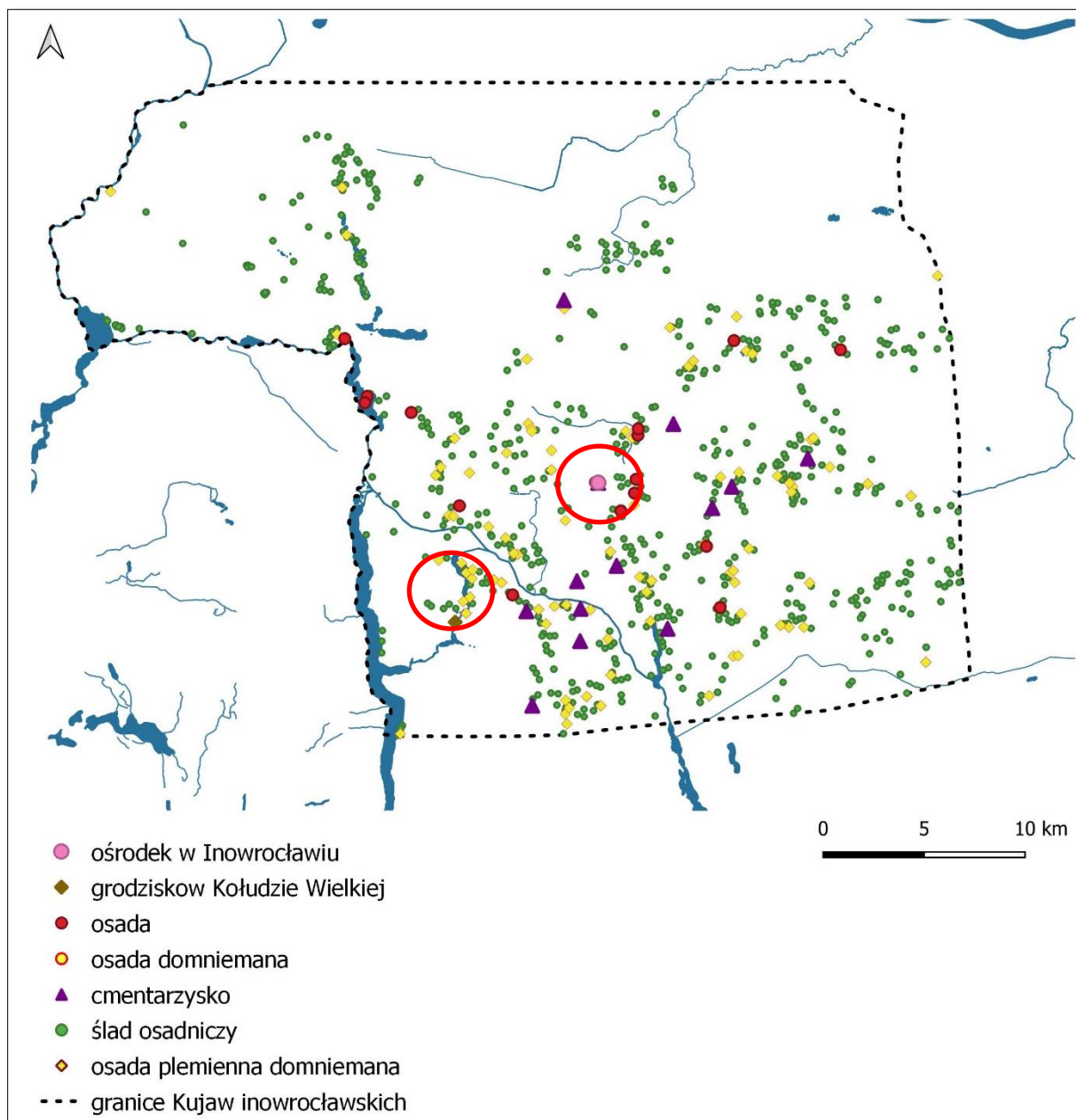

Ryc. 66. System ośrodków centralnych wg zasady rynkowej (wg Christaller 1963)
[za Siemianowska 2014, s.29)

W opisanym modelu ośrodek w Inowrocławiu stanowi centrum, które charakteryzuje się największym znaczeniem w regionie. To właśnie wokół niego kształtowało się dalsze osadnictwo składające się z osad tzw. otwartych ale i przede wszystkim grodów okalających centrum. Grody te nie tylko były zależne od centrum. Miały zaspokajać jego potrzeby, tym samym stanowiły jego bezpośrednie zaplecze, a całość stanowiła zorganizowaną strukturę osadniczą.

7.7.2. Faza D₁-E₃

Nawiązanie do mikroregionów z fazy wcześniejszej, czy skupiska osad trwają bez grodów, co by świadczyło o przeobrażeniach społeczno-politycznych, czy osad i śladów osadniczych mniej co by mogło przekładać się na częściową depopulację tych skupisk, choć niekoniecznie musi to być odzwierciedlone w źródłach archeologicznych; jeżeli jest jak było to osadnictwo jest dalej intensywne, choć być może podporządkowane dwom centrom osadniczym w Kołudzie Wielkiej i Inowrocławiu (ryc. 67).

Ryc. 67. Kujawy inowrocławskie. Sytuacja osadnicza w fazie D₁-E₃ z zaznaczonymi mikroregionami omówionymi w pracy (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Mikroregion w Kołudzie Wielkiej został już opisany powyżej. W fazie państwowej możemy zauważyć wyraźne zagęszczenie osadnictwa w obrębie brzegów Jeziora Węgiereckiego, przy obecnym stanie wiedzy możliwym jest wyszczególnienie na tym obszarze skupiska osad domniemanych.

Pomimo braku poświadczenia istnienia grodziska w Inowrocławiu, w fazie D₁-E₃ mamy do czynienia z wyodrębnieniem się mikroregionu osadniczego bezpośrednio na terenie dzisiejszego Starego Miasta. Składał się on z opisywanej już osady hutniczej, osady tzw. saliny

oraz kolejnej osady (stanowisko 6 w Inowrocławiu), z czasem również kościoła i cmentarzyska. Na obszarze tym zapewne funkcjonował również gród, który wraz z opisanym zapleczem stanowił przedlokacyjny Inowrocław.

8. Wczesnośredniowieczne szlaki komunikacyjne na terenie Kujaw zachodnich

Według Stanisława Firszt w okresie wczesnego średniowiecza transport rzeczny miał większe znaczenie niż szlaki lądowe. Zwłaszcza w okresie przejścia na masową wymianę towarową – drewno, kopaliny, zboże, ryby itp. (Firszt 1993, s. 92). Na zalesionych terenach Europy środkowo-wschodniej dominujące znaczenie miały szlaki wodne, używane zarówno w komunikacji lokalnej, międzyregionalnej, jak i dalekosiężnej. Szlaki lądowe zaczęły nabierać znaczenia w Europie Środkowo-wschodniej wraz z powstawaniem wczesnych organizacji państwowych. Z początku szlaki o znaczeniu administracyjnym i militarnym były wykorzystywane również jako drogi handlowe (Kurnatowscy 2001, s. 93).

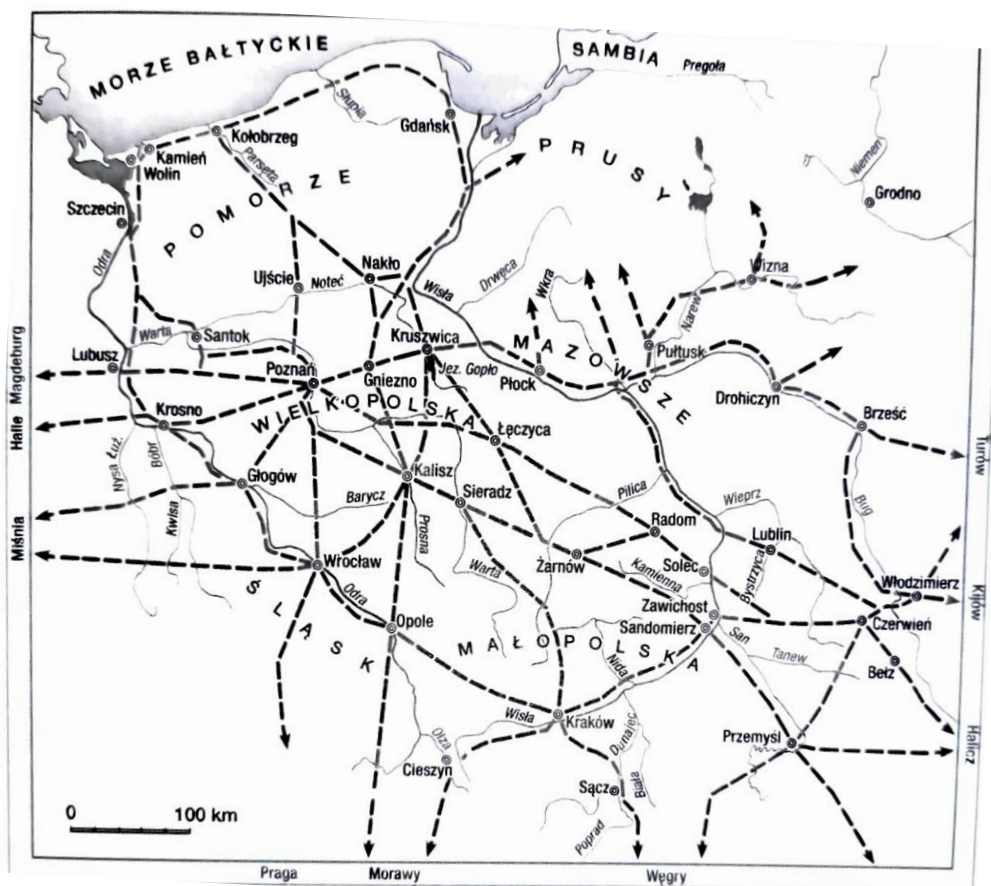
Istotnym czynnikiem funkcjonowania państwa wczesnopiastowskiego (X-XI w.) był handel dalekosiężny zabezpieczający elicie władzy transfer określonych dóbr materialnych (Kurnatowscy 1983, s. 98-99; Chudziak 1997, s. 9) a tym samym zapewniając stabilność władzy. Korzystne położenie Kujaw w stosunku do terytorium wczesnopiastowskiego oraz wykorzystanie sieci wodnej m.in. Noteci, jeziora Gopło czy wreszcie Wisły sprawiło, że na tereny kujawskie napływały towary z różnych stron Europy a nawet Azji.

W rekonstrukcji szlaków nieoceniona jest rola przedmiotów tzw. importów pozyskanych ze stanowisk archeologicznych, będących bezpośrednim dowodem kontaktów i wymiany handlowej (progresywna metoda badawcza dróg lądowych wg Wąsowiczówny (1953)). W celu określenia konkretnych przestrzeni służących za drogi należy przeanalizować badany obszar również pod względem przyrodniczym. Pod uwagę należy wziąć przede wszystkim rzeźbę terenu oraz połączenia sieci wodnej, a także wszelkiego rodzaju naturalne blokady, które uniemożliwiały lub wydłużały drogę, jaką należało przebyć. Opierając się na zasadzie najmniejszego wysiłku (Zipf 1949) możliwym jest wytyczenie prawdopodobnych tras przebiegu szlaków.

Szlaki komunikacyjne zarówno te o znaczeniu lokalnym, jak i interregionalnym pełniły w okresie wczesnego średniowiecza rolę czynnika dynamizującego rozwój stref zasiedlenia. Z jednej strony sieć drożna powstawała mając na celu połączenie danych ośrodków i centrów, przy czym równocześnie warunkowała powstanie w swoim zasięgu nowych siedlisk (Chudziak 1998, s. 11; Siemianowska 2013). Odbiciem w materiale archeologicznym funkcjonowania szlaku handlowego są różnego rodzaju importy, monety, ozdoby oraz przedmioty bezpośrednio związane z handlem, np. wagi i odważniki kupieckie (Chudziak 1997,

s. 13). Rozwój sieci, idący w parze z ogólnym rozwojem sił wytwórczych odbywa się według powszechnych prawidłowości. Sieć komunikacji zaczyna formować się pomiędzy większymi ośrodkami na potrzeby związane z obsługą gospodarki. Zaliczyć tutaj możemy zarówno drogi lokalne, funkcjonujące w obrębie ośrodka i jego zaplecza oraz drogi ponadlokalne (wodne jak i lądowe) łączące różne ośrodki. Następnie powstają szlaki łączące stopniowo główne ośrodki produkcyjne. Bezdrożne pozostają zazwyczaj obszary w strefach pogranicznych, co często ma na celu względy obronne (Berezowski 1975, s. 29-30). Choć i tam powstają szlaki o znaczeniu ponadregionalnym. Jak słusznie zauważa Teresa Dunin-Wąsowicz „produkcja jest przeznaczona dla konsumentów” (Dunin-Wąsowicz 2011, s. 15), tak więc polityka gospodarcza determinowała sieć drożną w okresie wczesnego średniowiecza (Imberdis 1939, s. 414). Jak podaje T. Dunin-Wąsowicz droga handlowa jest funkcją osadnictwa na określonym etapie rozwoju sił wytwórczych. Dlatego, aby poprawnie wytyczać szlaki handlowe, przede wszystkim należy dokonać analizy tła osadniczego (Dunin-Wąsowicz 2011, s. 18). Na podstawie badań dróg funkcjonujących na Lubelszczyźnie w XIII w. można stwierdzić istnienie niezaprzeczalnego związku pomiędzy siecią drożną i osadnictwem. Świadczy o tym zwłaszcza wykorzystanie w ruchu dalekosiężnym systemu dróg regionalnych (szlaki tranzytowe wykorzystują fragmenty dróg lokalnych). Ponadto węzły ważnych dróg, zwykle znajdowały się w pobliżu lokalnych ośrodków wymiany lub głównych przepraw rzecznych (Dunin-Wąsowicz 2011, s. 21).

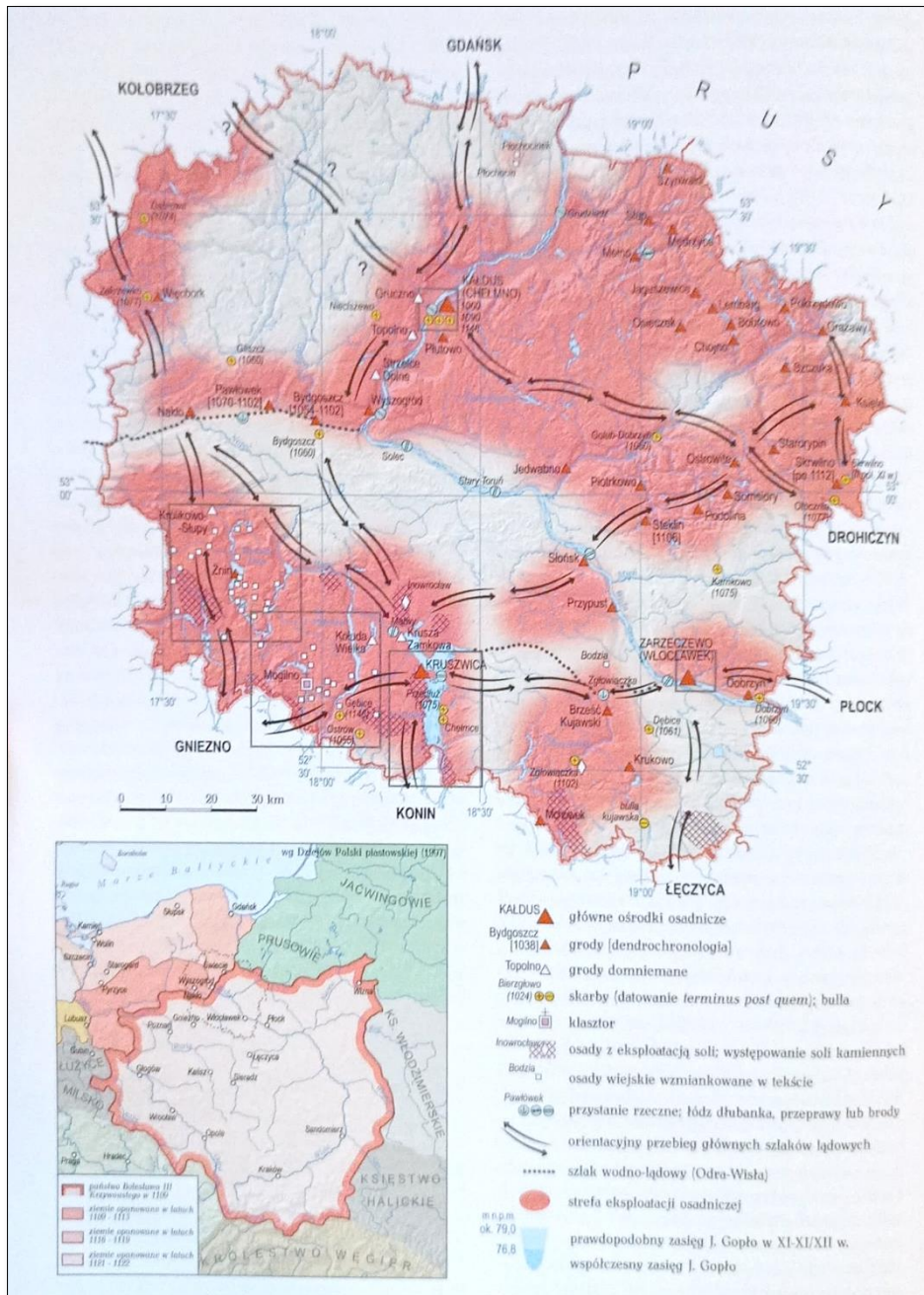
Na terenie Kujaw krzyżowały się dwa ważne szlaki handlowe (ryc. 68). Jednym z nich jest szlak bursztynowy, który prowadził z krajów naddunajskich, przez Bramę Morawską, Kalisz oraz ziemie kujawskie na teren Pomorza i Prus. Swój największy rozkwit szlak bursztynowy przeżywał w okresie rzymskim, jednak funkcjonował nadal w okresie średniowiecza (Bieniak 1947, s. 31). Drugi szlak prowadził z zachodniej Wielkopolski poprzez Kruszwicę, Włocławek, Płock, Brześć i Turów na Ruś do Kijowa (Biskup 1967, s. 95; Bieniak 1947, s. 30-31).

Ryc. 68. Mapa przedstawiająca główne szlaki handlowe na przełomie XII i XIII w. w Polsce [za Teresa Dunin-Wąsowicz 2011, s. 183]

Opracowania orientacyjnego przebiegu szlaków handlowych w obrębie dzisiejszego województwa kujawsko-pomorskiego w okresie wczesnego średniowiecza dokonał W. Chudziak (2017). O ile dla fazy plemiennej nie wyznacza żadnych szlaków lądowych przebiegających przez Kujawy inowrocławskie, to w wiekach następnych obszar ten z Kruszwicą na czele leżał już w prawdziwym centrum komunikacji lądowej (ryc. 69) (Chudziak 2016, s. 134). Stosunkowo szybkie włączenie ziemi chełmińskiej i Pomezanii w orbitę zainteresowań władzy państwowej z pewnością przyczyniło się do reorganizacji sieci komunikacyjnej (Chudziak 1996, s. 9; tenże 1997, s. 10). Z Wielkopolski biegł szlak handlowy przez ziemie kujawską ku Gdańskowi. Najstarsza wzmianka odnośnie jednej z odnóg szlaku pochodzi z XII w. Droga występuje w źródłach pod nazwą: *via mercatorum vel via domini Grimizlavi*. Wiodła ona z Gdańska przez Skaryszewy do Starogardu, dalej przez most na Wierzycy do Świecia. W dalszym biegu znaczyły ją stare komory celne przy grodach kasztelańskich Wyszogrodzie i Bydgoszczy. Z Bydgoszczy kierowała się do Inowrocławia, gdzie zbiegały się również drogi z Wielkopolski i z Polski centralnej. Droga ta, jak sama nazwa

wskazuje miała według S. Weymanna charakter wybitnie handlowy. Do czasu wzrostu znaczenia miast krzyżackich, m.in. w Toruniu i Elblągu droga ta była najważniejszą drogą polską nad Bałtyk (Weymann 1938, s. 98-99).

Ryc. 69. Osadnictwo okresu wczesnopanśtwowego – 4. Ćwierć X – 1. Połowa XI w. (woj. kujawsko-pomorskie) [za Chudziak 2017, s. 134]

W pierwszej połowie XIII w. został ustalony przebieg drogi łączącej Niemcy środkowe z siedzibą Zakonu Krzyżackiego. Wychodziła ona z Gubina, przechodząc przez stare

komory w Krośnie, Zbąszyniu, Buku oraz Poznaniu, dalej przez Gniezno, Trzemeszno, Wielatowo, Mogilno, Strzelno do mostu na Noteci w Kruszwicy. Dalej zapewne przez Radziejów i Brześć dochodziła do Włocławka (Weymann 1938, s. 105).

Według spisu dróg z XIV w. przez Inowrocław biegł również szlak toruńsko-wrocławski, który określany jest w źródle jako *Wratislaviam de Thorun via antiqua* (Weymann 1938, s. 101). Możemy więc stwierdzić, że w okresie wczesnego średniowiecza droga ta również funkcjonowała. Trakt wieś miał przez komory celne w Inowrocławiu, Strzelnie, Powidzu, Pyzdrach, Żerkowie, Pleszewie, Koźminie, Milicz, Trzebnicę i Wrocław, gdzie łączył się z drogami czeskimi i niemieckimi (Weymann 1938, s. 101).

Dzięki znaleziskom importów możliwa jest częściowa rekonstrukcja kontaktów handlowych bądź migracji ludności. Do takich znalezisk należą m.in. znaleziska monet oraz ozdób w skarbach, importy znajdowane na stanowiskach archeologicznych, w tym również pochodzenie materiału budowlanego a nawet analogii architektonicznych (w przypadku kościoła NMP). Pozwalają one określić zarówno z jakich stron importowano produkty ale również skąd pochodziła ludność napływowa (Łosiński 1993; Duczko 2000). Według A. Cofta-Broniewskiej z terenu Kujaw Zachodnich eksportowano m.in. zboże (Cofta-Broniewska 1965, s. 179). Natomiast z Pomorza przewożono m.in. bursztyn, który trafiał do Czech i na Morawy (Dzieduszycki 1991/1992, s. 2).

Mówiąc o kontaktach handlowych należy szczególną uwagę poświęcić znaleziskom archeologicznym. Z racji tego, że obecnie najlepiej opracowanym ośrodkiem jest Kruszwica, w oparciu o zarejestrowane tam importy możliwym jest wytyczenie szlaków handlowych które przebiegały przez Kujawy w okresie wczesnego średniowiecza. Z racji niedalekiej odległości z pewnością i pobliskie ośrodki brały udział w wymianie m.in. z Rusią, skąd pochodziły znalezione w Kruszwicy przęśliki z różowego i fioletowego łupku wołyńskiego oraz sam łupek, rogowe figurki szachowe, sprzączki lirowate i plecione pierścionki brązowe (Cofta-Broniewska 1965, s. 179). Na istnienie kontaktów pomorsko-kujawskich wskazują m.in. znalezione w Kruszwicy wytwory bursztynowe: pierścionki, krzyżyki, wisiorki i bryłki surowca (Cofta-Broniewska 1965, s. 179). Największą rolę odgrywały drogi łączące Wielkopolskę z Kujawami, Pomorze ze Śląskiem i Wielkopolskę z Małopolską (Cofta-Broniewska 1965, s. 180; Dzieduszycki 1991/1992).

Niewątpliwie dużą rolę handlową pełniła też wspomniana już osada „salina” odkryta w Inowrocławiu. Rozwój miejscowego solnictwa i udział w handlu dalekosiężnym dał

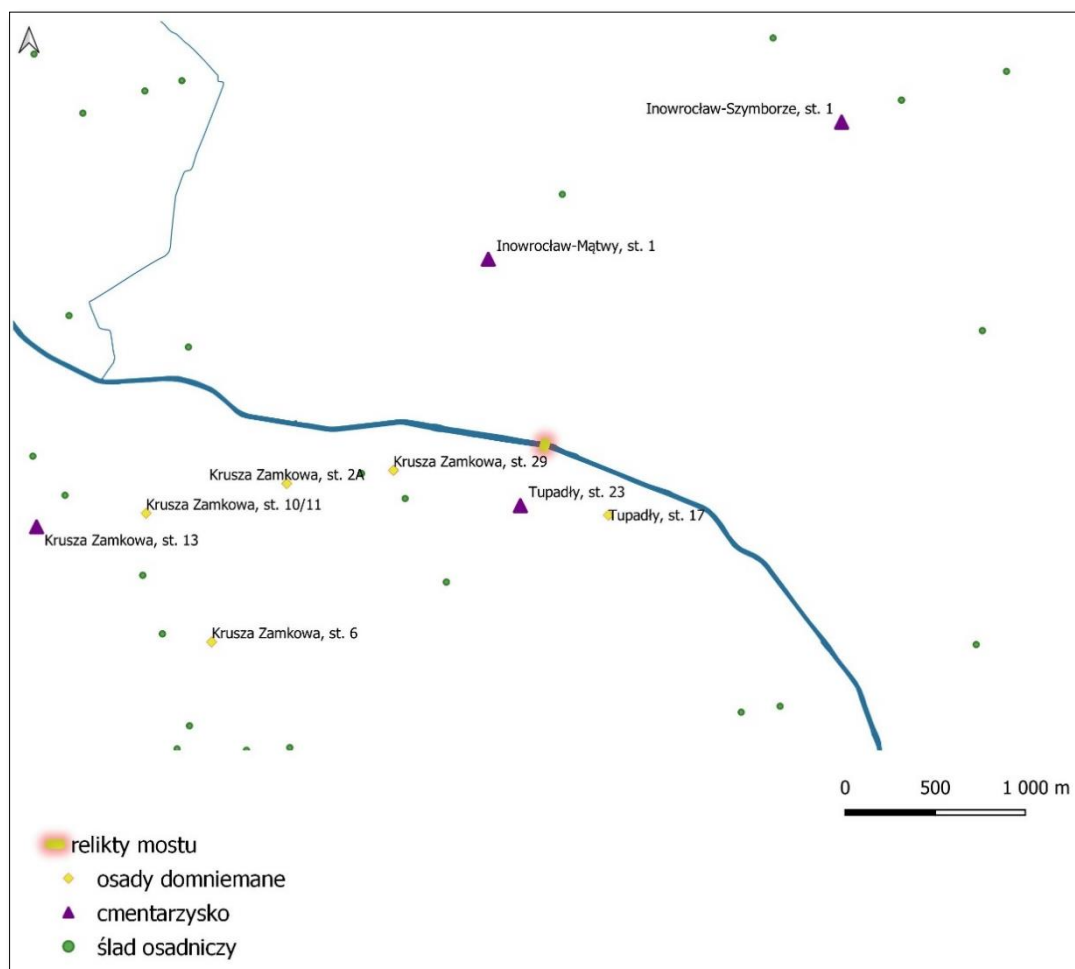
podstawy do rozwoju osadnictwa wokół terenów Inowrocławia, a co za tym idzie powstania w późniejszym okresie miasta lokacyjnego. Handel odgrywał z pewnością niezwykle ważną rolę w życiu mieszkańców przedlokacyjnego Inowrocławia. Dokument z 1185 r. opisuje go jako osadę targową (CDP, tom II, nr 2). Warto zauważyć również, że wczesnośredniowieczny Inowrocław posadowiony był na tzw. guzie inowrocławskim. Ośrodek nie graniczył z żadnym ciekim umożliwiającym bezpośrednio transport drogą wodną. Od rzeki Noteci Inowrocław dzieliło ok. 6 km. Z pewnością, biorąc pod uwagę powyższe informacje, utrudniało to podróżowanie oraz kontakty handlowe. Niemniej jednak to właśnie w tym miejscu założono osadę targową, co musiało warunkować istnienie sieci drożnej, przynajmniej w najbliższym obszarze Inowrocławia.

Ośrodek w Inowrocławiu, pełniący funkcje centralne skupiał w sobie, oprócz siedziby władzy również kościół oraz targ. Okoliczne osady produkcyjne (zajmujące się warzeniem soli oraz hutnictwem), a także pozostałe rozproszone osadnictwo wiejskie, trudniące się zapewne w dużej mierze uprawą roli, składały się na zapewnienie pożywienia oraz podstawowych materiałów potrzebnych do życia. Wytworzone nadwyżki władca mógł przekazać na eksport. Kwestią nierozstrzygniętą pozostaje handel solą z warzelnii w Inowrocławiu. Brak jakichkolwiek źródeł pisanych wspominających wydobycie soli w Inowrocławiu może sugerować o niskiej wydajności produkcji, która zaspokajała wyłącznie potrzeby miejscowej ludności.

Jednym z elementów infrastruktury komunikacyjnej są przeprawy mostowe potencjalnie możliwe do weryfikacji w trakcie badań archeologicznych. Ze względu na stan badań terenowych analiza lokalizacji mostów na obszarze kasztelanii inowrocławskiej może pozostać jedynie w sferze czysto teoretycznej. Na podstawie rozmieszczenia stanowisk archeologicznych możliwe jest wytypowanie miejsc, gdzie w okresie wczesnego średniowiecza z dużą dozą prawdopodobieństwa znajdowały się przeprawy mostowe. Opierając się na źródłach pisanych, archeologicznych oraz posiłkując się informacjami pochodzącymi od mieszkańców, wytypowano osiem punktów terenowych. Ze względu na lokalizację sześciu grodzisk na wyspach lub półwyspach można domniemywać, że w tych miejscach istniały przeprawy mostowe, które zapewniały komunikację z drugim brzegiem określonego akwenu. Jak dotąd nie udało się tego jednak potwierdzić w materiale archeologicznym.

Jedyną zweryfikowaną przeprawą na terenie Kujaw Zachodnich jest most na rzece Noteci w Mątwach poświadczony w źródłach pisanych, w bulli papieża Celestyna III z 1193

r. (ryc. 70). Zlokalizowano go w strefie podmokłej doliny i stanowił zapewne element infrastruktury połączenia komunikacyjnego pomiędzy Inowrocławiem a Kruszwicą.

Ryc. 70. Lokalizacja mostu na rzece Noteć (obecnie Inowrocław) wraz z sytuacją osadniczą w okresie fazy państwowej (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

Odkryte konstrukcje składały się z pionowych bali i łączących ich belek. Całość występowała na odcinku kilkudziesięciu metrów. Niestety datowanie konstrukcji zostało oparte jedynie na brązowym odważniku wczesnośredniowiecznym znalezionym w torfie. Ze względu na silne przeobrażenie obszaru, na którym zarejestrowano występowanie konstrukcji drewnianych, obecnie szanse odnalezienia pozostałości mostu są nikłe.

Kolejna przeprawa wpisująca się swoim położeniem w układ szlaków komunikacyjnych Kujaw Zachodnich mogła znajdować się w Pakości, za linią Noteci. W okresie wczesnego średniowiecza związana była z główną drogą prowadzącą z

Wielkopolski. Pierwsze wzmianki o osadzie targowej w tym miejscu pochodzą z 1243 r.. Co ciekawe źródła wskazują, że osada znajdowała się na wyspie zlokalizowanej na rzece Noteci. Natomiast w 1258 r. książę kujawski Kazimierz wybudował tu zamek (Kabaciński 1978, s. 49), co wskazuje na rangę i znaczenie Pakości w tym czasie. Według Włodzimierza Jastrzębskiego w okresie wczesnego średniowiecza na obszarze Pakości funkcjonowały dwa grody, osady otwarte oraz trzy przeprawy (Jastrzębski red. 1978). Brak jednak potwierdzenia tego stanu rzeczy materiale archeologicznym i dokumentacji konserwatorskiej. Należy jednak zauważyć, że mapa autorstwa Gilliego z pocz. XIX w. przedstawia Pakość jako wyspę (ryc. 71). Obecnie na mapach lidarowych również można dostrzec pierwotny bieg koryta Noteci (ryc. 72). Możliwe więc, że w tym miejscu istniały co najmniej dwie potencjalne przeprawy mostowe łączące osadę targową na wyspie z terenami leżącymi na wschód i zachód od doliny Noteci.

Ryc. 71. Mapa Gilliego. Pakość z pierwotnym biegiem Noteci na wschodzie i małym ciekim na zachodzie (1804)

Ryc. 72. Pakość. Zarys dawnego biegu koryta Noteci (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

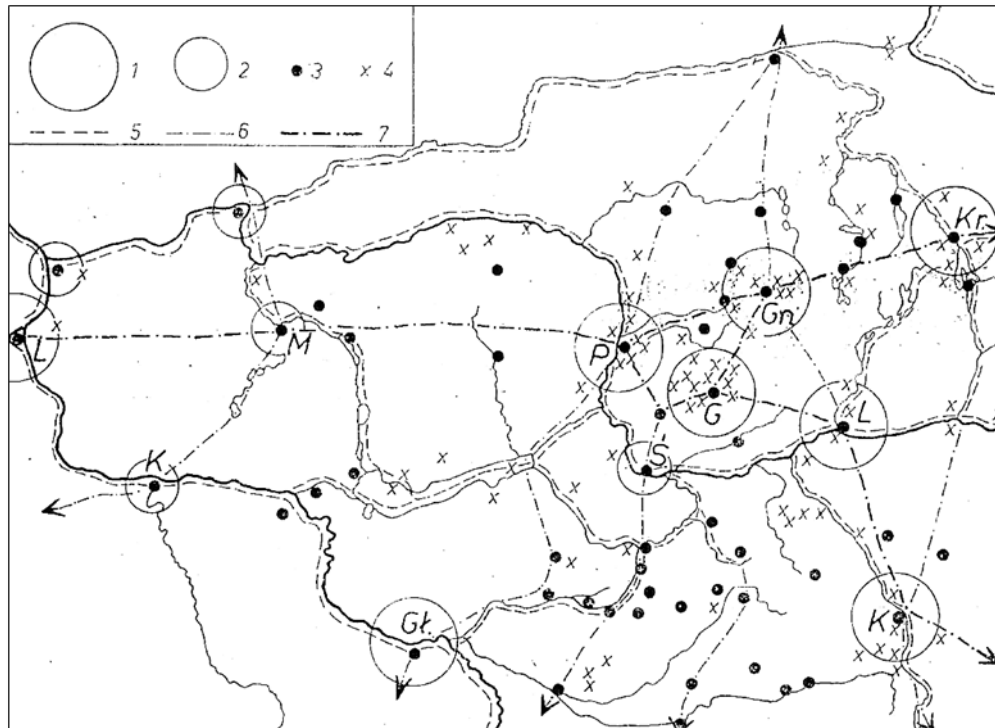
Dalsze badania nad przeprawami w obrębie Kujaw inowrocławskich wymagają terenowych badań weryfikacyjnych. Należy jednak mieć na uwadze, że pozostałości istniejących niegdyś konstrukcji mogły ulec znacznemu zniszczeniu na skutek melioracji i skanalizowania cieków wodnych, orki, żeglugi barek oraz na skutek oddziaływania czynników środowiskowych (eutrofizacji akwenów). Niewątpliwie należy w przyszłości przeprowadzić dodatkowe badania mające na celu lokalizację ewentualnych pozostałości konstrukcji mostowych m.in. w Kołudzie Wielkiej czy Dźwierzchnie, skąd pochodzą informacje o drewnianych palach usytuowanych w najbliższym sąsiedztwie grodzisk.

Wielu badaczy podnosiło już kwestię, że aby wyznaczyć sieć drożną należy również dokonać analizy map geologicznych i gleboznawczych (Lombard 1953, s. 9-10; Dunin-Wąsowicz 2011, s. 20). O przebiegu trasy dróg średniowiecznych decydowały zazwyczaj warunki terenowe (Bienias 1997, s. 34). Kształtowanie się nowych szlaków odbywało się w miarę potrzeb związanych przeważnie z kwestiami militarnymi. Polegało ono na torowaniu przejścia i karczowaniu lasu. Drogi nie miały stałego torowiska. Powszechne było występowanie kilku równoległych tras, biegnących obok siebie, zbiegających się dopiero przy przewężeniach jak np. przeprawy wodne (Rosset 1974, s. 27).

Ze względu na warunki klimatyczne żegluga była możliwa w okresie letnim, jesiennym i częściowo wiosennym. Zimą i wczesną wiosną rzeki i jeziora były skute lodem, co wykluczało ich wykorzystywanie jako dróg wodnych. Jednak zamrznięta rzeka była dogodnym i łatwym szlakiem komunikacyjnym, co nie wyklucza wykorzystywania cieków również w okresach zimowych (Firszt 1993, s. 92). Drugim utrudnieniem był brak połączeń

wodnych między poszczególnymi rzekami i jeziorami (Firszt 1993, s. 92-93; Danielewski 2011, s. 42). Rozwiązaniem tego problemu było powstanie przewłok na głównych trasach żeglugowych. Przykładem przemieszczania łodzi drogą lądową między ciekami jest przewłoka na szlaku Warta-Gopło, głównej osi komunikacyjnej omawianego regionu na linii północ-południe (Kowalenko 1952). Podobną funkcję mógł pełnić ciąg rynien na linii Jeziora Pakoskiego.

Według Zofii i Stanisława Kurnatowskich zarówno w pradziejach, jak i w okresie wczesnego średniowiecza ze względu na pokrycie kraju (prawie całkowite) szatą leśną, szlaki wodne sprawowały podstawową rolę komunikacyjną (Kurnatowscy 1996, s. 117). Choć we wczesnym średniowieczu intensyfikacja wykorzystywania terenów pod pola uprawne doprowadziła do powstania lokalnych dróg lądowych, to jednak w przypadku grodów usytuowanych nad akwenami rola szlaków wodnych nie uległa zmniejszeniu (ryc. 73) (Kurnatowscy 1996, s. 119). Stan wód przed melioracji dokonanej w przeciągu dwóch ostatnich stuleci dawał o wiele lepsze możliwości wykorzystywania cieków wodnych, zwłaszcza do komunikacji lokalnej (Kurnatowscy 1996, s. 117). Przeprowadzone melioracje tj. przekopanie kanałów czy uregulowanie rzeki Noteci, w wysokim stopniu przyczyniło się do obniżenia lustra wody w jeziorach, jak również do zmniejszenia zasobów wód gruntowych oraz do ich obniżenia. Melioracje torfowisk i wycięcie lasów łągowych przyczyniło się do zaniku naturalnych zbiorników retencyjnych (Kuciński 1956, s. 19). W okresie wczesnego średniowiecza szlaki wodne stanowiły nie tylko osie wytyczające pierwotne kierunki ekspansji tworzącego się państwa, lecz również sieć wzajemnych powiązań powstających punktów węzłowych – grodów – w jego centrum i otaczających je skupisk osadniczych (Kurnatowscy 1996, s. 120). Dobrym przykładem tego może być ośrodek w Kruszwicy, który nie był w stanie zaspokoić potrzeb mieszkańców dotyczących chociażby podstawowych potrzeb żywieniowych, co warunkowało rozwój handlu i powstawanie osad targowych (Dzieduszyccy 1988, s. 49-50).

Ryc. 73. Schemat ważniejszych połączeń wodnych i lądowych Wielkopolski w X-XI w. [za Kurnatowscy, 1983, s. 98].

Legenda: 1- okręgi grodowe szczebla stołecznego, 2 – okręgi grodowe szczebla lokalnego usytuowane w ważniejszych punktach strategicznych i komunikacyjnych, 3 – gród datowany na fazę D, - 4 – skarb srebrny datowany na okres od końca IX do 1038 r., 5 – połączenia wodne, 6 – szlaki lądowe o znaczeniu wewnątrzpaństwowym, 7 – szlaki lądowe o znaczeniu międzypaństwowym lub najważniejsze połączenia wewnątrzpaństwowe

Grody musiały zatem opierać się również na towarach dostarczanych z dalszych terenów, co umożliwiło tworzenie sieci dróg lądowych (Kurnatowscy 1983; 1996, s. 120). Ich powstanie warunkowały przede wszystkim potrzeby administracyjne i militarne (Kurnatowscy 1996, s. 121). Lokalizacja grodów przy ciekach wodnych miała również na celu kontrolę transportu i komunikacji (Firszt 1993, s. 94).

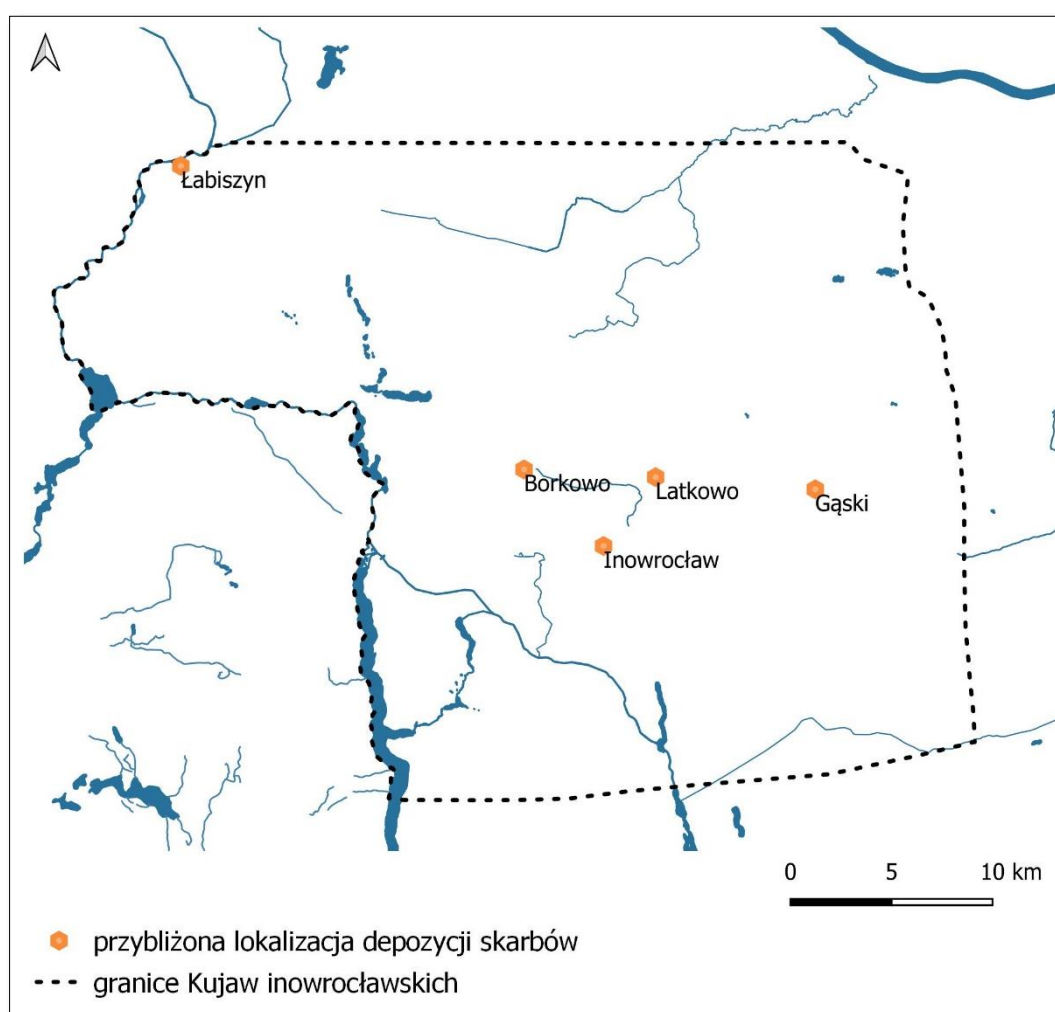
Ważnym elementem infrastruktury komunikacyjnej były komory celne. Ich powstanie w okresie państwowym warunkowało zmianę przebiegu niektórych dróg, zwłaszcza o handlowym znaczeniu. Według Stefana Weymanna system celny mógł działać, gdyż uzupełniał go obowiązek używania pewnych przepisanych przez władzę państwową dróg celnych. I tak w epoce piastowskiej kupcy mieliby być zobowiązani do posługiwania się tylko drogami uznanymi przez panującego za dozwolone, a wszelkie przypadki używania innych dróg przez kupców uznawano za przestępstwo celne (Weymann 1938, s. 1-2). Należy zwrócić

uwagę, że dawniej cło pobierano w komorach granicznych ale i tych rozlokowanych wzdłuż traktów kupieckich (Weymann 1938, s. 1). Opłaty pobierano m.in. na mostach i groblach, przewozach rzecznych ale i przy skrzyżowaniach dróg oraz na targach (Weymann 1938, s. 3-4, 13). Według S. Weymanna ponad 250 komór celnych piastowskich jest wspomnianych w źródłach pisanych (Weymann 1938, s. 86). Jednak niewątpliwe mogło ich być więcej. Na dowód przytacza umowę celną krzyżacko-kujawską z 1252 r., która wymienia z nazwy 17 kujawskich komór książęcych, dodając, że w obrębie księstwa kujawskiego istniał szereg komór celnych, stanowiących uposażenie instytucji kościelnych (Weymann 1938, s. 87-88). Jak dotąd w trakcie badań archeologicznych prowadzonych na terenie Kujaw Zachodnich nie odkryto pozostałości żadnego obiektu tego rodzaju.

Dużą rolę Kujaw w handlu poświadczają również znaleziska srebrnych depozytów tzw. skarby. Ich lokalizacja uwzględniana jest również w przypadku rekonstrukcji szlaków komunikacyjnych. W literaturze można wyróżnić dwie przyczyny deponowania skarbów. Jak podaje Jacek Kowalewski pierwsza interpretacja, niemająca charakteru ekonomicznego dotyczy gromadzenia i deponowania kruszcu srebrnego w celu praktyk obrzędowych o charakterze magiczno-religijnym. Jak wielokrotnie podkreślano w literaturze, ważną rolę pełni również kontekst mentalny danej epoki (Kowalewski 2001, 2006; Wrzosek 1994; Radomski 1999). Druga teoria mówi o deponowaniu skarbów czasowo, z zamiarem odzyskania w przyszłości ukrytych dóbr (Kowalewski 2001, s. 60). Okres kształtowania się państwa polskiego był czasem niepokoju i walk o terytorium. Niepewna sytuacja polityczna mogła skłaniać do tymczasowego chowania posiadanych dóbr materialnych.

Z samego obszaru Kujaw inowrocławskich, wg dokumentacji archeologicznej pochodzi pięć skarbów srebrnych datowanych na okres wczesnego średniowiecza (Łabiszyn, stan. 16, Inowrocław, stan. 10 oraz dwa również z Inowrocławia o nieznaney bliższej lokalizacji; Gąski, stan. 18), a także jeden skarb brązowy (Łatkowo, stan. 37). Niestety w przypadku czterech z nich (skarby z Inowrocławia i Łabiszyna) nie jest możliwy do ustalenia kontekst depozycji. Ze względu na przypadkowe odkrycia obu skarbów i brak dokumentacji terenowej, lokalizacja ich znalezienia jest mocno przybliżona. Skarb z Gąsek natomiast został zarejestrowany podczas badań wykopaliskowych w sąsiedztwie osady otwartej. W literaturze przedmiotu wymieniane są jeszcze skarby srebrne z Borkowa oraz dwa kolejne z Inowrocławia (ryc. 74) (FMP 2017, s. 270-274). Niestety brak o nich jakichkolwiek informacji w dokumentacji konserwatorskiej. Monety występujące w skarbach znajdujących na terenie Kujaw napływały tu z różnych kierunków. Dirhemy arabskie stanowiące zasadniczy trzon

depozytu z Gąsek dostał się na teren Kujaw od wschodu, zapewne drogą prowadzącą ze Słońska. Większość monet zachodnioeuropejskich transferowana była na te tereny bezpośrednio z Wielkopolski (denary bite w Niemczech, Anglii, Danii, Bizancjum, Czechach i na Węgrzech). Prawdopodobnie część srebra napływającego na Kujawy była transferowana dalej szlakami lądowymi głównie w głąb ziemi chełmińskiej i Mazowsza (Chudziak 2017, s. 139). Analiza rozkładu przestrzennego omawianych depozytów wskazuje na ich związek ze szlakami. Charakterystyczne jest, że z centrum omawianego regionu – Inowrocławia, gdzie schodziły się drogi lokalne pochodzą co najmniej trzy znaleziska tego rodzaju.

Ryc. 74. Znaleziska skarbów datowanych na okres wczesnego średniowiecza z obszaru Kujaw inowrocławskich (oprac. M. Freygant-Dzieruk)

9. Rozwój osadnictwa w rejonie Inowrocławia w okresie wczesnego średniowiecza

Analiza źródeł archeologicznych z rejonu Inowrocławia wskazuje, że obszar ten w okresie plemiennym posiadał silnie rozwinięte osadnictwo grodowe, którego początki mogą sięgać 2 poł. VIII w. (Kościelec Kujawski). Na podstawie analizy ceramiki naczyniowej i datowań radiowęglowych sądzić należy, że ich zasadniczy rozwój przypada na okres od końca IX do początków 2 połowy X wieku (Borkowo, Ostrowo, Gąski). Na tym tle nie jest oczywista rola grodziska w Liszkowie, które mogło być waloryzowane w kategoriach mityczno-magicznych. Jak zauważa Gerard Labuda podbój Piastów zastawał wchodzące później w skład monarchii ogólnopolskiej ziemie na różnym stopniu rozwoju ekonomiczno-społecznego i politycznego. Niektóre z nich, w tym Kujawy, przeszły przez etap wewnętrznego scalania, czego archeologicznym świadectwem może być zwartość terytorialna struktur osadniczych występujących na tym obszarze (Labuda 1989, s. 63).

Należy zauważyć, że rozmieszczenie grodów wykazuje regularny układ pierścieniowaty. Są one bowiem położone mniej więcej w równych odległościach od siebie mierząc w prostej linii (ok. 10 km)⁸³. Szczegółowa funkcja tych grodów nie jest jasna. Z reguły wiąże się je jednak z etapem ustroju wodzowskiego, traktując je jako miejsca konstytuujące lokalne wspólnoty (Chudziak 2017). Z każdym z nich związane było bogate zaplecze osadnicze widoczne w licznych pozostałościach osiedli wiejskich tzw. otwartych. Wynika z tego, że grody z tego okresu stanowiły miejsca centralne kolektywnie działających wspólnot opolnych. Ich archeologicznym odzwierciedleniem są mikroregionalne skupiska osadnicze związane z poszczególnymi ośrodkami grodowymi. Największe zagęszczenie osad wyraźnie nawiązujących do sieci hydrograficznej udokumentowano w rejonie Gąsek.

Z całą dozą pewności można wnioskować, że ośrodki grodowe oddziaływały na siebie wzajemnie na wielu płaszczyznach. W mniejszym bądź większym stopniu utrzymywały ze sobą kontakty oparte na gospodarce rolnej, rybołówstwie oraz hodowli zwierząt. Tak wysoce rozwinięte osadnictwo w obszarze Kujaw inowrocławskich mogło być predystynowane, zapewne nie tylko żyznymi glebami, ale i przede wszystkim szlakami komunikacyjnymi, przebiegającymi przez ten region. Właśnie w centrum przecięcia się szlaków, otoczonym

⁸³ Wyjątkiem są grodziska w Gąskach i Ostrowie, które znajdują się w odległości niecałych 5 km od siebie. Największa odległość między grodziskami mierząc po obwodzie występowania obiektów znajduje się między Gąskami a Ostrowem Krzyckim ok. 16 km. Być może w „połowie drogi” znajdował się jeszcze jeden gród, który został zniszczony. Dodatkowo w pierścień grodzisk idealnie wpasowuje się domniemane grodzisko w Dźwierzchnie.

pierścieniem grodów, rozwijała się osada targowa, późniejszy przedlokacyjny Inowrocław. Organizacja grodowa na tym obszarze z pewnością stanowiła załączek późniejszej kasztelanii.

Na podstawie analizy struktur osadniczych z okresu plemiennego, można stwierdzić, że ekspansja państwa piastowskiego miała olbrzymie konsekwencje dla tego obszaru. Dotychczasowe struktury osadnicze zostały mocno przeobrażone. Jak wykazały badania archeologiczne osadnictwo grodowe tak charakterystyczne dla końca IX i 1. poł. X wieku praktycznie zanikło (faza D₀). Świadczą o tym ślady spalenizny, zarejestrowane na kilku grodziskach. Mogą one być świadectwem granic wpływów księcia Mieszka I. Jedyne grodzisko, które przetrwało w 2. poł. X wieku to ośrodek w Kołudzie Wielkiej użytkowany jeszcze w czasach Bolesława Chrobrego. Mógł on zostać aneksowany przez najeźdźców z ziemi gnieźnieńskiej i stanowić bastion do dalszych wypraw na wschód i północ.

Na okres od 2. poł. X w. do XI wieku przypada zwiększenie liczby osad tzw. otwartych. Okres panowania Piastów to też moment pojawienia się inhumacji, zjawiska odzwierciedlonego na licznych cmentarzyskach szkieletowych, występujących zwłaszcza w okolicy Mątew. Powstawanie nowych mikroregionów osadniczych, składających się wyłącznie z osad pokazuje zmiany polityczne i społeczne, które nastąpiły wraz z panowaniem Piastów. Wymienić tu można chociażby obszar Jeziora Węgiereckiego czy okolice Parchanek.

Należy też zadać pytanie w jakim stopniu wpływ na rozwój osadnictwa w omawianym regionie Kujaw w okresie ekspansji państwa piastowskiego, miał ośrodek w Kruszwicy. Niewątpliwie stanowił on największe centrum osadnicze tego regionu. Połączenie z południem i północą drogą wodną przez Gopło wydaje się najlepszym sposobem komunikacji w czasach, gdy lądowa infrastruktura komunikacyjna była słabo rozwinięta. Z pewnością istniały stałe kontakty handlowe między Kruszwicą a Inowrocławiem. Jak podają wyliczenia A. Cofty-Broniewskiej i W. Hensla, mieszkańców Kruszwicy było zbyt wielu, by wyżywić wszystkich mieszkańców wyłącznie dzięki uprawie okolicznych pól (Dzieduszycka, Dzieduszycki 1988, s. 48-50). Sytuacja ta z pewnością warunkowała uczestnictwo tego ośrodka w handlu lokalnym.

Zakładamy, że w tym czasie musiało już również rozwijać się osadnictwo na terenie dzisiejszego Inowrocławia w okolicach Bazyliki Mniejszej Imienia NMP⁸⁴. Obecny stan badań nie pozwala stwierdzić, czy znajdowała się tu osada czy gród, ale jeśli Inowrocław z czasem stał się ośrodkiem kasztelańskim, to można skłaniać się ku temu drugiemu pogładowi.

⁸⁴ Istnieje wśród mieszkańców legenda mówiąca o tym, że św. Wojciech zatrzymał się w tym miejscu w drodze z Gniezna do Prus.

Pod koniec XII w. zapewne miało miejsce rozpoczęcie, jak się zdaje, największego przedsięwzięcia budowlanego przedlokacyjnego Inowrocławia, tj. budowy wspomnianego kamiennego kościoła. Nie wykluczone, że w Inowrocławiu funkcjonowała wcześniej drewniana budowla sakralna, jednak do tej pory nie znaleziono źródeł archeologicznych mogących potwierdzić tę hipotezę. Z uwagi na jej duże, jak na ówczesne czasy rozmiary oraz potencjalne istnienie w pobliżu siedziby książęcej można domniemać, że właśnie w XII w. powstała kasztelania inowrocławska. Początkowo zwierzchnictwo Kościoła sprawowane było przez biskupstwo gnieźnieńskie, a później Kruszwicę. Co ciekawe majątki „inowrocławskie” należały nie do Kruszwicy a do m.in. oddalonych norbertanek strzeleńskich⁸⁵.

Jak się wydaje, to bunt kruszwiczian przeciwko Władysławowi Hermanowi, doprowadzający do spalenia grodu i odcięcia ośrodka od wsparcia władcy, był kluczowy dla rozwoju przedlokacyjnego Inowrocławia. Po upadku centrum kruszwickiego, Inowrocław mógł zająć jego miejsce i zyskać na znaczeniu politycznym w regionie. Najstarsza zachowana nazwa miasta *In Novo Wladislaw* ma nawiązywać właśnie do imienia Władysława. Herby obydwu centrów również mocno nawiązują do siebie. W herbie Kruszwicy znajduje się drzewo zidentyfikowane jako grusza. Takie samo, jakie umieszczono w najstarszym, znanym herbie Inowrocławia. Może to być nawiązanie do zależności jakie w przeszłości miały miejsce między tymi dwoma ośrodkami. Dopiero co wybudowany kościół NMP został „porzucony” na obrzeżach miasta. Nowe miasto założono na surowym korzeniu na południe od świątyni, która nie została objęta murami miejskimi. Po lokacji Inowrocław nadal był siedzibą książęcą, i z pewnością znaczenie tego ośrodka zostało wzmocnione poprzez lokację miasta.

⁸⁵ CDP, tom II, nr 32.

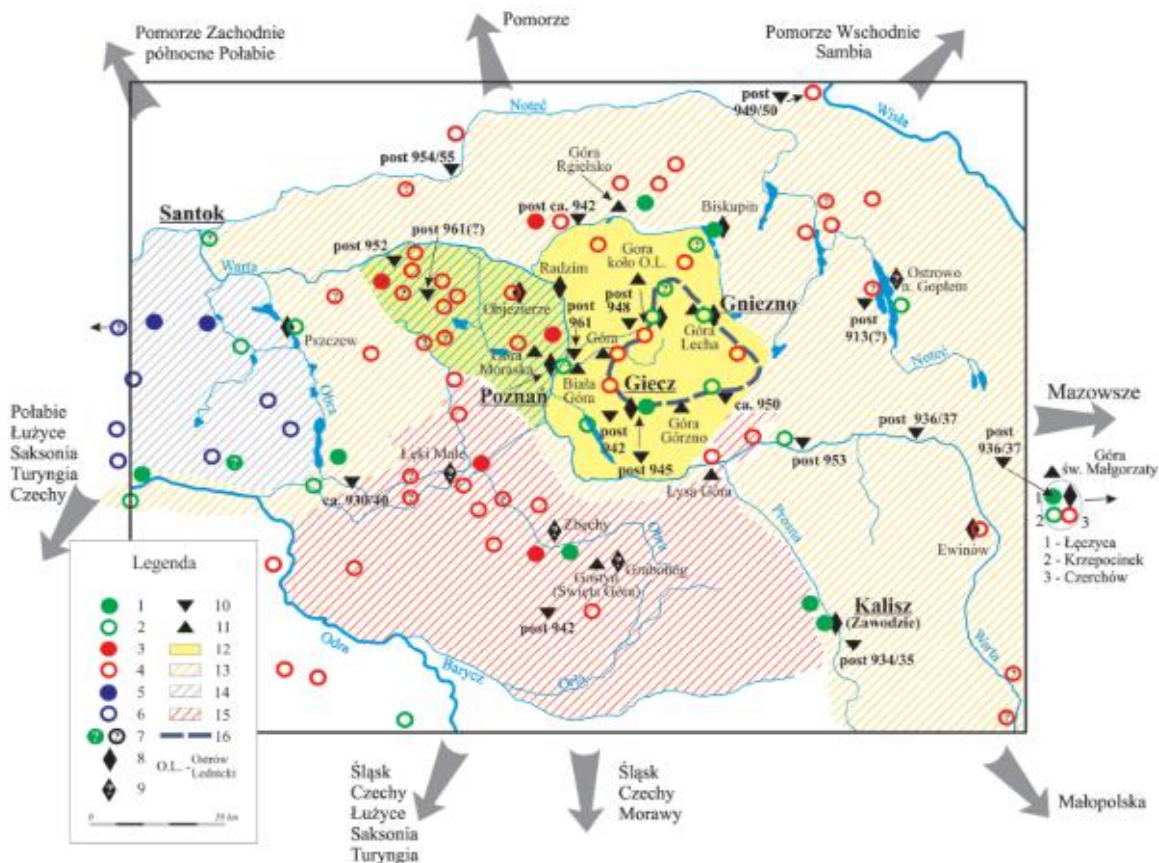
10. Problem kształtowania się kasztelanii inowrocławskiej na tle przemian społeczno-politycznych państwa Piastów

Kujawy szczególnie ważną rolę odgrywały już w X wieku. Po pierwsze, żyzność czarnoziemów sprzyjała rozwojowi rolnictwa, a tym samym zapewniała wyżywienie większej liczby ludności. Znaczna liczba jezior (ciąg jezior ostrowskich, jezioro Tuczo, Gopło sięgające aż po dzisiejsze Mątwy, dzisiaj już nieistniejące jeziora w Ostrowie pod Gniewkowem, czy w Dźwierzchni) oraz ciek wodny z Notecią na czele, zapewniały nie tylko szybką i sprawną komunikację, zarówno w stronę Odry jak i Wisły, ale i dostęp do wody pitnej i pożywienia (ryby). Po trzecie, istnienie licznych źródeł solnych (Słońsk, Inowrocław, Zgłowiączka) również wpływało na wzrost znaczenia gospodarczego ziem kujawskich (Skibiński 1930-1931, s. 313; Siemianowska, Pranke 2014). Mieszkańcy ośrodków, zwłaszcza kruszwickiego⁸⁶ byli w stanie nie tylko zadbać o swoje dobro, ale dzięki wyprodukowanym nadwyżkom pożywienia, czy wyspecjalizowanej produkcji rzemieślniczej, mogli uczestniczyć w handlu zarówno o lokalnym, jak i dalekosiężnym znaczeniu.

Kujawy były niezbędnym zwornikiem państwowości polskiej. Dzięki swemu sąsiedztwu z nadbałtyckimi ziemiami stanowiły swego rodzaju pomost na północnym odcinku dla Pomorza i Prus. Według Janusza Bieniaka panowanie Piastów na Mazowszu i Pomorzu Wschodnim mogło rozwinąć się jedynie z obszaru Kujaw (Bieniak 1947, s. 27), gdyż pogranicze pomorsko-wielkopolskie niemal całkowicie pokrywały lasy i pas bagien nadnoteckich. Z tego powodu ekspansja na północ mogła odbywać się tylko przez „bramę kujawsko-chełmińską” (Bieniak 1947, s. 32).

Jak wykazuje M. Kara obszar Kujaw inowrocławskich miał znajdować się w strefie tzw. kolaboracji z państwem piastowskim (ryc. 75). Tereny mogły zostać inkorporowane do państwa piastowskiego najpóźniej około połowy X w. (Kara 2019, s. 120).

⁸⁶Janusz Bieniak uważał, że w okresie średniowiecza w „kompleksie kruszwickim” było 41 grodów, z czego większość datowanych na XI wiek. Co więcej, badania cmentarzysk wykazały znaczny stan zamożności ówczesnej ludności (Bieniak 1947, s. 30). Dzisiaj trudno jest zgodzić się z powyższymi tezami Bieniaka. Na podstawie dostępnej dokumentacji wątpliwe jest istnienie w „kompleksie kruszwickim” aż 41 grodów, biorąc nawet pod uwagę szersze ramy chronologiczne. Co więcej, inwentarz grobowy nie odzwierciedla zamożności mieszkańców, lecz zwyczajnie pogrzebowe i rytuały religijne lokalnej społeczności. Warto zauważyć, że wyposażenie grobowe na cmentarzyskach chrześcijańskich jest często uboższe niż na cmentarzyskach pogańskich, gdyż wiązało się to z wyznawaną wiarą i panującą doktryną religijną. Niewątpliwie zasoby naturalne obszaru dawały zamieszkałej tu ludności możliwość wyżywienia i zarobku.

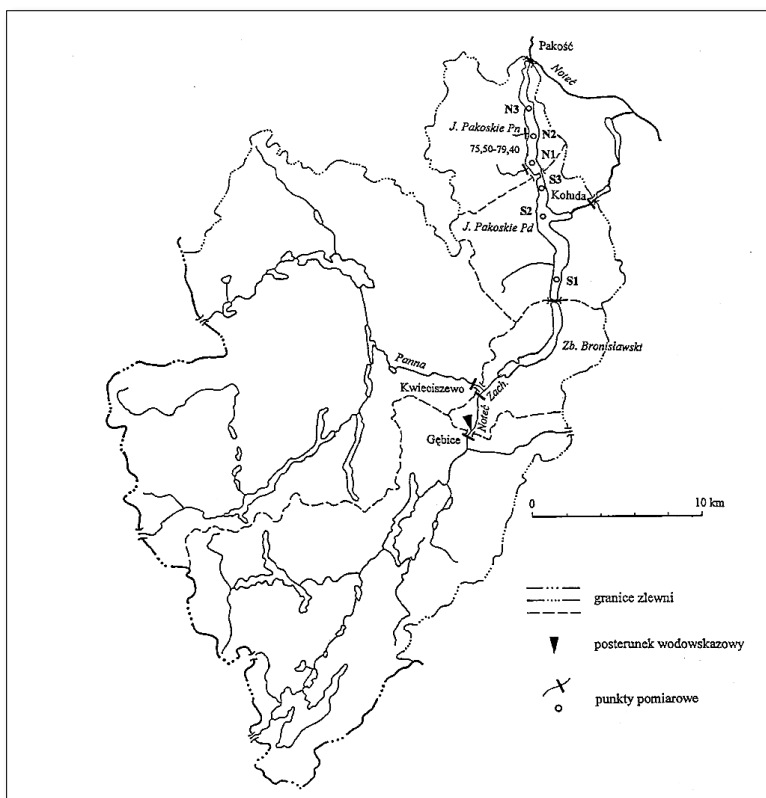

Ryc. 75. Grodziska i domniemane miejsca obrzędowo-kultowe z fazy C (koniec IX – 1. poł. X w.) oraz z fazy D₀ (1 poł. X w. – pocz. 2. poł. X w.) wraz z najstarszymi w dorzeczu Warty wczesnośredniowiecznymi skarbami srebra siekanego, na tle usatlnego archeologicznie zasięgu najstarszej domeny Piastów (1 poł. X - pocz. 2 poł. X w.) zasięgu obszarów powiązanych politycznie z wymienioną domeną (tzw. strefa kolaboracji) oraz zasięgu ziem podbitych przez Piastów najpóźniej około połowy X w. [za Kara 2019, s. 120].

Legenda: 1 – gród funkcjonujący po roku 950, zbudowany w starszych fazach wczesnego średniowiecza; 2 – gród funkcjonujący po roku 950, zbudowany w końcu IX lub na początku X w.; 3 – gród przestający funkcjonować najpóźniej około połowy X w., zbudowany w starszych fazach wczesnego średniowiecza; 4 – gród z końca IX – 1 połowy X w. lub z 1. połowy (zasadniczo 2. ćwierci) X – początku 2. połowy X w. (te ostatnie tylko w obrębie centralnej Wielkopolski, przede wszystkim Wysoczyzna Gnieźnieńska); 5 – gród przestający funkcjonować najpóźniej na przełomie X i XI w., zbudowany w starszych fazach wczesnego średniowiecza; 6 – gród przestający funkcjonować najpóźniej na przełomie X i XI w., zbudowany w końcu IX lub na początku X w.; 7 – chronologia niepewna; 8 – domniemane miejsce obrzędowo-kultowe; 9 – jak wyżej, lecz chronologia niepewna; 10 – skarb dirhemów z metryką ukrycia; 11 – domniemana góra sakralna z historyczną lub obecną nazwą własną; 12 – zasięg najstarszej domeny patrymonialnej Piastów wraz z tzw. segmentem poznańskim przyłączonym do domeny w 1. Połowie X w. (obszar szrafowany); 13 – strefa tzw. kolaboracji

z władztwem piastowskim (tereny inkorporowane przez Piastów najpóźniej około połowy X w.); 14 – jak wyżej, lecz inkorporacja dopiero około X/XI w.; 15 – strefa podbojów piastowskich (tereny inkorporowane najpóźniej około połowy X w.); 16 – tzw. gnieźnieński układ (łańcuch) grodów z fazy D₀ (w tej grupie tylko Giecz zbudowany w IX w.)

Warto zauważyć, że ekspansja Piastów na Kujawy odbywała się zapewne, przynajmniej w pierwszym okresie, drogą wodną. Swoją zlewnią Jeziora Pakoskie sięgają w stronę południowego-zachodu, skąd najpewniej miała miejsce penetracja militarna i polityczna z ziemi gnieźnieńskiej (ryc. 76). Gród w Kołudzie Wielkiej idealnie nadawał się więc jako przyczółek dla dalszej eksploatacji Kujaw, co potwierdza jego datowanie zarówno na czasy plemienne jak i państwowe. Przejęcie we władanie Kruszwicy i budowa grodu w latach 70-tych X wieku z pewnością nie tylko umocniło panowanie Piastów na Kujawach, ale dało możliwość wykorzystania istniejących już, rozwiniętych struktur produkcyjnych, m.in. pracowni szklarskich, warzelnii soli, warsztatów garncarskich (Hensel, Broniewska 1978; Sawicka 2023, s. 244), dających możliwości dalszego rozwoju i dostępu do nowych szlaków handlowych. Jak podaje W. Hensel i A. Cofta-Broniewska do Kruszwicy przybijały m.in. korabie, jedne z większych statków (Hensel, Broniewska 1961, s. 81, 115). Z późniejszego okresu znana jest również z okolic Kruszwicy wieś służebna Korabniki, w której mieszkańcy trudnili się budową łodzi (Danielewski 2011, s. 45).

Ryc. 76. Zlewnia Jezior Pakoskich [za Jańczak, Kowalik, Sziwa, 1994, s. 118]

Kryzys monarchii wczesnopiastowskiej, który nastąpił po 1034 r. doprowadził do powstania przeciwko władzy i Kościołowi. Wyprawa Brzetysława czeskiego siejąca spustoszenie w 1039 r. ominęła w dużej mierze Kujawy (Hensel, Broniewska 1961, s. 86; Anonim 1968, s. 46). Stały się one jedną z głównych części składowych odbudowanego około 1041 r. przez Kazimierza Odnowiciela państwa (Biskup 1967, s. 95). W schyłku XI w. w 1093 r. nastąpił upadek Kruszwicy na skutek buntu przeciwko Władysławowi Hermanowi (Hensel, Broniewska 1961, s. 67; Biskup 1967, s. 96). Jak się wydaje ostatnia dekada XI w. jest kluczową dla rozwoju Inowrocławia, od kiedy ośrodek ten zaczyna rozwijać się jako główne centrum osadnicze Kujaw Zachodnich.

Jeden z lepiej uzasadnionych poglądów zakłada, że dla ściślejszego umocnienia więzi Polski z Pomorzem biskupstwo kruszwickie zostało w 1123-1124 zreorganizowane i przeniesione do Włocławka (Kujawski 2006, s. 332). Nie zaprzeczalnym jest jednak fakt, że obejmowało swoją opieką duszpasterską i chrystianizacyjną ziemię dobrzyńską i ziemię chełmińską oraz prowadziło działalność misyjną wśród plemion pruskich. Kiedy okazało się, że diecezja włocławska nie może liczyć na powodzenie w pracy misyjnej w Prusach, uznano, że trzy diecezje w niewielkiej od siebie odległości, tzn. w Kruszwicy, Włocławku i w Płocku, są zbędne. Do diecezji płockiej włączono terytorium diecezji włocławskiej. Jednocześnie

dokonano translacji dotychczasowego biskupa włocławskiego Wenera do Płocka, a stało się to po 1148 r. Do Włocławka zaś (translokowanego wcześniej na lewobrzeże) przeniesiono siedzibę diecezji z Kruszwicy (Kujawski 2006, s. 333). Sprawowało ono odtąd trwale zwierzchnictwo także nad większością Pomorza Nadwiślańskiego (Biskup 1967, s. 96). Początkowy okres rozdrobnienia feudalnego zaznaczył się rosnącym wpływem własności kościelnej i rycerskiej na niekorzyść stanu posiadania książęcego (Biskup 1967, s. 96). Umocnił się wpływ właścicieli, z kręgu duchowieństwa tj. biskupa włocławskiego oraz arcybiskupa gnieźnieńskiego, posiadającego także na obszarze Pałuk rozległe posiadłości ziemskie (Biskup 1967, s. 97). Powstały nowe fundacje klasztorne, zwłaszcza norbertanek w Strzelnie w 1133 r.

Obszar Kujaw, nie tyle w okresie kształtowania się państwa pierwszych Piastów, co na etapie jego pierwszej ekspansji był niewątpliwie terenem o niestabilnej sytuacji politycznej. Liczne ślady spalenia grodów otaczających pierścieniem ośrodek w Inowrocławiu wskazują być może, na liczne konflikty zbrojne o lokalnym i ponadlokalnym charakterze. Zniszczenie centrów grodowych lokalnych wspólnot plemiennych, dokonane zapewne przez Piastów, było wynikiem ich ekspansji terytorialnej. Nie bez znaczenia wydają się mieć w tym przypadku kujawskie warzelnie soli oraz dostęp do Wisły.

Niestabilna sytuacja polityczna z pewnością nie sprzyjała rozwojowi gospodarki, jednak liczne stanowiska archeologiczne, w tym osady i osady domniemane, świadczą o znaczącym zasiedleniu omawianego obszaru. Mogło to mieć miejsce dopiero po przejęciu terenów Kujaw Zachodnich i umocnieniu władzy piastowskiej w 2 połowie X wieku. Widoczne jest to zwłaszcza w liczbie stanowisk archeologicznych datowanych na fazę D. Taka intensyfikacja osadnicza mogła świadczyć jedynie o prężnym rozwoju obszaru, zapewne translokacji części ludności oraz inwestycji władcy na tym terenie. Kontekst historyczny wskazuje, że obszary te podporządkowane były nowoutworzonemu centrum grodowemu w Kruszwicy, którego znaczenie było porównywalne ze stolicami innych prowincji państwa. Brak natomiast archeologicznych dowodów na to, że w tym okresie istniało już centrum grodowe w Inowrocławiu. Nie wspomina o nim również Gall sytuując wydarzenia z okresu panowania Władysława Hermana i jego konfliktu ze Zbigniewem właśnie w Kruszwicy. Zniszczenie Kruszwicy, udokumentowane w źródłach archeologicznych (por. Dzieduszycki, Sawicka 2023), otworzyło być może drogę do powstania i rozwoju centrum administracyjnego w Inowrocławiu. Najstarszy przekaz źródłowy pochodzący z 1185 roku wskazuje na istnienie w tym miejscu osady targowej. Liczne znaleziska archeologiczne pochodzące z tego okresu skupione wokół kamiennej bazyliki imienia NMP wskazują, że w najbliższym sąsiedztwie tego

miejsca należy doszukiwać się grodu. Stanowił on by ogniwo organizacji kasztelańskiej obejmującej co najmniej od 2 połowy XII wieku obszar przyporządkowany Piastom. Podobnie, jak w przypadku Kruszwicy, lokalizacja ośrodka w Inowrocławiu z dostępem do źródeł solnych oraz żyzne gleby sprzyjały rozwojowi osadnictwa. Ciąg jezior pakoskich na zachodzie obszaru, nie tylko dawał możliwości połowu ryb ale i był również „drogą” prowadzącą na południe i północ.

Hipotetycznie można założyć, że ośrodek ten wpisywał się zatem w sieć podobnych grodów występujących na terenach sąsiednich np. Bydgoszczy i Wyszogrodu na pograniczu pomorsko-kujawskim, Chełmna i Michałowa na ziemi chełmińskiej, Dobrzynia i Włocławka na ziemi dobrzyńskiej i Kujawach. Wszystkie one, w przeciwieństwie do grodu inowrocławskiego, zostały bardzo dobrze udokumentowane w trakcie badań archeologicznych (Sobiech 2013; Chudziak 2016; Chudziak, Bojarski 2019; Chudziak, Weinkauff 2019, 2023).

11. Wnioski i perspektywy badawcze

Obszar Kujaw inowrocławskich, stanowi niezmiernie ciekawą strefę do badań nad osadnictwem wczesnośredniowiecznym. Dotyczy to zarówno okresu plemiennego, kiedy to tereny te zamieszkała ludność, która stworzyła silne struktury obronne typu grodowego, a także okresu kształtowania się i ekspansji państwa pierwszych Piastów. Studia archeologiczne, podbudowane wynikami analiz źródłowych i przekazów pisanych, stanowią wystarczającą podstawę do podjęcia wielu złożonych kwestii wymagających ponownych interpretacji. Nie wszystkie jednak obszary badawcze w równym stopniu mogą stać się przedmiotem weryfikacji i sformułowania satysfakcjonujących wniosków.

Ze względu na stan badań centrum osadniczego w Inowrocławiu sprawa powstania i funkcjonowania grodu w tym miejscu nadal pozostaje nierozstrzygnięta i wymaga dalszych studiów opartych na prospekcji terenowej. Na podstawie dotychczasowych badań można jednak wnioskować w kwestii zasiedlenia Kujaw inowrocławskich i jego rozwoju w okresie wczesnego średniowiecza. Na omawianym obszarze mamy bowiem do czynienia z pozostałościami osadnictwa sięgającego samych początków wczesnego średniowiecza (2. połowa VI wieku ?). Stanowiło ono podwalinę procesów osadniczych, kiedy to doszło do wykształcenia się na tym terenie zorganizowanego systemu grodowego funkcjonującego w ramach ustroju wodzowskiego do początku 2. połowy X wieku. Jego pierścieniowaty układ wskazuje, że centralnym punktem tego systemu był ośrodek usytuowany na rejonie Starego Miasta w Inowrocławiu.

W okresie wczesnego średniowiecza okolice wzniesienia inowrocławskiego były jednym z gęściej zasiedlonych obszarów na Kujawach i w Wielkopolsce. Niewątpliwie miały na to wpływ m.in. bardzo dobre warunki glebowe, korzystne usytuowanie w stosunku do dalekosiężnej sieci komunikacyjnej oraz wykorzystywane złoża solne, a także łatwy dostęp do wód u podłoża wzniesienia inowrocławskiego. Dodatkowym walorem obszaru usytuowanego w granicach późniejszej kasztelanii inowrocławskiej były szlaki o dużym znaczeniu handlowym, które przebiegały przez jej tereny łączące Kujawy z Wielkopolską, Mazowszem, ziemią chełmińską i Pomorzem. Wytworzenie się wyspecjalizowanych ośrodków produkcyjnych (m.in. saliny) doprowadziło do powstania szeregu połączeń komunikacyjnych. Łączyły one zarówno pobliskie skupiska osadnicze, jak i dalekie centra, które wiązał wspólny handel. Niewątpliwie drogi prowadziły również w kierunku sąsiednich ośrodków

kasztelańskich takich jak Bydgoszcz, Chełmno (ziemia chełmińska), Słońsk, Kruszwica i Konin.

Trudno wnioskować o sytuacji regionu w 4. ćwierci X i w 1. połowie X wieku. Upadek grodów o genezie plemiennej i powstanie w najbliższym sąsiedztwie głównego na Kujawach grodu w Kruszwicy świadczy o podporządkowaniu regionu inowrocławskiego ośrodkowi nad Gopłem. Wtedy też doszło do ostatecznego włączenia Kujaw w obręb państwa Piastów (Kara 2009). Duża gęstość osadnictwa w 2. połowie XI i w XII w. wskazuje, że obszar ten pełnił wtedy ważną rolę społeczno-gospodarczą i polityczną. To w tym okresie zapewne doszło do powstania grodu, który przejął funkcje administracyjne, społeczno-gospodarcze i kościelne charakterystyczne dla organizacji kasztelańskiej. Pogląd ten na obecnym etapie badań, wobec braku odpowiednich badań archeologicznych w samym Inowrocławiu, traktować należy jednak jako hipotezę badawczą. Dzięki kontaktom handlowym, produkcji soli oraz niewątpliwie silnemu wsparciu Kościoła, Inowrocław na początku XIII w. stanowił najsilniejszy ośrodek Kujaw Zachodnich. Po upadku Kruszwicy stał się on centrum życia gospodarczego i politycznego. W czasach rozszerzania się wpływów i władzy piastowskiej, ziemie inowrocławskie stanowiły bramę ku dalszej ekspansji Piastów.

Jak określić należy perspektywy dalszych badań w przedmiotowym zakresie? Na przestrzeni lat wielu badaczy dostrzegało potencjał do badań archeologicznych i studiowania bogatej historii Kujaw. Jednak analiza sieci osadniczej wykazała, że dotychczasowy stan wiedzy dotyczący obszaru Kujaw inowrocławskich w okresie wczesnego średniowiecza jest niewystarczający. Ze względu na obecnie rolniczy charakter rejonu, wiele stanowisk archeologicznych z pewnością uległa i wciąż ulega destrukcji, jak m.in. grodzisko w Gąskach, w którego to przypadku destrukcja i degradacja zostały zarejestrowane przez badaczy. Dokumentacja archeologiczna bezdyskusyjnie wymaga uporządkowania i uaktualnienia, zwłaszcza w przypadku KEZAL, które często nie posiadają wszystkich informacji na temat prowadzonych badań. Jak wykazała analiza naczyń ceramicznych pozyskanych podczas licznych badań powierzchniowych chronologia zapisana na kartach KEZAL, w niektórych przypadkach jest błędna. Przede wszystkim należy również uaktualnić dokumentację konserwatorską, która wprowadza w błąd i dezinformuje kolejnych badaczy.

Jak się wydaje, obszar Zachodnich Kujaw, po tak licznych penetracjach związanych z prowadzeniem badań powierzchniowych powinien być jednym z najlepiej poznanych

regionów. Jednak na skutek braku opracowania materiału źródłowego i publikacji wyników badań jest wręcz odwrotnie. Tysiące fragmentów naczyń ceramicznych zalegają w magazynach, a dokumentacja do nich już zaginęła, jest niepełna lub wyklucza się wzajemnie. Dodatkowo wiele z zabytków, zwłaszcza odkrytych w okresie I i II wojny światowej zostało zagubionych w magazynach i archiwach różnych placówek lub trafiło do zbiorów prywatnych, a ich lokalizacja nie jest obecnie znana.

Również literatura przedmiotu odnosząca się do Kujaw inowrocławskich jest niewystarczająca. Brak publikacji ze specjalistycznych badań niewątpliwie utrudnia poznanie faktycznych odkryć i wyników przeprowadzonych analiz. Wystarczy wymienić tu chociażby analizy metalurgiczne materiałów zabytkowych pozyskanych ze stanowiska 2 w Inowrocławiu, tzw. saliny. W kwestii opracowania ceramiki, tak licznie odnajdywanej na stanowiskach, jedyną pozycją opublikowaną jest monografia autorstwa Wojciecha Dzieduszyckiego z 1982 r. *Wczesnomiejska ceramika kruszwicka w okresie od 2. połowy X w. do połowy XIV w.* Należy jednak pamiętać, że opisane są w niej tylko znaleziska kruszwickie, zlokalizowane zasadniczo poza zasięgiem terytorialnym niniejszej rozprawy. I choć powstało opracowanie analityczne naczyń z osady saliny, nie zostało ono nigdy opublikowane. Na uwagę zasługują natomiast dwie monografie M. Danielewskiego dotyczące organizacji grodowej i kościelnej na terenie Kujaw. W sposób syntetyczny problem rozwoju osadnictwa na tym terenie próbował również przedstawić W. Chudziak (2017).

Katedra Starożytności i Wczesnego Średniowiecza IA UMK w Toruniu w ramach projektu *Wczesnośredniowieczne grodziska z obszaru Polski* finansowanego z NPRH i środków WKZ, pod kierunkiem W. Chudziaka oraz projektu *Opracowanie materiałów źródłowych z wczesnośredniowiecznych grodzisk na Kujawach (powiat inowrocławski)*, którego kierownikiem był M. Weinkauff, przeprowadziła w latach 2016 - 2022 r. szereg sondaży i weryfikacji powierzchniowych na grodziskach kujawskich i ich najbliższej okolicy a owocem tych dwóch projektów jest kolejny tom serii *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce. Powiat inowrocławski* (2023)⁸⁷.

Inowrocław jako ośrodek centralny, nie był przedmiotem odrębnych studiów, głównie z powodu niewystarczającej bazy źródeł archeologicznych. Należy zadać pytanie jakie

⁸⁷ W ramach projektu zweryfikowano w sumie aż 14 grodzisk (Borkowo, Dźwierzchno, Gąski, Kołuda Wielka, Kościelec Kujawski, Jankowo, Liszkowo, Łącko, Ostrowo Krzyckie, Racice, Ostrowo, Gocanowo oraz przy współudziale Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Poznaniu Kruszwica i Mietlica). Projekt finansowany jest z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

są szanse na jednoznaczne i bezsporne określenie lokalizacji ośrodka przedkasztańskiego za pomocą badań archeologicznych. Przeobrażenie i urbanizacja terenu przy kościele NMP wydają się nadal dawać możliwość uchwycenia reliktyw grodu, zarówno za pomocą badań wykopaliskowych, jak i nieinwazyjnych metod wyprzedzających. W najbliższej okolicy kościoła niezbadane archeologicznie pozostają: stary cmentarz, tzw. ogródek jordanowski i plac targowy. To na tym obszarze zdecydowanie należałoby szukać kolejnych śladów ośrodka przedlokacyjnego.

Choć należy również zauważyć, że badania w mieście nie należą do najłatwiejszych i zdarzają się raczej wyłącznie w przypadku inwestycji. Obszar, gdzie zapewne znajdował się ośrodek przedlokacyjny raczej takowych w najbliższych latach się nie doczeka. Badania na terenie miast są niezwykle trudne, ze względu na ograniczone możliwości przestrzenne i czasowe. Archeolodzy muszą dostosować się do prowadzonych inwestycji i zagospodarowanego terenu. Inowrocław jest miastem, które w ostatnich latach rozwinęło znacznie swoje granice o sąsiadujące wsie oraz stworzyło nowe strefy przemysłowe. Wiąże się to z jednej strony, z zagrożeniem stanowisk, jednak z drugiej z szansą na przebadanie niedostępnych na co dzień dla badaczy terenów. Należy pamiętać, że ostatnie systematyczne badania były prowadzone na tym terenie ponad 30 lat temu.

Wykaz skrótów

AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski

b.a. – brak autora

b.d. – brak daty

Bad. pow. – badania powierzchniowe

Bad. rat. – badania ratownicze

Bad. sond. – badania sondażowe

Bad. wyk. – badania wykopaliskowe

GT – grupa technologiczna

IAWKP – Internetowy Atlas Województwa Kujawsko-Pomorskiego

IP UAM – Instytut Prahistorii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu

KEZAL – Karta Ewidencyjna Zabytku Archeologicznego (dawniej KEZA – Karta Ewidencyjna Zabytku Archeologicznego lub KESA – Karta Ewidencyjna Stanowiska Archeologicznego)

KSiWŚ IA UMK – Katedra Starożytności i Wczesnego Średniowiecza Instytutu Archeologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

mch. – mało charakterystyczne

T.P.N.P. – Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu

WKZ – Wojewódzki Konserwator Zabytków

WArch UAM – Wydział Archeologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu

Źródła pisane

1848 *Kodeks Dyplomatyczny Polski*, wyd. Leonis Rzyszczewski, Antoni Muczkowski, t. II, cz. 1, Varsaviae.

1878 *Kodeks Dyplomatyczny Wielkopolski* t. II, Poznań.

1919 *Kodeks Dyplomatyczny Mazowiecki*, wyd. J. Kochanowski, Warszawa.

Literatura

b.a.

1995 Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych w Dziewie, gm. Dąbrowa Biskupia, stanowisko 14 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

b.a.

b.d. Sprawozdanie z badań sondażowych na stan. 1 w Tucznie, gm. Złotniki Kujawskie [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Abraham Władysław

1962 *Organizacja Kościoła w Polsce do połowy wieku XII*, Poznań.

Abramowicz Andrzej

1967 *Wiek archeologii: problemy polskiej archeologii dziewiętnastowiecznej*, Warszawa.

Abramów Joanna

2013 Stanowisko Markowice 12, AZP 46-40/168 (35) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2013a Stanowisko Markowice 9, AZP 46-40/168 (35) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2015 Analiza archeobotaniczna makroskopowych szczątków roślin, z prób glebowych, pobranych w 2014 roku, na stanowisku Markowice 6, gm. Strzelno, woj. kujawsko-pomorskie, Aneks nr 4.

Andrzejewski Leon

2001 *Ukształtowanie powierzchni terenu oraz budowa geologiczna [w:] Przyroda województwa kujawsko-pomorskiego*, red. Andrzej Przystalski, Bydgoszcz, s. 9-14.

Anonim Gall

2018 *Kronika polska*, przekł. Zygmunt Komarnicki, Sandomierz.

Antoniewicz Włodzimierz, Wartołowka Zofia (red.)

1964 *Mapa grodzisk w Polsce*, Wrocław, Warszawa, Kraków.

Arnold Stanisław

1968 *Terytoria plemienne w stroju administracyjnym Polski piastowskiej (w. XII-XIII) [w:] Z dziejów średniowiecza*, red. Stanisław Arnold, Warszawa, s. 233-404.

Bahr E.

1938 *Die Verwaltungsgebiete Ostpommerns zur herzoglichen Zeit (bis 1303)*, Altpreussische Forschungen, nr 15, s. 171 - 234.

Bednarek Renata, Prusinkiewicz Zbigniew

2001 *Zróżnicowanie i rozmieszczenie gleb [w:] Przyroda Województwa Kujawsko-Pomorskiego*, red. Andrzej Przystalski, Bydgoszcz, s. 33-40.

Bednarek Renata, Świtoniak Marcin

2017 *Gleby [w:] Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, red. Andrzej Radziwiński, Toruń, s. 87-94.

Bednarczyk Józef

- 1969 Gąski st. 13, gm. Gniewkowo, woj. bydgoskie. Sprawozdanie z badań przeprowadzonych w 1983 r. [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1975 Karta stanowiska Popowice, stan. 3 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1983 Gąski st. 12, gm. Gniewkowo, woj. bydgoskie. Sprawozdanie z badań przeprowadzonych w 1983 r. [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1983a Łącko st. 5, gm. Pakość, woj. bydgoskie. Sprawozdanie z badań prowadzonych w 1983 r. [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1984 Łatkowo, stan. 5, gm. Inowrocław, woj. Bydgoszcz [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1996 *Karczyn, st. 40, gm. loco, woj. bydgoskie, AZP 46-41/31*, Informator Archeologiczny. Badania z roku 1996, t. 30, s. 165-166.
- 1997 *Inowrocław, st. 100, gm. loco, woj. bydgoskie, AZP 45-40*, Informator Archeologiczny. Badania z roku 1997, t. 31, s. 137-138.
- 2014 Murzynko stan. 11 Gmina Gniewkowo,, powiat Inowrocław, województwo kujawsko-pomorskie, obszar/nr AZP 43-42/162. Karta stanowiska archeologicznego [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2015 Sprawozdanie z archeologicznych badań rozpoznawczych z użyciem wykrywacza metali na stanowiskach archeologicznych na obszarze powiatu Inowrocław w 2015 roku [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2016 Sprawozdanie z archeologicznych badań naukowo-powierzchniowych z użyciem wykrywacza metali na 8 stanowiskach archeologicznych na obszarze powiatu Inowrocław w 2016 roku (w ramach umowy nr 80/B/2016) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2016a Parchanki stan. 12A, gmina Dąbrowa Biskupia, powiat Inowrocław, województwo kujawsko-pomorskie, obszar/nr AZP: 44-41/230. Karta stanowiska archeologicznego [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2019 Gąski, stan 49 (AZP 44-42/25, gmina Gniewkowo, powiat Inowrocław, województwo kujawsko-pomorskie. Karta stanowiska archeologicznego [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Bednarczyk Józef, Czerniak Lech, Kirkowski Ryszard

- 1996 Sprawozdanie z badań sondażowych na trasie gazociągu tranzytowego w woj. bydgoskim [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Bednarczyk Józef, Kiona-Podhajny Magdalena, Adriana Romańska

- 2015 Sprawozdanie z archeologicznych badań rozpoznawczych z użyciem wykrywacza metali na stanowiskach archeologicznych na obszarze powiatu Inowrocław w 2015 roku [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Bednarczyk Józef, Koško Aleksander

- 1994 Gazociąg Gniewkowo-Inowrocław. Rozpoznanie archeologiczne trasy przebiegu [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Bednarczyk Józef, Rozen Jacek

- 2002 Sprawozdanie z badań archeologicznych na stanowisku 7 w Dziennicach, gm. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
2002a Sprawozdanie z badań archeologicznych na stanowisku 12 w Turzanach, gm. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Behla Robert

- 1888 *Die vorgeschichtlichen Rundwälle im östlichen Deutschland*, Berlin.

Berezowski Stanisław

- 1975 *Zarys geografii komunikacji*, Warszawa.

Bieniak Janusz

- 1963 *Rola Kujaw w Polsce Piastowskiej*, Ziemia Kujawska t. 1, Inowrocław, s. 27-56.

Bielowski August

- 1878 *Rocznik kujawski*, Monumenta Poloniae Historica, t. 3, s. 204-212.

Biskup Marian

- 1978 *Przedmowa, Dzieje Inowrocławia, t. 1 (do 1919 r.)*, red. M. Biskup, Warszawa, Poznań, Toruń, s. 5-12.

Biskup Marian (red.)

- 1978 *Dzieje Inowrocławia. Tom 1 (do 1919 r.)*, Warszawa, Poznań, Toruń.
1991 *Historia Bydgoszczy. Tom I do roku 1920*, Warszawa, Poznań.

Błaszczuk Krzysztof

- 2015 Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Markowice stan. 6 (gm. Strzelno, pow. mogileński, AZP 46-40/163) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Błaszczuk Jakub, Janiak Radosław, Nierychlewska Anna, Zawilski Paweł

- 2016 Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Markowice stan. 6 (gm. Strzelno, pow. mogileński, AZP 46-40/163). Część I [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2016a Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Markowice stan. 6 (gm. Strzelno, pow. mogileński, AZP 46-40/163). Część II [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2016b Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Markowice stan. 9 (gm. Strzelno, pow. mogileński, AZP 46-40/165). Część I [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2016c Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 9 w Markowicach (gm. Strzelno, pow. mogileński, AZP 46-40/165). Część III [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Błaszczyk Jakub, Nierychlewska Anna, Bartczak Marcel, Zawilski Paweł

2018 Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 8 (AZP 46-40/164) w Markowicach (gm. Strzelno, pow. mogileński, woj. kujawsko-pomorskie) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Błaszczyk Jakub, Śliwiński Jakub, Nierychlewska Anna, Zawilski Paweł

2016 Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Markowice stan. 12 (gm. Strzelno, pow. mogileński, AZP 46-40/168) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Błaszczyk Krzysztof, Zawilski Paweł

2016 Opracowanie wyników ratowniczych badań przeprowadzonych na stanowisku nr 20 w miejscowości Gnojno (gm. Inowrocław, pow. inowrocławski, AZP 44-40/58).

Błędowski Piotr, Bojarski Jacek, Chudziak Wojciech, Freygant-Dzieruk Monika, Kaźmierczak Ryszard

2020 Sprawozdanie i opracowanie wyników z badań archeologicznych o charakterze weryfikacyjno-sondażowym w Ostrowie Krzyckim, gm. Inowrocław, pow. inowrocławski, woj. kujawsko-pomorskie (stan. 1) [maszynopis IA UMK w Toruniu].

Błędowski Piotr, Chudziak Wojciech

2023 *Kościelec Kujawski, gm. Pakość (stanowisko 1)* [w:] *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, tom 8, red. Wojciech Chudziak, Marcin Weinkauff, Toruń, s. 157-178.

Błędowski Piotr, Chudziak Wojciech, Freygart-Dzieruk Monika, Kaźmierczak Ryszard, Weinkauff Marcin

- 2020 Sprawozdanie i opracowanie wyników z badań archeologicznych o charakterze weryfikacyjno-sondażowym w Kościelcu Kujawskim, gm. Pakość, pow. inowrocławski, woj. kujawsko-pomorskie (stan. 1) [maszynopis IA UMK w Toruniu].
- 2020a Sprawozdanie i opracowanie wyników z badań archeologicznych o charakterze weryfikacyjno-sondażowym w Ostrowie, gm. Gniewkowo, pow. inowrocławski, woj. kujawsko-pomorskie (stan. 1) [maszynopis IA UMK w Toruniu].
- 2020b Sprawozdanie i opracowanie wyników z badań archeologicznych o charakterze weryfikacyjno-sondażowym w Liszkowie, gm. Rojewo, pow. inowrocławski, woj. kujawsko-pomorskie (stan. 1) [maszynopis IA UMK w Toruniu].
- 2020c Sprawozdanie i opracowanie wyników z badań archeologicznych o charakterze weryfikacyjno-sondażowym w Gąskach, gm. Gniewkowo, pow. inowrocławski, woj. kujawsko-pomorskie (stan. 1) [maszynopis IA UMK w Toruniu].

Bogucki Ambroży

- 1996 *Kasztelanie nad dolną Brdą w XII i XIII wieku*, Roczniki Historyczne 62, s. 89-112.
- 1992 *O strukturze administracyjnej Polski XI i XII wieku*, Czasopismo Prawno-Historyczne, 44/1-2, s. 1-25.

Bojarski Jacek

- 2023 *Kołuda Wielka, gm. Janikowo (stanowisko 1)* [w:] *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, tom 8, red. Wojciech Chudziak, Marcin Weinkauff, Toruń, s. 121-156.
- 2023a *Ostrowo Krzyckie, gm. Inowrocław (stanowisko 1)* [w:] *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, tom 8, red. Wojciech Chudziak, Marcin Weinkauff, Toruń, s. 303-320.

Bojarski Jacek, Błędowski Piotr, Chudziak Wojciech, Kaźmierczak Ryszard

- 2018 Kołuda Wielka, pow. Inowrocław, stanowisko 1. Sprawozdanie wraz z opracowaniem wyników badań archeologicznych przeprowadzonych w 2018 r. na grodzisku z okresu wczesnośredniowiecznego [IA UMK w Toruniu].

Brust Mieczysław

2008 *Próba rekonstrukcji zasięgu terytorialnego kasztelanii radzimskiej*, Studia Lednickie, nr 9, s. 41-59.

Brückner Aleksander

1927 *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.

Brzostowicz Michał

2008 *Problematyka badań nad czasami przedpiastowskimi w Wielkopolsce* [w:] *Wielkopolska w dziejach. Archeologia w regionie*, red. Henryk Machajewski, Poznań, s. 127-136.

Buczek Karol

1970 *Z badań nad organizacją grodową w Polsce wczesnofeudalnej. Problem terytorialności grodów kasztelańskich*, Kwartalnik Historyczny, t. 77, z. 1, s. 3-29.

Bujnowicz-Zgodzińska Weronika

2015 *Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Tupadły stan. 15 [WKZ delegatura w Bydgoszczy]*.

Callier Edmund

1895 *Kruszwica*, Inowrocław.

Celka Zbigniew

1999 *Rośliny naczyniowe grodzisk Wielkopolski*, Poznań.

Celmer Tadeusz, Churski Zygmunt

1973 *Wody* [w:] *Województwo Bydgoskie. Krajobraz, dzieje, kultura, gospodarka*, red. Antoni Swinarski, Poznań, s. 36-46.

Cetwiński Marek

1989 *Kasztelanowie i kasztelanie na Śląsku w XIII i XIV wieku*, [w:] *Acta Universitatis Wratislaviensis Studia z dziejów średniowiecza polskiego i powszechnego*, red. Wacław Korta, Wrocław, nr 979, seria Historia 69, s. 3–20.

Chmielewski Waldemar

1975 *Paleolit środkowy i górny*, [w:] *Prahistoria Ziemi Polskich. Paleolit i mezolit*, t. 1, red. Waldemar Chmielewski, Witold Hensel, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, s. 9-112.

Choiński Adam

1995 *Katalog Jezior Polski. Część III – Pojezierze Wielkopolsko-Kujawskie*, Poznań.

Chudziak Wojciech

- 1996 *Zasiedlenie strefy chełmińsko-dobrzyńskiej we wczesnym średniowieczu (VII-XI wiek)*, Toruń.
- 1997 *Wczesnośredniowieczny szlak komunikacyjny z Kujaw do Prus – studium archeologiczne* [w:] *Wczesnośredniowieczny szlak lądowy z Kujaw do Prus (XI wiek). Studia i materiały*, red. Wojciech Chudziak, Toruń, s. 9-32.
- 2016 *Osadnictwo grodowe na Kujawach i ziemi chełmińskiej w okresie wczesnego średniowiecza w świetle tradycji miejsca centralnego*, *Archaeologia Historica Polona*, tom 24, s. 41-58.
- 2017 *Archeologia wczesnego średniowiecza* [w:] *Dzieje regionu Kujawsko-Pomorskiego*, red. Andrzej Radziwiński, Toruń, s. 111-191).
- 2023 *Mietlica, gm. Kruszwica (stanowisko 1)* [w:] *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, tom 8, red. Wojciech Chudziak, Marcin Weinkauff, Toruń, s. 261-286.

Chudziak Wojciech (red.)

- 2006 *Wczesnośredniowieczne cmentarzysko szkieletowe w Kałdusie (stanowisko 1)*, Toruń.

Chudziak Wojciech, Weinkauff Marcin (red.)

- 2023 *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, tom 8, Toruń.

Chudziakowa Jadwiga

- 2000 *Romańska architektura sakralna północno-wschodniej Wielkopolski i Kujaw. Stan i potrzeby badań archeologicznych*, *Archeologia Historica Polona*, t. 10, s. 111-124.

Churska Zofia

- 1978 *Środowisko geograficzne rejonu Inowrocławia* [w:] *Dzieje Inowrocławia*, t. 1, red. Marcin Biskup, Warszawa, Poznań, Toruń, s. 15-56.

Chrzanowski Tadeusz, Kornecki Marian

- 1974 *Katalog zabytków sztuki w Polsce, powiat inowrocławski*, tom XI, z. 8, Warszawa.

Cieśla Wojciech

- 1961 *Właściwości chemiczne czarnych ziem kujawskich na tle środowiska geograficznego*, *Prace Komisji Nauk Rolniczych i Komisji Nauk Leśnych* 8(4), s. 4-89.

- 1968 *Geneza i właściwości gleb uprawnych, wytworzonych z gliny zwałowej na Wysoczyźnie Kujawskiej*, Poznań.

Cofciana Aleksandra

- 1954 *Materiały – badania archeologiczne w Kruszwicy w 1953r.*, Przegląd Zachodni, nr 1-2, Poznań, s. 224-231.

Cofta Aleksandra

- 1955 *Sprawozdanie z prac wykopaliskowych w Kruszwicy w latach 1953 i 1954*, Sprawozdania Archeologiczne, 1, s. 91-104.
- 1957 *Badania archeologiczne w Kruszwicy 1955 r.*, Sprawozdania Archeologiczne, t. 3, s. 238-248.
- 1960 *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Kruszwicy, pow. Inowrocław, w 1958 roku*, Sprawozdania Archeologiczne, 11, s. 59-68.
- 1961 *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Kruszwicy w latach 1956-1957*, Sprawozdania Archeologiczne, 12, s. 59-70.

Cofta-Broniewska Aleksandra

- b.d. *Sprawozdanie z badań weryfikacyjno-sondażowych na stanowisku 13 w Kruszy Zamkowej, pow. Inowrocław [WKZ delegatura w Bydgoszczy]*.
- 1962 *Przeszłość Kruszwicy w świetle badań 1959 r.*, Sprawozdania Archeologiczne, 14, s. 227-243.
- 1965 *Kruszwica w starożytności i wczesnym średniowieczu [w:] Kruszwica. Zarys monograficzny*, red. Jan Grześkowiak, Toruń, s. 99-187.
- 1968 *Inowrocław w średniowieczu. Katalog wystawy*, Inowrocław.
- 1968a *Badania archeologiczne w Jacewie w pow. Inowrocławskim w 1968 r. [WKZ delegatura w Bydgoszczy]*.
- 1968b *Wyniki badań archeologicznych w Inowrocławiu w 1968 r. [WKZ delegatura w Bydgoszczy]*.
- 1972 *Badania archeologiczne w Inowrocławiu w 1967 roku*, Sprawozdania Archeologiczne 24, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, s. 163-174.
- 1972a *Wyniki badań archeologicznych w Inowrocławiu w 1968 roku*, Komunikaty Archeologiczne. Badania wykopaliskowe na terenie województwa bydgoskiego w latach 1968-1969, Bydgoszcz, s. 29-43.
- 1974a *Sprawozdanie z badań ekspedycji kujawskiej w Inowrocławiu i Powiecie Inowrocławski w latach 1967-1973*, Ziemia Kujawska t. 4, Warszawa, Poznań, s. 155-170.

- 1974b Sprawozdanie z badań Ekspedycji Kujawskiej Katedry Archeologii UAM przeprowadzonych na st. 13 w Kruszy Zamkowej w 1974 r. [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1975 Krusza Zamkowa stan. 13 (II sezon badań) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1975a *Badania archeologiczne w Inowrocławiu i powiecie inowrocławskim w latach 1967-1973*, Wiadomości Archeologiczne, t. 40, z. 3, s. 411-418.
- 1981 *Działalność Ekspedycji Kujawskiej Katedry Archeologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w latach 1974-1978*, Ziemia Kujawska, t. 6, Warszawa, Poznań, Toruń, s. 242-247.
- 1984 Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na stanowisku 18 w Gąskach [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1985 Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na stanowisku 18 w Gąskach [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1986 *Rozwój poznania pradziejowych społeczeństw Kujaw w latach 1979-1983*, Ziemia Kujawska, t. 8, Warszawa, Poznań, Toruń, s. 361-377.
- 1986a Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na stanowisku 18 w Gąskach [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1987 Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na stanowisku 18 w Gąskach [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1990 *Z dziejów badań nad późnym okresem lateńskim i okresem wpływów rzymskich na Kujawach*, Komunikaty Archeologiczne, t. 5, Bydgoszcz, s. 63-79.
- 1993 *Badania stanowiska 18 w Gąskach, gm. Gniewkowo, woj. bydgoskie*, „Ziemia Kujawska” t. IX, s. 201-224.
- 1993 *Badania nad pradziejowymi społeczeństwami Kujaw w latach 1983-1987*, Ziemia Kujawska, t. 9, Inowrocław, s. 225-243.
- Cofta Broniewska Aleksandra, Kośko Aleksander
- 1982 *Historia pierwotna społeczeństw Kujaw*, Poznań.
- Cofta-Broniewska Aleksandra, Stolpiak Barbara
- 1984 *Z dziejów badań archeologicznych na Kujawach*, Inowrocław.
- Cofta-Broniewska Aleksandra, Springer Elfriede, K. Tymieniecka,
- 1962 *Wyniki prac terenowych w 1960 roku w Kruszwicy, pow. Inowrocław*, „Sprawozdania Archeologiczne”, 14, s. 248-249.

Czebreszuk Janusz, Pospieszny Łukasz

- 2006 Sprawozdanie z badań archeologicznych w miejscowości Balczewo, gm. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie, stanowisko 1 w sezonie 2006 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Czerobaska-Witek Monika

- 2015 Sprawozdanie z badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Markowice stan. 28 (gm. Strzelno, pow. Mogileński, AZP 46-40/225) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2015 Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Markowice stan. 28 (gm. Strzelno, pow. Mogileński, AZP 46-40/225) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Danielewski Marcin

- 2009 *Grody pogranicza kujawsko-wielkopolskiego od połowy X do końca XIII wieku*, [w:] *Z dziejów pogranicza kujawsko-wielkopolskiego*, red. Dariusz Karczewski, Strzelno, s. 9-52.
- 2011 *Korabniki, Niewody i Rybitwy z terenu Kujaw jako osady służebne związane z książęcym regalem wodnym*, *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych*, 71, s. 33–54.
- 2014 *Nowe dane do badań nad kujawskimi grodziskami z Mietlicy i Borkowa*, *Studia Lednickie* 13, s. 153-159.
- 2016 *Sieć grodowa na Kujawach oraz jej funkcje od połowy X do końca XIII wieku*, Poznań.
- 2018 *Reliefy z murów kościoła Panny Marii w Inowrocławiu*, „*Roczniki Historyczne*” LXXVII, s. 7–34.
- 2019 *Cuiavia Christiana. U progu chrześcijaństwa i kościoła na Kujawach w X-XII w.*, Poznań.
- 2022 *Kruszwica średniowieczna – kontekst historyczny. Struktury państwa, Kościoła, wspólnoty lokalne i gospodarcze* [w:] *Mit, tradycje i rzeczywistość materialna. Kruszwica. Od wczesnopiastowskiego grodu do zamku kazimierzowskiego. Część I. Gród*, red. Wojciech Dzeduszycki, Joanna Sawicka, Poznań, s. 79-101.

Danielewski Marcin, Pawlik Marta

- 2007 *Wczesnośredniowieczne grodziska kujawskie, część I*, *Archeologia Żywa*, nr 39, s. 53–56.

- 2008 *Wczesnośredniowieczne grodziska powiatu inowrocławskiego oraz stan ich zachowania*, Ziemia Kujawska, t. XXI, Inowrocław, Włocławek, s.123-136.
- Daniłowicz Ignacy
- 1841 *Izśledowanie o gorodach sławjanskich, prieimuszczestwiennno polskich do XIII stoletija.*, Russkij Istoriczeskij Sbornik, t. IV, s. 150-300.
- Dąbrowski Franciszek
- 2007 *Studia nad administracją kasztelańską Polski XIII wieku*, Warszawa.
- Dębski Artur, Kóčka-Krenz Hanna
- 2020 *Wpływy północne (skandynawskie) i zachodnie w państwie pierwszych Piastów*, Historia Slavorum Occidentis, nr 2, s. 130-150.
- Dobosz Józef
- 2022 *Kruszwica w dziejach państwa i Kościoła polskiego doby piastowskiej [w:] Mit, tradycje i rzeczywistość materialna. Kruszwica. Od wczesnopiastowskiego grodu do zamku kazimierzowskiego. Część I. Gród*, red. Wojciech Dzieduszycki, Joanna Sawicka, Poznań, s. 103-140.
- Dobrowolska Maria (Mrazkówna)
- 1922 *Z antropogeografii ziemi krakowskiej*, Przegląd Geograficzny, 2, s. 105–127.
- 1970 *Dynamika struktur osadniczych i ich układów przestrzennych*, Universitatis Lodzianis, Folia GeographicaSocio-Oeconomica3, s. 5–34.
- Domagała Roman
- 1971 *Sprawozdanie z badań nad rekonstrukcją rozplanowania średniowiecznego Inowrocławia*, Ziemia Kujawska, t. III, s. 7-16.
- Dominiczak-Głowacka Dorota
- 2003 *Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego przeprowadzonego w sierpniu 2003 roku przy ulicy przypadek w Inowrocławiu [WKZ delegatura w Bydgoszczy]*.
- 2008 *Sprawozdanie z badań archeologicznych przeprowadzonych w celu rozpoznania nawarstwień kulturowych przy ulicy Plac Klasztorny 1 w Inowrocławiu [WKZ delegatura w Bydgoszczy]*.
- 2009 *Sprawozdanie z nadzorów archeologicznych przeprowadzonych podczas remontu kamienicy w Inowrocławiu przy ulicy Kasztelańskiej 22 [WKZ delegatura w Bydgoszczy]*.
- Dulinicz Marek
- 2001 *Kształtowanie się Słowiańszczyzny Północno-Zachodniej*, Warszawa.

Dunin-Wąsowicz Teresa

- 2011 *Badania sieci drożnej średniowiecznej Polski* [w:] *Drogami średniowiecznej Polski. Studia z dziejów osadnictwa i kultury*, vol. IV, red. Andrzej Janeczek, Warszawa, s. 13-24.

Dylik Jan

- 1936 *Analiza geograficznego położenia grodzisk i uwagi o osadnictwie wczesnohistorycznym Wielkopolski*, Poznań.

Dzieduszycka Bożena

- 1975 *Rejestr stanowisk archeologicznych w rejonie Jez. Gopła (woj. Bydgoszcz)*, *Fontes Archaeologici Posnaniensis*, 29, s. 150-158.
- 1979 *Z badań nad strukturą osadnictwa wczesnośredniowiecznego w południowo-zachodniej partii Kujaw (mezoregion kruszwicki)*, *Sprawozdania Archeologiczne*, 31, s. 297-298.
- 1985 *Demographic and economic transformations in the area surrounding the early medieval Kruszwica*, *Archeologia Polona*, 24, s. 73-103.
- 1994 *Z badań nad kształtowaniem się osadnictwa wczesnośredniowiecznego na przykładzie regionu nadgoplańskiego, regionu zachodnich Pałuk i regionu środkowego biegu Baryczy*, *Slavia Antiqua* 35, s. 69-99.
- 1995 (1996) *Demographic and economic transformations in the area surrounding the early medieval Kruszwica*, *Archeologia Polona*, t. XXIV, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź, s. 73-104.

Dzieduszycka Bożena Dzieduszycki Wojciech,

- 1993 *Kruszwicki ośrodek władzy i jego przemiany w XI-XII wieku* [w:] *Lokalne ośrodki władzy państwowej w XI-XII wieku w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. Stanisław Moździoch, Wrocław, s. 159-172.
- 2000 *Przemiany urbanistyczne w centrum małych miast w świetle badań nad średniowieczną Kruszwicą* [w:] *Średniowieczny Śląsk i Czechy. Centrum średniowiecznego miasta. Wrocław a Europa Środkowa*, red. Jerzy Piekalski, Krzysztof Wachowski, Wrocław, s. 97-111.
- 2005 *Dzieje Piastowskiego ośrodka w Kruszwicy we wczesnym średniowieczu* [w:] *Europa Środkowo-Wschodnia. Ideologia, historia a społeczeństwo*, red. Jarosław Dudek, Zielona Góra, s. 457-463.

Dzieduszyccy Bożena i Wojciech

- 1988 *Socio-economic and demographic transformations of early-urban Kruszwica and its subsidiaries*, *Slavia Antiqua*, t. XXXI, s. 45-53).
- 1993 *Kruszwicki ośrodek władzy i jego przemiany w XI-XII wieku* [w:] *Lokalne ośrodki władzy państwowej w XI-XII wieku w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. Sławomir Moździoch, Wrocław, s. 159-172.

Dzieduszycki Wojciech

- 1975 *Z problematyki badań archeologicznych i architektonicznych wczesnośredniowiecznej i średniowiecznej Kruszwicy*, *Sprawozdania Archeologiczne*, 27, s. 289-290.
- 1976 *Problem eksploatacji zasobów leśnych na przykładzie wczesnośredniowiecznej i średniowiecznej Kruszwicy*, *Sprawozdania Archeologiczne*, s. 285-286.
- 1982 *Wczesnomiejska ceramika kruszicka w okresie od 2 połowy X w. po połowę XIV w.*, Wrocław.
- 1984 *Przeobrażenia urbanistyczne wczesnośredniowiecznej Kruszwicy (ze studiów nad kształtowaniem się ośrodków miejskich)* *Sprawozdania Archeologiczne*, s. 287-288.
- 1984a *Socjotopograficzne przeobrażenia wczesnośredniowiecznych miast polskich (model kruszwicki)*, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, 32, s. 3-22.
- 1993 *Człowiek* [w:] *Gopło. Przyroda i człowiek*, red. Wojciech Dzieduszycki, Michał Kupczyk, Poznań, s. 81-178.
- 1996 *Park Krajobrazowy „Nadgoplański Park Tysiąclecia” – jego zasoby archeologiczne i potrzeby badań nad wczesnym średniowieczem w Polsce*, *Studia Lednickie*, 4, s. 23-28.
- 1998 *Kruszwica – wczesnopiastowski ośrodek władzy książęcej* [w:] *Civitates principales. Wybrane ośrodki władzy w Polsce wczesnośredniowiecznej*, red. Tomasz Janiak, Dariusz Stryniak, Gniezno, s. 102-107.
- 2008 *Kruszwicka domena nad Gopłem* [w:] *Pradzieje Wielkopolski. Od epoki kamienia do średniowiecza*, red. Michał Kobusiewicz, Poznań, s. 397-430.
- 2012 *Z problematyki badań archeologicznych i architektonicznych wczesnośredniowiecznej i średniowiecznej Kruszwicy*, *Sprawozdania Archeologiczne*, 27, s. 289-290.
- 2012a *Przemiany społeczno-organizacyjne wczesnośredniowiecznych Kujaw – możliwości interpretacyjne archeologii* [w:] red. M. Brzostowicz, M. Przybył,

D.A. Sikorski, *Archaeologia versus historiam– Historia versus archaeologiam, czyli jak wspólnie poznawać średniowiecze*, Poznań, s. 165-174.

Dzieduszycki Wojciech, Dzieduszycka Bożena, Karolczak Zbigniew

2000 Wyniki archeologicznych badań rozpoznawczych przeprowadzonych na trasie przyszłej inwestycji rurociągów paliw i ropy naftowej z Wielowski oraz Żółwińca do Góry k/Inowrocławia [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Dzieduszycki Wojciech, Kupczyk Michał

1993 *Gopło: przyroda i człowiek*, Poznań.

Endrulat Bernhard

1892 *Zeitschrift der Historischen Gesellschaft für die Provinz Posen*, 7, s. LXII.

Fijalek Jan

1894 *Ustalenie chronologii biskupów kujawskich*, Przewodnik Naukowy i Literacki, XXII, s. 64.

Firszt Stanisław

1993 *Wykorzystanie śródlądowych szlaków wodnych we wczesnym średniowieczu na obszarze Polski* [w:] *Karta Kulturowa Rzeki. Referaty wygłoszone na sympozjum w Rudach 4-5 listopada 1992*, red. Gabriela Bożek, Katowice, s. 91-95.

Fokt Krzysztof

2019 *Organizacja grodowa a grodowo-kasztelańska na przykładzie Śląska*, *Historia Slavorum Occidentis*, nr 2 (21), s. 96-115.

2022 *Organizacja grodowa w drugiej monarchii piastowskiej. Studium krytyczne*, Kraków.

Freygant Monika

2017 *Wczesnośredniowieczne osadnictwo w południowo-zachodniej części Wysoczyzny Inowrocławskiej. Stan badań archeologicznych*, [maszynopis w archiwum IA UMK], Toruń

2020 *Przyczynek do badań nad Bazyliką Mniejszą Imienia Najświętszej Marii Panny w Inowrocławiu* [w:] *Świat Słowian na pograniczu chrześcijaństwa i pogaństwa*, red. Patryk Banasiak, Monika Freygant, Łódź-Toruń, s. 85-110.

Freygant Monika, Woźniak Marcin

2023 *Dźwierzchno, gm. Złotniki Kujawskie (stanowisko 1, 2)* [w:] *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, tom 8, red. Wojciech Chudziak, Marcin Weinkauff, Toruń, s. 73-86.

Freygant-Dzieruk Monika

- 2019 Dźwierzchno, pow. Złotniki Kujawskie, stanowisko 1. Sprawozdanie wraz z opracowaniem wyników badań archeologicznych przeprowadzonych w 2019 r., [maszynopis w archiwum IA UMK], Toruń.
- 2020 *Wspomnienie Romana Jakimowicza* [w:] *Forum Archeologii Publicznej. Popularyzacja i edukacja archeologiczna*, red. Patryk Banasiak, Monika Freygant-Dzieruk, Natalia Stawarz, Ewa Wielocha, Toruń, s. 25-35.

Frycz Jerzy

- 1982 *Architektura i sztuka Inowrocławia* [w:] *Dzieje Inowrocławia (od 1919 do końca lat siedemdziesiątych)*, t. 2., red. Marian Biskup, Warszawa, Poznań, Toruń, s. 419-507.

Galon Rajmund

- 1967 *Położenie i zasadnicze cechy geograficzne* [w:] *Województwo bydgoskie. Krajobraz, dzieje, kultura, gospodarka*, red. Antoni Swinarski, Poznań, s. 3-19.

Gawlas Sławomir

- 1996 *O kształt zjednoczonego Królestwa. Niemieckie władztwo terytorialne a geneza społeczno-ustrojowej odrębności Polski*, Warszawa.

Gąsiorowski Antoni

- 1965 *Powiat w Wielkopolsce XIV–XVI wieku. Z zagadnień zarządu terytorialnego i podziałów Polski późnośredniowiecznej*, Poznań.
- 1967 *Uwagi o mniejszych kasztelaniach wielkopolskich XIII i XIV w. (z zagadnień zarządu terytorialnego Polski średniowiecznej)*, *Roczniki Historyczne*, t. 32, s. 173-193.

Guldon Zenon

- 1968 *Lokacje miast kujawskich i dobrzyńskich w XIII-XVI w.*, *Ziemia Kujawska*, t. II, s. 19-46.

Guldon Zenon, Powierski Jan

- 1974 *Podziały administracyjne Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej w XIII-XIV wieku*, Warszawa, Poznań.

Guldon Zenon, Wajda Kazimierz

- 1970 *Źródła statystyczne do dziejów Pomorza Wschodniego i Kujaw od XVI do początków XX w.*, Toruń

Grażawski Kazimierz

- 2005 *Kasztelania świecka i michałowska. Studia nad kształtowaniem się struktur państwa piastowskiego na pograniczu polsko-pruskim*, Włocławek.
- 2009 *Ziemia lubawska na pograniczu słowiańsko-pruskim w VIII-XIII w. Studium nad rozwojem osadnictwa*, Olsztyn.

Grzeszkiewicz-Kotłowska Lidia

- 2015 Opracowanie wyników badań archeologicznych na Placu Klasztornym w Inowrocławiu w 2012 r. [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Grześkowiak Jan (red.)

- 1965 *Kruszwica. Zarys monograficzny*, Toruń.

Grześkowiak Jan

- 1968 *Wczesnośredniowieczna przystań rzeczna w Wieńcu, pow. Włocławek*, Zeszyty Nauk UMK w Toruniu, Nauki Humanistyczno-Społeczne, z. 26, Archeologia I, Toruń, s. 201-204.

Górski Karol

- 1953 *Topografia wczesnośredniowiecznej Kruszwicy*, Studia Wczesnośredniowieczne, 2, s. 37-63.

Górzyńska Agnieszka

- 2019 Sprawozdanie i opracowanie wyników badań archeologicznych prowadzonych podczas inwestycji: Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej ulic w Inowrocławiu: Stare Miasto, Młyńska, Plebanka, Poprzeczna, Przypadek [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Górzyńska Agnieszka, Górzyński Tomasz

- 2009 Sprawozdanie i opracowanie wyników badań z nadzoru archeologicznego nad inwestycją remontu ulicy Laubitza w Inowrocławiu [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2010 Sprawozdanie i opracowanie wyników badań z nadzoru archeologicznego nad inwestycją przebudowy wejścia Teatru Miejskiego w Inowrocławiu [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Górzyński Tomasz

- 2011 Opracowanie wyników badań archeologicznych przeprowadzonych dla potrzeb inwestycji pod nazwą: Przebudowa nawierzchni rynku, ul. Św. Ducha, ul. Królowej Jadwigi oraz Placu Klasztornego w Inowrocławiu, zaprojektowanie i wykonanie fontanny na rynku w Inowrocławiu oraz wykonanie przyłączy

energetycznych i wodno-kanalizacyjnych do punktów gastronomicznych i kwiaciarni na terenie Rynku, t. I [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

- 2014 Opracowanie wyników badań archeologicznych prowadzonych dla potrzeby inwestycji pod nazwą: „Uciepłwienie centrum miasta Inowrocławia”. Opracowanie wyników badań archeologicznych [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Haur Jakub

- 1757 *Oekonomika ziemiańska generalna*, Warszawa.

Hensel Witold

- 1948 *Wstęp do studiów nad osadnictwem Wielkopolski wczesnohistorycznej*, Poznań.
1950 *Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnohistorycznej*
t. 1, Poznań.
1966 *Perspectives de la recherche archéologique sur le milieu rural en Europe occidentale du haut moyen âge*, Spoelto.

Hensel Witold, Broniewska Aleksandra

- 1961 *Starodawna Kruszwica. Od czasów najdawniejszych do roku 1271*, Wrocław.

Hensel Witold, Hilczer-Kurnatowska Zofia

- 1972 *Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnohistorycznej*
t. 4 Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk.
1980 *Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnohistorycznej*, t. V,
Wrocław.

Hewner Katarzyna

- 1998 *Kim był twórca romańskich rzeźb na murach kościoła Imienia Najświętszej Marii Panny w Inowrocławiu?*, Ziemia Kujawska, t. XIII, s. 151-
2004 *Funkcja rzeźb i rytów na murach romańskiego kościoła pw. Imienia NMP w Inowrocławiu. Głos w dyskusji*, Ziemia Kujawska, t. XVII, s. 213-217.

Hoffmann Michalina

- 2016 Sprawozdanie z opracowaniem wyników z badań archeologicznych realizowanych w formie nadzoru archeologicznego nad pracami ziemnymi, prowadzonymi na inwestycji „Przebudowa posadzki w kościele p.w. św. Mikołaja i św. Konstancji w Gniewkowie przy ulicy Kościelnej” w roku 2016, wraz z opracowaniem sposobu postępowania z zabytkiem archeologicznym po zakończeniu badań oraz kompletną dokumentacją z badań [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Hoffmann Michalina, Rzepkowski Bartłomiej

- 2020 Sprawozdanie z ratowniczych archeologicznych badań wykopaliskowych, przeprowadzonych na stanowisku archeologicznym nr 4 w Łojewie, AZP 45-40/144, gm. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Jakimowicz Roman

- 1952 *Sprawozdanie z prac wykopaliskowych w Kruszwicy w latach 1948-1949*, *Studia Wczesnośredniowieczne*, 1, s. 99-118.

Jankuhn Herbert

- 1983 *Wprowadzenie do archeologii osadnictwa*, Warszawa.
2004 *Wprowadzenie do archeologii osadnictwa*, Warszawa.

Jańczak Jerzy, Kowalik Andrzej, Sziwa Ryszard

- 1999 *Jeziora Pakoskie – degradacja i możliwości poprawy jakości ich wód* [w:] *Naturalne i antropogeniczne przemiany jezior*, red. Adam Choiński, Jerzy Jańczak, Warszawa, s. 117-128.

Jaskanis Danuta (red.)

- 1992 *Katalog archeologicznych zbiorów pozamuzealnych*, z. 5 cz. 1.

Kaczor W., Hoffmann M.

- 2016 Sprawozdanie końcowe z ratowniczych badań wykopaliskowych, przeprowadzonych na stanowisku archeologicznym, zlokalizowanym w miejscowości Kłopot, gm. Inowrocław, pow. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie nr stanowiska 6 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Kajzer Leszek

- 1996 *Wstęp do archeologii historycznej w Polsce*, Łódź.
1998 *Głos w dyskusji na temat specyfiki badań archeologicznych prowadzonych na terenach starych miast* [w:] *Badania archeologiczne starych miast Warmii i Mazur a problemy ich rewitalizacji*, red. Jacek Wysocki, Nidzica, s. 33-35.

Kara Michał

- 2009 *Najstarsze państwo Piastów – rezultat przełomu czy kontynuacja. Studium archeologiczne*, Poznań.
2019 *Ze studiów nad elitarną kulturą ludności grodów tzw. centralnych państwa pierwszych Piastów, czyli ponownie o wczesnośredniowiecznym grzebieniu ze Stroszek pod Gieczem. Ujęcie porównawcze*, *Slavia Antiqua*, LX, s. 107-191.

Kara Michał, Krąpiec Marek

- 2000 *Możliwości datowania metodą dendrochronologiczną oraz stan badań dendrochronologicznych wczesnośredniowiecznych grodzisk z terenu Wielkopolski, Dolnego Śląska i Małopolski* [w:] *Ziemie polskie w X wieku i ich znaczenie w kształtowaniu się nowej mapy Europy*, red. Henryk Samsonowicz, Kraków, s. 303-327.

Karawasińska Jadwiga

- 1928 *Rachunki zup solnych w XIV i XV wieku z Archiwum Podskarbińskiego Krakowskiego*, Archeion, t. III, z. III, Warszawa, s. 35-45

Karczewski Dariusz

- 1994 *Konwent franciszkanów inowrocławskich w średniowieczu*, Ziemia Kujawska, t. X, s. 13-29.
- 2000-2001 *W 550. Rocznicę odnowienia przywileju lokacyjnego miasta Inowrocławia*, Ziemia Kujawska, t. XIV, s. 63-74.
- 2012 *Kruszwica w strukturze administracyjnej Kujaw (do końca XVIII wieku)*, Slavia Antiqua, 53, s. 45-69.
- 2015 *Stan badań i zasób źródłowy do dziejów Kruszwicy i Kujaw Nadgoplańskich (IX w. - koniec XVIII w.)* [w:] *Z Dziejów Pogranicza Kujawsko-Wielkopolskiego : zbiór studiów*, red. Dariusz Karczewski, Magdalena Wilczek-Karczewska, Strzelno, Kruszwica, t. 3, s. 9-26.
- 2017 *Książę Kazimierz Konradowic i Kujawy jego czasów* [w:] *Książę Kazimierz Konradowic i Kujawy jego czasów*, red. Dariusz Karczewski, Kraków, s. 9-11.

Karłowska-Kamzowa Alicja

- 1964 *Kruszwica - 3 [zabytki: Kolegiata św. Piotra i Pawła; Ewangeliarz Kruszwicki; relikwiarz skrzynkowy]*, Słownik Starożytności Słowiańskich, t. II, s. 530-532.

Kasiborska Katarzyna

- 2004 *Inowrocław. Miasto zrodzone z soli*, Inowrocław.

Kaźmierczak Ryszard

- 2023 *Borkowo, gm. Inowrocław (stanowisko 1)* [w:] *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, tom 8, red. Wojciech Chudziak, Marcin Weinkauff, Toruń, s. 57-72.
- 2023a *Ostrowo, gm. Gniewkowo (stanowisko 1)* [w:] *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, tom 8, red. Wojciech Chudziak, Marcin Weinkauff, Toruń, s. 287-302.

Kejna Marek, Strzyżewski Tomasz

- 2017 *Klimat* [w:] *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, red. Andrzej Radziwiński, Toruń, s. 58-76.

Kętrzyński Wojciech

- 1889 *Biskupstwa i klasztory polskie w X i XI wieku*, Przegląd Powszechny, VI, t. XXIV, z. 10.

Kiełczewska-Zalewska Maria

- 1978 *Geografia osadnictwa. Zarys problematyki*, Warszawa.

Kiersnowska Teresa

- 1954 *Sposoby zabezpieczenia skarbów wczesnośredniowiecznych zachowanych na terenie Pomorza*, Biuletyn Numizmatyczny, nr 3, s. 7-13.

Klimowicz Zbigniew

- 1980 *Czarne ziemie Równiny Tarnobrzesckiej na tle zmian stosunków wodnych gleb tego obszaru*, Soil Science Annual 31(1), s. 163-206.

Kmieciński Jerzy

- 1954 *Ciekawe odkrycia pod absydą kościoła romańskiego w Inowrocławiu*, Wiadomości Archeologiczne 20, Warszawa, s. 83-84.

Kobusiewicz Michał (red.)

- 2008 *Pradzieje Wielkopolski*, red. Michał Kobusiewicz, Poznań.

Kobyliński Zbigniew

- 1987 *Podstawowe zasady analizy punktowych układów przestrzennych*, Archeologia Polski, t. 32, z. 1, s. 21-53.
- 1988 *Struktury osadnicze na ziemiach polskich u schyłku starożytności i w początkach wczesnego średniowiecza*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź.
- 1998 *Przyszłość miejskiej przeszłości w Polsce* [w:] *Badania archeologiczne starych miast Warmii i Mazur a problemy ich rewaloryzacji*, red. Jacek Wysocki, Nidzica, s. 19-31.

Kohte Juliusz

- 1891 *Die Ruine der Marienkirche in Inowrazlaw*, Centrblatt der Bauenwaltung XI, Jahrgang, Nr. 38, Berlin, s. 369-370.
- 1895 *Erhaltung der Marienkirche in Inowrazlaw*, Centrblatt der Bauenwaltung XV, Berlin, s. 435.

- 1897 *S. Marien-Kirchen*, Die Kunstdenkmaler des Regierungsbezirks Bromberg IV, Berlin, s. 28-32
- 1903 *Die Wiederaufbau der S. Marienkirche in Inowrazlaw*, Zeitschriftenband, Welmar, s. 35-37.
- Kolberg Oskar
- 1967a *Lud: jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce. Kujawy. Cz. 1*, Warszawa.
- 1967b *Lud: jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce. Kujawy. Cz. 2*, Warszawa.
- Kondracki Jerzy
- 2002 *Geografia regionalna Polski*, Warszawa.
- Kostrowicki Andrzej
- 1994 *Fauna i jej dynamika (43.1)* [w:] *Atlas Rzeczypospolitej Polskiej*, red. Jan Rutkowski, Warszawa.
- Kossina Gustaw
- 1911 *Die Herkunft der Germanen : zur methode der Siedlungsarchäologie*, Würzburg.
- Kostrzewski Józef
- 1953 *Śp. Prof. Dr Roman Jakimowicz*, Przegląd Archeologiczny, t. IX. R. 26, s. 144-151.
- Kot Rafał
- 2017 *Typy krajobrazu naturalnego i regiony fizycznogeograficzne* [w:] *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, red. Andrzej Radzimiński, Toruń, s. 27-46.
- Kowalczyk Małgorzata
- 1987 *Granice XIII-wiecznej kasztelanii raciąskiej na Pomorzu Wschodnim*, ACTA Universitatis Lodzianensis, Folia Archaeologica 8, s. 97-110.
- Kowalenko Władysław
- 1938 *Grody i osadnictwo grodowe Wielkopolski wczesnohistorycznej (od VII do XII wieku)*, Poznań.
- 1952 *Przewłoka na szlaku żeglugowym Warta-Gopło-Wisła*, „Przegląd Zachodni”, t. 8, nr 5-6, s. 46-100.
- Kowalewski Jacek
- 2001 *Okoliczności deponowania wczesnośredniowiecznych skarbów na obszarze słowiańszczyzny zachodniej. Próba reinterpretacji znaczenia*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, seria Archeologia 28, zeszyt 349, s. 59-97.

- 2006 *Praktyka deponowania skarbów w świetle zasad waloryzacji kruszcu srebrnego w słowiańskich społecznościach tradycyjnych wczesnego średniowiecza*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, seria Archeologia 30, s. 51-73.

Kozierowski Stanisław

- 1914 *Badania nazw topograficznych dzisiejszej archidiecezyi gnieźnieńskiej*, Poznań.

Kozłowski Jarosław

- 2000 Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych w Inowrocławiu, stanowisko 125 (ul. Orłowska 24) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2002 Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych w Dźwierzchnie, stanowisko 1, gm. Złotniki Kujawskie [WKZ delegatura w Bydgoszczy]¹.
- 2003 Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych w Dźwierzchnie, stanowisko 1, gm. Złotniki Kujawskie [WKZ delegatura w Bydgoszczy]².
- 2004 Sprawozdanie z nadzorów archeologicznych w Inowrocławiu, stan. 129.
- 2005 Sprawozdanie z badań archeologicznych przy średniowiecznych murach obronnych w Inowrocławiu, cz. I [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Kozłowski Jarosław, Woźniak Marcin

- 2007 *Trzynastowieczne figury szachowe znalezione w Inowrocławiu*, Ziemia Kujawska, t. 20, s. 127-136.

Krawiec Arkadiusz, Sobiech Marcin, Wysota Wojciech

- 2017 *Zasoby wód podziemnych i złoża kopalin* [w:] *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, red. Andrzej Radziwiński, Toruń, s. 47-55.

Krzyżanowski Lech (red.)

- 1981 *Archeologia w rewaloryzacji starego miasta w Lublinie*, Lublin.

Ks. Kujawski Witold

- 2014 *Parafie diecezji włocławskiej. Archidiakonaty: kruszwicki i włocławski*, Włocławek.

Kukier Ryszard

- 1969 *Przeobrażenia środowiska geograficznego na Kujawach w świetle źródeł etnograficznych i kartograficznych z XVIII-XIX wieku*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Nauki humanistyczno-społeczne, zeszyt 33, Archeologia II, s. 105-133.

¹ Błędny numer stanowiska. Sprawozdanie dotyczy stanowiska 2.

² Błędny numer stanowiska. Sprawozdanie dotyczy stanowiska 2.

Kürbis Brygida (przekł.)

2003 *Mistrz Wincenty Kadłubek. Kronika polska*, Wrocław, Warszawa.

Kurnatowscy Zofia i Stanisław

1983 *Problematyka kształtowania się osiedli wczesnomiejskich w Wielkopolsce* [w:] *Studia z dziejów i kultury zachodniej Słowiańszczyzny. Materiały z sesji poświęconej pamięci profesora w XI-XII wieku w Europie Środkowo-Wschodniej*, Wrocław, s. 89-106.

1996 *Znaczenie komunikacji wodnej dla społeczeństw pradziejowych i wczesnośredniowiecznych w Polsce* [w:] *Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej*, t. 1, red. Zofia Kurnatowska, Wrocław, s. 117-123.

2001 *Rola szlaków komunikacyjnych w wykreowaniu i dalszym rozwoju wczesnopanstwowych ośrodków stołecznych* [w:] *Instantia est mater doctrinae*, red. Eugeniusz Wilgocki, Marek Dworaczyk, Krzysztof Kowalski, Antoni Porzeziński, Sławomir Słowiński, Szczecin, s. 93-100.

Kurnatowska Zofia

1991 *Z badań nad przemianami organizacji terytorialnej w państwie pierwszych Piastów*, *Studia Lednickie*, t. 2, s. 11-22.

Kurnatowska Zofia, Kurnatowski Stanisław

1991 *Zasiedlenie region Lednicy w pradziejach i średniowieczu w świetle dotychczasowych badań* [w:] *Wstęp do paleoekologii Lednickiego Parku Krajobrazowego*, red. Kazimierz Tobolski, Poznań, s. 35-42.

Kurnatowski Stanisław

1963 *Uwagi o kształtowaniu się stref zasiedlenia dorzecza Obry w czasie od środkowego okresu epoki brązu do późnego średniowiecza. Cz. 1*, *Archeologia Polski*, t. 8, s. 181-221.

Kustra Murycy

2010 *Aplikacja metody sześcioboków Christallera do refleksji nad średniowieczną Wielkopolską w kontekście roli Pobiedzisk*, *Studia Lednickie*, t. 10, s. 89-105.

Lissauer Abraham

1887 *Die prähistorischen Denkmäler der Provinz Westpreussen und der angrenzenden Gebiete*, Leipzig.

Lombard Maurice

1953 *La route de la Meuse et les relations lointaines des pays mosans entre le VIIIe et le XIe* [w:] *L'art. Mosan*, ed. Pierre Francastel, Paris, s. 9-28.

Łabaz Beata, Kabała Cezary

- 2014 *Geneza, właściwości i klasyfikacja czarnych ziem w Polce*, Soli Science Annual, vol. 65, no. 2, s. 80-90.

Labuda Gerard

- 1993 *Chryścianizacja Pomorza (X-XIII stulecie)*, Studia Gdańskie IX, s. 45-60.

Łaszkiwicz Tadeusz, Wolanin-Szułdrzyńska Iwona

- 1996 Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych w Łąkocinie, gm. Inowrocław, stanowisko 1 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Łepkowski Józef

- 1866 *O zabytkach Kruszwicy, Gniezna i Krakowa oraz Trzemeszna, Rogoźna, Kcyni, Dobieszewka, Golańczy, Żnina, Gąsawy, Pakości, Kościelca, Inowrocławia, Strzelna i Mogilna*, Kraków.

Łowmiański Henryk

- 1967 *Początki Polski*, T. III, Warszawa.
1985 *Początki Polski. Polityczne i społeczne procesy kształtowania się narodu do początku wieku XIV*, t. VI, cz. 1, Warszawa.

Łosiński Władysław

- 1993 *Groby typu Alt Käbelich w świetle badań przeprowadzonych na cmentarzysku wczesnośredniowiecznym w Świłubiu pod Kołobrzegiem*, Przegląd Archeologiczny, t. 41, s. 17-34.
2000 *Osadnictwo plemienne w dorzeczu Parsęty we wczesnym średniowieczu* [w:] *Salsa Cholbergensis. Kołobrzeg w średniowieczu*, red. Lech Leciejewicz Marian Rębkowski, Kołobrzeg, s. 13-22.

Łuszczkiewicz Władysław

- 1876 *Kościóły i rzeźby duninowskie w Strzelnie na Kujawach oraz ruina kościoła P. Maryi w Inowrocławiu: przyczynek do dziejów sztuki XII wieku*, Karków.

Malinowski Tadeusz

- 1955 *Grodziska kultury łużyckiej w Wielkopolsce*, Fontes Archaeologici Posnanienses, t. V, s. 1-48.

Małkowski Wiesław

- 2022 Badania nieinwazyjne na terenie grodzisk Gąski, Ostrowo gm. Gniewkowo, Baranowo, Mietlica gm. Kruszwica, woj. kujawsko-pomorskie, maszynopis w Instytucie Archeologii UMK, Toruń.

Marszelewski Włodzimierz

- 2001 *Jeziora Pojezierza Dobrzyńskiego*, Toruń.
- Mastyński Zdzisław, Rogiński Stefan
- 1964 *Studium historyczno-hydrologiczne jeziora Gopła*, Bydgoszcz.
- Mendyk S.
- 1989 *Strefa sepulkralna cmentarzyska wczesnośredniowiecznego* [w:] *Miejsce pradziejowych i średniowiecznych praktyk kultowych w Kruszy Zamkowej*, woj. Bydgoskie, stan 13, red. Aleksandra Cofta-Bronieska, Poznań, s. 170-196.
- Michalski Maciej
- 1996 *Ustanowienie i wczesne dzieje biskupstwa kujawskiego* [w:] *Scripta minora*, t. 1, red. Bohdan Lapis, Poznań, s. 83-108
- Mikołajczak Edmund
- 2016 *Największy skarb miasta na soli*, Inowrocław.
- 2017 *Inowrocław w czasach Kazimierza Konradowica (1230-1267)* [w:] *Księżę Kazimierz Konradowic i Kujawy jego czasów*, red. Dariusz Karczewski, Kraków, s. 13-32.
- Mikulski Józef
- 1973 *Świat zwierząt* [w:] *Województwo Bydgoskie. Krajobraz, dzieje, kultura, gospodarka*, red. Antoni Swinarski, Poznań, s. 63-65.
- Miłek Wojciech
- 2000 Sprawozdanie z badań archeologicznych prowadzonych w trakcie budowy nowego systemu ogrzewania Kościoła p.w. Św. Mikołaja w Inowrocławiu w 1999 roku, [maszynopis w archiwum Katedry Średniowiecza i Czasów Nowożytnych], Toruń.
- 2000a Sprawozdanie z badań archeologicznych prowadzonych w trakcie budowy nowego systemu ogrzewania Kościoła p.w. Św. Mikołaja (stanowisko 3) w Inowrocławiu w 2000 roku, [maszynopis w archiwum Katedry Średniowiecza i Czasów Nowożytnych], Toruń.
- Modzelewski Karol
- 1975 *Organizacja gospodarcza państwa piastowskiego X-XIII wiek*, Wrocław.
- 1980 *Między prawem książęcym a władztwem gruntowym II. Instytucja kasztelanii majątkowych Kościoła w Polsce XII-XIII w.*, *Przegląd Historyczny*, t. 71, s. 449-477.
- 1987 *Chłopi w monarchii wczesnopiastowskiej*, Wrocław.

Molewski Paweł

- 1999 *Rynna Gopła. Problem jej genezy i roli w odpływie wód roztopowych podczas zlodowacenia vistuliańskiego*, Toruń.

Molewski Paweł, Weckwerth Piotr

- 2017 *Ukształtowanie powierzchni terenu i geneza rzeźby* [w:] *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, red. Andrzej Radziwiński, Toruń, s. 56-67.

Moździoch Stanisław

- 1999 *Miejsca centralne Polski wczesnopiastowskiej. Organizacja przestrzeni we wczesnym średniowieczu jako źródło poznania systemu społeczno-gospodarczego* [w:] *Centrum i zaplecze we wczesnośredniowiecznej Europie środkowej*, red. S. Moździoch, Spotkania Bytomskie, Spotkanie 3, Wrocław, s. 21–51.
- 2002 *Castrum munitissimum Bytom. Lokalny ośrodek władzy w państwie wczesnopiastowskim*, Warszawa.

Mroczo Teresa

- 1988 *Polska sztuka przedromańska i romańska*, Warszawa.

Mrózek Władysław

- 1965 *Charakterystyka środowiska geograficznego Kruszwicy i części zlewni jeziora Gopła* [w:] *Kruszwica. Zarys monograficzny*, red. Jan Grześkowiak, Toruń, s. 7-64.

Müller Ulrich

- 2010 *Trading centres – hanseatic towns on the southern Baltic Coast: Structural continuity or a new start?* [w:] *Trade and communication networks of the first millennium AD in the northern part of Central Europe: central places, beach markets, landing places and trading centres*, red. B. Ludowici i in., Hannover, s. 115–140.

Nadolski Tadeusz

- 1988 *Z problematyki badawczej miasta lokacyjnego* [w:] *Badania archeologiczne Pracowni Konserwacji Zabytków*, red. Zdzisław Skrok, Warszawa, s. 51-59.

Nakoinz Oliver

- 2010 *Concepts of central place research in archaeology*, [w:] *Landscapes and human development: the contribution of European archaeology. Proceedings of the International Workshop „Socio-Environmental Dynamics over the Last 12000*

Years: The Creation of Landscapes (1st–4th April 2009)”, *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie*, t. 191, s. 251–264.

Nawrocki D.

2015 *W Gąskach znaleziono skarb. To srebrne monety i ozdoby pochodzące z X wieku*, www.pomorska.pl, d. 15.05.2017 r.

Nienartowicz Andrzej, Kunz Mieczysław

2017 *Szata roślinna i świat zwierzęcy [w:] Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, red. Andrzej Radzimiński, Toruń, s. 95-99.

Niewiarowski Władysław

1976 *Wahania poziomu wód w Jeziorze Pakoskim w świetle badań geomorfologicznych i archeologicznych [w:] Problemy geografii fizycznej*, red. Władysław Niewiarowski, Warszawa, Poznań, Toruń, s. 193-211.

Noryskiewicz Agnieszka

2013 *Historia roślinności i osadnictwa ziemi chełmińskiej w późnym holocenie. Studium palinologiczne*, Toruń.

Oliwkowski Łukasz (red.)

2014 *Projekt wyobraźni – inowrocławskie grodziska. Gimnazjaliści między historią, literaturą i mediami*, Inowrocław.

Oniszczyk A., Misiuk Z., Makowska A., Wrzosek J., Sekuła M.

2020 Standardy prowadzenia badań archeologicznych, cz. 1. Badania nieinwazyjne lądowe, Załącznik do pisma Generalnego Konserwatora Zabytków z dnia 8 stycznia 2020 r. (DOZ-KiNK.070.14.2018.WJ).

Ostrowski Jerzy

2015 *Dawne mapy topograficzne w badaniach geograficzno-historycznych*, red. A. Czerny, Lublin.

Parczewski Michał

2005 *Podstawy lokalizacji pierwotnych siedzib Słowian [w:] Archeologia o początkach Słowian*, red. Piotr Kaczanowski, Michał Parczewski, Kraków, s. 65-78.

Paślawski Zbigniew

1961 *Gopło – Mare Polonicum?*, *Gazeta Obserwatora Państwowego Instytut Hydrologiczno-Meteorologiczny*, t. 14, nr 9.

Pietrzak Joanna, Wójcik Andrzej, Zawilski Paweł

2015 Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Tupadły stan. 1, t. II [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2015a Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Tupadły stan. 1, t. III [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Piłatowski Sylwester

2011 Archeologiczne badania ratownicze w miejscowości Inowrocław, pow. Loco, woj. kujawsko-pomorskie w związku z budową zespołu budynków mieszkalnych wielorodzinnych z garażem podziemnym, miejscami postojowymi i infrastrukturą towarzyszącą przy ulicy Jesionowej w Inowrocławiu na stanowisku o nr 41 (AZP 45-40) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Pintera Artur, Kogut Wioletta, Zgodziński Bartosz

2018 Opracowanie ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 1 w miejscowości Gnojno, t. II [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Pintera Artur, Kogut Wioletta, Zgodziński Bartosz, Bujnowicz-Zgodzińska Weronika

2018 Opracowanie ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 1 w miejscowości Gnojno, t. I [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Pintera Artur, Ostaszewski M., Borysewicz-Ostaszewska A.

2020 Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Dziennice 7, AZP 45-41/51, gm. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Potkański Karol

1922 *Studia osadnicze* [w:] Pisma pośmiertne, t. 1, Kraków.

Prawniczak Robert

2012 Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego przeprowadzonego w trakcie realizacji inwestycji: „Budowa domów wielorodzinnych wraz z mediami przy ul. Poznańskiej 6 w Inowrocławiu, działka nr ew. 19” [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Prusinkiewicz Zbigniew

- 1973 *Gleby* [w:] *Województwo Bydgoskie. Krajobraz, dzieje, kultura, gospodarka*, red. Antoni Swinarski, Poznań, s. 47-57.

Przybył Maciej

- 2014 *Kasztelanie XII i XIII wieku w Wielkopolsce – problemy, stan i perspektywy badań* [w:] *Funkcje grodów w państwach wczesnośredniowiecznej Europy Środkowej*, red. Krystian Chrzan, Krzysztof Czapla, Sławomir Moździoch, Wrocław, Głogów, s. 401-432.

Puckalanka Urszula

- 1952 *Zasięg Gopła i jego połączenie z Wisłą w naszej erze*, *Przegląd Zachodni*, r. VIII, t. III, nr 9-12, s. 573-584.

Racinet Philippe

- 2001 *Archeologia globalna i badania interdyscyplinarne. Uwagi metodyczne na marginesie nowszych badań z zakresu archeologii średniowiecza*, *Acta Universitatis Nicolai Copernici*, seria Archeologia, zeszyt 349, s. 19-57.

Radomski Andrzej

- 1999 *Kultura – tekst – historiografia*, Lublin.

Radziwiński Andrzej (red.)

- 2017 *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, red. Andrzej Radziwiński, Toruń.

Rajewski Zdzisław

- 1959-1960 *O metodach badań terenowych zespołów osadniczych*, *Wiadomości Archeologiczne*, T.XXVI, z.3-4, Warszawa, s. 91-97.

Rajman Jerzy

- 1996 *Kasztelanie górnośląskie w XIII wieku. Z problematyki elity władzy i tzw. terytorialności grodów kasztelańskich*, *Studia i Materiały z Dziejów Śląska*, t. 21, 1996, s.21-39.
- 2009 *Grody kasztelańskie a średniowieczne miasta: (z genezy pomorskich miast)*, *Słupskie Prace Geograficzne*, nr 6, s. 5-18.

Ratzel Friedrich

- 1882 *Anthropo-Geographie oder Grundzüge der Anwendung der Erdkunde auf die Geschichte*, *Nature* 27, 125 (1882), s. 125.

Retkowski Andrzej

- 2017 *Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego i ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych w związku z inwestycją budowy ciągu*

pieszo-rowerowego na odcinku Więclawice-Wierzchosławice, gm. Gniewkowo, pow. inowrocławski [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Romańska A., Bednarczyk Józef

2002 Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych na stanowisku 6 w Bąbolinie, gm. Gniewkowo, pow. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie w 2002 r. [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2002a Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych na stanowisku 7 w Bąbolinie, gm. Gniewkowo, pow. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie w 2002 r. [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2002b Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych na stanowisku 8 w Bąbolinie, gm. Gniewkowo, pow. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie w 2002 r. [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2002c Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych na stanowisku 21/22 w Karczynie, gm. Inowrocław, pow. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Rospond Stanisław

1984 *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław.

Rosset Adriana

1974 *Drogi i mosty w średniowieczu i czasach odrodzenia*, Warszawa.

Rozwadowski Michał

2012 Barcin, gm. Barcin, pow. Żnin, woj. kujawsko-pomorskie. Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego w trakcie prac ziemnych przy rewitalizacji Góry św. Wojciecha [maszynopis WKZ delegatura w Toruniu].

Rozwałka Andrzej

2012 *Archeologia w mieście, miasto w archeologii. Wybrane zagadnienia badań archeologicznych w miastach historycznych*, *Analecta Archaeologica Ressoviensia*, v. 7, Rzeszów, s. 20-24.

Różański Stanisław

1979 *Osadnictwo a środowisko Polski*, Warszawa.

Ryszewska Katarzyna

1995 *Badania archeologiczno-architektoniczne budownictwa przedromańskiego i romańskiego w Polsce. Część II (1945-1980)*, *Acta Universitatis Nicolai Copernici*, seria Archeologia 23, s. 85-139.

Sawicka Joanna

- 2023 *Kruszwica, gm. Loco (stanowiska 2, 4, 4a, 5) [w:] Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, tom 8, red. Wojciech Chudziak, Marcin Weinkauff, Toruń, s. 179-248.

Schumacher Paul

- 1924 *Die Ringwälle in der früheren preußischen Provinz Posen. Ein Beitrag zur vorgeschichtlichen Kartographie*, Leipzig.

Schwartz Wilhelm

- 1879 *Materialien zur praehistorischen Kartographie der Provinz Posen: Beilage zum des Koenigl.Fr.Wilh.Gymnasiums in Posen. I Nachtrag*, Posen.
- 1880 *Materialien zur praehistorischen Kartographie der Provinz Posen: Beilage zum des Koenigl.Fr.Wilh.Gymnasiums in Posen. II Nachtrag*, Posen.
- 1881 *Materialien zur praehistorischen Kartographie der Provinz Posen: Beilage zum des Koenigl.Fr.Wilh.Gymnasiums in Posen. III Nachtrag*, Posen.
- 1882 *Materialien zur praehistorischen Kartographie der Provinz Posen: Beilage zum des Koenigl.Fr.Wilh.Gymnasiums in Posen. IV Nachtrag*, Posen.

Schultze Victor

- 1910 *Bericht über Neu-Eingänge des Jahres 1909 in der vorgeschichtlichen Sammlung im Museum der historischen Geselleschaft zu Bromberg, Mannus Zeitschrift für Vorgeschichte*, t. 2, red. Gustaf Kossinna, Würzburg, s. 220-240.

Schumacher Paul

- 1924 *Die Ringwälle in der früheren preußischen Provinz Posen. Ein Beitrag zur vorgeschichtlichen Kartographie*, Leipzig.

Siemianowska Ewelina

- 2013 *W sprawie metody badań wczesnośredniowiecznych szlaków dalekosiężnych*, Acta Univesritatis Nicolai Copernici, Archeologia, t. XXXIII, s. 91-110.
- 2014 *O zastosowaniu niektórych modeli teoretycznych w badaniach nad ośrodkami miejskimi w średniowieczu*, Archaeologia Historica Polona, t. 22, s. 27-54.

Siemianowska Ewelina, Pranke Piotr

- 2014 *Handel solą w okresie od IX do XI wieku na terenie Europy środkowej [w:] Migracje. Podróże w dziejach” Starożytność i średniowiecze*, red. Maciej Franz, Karol Kościelniak, Zbigniew Pilarczyk, Wolin, s.230-256.

Sikorska Janina

- 1997 *Inowrocław. Dzieje, zabytki, okolice, legendy*, Inowrocław.

Sikorski Czesław

- 1991 *Kościół Imienia Najświętszej Marii Panny w Inowrocławiu*, Inowrocław.
- 1986 *Początki zespołu klasztorного oo. Franciszkanów w Inowrocławiu w świetle archeologiczno-architektonicznych badań ratowniczych*, Ziemia Kujawska, t. VII, s. 53-90.
- 2002 *Świadkowie 800-lecia: encyklopedia wiedzy o zabytkach Inowrocławia*, Inowrocław.

Sinkiewicz Mieczysław

- 1989 *Zmiany rzeźby terenu Pojezierza Kujawskiego pod wpływem procesów stokowych*, Toruń.
- 1991 *Niektóre problemy przeobrażenia stoków na Pojezierzu Kujawskim wskutek denudacji antropogenicznej*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, seria Geografia, zeszyt 23, Toruń, s. 3-22.
- 1993 *Retrospekcja warunków środowiska geograficznego na niektórych stanowiskach archeologicznych w środkowej części Polski Północnej* [w:] *Badania archeologiczne ośrodka toruńskiego w latach 1989-1992*, red. Jadwiga Chudziakowa, Toruń, s. 101-109.

Skowron Rajmund, Kubiak-Wójcicka Katarzyna

- 2017 *Hydrologia i zasoby wodne* [w:] *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, red. Andrzej Radziwiński, Toruń, s. 77-86.

Skrok Zdzisław (red.)

- 1988 *Badania archeologiczne Pracowni Konserwacji Zabytków*, Warszawa.

Słownik geograficzny

- 1883 *Kujawy* [w:] *Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. Filip Sulimierski, Bronisław Chlebowski, Władysław Walewski, t. IV, s. 850-852.
- 1883a *Kościelec Kujawski* [w:] *Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. Filip Sulimierski, Bronisław Chlebowski, Władysław Walewski, t. IV, s. 447.
- 1890 *Szalej* [w:] *Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. Filip Sulimierski, Bronisław Chlebowski, Władysław Walewski, t. XI, s. 798.

Słownik Języka Polskiego PWN

- Osadnictwo*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/osadnictwo> [dostęp 5.10.2021 r.]

Smaruj Andrzej, Hoffmann Mirosław

- 2016 Sprawozdanie końcowe z ratowniczych badań wykopaliskowych, przeprowadzonych na stanowisku archeologicznym, zlokalizowanym w miejscowości Kłopot, gm. Inowrocław, pow. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie nr stanowiska 11 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Sobiech Marcin

- 2013 *Grodziska ziemi chełmińsko-dobrzyńskiej w świetle analiz geoprzestrzennych*, Roczniki Geomatyki 11/4 (61), s. 81-92.

Sperczyński Władysław

- 1937 *Gopło*, Warszawa.

Stolpiak Barbara

- 1986 *W 100-lecie polskich badań archeologicznych na Kujawach*, Ziemia Kujawska, t. 8, s. 5-26.

Strzemski Michał

- 1954 *Czarne ziemie jako wskaźnik odwodnienia kraju*, Gospodarka wodna 2, s. 1-46.
1961 *Przemiany środowiska geograficznego Polski, jako tła przyrodniczego rozwoju rolnictwa na ziemiach polskich: od połowy trzeciego tysiąclecia p.n.e. do naszych czasów*, Kwartalnik Historii Kultury Materialnej 9(3), s. 331-357.

Sulkowska-Tuszyńska Krystyna

- 2004 Gniewkowo 2004, woj. kujawsko-pomorskie. Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego przeprowadzonego przy kościele św. Mikołaja i św. Konstancji męczennicy [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
2018 *Gniewkowo. Studia nad kulturą przedmieścia (XIV/XV-XVIII w.)*, Stary Toruń.

Surowiecki Wawrzyniec

- 1811 *O rzekach y splawach Kraiów Xięstwa Warszawskiego z zlecenia JW Łubieńskiego Ministra Sprawiedliwości*, cz. 1, Warszawa.

Swinarski Antoni (red.)

- 1967 *Województwo bydgoskie: krajobraz, dzieje, kultura, gospodarka*, Bydgoszcz.

Szady Bogumił

- 2018 *Dawna mapa jako źródło w badaniach geograficzno-historycznych w Polsce*, Kwartalnik Historii Kultury Materialnej 66 (2), s. 129-141.

Szmyt Marzena

- 1985 Sprawozdanie z akcji inwentaryzacji obiektów archeologicznych na obszarze objętym pracami melioracyjnymi (inwestycja Węgiec-Kołuda-Sielec) za okres maj-sierpień 1985 r. [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Szymański Wojciech

- 1958 *Kontakty handlowe Wielkopolski w IX-XI wieku*, Poznań.

Ślaski Kazimierz

- 1960 *Podziały terytorialne Pomorza w XII-XIII wieku*, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Prace Komisji Historycznej, t. 18, z. 4.

Śledzińska Magdalena

- 2014 Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Markowice stan. 9 (gm. Strzelno, pow. Mogileński, AZP 46-40/165) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2014 Opracowanie z ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Markowice stan. 9 (gm. Strzelno, pow. Mogileński, AZP 46-40/165) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Śliwiński Jakub

- 2015 Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Markowice stan. 12 (gm. Strzelno, pow. Mogileński, AZP 46-40/168) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2015 Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Markowice stan. 12 (gm. Strzelno, pow. Mogileński, AZP 46-40/168) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Śmigielski Wojciech

- 1959 *Wykaz nabytków Muzeum Archeologicznego w Poznaniu w latach 1956-1957*, Fontes Archaeologici Posnanienses, t. X, Poznań, s. 256-286.

Świechowski Zbigniew

- 1963 *Budownictwo romańskie w Polsce. Katalog zabytków*, Wrocław.

Święch Jerzy

- 1997 *Kujawy – region historyczno-etnograficzny*, [w:] *Sztuka ludowa Kujaw. Przeszłość i teraźniejszość*, red. Wanda Szkulmowska, Bydgoszcz, s. 9-20.

Tazbirowa Julia

- 1962 *Początki biskupstwa na Kujawach*, Przegląd Historyczny, t. 53, s. 229-244.

Tobolski Kazimierz

- 1990 *Paläoökologische Untersuchungen des Siedlungsgebietes im Lednica Landschaftspark (Nordwestpolen)*, Offa, 47, s. 109-113.
- 2004 *O potrzebie badań paleoekologicznych w Dolinie Dolnej Wisły [w:] Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Kaldusie. Studia przyrodniczo-archeologiczne*, red. Wojciech Chudziak, seria Mons Sancti Laurentii, t. 2, Toruń, s. 101-112.
- 2005 *Przemiany osadnicze na terenie Niżu Polskiego podczas okresu wędrówek ludów w świetle analizy palinologicznej [w:] Archeologia o początkach Słowian*, red. Piotr Kaczanowski, Michał Parczewski, Kraków, s. 281-292.

Tomala Janusz

- 2011 *Murowana architektura romańska i gotycka w Wielkopolsce*, t. II, Kalisz.

Tomanek Jakub

- 1997 *Botanika leśna*, Warszawa.

Tomaszewski Andrzej

- 1974 *Romańskie kościoły z emporami zachodnimi na obszarze Polski, Czech, Węgier*, Wrocław.
- 1998 *Zadania i szanse historycznych miast w XXI wieku [w:] Badania archeologiczne starych miast Warmii i Mazur a problemy ich rewaloryzacji*, red. Jacek Wysocki, Nidzica, s. 9-18.

Tomczak Andrzej

- 1968 *Źródła Noteci w dobie historycznej*, Ziemia Kujawska, t. 2, Warszawa, Poznań, s. 5-18.

Topolski Jerzy (red.)

- 1969 *Dzieje Wielkopolski*, red. Jerzy Topolski, Poznań.

Tyszkiewicz Jan

- 2014 *Geografia historyczna: Zarys problematyki*, Warszawa, s. 29-35.

Ulanowski Bolesław

- 1887 *Dokumenty kujawskie i mazowieckie przeważnie z XIII wieku*, Kraków.

Walas Jan

- 1973 *Atlas roślin chronionych*, Warszawa.
- 1973 *Świat roślin [w:] Województwo Bydgoskie. Krajobraz, dzieje, kultura, gospodarka*, red. Antoni Swinarski, Poznań, s. 58-62.

Walicki Michał (red.)

1971 *Sztuka polska przedromańska i romańska do schyłku XIII wieku*, Warszawa.

Walter Henryk (red.)

1968 *Inowrocław w średniowieczu. Katalog wystawy*, Inowrocław.

Wasilewski Tadeusz

1981 *Poland's administrative structure in early Piast Times. Castra Ruled by Comites as Centres of Provinces and Territorial Administration*, *Acta Poloniae Historica*, 44, s. 5-31.

Waszak Stanisław

1933 *Przewodnik po Inowrocławiu i Kujawach (Kruszwica, Strzelno, Pakość)*, Inowrocław.

Waszczuk Kamilla

2018 Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego nad inwestycją: „Budowa domu wielorodzinnego wraz z infrastrukturą i mediami przy ul. Poznańskiej 6 w Inowrocławiu, działka nr ewid. 19/7 (budynek 1)” [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2021 Sprawozdanie z archeologicznych badań sondażowych nad inwestycją: „Budowa dwóch budynków mieszkalnych wielorodzinnych wraz z garażami podziemnymi na dz. Nr 541 przy ul. Małej Rybnickiej w Inowrocławiu [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Wawrzykowska Bogusława

2002 *Zarys historii muzealnych zbiorów archeologicznych w Toruniu* [w:] *Archeologia toruńska. Historia i teraźniejszość. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej z okazji 140-lecia muzealnych zbiorów archeologicznych w Toruniu 16-17 maja 2002*, Toruń, s. 31-56.

Wąsowiczówna Teresa

1953 *W sprawie metody badań przebiegu wczesno-średniowiecznych dróg lądowych Polski*, *Przegląd Zachodni*, nr 9-10, s. 311-320.

Weinkauff Marcin

2023 *Gąski, gm. Gniewkowo (stanowisko 1)* [w:] *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, tom 8, red. Wojciech Chudziak, Marcin Weinkauff, Toruń, s. 87-102.

2023a *Liszkowo, gm. Rojewo (stanowisko 1)* [w:] *Wczesnośredniowieczne grodziska w Polsce*, tom 8, red. Wojciech Chudziak, Marcin Weinkauff, Toruń, s. 249-260.

Weymann Stefan

1938 *Cła i drogi handlowe w Polsce Piastowskiej*, Poznań.

Wędzki Andrzej

1966 *Rozwój osadnictwa i podziały terytorialne ziemi łódzkiej do końca XIV w.*, *Slavia Antiqua*, t. 13, s. 1-141.

Wiewióra Marcin

2002 *Badania archeologiczno-architektoniczne prowadzone przez Zakład Archeologii Architektury Instytutu Archeologii i Etnologii UMK w Toruniu w latach 1970-2001, na Kujawach i we wschodniej Wielkopolsce* [w:] *Archeologia toruńska. Historia i terażniejszość. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej z okazji 140-lecia muzealnych zbiorów archeologicznych w Toruniu, 16-17 maja 2002*, Toruń, s. 177-186.

Wilczyński Andrzej

1973 *Budowa geologiczna* [w:] *Województwo Bydgoskie. Krajobraz, dzieje, kultura, gospodarka*, red. Antoni Swinarski, Poznań, s. 7-17.

Wilczyński Jarosław

2014 Wyniki analiz archeozoologicznych zwierzęcych szczątków kostnych z badań wykopaliskowych prowadzonych w 2014 roku na stanowisku nr 6 w Markowicach, Aneks nr 1, maszynopis WKZ delegatura w Bydgoszczy.

Wilczyński Jarosław, Stworzewicz Ewa, Wertz Krzysztof

2015 Wyniki analizy archeozoologicznej zwierzęcych szczątków kostnych pochodzących z badań wykopaliskowych prowadzonych w 2014 oraz 2015 roku na stanowisku nr 9 w Markowicach, Aneks nr 2.

Wiliński Stanisław

1952 *Granitowe kościoły wiejskie XII wieku w Wielkopolsce*, *Przegląd Zachodni*, t. III, nr 9-12, s. 417-460.

Wiśniewski Edward

1974 *Dolina Bachorzy – problem jej genezy i znaczenia w okresie wczesnośredniowiecznym*, *Przegląd Geograficzny*, t. XLVI, z. 2, Warszawa, s. 263-282.

Wiśniewski Michał, Kotlewski Leszek red.

2019 *Archeologia obwodnicy Inowrocławia. Badania archeologiczne w pasie budowy obwodnicy Inowrocławia. Katalog zabytków*, Bydgoszcz.

W.M.

1842 *Zapiski z podróży w inowrocławskie*, Przyjaciół Ludu, 9 nr 24.

Wojciechowski Zygmunt

1924 *Momenty terytorialne organizacji grodowej w Polsce Piastowskiej*, Lwów.

1932 *Ustrój polityczny Śląska do końca XIV w.* [w:] *Historia Śląska od czasów najdawniejszych do rok 1400*, t. 1, Kraków, s. 609-615.

Woźniak Marcin

1997 Sprawozdanie z nadzorów archeologicznych w Inowrocławiu, ul. Św. Ducha 6 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

1997a Sprawozdanie z eksploracji wczesnośredniowiecznego grobu szkieletowego w Karczynie gmina Inowrocław [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

1997b Sprawozdanie z badań ratowniczych w Kruszy Zamkowej st. 4 [MKI Inowrocław]

1998 Sprawozdanie z nadzorów archeologicznych w Inowrocławiu, ul. Św. Mikołaja 10, stan. 192 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

1998a Sprawozdanie z nadzorów archeologicznych w Inowrocławiu przy ul. Św. Ducha 8, stan. 152 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2001 Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych w Dźwierzchnie, gm. Złotniki Kujawskie [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2003 Sprawozdanie z nadzorów archeologicznych w Inowrocławiu st. 59 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2004 Sprawozdanie z nadzorów archeologicznych prowadzonych przy kościele p.w. św. Mikołaja w Inowrocławiu (stanowisko 3) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2006 Sprawozdanie z badań archeologicznych relikwii klasztoru Franciszkanów w Inowrocławiu w roku 2006 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2007 Inowrocław – stanowiska 2, 20 i 6 (AZP 44-40 st. Na ob. 45, 46 i 47). Sprawozdanie z nadzorów archeologicznych prowadzonych w związku z przebudową skrzyżowania w ciągu drogi krajowej nr 15 w Inowrocławiu [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2008 Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych w Modliborzycach st. 75, gm. Dąbrowa Biskupia [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2009 Inowrocław – ul. Wałowa 31-33 Sprawozdanie z badań archeologicznych w roku 2008 (obszar AZP 44-40) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

- 2010 Inowrocław st. 19 – plac Klasztorny sprawozdanie z badan archeologicznych w roku 2010 (cz. 1), [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2010a Inowrocław st. 19 – plac Klasztorny sprawozdanie z badan archeologicznych w roku 2010, [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2010b Klasztor franciszkanów w Inowrocławiu. Próba rekonstrukcji oraz źródła, materiały, analogie zebrane na potrzeby makiety [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2011 Piwnice przy ul. Poznańskiej 4 w Inowrocławiu [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2012 Inowrocław stanowisko – 20 (AZP 44-40 st. Na ob. 46). Sprawozdanie z nadzorów archeologicznych, [maszynopis MKI].
- 2012a Góra st. 18 – gm. Inowrocław. Sprawozdanie z badan archeologicznych w roku 2012 (obszar AZP 45-41 – nr st. na ob. 96) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2012b Inowrocław – stanowisko 22. Sprawozdanie z nadzorów archeologicznych w roku 2012 (obszar AZP 45-40, nr stanowiska na obszarze 35) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2012c Inowrocław – ul. Św. Ducha 25 sprawozdanie z badan archeologicznych w roku 2012 (st. 187 – obszary AZP 44-40) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2013 Góra st. 18 – gm. Inowrocław. Sprawozdanie z badan archeologicznych w roku 2013 (obszar AZP 45-41 – nr st. na ob. 96) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2014 Inowrocław – stanowisko 6. Sprawozdanie z ratowniczych badan wyprzedzających w roku 2014 (obszar AZP 44-40/189), [maszynopis MKI Inowrocław].
- 2016 Archeologiczne badania poszukiwawcze w rejonie pola bitwy pod Mątwami z 1666 r. – Tupadły st. 23 (AZP 45-40/205), Tupadły st. 16 (AZP 45-40/26). Sprawozdanie [WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 2017 *Sprawozdanie z badań archeologicznych w rejonie pola bitwy pod Mątwami (1666)* [w:] *Bitwa pod Mątwami. Historia i pamięć*, red. Tomasz Łaszkiwicz, Inowrocław, s. 169-184).
- 2017a Dźwierzchno st. 2 – sprawozdanie z badań archeologicznych w roku 2017 (obszar AZP 43-38, nr stanowiska na obszarze 103) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Woźniak Zbigniew

- 2015 Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego przeprowadzonego w trakcie realizacji inwestycji „Budowa domów wielorodzinnych wraz z infrastrukturą i mediami przy ul. Poznańskiej 6 w Inowrocławiu, działka nr ew. 19 (budynek 1a) [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Woźny Jacek

- 2005 *Kamienie kultowe jako relikty archaicznych i pogańskich wierzeń religijnych (na kanwie reliefów z kościoła Imienia NMP w Inowrocławiu)* [w:] *Z dziejów Kujaw i Pałuk. Studia dedykowane pamięci dra Czesława Sikorskiego*, Inowrocław, s. 32-46.

Woźny Maciej

- 2022 Problem granic trzynastowiecznych kasztelanii górnośląskich na przykładzie Księstwa Opolskiego. Próba bilansu, Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka, Rocznik LXXVII, 1.

Wrzosek Wojciech

- 1994 *Braudelowska idea kultury materialnej*, Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, r. 42, nr 2, s. 167-172.

Wójcik Andrzej, Pietrzak Joanna, Bujnowicz-Zgodzińska Weronika, Zawilski Paweł

- 2015 Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 15 w Tupadłach [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Wójcik Marcin

- 2016 *Idee antropograficzne w pracach Marii Dobrowolskiej (1895-1984)*, Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica 26, s. 5-19).

Wójcik Gabriel, Marciniak Kazimierz

- 2001 *Klimat województwa kujawsko-pomorskiego* [w:] *Przyroda Województwa Kujawsko-Pomorskiego*, red. Andrzej Przystalski, Bydgoszcz, s. 23-32.

Wysota Wojciech, Krawiec Arkadiusz, Sobiech Marcin

- 2017 *Budowa i historia geologiczna* [w:] *Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego*, red. Andrzej Radziwiński, Toruń, s. 27-46.

Wyrobisz Andrzej

- 1981 *Źródła archeologiczne do historii średniowiecznego Inowrocławia*, Ziemia Kujawska, t. VI, s. 183-188.

Wysocki Jacek red.

1988 *Badania archeologiczne starych miast Warmii i Mazur a problemy ich rewaloryzacji*, Nidzica.

Valde-Nowak

1995 *Osadnictwo wczesnorolnicze Średniogórza niemieckiego*, Kraków.

Virchow Rudolf, Wilibald von Schulenburg

1880 *Der Spreewald und der Schlossberg von Burg*, Berlin.

Zajączkowska Tamara

1988 *Średniowieczne znaki kamieniarskie z zabytkowych obiektów sakralnych z obszaru Kujaw* [maszynopis IA UMK].

Zajączkowski S.

1955 *Uwagi nad terytorialno-administracyjnym ustrojem Polski XII w.*, Czasopismo Prawno-Historyczne, t. VII, z. 1, s. 285-323.

Zawilski Paweł, Wójcik Andrzej, Pietrzak Joanna, Bujnowicz-Zgodzińska Weronika

2015 Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 1 w Tupadłach, t. I [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

2015a Opracowanie wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 1 w Tupadłach, t. II [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Zawiślak Paweł

2014 Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Latkowo stan. 50 [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Zespół Badań Kujaw IP UAM

1980 Miechowice stan. 4a Dziennik badań [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

1984 Sprawozdanie z badań ratowniczych na stanowisku 11 w Kołudzie Wielkiej, gm. Janikowo, woj. bydgoskie [WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Zielonka Bonifacy

1959 *Zabytki archeologiczne województwa bydgoskiego*, Bydgoszcz.

Zipf George

1949 *Human Behavior and the Principle of Least Effort*. Cambridge.

Zoll-Adamikowa Helena

1975 *Wczesnośredniowieczne cmentarzyska ciałopalne Słowian na terenie Polski. Cz. I Źródła*, Wrocław.

Żak Jan

- 1977 *O studiach osadniczych*, Archeologia Polski, t. 22, z. 2,
red. Jan Kowalczyk, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, s. 421-423.

Dokumentacja konserwatorska

Teczka Gąski st. 18

- 1989 Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Gąskach st. 18 w roku 1989
[WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1990 Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Gąskach st. 18 w roku 1990
[WKZ delegatura w Bydgoszczy].
- 1991 Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Gąskach st. 18 w roku 1991
[WKZ delegatura w Bydgoszczy].

Teczka Inowrocław Mątwy, rurociąg solankowy Mątwy-Góra, nr teczki I – 1a

Teczka Inowrocław, gm. loco nr teczki I – 1b

Teczka Inowrocław – Mątwy, gm. loco st. 1, 3A, nr teczki I-1j

Teczka Inowrocław – Mątwy gm. loco, st. 11-13, nr teczki I-1b

Teczka Krusza Podlotowa, gm. Inowrocław, st. 6, nr teczki K – 1b

Teczka Archeologiczne badania ratownicze na trasie budowy rurociągu PKN-Orlen: Gniewkowo-Żółwiniec. Stanowiska objęte nadzorem archeologicznym, gm. Gniewkowo, woj. kuj.-pom., nr teczki G-33.

Teczka Archeologiczne badania ratownicze na trasie budowy rurociągu PKN-Orlen: Gniewkowo-Żółwiniec. Stanowiska objęte nadzorem archeologicznym, gm. Inowrocław, woj. kuj. pom., nr teczki I-4

Teczka Archeologiczne badania ratownicze na trasie budowy rurociągu PKN-Orlen: Gniewkowo-Żółwiniec. Stanowiska objęte nadzorem archeologicznym, gm. Kruszwica, woj. kuj. pom., nr teczki IL/27

Źródła internetowe

Rybak Damian *Zagadkowe maski romańskiego kościoła pw. Imienia NMP w Inowrocławiu*, , www.dziedzictworegionu.pl [dostęp z dnia 5.01.2023 r.];

Kościół Imienia Najświętszej Maryi Panny, www.inowroclaw.pl [dostęp z dnia 5.01.2023 r.].

Aneksy

1. Katalog grodzisk
2. Wykaz cmentarzysk
3. Wykaz skarbów
4. Wykaz osad pewnych i domniemanych oraz tzw. śladów osadniczych
 - 4.1. Wykaz materiału zabytkowego
 - 4.2. Analiza chronologiczno-typologiczna materiału ceramicznego
 - 4.3. Mapa występowania stanowisk archeologicznych

1. Katalog grodzisk

1. Borkowo, gm. Inowrocław

Nr stanowiska: 1

Obszar AZP: 44-39

Nr stanowiska na obszarze: 16

Położenie: podmokłe dno doliny

Typ: pierścieniowe

Powierzchnia: 35 arów?

Stan zachowania: częściowo zniwelowane

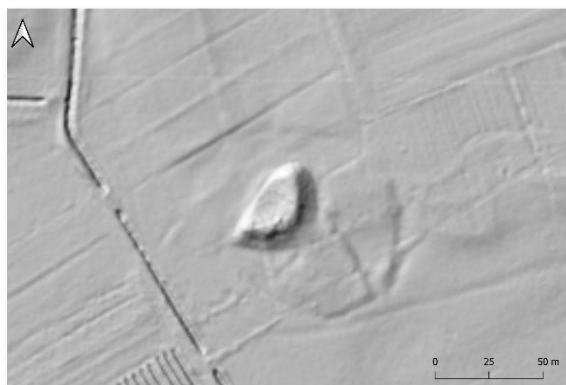
Forma użytkowania: nieuprawne pastwisko

Chronologia:

- **B-C?** wg dokumentacji KEZAL
- **D** wg Z. Kurnatowskiej, A. Łosińskiej (1992)
- **okres plemienny** wg Danielewskiego (2009)
- **2 poł. IX-2 poł. X w.** Instytut Archeologii IA UMK w Toruniu

Badania:

- **Okres międzywojenny** – autopsja J. Dylika
- **1936 r.** – autopsja T. Graczyńskiego
- **1967 r.** - badania sondażowe Ekspedycji Kujawskiej IP UAM w Poznaniu
- **1968 r.** – badania powierzchniowo-sondażowe konserwatora zabytków archeologicznych w Bydgoszczy
- **1986 r.** - badania weryfikacyjno-sondażowe J. Janikowskiego i M. Kary
- **2006 r.** - badania powierzchniowe w ramach AZP J. Bednarczyka
- **2016 r.** - badania sondażowe w ramach badań weryfikacyjnych grodzisk kujawskich IA UMK w Toruniu

Ryc. 1. Grodzisko w Borkowie, gm. Inowrocław (LiDAR, oprac. M. Freygant-Dzieruk).

Wybrana literatura: Antoniewicz; Wartołowska (red.) 1964; Kaźmierczak 2023; Danielewski 2009, 2014, 2016; Danielewski, Pawlik 2007, 2008; Dygaszewicz 1990; Dylak 1936; Hensel 1950; Kowalenko 1938; Kurnatowska, Łosińska 1992; (red.) Oliwkowski 2014; Zielonka 1959.

Opis fizjograficzny:

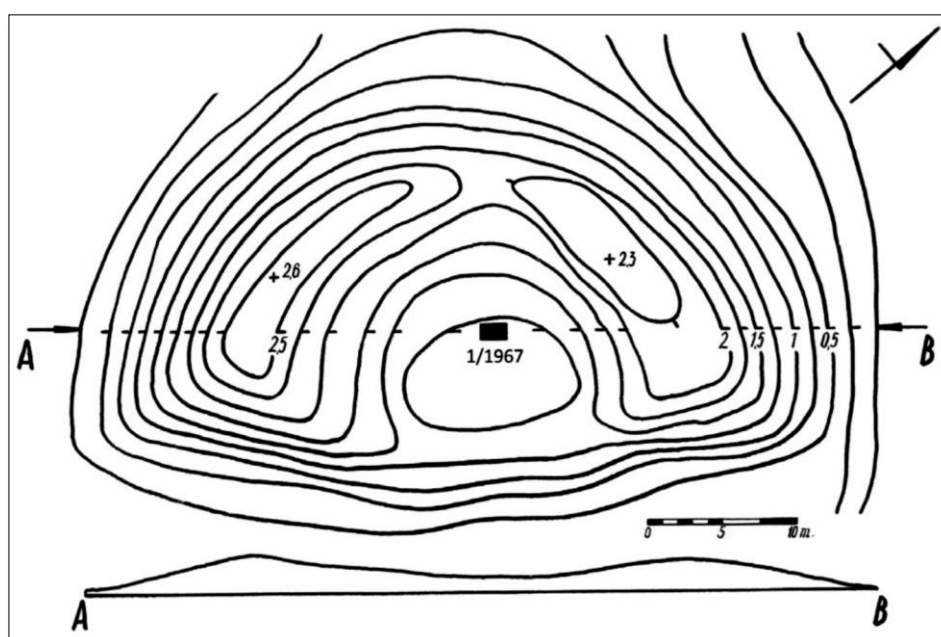
Położone na błotnistych łąkach, 800 m na południe od Borkowa i 500 m na zachód od szosy Inowrocławia (Hensel 1950, s. 81). Stanowisko znajduje się przy północno-wschodnim krańcu obniżenia, w obrębie płaskiej równiny morenowej nieprzekraczającej 90 m n.p.m. Grodzisko wznoszące się ponad teren, który w tym miejscu ma wysokość około 79 m n.p.m., ulokowane jest na południowo-zachodnim krańcu płata erozyjnej równiny wód roztopowych, utworzonej z aluwów piaszczystych i pyłowatych glin zwałowych (Cofta-Broniewska 1967, s. 1; Dygaszewicz 1990, s. 88; Kaźmierczak 2023, s. 57). Na południe do obiektu, w odległości około 150 m, znajduje się Kanał Smyrnia, który z założenia miał pełnić funkcję melioracyjną i zapewne osuszył to pierwotnie stosunkowo płytkie jezioro. Na mapie z 1911 roku – 0,7 km na wschód od stanowiska – do spływającego z północy ciek, oznaczonego jako Smyrnia Gr. (obecnie Kanał Smyrnia), wpada od południa inny, bezimienny, którego początek znajduje się na terenie podmokłości w Jacewie (obecnie oznaczany jako Smyrnia). Kanał Smyrnia zasilany jest ciekami okresowymi i stanowi prawy dopływ Noteci, a więc opisywany teren należy do dorzecza Odry (Kaźmierczak 2023, s. 57).

Stan badań i opracowań:

Pierwszą znaną wizytację stanowiska przeprowadził w okresie międzywojennym J. Dylak. (1936, s. 81). W 1936 r. autopsji dokonał również T. Grzeczyński. (Kowalenko 1938, s. 184). Pierwsze badania sondażowe na obiekcie zostały przeprowadzone przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w roku 1967¹. Wówczas wykonano jeden sondaż w kotlinie obiektu oraz sporządzono plan sytuacyjno-wysokościowy (ryc. 2) (Cofta-Broniewska 1967, s. 1). Kolejne badania powierzchniowo-sondażowe przeprowadził w roku 1968 urząd konserwatora zabytków archeologicznych w Bydgoszczy (Dygaszewicz 1990,

¹Danielewski i Pawlik błędnie podają, że obiekt przed 2007 r. nie był badany wykopaliskowo. nie uwzględniają sondaży wykonanych w ramach Ekspedycji Kujawskiej w 1967 r., autorzy wspominają tylko o pracach powierzchniowych (Danielewski, Pawlik 2008, s. 125).

s. 88). Następne badania weryfikacyjno-sondażowe w 1986 r. prowadzone były przez Janikowskiego i Karę (Sprawozdanie 1986, s. 4), wykonano 4 wykopy sondażowe, z których pozyskano materiał ceramiczny i polepę (Sprawozdanie 1986, s. 1-2). W 2006 r. miały miejsce badania powierzchniowe w ramach AZP, prowadzone przez J. Bednarczyka². W 2016 r. badania sondażowe na stanowisku zostały przeprowadzone przez Instytut Archeologii UMK w Toruniu pod kierunkiem Ryszarda Kazimierczaka w ramach projektu „Atlas grodzisk wczesnośredniowiecznych”. Badania finansowane były przez WKZ. Wykonano dwa wykopy sondażowe w okolicy przywałowej grodziska³. Historia badań omawianego stanowiska opracowana została również w ramach katalogu grodzisk powiatu inowrocławskiego (red. Chudziak, Weinkuaf 2023).

Ryc. 2. Borkowo, gm. Inowrocław, stanowisko 1. Schematyczny plan sytuacyjno-wysokościowy z zaznaczonym wykopem z 1967 roku (rys. G. Wilke, I. Skrzypek)⁴.

Grodzisko jest częściowo zniszczone. Z analizy danych LIDAR wynika, że miało kształt pierścieniowy z półkolistym wałem i kotlinką, obecnie zachowanymi częściowo. Wały zachowane są na wysokość do 2 m. Pozostały fragment obiektu jest zniwelowany do poziomu łąki (Kowalenko 1938, s. 154, 184; Hensel 1950, s. 81; Cofta-Broniewska 1967, s. 1). W 1986 r. grodzisko było już tylko częściowo zachowane. Północno-zachodnia i zachodnia

² Dokumentacja AZP, WKZ Bydgoszcz.

³ Dokumentacja z badań IA UMK w Toruniu.

⁴ Archiwum WArch UAM w Poznaniu.

część została wyeksplorowana i wywieziona. Zachowany fragment to niewielkie wzniesienie, otoczone półkolistym wałem (Sprawozdanie 1986, s. 1-2). Obiekt jest obecnie nieuprawnym pastwiskiem. Na podstawie fotografii lotniczej, wykonanej w 2012 r. M. Danielewski podjął się próby interpretacji kształtu zniszczonego grodziska. Analiza wyróżników wegetacyjnych ukazała, że grodzisko miało kształt koła. Widoczne jest również podgrodzie, przylegające do grodu. Ono również miało kształt koła, a od grodu oddzielała je fosa. Na zdjęciu zarysowuje się również kształt, który można interpretować, jako wał przecinający podgrodzie na dwie części (Danielewski 2014).

Problemu następcza datowanie grodziska. Na podstawie fragmentów ceramiki pozyskanych w 2. poł. XX w. obiekt został wydatowany na starsze fazy wczesnego średniowiecza (Sprawozdanie 1986, s. 1-2). M. Danielewski również zalicza stanowisko w Borkowie do grodzisk funkcjonujących w okresie plemiennym, tzn. nieistniejących już w X w. (Danielewski 2016, s. 159-160). Z. Kurnatowska i A. Łosińska podają natomiast, że grodzisko należy datować na fazę D (Kurnatowska, Łosińska 1992, s.117). Materiał zabytkowy pozyskany w trakcie prac IA UMK z 2016 r. składał się ze 112 ułamków naczyń ceramicznych i potwierdził czas funkcjonowania grodu w okresie plemiennym⁵.

⁵ Dokumentacja z badań [archiwum KSiWŚ IA UMK w Toruniu].

2. Gąski, gm. Dąbrowa Biskupia⁶

Nr stanowiska: 1

Obszar AZP: 44-42

Nr stanowiska na obszarze: 13

Położenie: podmokła krawędź doliny

Typ: pierścieniowe

Powierzchnia: 0,1 ha?

Stan zachowania: zniwelowane

Forma użytkowania: pole orne

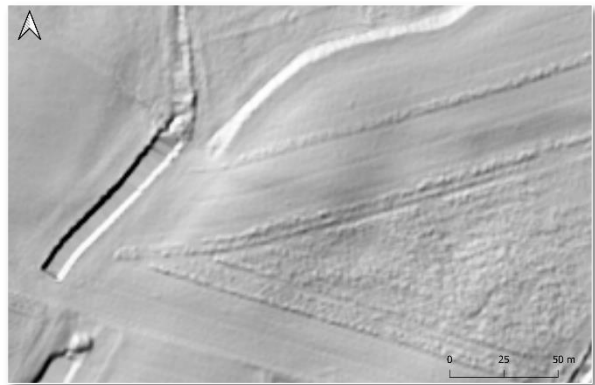
Chronologia:

- **B-C?** wg dokumentacji KEZAL
- **2 poł. IX w. – pocz. 2 poł. X w.** wg badań weryfikacyjnych KSiWŚ IA UMK w Toruniu

Badania:

- **1974 r.** - badania powierzchniowe J. Bednarczyka EK IP UAM
- **1987 r.** - badania weryfikacyjno-sondażowe M. Kary, P. M. Jagłowskiego IHKM PAN Poznań
- **2006 r.** - badania powierzchniowe AZP, B. Stolpiak IP UAM
- **2020 r.** – badania sondażowe w ramach badań weryfikacyjnych grodzisk kujawskich IA UMK w Toruniu

Wybrana literatura: Antoniewicz; Wartołowska (red.) 1964; Dylík 1936, 1937; Guldon, Powierski 1974; Hensel 1953; Kowalenko 1938; Kozierowski 1914; Kurnatowska, Łosińska 1983; Schumacher 1924; Tomala 2011; Weinkauff 2023; Zielonka 1959

Ryc. 3. Grodzisko w Gąskach, gm. Dąbrowa Biskupia (LiDAR, oprac. M. Freygant-Dzieruk).

⁶ Dawniej jako stanowisko 20.

Opis fizjograficzny:

Stanowisko położone jest ok. 350 m na wschód drogi Gąski-Parchanie i 800 m na południe od centrum wsi Gąski. Jest to teren równinny o niewielkim sfałdowaniu i deniwelacjach. Sama forma jest niewielkim wyniesieniem pośród podmokłych łąk. Od wschodu i północnego wschodu stanowisko ogranicza wyraźnie czytelna w terenie krawędź doliny zmeliorowanego jeziora. Z pozostałych stron powierzchnia stanowiska łagodnie obniża się przechodząc w niewielkie bezodpływowe zagłębienia, wypełnione wodą i osadami torfowo-bagiennymi. Szczególnie wyraźna obniżenia występują od strony południowej i wschodniej i tylko w kierunku północno-wschodnim forma stanowiska nie ma widocznego ograniczenia. Na stanowisku występują żyzne gleby brunatne i czarne powstałe na podkładzie z gliny ciężkiej, a w obniżeniach gleby torfowo-mułowe i bagienne. Obecna powierzchnia stanowiska została silnie zniwelowana i wyrównana w toku długoletnich prac rolnych oraz dodatkowych działań polegających na zasypywaniu miejsc zalewanych wodą, które wypełniono gruzem ceglany i ziemią. Z tego powodu nie można rozpoznać istnienia wałów, fos czy innych sztucznych elementów delimitacji powierzchni, chociaż jeszcze w latach 60-tych XX wieku podczas lustracji stanowiska dostrzegano jeszcze resztki mocno ściętych obwałowań oraz ślad warstwy kulturowej układającej się na obwodzie dawnego wału. Forma grodziska nie jest również czytelna ani na zdjęciach lotniczych, ani na zdjęciach wykonanych metodą skaningu laserowego (Błędowski, Bojarski, Chudziak, Freygart-Dzieruk, Kaźmierczak 2020, s. 1). Dolina parchańska jest doliną wód roztopowych o równoleżnikowym przebiegu. Jej maksymalna szerokość wynosi 1 km, dno leży na poziomie około 80 m n.p.m. Zbocza południowe są zatarte w wyniku procesów wydmotwórczych. Dolina parchańska łączy się z doliną Noteci na południe od Inowrocławia, mimo to Kanał Parchański odwadniająca badany rejon należy do dorzecza Wisły. Stanowi on górny odcinek Tążyny uchodzącej do Wisły w okolicy Otłoczyna (Weinkauff 2023, s. 87).

Stan badań i opracowań:

Stanowisko jest znane z licznych lustracji prowadzonych jeszcze w okresie międzywojennym (Dylik 1936, s. 82). Było kilkakrotnie wzmiankowane w literaturze przedmiotu (Kowalenko 1936, s. 324; Hensel 1953, s. 22; Antoniewicz, Wartołowska red. 1964, III F nr 8). Pierwsze planowe badania archeologiczne o charakterze

powierzchniowym wykonała w 1974 r. w ramach weryfikacji grodzisk Ekspedycja Kujawska Instytutu Prahistorii UAM pod kierownictwem J. Bednarczyka.

W 1987 r. z ramienia IHKM PAN Kara i P. M. Jagłowski przeprowadzili badania weryfikacyjno-sondażowe (Sprawozdanie 1987). Kolejne badania powierzchniowe w ramach AZP prowadził w 2008 r. B. Stolpiak. W trakcie tych prac pozyskano fragmenty naczyń ceramicznych, kości zwierzęce, znaleziono osełkę kamienną oraz odnotowano występowanie polepy i przepalonych kamieni. Na podstawie rozrzutu materiału na powierzchni stanowiska wielkość jego szacowano nawet na 5 ha, włączając w jego granice rozległy obszar przylegający od zachodu oraz północnego wschodu (Hensel 1953, s. 22). Prace terenowe przeprowadzono również w 2020 roku w związku z realizacją projektu pt. „Atlas wczesnośredniowiecznych grodzisk w Polsce”, koordynowanego przez W. Chudziaka z Instytutu Archeologii UMK; pracami w terenie kierował P. Błędowski. Na stanowisku stwierdzono wówczas relikty nawarstwień kulturowych oraz odkryto stosunkowo liczne ruchome materiały źródłowe. Badania kontynuowano w 2022 roku, w związku z realizowanym grantem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przyznany na opracowanie i publikację materiałów źródłowych z grodzisk powiatu inowrocławskiego (Weinkauff 2023, s. 93). Przy tej okazji wykonano również badania geomagnetyczne stanowiska, uzyskując obraz układu przestrzennego pozostałości grodu (Małkowski 2022). Historia badań omawianego stanowiska opracowana została również w ramach katalogu grodzisk powiatu inowrocławskiego (red. Chudziak, Weinkauff 2023).

W starszej literaturze przedmiotu szacowano, że grodzisko we wczesnym średniowieczu miało formę pierścieniową (Kowalenko 1936, s. 324, Guldon, Powierski 1974, s. 90), przekształconą później w stożek (Hensel 1953, s. 22). Taką formę sugeruje wykonany przez G. Wilke i I. Skrzypka plan sytuacyjno-wysokościowy, na którym zaznaczono kolisty pierścień w miejscu przebiegu zniszczonego wału (ryc. 6) (Kurnatowska, Łosińska 1983, s. 40). Na tej podstawie wyliczono wymiary grodziska, które miały wynosić licząc po obwodzie 380 m. Już w tym czasie podkreślano prawie całkowite zniwelowanie grodziska w wyniku ciągłej orki, sprawiało to problem z jego lokalizacją, stąd położenie stanowiska na mapie Dylika zostało błędnie wskazane (Kowalenko 1936, s. 331). Dziś wielkość domniemanego grodziska można określić wyłącznie na podstawie rozrzutu materiału ceramicznego występującego głównie na kulminacji oraz stokach wzniesienia. Obszar ten wpisuje się w owal o wymiarach około 65 x 55 m, zajmując do 30 arów powierzchni (Błędowski, Bojarski, Chudziak, Freygart-

Dzieruk, Kaźmierczak 2020, s. 1). Dzięki wykonanej dokumentacji fotograficznej w 1974 r. i 2022 r. wyraźnie widoczna jest degradacja stanowiska (ryc. 4 i 5).

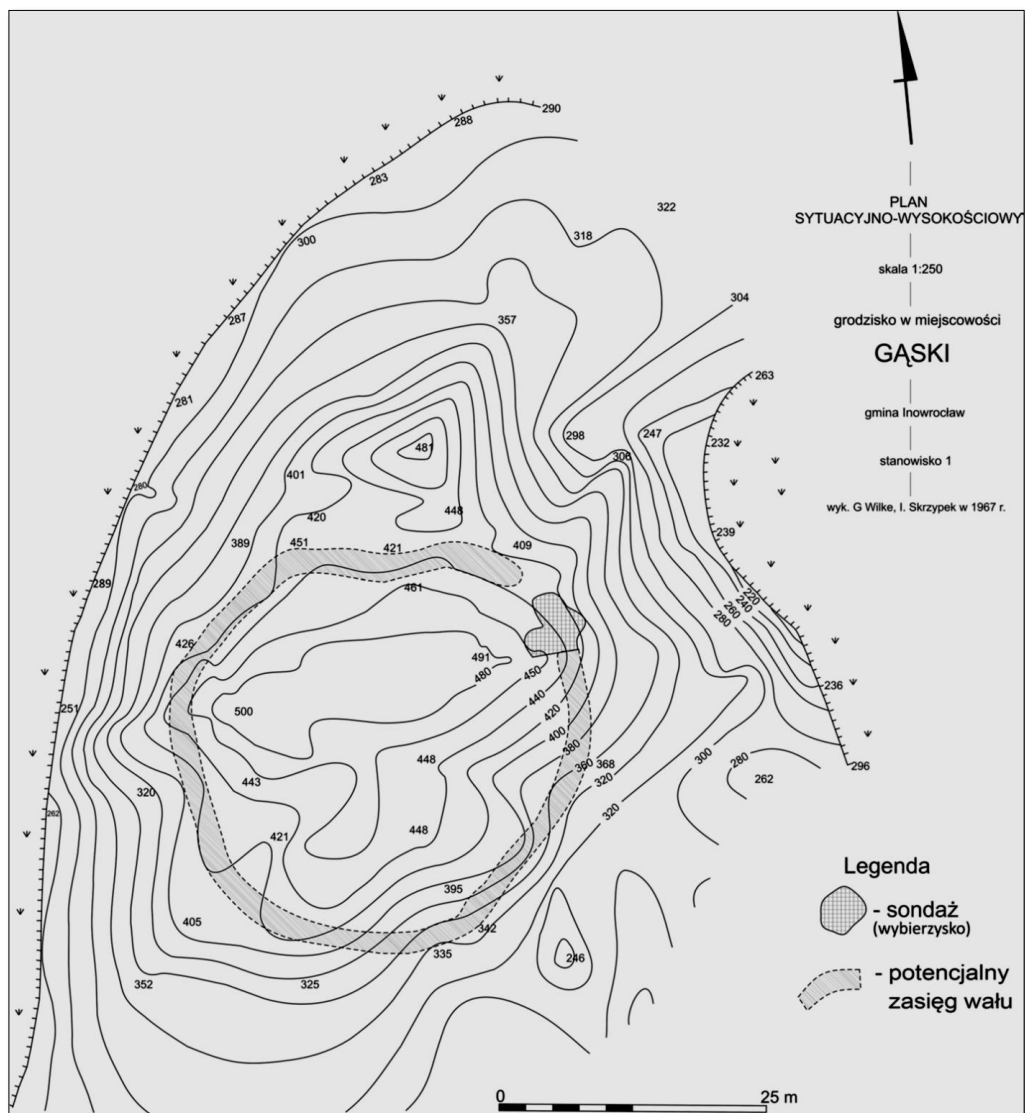

Ryc. 4. Gąski, gm. Gniewkowo widok na grodzisko od strony wschodniej z 1974 r.

Ryc. 5. Gąski, gm. Gniewkowo, stanowisko 1. Widok grodziska od strony południowo-zachodniej (a) i północnej (b) (fot. R. Kaźmierczak, M. Weinkauff) [za Weinkauff 2023, s. 91].

W związku z lokalizacją stanowiska na pograniczu dwóch miejscowości Gąsek i Parchania, w literaturze było wymieniane pod obydwoma nazwami (np. Kurnatowska, Łosińska 1983, s. 40). Być może do tego obiektu odnosi się dokument wystawiony 30 listopada 1238 r., w którym opisano go jako dwór biskupi. Ze wspomnianego zapisu wynika również, że dwór spłonął w wyniku najazdu Świętopełka (Guldon, Powierski 1974, s. 90, Danielewski 2016, s. 135-136). Natomiast miejscowość Gąski po raz pierwszy wymieniana jest w źródłach pisanych dopiero pod rokiem 1583 (Kozierowski 1914, s. 72).

Ryc. 6. Gąski, gm. Gniewkowo, stanowisko 1. Plan sytuacyjno-wysokościowy z zaznaczonym wybierzyskiem z 1967 roku (rys. G. Wilke, I. Skrzypek; oprac. M. Freygant-Dzieruk).

W dotychczasowych opracowaniach chronologię grodziska podawano w szerokich ramach. Ogólnie na średniowiecze datował stanowisko W. Hensel (1953, s. 22). Natomiast M. Kara na podstawie badań prowadzonych w 1987 roku czas jego powstania i funkcjonowania ustalił na fazę B–B/C wczesnego średniowiecza, poddając w wątpliwość obronny charakter osiedla. Wcześniej datowano je na dwie fazy, wyróżniając starszą, grodową oraz młodszą związaną z osadą otwartą (tak na karcie AZP). Według Janusza Tomali w XVI wieku na miejscu dawnego grodu miał znajdować się murowany dwór (informacja źródłowa z 1583 r.; Tomala 2011, s. 178).

3. Kołuda Wielka, gm. Janikowo

Nr stanowiska: 1

Obszar AZP: 46-39

Nr stanowiska na obszarze: 133

Położenie: terasa nadzalewowa

Typ: pierścieniowe

Powierzchnia: 0,976 ha

Stan zachowania: bardzo dobry

Forma użytkowania: silnie zadrzewiony
nieużytek

Chronologia⁷:

- I – 2-3 ćwierć X w.;
- II – koniec X-pocz. XI w.;
- III – 2 poł. XI pocz. XII w.

Badania:

- **1925 r.** – autopsja J. Kostrzewskiego,
- **1935 r.** - autopsja W. Kočki,
- **1936 r.** – autopsja W. Kowalenki
- **1951 r.** – badania powierzchniowe/wizytacja B. Zielonki
- **1967 r.** – badania powierzchniowe A. Cofty-Broniewskiej
- **1969 r.** – badania powierzchniowe J. Chudziakowej
- **1977-1978** – badania sondażowe A. Cofty-Broniewskiej
- **1986 r.** – badania weryfikacyjne P. Jagłowskiego, M. Kary

Ryc. 7. Grodzisko w Kołudzie Wielkiej, gm. Janikowo (LiDAR, oprac. M. Freygant-Dzieruk).

⁷Ze względu na stopień przebadania stanowiska przez IA UMK w Toruniu w 2018 r. uwzględniono wyłącznie datowanie ustalone na podstawie ww. badań [Bojarski, Błędowski, Chudziak, Kazimierczak 2018].

- **2018 r.** – badania wykopaliskowe w ramach badań weryfikacyjnych grodzisk kujawskich, J. Bojarski, IA UMK

Wybrana literatura: Antoniewicz; Wartołowska (red.) 1964; Bojarski 2023; Celka 1999; Danielewski 2016, 2009; Danielewski, Pawlik 2007, 2008; Dylík 1936; Guldon, Powierski 1974; Hensel 1959; Informator 1978, 1979; Jaskanis (red.) 1992; Kara, Krąpiec 2000; Kostrzewski 1923, 1938; Kowalenko 1938; Kurnatowska, Łosińska 1992, 1983; Malinowski 1955; Schumacher 1924; Zielonka 1959

Opis fizjograficzny:

Grodzisko zlokalizowane na dawnym ostrowie. Obecnie „wyspa” znajduje się 300 m na wschód od współczesnych zabudowań wsi, ma kształt wydłużonego owalu, którego dłuższa oś biegnie z północy na południe. Zajmuje środkową partię doliny której szerokość w tym miejscu wynosi 540 m. Zbocza doliny mają łagodny spadek. Różnica wysokości pomiędzy górną krawędzią wysoczyzny (ponad 80-82 m n.p.m.) a dnem doliny (75,7 m n.p.m.) wynosi obecnie 5-6 m. (Bojarski, Błędowski, Chudziak, Kazimierczak 2018, s. 7).

Powierzchnia całkowita kępy grodowej wynosi 8,7 ha, a jej wymiary to 615 x 135 m. W najszerszym miejscu, tj. na wysokości grodziska, szerokość kępy mierzy ponad 190 m. (Bojarski 2018, s. 8). pierwotna powierzchnia ostrowu miała około 5,7 ha. (Bojarski, Błędowski, Chudziak, Kazimierczak 2018, s. 8). Najmocniej wypiętrzona partia środkowa wznosi się na wysokość 80 m n.p.m. Ta też część dawnej kępy nosi ślady największych zniszczeń spowodowanych wybieraniem piasku i żwiru. Teren wybierzyska ma powierzchnię 0,6 ha. W jego otoczeniu występują pozostałości znajdujących się tu po II wojnie zabudowań hodowlanych Instytutu Zootechniki, obecnie wyburzonych, po których jednak pozostały betonowe fundamenty, piwnice i resztki murów (Bojarski, Błędowski, Chudziak, Kazimierczak 2018, s. 8). Powierzchnia całego terenu ma charakter równiny z niewielkimi sfałdowaniami o średniej wysokości 85-90 m n.p.m. Młodo-glacialną rzeźbę obszaru urozmaicają niewielkie jeziora o typie rynnowym oraz płytkie doliny o łagodnych zboczach. Pod względem geomorfologicznym kępa, na której znajduje się grodzisko, stanowi wyeksponowany ponad dno doliny ostaniec wysoczyznowy, uformowany przez spływające równiną wody polodowcowe. Można przyjąć, że w czasach historycznych teren ostrowu był całkowicie otoczony wodami. Na jego wygląd wpływ miała płynąca w pobliżu Stara Noteć, której koryto

zostało uregulowane współcześnie, a ślady działania rzeki w postaci paleomeandrów widoczne są na zdjęciach lidarowych wzdłuż wschodniej krawędzi kępy (Bojarski, Błędowski, Chudziak, Kazimierczak 2018, s. 7).

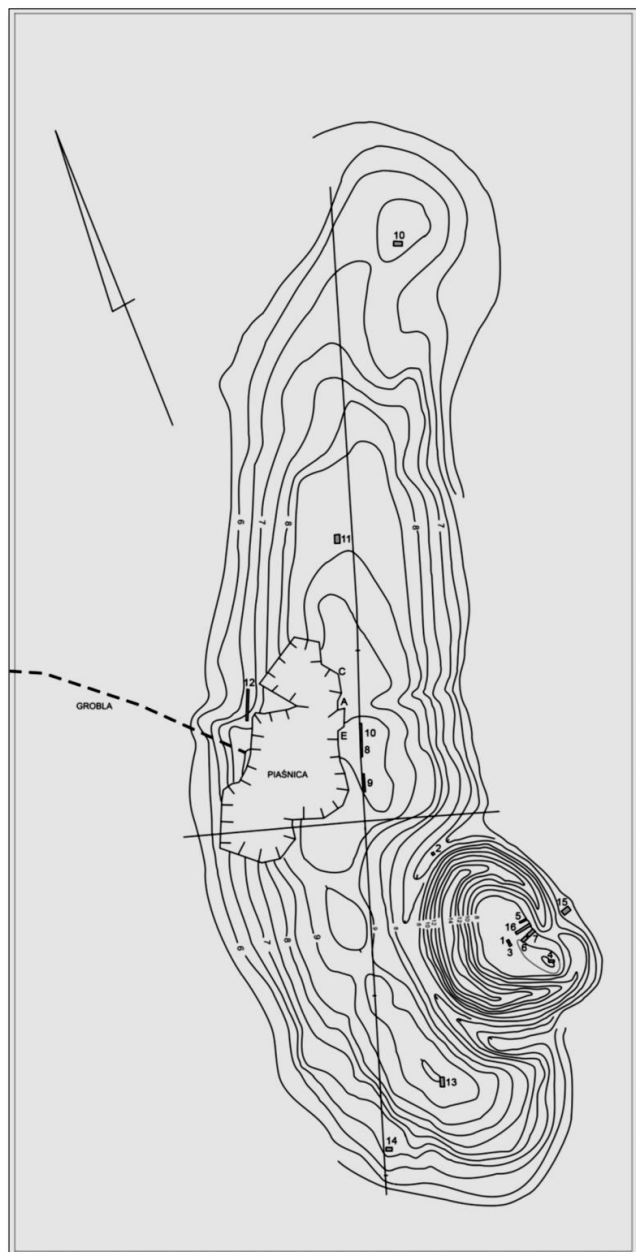
Grodzisko zajmuje SW część dawnego ostrowu. Od strony południowej, zachodniej i północnej oddziela je głęboka fosa o szerokości 15-25 m, której ramiona otwierają się na dolinę. W planie kształt stanowiska zbliżony jest do trójkąta równobocznego o silnie zaokrąglonych narożnikach, którego wierzchołek zwrócony jest w kierunku SWW, a podstawa opiera się o krawędź doliny. Długość podstawy wynosi 130 m, a szerokość grodziska wraz z wałami mierzona po linii W-E wynosi prawie 100 m. Od strony wschodniej czytelne jest szerokie obniżenie w linii wału, które jest pozostałością po bramie prowadzącej od tej strony do wnętrza grodu. Obniżenie to ma szerokość około 12-15 m i głębokość od 1,5 do 2 m w stosunku do korony wału. Na przedpolu bramy, poza linią obwałowań, występuje czworokątna sztucznie uformowana platforma ziemna o wymiarach 15 x 18 m, związana funkcjonalnie i przestrzennie z przedbramiem. Podobna platforma znajduje się około 20 m na północ od bramy przy zewnętrznej podstawie wału i w rzucie ma kształt koła. (Bojarski 2018, s. 8-9). Majdan grodziska ma również kształt trójkąta o w miarę wyrównanej powierzchni (średnio 78,2-78,5 m n.p.m.), lekko obniżonej w części SW. Wymiary kotlinki wynoszą 66 x 42 m, a zamknięta wałami powierzchnia ma wielkość zaledwie 16 arów, co stanowi 16,5% całej powierzchni grodziska (mierzącego łącznie 0,976 ha). Wały wznoszą się na wysokość 6-6,5 m ponad poziom majdanu i 5-6 m ponad poziom przyległego od zachodu terenu osady. Różnica wysokości między koroną wału (84-85,1 m n.p.m.) a dnem fosy (77,7 m n.p.m.) wynosi prawie 7,5 m. Wysokość wałów oraz ich szerokość dochodząca u podstawy nawet do 30 m wskazuje na wybitnie militarny charakter założenia i jego ważną funkcję, jako grodu mającego za zadanie zapewnić bezpieczeństwo lokalnej wspólnoty terytorialnej, ale też stanowiącego zapewne jedno z ważniejszych ogniw systemu obrony w ramach struktur osadniczych wyższego rzędu. (Bojarski, Błędowski, Chudziak, Kazimierczak 2018, s. 9). Po wschodniej stronie grodziska dnem doliny płynie Stara Noteć, stanowiąca część systemu wodnego Górnej Noteci. To dawne naturalne koryto Noteci Wschodniej rozdzielono pod koniec XIX wieku w trakcie kanalizacji Górnej Noteci (Woźniak- Hlebionek 2002, s. 138). Stara Noteć kieruje się obecnie do zbiornika pakoskiego przez dawną rynną przepływając od Węgierec do Kołudy Małej przez trzy jeziora. Uregulowany fragment Noteci Wschodniej jako Kanał Notecki łączy się z Notecią Zachodnią, wypływającą z północnego krańca zbiornika. W dawnej rynnie leżą kolejno jeziora: Węgiereckie

i Piotrkowickie na północ od grodziska oraz Ludziskie na południu. Połączone jeziora Węgiereckie i Piotrkowickie mają powierzchnię 48,7 ha, maksymalną głębokości 5,2 m (północna część Piotrkowickiego) i średnią głębokość 2,4 m. Jezioro Ludziskie to zbiornik o powierzchni 19,2 ha, maksymalnej głębokości (przy północno-wschodnim brzegu) 4,0 m, średniej głębokości 1,2 m (*Atlas* 1996, s. 50, 148, 149). Obecnie poziom wody we wszystkich akwenach znajduje się na rzędnej 75,7 m n.p.m., a na mapie z końca XIX wieku wskazywano 76,3 m n.p.m. dla Ludziskiego i 76,5 m n.p.m. dla dwóch pozostałych. Od strony zachodniej do wyniesienia przylegają zmeliorowane, ale wciąż podmokłe łąki z małymi zbiornikami wodnymi, a dojście do grodziska umożliwia prowadząca w poprzek doliny grobla. Z pozostałych stron ostrów otacza szeroka strefa bagien i moczarów zajmujących dno doliny (Bojarski 2023, s. 122).

Stan badań i opracowań:

Stanowisko znane było już w XIX wieku, a na starszych niemieckich mapach topograficznych oznaczane jako AlteRingwall (Messtichblatt 1721, 1888/1907; Schwartz 1880, Schumacher 1924, s. 22). Do polskiej literatury zostało wprowadzone za sprawą wizytacji prowadzonych w okresie międzywojennym przez Józefa Kostrzewskiego, Wojciecha Kóćkę i W. Kowalenkę (Kowalenko 1938, s. 133-134). Krótką informację na jego temat zamieścił w *Studiach i materiałach do osadnictwa Wielkopolski historycznej* Witold Hensel (1959). Szerzej zainteresowano się stanowiskiem dopiero w latach 60-tych XX wieku w ramach działalności Ekspedycji Kujawskiej. W 1967 roku przeprowadzono zwiad terenowy, wykonano pierwsze pomiary grodziska (G. Wilke i J. Skrzypczak) oraz założono dwa niewielkie sondáže, jeden na terenie majdanu oraz jeden w dnie fosy (Sulima 1979; Freygart 2018). W 1969 roku badania powierzchniowe na ostrowie przeprowadziła Jadwiga Chudziakowa. W tym samym roku ZAW IHKM PAN w Poznaniu zrealizował krótkie badania sondażowe. W części wschodniej majdanu, na styku z wewnętrzną podstawą wału, założono wykop sondażowy. W sposób systematyczny badaniami objęto teren grodziska oraz osady dopiero w drugiej połowie lat 70-tych XX wieku. W ciągu trzech sezonów wykopaliskowych (1976- 1978) Ekspedycja Kujawska kierowana przez A. Coftę-Broniewską przebadła obszar o powierzchni 125 m² (ryc. 8) (Sulima 1979; Danielewski 2016, s. 143). Warto zauważyć, że grodzisko w Kołudzie Wielkiej doczekało się opracowania w postaci pracy magisterskiej poczynionej w 1979 r. przez Zbigniewa Sulimę *Wczesnośredniowieczny ośrodek osadniczy w rejonie Kołudy Wielkiej, gmina Pakość*. Pozycja ta podsumowuje badania na grodzisku

w Kołudzie Wielkiej w latach 1976-1978. Autor dokonuje w niej interpretacji znalezionego materiału (Sulima 1979, s. 50).

Ryc. 8. Kołuda Wielka, gm. Janikowo, stanowisko 1. Plan sytuacyjno-wysokościowy grodziska i osady z zaznaczonymi wykopami badawczymi z lat 1967, 1969 oraz 1976–1978 (wg Sulima 1979; oprac. J. Bojarski) [za Bojarski 2023, s. 127].

Obiekt w Kołudzie Wielkiej jako jedno z niewielu stanowisk zostało poddane badaniom pod kątem archeologiczno-przyrodniczym (Celka 1999, s. 42). Na grodzisku zarejestrowano występowanie pokrzywy zwyczajnej (*Urtica dioica*) oraz ślazówki turyngskiej (*Lavatera thurniaca*) (Celka 1999, s. 56-58). Występuje ona na stanowiskach położonych m.in. nad brzegiem jeziora. Jej występowanie można wiązać z występowaniem w danym miejscu osadnictwa od wieków, występuje głównie na grodziskach użytkowanych w pradziejach i wczesnym średniowieczu (ponad 90% stanowisk) (Celka 1999, s. 93). Historia badań omawianego stanowiska opracowana została również w ramach katalogu grodzisk powiatu inowrocławskiego (red. Chudziak, Weinkuaf 2023).

W trakcie badań wykopaliskowych w 2018 r. wytyczono trzy wykopy, których lokalizacja podporządkowana była głównym celom badawczym, tj. rozpoznaniu reliktyw zabudowy grodu w części zachodniej majdanu, reliktyw bramy oraz stratygrafii sztucznej platformy znajdującej się na przedpolu bramy na zewnątrz wałów, integralnie związanej z grodziskiem. Układ wykopów nawiązywał do linii przebiegu wałów oraz samej formy stanowiska (Bojarski, Błędowski, Chudziak, Kazimierczak 2018, s. 13-14).

4. Kościelec Kujawski, gm. Janikowo

Nr stanowiska: 1

Obszar AZP: 46-39

Nr stanowiska na obszarze: 132

Położenie: nadjeziorne

Typ: podkowiaste

Powierzchnia: 0,52 ha

Stan zachowania: majdan częściowo zniszczony w XX w. – budowa strzelnicy, wał południowy usypany prawdopodobnie w tym samym czasie

Forma użytkowania: park

Chronologia:

- **A/B- D-E (VI/VII w. – 950-1271)** wg dokumentacji KEZAL i wg W. Hensla,
- **IX- poł. X lub poł. XI w.** - wg M. Danielewskiego,
- **faza C (800-950)** wg M. Kary
- **2 poł. IX/pocz. X w. – 3 ćw. X w.** wg badań weryfikacyjnych KSiWŚ IA UMK w Toruniu

Badania:

- **1974 r.** - badania powierzchniowe J. Bednarczyka EK IP UAM
- **1987 r.** - badania weryfikacyjno-sondażowe M. Kary, P. M. Jagłowskiego IHKM PAN Poznań
- **2006 r.** - badania powierzchniowe AZP, B. Stolpiak IP UAM
- **2020 r.** – badania sondażowe w ramach badań weryfikacyjnych grodzisk kujawskich IA UMK w Toruniu

Wybrana literatura: Błędowski, Chudziak 2023; Hensel 1959; Zielonka 1959; Cofta-Broniewska 1975; Kowalenko 1938; Dylak 1936; Schumacher 1924; Antoniewicz;

Ryc. 9. Grodzisko w Kościelecu Kujawskim, gm. Pakość (LiDAR, oprac. M. Freygant-Dzieruk).

Wartołowska (red.) 1964; Danielewski 2016, 2009; Danielewski, Pawlik 2007, 2008; Słownik geograficzny 1883a.

Opis fizjograficzny

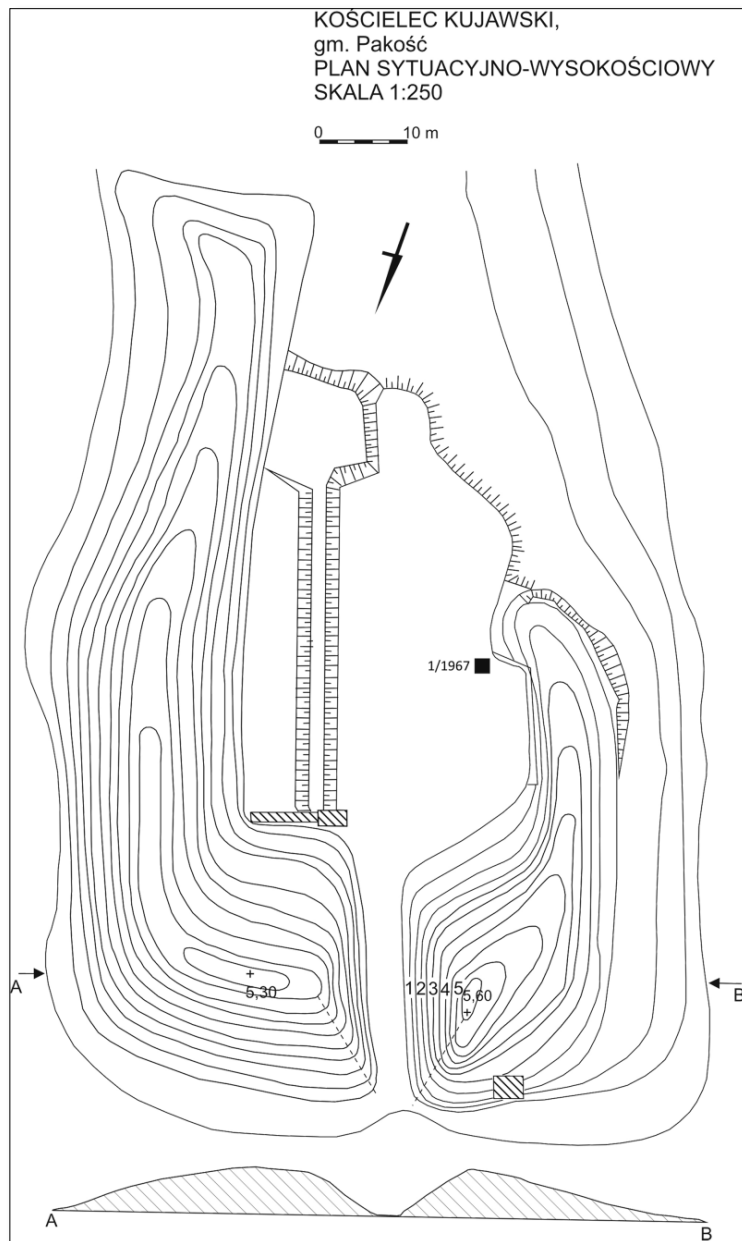
Stanowisko znajduje się w zachodniej części Równiny Inowrocławskiej przy granicy z Pojezierzem Żnińsko-Mogileńskim, na krawędzi doliny Noteci i w odległości około 1 km na północ od obecnego Kanału Noteckiego. Sieć hydrograficzna w otoczeniu stanowiska związana jest z Notecią, należy więc do dorzecza Odry. Współczesny przepływ rzeki, zwłaszcza dawnej Noteci Wschodniej, na południe od grodziska, regulowany jest poprzez system kanałów. Obecnie naturalne koryto Noteci Wschodniej (Stara Notec) odprowadza wody na południowy zachód w rynnę subglacialną i przez jeziora Węgiereckie, Piotrkowickie i Ludziskie wpada do zbiornika pakoskiego w jego środkowej części. Wody dawnej Noteci Wschodniej łączą się z Notecią Zachodnią, wypływającą z północnego krańca zbiornika pakoskiego, przez Kanał Notecki (na południe od grodziska). W obniżeniu po zachodniej stronie stanowiska ciek dawniej zasilający z prawej strony Notec Wschodnią łączy sieć kilku niewielkich zbiorników. Trzy z nich, w północnej części obniżenia, uległy całkowitemu zarośnięciu, ale na mapie z 1911 roku widnieją jako zbiorniki wodne. Obecny poziom lustra wody w jeziorze na południe od grodziska sięga 77,4 m n.p.m., na mapie z 1890 roku oznaczono go na 77,6 m n.p.m. (Bojarski, Chudziak 2023).

Obecnie grodzisko zlokalizowane jest w dawnym parku dworskim przy wschodniej linii brzegowej częściowo zmeliorowanego i zarośniętego szuwarami jeziora. Owalne w kształcie grodzisko ma podkowiastą linię wałów najlepiej czytelną od strony północnej i wschodniej, ale niewykluczone że częściowo od wschodu i południowego-wschodu są one nadsypane w czasach współczesnych gdy funkcjonowała w tym miejscu strzelnica. Maksymalne przewyższenie północnego odcinka wału w stosunku do jego podstawy na powierzchni majdanu wynosi około 5,6 m. Długość obiektu, licząc od zewnętrznej podstawy wału na osi N-S wynosi 92 m, a szerokość na prostopadłej linii nie przekracza 68 m. Całkowita powierzchnia obiektu w podstawie wału to obecnie 0,52 ha, natomiast powierzchnia majdanu w obecny zarysie nie przekracza 14 arów. Stoki oraz korona wału są zarośnięta starodrzewem i krzakami, dodatkowo w obrębie stanowiska znajdują się liczne jamy zwierzęce, a od strony północnej przez wał prowadzi współczesny przekop o szerokości blisko 9 m (Błędowski, Bojarski, Chudziak, Freygrant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020a, s. 1).

Stan badań i opracowań:

Grodzisko w Kościelcu Kujawskim od lat wspominane jest w literaturze przedmiotu (Dylik 1936; red. Antoniewicz, Wartołowska 1964, III F – 11; Cofta-Broniewska 1974; 1975; Danielewski 2009; Danielewski, Pawlik 2008). Zlokalizowane na krawędzi doliny Noteci, w parku dworskim, grodzisko w Kościelcu Kujawskim położone jest ok. 300 m na południe od kościoła i około 100 m na północ od jeziora. Grodzisko obecnie ma kształt podkowiastego wału otwartego od strony jeziora (Cofa-Broniewska 1967, s. 1). Najlepiej zachowane wały znajdują się w części północnej, ze strony południowo-zachodniej są praktycznie zniwelowane. Średnica wewnątrz wynosi 50 m, fosa ma charakter odcinkowy (Hensel 1959, s. 124; Łosińska, Kurnatowska 1992, s. 117). W części północnej widoczny jest późniejszy przekop pod drogę.

Od początku XX w. grodzisko było obiektem wizytacji m.in. W. Schwartza (1914), J. Kostrzewskiego (1925). Jako pierwszy badania wykopaliskowe przeprowadził Mazanetz w 1943 r. Wtedy też grodzisko zostało częściowo zniszczone w trakcie budowy strażnicy wojskowej. Zarejestrowano wówczas fr. naczyń ceramicznych, przedmioty rógowe i kości zwierzęce. Kolejne badania sondażowe w 1967 r. zostały przeprowadzone z ramienia Ekspedycji Kujawskiej IP UAM w Poznaniu pod kierownictwem A. Cofta-Broniewskiej. W sondażu założonym na majdanie zarejestrowano wówczas materiał ceramiczny kultury przeworskiej, wczesnośredniowieczny i nowożytny. Na powierzchni i przy oczyszczaniu przekopu (w część N) znaleziono po kilkanaście fr. ceramiki wczesnośredniowiecznej i pradziejowej oraz wykonano plan sytuacyjno-wysokościowy (ryc. 10) (Cofa-Broniewska 1967, s. 1; 1975, s. 413). W 1978 r. badania powierzchniowo-sondażowe przeprowadziła Katedra Archeologii Polski UAM w Poznaniu (Kurnatowska, Łosińska, 1983, s. 40). W 1986 r. badania sondażowe przeprowadził Zakład Archeologii Wielkopolski. Zarejestrowano 20 fragmentów ceramiki z różnych okresów, w tym z późnych faz wczesnego średniowiecza. W 2006 r. Bednarczyk przeprowadził badania powierzchniowe. Historia badań omawianego stanowiska opracowana została również w ramach katalogu grodzisk powiatu inowrocławskiego (red. Chudziak, Weinkuaf 2023).

Ryc. 10. Kościelec Kujawski, gm. Pakość, stanowisko 1. Plan sytuacyjno-wysokościowy z zaznaczonym wykopem z 1967 roku (oprac. M. Freygant-Dzieruk].

O podkowiastym kształcie grodziska pisał już W. Schwartz (Schwartz 1880, s. 15). Wg A. Cofty-Broniewskiej grodzisko pierwotnie miało kształt wklęsły z wałem podkowiastym (ewentualnie zniwelowanym w części S – od strony ciek i małego jeziora) (Cofta-Broniewska 1967, s. 1). Najlepiej zachowany i najwyższy wał znajduje się od strony północnej. Obiekt obecnie jest w różnym stopniu zniszczony przez prace ziemne wykonywane przy budowie strzelnicy (II Wojna Światowa) i boiska sportowego (nawieziona warstwa gruzu).

Podczas starszych badań w jednym z rogów majdanu stwierdzono występowanie bruku kamiennego. W południowej części znajdują się wkopy, w których zalegają gruz i cegły (Kowalenko 1938, s. 160; Hensel 1959, s. 124).

Przez większość badaczy początek funkcjonowania grodu datowany jest na IX wieku (Kara 2009, s. 230, 236, 248; Danielewski 2016, s. 149). Według J. Bednarczyka materiały z sondażu z 1967 r. datują stanowisko na fazę D wczesnego średniowiecza (lata 950-1050). Na grodzisku występuje nieliczny materiał ceramiczny datowany na VI i VII wiek, według A. Cofty-Broniewskiej został tam zapewne zdeponowany wtórnie, a jego pochodzenie należy wiązać z niedaleko położoną osadą datowaną na starsze fazy wczesnego średniowiecza (Cofta-Broniewska 1967, s. 1; Danielewski 2016, s. 149-150). Weryfikacyjne badania wykopaliskowe przeprowadzone przez Instytut Archeologii w Toruniu pozwoliły na podstawie dostępnego materiału źródłowego stwierdzić, że po okresie intensywnej eksploatacji tego miejsca we wczesnej epoce żelaza, miejsce to w 2 połowie VIII wieku ponownie została zasiedlona (wczesnośredniowieczna osada). Kolejny etap zasiedlenia prawdopodobnie przypada na koniec X wieku i pierwszą połowę XI wieku, kiedy zbudowano wał. Pozostałości chat, wędzarni, palenisk odkrytych na obrzeżach majdanu (pod nasypem wału), świadczyłyby o intensywnym użytkowaniu tego miejsca we wczesnych fazach wczesnego średniowiecza (Błądowski, Bojarski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020a, s. 10).

5. Liszkowo, gm. Rojewo

Nr stanowiska: 1

Obszar AZP: 42-40

Nr stanowiska na obszarze: 6

Położenie: teren pagórkowaty

Typ: pierścieniowe

Powierzchnia: ?

Stan zachowania: forma mocno
przeobrażona drzewami

Forma użytkowania: las

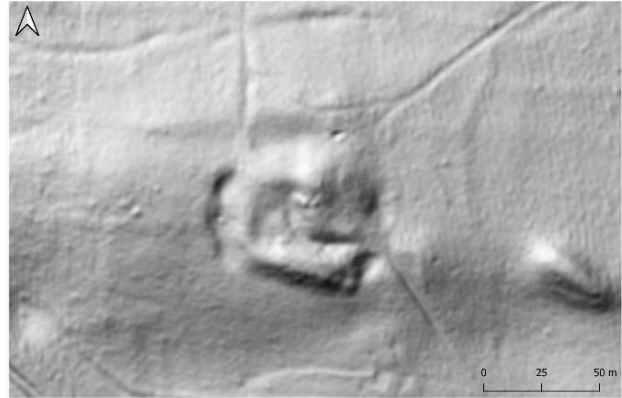
Chronologia:

- A/B- D-E (VI/VII w. – 950-1271) wg dokumentacji KEZAL i wg W. Hensla (1959),
- IX- poł. X lub poł. XI w. - wg M. Danielewskiego (2016),
- faza C (800-950) wg M. Kary (2009)
- 2 poł. VIII w.? – poł. IX w. wg badań weryfikacyjnych KSiWiŚ IA UMK w Toruniu

Badania:

- 1967 r. – badania sondażowe ZBK IP UAM
- 1992 r. – weryfikacja powierzchniowa AZP
- 2020 r. - badania sondażowe w ramach badań weryfikacyjnych grodzisk kujawskich IA UMK w Toruniu

Wybrana literatura: Antoniewicz; Wartołowska (red.) 1964; Danielewski 2016; Dylík 1936; Hensel 1959; Kowalenko 1938; Weinkauff 2023a; Zielonka 1959.

Ryc. 11. Grodzisko w Liszkowie, gm. Rojewo (LiDAR, oprac. M. Freygant-Dzieruk).

Opis fizjograficzny

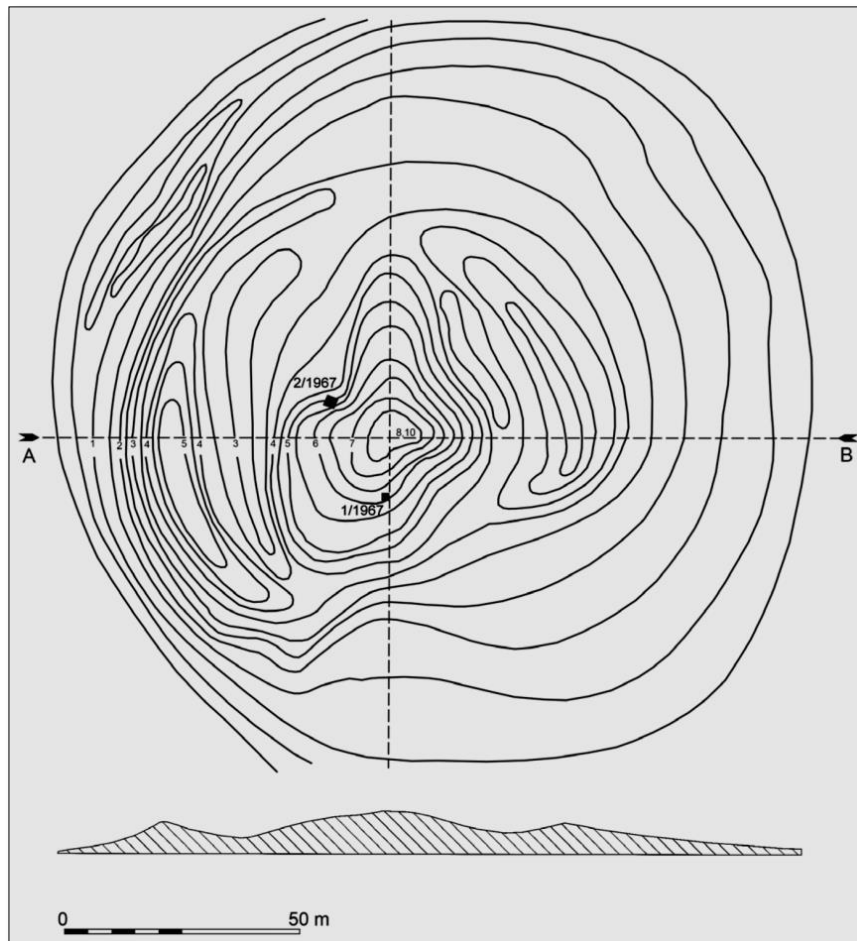
Stanowisko znajduje się w północno-zachodniej części Równiny Inowrocławskiej, bezpośrednio przy granicy z Kotliną Toruńska. Obiekt sytuuje się na szczycie wysokiego pagórka morenowego (113,5 m n.p.m.) wypiętrzonego na około 10 m w stosunku do płasko ukształtowanej równiny morenowej. Bezpośrednio w sąsiedztwie obiektu (od strony zachodniej) występuje powierzchniowo niewielkie wypłaszczenia terenu o powierzchni około 20 arów przylegające bezpośrednio do podstawy pagórka morenowego (Błądowski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak. Weinkauf 2020, s. 1). Najbliższy stanowisku ciek to oddalony 1,5 km na południowy wschód źródłowy odcinek Jezuickiej Strugi. Stanowi on prawy dopływ Zielonej Strugi, uchodzącej do Wisły (z lewej strony rzeki) *vis a vis* Starego Torunia (Weinkauf 2023, s. 249).

Mieszczące się na terenie parku dworskiego wyniesienie lokalnie znane jest jako Łysiec. (Hensel 1959, s. 221). Obiekt ma kształt nieregularnego owalu o wymiarach zewnętrznych 71x64 m. Składa się na niego miejscami słabo manifestujący się w terenie zewnętrzny nasyp, który otacza przestrzeń około 6,5 ara, prawdopodobnie dodatkowo otoczony od zachodu fosą oddzielającą stożek od mieszczącego się po stronie zachodniej wypłaszczenia. Linia nasypu została przerwana w dwóch miejscach, znacząco od strony wschodniej oraz nieznacznie, jako lekkie obniżenie od południowo-zachodu. Maksymalne przewyższenie środkowej partii obiektu w stosunku do najwyższego punktu mieszczącego się w północnej części nasypu (113,50 m n.p.m.) wynosi 3,5 m. Od północy i wschodu naturalne wyniesienie charakteryzuje się łagodną, lekko spłaszczoną formą, w przeciwieństwie do strony zachodniej, a zwłaszcza południowej, gdzie stoki skarpy są najbardziej strome (Błądowski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak. Weinkauf 2020, s. 1).

Stan badań i opracowań:

Autopsji stanowiska dokonywano wielokrotnie już od XIX w. Pierwszych informacji dostarcza Schwartz, którego przekaz dotyczy prac zmierzających do niwelacji wzgórza na terenie parku dworskiego i odkryciu znacznych rozmiarów grobu szkieletowego (Riesengrab) w parku przy zamku, zawierającego kości i elementy uzbrojenia (ostrogę, broń; Schwartz 1875, s. 258). Swoją komentarz do tej informacji zamieścił W. Hensel, który podkreśla, że wiadomość tę można interpretować dwojako: jako odkryty na grodzisku grób wojownika, bądź jako przekaz informujący o naruszeniu warstwy kulturowej, w której znajdować się miały

wymienione źródła (Hensel 1959, s. 223). Kolejnych wizytacji obiektu podjęli się w 1. połowie XX w. J. Dylík (1936) i W. Kowalenko (1938). W 1959 roku badania powierzchniowe przeprowadził W. Łosiński (1959). W latach 60-tych stanowisko zostało poddane badaniom sondażowym, które przeprowadził Zespół Badan Kujaw IP UAM (ryc. 12) (1967).

Ryc. 12. Liszkowo, gm. Rojewo, stanowisko 1. Plan sytuacyjno-wysokościowy z 1967 roku (rys. G. Wilke, I. Skrzypek, oprac. M. Freygant-Dzieruk).

W trakcie badań realizowanych w 1967 roku eksplorację prowadzono w dwóch sondażach o wymiarach 1x1 m, wytyczonych po wschodniej i zachodniej części majdanu. W wyniku tych prac w sondażu 1 zarejestrowano warstwę w postaci brązowej ziemi, w której występowały fragmenty łupanych, przepalonych kamieni oraz węgle drzewne. Ze struktury zinterpretowanej jako palenisko (?), pozyskano 7 fr. ceramiki naczyniowej o słabo wykształconym profilu, datowanej na fazę B - C oraz kilka fragmentów ceramiki pradziejowej. Ponadto zadokumentowano fragmenty kość, polepy lub prażnicy. Natomiast w sondażu

2 w warstwie humusu leśnego zarejestrowano fragment naczynia ceramicznego datowanego na fazę D oraz 1 fragment cegły palcówki (Cofta-Broniewska 1967, s. 1). Dwukrotnie obiekt w Liszkowie był poddany lustracji konserwatorskiej, pierwszy raz w 1984 roku, ponownie wizytowano to miejsce w 2003 r.⁸

Naturalny nasyp o stożkowej formie, na skutek prac niwelacyjnych prowadzonych w czasach nowożytnych posiada obecnie mocno przeobrażoną formę. W dotychczasowej literaturze obiekt w Liszkowie funkcjonuje jako grodzisko typu stożkowego (Kurnatowska, Łosińska 1983, s. 40; Oliwkowski 2014, s. 10), z częściowo zachowanym podkowiastym wałem, przylegającym dwoma odnogami do stożka (Hensel 1959, s. 222). A. Cofta-Broniewska grodzisko w Liszkowie opisuje jako formę pierścieniową na planie czworoboku z najwyższymi półkolistymi odcinkami wałów od strony północnej i południowej podkreślając, że pozostałe dwa odcinki (zachodni i wschodni) są praktycznie niewidoczne, co wynikać może z ich zniwelowania – zniszczenia. W ocenie badaczki majdan jest znacznie wyższy (2,5-3 m) od wałów (Cofta-Broniewska 1967, s. 1). Na podstawie zachowanej formy grodziska M. Danielewski stwierdził, że mamy do czynienia z funkcjonującym w tym miejscu grodem starszym i młodszym – stożkowym. Pierwszy z nich datuje na okres plemienny, natomiast drugi na XIII wiek, podkreślając jednak, że chronologia ta jest wielce niepewna i wymaga dalszej weryfikacji (Danielewski 2016, s. 153–154). Nasyp wału w północnym odcinku wg Danielewskiego uległ przerwaniu, natomiast na południowym jego krańcu przechodzi w nasyp, mający charakter grodziska stożkowego (Danielewski 2016, s. 153).

Materiał ceramiczny z grodziska w Liszkowie pozyskany w latach 60-tych XX w. datowany jest przez A. Prinke i A. Kośko na fazę B (600-800). Według W. Hensla jeżeli mamy tu do czynienia z grodziskiem stożkowym, to zapewne należałoby je datować na fazę E, co nie wyklucza wcześniejszego użytkowania tego miejsca jako obiektu o wklęsłym majdanie (Hensel 1959, s. 222-223).

Według wyników weryfikacyjnych badań Instytutu Archeologii UMK w Toruniu w 2020 r. miejsce to w 2. połowie VIII w. zostało zasiedlone (wczesnośredniowieczna osada/domniemane grodzisko). Kolejny etap silnych przeobrażeń tej formy terenowej przypada dopiero na okres nowożytny (dawny park dworski). Brak wyraźnych pozostałości wałów z okresu wczesnego średniowiecza oraz uwzględniając odkryty układ nawarstwień wczesnośredniowiecznych miejscami o znacznej miąższości, a także uwzględniając dodatkowo

⁸ Dokumentacja KEZAL, WKZ delegatura w Bydgoszczy.

lokalizację stanowiska i wybitne walory przestrzenne, można za słuszne uznać stwierdzenie o funkcjonowaniu w tym miejscu punktu o charakterze mityczno-sakralnym. (Błędowski, Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak. Weinkauf 2020, s. 6-7). Historia badań omawianego stanowiska opracowana została również w ramach katalogu grodzisk powiatu inowrocławskiego (red. Chudziak, Weinkauf 2023).

6. Ostrowo, gm. Gniewkowo

Nr stanowiska: 1

Obszar AZP: 43-41

Nr stanowiska na obszarze: 184

Położenie: dno doliny, przy dawnym jeziorze

Typ: pierścieniowe

Powierzchnia: 0,4 ha

Stan zachowania: częściowo zniszczone

Forma użytkowania: nieużytek

Chronologia:

- **Faza B/C (600-800/800-950)** - wg dokumentacji KEZAL
- **B-C** wg W. Hensel, Z. Hilczerówna (1953)
- **2 poł. IX w. – pocz. 2 poł. X w.** wg badań weryfikacyjnych KSiWŚ IA UMK w Toruniu

Badania:

- **1936 r.** – autopsja T. Graczyńskiego
- **1967 r.** – badania sondażowe Ekspedycji Kujawskiej, A. Cofta-Broniewska
- **1967 r.** – autopsja E. Dzieciołowskiego i M. Łastowieckiego
- **2006 r.** – badania powierzchniowe AZP
- **2020 r.** - badania sondażowe w ramach badań weryfikacyjnych grodzisk kujawskich IA UMK w Toruniu

Wybrana literatura: Antoniewicz; Wartołowska (red.) 1964; Danielewski 2016; Dylík 1936; Hensel, Hilczerówna 1953; 1959; Kaźmierczak 2023a; Kowalenko 1938; Kurnatowska, Łosińska 1983; Oliwkowski 2014; Schumacher 1924; Zielonka 1959.

Ryc. 13. Grodzisko w Ostrowie, gm. Gniewkowo (LiDAR, oprac. M. Freygant-Dzieruk).

Opis fizjograficzny

Stanowisko znajduje w północnej części Równiny Inowrocławskiej wg J. Kondrackiego przy wschodniej linii brzegowej częściowo wyschniętego i w większości zarośniętego roślinnością szuwarową Jeziora Ostrowskiego. Opisywany obszar, poprzez Kanał Parchański stanowiący górny odcinek Tażyny, należy do dorzecza Wisły. Stanowisko znajduje się po wschodniej stronie linii brzegowej częściowo wyschniętego i w większości zarośniętego roślinnością szuwarową Jeziora Ostrowskiego. Obecnie ma ono powierzchnię 1,2 ha. Stare dno jeziora to największe w okolicy Gniewkowa podmokłe obszary nazywane Błotami Ostrowskimi (Kaźmierczak 2023a, s. 287). Sam obiekt jest częściowo zniwelowany i ma kształt nieregularnej ósemki tworzącej dwa człony o całkowitej powierzchni w podstawie wału nie przekraczającej 0,4 ha. Wzdłuż północnej granicy wału czytelne jest niewielkie kotlinkowate zagłębienie o szerokości około 6-10 m wyznaczające zapewne przebieg dawnej fosy (Błądowski, Bojarski Chudziak, Freygart-Dzieruk, Kaźmierczak 2020c, s. 1).

Najlepiej zachowany jest północny oraz wschodni odcinek wału którego przewyższenie w stosunku do zewnętrznej podstawy wynosi około 2,5 m, a szerokość w koronie waha się w granicach 6-10 m. Zachodni fragment wału biegnący równolegle do dawnej linii brzegowej akwenu ma z kolei maksymalnie 1,5 m wysokości, a w jego północnej części czytelne jest dawne siodło bramy o szerokości około 9 m. Powierzchnia majdanu o maksymalnej długości 55 m i szerokości 38 m wynosi 0,15 ha. Obiekt jest obecnie całkowicie zarośnięty wysokimi trawami i pojedynczymi drzewami oraz krzakami. Na jego powierzchni znajdują się również liczne nory zwierzęce (Błądowski, Bojarski Chudziak, Freygart-Dzieruk, Kaźmierczak 2020c, s. 2).

Stan badań i opracowań

Grodzisko zlokalizowane jest na kępie w obrębie rozległego kompleksu Bagien Gąsko-Ostrowskich (Cofta-Broniewska 1967, s. 1). P. Schumacher lokalizuje grodzisko jako położone na polu (Derlandungsgebiet) na południe od posiadłości, po wschodniej stronie jeziora (dziś już nieistniejącego) (ryc. 1), P. Schumacher, podaje również, że grodzisko miało kształt wydłużonego pierścienia bez wejścia (Schumacher 1924, s. 23). Podczas wizytacji W. Hensla grodzisko miało kształt wklęsły, dwuczłonowy, przypominający ósemkę, gdzie część północna jest mniejsza od południowej. Kotlinka północna ma około 23 m średnicy natomiast południowa ok. 35 m. Oś całego grodziska wynosi ok. 50 m. Wał wznosi się na około 2 m.

Od strony północnej i południowej dostrzegalne są resztki fosy. Wał południowy jest częściowo zniszczony (Hensel, Hilczerówna 1972, s. 300-301). Wg A. Cofty-Broniewskiej pierwotnie grodzisko miało kształt zapewne pierścieniowy z wałem na planie owalno-wielobocznym, w części południowej zniwelowanym w latach 30-tych XX w. przez ówczesnego właściciela. Otoczone było szeroką fosą. Majdan pośrodku jest nieco wyniesiony przy wale, który znajduje się poniżej ówczesnego lustra wody (Cofta-Broniewska 1967, s. 1).

Grodzisko badane było dwukrotnie. Po raz pierwszy przez A. Coftę-Broniewską w 1967 r. Wówczas założono dwa sondáže – jeden pośrodku majdanu, drugi na północ od wału na domniemanym podgrodziu. Nie zarejestrowano warstwy kulturowej. Bezpośrednio pod czarną bagienną ziemią zadokumentowano żółty piasek – calec. Materiał pozyskany podczas badań pochodzi z warstwy wierzchniej – bagiennej. Zainwentaryzowano 7 fr. ceramiki wczesnośredniowiecznej datowanej przez J. Bednarczyka na fazę C. Ponadto zarejestrowano 1 fr. ceramiki późnośredniowiecznej. Podczas kolejnych badań w 1976 r. przeprowadzonych przez ZAWiP IHKM PAN w Poznaniu stwierdzono występowanie warstwy kulturowej we wnętrzu grodziska. Znalezione zabytki to 10 drobnych fragmentów naczyń grubościennych ze śladami ornamentu, kilka grudek polepy oraz fragment osełki kamiennej (Hensel, Hilczerówna 1972, s. 300-301).

Stanowisko zostało datowane na fazę B/C (Hensel, Hilczerówna 1972, s. 300-301). Kurnatowska rozszerza ramy funkcjonowania grodu, nie tylko na przełom faz ale i na fazę C (Kurnatowska, Łosińska 1992, s. 117). M. Danielewski datuje grodzisko w Ostrowie na fazę plemienną, a kres jego funkcjonowania ustala na X w. (Danielewski 2016, s. 159-160). Badania weryfikacyjne KSiWŚ IA UMK pozwoliły ustalić, że na podstawie analizy nawarstwień kulturowych i ich wzajemnych relacji przestrzennych można wstępnie wyznaczyć dwie fazy użytkowania tego miejsca we wczesnym średniowieczu. Uwzględniając ruchomy materiał źródłowy w postaci stosunkowo nielicznych i jednorodnych fragmentów ceramiki naczyniowej występujących głównie w obrębie wykopu 1/20 obie fazy przypadają na IX - X wiek (Błędowski, Bojarski Chudziak, Freygart-Dzieruk, Kaźmierczak 2020c, s. 2). Historia badań omawianego stanowiska opracowana została również w ramach katalogu grodzisk powiatu inowrocławskiego (red. Chudziak, Weinkuaf 2023).

7. Ostrowo Krzyckie, gm. Inowrocław⁹

Nr stanowiska: 1

Obszar AZP: 46-40

Nr stanowiska na obszarze: 208

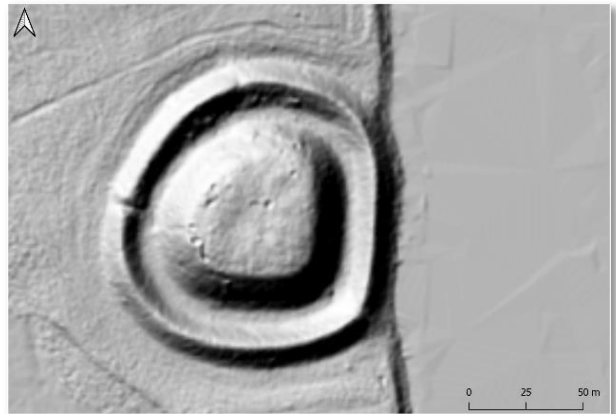
Położenie: dawny półwysp

Typ: pierścieniowe

Powierzchnia: 23 (majdan)

Stan zachowania: forma zniszczona przez budowę gródka stożkowego

Forma użytkowania: nieużytek,

Ryc. 14. Grodzisko w Ostrowie Krzyckim, gm. Inowrocław (LiDAR, oprac. M. Freygant-Dzieruk).

Chronologia:

- **faza D-E (950-1271 r.)** – wg dokumentacji KEZAL
- **faza B-C (600-950)** - osada, **XI-XV w.** - grodzisko stożkowe, wg dokumentacji KEZAL
- **Faza B-B/C (600-800/950), XIV-XV w. oraz B (?) –C-D-E-średniowiecze (600? – 1271 – średn.)** wg dokumentacji A. Łosińskiej (osada)
- **Faza B-B/C (600-800/950), XIV-XV w.** - wg W. Hensla, Z. Hilczer-Kurnatowskiej (1987)
- **poł. X wieku do poł. XIII w., późne średniowiecze** wg M. Danielewskiego (2016), wg dokumentacji AZP
- **2 poł. VIII w. – 1 poł. IX w.** (osada, domniemane grodzisko) wg badań weryfikacyjnych KSiWŚ IA UMK w Toruniu

⁹ W dokumentacji i literaturze również jako Szarlej, st. 1.

Badania:

- **przed 1879 r.** – badania wykopaliskowe W. Schwartz
- **1920 lub 1922 r.** - autopsja J. Kostrzewski
- **1934 r.** - badania wykopaliskowe (?) Mazanetza
- **1967 r.** - badania sondażowe, Ekspedycja Kujawska pod kier. A. Cofty-Broniewskiej.
- **1978 r.** - ilustracja J. Bednarczyk
- **1984 r.** - wizytacja M. Krygier i Cz. Sikorskiego
- **2020 r.** - badania sondażowe w ramach badań weryfikacyjnych grodzisk kujawskich „Atlas grodzisk”, kierownik badań J. Bojarski IA UMK w Toruniu.

Wybrana literatura: Antoniewicz Wartołowska (red.) 1964; Celka 1999; Chudziak, Kazimierzczak, Niegowski 2011; Danielewski 2016; Danielewski, Pawlik 2008; Dylik 1936; Hensel, Hilczer-Kurnatowska 1987; Jaskanis (red.) 1992; Kostrzewski 1923; 1928; 1938; Kowalenko 1938, 1952; Kurnatowska, Łosińska 1983; Kozierowski 1914; Lipińska 1959; Lissauer 1887; Maciejewski 1960; Malinowski 1955; Nowak 1985, 1989; Pietrzak 2003; Senkowski 1961; Schwartz 1880; Schumacher 1924; Sikorski 1978; Tomala 2011; Szafranski 1946; Słownik geograficzny 1890; Śmigielski 1959; Zielonka 1959.

Opis fizjograficzny

Stanowisko znajduje się we wschodniej części Pojezierza Żnińsko-Mogileńskiego, bezpośrednio przy granicy z Równiną Inowrocławską wg Kondrackiego. Grodzisko usytuowane jest u podstawy płytkiego półwyspu położonego przy zachodniej linii brzegowej Jeziora Szarlej, na północ od ujścia Noteci (Kanał Notecki). Sam zbiornik o genezie rynnowej i obecnej powierzchni według danych IRŚ nie przekraczającej 67 ha stanowi ostatni północny odcinek tzw. rynny goplańskiej rozciągającej się od Konina na południu, do Inowrocławia na północy (A. Choiński, Katalog Jezior Polski. Część trzecia – Pojezierze Wielkopolsko-Kujawskie, Poznań 1992, s. 81). Na podstawie analizy map topograficznych i opisu dawnych reżimów wodnych z w ciągu jezior goplańskich można przyjąć iż pierwotnie grodzisko wczesnośredniowieczne znajdowało się na dawnej wyspie jeziornej. Od południowego zachodu, południa i wschodu wzdłuż linii brzegowej zbiornika występuje pas roślinności szuwarowej o szerokości od 10 do 100 m, natomiast od strony zachodniej i północnej do grodziska przylegają podmokłe łąki zarośnięte łągami i wysokimi trawami. Bezpośrednio

na południe od grodziska znajduje się niewielkie wypłaszczenie terenu stanowiące cypel półwyspu, którego powierzchnia nie przekracza 0,7 ha. Sam obiekt ma lekko owalną formę o wymiarach zewnętrznych 137x124 m. Składa się na nią zewnętrzny wał prawdopodobnie dodatkowo otoczony już w późnym średniowieczu linią fosy, fosa wewnętrzna oraz nasyp gródka, którego powierzchnia w podstawie nie przekracza 55 arów, a sam spłaszczony wierzchołek o wymiarach 60 x 51 ma około 26 arów powierzchni. Maksymalne przewyższenie środkowej partii stanowiska w stosunku do poziomu lustra wody 76,7 m n.p.m. wynosi 10,3 m (87,00 m n.p.m.) (Błądowski, Bojarski Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020b, s. 1).

Stan badań i opracowań

Grodzisko zlokalizowane jest na zachodnim półwyspie jeziora Szarlej, dawniej nazywane „Okopem Szwedzkim” lub „Starym Okopem” (Hensel, Hilczer-Kurnatowska 1987, s. 329). Wg W. Kowalenki pierwotnie gród (Zagople) mieścił się na północnym krańcu Gopła (Kowalenko 1952, s. 52). Miał zapewne strzec bezpieczeństwa na trasie szlaku żeglugi na linii Gopło - jezioro Szarlej – Noteć (Danielewski 2016, s. 133). Od XIII w. fortyfikacja należała do rodu Pomianów i strzegła przecinających się tam wodnych szlaków wiodących przez Gopło, jezioro Szarlej i Noteć. Bliska odległość od Inowrocławia powodowała, że gród miał strzec także tego miasta (red. Oliwkowski 2014, s. 47). Pomimo zainteresowania badaczy już w XIX w. obiektem w Ostrowie Krzyckim, grodzisko nie zostało nigdy w pełni opracowane. Choć na przestrzeni lat grodzisko wielokrotnie wspomniano w literaturze przedmiotu m.in. w *Katalogu archeologicznych zbiorów pozamuzealnych* (red. Jaskanis 1992, s. 38), czy *Mapie grodzisk* (red. Antoniewicz i Wartołowskiej 1964, s. 44) stanowisko to nie doczekało kompleksowego opracowania czy choćby publikacji wyników badań z lat XX w.

Warownia w Szarleju wspomniana jest w źródłach pisanych w latach 1362-1363. W tym czasie była główną siedzibą księcia gniewkowskiego Władysława Białego (Nowak 1989, s. 62). Przyjmuje się, że z jego inicjatywy miało powstać tu nowe *castrum* określane przez Jana z Czarnkowa jako *inexpugabile*. Następnie w latach 1378-1391 należało ono wraz z Gniewkowem, do księcia Władysława Opolczyka. Wcześniej (w 1373 roku), przejściowo opanował je wspomniany już były książę gniewkowski Władysław Biały (Pietrzak 2003, s. 75). Warowny obiekt funkcjonował także, gdy w roku 1441 występuje w źródłach tamtejszy burgrabia Stanisław z Maszenic. Zapewne w mniej więcej tym właśnie czasie obiekt wraz z wsią, został wyłączony z dóbr panującego, stając się własnością Mikołaja Szarlejskiego

ze Ściborza. Przejście wsi w ręce prywatne nie kładzie kresu istnieniu warowni. Pojawia się ona w źródłach jeszcze w końcu XV wieku, gdy w roku 1489 określono ją jako *fortalicium* oraz w roku 1493, gdy Mikołaj Kościelecki odkupuje prawo bliższości do dóbr Szarlej z zamkiem od siostrzeńców Mikołaja Szarlejskiego (Senkowski 1961, s. 168; Pietrzak 2003, s. 75).

W literaturze przedmiotu przyjmuje się też, że w Szarleju funkcjonowały dwie różne warownie: starsza drewnino-ziemna (Nowak 1985, s. 22) i młodsza murowana, którą wystawił Władysław Biały (Pietrzak 2003, s. 75). Powtarza się pogląd, że obie posiadały odmienną lokalizację. Za pozostałość starszej warowni uważany jest kopiec ziemny zachowany w sąsiedztwie wsi, na północno-zachodnim brzegu jeziora. Z kolei relikty młodszej warowni lokalizowane są w ruinach murowanego dworu położonego w obrębie założenia dworsko-parkowego na wschodnim brzegu jeziora (Pietrzak 2003, s. 75). Jan Długosz podaje: *Goplo circa castrum Szarley non mediocrem de seemittit qui Noheszappellatur...* co wskazuje na położenie zamku po zachodniej stronie jeziora w miejscu zachowanego kopca.

Wydaje się, iż użyte przez Jana z Czarnkowa określenie *inexpugabile*, choć zastosowane przez kronikarza również w odniesieniu do niewątpliwie murowanego zamku w Złotorii (*fere inexpugabile*), nie upoważnia do zakładania, że warownia Władysława Białego była obiektem murowanym (Pietrzak 2003, s. 75-76). Podobnie nie upoważnia do tego materiał i technika budowy użyte do wzniesienia wspomnianych wyżej ruin na wschodnim brzegu jeziora. W efekcie można sądzić, iż w Szarleju funkcjonował tylko jeden obiekt położony najpewniej w miejscu zachowanego do dziś kopca (Pietrzak 2003, s. 76).

Autopsji stanowiska dokonywano wielokrotnie już od XIX wieku. Wizytacji grodziska podjął się, m.in. Kostrzewski (1920 r.), Dylik (1936), Kowalenko (1938), Bednarczyk (1978 r.), Krygier i Sikorski (1984 r.), ostatniej autopsji dokonano w 2001 r. w ramach badań AZP. Przez lata materiał zabytkowy rejestrowano zarówno na grodzisku jak i na przyległy od strony jeziora polach (Kostrzewski 1928, s. 224). Z samego grodziska pochodzą fragmenty naczyń ceramicznych k. łużyckiej, wczesno- i późnośredniowiecznych, a z materiałów wydzielonych groty włócznie, narzędzia kościane i okrzeski krzemienne (Kostrzewski 1928, s. 221; Kowalenko 1938, s. 169; Maciejewski 1960, s. 208; Śmigieński 1959, s.249-250). Na okolicznych polach odnajdywano zabytki i kości ludzkie pochodzące z różnych okresów począwszy od młodszej epoki kamienia (Lissauer 1887, s. 27). Prawdopodobnie pierwsze badania wykopaliskowe na stanowisku przeprowadził Mazanetz w 1943 r. Pozyskano wówczas fragmenty prażnic, skorupy i kości z okresu wczesnego i późnego średniowiecza (Lipińska 1959, s. 249-250, Maciejewski 1960, s. 208). Niestety, dokumentacja jak i materiał

zabytkowy zaginęły. Kolejne badania powierzchniowo-sondażowe przeprowadziła Cofta-Broniewska w 1967 r. Wówczas na stanowisku zarejestrowano relikty pieca grzewczego lub gruzu z niego (Cofita-Broniewska 1967, s. 1).

W latach 90. XX w. grodzisko zostało poddane badaniom archeologiczno-przyrodniczym (Celka 1999, s. 43). Szarlej stanowi miejsce występowania reliktyw roślinności (Celka 1999, s. 987). Z pięciu badanych roślin w Szarleju zarejestrowano trzy: ślázówka turyngska (*Lavaterathuringiaca*), lebiotka pospolita (*Origanumvulgare*), nawrot lekarski (*Lithospermumofficinale*) (Celka 1999, s. 98). Dla terenów Meklemburgii lebiotka pospolita stanowi relikty upraw pradziejowych i wczesnośredniowiecznych. Na terenie Wielkopolski gatunek ten był uprawiany jeszcze w okresie późnego średniowiecza, stąd właściwsze jest określenie ich go mianem relikty pradziejowego i średniowiecznego (Celka 1999, s. 100). Na grodzisku stwierdzono występowanie gatunku dębu szypułkowego (*Quercus robur*), pokrzywy zwyczajnej (*Urticadioica*), mierznicy czarnej (*Ballotanigra*), ślázówki turyngskiej (*Lavaterathurnigiaca*). Ślázówka turyngska występuje na stanowiskach położonych m.in. nad brzegiem jeziora. Jej obecność można wiązać z osadnictwem, występuje głównie na grodziskach użytkowanych w pradziejach i wczesnym średniowieczu (ponad 90% stanowisk) (Celka 1999, s. 93). W 1992 wykonano plan sytuacyjno-wysokościowy obiektu (ryc. 15). Jak dotąd najszerszy zakres miały badania przeprowadzone przez Instytut Archeologii UMK w 2020 r. Założono wówczas dwa wykopy oraz wykonano serię odwiertów (Bojarski 2023, s. 310).

Ryc. 15. Ostrowo Krzyckie, gm. Inowrocław, stanowisko 1. Plan sytuacyjno-wysokościowy z 1992 roku (rys. E. Kujawski, oprac. M. Freygant-Dzieruk).

Na stanowisku rejestrowano materiał ceramiczny datowany na czasy kultury łużyckiej (Kowalenko 1937, s. 5), wczesne- i późnośredniowiecze (Kowalenko 1937, s. 6). Najwcześniej stanowisko datują W. Szafrąński, J. Kostrzewski i B. Zielonka którzy genezy grodu dopatrują się w czasach funkcjonowania kultury łużyckiej (Szafrąński 1946, s. 112; Kostrzewski 1938, s. 22, ryc. 6; tenże 1923, s. 288, przyp. 562; Zielonka 1959, s. 31). Podobnego zdania jest T. Malinowski, wg którego gród funkcjonował w okresie halsztackim (Malinowski 1955, s. 23). Zielonka podaje, że gród funkcjonował również w okresie wczesnego średniowiecza (Zielonka 1959, s. 31). W. Hensel materiały pochodzące z grodziska datuje na fazę B-C (lata 600-950) i pełne średniowiecze (XIV-XV w.), z zaznaczeniem, że gród powstał zapewne w późnym średniowieczu, a materiały wcześniejsze zostały zdeponowane na złożu wtórnym (Hensel, Hilczer-Kurnatowska 1987, s. 329). W. Kowalenko podaje, że gród jako *castrum* funkcjonował już zapewne w czasach plemiennych i piastowskich, sprawując funkcje obronne (Kowalenko 1937, s. 12). Z kolei wg M. Danielewskiego pomiędzy VII a połową X wieku miała istnieć tu osada otwarta, a później zastąpić ją miały potężne obwarowania otoczone wałem i dwiema fosami (Danielewski 2016, s. 152). Podobnie sytuację osadniczą rozdzielono w dokumentacji AZP stanowiska, gdzie w fazie B-C miała istnieć osada otwarta, natomiast gródek stożkowaty miał funkcjonować w okresie późnego średniowiecza, choć tu podano przedział wiekowy obejmujący również wczesne średniowiecze (XI-XV wiek). Co do powstania gródka stożkowatego nie ma zgodności (Danielewski 2016, s. 152). M. Danielewski zgadza się z częścią badaczy, że gródek powstał w XIII wieku z możliwością przesunięcia na XIV w. (Danielewski 2016, s. 153). Janusz Tomala datuje czas powstania warowni na XIV wiek. (Tomala 2011, s. 340).

Według wyników badań weryfikacyjnych przeprowadzonych w 2020 r. przez Instytut Archeologii UMK w Toruniu miejsce to w 2 połowie VIII wieku ponownie została zasiedlona (wczesnośredniowieczna osada, domniemane grodzisko). Jednak ze względu na lokalizację stanowiska oraz zapewne osadę podgrodową zlokalizowaną na północ od grodziska, stanowisko to zostało uwzględnione w niniejszym katalogu jako grodzisko. Kolejny etap zasiedlenia przypada na okres późnośredniowieczny, gdy funkcjonował w tym miejscu gródek (2 połowę XIV - 3 ćwierć XV wieku). Trzeci jest prawdopodobnie związany z istnieniem na stożku w XVI wieku zabudowy rezydencjonalno-obronnej (Błądowski, Bojarski Chudziak, Freygant-Dzieruk, Kaźmierczak 2020b, s. 12). Historia badań omawianego stanowiska opracowana została również w ramach katalogu grodzisk powiatu inowrocławskiego (red. Chudziak, Weinkuaf 2023).

Tab. 1. Grodziska domniemane z obszaru Kujaw inowrocławskich.

<p>1. Gniewkowo, gm. loco</p>	<p>Grodzisko niezlokalizowane. Prawdopodobnie znajdowało się na tzw. Nitkowej Górze.</p>
<p>Chronologia</p>	<ul style="list-style-type: none"> • XII w., faza E wg KEZAL • XIII w. wg Cofty-Broniewskiej i Sikorskiego
<p>Badania</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 1967 r. badania sondażowo-weryfikacyjne A. Cofty-Broniewskiej EK IP UAM
<p>Wybrana literatura</p>	<p>Dylik 1936; Guldon, Powierski 1974; Guldon, Wajda 1970; Hensel 1953; Kowalenko 1938; Pietrzak 2003; Sikorski 1993; Zielonka 1959;</p>
<p>2. Dźwierzchno, gm. Złotniki Kujawskie</p>	<p>Prawdopodobna lokalizacja grodziska to stanowisko 1 lub 2 w Dźwierzchnie. Do tej pory nie udało się jednak potwierdzić jednoznacznie istnienia grodziska.</p>
<p>Chronologia¹⁰</p>	<ul style="list-style-type: none"> • faza D-E (950-1271) wg KEZAL • wczesne średniowiecze wg Hensla • poł. X wieku do poł. XIII w. i późne średniowiecze wg Danielewskiego

¹⁰Na stan. 1, gdzie lokalizowane jest domniemane grodzisko w 2019 r. zostały przeprowadzone badania powierzchniowe oraz odwierty geologiczne z ramienia IA UMK w Toruniu. Materiał pozyskany z powierzchni został datowany na XII – 4. ćw. XIII, poł. XIV w. Brak jednak na stanowisku warstwy kulturowej. Z kolei na wyniki badań ze stan. 2 sugerują czas funkcjonowania grodziska na 2. poł. XI-1. poł. XIII w.

<p style="text-align: center;">Badania</p>	<ul style="list-style-type: none"> • w okresie międzywojennym autopsja J. Dylaka - negatywna • 1936 r. - autopsja T. Grzeciński • 1969 r. - badania powierzchniowe ZBK UAM • 2001 r. - badania powierzchniowe AZP – obiekt zniwelowany • 2002 r. – powierzchniowe (za Danielewskim) • 2006 r. - badania powierzchniowe M. Danielewski • 2019 r. – badania powierzchniowe, odwierty M. Freygant-Dzieruk
<p style="text-align: center;">Wybrana literatura</p>	<p>Antoniewicz; Wartołowska (red.) 1964; Danielewski 2008, 2009, 2016; Dylak 1936; Freygant, Woźniak 2023; Hensel 1950; Kowalenko 1938; Schumacher 1924; Zielonka 1959 (Dźwierszno);</p>
<p style="text-align: center;">3. Gniewkowiec, gm. Złotniki Kujawskie</p>	<p>Grodzisko niezlokalizowane.</p>
<p style="text-align: center;">Badania</p>	<ul style="list-style-type: none"> • okres międzywojenny - poszukiwania Z. Zakrzewskiego i T. Grzecińskiego - negatywne
<p style="text-align: center;">Wybrana literatura</p>	<p>Kowalenko 1938; Hensel 1953; Zielonka 1959;</p>

<p>4. Góra, gm. Inowrocław</p>	<p>Grodzisko niezlokalizowane. Znane jedynie z dokumentacji archeologicznej znajdującej się w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu.</p>
<p>Badania</p>	<ul style="list-style-type: none"> • -
<p>Wybrana literatura</p>	<p>Hensel 1953; Kowalenko 1938; Zielonka 1959;</p>
<p>5. Inowrocław, gm. loco</p>	<p>Kasztelania inowrocławska wymieniana jest w źródłach pisanych po raz pierwszy w 1241 r.¹¹ Grodzisko niezlokalizowane. Zapewne zniszczone przez zabudowę miejską.</p>
<p>Badania</p>	<ul style="list-style-type: none"> • -
<p>Wybrana literatura</p>	<p>Biskup (red.) 1978; Danielewski 2016; Hensel 1953; Kowalenko 1938; Kozierowski 1934; SGKP 1882</p>
<p>6. Inowrocław - Mątwy, gm. Inowrocław</p>	<p>Na terenie Mątew, st. 11, zlokalizowano gródek stożkowaty datowany na fazę EF wczesnego średniowiecza. Nazwa miejscowa wzniesienia to Thomaberg. Ekspedycja Kujawska w 1975 r. przeprowadziła badania powierzchniowe oraz serię wierceń. Wzniesienie znajduje się na skraju doliny Noteci. Część centralna jest zniszczona i stanowi wybierzysko. Według zrekonstruowanych wymiarów grodzisko miało średnicę u podstawy 65-70 m, w koronie ok. 30 m. Na północny-zachód i północny-wschód zarejestrowano ślady zinterpretowane jako pozostałości fosy. Ze względu na formę obiekt zapewne o późniejszej chronologii.</p>

¹¹ KDW I, 229.

Badania	1975 r. – badania powierzchniowe i wierceniowe Ekspedycji Kujawskiej IP UAM.
Wybrana literatura	Dokumentacja WKZ Bydgoszcz; Dokumentacja IP UAM Poznań
7. Janikowo, gm. loco	Grodzisko niezlokalizowane. Informacja o grodzisku pochodzi ze SGKP: <i>Pod wsią ślady wału grodowego</i> . Być może zniszczone.
Badania	<ul style="list-style-type: none"> • 1936 r. – poszukiwania T. Graczyńskiego - negatywne
Wybrana literatura	Dylik 1936; Hensel 1953; Kowalenko 1938; Słownik geograficzny 1882; Zielonka 1959;
8. Leszcze, gm. Złotniki Kujawskie	Grodzisko lokalizowane na północnym brzegu Jeziora Leskiego. Według W. Kowalenki na wzgórzu znaleziono ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego.
Badania	<ul style="list-style-type: none"> • ?
Wybrana literatura	Dylik 1936; Hensel 1959; Kowalenko 1938; Zielonka 1959;
9. Łącko, gm. Pakość	Grodzisko lokalizowane na półwyspie. Obecnie stanowisko użytkowane jako pole orne. Całkowicie zniwelowane. W dokumentacji AZP widnieje jako osada.
Chronologia	<ul style="list-style-type: none"> • C-E (800-1271) - wg A. Koško

Badania	<ul style="list-style-type: none"> • 1925 r. – badania powierzchniowe MAP • okres międzywojenny – autopsja Dyliska negatywna • 1951 r. – badania powierzchniowe J. Kostrzewski • 1957-58 – badania powierzchniowo-sondażowe Muzeum im. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy • 1967 r. – badania powierzchniowo-sondażowe IAiE w Poznaniu • 1969 r. - badania powierzchniowe ZBK UAM • 1987 r. - badania powierzchniowe IAiE PAN w Poznaniu • 2001 r. – badania powierzchniowe AZP
Wybrana literatura	Antoniewicz; Wartołowska (red.) 1964; Dylisk 1936; Hensel 1959; Kowalenko 1938; PA t. III s. 233 (Łąck); Zielonka 1959.
10. Markowice, gm. Strzelno	Grodzisko niezlokalizowane. O grodzisku w Markowicach wspomina notatka z Archiwum Muzeum Archeologicznego w Poznaniu: „nasyt ziemny w kształcie podkowy”.
Badania	<ul style="list-style-type: none"> • 2001 r. – weryfikacja AZP negatywna, niezlokalizowany punkt w terenie
Wybrana literatura	Hensel 1972;
11. Pakość, gm. loco	Lokalizowane w miejscu kościoła poklasztornego. Obecnie zniszczone.
Badania	<ul style="list-style-type: none"> • -
Wybrana literatura	Dylisk 1936; Hensel, Hilczer-Kurnatowska 1980;

2. Wykaz cmentarzysk¹²

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	185	2	Cmentarz parafialny i kościół	XIX w. – liczne wizytacje; 1825 r. – przypadkowe odkrycie urny, popielnicy?; 1950-1952 bad. rat. MOT I MKI; ? r. – bad. wyk. IP i IA UAM w Poznaniu; 2002 r. - nadzory MKI; 2004 r. – bad. pow. AZP;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska				Chronologia wg KEZAL	
	?	szkielety ludzkie				XII-XVIII	
2.	Inowrocław-Mątwy	Inowrocław	45-40	178	1	cmentarzysko	od 1887 r. - przypadkowe odkrycia; 1938 r. - bad. rat. Z. Zakrzewskiego, J. Żurka; 1969 r. - bad. sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM; 1970 r. - bad. wyk. Ekspedycja Kujawska IP UAM;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska				Chronologia wg KEZAL	
	?	obiekty i materiały ruchome				E	
3.	Inowrocław - Szymborze	Inowrocław	45-40	172	1	cmentarzysko	? r. - liczne przypadkowe odkrycia; 1968 r. - inter. archeol. Ekspedycja Kujawska IP UAM; 1969 r. - bad. rat. MKI Inowrocław; 1972 r. - bad. pow. IP UAM; 1974 r. - inter. archeol. Ekspedycja Kujawska IP UAM; 1981 r. - inter. archeol. Ekspedycja Kujawska IP UAM;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska				Chronologia wg KEZAL	
	fr. ceramiki	kości ludzkie				DE	
4.	Kościelec Kujawski	Pakość	45-39	30	16	cmentarzysko	? r. - przypadkowe odkrycie podczas kopania żwiru; 1969 r. - bad. pow. J. Dąbrowska EK UAM;

¹² Wykaz obejmuje w całości bądź częściowo obszary AZP: 41-37, 41-38, 41-39, 41-40, 41-41, 41-42, 42-37, 42-38, 42-39, 42-40, 42-41, 42-42, 42-41, 42-42, 43-37, 43-38, 43-39, 43-40, 43-41, 43-42, 44-39, 44-40, 44-41, 44-42, 45-39, 45-40, 45-41, 45-42, 46-39, 46-40, 46-41, 46-42. Zestawienie powstało na podstawie dokumentacji AZP oraz sprawozdań z badań archeologicznych przechowywanych w WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy oraz na podstawie dokumentacji i materiału ceramicznego udostępnionych przez WArch UAM; w Poznaniu w uzupełnieniu o literaturę przedmiotu.

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska				Chronologia wg KEZAL	1974 r. - bad. wyk. A. Koško, L. Czerniak EK UAM; 1990 r. - bad. pow. AZP J. Bednarczyk
	Naczynie	przęślik, grób szkieletowy (skrzynkowy?)				AB-C?	
5.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45-39	135	13	cmentarzysko przykościelne	1972 r. - bad. pow. A. Koško EK UAM; 1973 r. - bad. sond. A. Cofta-Broniewska ZBK UAM; 1974-1975 - bad. wyk. A. Cofta-Broniewska ZBK UAM; 1990 r. - bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska				Chronologia wg KEZAL	
	tak	37 grobów, gwoździe, nożyki, ozdoby				E	
6.	Latkowo	Inowrocław	44-40	93	15	cmentarzysko	1969 r. - bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM (st. Inowrocław 37); 1994 r. - bad. pow. IP UAM; 1995 r. - bad. rat. IP UAM; 2004 r. - bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska				Chronologia wg KEZAL	
	?	5 grobów szkieletowych				E	
7.	Liszkowo	Inowrocław	42-40	6	1	Cmentarzysko	1875 r. - przypadkowe odkrycie?; 1967 r. - bad. sond. J. Bednarczyk IP UAM; 2020 r. – bad. sond. IA UMK w Toruniu;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska				Chronologia wg KEZAL	
	?	grób szkieletowy, wyposażony w części uzbrojenia i ostrogi				wś	
8.	Łojewo	Inowrocław	46-40	37	5	cmentarzysko	lata 60. XX w. - przyp. odkrycie; 1968 r. - bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM; 2001 r. - bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska				Chronologia wg KEZAL	
	brak?	1 pochówek, 2 kabłączki skroniowe, 1 osełka kamienna				D	
9.	Markowice	Inowrocław	46/40	168	12	cmentarzysko	2001 r. - bad. pow. J. Bednarczyk; 2009 r. - bad. pow. J. Bednarczyk, M. Babczyszyn, Ł. Olędzki; 2013 r. - bad. wyk. A. Wiktor, J. Abramow; 2014-2015 r. - bad. wyk. J. Śliwiński;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska				Chronologia wg KEZAL	
	liczne fr. naczyń	szkielety ludzkie, nożyki żelazne, kabłączki skroniowe, ostrogi, paciorki, część denara Bolesława Kędzierzawego				wś	

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
10.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44-41	238	25	cmentarzysko	XIX-XX w. - liczne przypadkowe odkrycia; 1983-1984 - bad. wyk. A. Kośko IP UAM; 2005 r. - bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska			Chronologia wg KEZAL		
	brak?	2 pochówki szkieletowe, kabłączki skroniowe, kaptorga srebrna,			D		
11.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43-39	76	1	cmentarzysko	1916 r. - bad. wyk. J. Kostrzewski; 1916 r. - bad. T. Wiślański; 1995 r. - bad. pow. AZP L. Czerniak;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska			Chronologia wg KEZAL		
	16	?			D-E		
12.	Tupadły	Inowrocław	45-40	205	23	cmentarzysko	1972 r. - bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM; 1977 r. - bad. sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM; 2003 r. - bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska			Chronologia wg KEZAL		
	brak danych	8 obiektów, w tym 6 grobów szkieletowych			wś		
13. ¹³	Tupadły	Inowrocław	46-40	23	2	cmentarzysko?	1972-1973 r. - bad. Pow., wywiad A. Kośko; 1973 r. - bad. wyk. Ekspedycja Kujawska IP UAM; 1983 r. - bad. wyk. Ekspedycja Kujawska IP UAM; 2001 r. - bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska			Chronologia wg KEZAL		
	brak danych	2 pochówki			wś		
14.	Turzany	Inowrocław	44-41	81	12	cmentarzysko	2001 r. - bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM; 2002 r. - bad. wyk. J. Bednarczyk, J. Rozen IP UAM; 2005 r. - bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM;
	Materiał ceramiczny	Inne znaleziska			Chronologia wg KEZAL		
	brak	1 pochówek szkieletowy, paciorek szklany, sprzączka do pasa, nożyk			EF		

¹³ Analiza ceramiki ze stanowiska Tupadły, st. 2 pozwoliła wyodrębnić 1 fr. ceramiki mało charakterystyczny z fazy E (nr inw. 5018).

3. Wykaz skarbów¹⁴

L.p.	Miejscowość	Gmina	Nr obszaru AZP	Nr AZP	Nr stan.	Funkcja wg KEZAL	Kontekst znalezienia i opracowanie
1.	Borkowo	Inowrocław	44-39	brak	brak	brak KEZAL	1939? - odkrycie przypadkowe; 2017 r. – badania w ramach serii <i>Frühmittelalterliche Münzfunde aus Grosspolen</i> ;
	Znaleziska					Chronologia	
	1 nieokreślona bliżej moneta					wś	
2.	Gąski ¹⁵	Dąbrowa Biskupia	43-41	305	18	brak KEZAL	2008-2009 – bad. M. Talarczyk-Andrałojć, M. Andrałojć Fundacja Cuiavia w Inowrocławiu oraz Instytut Prahistorii UAM w Poznaniu;
	Znaleziska					Chronologia	
	zespół srebrnych przedmiotów będących pozostałością wielopostaciowego skarbu kruszcowego w tym 22 fragmentów dirhemów, 9 denarów i fragmentów monet zachodnioeuropejskich oraz fragmenty biżuterii					Tpq 983	
3.	Inowrocław - okolice	Inowrocław	44-40	brak	brak	skarby	2017 r. – badania w ramach serii <i>Frühmittelalterliche Münzfunde aus Grosspolen</i> ;
	Znaleziska					Chronologia	
	1 arabska, 1 niemiecka, 1 nierozpoznana					tpq 985?	
4.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	193	10	skarby	ok. 1880 r. - odkrycie przypadkowe, skarby niepełny;

¹⁴ Wykaz obejmuje w całości bądź częściowo obszary AZP: 41-37, 41-38, 41-39, 41-40, 41-41, 41-42, 42-37, 42-38, 42-39, 42-40, 42-41, 42-42, 42-41, 42-42, 43-37, 43-38, 43-39, 43-40, 43-41, 43-42, 44-39, 44-40, 44-41, 44-42, 45-39, 45-40, 45-41, 45-42, 46-39, 46-40, 46-41, 46-42. Zestawienie powstało na podstawie dokumentacji AZP oraz sprawozdań z badań archeologicznych przechowywanych w WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy oraz na podstawie dokumentacji konserwatorskiej w uzupełnieniu o literaturę przedmiotu.

¹⁵ Informacje pochodzą z przygotowywanego artykułu dotyczącego skarbu z Gąsek dzięki uprzejmości W. Chudziaka.

L.p.	Miejscowość	Gmina	Nr obszaru AZP	Nr AZP	Nr stan.	Funkcja wg KEZAL	Kontekst znalezienia i opracowanie
	Znaleziska					Chronologia	2004 r. - bad. pow. AZP J. Bednarczyk; 2017 r. – badania w ramach serii <i>Frühmittelalterliche Münzfunde aus Grosspolen</i> ;
	ok. 96 monet: 1 islamska, 1 bizantyjska, 40 niemieckich, 6 krzyżowych, 1 włoska, 7 czeskich, 38 angielskich, ozdoby i fr. srebra					Trq 1035	
5.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	brak	brak	skarb	2017 r. - badania w ramach serii <i>Frühmittelalterliche Münzfunde aus Grosspolen</i> ;
	Znaleziska					Chronologia	
1 moneta krzyżowa, 1 czeska, 183 nierozpoznanych						1055	
6.	Latkowo ¹⁶	Inowrocław	44-40	115	37	skarb?	pocz. XX w. - przypadkowe odkrycie;
	Znaleziska					Chronologia	
fr. wagi brązowej, fr. naczynia brązowego, sprzączka brązowa						wś?	
7.	Łabiszyn	Łabiszyn	41-37	66	16	skarb srebrny	XIX w. - odkrycie przypadkowe; 2002 r. - bad. Pow. AZP A. Trzcińska-Kałużna; 2017 r. - badania w ramach serii <i>Frühmittelalterliche Münzfunde aus Grosspolen</i> ;
	Znaleziska					Chronologia	
33 monety (366 g): 26 monet niemieckich, 2 krzyżowe, 2 czeskie, 1 angielska, 1 duńska, 1 bliżej nieokreślona fałszywa (polskie, niemieckie, czeskie, angielskie, duńskie)						1035	

¹⁶ Wg dokumentacji KEZAL stanowisko zostało określone jako wczesnośredniowieczne cmentarzysko. Z powodu braku informacji o zarejestrowaniu ludzkich szczątków kostnych w opracowaniu stanowisko zostało uznane za miejsce depozycji skarbu brązowego, należy również wziąć pod uwagę wcześniejszą chronologię znaleziska.

4. Wykaz osad pewnych i domniemanych oraz tzw. śladów osadniczych (numeracja stanowisk zgodna z wykazem stanowisk w Aneksie 4.1 i 4.2, 4.3)^{17, 18, 19, 20}

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1.	Arturowo	Kruszwica	46-41	128	4	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
2.	Balczewo	Inowrocław	44-41	119	1	punkt osadniczy	1996 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
3.	Balczewo	Inowrocław	44-41	29	2	punkt osadniczy	2015 r. – nadzór, rat. bad. Anna Retkowska;
4.	Balczewo	Inowrocław	44-41	120	3	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
5.	Balczewo	Inowrocław	44-41	125	7	punkt osadniczy	2001 r. ? – odkrycie przypadkowe (Balczewo 2A); 2005 r. – bad. pow. M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
6.	Balczewo	Inowrocław	44-41	127	9	śląd osadniczy, punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
7.	Balczewo	Inowrocław	44-41	128	10	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;

¹⁷ Wykaz obejmuje w całości, bądź częściowo obszary AZP: 41-37, 41-38, 41-39, 41-40, 41-41, 41-42, 42-37, 42-38, 42-39, 42-40, 42-41, 42-42, 42-41, 42-42, 43-37, 43-38, 43-39, 43-40, 43-41, 43-42, 44-39, 44-40, 44-41, 44-42, 45-39, 45-40, 45-41, 45-42, 46-39, 46-40, 46-41, 46-42. Zestawienie powstało na podstawie dokumentacji AZP oraz sprawozdań z badań archeologicznych przechowywanych w WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy oraz na podstawie dokumentacji i materiału ceramicznego udostępnionych przez WArch UAM; w Poznaniu.

¹⁸ Wykaz obejmuje w całości bądź częściowo obszary AZP: 41-37, 41-38, 41-39, 41-40, 41-41, 41-42, 42-37, 42-38, 42-39, 42-40, 42-41, 42-42, 42-41, 42-42, 43-37, 43-38, 43-39, 43-40, 43-41, 43-42, 44-39, 44-40, 44-41, 44-42, 45-39, 45-40, 45-41, 45-42, 46-39, 46-40, 46-41, 46-42.

¹⁹ Zestawienie powstało na podstawie dokumentacji AZP oraz sprawozdań z badań archeologicznych przechowywanych w WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy oraz na podstawie dokumentacji i materiału ceramicznego udostępnionych przez WArch UAM w Poznaniu; w Poznaniu.

²⁰ Numery katalogowe z gwiazdką oznaczają stanowiska, dla których nie udało ustalić się lokalizacji ze względu niepełną lub niedokładną dokumentację konserwatorską.

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
8.	Balczewo	Inowrocław	44-41	129	11	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
9.	Balczewo	Inowrocław	44-41	136	18	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
10.	Balczewo	Inowrocław	44-41	137	19	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
11.	Balczewo	Inowrocław	45-41	32	22	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
12.	Balczewo	Inowrocław	45-41	34	24	osada	2005 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
13.	Balczewo	Inowrocław	45-41	36	26	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
14.	Balczewo	Inowrocław	45-41	38	28	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
15.	Balin	Inowrocław	44-40	131	4	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
16.	Barcin Wieś	Barcin	43-37	13	3	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
17.	Batkowo	Inowrocław	45-39	72	1	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
18.	Batkowo	Inowrocław	45-39	74	2A	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
19.	Batkowo	Inowrocław	45-39	75	3	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
20.	Batkowo	Inowrocław	45-39	76	4	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
21.	Batkowo	Inowrocław	45-39	78	6	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
22.	Batkowo	Inowrocław	45–39	79	7	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
23.	Batkowo	Inowrocław	45–39	81	9	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
24.	Batkowo	Inowrocław	45–39	82	10	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
25.	Batkowo	Inowrocław	45–39	83	11	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
26.	Batkowo	Inowrocław	45–39	84	12	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
27.	Batkowo	Inowrocław	45–39	85	13	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
28.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	228	1	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
29.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	229	2	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
30.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	233	6	osada	2000 r. – bad. pow. W. Dzieduszycki, IAiE PAN; 2001 r. – bad. wer. J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. wer. J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu; 2002 r. – bad. rat. na trasie rurociągu PKN – ORLEN: Gniewkowo – Żółwiniec; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
31.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	234	7	osada	2000 r. – bad. pow. W. Dzieduszycki, IAiE PAN; 2001 r. – bad. wer.. J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. wer.. J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu; 2002 r. – bad. rat. na trasie rurociągu PKN – ORLEN: Gniewkowo – Żółwiniec; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
32.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	235	8	osada	2000 i 2001 r. – Bad. pow. W. Dzieduszycki (Ostrowo stan 10); 2002 r. – bad. rat. na trasie rurociągu PKN – ORLEN: Gniewkowo –

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							Żółwiniec; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
33.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	245	18	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
34.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	248	21	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
35.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	252	25	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
36.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	252	26	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
37.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	255	28	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
38.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	258	31	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
39.	Bąbolin	Gniewkowo	43–41	260	33	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
40.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45–42	295	3/3A	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. sond. L. Czerniak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
41.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45–42	257	1	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
42.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45–42	brak	2	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
43.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45–42	294	4	obozowisko, punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
44.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	291	5	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
45.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	290	6	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
46.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	288	8	osada	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
47.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	264	10	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
48.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	274	16	brak	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
49.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	254	23	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
50.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	246	27	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
51.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	252	31	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
52.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	273	39	osada	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
53.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	278	44	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
54.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	284	48	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
55.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	296	51	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
56.	Bąkowo	Dąbrowa Biskupia	45-42	298	53	osada	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
57.	Będzitowo	Złotniki Kujawskie	42–38	95	3	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
58.	Będzitowo	Złotniki Kujawskie	42–38	96	4	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
59.	Będzitowo	Złotniki Kujawskie	42–38	97	5	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
60.	Będzitowo	Złotniki Kujawskie	42–38	99	7	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
61.	Będzitowo	Złotniki Kujawskie	42–38	101	9	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
62.	Będzitowo	Złotniki Kujawskie	42–38	102	10	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
63.	Będzitówek	Złotniki Kujawskie	42–38	85	2	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
64.	Będzitówek	Złotniki Kujawskie	42–38	86	3	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
65.	Będzitówek	Złotniki Kujawskie	42–38	90	7	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
66.	Borkowo	Inowrocław	43–39	176	2	punkt osadniczy	1967 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
67.	Borkowo	Inowrocław	43–39	174	3	ślad osadniczy	1968 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
68.	Borkowo	Inowrocław	43–39	175	4	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
69. *	Borkowo	Inowrocław	43–39	brak	4A	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
70.	Borkowo	Inowrocław	44–39	17	5	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
71.	Borkowo	Inowrocław	43–39	173	8	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
72.	Bożejewice	Strzelno	47–40	9	5	śląd osadniczy	1985 r. – bad. pow. AZP B. Dzieduszycka, W. Dzieduszycki;
73. *	Bożejewice	Strzelno	46–40	brak	25	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
74. *	Bożejewice	Strzelno	46–40	brak	26	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
75. *	Bożejewice	Strzelno	46–40	brak	27	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
76. *	Bożejewice	Strzelno	46–40	brak	28	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
77. *	Bożejewice	Strzelno	46–40	brak	32	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
78.	Bożejewice	Strzelno	46–40	182	33	osada	? r. – odkrycie przypadkowe; 1976 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
79.	Bożejewice	Strzelno	46–40	183	34	punkt osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
80.	Bożejewice	Strzelno	46–40	186	37	punkt osadniczy	1976 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
81.	Bożejewice	Strzelno	46–40	195	46	osada	1976 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
82.	Bożejewice	Strzelno	46–40	196	47	punkt osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
83.	Bożejewice	Strzelno	46–40	197	48	osada	1976 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
84.	Bożejewice	Strzelno	46–40	201	52	osada	1976 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
85.	Bożejewice	Strzelno	46–40	202	53	ślad osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
86.	Bożejewice	Strzelno	46–40	204	55	ślad osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
87.	Bożejewice	Strzelno	46–40	205	56	ślad osadniczy	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
88.	Bożejewice	Strzelno	46–40	206	57	punkt osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
89.	Bożejewice	Strzelno	46–40	207	58	punkt osadniczy	1976 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
90.	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42–39 42–40	149 1	1	punkt osadniczy/ślad osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke; 1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
91. *	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42–39	150	2	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
92. *	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42–39	151	3	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
93. *	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42–39	153	5	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
94. *	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42–39	155	7	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
95. *	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42–39	156	8	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
96. *	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	157	9	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
97. *	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	158	10	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
98.	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	9	21	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
99.	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	12	24	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
100.	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	14	26	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
101.*	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	17	29	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
102.	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	18	30	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
103.	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	20	32	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
104.	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	22	34	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
105.	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	26	38	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
106.	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	35	47	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
107.	Broniewo	Złotniki Kujawskie	42-39	36	48	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
108.*	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	168	1	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
109.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	198	2	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
110.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	203	9	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1989 r. – bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
111.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	204	10	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
112.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	183	11	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1989 r. – bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
113.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	210	13	ślad osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
114.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	212	14	ślad osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1989 r. – bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
115.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	207	16	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1989 r. – bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
116.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	45-42	23	17	obozowisko	1973 r. – bad. pow. A. Szudrzyński Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1989 r. – bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
117.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	45-42	22	30	obozowisko	1989 r. – bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
118.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	45-42	33	37	obozowisko	1989 r. – bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
119.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	195	42	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
120.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	185	51	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
121.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	182	54	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
122.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	178	56	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
123.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	175	57	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
124.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	174	58	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
125.	Brudnia	Dąbrowa Biskupia	44-42	179	60	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
126.	Buczkowo	Gniewkowo	42-42	138	4	punkt osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
127.	Chrzastowo	Gniewkowo	42-41	36	6	punkt osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP W. Siwiak;
128.	Chrzastowo	Gniewkowo	42-41	37	7	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP W. Siwiak;
129.	Cieślin	Inowrocław	44-39	53	1	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
130.	Cieślin	Inowrocław	44-39	54	2	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
131.	Cieślin	Inowrocław	44-40	2	4	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
132.	Cieślin	Inowrocław	44–39	56	7	ślad osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
133.	Cieślin	Inowrocław	44–39	57	8	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
134.	Cieślin	Inowrocław	44–39	59	10	ślad osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
135.	Dalkowo	Inowrocław	44–41	2	13	ślad osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
136.	Dąbrowa Biskupia	Dąbrowa Biskupia	45–42	156	3	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1989 r. bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
137.	Dąbrowa Biskupia	Dąbrowa Biskupia	45–42	118	14	obozowisko	1974 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1989 r. bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
138.	Dąbrowa Biskupia	Dąbrowa Biskupia	45–42	101	98	obozowisko	1988 r. bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
139.	Dąbrowa Biskupia	Dąbrowa Biskupia	45–42	103	100	obozowisko	1988 r. bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
140.	Dąbrowa Biskupia	Dąbrowa Biskupia	45–42	128	128	obozowisko	1989 r. bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
141.	Dąbrowa Biskupia	Dąbrowa Biskupia	45–42	144	151	obozowisko	1989 r. bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
142.	Dąbrowa Biskupia	Dąbrowa Biskupia	45–42	148	154	obozowisko	1989 r. – bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
143.	Dąbrowa Biskupia	Dąbrowa Biskupia	45–42	167	178	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
144.	Dąbrowa Biskupia	Dąbrowa Biskupia	45–42	169	179	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
145.	Dąbrowa Mała	Rojewo	41–40	3	3	śląd osadniczy	1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
146.	Dąbrowa Wielka	Nowa Wieś Wielka	41–39	47	1	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
147.	Dąbrówka Barcińska	Barcin	43–38	brak	12	brak KEZAL	2007 r. – bad. sond T. Zajączkowska, A. Trzcińska-Kałużna, R. Grochowski;
148.	Dąbrówka Kujawska	Złotniki Kujawskie	41–38	9	2	osada	1973 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
149.	Dąbrówka Kujawska	Złotniki Kujawskie	41–38	11	4	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
150.	Dąbrówka Kujawska	Złotniki Kujawskie	41–38	12	5	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
151.	Dobiesławice	Rojewo	43–40	148	13	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
152.	Dobrogościce	Złotniki Kujawskie	41–39	31	1	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
153.	Dobrogościce	Złotniki Kujawskie	41–39	32	2	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
154.	Dobrogościce	Złotniki Kujawskie	41–39	34	4	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
155.	Dobrogościce	Złotniki Kujawskie	41–39	35	5	punkt osadniczy	? r. – D. Prinke; 1972 r. bad. pow. ZBK KA UAM w Poznaniu;
156.	Dobrogościce	Złotniki Kujawskie	41–39	36	6	punkt osadniczy	? r. – D. Prinke; 1972 r. – bad. pow. ZBK KA UAM w Poznaniu;
157.	Dulsk	Inowrocław	45–41	112	2	osada	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
158.	Dulsk	Inowrocław	45-41	113	3	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
159.	Dulsk	Inowrocław	45-41	114	4	śląd osadniczy	2000/2001 bad. pow. W. i B. Dzeduszyccy, Z. Karolczak; 2002 r. – bad. wyk. J. Rozen, M. Kiona-Podhajny IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
160.	Dulsk	Inowrocław	45-41	116	6	śląd osadniczy	2000/2001 bad. pow. W. i B. Dzeduszyccy, Z. Karolczak (Dulsk st. 2); 2002 r. – bad. wyk. J. Rozen, M. Kiona-Podhajny IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
161.	Dulsk	Inowrocław	45-41	117	7	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
162.	Dulsk	Inowrocław	45-41	118	8	osada	2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
163.	Dulsk	Inowrocław	45-41	121	11	osada	2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
164.	Dziarnowo	Pakość	45-39	46	1	śląd osadniczy, osada	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
165.	Dziarnowo	Pakość	45-39	60	14	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
166.	Dziarnowo	Pakość	45-39	61	15	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
167.	Dziarnowo	Pakość	45-39	65	19	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
168.	Dziarnowo	Pakość	45-39	66	20	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
169.	Dziarnowo	Pakość	45-39	67	21	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
170.	Dziarnowo	Pakość	45-39	68	22	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
171.	Dziarnowo	Pakość	45-39	5	77	brak fazy wś	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
172.	Dziarnowo – Leszczyce	Pakość	45–39	47	2	osada	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
173.	Dziarnowo – Leszczyce	Pakość	45–39	48	3	osada	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
174.	Dziarnowo–Leszczyce	Pakość	45–39	49	3A	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
175.	Dziarnowo–Leszczyce	Pakość	45–39	50	4	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
176.	Dziarnowo–Leszczyce	Pakość	45–39	54	8	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
177.	Dziarnowo–Leszczyce	Pakość	45–39	55	9	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
178.	Dziarnowo–Leszczyce	Pakość	45–39	57	11	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
179.	Dziennice	Inowrocław	45–41	46	2	osada	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2002 r. – rat. bad. wyk. J. Rozen, M. Kiona-Podhajny IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
180.	Dziennice	Inowrocław	45–41	47	3	osada	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2002 r. – rat. bad. wyk. J. Rozen, M. Kiona-Podhajny IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
181.	Dziennice	Inowrocław	45–41	48	4	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
182.*	Dziennice	Inowrocław	45–41	49	5	brak fazy wś	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
183.	Dziennice	Inowrocław	45–41	50	6	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
184.	Dziennice	Inowrocław	45-41	51	7	punkt osadniczy	2000/2001 r. – bad. pow. W. i B. Dzieduszyccy, Z. Karolczak; 2005 bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu; 2002 r. – bad. rat. na trasie rurociągu PKN – ORLEN: Gniewkowo – Żółwiniec; 2020 r. – bad. rat. APB Thor;
185.	Dziennice	Inowrocław	45-41	54	10	osada	1909 r. – bad. pow./przypadkowe odkrycie; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
186.	Dziewa	Dąbrowa Biskupia	46-42	69	2	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder
187.	Dziewa	Dąbrowa Biskupia	46-42	72	5	punkt osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder
188.	Dziewa	Dąbrowa Biskupia	46-42	73	6	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder
189.	Dziewa	Dąbrowa Biskupia	46-42	74	7	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder
190.	Dziewa	Dąbrowa Biskupia	46-42	75	8	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder
191.	Dziewa	Dąbrowa Biskupia	46-42	77	10	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder
192.	Dziewa	Dąbrowa Biskupia	46-42	78	11	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder
193.	Dziewa	Dąbrowa Biskupia	46-42	79	12	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder
194.	Dziewa	Dąbrowa Biskupia	46-42	80	13	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder
195.	Dziewa	Dąbrowa Biskupia	45-42	348	14	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1994 r. – bad. pow. wyprzedzające budowę gazociągu tranzytowego; 1995 r. – bad. wyk. wyprzedzające budowę gazociągu tranzytowego;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							2006 r. – bad. pow. AZP. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
196.	Dziewa	Dąbrowa Biskupia	46–42	82	16	punkt osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
197.	Dźwierzchno	Złotniki Kujawskie	43–38	103	2[1]	osada	2001 r. – bad. rat. sond. MKI w Inowrocławiu; 2002 r. – bad. MKI w Inowrocławiu; 2003 r. – bad. rat. MKI w Inowrocławiu; 2017 r. – bad. wyk. MKI w Inowrocławiu
198.	Gąski	Gniewkowo	43–42	182	2	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. AZP J. Sawicka;
199.	Gąski	Gniewkowo	43–42	183	3	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
200.	Gąski	Gniewkowo	44–42	26	4	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
201.	Gąski	Gniewkowo	44–42	6	5	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
202.	Gąski	Gniewkowo	43–42 44–42	186 5	6	śląd osadniczy, punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1999 r. – bad. pow. AZP J. Sawicka; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
203.	Gąski	Gniewkowo	44–42	9	7	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
204.	Gąski	Gniewkowo	44–42	48	8	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
205.	Gąski	Gniewkowo	43–42 44–42	189 11	9	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1999 r. – bad. pow. AZP J. Sawicka; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
206.	Gąski	Gniewkowo	44–42	17	10	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
207.	Gąski	Gniewkowo	44–41	264	11	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
208.	Gąski	Gniewkowo	44–41	265	12	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. UAM w Poznaniu; 1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1983 r. – bad. sond. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
209.	Gąski	Gniewkowo	44–41	266	13	śląd osadniczy	1969 r. – bad. wyk. UAM w Poznaniu; 1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1983 r. – bad. sond. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
210.	Gąski	Gniewkowo	43–42 44–41	194 267	14	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szułdryński, Ekspedycja Kujawska; 1999 r. – bad. pow. AZP J. Sawicka; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
211.	Gąski	Gniewkowo	43–42 43–41	196 304	16	śląd osadniczy, osada?	1999 r. – bad. pow. AZP J. Sawicka; 1972 r. – bad. pow. A. Szułdryński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
212.	Gąski	Gniewkowo	44–41	269	17	osada	1973 r. – bad. pow. A. Szułdryński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
213.	Gąski	Gniewkowo	43–41	305	18	osada	1972 r. – bad. pow. A. Szułdryński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1984–1991 r. – bad. wyk. A. Cofty–Broniewskiej, B. Stolpiak, M. Talarczyk-Andrałojć; IP UAM w Poznaniu; w Poznaniu; 1998 r. – bad. sond. B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć; od 2007 r. – coroczne bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
214.	Gąski	Gniewkowo	43–42	199	19	punkt osadniczy	1999 r. – bad. pow. AZP J. Sawicka;
215.	Gąski	Gniewkowo	44–41	271	22	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
216.	Gąski	Gniewkowo	44-41	272	23	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
217.	Gąski	Gniewkowo	43-41 43-42	310 69	28	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. AZP M. Dernoga; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
218.*	Gąski	Gniewkowo	44-42	33	38	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
219.	Gąski	Gniewkowo	44-42	255	65	śląd osadniczy	2022 r. – bad. pow. Marcin Weinkauff, IA UMK w Toruniu;
220.	Gąski	Gniewkowo	44-42	256	66	śląd osadniczy	2022 r. – bad. pow. Marcin Weinkauff, IA UMK w Toruniu;
221.*	Gężewo (obecnie Kijewo)	Gniewkowo	43-43	brak	1	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
222.	Giebnia	Pakość	45-39	2	2	punkt osadniczy	1892 r. – przypadkowe odkrycie; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
223.	Giebnia	Pakość	45-38	64	7	osada	1969 r. – bad. pow. Ryszard Mazurowski, PKZ; 1970 r. – bad. rat. Czesław Potemski; 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
224.	Giebnia	Pakość	45-38	65	8	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
225.	Giebnia	Pakość	45-38	66	9	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. Ryszard Mazurowski, PKZ; 1970 r. – bad. rat. Czesław Potemski?; 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
226.	Giebnia	Pakość	45-38	71	14	osada	1969 r. – bad. pow. Ryszard Mazurowski, PKZ (Janikowo st. 6); 1970 r. – bad. sond. Czesław Potemski?; 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
227.	Giebnia	Pakość	45-38	72	15	osada	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; (jako Ostrowo st. 6 i Ostrowo st. 12); 1969 r. – bad. pow. Ryszard Mazurowski, PKZ (Janikowo stan. 7, 8); 1970 r. bad. sond. Czesław Potemski; 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
228.	Giebnią	Pakość	45–38	74	17	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
229.	Gliniki	Rojewo	41–40	134	9	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
230.	Glinki	Rojewo	41–40	137	12	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow.–wer.. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
231.	Glinki	Rojewo	41–40	138	13A	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
232.	Glinki	Rojewo	41–40	139	14	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
233.	Glinki	Rojewo	41–40	141	15	brak fazy wś	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
234.	Glinno Wielkie	Rojewo	41–41	10	5	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1981 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
235.	Glinno Wielkie	Rojewo	41–41	11	8	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
236.	Głojkowo	Dąbrowa Biskupia	45–42	243	1	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
237.	Głojkowo	Dąbrowa Biskupia	45–42	234	2	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
238.	Głojkowo	Dąbrowa Biskupia	45–42	228	5	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
239.	Głojkowo	Dąbrowa Biskupia	45–42	229	6	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
240.	Głojkowo	Dąbrowa Biskupia	45–42	231	7	brak fazy wś	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
241.	Głojkowo	Dąbrowa Biskupia	45–42	237	12	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
242.	Głojkowo	Dąbrowa Biskupia	45–42	242	17	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
243.	Gniewkowo	Gniewkowo	42–42	109	3	punkt osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
244.	Gniewkowo	Gniewkowo	43–41	264	13	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
245.	Gniewkowo	Gniewkowo	43–41	265	14	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
246.	Gniewkowo	Gniewkowo	42–42	136	26	śląd osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
247.	Gniewkowo	Gniewkowo	42–41	1	28	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP W. Siwiak;
248.	Gniewkowo	Gniewkowo	42–41	3	30	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP W. Siwiak;
249.	Gniewkowo	Gniewkowo	42–41	9	35	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP W. Siwiak;
250.	Gniewkowo	Gniewkowo	42–41	14	40	punkt osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP W. Siwiak;
251.*	Gniewkówiec	Złotniki Kujawskie	42–39	176	3	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
252.*	Gniewkówiec	Złotniki Kujawskie	42–39	177	4	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
253.*	Gniewkówiec	Złotniki Kujawskie	42–39	178	5	brak fazy wś	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
254.*	Gniewkówiec	Złotniki Kujawskie	42-39	179	6	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
255.	Gniewkówiec	Złotniki Kujawskie	41-39 42-39	40 181	8	śląd osadniczy, punkt osadniczy	? r. – D. Prinke; 1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
256.*	Gniewkówiec	Złotniki Kujawskie	42-39	184	11	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
257.	Gniewkówiec	Złotniki Kujawskie	42-39	72	21	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
258.	Gniewkówiec	Złotniki Kujawskie	42-39	135	24	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
259.	Gniewkówiec	Złotniki Kujawskie	42-39	137	26	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
260.	Gniewkówiec	Złotniki Kujawskie	42-39	139	28	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
261.	Gniewkówiec	Złotniki Kujawskie	42-39	141	30	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
262.	Gnojno	Inowrocław	44-40	55	1	brak fazy wś	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP; 2018 r. – bad. rat. „Testa” Pracownia Archeologiczna Andrzej Wójcik, Pracownia Archeologiczna „Grandor” Weronika Bujnowicz-Zgodzińska;
263.	Gnojno	Inowrocław	44-40	56	2	osada	1960 r. – przypadkowe odkrycie, bad. sond. J. Chudziakowej; 1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka, J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
264.	Gnojno	Inowrocław	44-40	57	3	osada	1976 r. – bad. pow. I nadzór J. Bednarczyk; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
265.	Gnojno	Inowrocław	43-40	19	8	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
266.	Gnojno	Inowrocław	44-40	58	20	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu; 2016 r. – bad. rat. wyk. „Artefakt” Krzysztof Błaszczyk;
267.	Gnojno	Inowrocław	44-40	60	22	osada	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
268.	Gnojno	Inowrocław	44-40	61	23	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
269.	Gnojno	Inowrocław	44-40	63	25	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
270.	Gnojno	Inowrocław	44-40	65	27	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
271.	Gorzany	Pakość	45-39	12	11	punkt osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
272.	Gorzany	Pakość	45-39	13	12	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
273.	Gorzany	Pakość	45-39	14	13	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
274.	Gorzany	Pakość	45-39	15	14	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
275.	Gorzany	Pakość	45-39	16	15	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
276.	Gorzany	Pakość	44-39	79	16	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
277.	Gorzany	Pakość	44-39	80	17	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
278.	Gorzany	Pakość	44-39	81	18	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
279.	Góra	Inowrocław	45-41	91	1	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
280.	Góra	Inowrocław	45-41	92	2	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
281.	Góra	Inowrocław	45-41	94	4	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
282.	Góra	Inowrocław	45-41	95	5	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szufdrzyński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
283.	Góra	Inowrocław	46-41	5	6	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szufdrzyński ZBK; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
284.	Góra	Inowrocław	45-41	96	7	osada	1975 r. – bad. pow. I wyk. A. Cofta-Broniewska, A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
285.	Góra	Inowrocław	45-41	98	9	śląd osadniczy	1975 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
286.	Góra	Inowrocław	45-41	99	10	punkt osadniczy	2002 r. – bad. rat. na trasie rurociągu PKN – ORLEN: Gniewkowo – Żółwiniec; 2000/2001 bad. pow. W. i B. Dzieduszyccy, Z. Karolczak IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
287.	Góra	Inowrocław	45-41	101	12	osada	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
288.	Góra	Inowrocław	45-41	104	15	osada	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
289.	Góra	Inowrocław	45-41	106	17	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
290.	Góra	Inowrocław	45-41	107	18	brak fazy wś	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2012–2013 r. – nadzory MKI w Inowrocławiu;
291.	Góra	Inowrocław	45-41	109	20	osada?	przed 1918 r. – okoliczności odkrycia nieznanne;
292.	Górki	Strzelno	46-39	40	3	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
293.	Górki	Strzelno	46-39	41	4	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
294.	Górki	Strzelno	46–39	42	5	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
295.	Górki	Strzelno	46–39	45	7	śląd osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
296.	Górki	Strzelno	46–39	142	14	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
297.	Helenowo	Złotniki Kujawskie	43–39	94	3	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu (st. 37); 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu (st. 37); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
298.	Helenowo	Złotniki Kujawskie	43–39	95	4	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu (st. 2); 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu (st. 2); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
299.	Helenowo	Złotniki Kujawskie	43–39	97	6	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu (st. 38, 39); 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu (st. 38, 39); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
300.	Helenowo	Złotniki Kujawskie	43–39	97a	7	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 30); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
301.	Helenowo	Złotniki Kujawskie	43–39	98	8	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
302.	Helenowo	Złotniki Kujawskie	43–99	99	9	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
303.	Helenowo	Złotniki Kujawskie	43–39	101	10	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
304.	Helenowo	Złotniki Kujawskie	43–39	102	11	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
305.	Helenowo	Złotniki Kujawskie	43–39	103	12	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
306.	Helenowo	Złotniki Kujawskie	43–39	104	13	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
307.*	Inowrocław	Inowrocław	45-40	nr działki 19	brak	brak	2012 r. – nadzór arch. „Archeologiczna Pracownia Badawcza Thor”;
308.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	187	4	śląd osadniczy	kon. XIX w. – okoliczności odkrycia nieznane; 2004 r. bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
309.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	189	6	osada	przed 1918 r. – odkrycie przypadkowe; 1967 r. – bad. sond. A. Cofta-Broniewska IP UAM w Poznaniu; 1970 r. – odkrycie przypadkowe; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, M. Woźniak; 2007 r. – nadzory i bad. ratownicze MKI w Inowrocławiu;
310.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	190	7	osada	1935 r. – odkrycie przypadkowe, interw. Z. Zakrzewskiego (nadzór); 1968? r. – bad. inwent. IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, M. Woźniak;
311.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	192	9	osada	1943 r. – przypadkowe odkrycie, bad. G. Mazanetz; 1967 r. – bad. pow., nadzór Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
312.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	203	20	osada rzemieślnicza salina	XIX/XX w. – przypadkowe odkrycie; 1 poł. XX w. – przypadkowe odkrycie; 1965–1966 r. – przypadkowe odkrycie; 1966 i 1973 r. – bad. rat. J. Janikowskiego; 1967 i 1974 r. bad. wyk. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; A. Cofta-Broniewska; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
313.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	204	21	osada	XX w. – przypadkowe odkrycie; 1960–61(?) – bad. wyk. H. Walter, Z. Kopeć MKI w Inowrocławiu; 1967 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk
314.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	35	22	brak KEZAL	2008 r. – nadzory archeologiczne MKI w Inowrocławiu; 2012 r. nadzory archeologiczne MKI w Inowrocławiu

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
315.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	36	31	osada, ślad osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
316.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	37	32	osada?	1969 r. – bad. pow. I sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
317.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	38	33	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
318.*	Inowrocław	Inowrocław	45-40	brak	38	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
319.*	Inowrocław	Inowrocław	45-40	brak	39	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
320.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	43	43	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
321.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	45	45A	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
322.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	47	45B	punkt osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
323.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	46	45C	punkt osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
324.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	57	46	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
325.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	40	49	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
326.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	50	50	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
327.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	52	52	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
328.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	221	53	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
329.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	2	55A	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
330.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	4	55C	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
331.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	8	59	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. rat. J. Kozłowski, M. Woźniak MKI w Inowrocławiu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
332.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	9	60	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
333.*	Inowrocław	Inowrocław	45-40	brak	63	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
334.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	225	64	osada?	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk
335.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	227	66	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk
336.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	229	69	osada?	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. I rat. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1997–1999 – nadzory i bad. rat. J. Kozłowski, M. Woźniak; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, J. Kozłowski
337.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	230	70	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
338.*	Inowrocław	Inowrocław	45–40	brak	78	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
339.*	Inowrocław	Inowrocław	45–40	brak	79	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
340.	Inowrocław	Inowrocław	44–40	238	80	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
341.	Inowrocław	Inowrocław	44–40	239	81	osada?	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
342.	Inowrocław	Inowrocław	44–40	240	82	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk; 2011 r. – nadzór MKI w Inowrocławiu;
343.	Inowrocław	Inowrocław	45–40	63	85	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
344.	Inowrocław	Inowrocław	44–40	243	92	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
345.	Inowrocław	Inowrocław	45–40	33	93	śląd osadniczy	1975 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
346.	Inowrocław	Inowrocław	45–40	54	96	śląd osadniczy	1975 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
347.	Inowrocław	Inowrocław	45–40	14	97	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1977 r. – bad. rat. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
348.	Inowrocław	Inowrocław	44–40	244	98	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
349.	Inowrocław	Inowrocław	45–40	15	99	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
350.	Inowrocław	Inowrocław	45–40	21	105	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
351.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	22	106	punkt osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
352.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	32	113	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
353.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	58	116	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
354.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	48	118	punkt osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
355.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	53	119	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
356.	Inowrocław	Inowrocław	45-40	28	133	śląd osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
357.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	268	151	śląd osadniczy	2003 r. – nadzór Usługi Archeologiczne D. Dominiczak-Głowacka; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
358.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	228	192	osada?	różne lata – przypadkowe odkrycia; 1968 r. – bad. pow. i sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1974 r. – bad. pow. J. Bednarczyk; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
359.	Inowrocław	Inowrocław	44-40	274	196	osada	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
360.*	Inowrocław – Mątwy	Inowrocław	45-40	brak	3	brak KEZAL	1975 r. – bad. wyk. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
361.*	Inowrocław – Mątwy	Inowrocław	45-40	brak	3A	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1977 r. – bad. sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
362.*	Inowrocław – Mątwy	Inowrocław	45-40	brak	6	brak KEZAL	1973 r. – bad. wyk. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
363.	Inowrocław – Mątwy	Inowrocław	45-40	180	8	grobla i most	1975 r. – bad. wyk. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
364.	Inowrocław – Mątwy	Inowrocław	45-40	181	9	punkt osadniczy	1970 r. – bad. wyk. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
365.	Inowrocław – Mątwy	Inowrocław	45–40	186	14	osada	1975 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
366.	Inowrocław – Mątwy	Inowrocław	45–40	187	15	śląd osadniczy	1975 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
367.	Inowrocław–Szymborze	Inowrocław	45–40	173	2	punkt osadniczy, śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2014 r. – bad. Przy użyciu detektora metali J. Bednarczyk (jako Sikorowo st. 30);
368.	Inowrocław–Szymborze	Inowrocław	45–40	174	3	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
369.	Inowrocław–Szymborze	Inowrocław	45–40	175	4	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
370.	Inowrocław, ul. Św. Ducha 25	Inowrocław	44–40	brak	nr działki 52/3	brak KEZAL	2012 r. – nadzory archeologiczne MKI w Inowrocławiu;
371.	Inowrocław, ul. Przypadek	Inowrocław	44–40	brak	nr działki 124, 9/7, 53, 56, 83	brak KEZAL	2019 r. – nadzór Agnieszka Górzyńska
372.	Jacewo	Inowrocław	45–40	145	1	śląd osadniczy	1909 r. – przypadkowe odkrycia; 1968 r. – bad. sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
373.*	Jacewo	Inowrocław	45–40	brak	2	brak KEZAL	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. Pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
374.	Jacewo	Inowrocław	45-40	146	3	ślad osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
375.	Jacewo	Inowrocław	45-40	147	4	ślad osadniczy	przed I W.Ś. – przypadkowe odkrycie; 1968 r. – bad. pow. i sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk; 1979 r. – przypadkowe odkrycie; 1994-1995 – bad. pow. i nadzór; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
376.	Jacewo	Inowrocław	45-40	149	5a	ślad osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
377.	Jacewo	Inowrocław	44-40	150	5c	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
378.	Jacewo	Inowrocław	44-40	152	7	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1968 r. – bad. sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1994-1995 – bad. pow. i wyk.; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
379.	Jacewo	Inowrocław	44-40	157	15	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – nadzór M. Woźniak; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
380.	Jacewo	Inowrocław	44-40	158	16	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
381.	Jacewo	Inowrocław	44-40	162	20	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
382.	Jacewo	Inowrocław	44-40	164	22	osada?	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk; 1994 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, A. Koško; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
383.	Jacewo	Inowrocław	44-40	166	24	osada	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk; 1994 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, A. Koško;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							1995 r. – nazdźór IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
384.	Jacewo	Inowrocław	44–40	167	25	śląd osadniczy	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
385.	Jaksice	Inowrocław	43–39	140	2	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
386.	Jaksice	Inowrocław	43–39	146	3	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
387.	Jaksice	Inowrocław	43–39	143	3a	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
388.	Jaksice	Inowrocław	43–39	148	3b	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
389.	Jaksice	Inowrocław	43–39	brak	4	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
390.	Jaksice	Inowrocław	43–39	142	5	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
391.	Jaksice	Inowrocław	43–39	137	6	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
392.	Jaksice	Inowrocław	43–39	138	6a	osada	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
393.	Jaksice	Inowrocław	43–39	139	6b	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
394.	Jaksice	Inowrocław	43–39	117	7	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
395.	Jaksice	Inowrocław	43-39	116	7a	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
396.	Jaksice	Inowrocław	43-39	112	8	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
397.	Jaksice	Inowrocław	43-39	135	9	ślad osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
398.	Jaksice	Inowrocław	43-39	136	10	ślad osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
399.	Jaksice	Inowrocław	43-39	132	11	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
400.	Jaksice	Inowrocław	43-39	130	11a	ślad osadniczy, osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
401.	Jaksice	Inowrocław	43-39	134	12	ślad osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
402.	Jaksice	Inowrocław	43-39	150	13	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
403.	Jaksice	Inowrocław	43-39	151	14	ślad osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
404.	Jaksice	Inowrocław	43-39	brak	15	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
405.	Jaksice	Inowrocław	43-39	126	18	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
406.	Jaksice	Inowrocław	43–39	152	19	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
407.	Jaksice	Inowrocław	43–39	brak	20	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
408.	Jaksice	Inowrocław	43–39	127	21	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
409.	Jaksice	Inowrocław	43–39	120	22	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
410.	Jaksice	Inowrocław	43–39	121	22a	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
411.	Jaksice	Inowrocław	43–39	125	23	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
412.	Jaksice	Inowrocław	43–39	123	24	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
413.*	Jaksice	Inowrocław	43–39	brak	25	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
414.	Jaksice	Inowrocław	43–39	108	25a	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
415.	Jaksice	Inowrocław	43–39	111	30	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
416.	Jaksice	Inowrocław	43–39	110	31	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
417.	Jaksice	Inowrocław	43–39	107	33	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
418.	Jaksice	Inowrocław	43–39	113	34	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
419.	Jaksice	Inowrocław	43–39	115	36	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
420.	Jaksice	Inowrocław	43–39	118	37	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
421.	Jaksice	Inowrocław	43–39	122	38	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
422.	Jaksice	Inowrocław	43–39	124	39	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
423.	Jaksice	Inowrocław	43–39	129	40	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
424.	Jaksice	Inowrocław	43–39	131	41	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
425.	Jaksice	Inowrocław	43–39	144	43	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
426.	Jaksice	Inowrocław	43–39	145	44	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
427.	Jaksice	Inowrocław	43–39	149	46	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
428.	Jaksice	Inowrocław	43–39	153	47	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
429.	Jaksiczki	Inowrocław	43–39	44	1	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
430.	Jaksiczki	Inowrocław	43–39	45	7	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
431.	Jaksiczki	Inowrocław	43–39	46	8	ślad osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
432.	Janikowo	Janikowo	45–38	78	6	osada	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
433.	Janikowo	Janikowo	45–38	79	7	osada	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
434.	Janikowo	Janikowo	45–38	80	8	osada	1969 r. – bad. pow. Ryszard Mazurowski, PKZ; 1970 r. – bad. wyk. Ryszard Boguwolski; 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
435.	Janikowo	Janikowo	45–38	81	9	ślad osadniczy	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
436.	Janikowo	Janikowo	45–38	82	10	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. Ryszard Mazurowski, 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
437.	Janikowo	Janikowo	45–38	83	11	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. Ryszard Mazurowski, PKZ; 1970–1972 – bad. rat. Tadeusz Makiewicz IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. rat. Cz. Sikorski; 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
438.	Janikowo	Inowrocław	45–39 45–38	209 84	12	ślad osadniczy/ osada?	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP Adriana Romańska;
439.	Janikowo	Inowrocław	45–39	210	13	ślad osadniczy	1990 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
440.	Janikowo	Janikowo	44–38	1	21	osada	1969 r. – bad. pow. PKZ – Poznań (jako st. 8); 2004 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
441.	Janikowo– Michalinowo	Janikowo	45–39	208	3	ślad osadniczy	1969 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
442.	Janowice	Kruszwica	46–40	71	1	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
443.	Janowice	Kruszwica	46-40	72	2	osada	1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
444.	Janowice	Kruszwica	46-40	73	3	osada, ślad osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
445.	Janowice	Kruszwica	46-40	74	4	ślad osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
446.	Janowice	Kruszwica	46-40	75	5	ślad osadniczy	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
447.	Janowice	Kruszwica	46-40	76	6	punkt osadniczy	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
448.	Janowice	Kruszwica	46-40	77	7	punkt osadniczy	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
449.	Janowice	Kruszwica	46-40	80	10	ślad osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
450.	Jaronty	Inowrocław	45-41	73	1	osada	1972 r. – bad. pow. A. Kośko Ekspedycja Kuajwska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kuajwska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
451.	Jaronty	Inowrocław	45-41	75	3	osada	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kuajwska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
452.	Jaronty	Inowrocław	45-40	116	4	ślad osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
453.	Jaronty	Inowrocław	45-41	76	5	ślad osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
454.	Jaronty	Inowrocław	45-41	77	6	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
455.	Jaronty	Inowrocław	45-41	79	8	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
456.	Jezuicka Struga	Rojewo	41-40	109	1	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1983 r. – bad. pow.–wer. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
457.	Jezuicka Struga	Rojewo	41-40	110	5	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
458.	Jezuicka Struga	Rojewo	41-40	111	6	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
459.	Jeżewo	Łabiszyn	41-37	29	13	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP A. Trzcńska-Kałużna;
460.	Jeżewo	Łabiszyn	41-37	36	20	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP A. Trzcńska-Kałużna;
461.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	142	4	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
462.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	144	6	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
463.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	145	7	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
464.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	146	8	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
465.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	147	9	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
466.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	148	10	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
467.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	150	12/ 13a	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
468.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	149	11AB	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
469.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	155	17	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
470.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	159	21	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
471.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	168	30	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
472.	Jordanowo	Złotniki Kujawskie	42-38	169	31	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
473.	Józefinka	Barcin	42-37	41	2	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
474.	Józefinka	Barcin	42-37	42	3	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
475.	Józefinka	Barcin	42-37	43	4	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
476.	Julianowo	Barcin	42-37	102	9	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
477.	Julianowo	Barcin	42-37	104	11	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
478.	Kaczkowo	Gniewkowo	42-41	52	1	punkt osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP W. Siwiak;
479.	Kaczkowo	Gniewkowo	42-41	82	17	punkt osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP W. Siwiak;
480.	Kania	Barcin	42-37	6	5	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
481.	Kania	Barcin	42-37	20	7	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
482.	Kania	Barcin	42-37	21	8	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
483.	Kania	Barcin	42-37	22	9	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
484.	Kania	Barcin	42-37	24	11	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
485.	Kania	Barcin	42–37	100	30	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
486.*	Karczyn	Kruszwica	46–41	brak	3	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
487.	Karczyn	Kruszwica	46–41	26	4	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
488.	Karczyn	Kruszwica	46–41	27	5	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak ZBK UAM w Poznaniu; 1994 r. – bad. pow. L. Czerniak; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
489.	Karczyn	Kruszwica	46–41	29	9	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
490.	Karczyn	Kruszwica	46–41	59	11	osada	1972 r. – bad. pow. A. Koško ZBK UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
491.	Karczyn	Kruszwica	46–41	60	13	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Kosko ZBK UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
492.	Karczyn	Kruszwica	46–41	64	14	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
493.	Karczyn	Kruszwica	46–41	65	15	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
494.	Karczyn	Kruszwica	46–41	66	16	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
495.	Karczyn	Kruszwica	46–41	67	17	osada	1972 r. – bad. pow. A. Koško ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
496.	Karczyn	Kruszwica	46–41	30	18	punkt osadniczy	1977 r. – bad. wyk. A. Cofta-Broniewska, A. Koško ZBK; 1994 r. – bad. pow. L. Czerniak; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
497.*	Karczyn	Kruszwica	46–41	brak	21/ 22	brak KEZAL	? r. – bad. pow. IAE PAN w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							2002 r. – bad. wyk. A. Romańska, J. Bednarczyk;
498.	Karczyn	Kruszwica	46–41	42	23/ 24	osada	1994 r. – bad. wer. L. Czerniak, J. Kabaciński;
499.	Karczyn	Kruszwica	46–41	44	26	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak ZBK UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk ZBK UAM w Poznaniu; 1994 r. – bad. wer. L. Czerniak, J. Kabaciński; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 1996 r. – bad. Sondażowe na trasie gazociągu tranzytowego województwa bydgoskiego
500.	Karczyn	Kruszwica	46–41	46	28	punkt osadniczy	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
501.	Karczyn	Kruszwica	46–41	49	31	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk ZBK UAM w Poznaniu; 1994 r. – bad. pow. L. Czerniak; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
502.	Karczyn	Kruszwica	46–41	50	32	punkt osadniczy	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk; 1994 r. – bad. pow. L. Czerniak; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 1996 r. – bad. wyk.–rat. B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
503.	Karczyn	Kruszwica	46–41	51	33	punkt osadniczy	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
504.	Karczyn	Kruszwica	46–41	53	34	punkt osadniczy, osada	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
505.	Karczyn	Kruszwica	46–41	63	37	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
506.	Karczyn	Kruszwica	46–41	31	40	osada	1994 r. – bad. pow. L. Czerniak na trasie gazociągu tranzytowego; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 1996 r. – bad. rat.; 2011 r, 2014–2016 – bad. przy użyciu detektora metali;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
507.	Karczyn	Kruszwica	46-41	32	41	punkt osadniczy	1994 r. – bad. pow. L. Czerniak; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
508.	Karczyn	Kruszwica	46-41	24	45	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
509.	Karczyn	Kruszwica	46-41	25	46	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
510.	Karczyn	Kruszwica	46-41	35	48	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
511.	Karczyn	Kruszwica	46-41	76	62	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
512.*	Kawęczyn	Gniewkowo	43-43	brak	3	brak KEZAL	? r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
513.	Kijewo	Gniewkowo	42-42	24	4	osada	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak
514.	Kijewo	Gniewkowo	43-42	58	17	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
515.	Kijewo	Gniewkowo	43-42	60	19	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
516.	Kijewo	Gniewkowo	43-42	61	20	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
517.	Kijewo	Gniewkowo	43-42	68	27	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
518.	Kijewo	Gniewkowo	43-42	69	28	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
519.	Kijewo	Gniewkowo	43-42	72	31	punkt osadniczy	1999 r. – bad. pow. G. Soroka;
520.	Kleparz	Gniewkowo	43-42	168	3	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka;
521.	Kleparz	Gniewkowo	43-42	169	4	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka;
522.	Kleparz	Gniewkowo	43-42	177	12	punkt osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka;
523.	Kłopot	Inowrocław	44-40	67	1	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
524.	Kłopot	Inowrocław	44–40	68	2	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
525.	Kłopot	Inowrocław	44–40	69	3	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
526.	Kłopot	Inowrocław	44–40	70	4	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
527.	Kłopot	Inowrocław	44–40	72	6	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
528.	Kłopot	Inowrocław	44–40	73	7	osada	2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
529.	Kłopot	Inowrocław	44–40	74	8	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
530.	Kłopot	Inowrocław	44–40	75	9	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
531.*	Kłopot	Inowrocław	44–40	180	11	brak KEZAL	2016 r. – bad. rat. wyk. Pracowania Archeologiczno–konserwatorska Alina Jaszewska APB Thor, Fundacja UAM w Poznaniu; 2009 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Fundacja i Instytut UAM w Poznaniu;
532.	Knieja	Barcin	43–37	18	1	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
533.	Knieja	Barcin	43–37	21	4	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
534.	Knieja	Barcin	43–37	22	5	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
535.	Knieja	Barcin	43–37	24	7	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
536.	Knieja	Barcin	43–37	25	8	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
537.	Knieja	Barcin	43–37	26	9	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
538.	Knieja	Barcin	43–37	28	11	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
539.	Knieja	Barcin	43–37	31	14	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
540.	Knieja	Barcin	43–37	32	15	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
541.	Knieja	Barcin	43–37	33	16	osada	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
542.	Knieja	Barcin	43–37	34	16A	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
543.	Knieja	Barcin	43–37	35	17	śląd osadniczy	1983 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk;
544.	Kołuda Mała	Janikowo	46–38	48	9	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. PKZ Poznań; 1985 r. – bad. pow. AZP;
545.	Kołuda Mała	Janikowo	46–38	50	11	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. PKZ Poznań; 1985 r. – bad. pow. AZP;
546.	Kołuda Mała	Janikowo	46–38	51	12	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. PKZ Poznań; 1985 r. – bad. pow. AZP;
547.	Kołuda Mała	Janikowo	46–38	52	13	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. PKZ Poznań; 1985 r. – bad. pow. AZP;
548.	Kołuda Mała	Janikowo	46–39	51	25	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
549.	Kołuda Mała	Janikowo	46–39	113	34	śląd osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
550.	Kołuda Wielka	Janikowo	46–39	59	2	punkt osadniczy	1985 r. – nadzór przy pracach melioracyjnych; 2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
551.	Kołuda Wielka	Janikowo	45–39	217	4	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
552.	Kołuda Wielka	Janikowo	45–39	218	5	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
553.	Kołuda Wielka	Janikowo	45–39	220	7	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1985 r. – bad. rat. M. Szmyt; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
554.	Kołuda Wielka	Janikowo	45–39	221	8	ślad osadniczy	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1985 r. – bad. rat. M. Szmyt; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
555.	Kołuda Wielka	Janikowo	46–39	97	9	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
556.*	Kołuda Wielka	Janikowo	45–39	brak	10	brak KEZAL	1979 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
557.	Kołuda Wielka	Janikowo	45–39	102	11	osada	1976 r. bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1984 r. – bad. rat. ZBK UAM w Poznaniu;
558.*	Kołuda Wielka	Janikowo	45–39	brak	12	brak KEZAL	1979 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
559.	Kołuda Wielka	Janikowo	46–39	108	17	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
560.	Komaszyce	Inowrocław	45–41	1	1	osada	1972 r. – Bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
561.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46–42	37	1	osada	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
562.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46–42	38	2	ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
563.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46–42	29	3	ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
564.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46–42	40	4	ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
565.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46–42	41	5	osada	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
566.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46–42	42	6	osada	1973 r. – bad. pow. ZBK; 1976 r. – bad. pow. i sond. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
567.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46–42	43	7	punkt osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
568.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	96, 44	8	osada, ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
569.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	47	11	osada	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
570.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	48	12	ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
571.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	49	13	punkt osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
572.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	50	14	osada	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
573.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	53	17	ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
574.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	54	18	ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
575.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	55	19	punkt osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
576.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	56	20	ślad osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. wyk. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
577.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	57	21	ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
578.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	58	22	ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
579.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	61	25	ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
580.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	62	26	punkt osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
581.	Konary	Dąbrowa Biskupia	46-42	63	27	ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
582.*	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	brak	2	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
583.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	134	3, 3A	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
584.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	18	5	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. J. Dąbrowska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
585.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	19	6	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. J. Dąbrowska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
586.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39 45–39	135 20	7, 7A, 7B	osada	1969 r. – bad. pow. J. Dąbrowska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1973 r. – bad. pow. R. Grygiela; 1984 r. – bad. pow. i wyk. J. Bednarczyk; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
587.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	136	8	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
588.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	137	9	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
589.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	24	12	śląd osadniczy	1922? r. – odkrycie przypadkowe; 1957 r. – bad. pow. B. Zielonki; 1969 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1981 i 1984 r. – bad. wyk. D. i M. Makowiec ZBK UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
590.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	25	13	osada	1969 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
591.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	26	13a	osada, punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
592.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	28	14/ 32	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. J. Dąbrowska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; (jako st. 14); 1976 r. – przypadkowe odkrycie i inter. Cz. Sikorskiego, A. Szułdryńskiego, A. Kokowskiego, (jako st. 32); 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
593.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	31	17	punkt osadniczy	Różne lata – przypadkowe odkrycia; 1969 r. bad. pow. J. Dąbrowska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
594.*	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	5	18	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. J. Dąbrowska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
595.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	138	19	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
596.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	141	22	śląd osadniczy	Przed 1922 r. – przypadkowe odkrycia przy eksploatacji piasku; 1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. wyk., A. Cofta-Broniewska Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
597.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	143	22B [2]	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
598.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	144	23	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
599.*	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	brak	23a	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
600.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	145	23B	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
601.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	146	24	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
602.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	147	24A	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
603.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	149	25	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
604.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	150	26	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
605.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	152	28	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
606.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	153	29	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
607.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	154	30	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
608.	Kościelec Kujawski	Pakość	44–39	155	31	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
609.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	36	35	osada?	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
610.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	37	36	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
611.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	38	37	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
612.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	40	39	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
613.	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	42	41	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
614.*	Kościelec Kujawski	Pakość	45–39	brak	66	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;
615.	Krażkowo	Złotniki Kujawskie	41–38	23	2	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
616.	Krażkowo	Złotniki Kujawskie	41–38	24	3	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
617.	Krażkowo	Złotniki Kujawskie	41–38	25	4	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
618.	Krażkowo	Złotniki Kujawskie	41–38	26	5	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
619.	Krażkowo	Złotniki Kujawskie	41–38	28	7	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
620.	Krażkowo	Złotniki Kujawskie	41–38	29	8	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
621.	Krażkowo	Złotniki Kujawskie	41–38	30	9	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
622.	Krażkowo	Złotniki Kujawskie	41–38	31	10	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
623.	Krażkowo	Złotniki Kujawskie	41–38	32	11	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
624.	Krażkowo	Złotniki Kujawskie	41–38	35	14	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
625.	Krażkowo	Złotniki Kujawskie	41–38	36	15	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
626.*	Krężoły	Złotniki Kujawskie	42–39	173	1	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
627.	Krusza Duchowna	Inowrocław	46–40	18	1	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
628.	Krusza Duchowna	Inowrocław	46–40	19	2	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 2001 r. bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
629.	Krusza Podlotowa	Inowrocław	45–39	121	1	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
630.	Krusza Podlotowa	Inowrocław	45–39	122	2–2a	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1978, 1985 r. – bad. Wyk A. Kosko Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
631.	Krusza Podlotowa	Inowrocław	45–39	124	4	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
632.	Krusza Podlotowa	Inowrocław	45–39	127	7	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
633.	Krusza Podlotowa	Inowrocław	45–39	129	9	punkt osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
634.	Krusza Podlotowa	Inowrocław	45–39	130	10	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
635.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45–40	160	1	osada	? r. – przypadkowe odkrycie; 1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1980 r. – bad. sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
636.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45–40 46–39	161 100	2	osada/ śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
637.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45–40	162	2A	osada	1975 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. sond; 1976 r. – bad. sond.; 1977 r. – bad. sond.;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
638.*	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45–39	brak	3	brak KEZAL	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
639.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	46–40	2	5	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
640.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	46–40	3	6	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
641.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	46–40	4	7	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
642.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45–40	165	10/ 11	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1977 r. – bad. pow.; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
643.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45–39	134	12	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
644.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45–40	166	14	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
645.*	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45–40	brak	15	brak KEZAL	1975 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
646.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	46–40	9	26	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow.; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
647.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45–40	169	29	osada	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
648.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45–40	170	30	osada	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
649.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	45–40	171	31	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
650.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	46–40	12	32	punkt osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
651.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	46–40	13	33	osada	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
652.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	46–40	14	34	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
653.	Krusza Zamkowa	Inowrocław	46–40	16	36	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
654.	Latkowo	Inowrocław	44–40	85	1	osada	1909 r. – przypadkowe odkrycie; 1910 r. – przypadkowe odkrycie, bad. rat. M. Schultz; 1912 r. – przypadkowe odkrycie; 2004 r. – bad pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
655.	Latkowo	Inowrocław	44–40	86	2	osada	pocz. XX w. – przypadkowe odkrycie; 1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1994–1995 – bad. pow. i rat. IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
656.	Latkowo	Inowrocław	44–40	87	3	punkt osadniczy	przed 1909 r. – przypadkowe odkrycie; 1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; (st. 2a); 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
657.	Latkowo	Inowrocław	44–40	88	4	osada	pocz. XX w. – przypadkowe odkrycia; 1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
658.	Latkowo	Inowrocław	44–40	90	5	osada?	1978 r. – bad. rat. IP UAM w Poznaniu; w trakcie budowy lotniska; 1979 r. – bad. pow.–wer. J. Bednarczyk; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
659.	Latkowo	Inowrocław	43–40	176	8	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
660.	Latkowo	Inowrocław	44–40	92	14	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; (st. 37a); 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
661.	Latkowo	Inowrocław	44-40	93	15	osada, cmentarzysko	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; (st. Inowrocław 37); 1994 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. rat. IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
662.	Latkowo	Inowrocław	44-40	94	16	osada	pocz. XX w. – przypadkowe odkrycia; 1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1982 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
663.	Latkowo	Inowrocław	44-40	95	17	osada	1969 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu (Inowrocław st. 39); 1994 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. wyk. IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
664.	Latkowo	Inowrocław	44-40	96	18	osada	1994 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu (Latkowo st. 6); 1995 r. – bad. wyk. IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
665.	Latkowo	Inowrocław	44-40	97	19	osada	1994 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu (Latkowo st. 7); 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – nadzór IP UAM w Poznaniu;
666.	Latkowo	Inowrocław	44-40	98	20	śląd osadniczy	1994 r. – bad. pow. IP UAM w Poznaniu (Latkowo st. 8); 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – nadzór IP UAM w Poznaniu;
667.	Latkowo	Inowrocław	44-40	99	21	osada	1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu (Latkowo st. 5); 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
668.	Latkowo	Inowrocław	44-40	100	22	osada	2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
669.	Latkowo	Inowrocław	44-40	102	24	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
670.	Latkowo	Inowrocław	44-40	104	26	punkt osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
671.	Latkowo	Inowrocław	44-40	105	27	osada	2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
672.	Latkowo	Inowrocław	44-40	107	29	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
673.	Latkowo	Inowrocław	44-40	109	31	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
674.	Latkowo	Inowrocław	44-40	110	32	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
675.	Leszcze	Złotniki Kujawskie	43-39	19	1	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
676.	Leszcze	Złotniki Kujawskie	43-39	10	3	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
677.*	Leszcze	Złotniki Kujawskie	43-39	brak	4	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
678.*	Leszcze	Złotniki Kujawskie	43-39	brak	7	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
679.	Leszcze	Złotniki Kujawskie	43-39	17	10	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
680.*	Leszcze	Złotniki Kujawskie	43-39	brak	11	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
681.	Leszcze	Złotniki Kujawskie	43-39	16	12	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
682.	Leszcze	Złotniki Kujawskie	43-39	15	13	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
683.	Leszcze	Złotniki Kujawskie	43-39	6	21	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
684.	Leszcze	Złotniki Kujawskie	43-39	14	27	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
685.	Leszcze	Złotniki Kujawskie	43-39	20	29	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
686.	Leszczyce	Nowa Wieś Wielka	40-39	9	11	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP, A. Siwiak;
687.	Lipie	Gniewkowo	43-42	2	2	punkt osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
688.	Lipie	Gniewkowo	43-41	267	4	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
689.	Lipie	Gniewkowo	43-42	6	6	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
690.	Lipie	Gniewkowo	43-42	7	7	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
691.	Lipie	Gniewkowo	43-42	8	8	punkt osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
692.	Lipie	Gniewkowo	43-42	10	10	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
693.	Lipie	Gniewkowo	43-42	11	11	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
694.	Lipie	Gniewkowo	43-42	12	12	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
695.	Lipie	Gniewkowo	43-41	272	13	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
696.	Lipie	Gniewkowo	43-42	14	14	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
697.	Lipie	Gniewkowo	43-42	15	15	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
698.	Lipie	Gniewkowo	43-42	17	17	punkt osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
699.	Lipie	Gniewkowo	43-42	33	33	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
700.	Lipie	Gniewkowo	43-42	35	35	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
701.	Lipie	Gniewkowo	43–42	38	38	ślad osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
702.*	Lipionka	Gniewkowo	43–42	brak	1	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
703.*	Lipionka	Gniewkowo	43–42	brak	4	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
704.*	Lipionka	Gniewkowo	43–42	brak	6	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
705.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42–38	1	1	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
706.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42–38	2	2	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
707.*	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42–38	3	3	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
708.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42–38	4	4	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
709.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42–38	5	5	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
710.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42–38	6	6	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
711.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42–38	7	7	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
712.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42–38	8	8	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
713.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42–38	9	9	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
714.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42–38	10	10	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
715.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42–38	12	12	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
716.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	13	13	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
717.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	14	14	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
718.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	15	15	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
719.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	16	16	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
720.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	17	17	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
721.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	18	18	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
722.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	19	19	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
723.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	20	20	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
724.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	21	21	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
725.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	23	23	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
726.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	24	24	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
727.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	25	25	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
728.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	26	26	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
729.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	29	29	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
730.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	36	36	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
731.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	37	37	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
732.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	38	38	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
733.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	40	40	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
734.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	41	41	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
735.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	43	43	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
736.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	48	48	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
737.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	51	51	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
738.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	52	52	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
739.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	54	54	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
740.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	55	55	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
741.	Lisewo Kościelne	Złotniki Kujawskie	42-38	56	56	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
742.	Liszkowice	Rojewo	41-40	142	1	ślad osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt
743.	Liszkowice	Rojewo	41-40	144	3	ślad osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt
744.	Liszkowice	Rojewo	41-40	150	9	ślad osadniczy	1979 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt
745.	Liszkowice	Rojewo	41-40	158	17	ślad osadniczy	1979 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1981 r. – bad. pow.–wer. ZBK IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt
746.	Liszkowice	Rojewo	42–40	34	23	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu (jako Żelechlin, st. 4); 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
747.	Liszkowo	Rojewo	42–40	9	4	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
748.	Liszkowo	Rojewo	42–40	10	5	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
749.	Liszkowo	Rojewo	42–40	11	6	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
750.	Liszkowo	Rojewo	42–40	12	7	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
751.	Liszkowo	Rojewo	42–40	13	8	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
752.*	Liszkowo	Rojewo	42–40	brak	9	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
753.*	Liszkowo	Rojewo	42–40	brak	11	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
754.	Liszkowo	Rojewo	42–40	266	12	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 2022 r. – bad. pow. Marcin Weinkauff, IA UMK w Toruniu;
755.	Liszkowo	Rojewo	42–40	18	15	punkt osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
756.	Liszkowo	Rojewo	43–40	100	30	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
757.	Liszkowo	Rojewo	43–40	101	31	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
758.	Liszkowo	Rojewo	43–40	102	32	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
759.	Liszkowo	Rojewo	43–40	103	33	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
760.	Liszkowo	Rojewo	43–40	104	34	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
761.	Liszkowo	Rojewo	43–40	105	35	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
762.	Liszkowo	Rojewo	43–40	107	37	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
763.	Liszkowo	Rojewo	43–40	110	40	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
764.	Liszkowo	Rojewo	42–40	268	42	ślad osadniczy	2022 r. – bad. pow. Marcin Weinkauff, IA UMK w Toruniu;
765.	Liszkowo (Budziaki)	Rojewo	42–40	28	25	ślad osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; (jako Budziaki st. 2); 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
766.	Liszkowo (Wola Liszkowska)	Rojewo	42–40	22	19	ślad osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
767.*	Ludzisko	Janikowo	45–39	brak	1	brak KEZAL	1973 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
768.	Ludzisko	Janikowo	46–39	58	6	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
769.	Ludzisko	Janikowo	45–39	139	7	osada	1973 r. – bad. pow. T. Łaskiewicz Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
770.*	Ludzisko	Janikowo	45–39	brak	9	brak KEZAL	1979 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
771.*	Ludzisko	Janikowo	45–39	brak	10	brak KEZAL	1979 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
772.*	Ludzisko	Janikowo	45–39	brak	13	brak KEZAL	1979 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
773.	Ludzisko	Janikowo	46–39	69	14	ślad osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
774.*	Ludzisko	Janikowo	45–39	brak	15	brak KEZAL	1979 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
775.*	Ludzisko	Janikowo	45–39	brak	19	brak KEZAL	1979 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
776.	Ludzisko	Janikowo	46–39	84	21	śląd osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
777.	Ludzisko	Janikowo	46–39	88	25	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
778.	Ludzisko	Janikowo	46–39	94	31	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
779.	Ludzisko	Janikowo	46–39	121	34	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
780.	Ludzisko	Janikowo	46–39	122	35	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
781.	Łabiszyn	Łabiszyn	41–37	59	9	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP A. Trzcińska-Kałużna;
782.	Łabiszyn Wieś	Łabiszyn	41–37	99	20	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP A. Trzcińska-Kałużna;
783.	Łabiszyn Wieś, Smogorzewo	Łabiszyn	41–37	81	2	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP A. Trzcińska-Kałużna;
784.	Łabiszyn Wieś, Smogorzewo	Łabiszyn	41–37	85	6	osada	2002 r. – bad. pow. AZP A. Trzcińska-Kałużna;
785.	Łabiszyn Wieś, Smogorzewo	Łabiszyn	41–37	95	16	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP A. Trzcińska-Kałużna;
786.	Łącko	Pakość	43–38	153	3	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZNK UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. L. Domańska;
787.	Łącko	Pakość	43–38	154	4	osada	1951 r. – bad. pow. J. Kostrzewski (st. I); 1957–1958 – bad. pow. sond. Muzeum im. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy; 1967 r. – bad. pow. sond. IAiE PAN w Poznaniu (st. 9); 1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 4); 1987 r. bad. pow. IAiE PAN w Poznaniu; 2001 r. bad. pow. AZP L. Domańska;
788.	Łącko	Pakość	43–38	155	5	osada	1922 r.? – bad. pow. Z. Zakrzewski;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							1957–58 r. – bad. pow. sond. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy (st. 2?); 1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 5); 1983 r. – bad. pow. sond. IP UAM w Poznaniu; (st. 4);
789.	Łącko	Pakość	43–39	158	7	punkt osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
790.	Łącko	Pakość	43–38	157	11	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
791.	Łącko	Pakość	43–38	160	14	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
792.	Łącko	Pakość	44–39	64	15	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
793.	Łącko	Pakość	44–38	19	17	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
794.	Łącko	Pakość	44–38	21	19	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
795.	Łącko	Pakość	44–38	25	23	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
796.	Łącko	Pakość	44–38	26	24/ 25	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1973 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
797.	Łącko	Pakość	44–39	65	26	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
798.	Łącko	Pakość	43–38	161	29	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
799.	Łącko	Pakość	43–38	162	31	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
800.	Łąkocin	Inowrocław	46–41	79	1	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak; 1994 r. – bad. pow. L. Czerniak;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 1996 r. – bad. wyk. Wyprzedzające budowę gazociągu tranzytowego;
801.	Łąkocin	Inowrocław	46–41	80	2	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
802.	Łąkocin	Inowrocław	46–41	81	3	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
803.	Łąkocin	Inowrocław	46–41	83	5	osada	? r. – przypadkowe odkrycie; 1977 r. – bad. sond. A. Kośko; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
804.	Łąkocin	Inowrocław	45–41	122	10	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
805.	Łąkocin	Inowrocław	45–41	124	12	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
806.	Łąkocin	Inowrocław	45–41	130	18	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
807.	Łąkocin	Inowrocław	45–41	133	21	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
808.	Łojewo	Inowrocław	45–40	142	1a	osada	? r. – bad. pow. i sond.; 1977 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
809.	Łojewo	Inowrocław	45–40	143	3	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
810.	Łojewo	Inowrocław	46–40	38	4	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
811.	Łojewo	Inowrocław	45–40	145	4A	osada, śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1977 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
812.	Łojewo	Inowrocław	45–40	147	8	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1971 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
813.	Łojewo	Inowrocław	45-40	148	9	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
814.	Łojewo	Inowrocław	46-40	40	11	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
815.	Łojewo	Inowrocław	46-40	41	12	osada	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1977 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
816.	Łojewo	Inowrocław	46-40	42	13	osada, śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1977 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
817.	Łojewo	Inowrocław	46-40	43	14	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
818.	Łojewo	Inowrocław	46-41	1	16a	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
819.	Łojewo	Inowrocław	45-40	149	17	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
820.	Łojewo	Inowrocław	45-40	150	18	osada?	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
821.	Łojewo	Inowrocław	46-40	46	21	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
822.	Łojewo	Inowrocław	45-41	85	22	osada	1969 r. – bad. pow. J. Dąbrowska Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
823.	Łojewo	Inowrocław	45-40	146	23	osada	1977 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
824.	Łojewo	Inowrocław	46-40	50	24	osada	1977 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
825.	Łojewo	Inowrocław	46-40	51	25	punkt osadniczy	1977 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
826.	Łojewo	Inowrocław	46–40	52	26	osada	1977 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
827.	Łojewo	Inowrocław	45–40	151	27	śląd osadniczy	1977 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
828.	Łojewo	Inowrocław	45–40	153	29	punkt osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
829.	Łojewo	Inowrocław	45–40	154	30	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
830.	Łojewo	Inowrocław	45–40	155	31	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
831.	Łojewo	Inowrocław	45–40	156	32	punkt osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
832.	Łojewo	Inowrocław	46–40	53	37	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
833.	Łojewo	Inowrocław	46–41	4	38	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska ZBK UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
834.	Łojewo	Inowrocław	46–40	49	40	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
835.	Łojewo	Inowrocław	46–40	54	41	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
836.	Łojewo	Inowrocław	45–41	88	49	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
837.	Łojewo	Inowrocław	45–41	90	51	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
838.	Mamlicz	Barcin	42–38	105	7	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
839.	Mamlicz	Barcin	42–38	106	8	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
840.	Mamlicz	Barcin	42–38	108	10	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
841.	Mamlicz	Barcin	42–38	109	11	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
842.	Mamlicz	Barcin	42–38	110	12	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
843.	Mamlicz	Barcin	42–38	111	13	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
844.	Mamlicz	Barcin	42–38	112	14	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
845.	Mamlicz	Barcin	42–38	114	16	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
846.	Mamlicz	Barcin	42–38	115	17	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
847.	Mamlicz	Barcin	42–38	118	20	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
848.	Mamlicz	Barcin	42–38	120	22	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
849.	Mamlicz	Barcin	42–38	132	34	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
850.	Mamlicz	Barcin	42–38	135	37	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
851.	Mamlicz	Bracin	42–37	29	41	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
852.	Mamlicz	Bracin	42–37	30	42	osada	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
853.	Mamlicz	Bracin	42–37	31	43	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
854.	Mamlicz	Bracin	42–37	35	47	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
855.	Mamlicz	Bracin	42–37	36	48	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
856.	Mamlicz	Bracin	42–37	37	49	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
857.	Mamlicz	Bracin	42–37	39	51	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
858.	Mamlicz	Barcin	42–37	53	55	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;;
859.	Mamlicz	Barcin	42–37	54	56	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa
860.	Marcinkowo	Inowrocław	44–41	96	1	śląd osadniczy	1971–1972 – odkrycia przypadkowe, bad. wyk. B. Czarnecka MKI w Inowrocławiu; 1973 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1975 r. – odkrycie przypadkowe; 1983 r. – bad. wyk. A. Koško IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
861.	Marcinkowo	Inowrocław	44–41	99	4	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szudrzyński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
862.	Marcinkowo	Inowrocław	44–41	100	5	osada	1972 r. – bad. pow. A. Szudrzyński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
863.	Marcinkowo	Inowrocław	44–41	101	6	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szudrzyński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
864.	Marcinkowo	Inowrocław	44–41	103	8	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
865.	Marcinkowo	Inowrocław	44–41	104	9	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szudrzyński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
866.*	Marcinkowo	Inowrocław	44–41	brak	10	brak keal	2000, 2001 r. – W. Dzieduszycki; 2002 r. – bad. rat. wyprzedzające budowę rurociągu PKN – ORLEN: Gniewkowo–Żółwiniec;
867.	Marcinkowo	Inowrocław	44–41	107	12	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
868.	Marcinkowo	Inowrocław	44–41	109	14	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
869.	Marcinkowo	Inowrocław	44-41	111	16	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
870.	Marcinkowo	Inowrocław	44-41	112	17	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
871.	Marcinkowo	Inowrocław	44-41	113	18	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
872.	Marcinkowo	Inowrocław	44-41	114	19	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
873.	Markowice	Strzelno	46-40	160	3	punkt osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
874.	Markowice	Strzelno	46-40	162	5	punkt osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
875.	Markowice	Strzelno	46-40	163	6	brak KEZAL	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2009 r. – bad. pow. Na trasie planowanej obwodnicy Inowrocławia; 2013 r. – bad. sond. Na trasie planowanej obwodnicy Inowrocławia; 2014 r. – bad. wyk.;
876.	Markowice	Strzelno	46-40	164	8	osada	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2009 r. – bad. pow. Na trasie planowanej obwodnicy Inowrocławia; 2013 r. – bad. sond. Na trasie planowanej obwodnicy Inowrocławia; 2014 r. – bad. wyk.;
877.	Markowice	Strzelno	46-40	165	9	osada	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2009 r. – bad. pow. Na trasie planowanej obwodnicy Inowrocławia; 2013 r. – bad. sond. Na trasie planowanej obwodnicy Inowrocławia; 2014 r. – bad. wyk.;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
878.	Markowice	Strzelno	46–40	166	10	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
879.	Markowice	Strzelno	46–40	171	15	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
880.	Markowice	Strzelno	46–40	172	16	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
881.	Markowice	Strzelno	46–40	173	17	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
882.	Markowice	Strzelno	46–40	174	18	punkt osadniczy, śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
883.	Markowice	Strzelno	46–40	176	20	osada	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
884.	Markowice	Strzelno	46–40	179	23	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
885.	Markowice	Strzelno	46–40	225	28	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2009 r. – bad. pow. Na trasie planowanej obwodnicy Inowrocławia; 2013 r. – bad. sond. Na trasie planowanej obwodnicy Inowrocławia; 2014–2015 r. bad. wyk.;
886.	Markowo	Gniewkowo	43–42	52	14	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. M. Dernoga;
887.	Marulewy	Inowrocław	45–40	89	1	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
888.	Marulewy	Inowrocław	45–40	91	3	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
889.	Marulewy	Inowrocław	45–40	94	6	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
890.	Marulewy	Inowrocław	45-40	96	8	śląd osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
891.	Miechowice	Inowrocław	45-40	97	1	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
892.	Miechowice	Inowrocław	45-40	99	2A	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
893.	Miechowice	Inowrocław	45-40	102	4	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1979–1980 – bad. sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
894.	Miechowice	Inowrocław	45-40	104	6	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
895.	Miechowice	Inowrocław	45-40	105	7	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
896.	Miechowice	Inowrocław	45-40	106	8	punkt osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
897.	Miechowice	Inowrocław	45-40	107	9	punkt osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
898.	Miechowice	Inowrocław	45-40	108	10	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
899.	Miechowice	Inowrocław	45-40	109	11	osada	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
900.	Miechowice	Inowrocław	45-40	112	14	śląd osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
901.	Mielno	Pakość	43-38	167	2	osada	1959 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
902.	Mielno	Pakość	43-38	168	3	osada	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							2001 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
903.	Mielno	Pakość	43–38	169	4	osada	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
904.	Miergoniewice	Rojewo	43–41	10	10	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. J. Dąbrowska Ekspedycja Kujawska (Dobiesławice st. 3); 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
905.	Miergoniewice	Rojewo	43–41	11	11	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
906.	Miergoniewice	Rojewo	43–41	20	20	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
907.	Miergoniewice	Rojewo	43–41	3	3	osada	2006 r. – bad. pow. AZP M. Talarczyk-Andrałojć;
908.*	Mierzwin	Złotniki Kujawskie	43–39	brak	1	brak KEZAL	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
909.	Mierzwin	Złotniki Kujawskie	43–39	23	2	śląd osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
910.	Mierzwin	Złotniki Kujawskie	43–39	37	7	śląd osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
911.*	Mierzwin	Złotniki Kujawskie	43–39	brak	10	brak KEZAL	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
912.	Mierzwin	Złotniki Kujawskie	43–39	29	10a	punkt osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
913.	Mierzwin	Złotniki Kujawskie	43–39	36	12	śląd osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
914.	Mierzwin	Złotniki Kujawskie	43–39	31	15	punkt osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
915.	Mierzwin	Złotniki Kujawskie	43–39	32	16	śląd osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
916.	Mierzwin	Złotniki Kujawskie	43–39	34	18	punkt osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
917.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	123	1	jamy odpadowe	1931 r. – odkrycie przypadkowe; 1931 r. – bad. rat. R. Jamka, Z. Zakrzewski PUK Poznań; 1931–1932 – bad. wyk. Z. Zakrzewski PUK Poznań; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
918.	Modliborzyce	Gniewkowo	44-42	133	2	osada	1931/32 bad. wyk. Z. Zakrzewski PUK Poznań; 1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
919.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	107	4	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
920.	Modliborzyce	Gniewkowo	44-42	122	5	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
921.	Modliborzyce	Gniewkowo	44-42	153	6	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
922.	Modliborzyce	Gniewkowo	44-42	151	7	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
923.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	101	8	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
924.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	141	14	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
925.*	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	157	17	?	1950? r. depozyt Z. Zakrzewskiego; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
926.*	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	163	23	punkt osadniczy	1931–1933 r.? – bad. Z. Zakrzewskiego;
927.	Modliborzyce	Gniewkowo	44-42	155	37	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
928.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	147	38	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
929.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	148	39	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
930.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	149	40	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
931.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	150	41	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
932.	Modliborzyce	Gniewkowo	44-42	124	47	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
933.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	129	48	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
934.	Modliborzyce	Gniewkowo	44-42	131	51	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
935.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	132	52	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
936.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	121	56	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
937.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	119	58	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
938.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	113	64	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
939.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	111	66	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
940.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	108	68	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
941.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	106	70	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
942.	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	104	71	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
943.*	Modliborzyce	Dąbrowa Biskupia	44-42	255	75	osada	2008 r. – bad. pow. i rat. J. Kozłowski; M. Woźniak MKI w Inowrocławiu;
944.*	Murzynko	Gniewkowo	43-42	brak	3	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
945.*	Murzynko	Gniewkowo	43-42	brak	6	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
946.*	Murzynko	Gniewkowo	43-42	brak	7	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
947.	Murzynko	Gniewkowo	43-42	159	8	punkt osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka;
948.	Murzynko	Gniewkowo	43-42	161	10	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka;
949.	Murzynko	Gniewkowo	43-42	162	11	punkt osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka; 2014 r. – bad. pow. AZP, przy użyciu detektora metali, J. Bednarczyk;
950.	Murzynko	Gniewkowo	43-42	163	12	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka;
951.	Murzynko	Gniewkowo	43-42	164	13	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka;
952.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	94	14	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
953.*	Murzynno	Gniewkowo	43-42	brak	15	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
954.*	Murzynno	Gniewkowo	43-42	brak	15A	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
955.*	Murzynno	Gniewkowo	43-42	brak	18	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
956.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	110	30	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. G. Soroka;
957.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	121	41	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. G. Soroka;
958.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	122	42	punkt osadniczy	1999 r. – bad. pow. G. Soroka;
959.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	124	44	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. G. Soroka;
960.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	126	46	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. G. Soroka;
961.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	127	47	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. G. Soroka;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
962.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	128	48	osada	1999 r. – bad. pow. G. Soroka;
963.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	129	49	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. G. Soroka;
964.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	135	55	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. G. Soroka;
965.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	144	64	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka;
966.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	145	65	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka;
967.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	147	67	punkt osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka;
968.	Murzynno	Gniewkowo	43-42	148	68	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. J. Sawicka;
969.	Niemojewko	Strzelno	46-40	147	1	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
970.	Niemojewko	Strzelno	46-40	148	2	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
971.	Niemojewko	Kruszwica	46-40	149	3	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
972.	Niemojewko	Strzelno	46-40	150	4	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
973.	Niemojewko	Strzelno	46-40	151	5	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
974.	Niemojewko	Strzelno	46-40	152	6	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
975.	Niemojewko	Strzelno	46-40	153	7	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
976.	Niemojewko	Strzelno	46–40	157	12	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
977.	Niemojewo	Inowrocław	45–41	173	2	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
978.	Niemojewo	Inowrocław	45–41	182	11	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
979.	Niemojewo	Inowrocław	45–41	184	13	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
980.	Niemojewo	Inowrocław	45–41	187	16	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
981.	Niemojewo	Inowrocław	45–41	188	17	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
982.	Niemojewo	Inowrocław	45–41	191	20	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
983.*	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	185	1	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
984.*	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	186	2	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
985.*	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	187	3	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
986.*	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	188	4	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
987.*	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	189	5	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
988.*	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	190	6	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
989.*	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	brak	7	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
990.*	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	brak	8	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
991.*	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	194	10	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
992.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	43–39	38	11	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
993.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	97	13	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
994.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	98	14	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
995.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	99	15	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
996.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	101	17	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
997.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	102	18	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
998.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	105	20	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
999.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	106	21	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1000.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	111	26	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1001.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	114	28	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1002.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	115	29	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1003.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	116	30	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1004.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	117	31	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1005.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	118	32	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1006.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	119	33	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1007.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	120	34	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1008.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	121	35	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1009.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	122	36	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1010.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	123	37	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1011.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	126	40	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1012.	Niszczewice	Złotniki Kujawskie	42–39	127	41	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1013.	Nowy Dwór	Dąbrowa Biskupia	45–42	299	1	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1014.	Nowy Dwór	Dąbrowa Biskupia	45–42	301	3	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1015.	Nowy Dwór	Dąbrowa Biskupia	45–42	320	21	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1016.	Nowy Dwór	Dąbrowa Biskupia	45–42	313	26	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1017.	Nowy Dwór	Dąbrowa Biskupia	45–42	311	33	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1018.	Nowy Dwór	Dąbrowa Biskupia	45–42	312	34	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1019.	Nowy Dwór	Dąbrowa Biskupia	45–42	309	35	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1020.	Ojrzanowo	Łabiszyn	41–37	122	14	punkt osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP A. Trzcńska-Kałużna;
1021.	Olszewice	Inowrocław	44–41	57	1	osada	1972 r. – bad. pow. A. Szudrzyński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2002 r. – bad. wyk. J. Bednarczyk, J. Rozen IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1022.	Olszewice	Inowrocław	44–41	58	2	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szudrzyński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1023.	Olszewice	Inowrocław	44–41	59	3	osada	1972 r. – bad. pow. A. Szudrzyński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1024.	Olszewice	Inowrocław	44–41	60	4/5	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szudrzyński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1025.	Olszewice	Inowrocław	44–41	61	6	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szudrzyński, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
1026.	Olszewice	Inowrocław	44–41	62	7	śląd osadniczy	2002 r. – bad. wyk. J. Bednarczyk, J. Rozen IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1027.	Olszewice	Inowrocław	44–41	67	12	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
1028.	Olszewice	Inowrocław	44–41	77	22	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1029.	Ołdrzychowo	Janikowo	46–39	4	1	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1030.	Odrzychowo	Janikowo	46–39	9	5	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
1031.	Odrzychowo	Janikowo	46–39	11	7	śląd osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
1032.	Odrzychowo	Janikowo	46–39	12	8	śląd osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
1033.	Odrzychowo	Janikowo	46–39	143	10	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
1034. *	Oporowo	Łabiszyn	42–37	109	1	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1035. *	Oporowo	Łabiszyn	42–37	110	2	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1036. *	Oporowo	Łabiszyn	42–37	111	4	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1037. *	Oporowo	Łabiszyn	42–37	113	6	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1038.	Oporowo	Łabiszyn	42–37	17	12	osada	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1039.	Oporowo	Łabiszyn	42–37	18	13	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1040.	Oporowo	Łabiszyn	42–37	114	18	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1041. *	Oporowo	Łabiszyn	42–37	116	20	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1042.	Oporowo	Łabiszyn	41–37	115	27	osada	2002 r. – bad. pow. AZP A. Trzcińska-Kałużna;
1043.	Oporowo	Łabiszyn	41–37	117	29	osada	2002 r. – bad. pow. AZP A. Trzcińska-Kałużna;
1044.	Oporowo	Łabiszyn	41–37	118	30	osada	2002 r. – bad. pow. AZP A. Trzcińska-Kałużna;
1045.	Oporówek	Łabiszyn	42–37	56	1	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1046.	Oporówek	Łabiszyn	42–37	58	3	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1047.	Oporówek	Łabiszyn	42–37	82	6	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1048.	Oporówek	Inowrocław	43–40	56	7	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1049.	Oporówek	Inowrocław	43–40	61	12	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1050. *	Orłowo	Inowrocław	43–40	brak	2	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1051.	Orłowo	Inowrocław	43–40	36	11	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1052.	Orłowo	Inowrocław	43–40	39	14	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1053.	Orłowo	Inowrocław	43–40	184	23	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1054.	Orłowo	Inowrocław	43–40	221	37	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1055.	Orłowo	Inowrocław	44–40	78	39	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu (Latkowo stan. 3); 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1056.	Orłowo	Inowrocław	44–40	79	40	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu (Latkowo stan. 3a); 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1057.	Orłowo	Inowrocław	44–40	80	41	punkt osadniczy	1995 r. – nadzór; 1999 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, A. Koško IP UAM w Poznaniu (Orłowo stan. 2); 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1058.	Orłowo	Inowrocław	44–40	81	42	osada?	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1059.	Orłowo	Inowrocław	44–40	84	45	śląd osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1060.	Osiek Wielki	Rojewo	41-40	47	6	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1061.	Osiek Wielki	Rojewo	41-40	48	7	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1062.	Osiek Wielki	Rojewo	41-40	49	8	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow.–wer. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1980 r. – bad. pow. szczegółowe ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1063.	Ostrowo	Gniewkowo	43-41	188	5	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szuldrzyński, Ekspedycja Kujawska; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1064.	Ostrowo	Gniewkowo	43-41	189	6	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szuldrzyński, Ekspedycja Kujawska; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1065.	Ostrowo	Gniewkowo	43-41	191	8	osada	1967r. – bad. pow. E. Dzięciołowski, M. Łastowiecki, IAiE PAN; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1066.	Ostrowo	Gniewkowo	43-41	193	10	osada	1967r. – bad. pow. E. Dzięciołowski, M. Łastowiecki, IAiE PAN; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1067.	Ostrowo	Gniewkowo	43-41	194	11	osada	1967r. – bad. pow. E. Dzięciołowski, M. Łastowiecki, IAiE PAN; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1068.	Ostrowo	Gniewkowo	43-41	195	12	osada	1967r. – bad. pow. E. Dzięciołowski, M. Łastowiecki, IAiE PAN; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1069.	Ostrowo	Gniewkowo	43-41	196	13	osada przygodowa	1967r. – bad. pow. E. Dzięciołowski, M. Łastowiecki, IAiE PAN; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1070.	Ostrowo	Gniewkowo	43-41	198	15	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. A. Szuldrzyński, Ekspedycja Kujawska; 2000 r. – bad. pow. W. Dzeduszycki 2001 r. – bad. pow. J. Bednarczyk 2002 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, A. Romańska 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć
1071.	Ostrowo	Gniewkowo	43-41	199	16	śląd osadniczy	2000 r. – bad. pow. W. Dzeduszycki, IAiE PAN; 2001 r. – bad. Wer.. J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							2002 r. – bad. wyk. (bud. Ropociagu) J. Bednarczyk, A. Romańska, IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałójć;
1072.	Ostrowo	Gniewkowo	43–41	201	18	śląd osadniczy	2000 r. – bad. pow. W. Dzeduszycki, IAiE PAN; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałójć;
1073.	Ostrowo	Gniewkowo	43–41	209	26	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałójć;
1074.	Ostrowo	Gniewkowo	43–41	212	29	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałójć;
1075.	Ostrowo	Gniewkowo	43–41	214	31	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałójć;
1076.	Ostrowo	Gniewkowo	43–41	216	33	osada	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałójć;
1077.	Ostrowo	Gniewkowo	43–41	217	34	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałójć;
1078.	Ostrowo	Gniewkowo	43–41	218	35	osada	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałójć;
1079.	Ostrowo	Gniewkowo	43–41	219	36	osada, śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałójć;
1080.	Ostrowo	Gniewkowo	43–41	221	38	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałójć;
1081.	Ostrowo	Gniewkowo	43–41	222	39	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałójć;
1082.	Ostrowo	Gniewkowo	43–41	3181 088	45	śląd osadniczy	2022 r. – bad. pow. Marcin Weinkauff, IA UMK w Toruniu;
1083.	Ostrowo Krzyckie	Kruszwica	46–40	209	2	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1084.	Ostrowo Krzyckie	Kruszwica	46–40	211	4	punkt osadniczy, osada	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1085.	Ostrowo Krzyckie	Kruszwica	46–40	212	5	punkt osadniczy, ślad osadniczy	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1086.	Ośniszczewko	Dąbrowa Biskupia	44–42	241 (237)	2	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško ZBK IP UAM w Poznaniu;
1087.	Ośniszczewo	Dąbrowa Biskupia	44–42	240	3	osada	1972 r. – bad. pow. A. Koško ZBK IP UAM w Poznaniu;
1088.	Ośniszczewo	Dąbrowa Biskupia	44–42	239	4	ślad osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško ZBK IP UAM w Poznaniu;
1089.	Pakość	Pakość	44–38	79	12	osada	1973 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
1090. *	Palczyn	Złotniki Kujawskie	41–38	14	2	punkt osadniczy	? r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1091. *	Palczyn	Złotniki Kujawskie	41–38	15	3	osada	? r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1092. *	Palczyn	Złotniki Kujawskie	41–38	16	4	ślad osadniczy	? r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1093. *	Palczyn	Złotniki Kujawskie	41–38	17	5	punkt osadniczy	? r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1094. *	Palczyn	Złotniki Kujawskie	41–38	18	6	punkt osadniczy	? r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1095. *	Palczyn	Złotniki Kujawskie	41–38	19	7	punkt osadniczy	? r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1096.	Papros	Kruszwica	46–42	28	2	ślad osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
1097.	Papros	Kruszwica	46–42	30	4	punkt osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
1098.	Papros	Kruszwica	46–42	32	6	ślad osadniczy	1975 r. – bad. pow. i sond.; 1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1099.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	152	1	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1100.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41, 44-42	189, 85	2	śląd osadniczy, punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1101.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	191	3	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1102.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	153	4	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1103.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	193	6	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1104.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	194	7	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1105.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	138	8	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1106.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	195	11	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu (Parchanie 11 i Parchanki 11); 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1107.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	196	12	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1108.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	154	16	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1109.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	155	17	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1110.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-42	87	20	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1111.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-42	90	21	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1112.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-42	91	22	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1113.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	158	23	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1114.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	159	24	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1115.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	160	25	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1116.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	141	28	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1117.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	142	29	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1118.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	143	30	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1119.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	147	34	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1120.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	163	39	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1121.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	164	40	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1122.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	166	42	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1123.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	172	48	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1124.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	175	51	osada	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1125.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	176	52	osada	1905 r.? – przypadkowe odkrycie; 1929 r. – bad. pow. J. Kostrzewski Muzeum Wielkopolskie; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1126.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	177	53	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1127.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	178	54	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1128.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	182	58	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1129.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	184	60	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1130.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	185	61	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1131.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	188	64	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1132.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	199	65	osada	1972 r. – bad. pow. A. Szufdrzyński Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu (Parchanki 7); 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1133.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	200	66	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szufdrzyński Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu (Parchanki st 9); 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1134.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	201	67	osada	1972 r. – bad. pow. A. Szufdrzyński Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu (Parchanki 10); 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1135.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	202	68	punkt osadniczy	? r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1136.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	205	71	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1137.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	206	72	osada	1929 r. – bad. pow. J. Kostrzewski MAP (st. 2); 2003 r. – odkrycie przypadkowe; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1138.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	207	73	punkt osadniczy	1929 r. – bad. pow. J. Kostrzewski MAP (st. 3); 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1139.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	208	74	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1140.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-41	209	75	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1141.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-42	88	90	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1142.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-42	92	92	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1143.	Parchanie	Dąbrowa Biskupia	44-42	93	93	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1144.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44-41	224	1	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1145.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44-41	225	3	osada, śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1146.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44-41	226	4	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1147.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44-41	227	5	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1148.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44-41	240	6	osada	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1149.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44-41	242	9	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1150.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44-41	243	10	śląd osadniczy	XIX w. – przypadkowe odkrycie; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1151.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44-41	244	11	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1152.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44-41	230	12a	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1985 r. – bad. pow. I sond.; od 2008 r. – bad. przy użyciu detektora metali, J. Bednarczyk; 2010 r. – bad. pow. i sond.
1153.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44-41	233	15	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szutdrzyński Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1154.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44–41	234	16	osada	1972 r. – bad. pow. A. Szufdrzyński Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1155.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44–41	236	18	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szufdrzyński Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1156.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44–41	237	19	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szufdrzyński Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1157.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44–41	247	21	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1158.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44–41	248	22	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1159.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44–41	250	26	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1160.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44–41	251	27	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1161.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44–41	254	30	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1162.	Parchanki	Dąbrowa Biskupia	44–42	86	40	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1163. *	Pechowo	Złotniki Kujawskie	42–38	80	11	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
1164. *	Pechowo	Złotniki Kujawskie	42–38	81	15	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
1165. *	Pechowo	Złotniki Kujawskie	42–38	82	16	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1166.	Perkowo	Gniewkowo	42-42	71	7	punkt osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1167.	Perkowo	Gniewkowo	42-42	72	9	śląd osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1168.	Perkowo	Gniewkowo	42-42	76	12	śląd osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1169.	Perkowo	Gniewkowo	42-42	90	26	śląd osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1170.	Perkowo	Gniewkowo	42-42	92	28	punkt osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1171.	Perkowo	Gniewkowo	42-42	93	29	punkt osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1172.	Perkowo	Gniewkowo	42-42	97	33	śląd osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1173.	Perkowo	Gniewkowo	42-42	99	34	osada	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1174.	Perkowo	Gniewkowo	42-42	100	35	śląd osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1175.	Pęchowo	Złotniki Kujawskie	41-38	37	1	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1176.	Pęchowo	Złotniki Kujawskie	41-38	39	3	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1177.	Pęchowo	Złotniki Kujawskie	41-38	40	4	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1178.	Pęchowo	Złotniki Kujawskie	41-38	41	5	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1179.	Pęchowo	Złotniki Kujawskie	41-38	42	6	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1180.	Pęchowo	Złotniki Kujawskie	41-38	43	7	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1181.	Pęchowo	Złotniki Kujawskie	41-38	44	8	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1182.	Pęchowo	Złotniki Kujawskie	41-38	45	9	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1183.	Pęchowo	Złotniki Kujawskie	41-38	46	12	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1184.	Pęchowo	Złotniki Kujawskie	41-38	47	13	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1185.	Pieczyska	Dąbrowa Biskupia	45-42	382	3	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1186.	Pieczyska	Dąbrowa Biskupia	45-42	384	6	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1187.	Pieczyska	Dąbrowa Biskupia	45-42	381	9	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1188.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	342	1	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1994 r. – bad. pow. L. Czerniak, J. Kabaciński IAiE PAN; 1995 r. – bad. wyk. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1189.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	346	2	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1190.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	351	3	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1191.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	349	4	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1192.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	355	5	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1193.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	361	6	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1194.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	357	8	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1195.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	330	9	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1196.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	326	10	punkt osadniczy, osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1197.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	324	11	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1198.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	325	12	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1199.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	341	13	osada	1994 r. – bad. pow. L. Czerniak, J. Kabaciński IAIe PAN; 1997 r. – nadzór J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 1998 r. – bad. wyk. J. Czulak IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1200.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	347	14	osada	1994 r. – bad. pow. L. Czerniak, J. Kabaciński IAIe PAN; 1996 r. – bad. sond. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 1997 r. – nadzór J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 1997 r. – nadzór J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1201.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	359	16	ślad osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1202.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	358	19	osada	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1203.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	329	21	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1204.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	327	22	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1205.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	356	24	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1206.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	334	33	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1207.	Pieranie	Dąbrowa Biskupia	45-42	337	34	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1208.	Piotrkowice	Inowrocław	45-39	90	1	punkt osadniczy	pocz. XX w. i lata 50. XX w. – przypadkowe odkrycie; 1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1209.	Piotrkowice	Inowrocław	45-39	91	2	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1210.	Piotrkowice	Inowrocław	45-39	92	3	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1211.	Piotrkowice	Inowrocław	45-39	93	4	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1212.	Piotrkowice	Inowrocław	45-39	94	5	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1213.	Piotrkowice	Inowrocław	45-39	95	6	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1214.	Piotrkowice	Inowrocław	45-39	97	8	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1215.	Piotrkowice	Inowrocław	45–39	99	10	punkt osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1216.	Piotrkowice	Inowrocław	45–39	100	11	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1217.	Piotrkowice	Inowrocław	45–39	101	12	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1218.	Piotrkowice	Inowrocław	45–39	102	13	punkt osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1219.	Piotrkowice	Inowrocław	45–39	103	14	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1220.	Piotrkowice	Inowrocław	45–39	104	15	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1221.	Piotrkowice	Inowrocław	45–39	105	16	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1222.	Piotrkowice	Inowrocław	45–39	106	17	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1223.	Piotrkowice	Inowrocław	45–39	107	18	punkt osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1224.	Piotrkowice	Inowrocław	45–39	108	19	punkt osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1225.	Pławin	Inowrocław	44–39	1	1	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1226.	Pławin	Inowrocław	44–39	2	2	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1227.	Pławin	Inowrocław	44–39	3	6	osada?	2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1228.	Pławin	Inowrocław	44–39	5	8	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1229.	Pławinek	Inowrocław	45–41	137	4	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Kośko Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1230.	Pławinek	Inowrocław	45-41	141	8	ślad osadniczy	1972 r. – bad.pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. rat. M. Kochanowski MiK w Inowrocławiu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1231.	Pławinek	Inowrocław	45-41	143	10	osada	1972 r. – bad.pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1232.	Pławinek	Inowrocław	45-41	144	11	punkt osadniczy	1972 r. – bad.pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1233.	Pławinek	Inowrocław	45-41	148	15	ślad osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1234.	Pławinek	Inowrocław	45-41	150	17	osada	2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1235.	Pławinek	Inowrocław	45-41	151	18	ślad osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1236.	Pławinek	Inowrocław	45-41	156	23	ślad osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1237.	Pławinek	Inowrocław	45-41	158	25	ślad osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1238.	Pławinek	Inowrocław	45-41	159	26	osada	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1239.	Pławinek	Inowrocław	45-41	161	28	osada	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1240.	Pławinek	Inowrocław	45-41	162	29	osada	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1241.	Pławinek	Inowrocław	45-41	163	30	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1242.	Pławinek	Inowrocław	45-41	165	32	ślad osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1243.	Pławinek	Inowrocław	45-41	166	33	ślad osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1244.	Płonkowo	Rojewo	42-40	243	13	ślad osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1245. *	Płonkowo	Rojewo	42-40	brak	14	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1246.	Płonkowo	Rojewo	42-40	244	15	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
1247. *	Płonkowo	Rojewo	42-40	brak	17	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1248. *	Płonkowo	Rojewo	42-40	brak	18	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1249.	Płonkowo	Rojewo	42-40	250	27	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1250.	Płonkówko	Rojewo	42-40	172	1	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
1251.	Płonkówko	Rojewo	42-40	174	3	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
1252.	Płonkówko	Rojewo	42-40	175	4	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1253.	Płonkówko	Rojewo	42-40	180	9	?	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
1254.	Płonkówko	Rojewo	42-40	181	10	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
1255.	Płonkówko	Rojewo	42-40	182	11	osada	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
1256.	Płonkówko	Rojewo	42-40	184	13	osada	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
1257.	Płonkówko	Rojewo	42-40	187	16	?	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
1258.	Płonkówko	Rojewo	42-40	192	21	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu (jako Płonkowo–Leśnianki st. 5); 1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
1259.	Płonkówko	Rojewo	42-40	194	23	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1260.	Płonkówko	Rojewo	42-40	197	26	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1261.	Płonkówko	Rojewo	42–40	198	27	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1262.	Płonkówko	Rojewo	42–40	201	30	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1263.	Płonkówko	Rojewo	42–40	206	35	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1264.	Płonkówko	Rojewo	42–40	207	36	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1265.	Popowice	Inowrocław	45–40	71	1	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1266. *	Popowice	Inowrocław	45–40	brak	2	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1267.	Popowice	Inowrocław	45–40	73	3	osada	1972 r. – bad. pow. I inter. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1974–1975 r. – bad. wyk. IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1268.	Popowice	Inowrocław	45–40	74	4	osada	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. rat. IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1269.	Popowice	Inowrocław	45–40	76	6	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1270.	Popowice	Inowrocław	45–40	77	7	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1271.	Popowice	Inowrocław	45–40	78	8	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1977 r. – bad. rat. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1272.	Popowice	Inowrocław	45–40	79	9	osada	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1977 r. – bad. rat. IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1273.	Popowice	Inowrocław	45–40	80	10	osada?	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1274.	Popowice	Inowrocław	45–40	82	12	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1275.	Popowice	Inowrocław	45–40	83	13	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1276. *	Popowice	Inowrocław	45–40	158	47	brak funkcji	2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1277.	Popowiczki	Złotniki Kujawskie	43–39	166	1	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1278.	Popowiczki	Złotniki Kujawskie	43–39	162	2	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1279.	Popowiczki	Złotniki Kujawskie	43–39	163	3	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1280.	Popowiczki	Złotniki Kujawskie	43–39	165	5	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1281. *	Prądcin	Nowa Wieś Wielka	40–38	25	6	śląd osadniczy	1977 r. – bad. pow. ZBK KA UAM w Poznaniu; w Poznaniu A. Cofta-Broniewska; 1980 r. – bad. sond. ZBK KA UAM w Poznaniu; L. Domańska; 1982 r. – bad. pow. W. Stoczkowskiego; 1998 r. – bad. pow. AZP E. Dygaszewicz, T. Zajczkowska;
1282. *	Prądcin	Nowa Wieś Wielka	40–38	28	10	punkt osadniczy	1977 r. – bad. pow. ZBK KA UAM w Poznaniu; w Poznaniu A. Cofta-Broniewska; 1980 r. – bad. sond. ZBK KA UAM w Poznaniu; L. Domańska; 1982 r. – bad. pow. W. Stoczkowskiego; 1998 r. – bad. pow. AZP E. Dygaszewicz, T. Zajczkowska;
1283.	Przedbojewice	Kruszwica	46–40	59	1	punkt osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1284.	Przedbojewice	Kruszwica	46–40	60	2	osada, śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1285.	Przedbojewice	Kruszwica	46-40	61	3	punkt osadniczy, osada	1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1974 r. – bad. pow. JEKspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1286.	Przedbojewice	Kruszwica	46-40	62	4	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1287.	Przedbojewice	Kruszwica	46-40	64	6	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1288.	Przedbojewice	Kruszwica	46-40	65	7	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1289.	Przedbojewice	Kruszwica	46-40	66	8	osada	1914 r. – bad. wyk H. Kalliefe; 1978 r. – bad. pow. A. Kośko Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1290.	Przedbojewice	Kruszwica	46-40	67	9	śląd osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1291.	Przedbojewice	Kruszwica	46-40	68	10	osada	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1292.	Przedbojewice	Kruszwica	46-40	69	11	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1293.	Przybysław	Dąbrowa Biskupia	45-42	207	1	punkt osadniczy	193? – bad. rat. S. Madejski; 1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2000 r. – bad. wyk. M. Woźniak MKI w Inowrocławiu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1294.	Przybysław	Dąbrowa Biskupia	45-42	197	5	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1295.	Przybysław	Dąbrowa Biskupia	45-42	203	6	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1296.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	202	7	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1297.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	201	8	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1298.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	224	11	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1299.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	211	12	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1300.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	222	13	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1301.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	217	14	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1302. *	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	brak	15	brak KEZAL	1973 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1303. *	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	brak	16	brak KEZAL	1973 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1304. *	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	brak	18	brak KEZAL	1973 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1305. *	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	brak	19	brak KEZAL	1973 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1306.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	180	26	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1307.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	187	28/ 29	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1308.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	191	30	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1309. *	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	brak	36	brak KEZAL	1973 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1310.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	186	37	osada	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1311.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	183	39	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1312.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	188	40	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1313.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	192	44	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1314.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	179	47	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1315.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	181	48	obozowisko	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1316.	Przybystaw	Dąbrowa Biskupia	45-42	225	51	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1317.	Radłówek	Inowrocław	44-39	9	2	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1318.	Radłówek	Inowrocław	43-39	171	4	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak
1319.	Radłówek	Inowrocław	43-39	170	5	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1320.	Radłówek	Inowrocław	44–39	11	6	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1321.	Radłówek	Inowrocław	44–39	12	7	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1322.	Radłówek	Inowrocław	44–39	15	10	osada	2006 r. – bad. pow. AZP. B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1323.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45–41	194	1	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1324.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45–41	197	4	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1325.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45–41	198	5	śląd osadniczy	? r. – przypadkowe odkrycie; 1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1326.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45–41	199	6	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1327.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45–41	200	7	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1328.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	46–41	85	8	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1329.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45–41	201	9	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1330.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45–41	203	11	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1331.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45–41	204	12	osada	1973 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1332.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	208	16	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1333.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	209	17	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1334.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	210	18	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1335. *	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	brak	19	brak KEZAL	1973 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1336.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	46-42	85	21	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
1337.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	46-42	89	28	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder;
1338.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	46-41	88	31	śląd osadniczy	1994 r. – bad. pow. L. Czerniak; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1339.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	46-41	89	34	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1340.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	46-41	90	35	osada	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1341.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	46-41	91	36	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1342.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	216	47	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1343.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	220	51	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1344.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	221	52	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1345.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	223	54	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1346.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	224	55	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1347.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	225	56	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1348.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	230	61	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1349.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	232	63	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1350.	Radojewice	Dąbrowa Biskupia	45-41	237	68	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1351.	Rejna	Dąbrowa Biskupia	45-42	390	18	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1352.	Rojewice	Rojewo	41-40	87	4	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1983 r. – bad. pow., wer.yf. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1353.	Rojewice	Rojewo	41-40	88	5	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1354.	Rojewo	Rojewo	42-40	99	1	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1355.	Rojewo	Rojewo	42-40	100	2	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1356.	Rojewo	Rojewo	42-40	101	3	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1357.	Rojewo	Rojewo	42-40	103	5	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1358.	Rojewo	Rojewo	42-40	104	6	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1359.	Rojewo	Rojewo	42-40	105	7	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1360.	Rojewo	Rojewo	42-40	106	8	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1361.	Rojewo	Rojewo	42-40	107	9	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1362.	Rojewo	Rojewo	42-40	109	11	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1363.	Rojewo	Rojewo	42-40	111	13	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1364.	Rojewo	Rojewo	42-40	112	14	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1365.	Rojewo	Rojewo	42-40	113	15	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1366.	Rojewo	Rojewo	42-40	117	19	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1367.	Rojewo	Rojewo	42-40	118	20	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1368.	Rojewo	Rojewo	42-40	123	25	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
1369.	Rojewo	Rojewo	42-40	130	31	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP D. Prinke;
1370.	Rojewo	Rojewo	42-40	133	34	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1371.	Rojewo	Rojewo	42-40	140	41	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1372.	Rojewo	Rojewo	42-40	147	48	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1373.	Rojewo	Rojewo	42-40	148	49	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1374. *	Rojewo	Rojewo	42-40	154	55	?	? r. – ?

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1375.	Różniaty	Kruszwica	46–40	119	2	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; (stan. 2); 1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; (stan. 2 i 2a); 1984 r. – bad. pow. L. Czerniak, J. Kabaciński; 1995 r. – bad. wyk. IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1376.	Różniaty	Kruszwica	46–40	120	3	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1377.	Różniaty	Kruszwica	46–40	123	5	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1378.	Różniaty	Kruszwica	46–40	122	6	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1379.	Różniaty	Kruszwica	46–40	124	7	punkt osadniczy	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1380.	Różniaty	Kruszwica	46–40	125	8	osada	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1381.	Różniaty	Kruszwica	46–40	128	11	punkt osadniczy	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1382.	Różniaty	Kruszwica	46–40	129	12	osada	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1383.	Różniaty	Kruszwica	46–40	130	13	osada, śląd osadniczy	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1384.	Różniaty	Kruszwica	46–40	137	20	punkt osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1385.	Rucewko	Złotniki Kujawskie	42–38	64	4	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
1386.	Rucewko	Złotniki Kujawskie	42–39	80	12	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1387.	Rucewko	Złotniki Kujawskie	42–39	82	14	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1388. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	159	1	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1389. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	160	2	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1390. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	161	3	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1391. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	162	3A	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1392. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	163	3B	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1393. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	165	5	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1394. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	166	6	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1395. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	167	7	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1396. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	168	7A	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1397. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	169	7B	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1398. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	170	8	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1399. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	171	9	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1400. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	172	10	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1401.	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	83	15	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1402.	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42-39	87	18	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1403.	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42–39	92	21	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1404. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42–39	brak	29	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1405. *	Rucewo	Złotniki Kujawskie	42–39	brak	30	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1406.	Rybitwy	Pakość	44–38	53	6	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
1407.	Rybitwy	Pakość	44–38	54	7	osada	2004 r. – bad. pow. AZP L. Domańska;
1408. *	Rybitwy	Pakość	44–38	63	16	osada	1967 r. – bad. pow. I sond. M. Pezryńska (stan. 3/ZAW); 2004 r. – bad. pow. AZP S. Rzepecki;
1409. *	Rybitwy	Pakość	44–39	69	17	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1410.	Rycerzewko	Pakość	44–39	101	4	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1411.	Rycerzewko	Pakość	44–39	102	5	osada?	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1412.	Rycerzewko	Pakość	44–39	103	6	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1413.	Rycerzewo	Pakość	44–39	82	1	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1414.	Rycerzewo	Pakość	44–39	83	2	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panaczenko, IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1415.	Rycerzewo	Pakość	44–39	84	3	ślad osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1416.	Rycerzewo	Pakość	44–39	87	6	ślad osadniczy, punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1417.	Rycerzewo	Pakość	44–39	88	7	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1418.	Rycerzewo	Pakość	44–39	89	8	ślad osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1419.	Rycerzewo	Pakość	44–39	92	11	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko, IP UAM w Poznaniu;
1420.	Rycerzewo	Pakość	44–39	93	12	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko, IP UAM w Poznaniu;
1421.	Rycerzewo	Pakość	44–39	94	13	ślad osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko, IP UAM w Poznaniu;
1422.	Rycerzewo	Pakość	44–39	95	14	ślad osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panaczenko, IP UAM w Poznaniu;
1423.	Rycerzewo	Pakość	44–39	96	15	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1424.	Rzadkwin	Strzelno	47–39	4	3	punkt osadniczy	1951 r. – bad. pow. J. Kostrzewski; 1969 r. – bad. pow. PP PKZ Poznań; 1992 r. – bad. pow. AZP;
1425.	Rzadkwin	Strzelno	47–39	12	12	ślad osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk;
1426.	Rzadkwin–Gociwie	Strzelno	47–39	8	7/8	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. PP PKZ Poznań; 1970 r. – bad. sond. O. Romanowska-Grabowska, J. Chudziakowa; 1992 r. – bad. pow. AZP;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1427.	Rzadkwin–Gociwie	Strzelno	47–39	5	4	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. PP PKZ Poznań; 1969 r. – bad. wyk. R. Mazurowski, T. Makiewicz; 1992 r. – bad. pow. AZP;
1428.	Rzadkwin–Gociwie	Strzelno	47–39	6	5	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. PP PKZ Poznań; 1970 r. – bad. sond. O. Romanowska-Grabowska, J. Chudziakowa; 1992 r. – bad. pow. AZP;
1429.	Sielec	Janikowo	45–39	140	1	osada	1969 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1430.	Sielec	Janikowo	45–39	141	1A	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1431.	Sielec	Janikowo	45–39	142	2	osada	1969 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1432. *	Sielec	Janikowo	45–39	brak	3	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1433.	Sielec	Janikowo	45–39	145	4	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1434.	Sielec	Janikowo	45–39	146	5	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. J. Dąbrowska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1985 r. – bad. Inter. W rowach meliorac. J. Bednarczyk, M. Szmyt ZBK UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1435.	Sielec	Janikowo	45–39	147	5A	śląd osadniczy	1985 r. – bad. Inter. W rowach meliorac. M. Szmyt ZBK UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1436.	Sielec	Janikowo	45–39	148	5B	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1437. *	Sielec	Janikowo	45–39	brak	11	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1438.	Sielec	Janikowo	45–39	168	24	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1439.	Sielec	Janikowo	45–39	170	26	osada?	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu;
1440.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	117	1	osada	1977 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1441.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	118	1A	osada	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1442. *	Sikorowo	Inowrocław	45–40	brak	2	brak KEZAL	1967 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1443.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	120	4	osada	1975 r. – bad. rat. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1444.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	121	5	śląd osadniczy	1975 r. – bad. rat. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1445.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	124	8	śląd osadniczy	1975 r. – bad. rat. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1446.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	127	11	punkt osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1447.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	128	12	punkt osadniczy	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1448.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	129	13	osada	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1449.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	130	14	osada	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1450.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	131	15	śląd osadniczy	1978 r. – bad. rat. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1451.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	132	16	osada	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1452.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	133	17	osada	1978 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1453.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	135	19	śląd osadniczy	1978 r. – bad. rat. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1454.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	136	20	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1455.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	139	23	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1456.	Sikorowo	Inowrocław	45–40	140	24	śląd osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1457.	Sikorowo	Inowrocław	45–41	81	25	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1458.	Skalmierowice	Gniewkowo	43–41	34	1	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. J. Dąbrowska Ekspedycja Kujawska; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1459. *	Skalmierowice	Gniewkowo	43–41	brak	3	brak KEZAL	? r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1460.	Skalmierowice	Janikowo	46–39	18	11	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
1461.	Skalmierowice	Gniewkowo	43–41	43	12	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1462.	Skalmierowice	Gniewkowo	43–41	44	13	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1463.	Skalmierowice	Janikowo	46–39	22	14	punkt osadniczy	2003 r. – bad. pow. AZP O. Romanowska-Grabowska;
1464.	Sławęcín	Inowrocław	44–39	21	2	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1465.	Sławęcín	Inowrocław	44–39	24	5	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1466.	Sławęcín	Inowrocław	44–39	25	6	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1467.	Sławęcín	Inowrocław	44–39	26	7, 8	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1468.	Sławęcín	Inowrocław	44–39	28	9	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1469.	Sławęcín	Inowrocław	44–39	29	10	ślád osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
1470.	Sławęcín	Inowrocław	44–39	32	13	ślád osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
1471.	Sławęcín	Inowrocław	44–39	34	15	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
1472.	Sławęcín	Inowrocław	44–39	35	16	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP A. Romańska, IP UAM w Poznaniu;
1473.	Sławęcín	Inowrocław	44–39	37	18	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panaczenko, IP UAM w Poznaniu;
1474.	Sławęcín	Inowrocław	44–39	38	19	ślád osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panaczenko, IP UAM w Poznaniu;
1475.	Sławęcínek	Inowrocław	44–40	5	1	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1476.	Sławęcínek	Inowrocław	44–40	6	2	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1477.	Sławęcínek	Inowrocław	44–40	7	3	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1478.	Sławęcínek	Inowrocław	44–40	8	4	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1479.	Sławęcínek	Inowrocław	44–40	9	4b	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1480.	Sławęcínek	Inowrocław	44–40	11	6	ślád osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1481.	Sławęcínek	Inowrocław	44–40	12	7	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1482.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	13	8	osada?	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Romańska IP UAM w Poznaniu;
1483.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	19	14	osada	2004 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1484.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	21	16	osada	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1485.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	22	17	osada	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1486.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	25	20	osada	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1487.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	32	27	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; (jako Inowrocław st. 77); 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1488.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	34	29	osada	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1489.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	36	31	osada	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1490.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	38	33	osada	2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1491.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	41	36	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; (jako Inowrocław st. 74); 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1492.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	43	38	punkt osadniczy	1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; (jako Inowrocław st. 117); 1979–1980 – bad. pow. J. Bednarczyk; 1982 r. – bad. sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1493.	Sławęcinek	Inowrocław	44-40	44	39	osada?	? r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1494.	Sławsko Wielkie	Kruszwica	46-40	140	16	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; (stan. 4); 1994 r. – bad. pow. L. Czerniak, J. Kabaciński (st. 16); 1995–1996 – bad. wyk.;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							1997 r. – bad. wyk. IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1495.	Sławsko Wielkie	Kruszwica	46–40	141	18	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; (stan. 4); 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1496.	Sławsko Wielkie	Kruszwica	46–40	142	19	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1497.	Słońsko	Inowrocław	44–41	5	3	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć;
1498.	Słońsko	Inowrocław	44–41	6	4	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1499.	Słońsko	Inowrocław	44–41	7	5	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szutdrzyński Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1500.	Słońsko	Inowrocław	44–41	9	7	punkt osadniczy	2000 r. – bad. pow. W. Dzieduszycki IAiE PAN; 2001 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2002 r. – bad. wyk. – J. Bednarczyk, J. Rozen IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1501.	Słońsko	Inowrocław	44–41	15	13	punkt osadniczy	2000 r. – bad. pow. W. Dzieduszycki IAiE PAN; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1502.	Słońsko	Inowrocław	44–41	16	14	osada	2000 r. – bad. pow. W. Dzieduszycki IAiE PAN; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć;
1503. *	Słońsko	Inowrocław	44–41	19	17	śląd osadniczy	? r. – odkrycie przypadkowe
1504.	Słońsko	Inowrocław	44–41	25	23	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
1505.	Słońsko	Inowrocław	44–41	35	33	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
1506.	Słońsko	Inowrocław	44–41	36	34	osada	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć;
1507.	Słońsko	Inowrocław	44–41	38	36	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1508.	Słońsko	Inowrocław	44-41	43	41	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1509.	Słońsko	Inowrocław	44-41	44	42	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1510.	Słońsko	Inowrocław	44-41	50	48	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1511.	Słońsko	Inowrocław	44-41	51	49	osada	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć;
1512.	Słońsko	Inowrocław	44-41	52	50	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Andrałojć; IP UAM w Poznaniu;
1513.	Sobiesiernie	Dąbrowa Biskupia	45-42	365	1	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1514.	Sobiesiernie	Dąbrowa Biskupia	46-42	73	2	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder
1515.	Sobiesiernie	Dąbrowa Biskupia	46-42	84	3	śląd osadniczy	1984 r. – bad. pow. AZP M. Klunder
1516.	Sobiesiernie	Dąbrowa Biskupia	45-42	369	4	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1517.	Sobiesiernie	Dąbrowa Biskupia	45-42	377	5	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1518.	Sobiesiernie	Dąbrowa Biskupia	45-42	376	6	osada	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1519.	Sobiesiernie	Dąbrowa Biskupia	45-42	374	9	obozowisko	1973 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1520.	Sobiesiernie	Dąbrowa Biskupia	45–42	370	16	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1521.	Sójkowo	Inowrocław	44–39	40	1	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1522.	Sójkowo	Inowrocław	44–39	41	1A	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1523.	Sójkowo	Inowrocław	44–39	45	4A	śląd osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panaczenko IP UAM w Poznaniu;
1524.	Sójkowo	Inowrocław	44–39	46	5	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1525.	Sójkowo	Inowrocław	44–39	50	9	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1526.	Sójkowo	Inowrocław	44–39	51	10	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1527.	Sójkowo	Inowrocław	44–39	52	11	osada	2006 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1528.	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44–42	232	1	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1529.	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44–42	233	2	osada	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1530. *	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44–42	brak	3	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1531. *	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44–42	brak	5	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1532.	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44-42	227	9	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1533.	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44-42	226	10	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1534. *	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44-42	brak	11	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1535. *	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44-42	brak	13	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1536.	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	45-42	114	14	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. A. Szudrzyński Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1975 r. – bad. sond. A. Prinke Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1988 r. – bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu;
1537.	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44-42	222	17	osada	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1538.	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44-42	216	19	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. A. Szudrzyński Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1988 – 1989 – bad. pow. P. Chachlikowski IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1539.	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44-42	234	56	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1540.	Stanomin	Dąbrowa Biskupia	44-42	223	62	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1541.	Stara Wieś	Rojewo	41-40	61	1	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1542.	Strzemkowo	Inowrocław	44-40	46	1	punkt osadniczy	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2004 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1543. *	Strzemkowo	Inowrocław	44-40	brak	2	brak KEZAL	1967 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1544.	Strzemkowo	Inowrocław	44–40	48	3	osada	1968 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. rat. J. Bednarczyk; 1984 r. – bad. wyk. J. Bednarczyk; 1992 r. – bad. wyk. J. Bednarczyk; 2004 r. – bad. pow. AZP A. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1545.	Strzemkowo	Inowrocław	43–40	3	10	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1546.	Strzemkowo	Inowrocław	43–40	9	16	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1547.	Strzemkowo	Inowrocław	43–40	10	17	ślad osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1548.	Strzemkowo	Inowrocław	44–40	51	22	ślad osadniczy	2004 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1549.	Suchatówka	Gniewkowo	42–42	6	1	punkt osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1550.	Suchatówka	Gniewkowo	42–42	17	12	ślad osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1551.	Suchatówka	Gniewkowo	42–42	41	19	punkt osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1552.	Suchatówka	Gniewkowo	42–42	52	30	punkt osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1553.	Suchatówka	Gniewkowo	42–42	53	31	ślad osadniczy	1998 r. – bad. pow. AZP A. Siwiak;
1554.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	52	7	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1555.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	53	8	punkt osadniczy	1994 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1556.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	54	9	osada	1994 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1557.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	55	10	osada	1994 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, A. Kośko IP UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. wykop. J. Bednarczyk, A. Kośko J. Czebreszuk, J. Kurzawa IP

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1558.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	56	11	osada	1994 r. – bad. pow. J. Bednarczyk , IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1559.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	57	12	osada	1994 r. – bad. pow. J. Bednarczyk , IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1560.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	58	13	osada	1995 r. – bad. wykop. J. Bednarczyk, A. Koško J. Czebreszuk, J. Kurzawa IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1561.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	73	29	śląd osadniczy	? r. – odkrycie przypadkowe;
1562. *	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	brak	41	brak KEZAL	1973 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1563.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	104	60	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1564.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	105	61	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1565.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	109	65	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1566.	Szadłowice	Gniewkowo	43–31	110	66	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1567.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	113	69	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1568.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	115	71	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1569.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	117	73	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1570.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	118	74	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1571.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	119	75	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1572.	Szadłowice	Gniewkowo	43–41	122	78	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1573.	Szadłowice	Gniewkowo	43-41	124	80	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1574.	Szadłowice	Gniewkowo	43-41	127	83	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1575.	Szadłowice	Gniewkowo	43-41	128	84	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1576.	Szadłowice	Gniewkowo	43-41	129	85	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1577.	Szadłowice	Gniewkowo	43-41	133	89	osada	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1578.	Szadłowice	Gniewkowo	43-41	134	90	osada	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1579.	Szadłowice	Gniewkowo	43-41	141	97	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1580.	Szadłowice	Gniewkowo	43-41	142	98	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1581.	Szadłowice	Gniewkowo	43-41	145	101	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1582.	Szadłowice	Gniewkowo	43-41	146	102	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1583. *	Szarlej	Kruszwica	46-40	brak	2	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1584.	Szarlej	Kruszwica	46-40	215	3	punkt osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1585. *	Szarlej	Kruszwica	46-40	brak	5	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1586.	Szarlej	Kruszwica	46-41	135	8	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Kośko ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1587.	Szarlej	Kruszwica	46-41	136	9	śląd osadniczy	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1588.	Szarlej	Kruszwica	46-40	218	12	śląd osadniczy	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1589.	Szarlej	Kruszwica	46-41	140	14	punkt osadniczy	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1590.	Szarlej	Kruszwica	46-40	220	15	osada	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1591.	Szarlej	Kruszwica	46-41	145	20	osada	? r. – bad. pow. ? Cz. Sikorskiego?; 1995 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1592.	Szarlej	Kruszwica	46-41	150	25	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško; 1994 r. – bad. pow. L. Czerniak; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1593.	Szarlej	Kruszwica	46-41	222	30	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1594.	Szarlej	Kruszwica	46-40	223	31	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1595.	Szpital	Gniewkowo	44-42	39	1	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1596.	Szpital	Gniewkowo	44-42	41	5	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1597.	Szpital	Gniewkowo	44-42	42	6	osada	2006 r. – bad. pow. B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1598.	Szpital	Gniewkowo	44-42	45	11	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1599.	Szpital	Gniewkowo	44-42	48	12	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1600.	Szpital	Gniewkowo	44-42	50	14	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1601.	Szpital	Gniewkowo	44-42	51	15	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1602. *	Ściborze	Rojewo	43-40	brak	1	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1603. *	Ściborze	Rojewo	43-40	brak	2	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1604. *	Ściborze	Rojewo	43–40	brak	3	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1605. *	Ściborze	Rojewo	43–40	brak	7	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1606. *	Ściborze	Rojewo	43–40	brak	7A	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1607.	Ściborze	Rojewo	43–40	124	10	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1608.	Ściborze	Rojewo	43–40	132	12	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1609.	Ściborze	Rojewo	43–40	152	15	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1610.	Ściborze	Rojewo	43–40	153	16	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1611.	Ściborze	Rojewo	43–40	156	19	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1612.	Ściborze	Rojewo	43–40	162	25	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1613.	Ściborze	Rojewo	43–40	223	27	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1614.	Tarkowo	Złotniki Kujawskie	42–38	74	3	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
1615.	Tarkowo	Złotniki Kujawskie	42–38	75	4	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
1616.	Tarkowo	Złotniki Kujawskie	42–38	76	5	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
1617.	Tarkowo	Złotniki Kujawskie	42–38	78	7	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
1618.	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–38	61	brak	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1619.	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–38	66	brak	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1620. *	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–39	brak	1	brak KEZAL	1967 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1621.	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–39	27	9	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
1622.	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–39	28	10	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
1623.	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–39	29	17	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
1624.	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–39	30	18	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
1625.	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–39	4	36	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
1626.	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–39	13	44	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
1627.	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–39	15	46	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
1628.	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–39	17	48	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
1629.	Tarkowo Dolne	Nowa Wieś Wielka	41–39	18	49	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;
1630.	Tarkowo Górne	Złotniki Kujawskie	42–38	73	2	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
1631.	Tarkowo Górne	Złotniki Kujawskie	41–38	49	8	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1632.	Tarkowo Górne	Złotniki Kujawskie	41–38	50	9	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1633.	Tarkowo Górne	Złotniki Kujawskie	41–38	51	10	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1634.	Tarkowo Górne	Złotniki Kujawskie	41–38	52	11	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1635.	Tarkowo Górne	Złotniki Kujawskie	41–38	53	12	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1636.	Tarkowo Górne	Złotniki Kujawskie	41–38	56	15	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1637.	Tarkowo Górne	Złotniki Kujawskie	41–38	57	16	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1638. *	Topola	Rojewo	42–40	brak	2	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1639. *	Topola	Rojewo	42–40	brak	4	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1640. *	Topola	Rojewo	42–40	brak	7	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1641.	Topola	Rojewo	42–40	238	10	śląd osadniczy	1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1642.	Topola	Rojewo	43–40	133	11	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1643.	Topola	Rojewo	43–40	140	18	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1644.	Topola	Rojewo	43–40	142	19	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1645.	Trzaski	Inowrocław	45–41	63	2	osada	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1646.	Trzaski	Inowrocław	45–41	64	3	osada	1978 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1647.	Trzaski	Inowrocław	45–41	65	5	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1648.	Trzaski	Inowrocław	45–41	66	6	osada	2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1649.	Trzaski	Inowrocław	45–41	67	7	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1650.	Trzaski	Inowrocław	45–41	68	8	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1651.	Trzaski	Inowrocław	45–41	70	10	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP A. Sujecka IP UAM w Poznaniu;
1652.	Trzaski	Inowrocław	45–41	72	12	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1653.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	50	2	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 19); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1654.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	51	3	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 13); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1655.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	52	4	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 17–19); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak
1656.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	53	5	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 15c, 15d); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1657.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	54	6	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 6, 15a, 15b); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1658.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	55	7	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 15); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1659.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	57	9	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 14); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1660.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	58	10	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 14a); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1661.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	59	11	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 7a); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1662.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	60	12	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1663.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	61	13	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 16); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1664.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	63	15	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 32); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1665.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	brak	15D	brak KEZAL	1974 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1666.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	64	16	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1667.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	66	18	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1668.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	68	20	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1669.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	69	21	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1670.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	70	22	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1671.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	71	23	śląd osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 22?); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1672.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	74	25a	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1673.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	78	27	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (st. 23); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1674. *	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	brak	27A	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1675. *	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	brak	27B	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1676.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	79	28	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1677. *	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	brak	29A	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1678. *	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	brak	30	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1679.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	84	33	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1680.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	85	34	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1681.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	87	36	punkt osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1682.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	88	37	ślad osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1683.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	89	38	ślad osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1684. *	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	brak	39	brak KEZAL	? r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1685.	Tuczno	Złotniki Kujawskie	43–39	76	40	punkt osadniczy	1916 r. – bad. wyk. J. Kostrzewski, bad. T. Wiślański; 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak
1686.	Tuczno cukrownia	Złotniki Kujawskie	43–39	91	2	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; (Tuczno st. 12); 1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1687.	Tuczno Wieś	Złotniki Kujawskie	43–39	154	1	ślad osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1688.	Tuczno Wieś	Złotniki Kujawskie	43–39	155	2	ślad osadniczy	1995 r. – bad. pow. AZP L. Czerniak;
1689.	Tupadły	Inowrocław	46–40	22	1	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1690.	Tupadły	Inowrocław	46–40	25	4	ślad osadniczy	? r. – D. Prinke; 1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1691.	Tupadły	Inowrocław	46–40	30	9	ślad osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1692.	Tupadły	Inowrocław	46–40	34	13	ślad osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1693.	Tupadły	Inowrocław	46–40	36	15	osada	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2009 r. – bad. pow. M. Kiona;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
							2013 r. – bad. sond. M. Dziób; 2014–2015 – bad. wyk. J. Pietrzak, W. Bujnowicz–Zgodzińska;
1694.	Tupadły	Inowrocław	45–40	207	17	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1976 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1695.	Tupadły	Inowrocław	45–40	208	18	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1696.	Tupadły	Inowrocław	45–40	209	19	osada	? r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1697.	Tupadły	Inowrocław	45–40	210	20	osada?	? r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1698.	Tupadły	Inowrocław	45–40	211	21	śląd osadniczy	? r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1699.	Tupadły	Inowrocław	45–40	204	22	śląd osadniczy	? r. – przypadk. odkrycia; 1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1973 r. – bad. sond. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1700.	Tupadły	Inowrocław	45–40	214	26	depozyt ofiarny?	II W.Ś. – bad. Kluka (Kluga?), G. Mazanetz; 2003 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1701.	Tupadły	Złotniki Kujawskie	41–39	43	1	punkt osadniczy	? r. – D. Prinke; 1972 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2009 r. – bad. pow. M. Kiona; 2013 r. – bad. Sondażowe M. Dziób; 2014–2015 r. – rat. Bad. wyk. A. Wójcik;
1702.	Tupadły	Złotniki Kujawskie	41–39	44	2	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1703.	Tupadły	Złotniki Kujawskie	41–39	45	3	śląd osadniczy	? r. – D. Prinke;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1704.	Tupadły	Złotniki Kujawskie	41–39	46	4	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1705. *	Tupadły	Złotniki Kujawskie	42–39	47	7	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP J. Chudziakowa;
1706.	Turzany	Inowrocław	45–41	25	6	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1707.	Turzany	Inowrocław	45–41	26	7	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1708.	Turzany	Inowrocław	45–41	brak	8	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1709.	Turzany	Inowrocław	44–41	78	9	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Koško Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2000 r. – bad. pow. W. Dzeduszycki IAiE PAN; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
1710. *	Turzany	Inowrocław	44–41	brak	9A	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1711.	Turzany	Inowrocław	44–41	79	10	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2002 r. – bad. wyk. J. Bednarczyk, J. Rozen IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
1712.	Turzany	Inowrocław	44–41	82	14	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2002 r. – bad. wyk. J. Bednarczyk, IP UAM w Poznaniu; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
1713.	Turzany	Inowrocław	44–41	84	16	śląd osadniczy	2000 r. – bad. pow. W. Dzeduszycki IAiE Poznań; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
1714.	Turzany	Inowrocław	44–41	85	17	śląd osadniczy	2000 r. – bad. pow. W. Dzeduszycki IAiE Poznań; 2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
1715.	Turzany	Inowrocław	44–41	91	23	śląd osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt IP UAM w Poznaniu;
1716.	Turzany	Inowrocław	45–41	28	28	punkt osadniczy	2005 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1717. *	Węgierce	Pakość	45–39	brak	1b	brak KEZAL	1969 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1718.	Węgiec	Pakość	45–39	178	2	osada	1969 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1974 r. – bad. sond. K. Musianowicz, H. Modrzewska PMA; 1984 r. – bad. Interw. W rowach meliorac. A. Cofta-Broniewska ZBK UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1719.	Węgiec	Pakość	45–39	179	3	osada	1969 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1984 r. – bad. Interw. W rowach meliorac. A. Cofta-Broniewska ZBK UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1720.	Węgiec	Pakość	45–39	180	4	osada	1969 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1721.	Węgiec	Pakość	45–39	185	9	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. T. Łaskiewicz Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1722.	Węgiec	Pakość	45–39	186	9A	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. T. Łaskiewicz Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1723.	Węgiec	Pakość	45–39	191	12	śląd osadniczy	1984 r. – bad. Interw. W rowach meliorac. A. Cofta-Broniewska ZBK UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1724.	Węgiec	Pakość	45–39	198	19	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1725.	Węgiec	Pakość	45–39	201	22	śląd osadniczy	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1726. *	Wielowieś	Gniewkowo	43–41	brak	2	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1727.	Wielowieś	Gniewkowo	43–41	178	4	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1972 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1728.	Wielowieś	Gniewkowo	42-41	75	6	punkt osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP W. Siwiak;
1729.	Wielowieś	Gniewkowo	43-41	179	7	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1730.	Wielowieś	Gniewkowo	42-41	80	11	śląd osadniczy	2002 r. – bad. pow. AZP W. Siwiak;
1731.	Wielowieś	Gniewkowo	43-41	183	13	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1732.	Wielowieś	Pakość	44-39	109	4	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1733.	Wielowieś	Pakość	44-39	113	8	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1734.	Wielowieś	Pakość	44-39	114	9	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1735.	Wielowieś	Pakość	44-39	115	10	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1736.	Wielowieś	Pakość	44-39	116	11	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2002 r. bad. pow. AZP W. Siwiak; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1737.	Wielowieś	Pakość	44-39	117	12	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1738.	Wielowieś	Pakość	44–39	118	13	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1739.	Wielowieś	Pakość	44–39	119	14	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1740.	Wielowieś	Pakość	44–39	120	15	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1741.	Wielowieś	Pakość	44–39	121	16	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1742.	Wielowieś	Pakość	44–39	122	17	osada?	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1743.	Wielowieś	Pakość	44–39	123	18	osada	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1744.	Wielowieś	Pakość	44–39	124	19	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1745.	Wielowieś	Pakość	44–39	125	20	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. A. Cofta-Broniewska, Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1746.	Wielowieś	Pakość	44–39	129	24	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;
1747.	Wielowieś	Pakość	44–39	130	25	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Panczenko IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1748.	Wierzbiczany	Gniewkowo	43-41	275	1	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska; 1999 r. – bad. pow. AZP J. Sawicka; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1749.	Wierzbiczany	Gniewkowo	43-41	279	6	ślad osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak, Ekspedycja Kujawska; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć; od 2007 r. – stały nadzór J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2014 r. – bad. z użyciem wykrywacza metali J. Bednarczyk
1750.	Wierzbiczany	Gniewkowo	43-41	280	9	ślad osadniczy	1972 r. – bad. pow. A. Szufdrzyński, Ekspedycja Kujawska; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1751.	Wierzbiczany	Gniewkowo	43-41	281	10	osada	1972 r. – bad. pow. A. Szufdrzyński, Ekspedycja Kujawska; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1752.	Wierzbiczany	Gniewkowo	43-41	282	11	punkt osadniczy	1986 r. – bad. pow. P. M. Jagłowski, M. Kara, IAiE PAN; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1753.	Wierzbiczany	Gniewkowo	43-41	293	22	ślad osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1754.	Wierzbiczany	Gniewkowo	43-41	295	24	ślad osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1755.	Wierzbiczany	Gniewkowo	43-41	296	25	ślad osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1756.	Wierzbiczany	Gniewkowo	43-41	297	26	ślad osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1757.	Wierzbiczany	Gniewkowo	43-41	298	27	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć; od 2007 r. – monitoring i bad. pow. J. Bednarczyk;
1758.	Wierzbiczany	Gniewkowo	43-41	299	28	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć; od 2007 r. – monitoring i bad. pow. J. Bednarczyk;
1759.	Wierzchosławice	Gniewkowo	43-41	148	2	osada	1972 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, Ekspedycja Kujawska; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1760.	Wierzchosławice	Gniewkowo	43-41	150	4	punkt osadniczy	1994 r. – bad. po. J. Bednarczyk, A. Koško IP UAM w Poznaniu; 1995 r. nadzór i bad. wyk. J. Bednarczyk, A. Kosko, J. Czebreszuk, J. Kurzawa IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1761.	Wierzchosławice	Gniewkowo	43-41	151	5	śląd osadniczy	1994 r. – bad. pow. J. Bednarczyk, A. Koško, IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1762.	Wierzchosławice	Gniewkowo	43-41	153	7	osada	2000 r. – bad. pow. W. Dzieduszycki IAiE PAN; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1763.	Wierzchosławice	Gniewkowo	43-41	156	10	osada	2000 r. – bad. pow. W. Dzieduszycki IAiE PAN; 2001 r. – bad. Wer.. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2002 r. – nadzór, bad. wyk. J. Bednarczyk, A. Romańska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1764.	Wierzchosławice	Gniewkowo	43-41	166	20	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1765.	Wierzchosławice	Gniewkowo	43-41	167	21	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1766.	Wierzchosławice	Gniewkowo	43-41	169	23	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1767.	Wierzchosławice	Gniewkowo	43-41	170	24	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. M. Talarczyk-Andrałojć;
1768. *	Więclawice	Gniewkowo	43-40	brak	1	brak KEZAL	1973 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1769.	Więclawice	Gniewkowo	43-40	171	5	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1770.	Więclawice	Gniewkowo	43-40	203	22	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1771.	Więclawice	Gniewkowo	43-40	206	25	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1772.	Witowy	Inowrocław	46-41	6	1	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1773.	Witowy	Inowrocław	46-41	7	2	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1774.	Witowy	Inowrocław	46-41	8	3	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1775.	Witowy	Inowrocław	46-41	10	5	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1776.	Witowy	Inowrocław	46–41	11	6	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1777.	Wojdal	Pakość	43–38	179	1A	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK; 2001 r. – bad. pow. AZP
1778.	Wojdal	Pakość	43–38	180	1B	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK; 2001 r. – bad. pow. AZP
1779.	Wojdal	Pakość	43–38	181	2	śląd osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK; 2001 r. – bad. pow. AZP
1780.	Wojdal	Pakość	43–38	182	3	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK; 2001 r. – bad. pow. AZP
1781.	Wojdal	Pakość	43–38	186	7	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK; 2001 r. – bad. pow. AZP
1782.	Wojdal	Pakość	43–38	187	8	śląd osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK; 2001 r. – bad. pow. AZP
1783.	Wojdal	Pakość	43–38	188	9	osada	1969 r. – bad. pow. ZBK; 1975 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP
1784.	Wojdal	Pakość	43–38	189	9B	punkt osadniczy	1969 r. – bad. pow. ZBK; 2001 r. – bad. pow. AZP
1785.	Wojdal	Pakość	43–38	194	14	punkt osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK; 2001 r. – bad. pow. AZP
1786.	Wojdal	Pakość	43–38	197	17	punkt osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK; 2001 r. – bad. pow. AZP
1787.	Wojdal	Pakość	43–38	204	24	śląd osadniczy	1975 r. – bad. pow. ZBK; 2001 r. – bad. pow. AZP
1788.	Wojdal	Pakość	43–38	207	27	punkt osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP;
1789.	Wola Wapowska	Kruszwica	46–42	95	7	osada	1984 r. bad. pow. AZP M. Klunder;
1790.	Wola Wapowska	Kruszwica	46–42	96	8	osada	1984 r. bad. pow. AZP M. Klunder;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1791.	Wola Wapowska – Bachorze Łęgi	Kruszwica	46–41	154	9	osada	1973 r. – bad. pow. T. Łaskiewicz (Marcinki st. 3) ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1792. *	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	80	1	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1793.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	66	2	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1794.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	64	8	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1795.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	63	10	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1796.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	60	12	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1797.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	58	14	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1798.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	53	19	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1799.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	70	21	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1800.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	72	24	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1801.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	73	25	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1802.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	75	26	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1803.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	76	27	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1804.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	77	28	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1805.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	74	29	punkt osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1806.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	78	30	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1807.	Wonorze	Dąbrowa Biskupia	44–42	79	31	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1808. *	Wróble	Kruszwica	46–41	brak	4	brak KEZAL	1974 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1809.	Wróble	Kruszwica	46–41	103	7	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow.A. Kośko ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1810.	Wróble	Kruszwica	46–41	98	8	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow.A. Kośko ZBK UAM w Poznaniu; 1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1811.	Wróble	Kruszwica	46–41	105	14	śląd osadniczy	1995 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1812. *	Wróble	Kruszwica	46–41	brak	31	brak KEZAL	2002 r. – bad. rat. wyprzedzające budowę rurociągu PKN – ORLEN: Gniewkowo-Żółwiniec
1813. *	Wybranowo	Rojewo	43–40	brak	3	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK UAM w Poznaniu;
1814.	Wybranowo	Rojewo	43–40	70	11	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1815.	Wybranowo	Rojewo	43–40	87	28	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1816.	Wybranowo	Rojewo	43–40	92	29	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1817.	Wybranowo	Rojewo	43–40	98	35	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1818.	Wybranowo	Rojewo	43–40	99	36	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1819.	Wybranowo	Rojewo	43–40	111	37	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1820.	Wybranowo	Rojewo	43–40	113	39	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1821.	Wybranowo	Rojewo	43–40	114	40	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1822.	Wybranowo	Rojewo	43–40	115	41	osada	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1823.	Wybranowo	Rojewo	43–40	118	44	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1824.	Wybranowo	Rojewo	43–40	120	46	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1825.	Wybranowo	Rojewo	43–40	121	47	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1826.	Wybranowo	Rojewo	43–40	125	49	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1827.	Wybranowo	Rojewo	43–40	127	51	punkt osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Miłek;
1828.	Zagajewice	Gniewkowo	43–42	180	1	śląd osadniczy	1999 r. – bad. pow. AZP J. Sawicka;
1829.	Zagajewice	Dąbrowa Biskupia	44–42	250	2	osada	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1830.	Zagajewice	Dąbrowa Biskupia	44–42	243	3	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. R. Łuczak Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1831.	Zagajewice	Dąbrowa Biskupia	44–42	249	4	śląd osadniczy	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1832.	Zagajewice	Dąbrowa Biskupia	44–42	248	5	osada	2006 r. – bad. pow. AZP B. Stolpiak IP UAM w Poznaniu;
1833.	Zawiszyn	Rojewo	41–40	5	2	punkt osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1991 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1834.	Złotowo	Barcin	42–38	104	6	śląd osadniczy	1997 r. – bad. pow. AZP W. Kuczkowski;
1835.	Żalinowo	Inowrocław	45–39	111	1	punkt osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1836.	Żalinowo	Inowrocław	45–39	113	3	osada?	1976 r. – bad. pow. J. Bednarczyk Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1978 r. – bad. sond. J. Bednarczyk, I. Kozerska Ekspedycja Kujawska UAM w Poznaniu; 1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

l.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1837.	Żalinowo	Inowrocław	45–39	114	4	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1838.	Żalinowo	Inowrocław	45–39	116	6	osada	1990 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1839.	Żelechlin	Rojewo	41–40	67	1	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1840.	Żelechlin	Rojewo	42–40	68	2	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1841.	Żelechlin	Rojewo	42–40	73	7	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1842.	Żelechlin	Rojewo	42–40	76	10	śląd osadniczy	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1843.	Żelechlin	Rojewo	42–40	80	14	śląd osadniczy	1979 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu; 1992 r. – bad. pow. AZP M. Szmyt;
1844. *	Żelechlin	Rojewo	42–40	96	30	?	? r. – ?;
1845. *	Żelechlin	Rojewo	42–40	97	31	?	? r. – ?;
1846.	Żerniki	Kruszwica	46–40	84	3	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1847.	Żerniki	Kruszwica	46–40	85	4	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1848.	Żerniki	Kruszwica	46–40	86	5	śląd osadniczy	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1849.	Żerniki	Kruszwica	46–40	87	6	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1850.	Żerniki	Kruszwica	46–40	88	7	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1851.	Żerniki	Kruszwica	46-40	89	8	osada	1973 r. – bad. pow. Ekspedycja Kujawska IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1852.	Żerniki	Kruszwica	46-40	90	9	osada	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1853.	Żerniki	Kruszwica	46-40	92	11	osada	1979 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1854.	Żerniki	Kruszwica	46-40	93	12	punkt osadniczy	1979 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1855.	Żerniki	Kruszwica	46-40	96	15	osada jednodworczna	1979 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1856.	Żerniki	Kruszwica	46-40	97	16	punkt osadniczy	1979 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1857.	Żerniki	Kruszwica	46-40	98	17	śląd osadniczy	1979 r. – bad. pow. J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1858.	Żerniki	Kruszwica	46-40	99	18	punkt osadniczy	1979 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1859.	Żerniki	Kruszwica	46-40	100	19	punkt osadniczy	1979 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1860.	Żerniki	Kruszwica	46-40	101	20	punkt osadniczy	1979 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1861.	Żerniki	Kruszwica	46-40	102	21	osada	1979 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1862.	Żerniki	Kruszwica	46-40	103	22	osada	1979 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1863.	Żerniki	Kruszwica	46-40	104	23	punkt osadniczy	1979 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu; 2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1864.	Żerniki	Kruszwica	46-40	110	29	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1865.	Żerniki	Kruszwica	46-40	112	31	śląd osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;

I.p.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr AZP	nr stan.	funkcja wg KEZAL	badania archeologiczne
1866.	Żerniki	Kruszwica	46–40	114	33	ślad osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1867.	Żerniki	Kruszwica	46–40	116	35	punkt osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1868.	Żerniki	Kruszwica	46–40	118	37	punkt osadniczy	2001 r. – bad. pow. AZP J. Bednarczyk IP UAM w Poznaniu;
1869. *	Żyrostawice	Gniewkowo	43–42	brak	4	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1870. *	Żyrostawice	Gniewkowo	43–42	brak	9	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1871. *	Żyrostawice	Gniewkowo	43–42	brak	19	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1872. *	Żyrostawice	Gniewkowo	43–42	brak	20	brak KEZAL	1972 r. – bad. pow. ZBK IP UAM w Poznaniu;
1873.	Żyrostawice	Gniewkowo	43–42	89	43	punkt osadniczy	1999 r. – bad. pow. G. Soroka;

4.1. Wykaz materiału zabytkowego (numeracja stanowisk zgodna z wykazem stanowisk w Aneksie 4 i 4.2, 4.3)²¹

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
2.	brak	brak	18	brak	C-E	E	śląd osadniczy
3.	brak	brak	14	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
4.	brak	brak	2	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
5.	brak	brak	11	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
6.	brak	brak	3	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
7.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
8.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
9.	brak	brak	11	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
10.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
11.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
12.	brak	brak	20	brak	wś	brak danych	osada domniemana
13.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
14.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
15.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

²¹ Wykaz obejmuje w całości, bądź częściowo obszary AZP²¹: 41-37, 41-38, 41-39, 41-40, 41-41, 41-42, 42-37, 42-38, 42-39, 42-40, 42-41, 42-42, 42-41, 42-42, 43-37, 43-38, 43-39, 43-40, 43-41, 43-42, 44-39, 44-40, 44-41, 44-42, 45-39, 45-40, 45-41, 45-42, 46-39, 46-40, 46-41, 46-42. Zestawienie powstało na podstawie dokumentacji AZP oraz sprawozdań z badań archeologicznych przechowywanych w WKZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy oraz na podstawie dokumentacji i materiału ceramicznego udostępnionych przez WArch UAM w Poznaniu.

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
16.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
17.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
18.	brak	bryły żużła	73	brak	DE	B-C, F	osada domniemana
19.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
20.	brak	brak	1	brak	E?	brak danych	śląd osadniczy
21.	brak	brak	10 AZP	brak	D-F	A-C	śląd osadniczy
22.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
23.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
24.	brak	brak	24	brak	D-F	A-E	osada domniemana
25.	brak	brak	10	brak	D-E	A-E	śląd osadniczy
26.	brak	bryły żużła żel.	73	brak	D-E	brak danych	osada domniemana
27.	brak	brak	ceramika + 2 AZP	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
28.	brak	brak	ceramika +1 AZP	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
29.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
30.	10 jam gospodarczych, 2 dołki postępowe	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	osada
31.	jamy gospodarcze	brak	ceramika	kości zwierzęce	wś,	brak danych	osada
32.	3 jamy gospodarcze, dołki postępowe	brak	67	32	wś	brak danych	osada
33.	brak	1 przęślik ceramiczny	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
34.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
35.	brak	brak	3	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
36.	brak	brak	4	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
37.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
38.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
39.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
40.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
41.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
42.	brak	brak	3	brak	wś	B-C	śląd osadniczy
43.	brak	brak	5	brak	A-D	brak danych	śląd osadniczy
44.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
45.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
46.	brak	brak	11	brak	D-E	E	śląd osadniczy
47.	brak	brak	2	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
48.	brak	brak	brak	brak	brak fazy wś	E	śląd osadniczy
49.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
50.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
51.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
52.	brak	brak	6	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
53.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
54.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
55.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
56.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
57.	brak	brak	6	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
58.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
59.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
60.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
61.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
62.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
63.	brak	brak	10	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
64.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
65.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
66.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
67.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
68.	brak	brak	6	brak	fazy późne	brak danych	śląd osadniczy
69.	brak	brak	brak	brak	brak	C-E	śląd osadniczy
70.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
71.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
72.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
73.	brak	brak	brak	brak	brak	A-E	śląd osadniczy
74.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
75.	brak	brak	brak	brak	brak	B-C	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyńowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
76.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
77.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
78.	brak	brak	11	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
79.	brak	brak	3 (AZP)	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
80.	brak	brak	4 (+ 1 AZP)	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
81.	brak	brak	22 (+ 18 AZP)	brak	EF	brak danych	osada domniemana
82.	brak	brak	6	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
83.	brak	brak	41 (+ 19 AZP)	brak	EF	brak danych	osada domniemana
84.	brak	brak	1 (+ 39 AZP)	brak	EF	brak danych	osada domniemana
85.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
86.	brak	brak	2	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
87.	brak	brak	2 (+1 AZP)	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
88.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
89.	brak	brak	2 (+ 4 AZP)	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
90.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
91.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
92.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
93.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
94.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
95.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	E	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
96.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
97.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
98.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
99.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
100.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
101.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
102.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
103.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
104.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
105.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
106.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
107.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
108.	brak	brak	4	brak	E	E	śląd osadniczy
109.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
110.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
111.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
112.	brak	brak	23	brak	D-E	E	osada domniemana
113.	brak	brak	1	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
114.	brak	brak	1	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
115.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
116.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
117.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
118.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
119.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
120.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
121.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
122.	brak	brak	1	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
123.	brak	brak	9	brak	A-C	brak danych	śląd osadniczy
124.	brak	brak	11	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
125.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
126.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
127.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
128.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
129.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
130.	brak	brak	3	brak	wś	E-F	śląd osadniczy
131.	brak	brak	15	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
132.	brak	brak	2	brak	E	F	śląd osadniczy
133.	brak	brak	4	brak	E	E	śląd osadniczy
134.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
135.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
136.	brak	brak	1	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
137.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
138.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
139.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
140.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
141.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
142.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
143.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
144.	brak	brak	1	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
145.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
146.	brak	brak	1	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
147.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
148.	brak	brak	11	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
149.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
150.	brak	brak	brak danych	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
151.	brak	brak	21	brak	C-E	brak danych	osada domniemana
152.	brak	brak	2	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
153.	brak	brak	2	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
154.	brak	brak	2	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
155.	brak	brak	14	brak	prapolska	E	śląd osadniczy
156.	brak	brak	7	brak	prapolska	E	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
157.	brak	brak	8	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
158.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
159.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
160.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
161.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
162.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
163.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
164.	brak	brak	23	brak	A-B?, E-F	E-F	osada domniemana
165.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
166.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
167.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
168.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
169.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
170.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
171.	brak	brak	brak	brak	brak	D-E	śląd osadniczy
172.	brak	brak	18 + 3 AZP	brak	D-F?	E-F	osada domniemana
173.	brak	brak	8 + 5 AZP	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
174.	brak	brak	2 + 3 AZP	brak	D-E	E	śląd osadniczy
175.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
176.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
177.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
178.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
179.	jama gosp.	brak	121	brak	E	brak danych	osada
180.	brak	brak	96	brak	D-F	E	osada domniemana
181.	brak	brak	1	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
182.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
183.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
184.	brak	brak	9	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
185.	16 obiektów, 1 grób, 13 jam, 2 dołki postępowe	nożyk żelazny	710 + 9 AZP	67	wś	brak danych	osada
186.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
187.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
188.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
189.	brak	brak	2	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
190.	brak	brak	3	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
191.	brak	brak	1	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
192.	brak	brak	2	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
193.	brak	brak	1	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
194.	brak	brak	1	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
195.	brak	brak	3	brak	wś	E	śląd osadniczy
196.	brak	brak	ceramika	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
197.	1 jama, 1 chata w konstrukcji zrębowej, piec?, w-wa pożarowa, pochówki	nóż żelazny, żeton do gry?, gwoździe fr. polepy, łuski rybie, poroże jelenia, bursztyn, węgle, spalone drewno, deski, odcisk tkaniny, fragment spalonej tkaniny, mechanizm spustowy kuszy, żelazne i kościane groty bełtów, orzech kuszy, grudki smoły, fragment skóry, spalony owies, brązowa kłódka, 3 kabłączki skroniowe (XI-XIII w.),	ponad 352	140, czaszka psa	D-E	brak danych	osada
198.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
199.	brak	brak	brak	brak	brak fazy wś	B-C	śląd osadniczy
200.	brak	brak	1	brak	E	F	śląd osadniczy
201.	brak	brak	brak	brak	brak fazy wś	D-E	śląd osadniczy
202.	brak	kamień ze śladami obróbki	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
203.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
204.	brak	brak	brak	brak	brak fazy wś	E	śląd osadniczy
205.	brak	brak	10	brak	wś, D/E-F	brak danych	śląd osadniczy
206.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
207.	jamy, dołki postępujące datowane na SCHN, OR I wś	brak	1	brak	wczesne fazy	brak danych	osada
208.	5 obiektów	brak	brak danych	brak	A-C	brak danych	osada
209.	półziemianka, 2 wędzarnie	brak	9	brak	A-C, starsze fazy wś	brak danych	osada
210.	12 jam, dołki postępujące	brak	2	brak	wś	brak danych	osada

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
211.	brak	brak	3, ceramika	brak	wś, D-E	brak danych	śląd osadniczy
212.	brak	brak	8	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
213.	chata, 2? obiekty mieszklane, jamy gospodarcze, paleniska, 1 obiekt	brak danych	ceramika	brak	D-E	brak danych	osada
214.	brak	brak	6	brak	D-F	brak danych	śląd osadniczy
215.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
216.	brak	brak	6	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
217.	brak	brak	4	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
218.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
219.	brak	brak	2	brak	2 poł. X-XII w.	brak danych	śląd osadniczy
220.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
221.	brak	brak	brak	brak	brak	A-C	śląd osadniczy
222.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
223.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
224.	brak	1 fr. kabłączka skroniowego	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
225.	brak	brak	16	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
226.	brak	brak	12	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
227.	brak	brak	3	brak	C, F	brak danych	śląd osadniczy
228.	brak	brak	6	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
229.	brak	brak	1	brak	wś	E	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
230.	brak	brak	4	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
231.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
232.	brak	brak	3	brak	A	brak danych	śląd osadniczy
233.	brak	brak	brak	brak	brak fazy wś	A-C	śląd osadniczy
234.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
235.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
236.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
237.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
238.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
239.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
240.	brak	brak	brak	brak	brak fazy wś	E	śląd osadniczy
241.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
242.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
243.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
244.	brak	brak	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
245.	brak	brak	3	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
246.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
247.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
248.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
249.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
250.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
251.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	E	śląd osadniczy
252.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
253.	brak	brak	brak	brak	brak fazy wś	A-F	śląd osadniczy
254.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	D-E	śląd osadniczy
255.	brak	brak	2, ceramika	brak	prapolska, E	brak danych	śląd osadniczy
256.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
257.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
258.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
259.	brak	brak	8	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
260.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
261.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
262.	obiekty, w tym mieszkalny	brak	4	brak	wś	brak danych	osada
263.	brak	brak	11	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
264.	brak	brak	6	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
265.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
266.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
267.	brak	brak	1	brak	X-XIII w.	brak danych	śląd osadniczy
268.	brak	brak	6	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
269.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
270.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
271.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
272.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
273.	brak	brak	10	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
274.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
275.	brak	brak	36	brak	E	brak danych	osada domniemana
276.	brak	brak	16	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
277.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
278.	brak	brak	brak	brak	brak fazy wś	E-F	śląd osadniczy
279.	brak	brak	brak	brak	brak fazy wś	brak danych	śląd osadniczy
280.	brak	brak	5	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
281.	brak	brak	7	brak	D-E	E	śląd osadniczy
282.	brak	brak	3	brak	D-E	E	śląd osadniczy
283.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
284.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
285.	brak	fr. płyty kamiennej	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
286.	brak	brak	43	brak	E	brak danych	osada domniemana
287.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
288.	brak	brak	5	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
289.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
290.	obiekt	brak	ceramika	brak	XII-XIII w.	brak danych	osada
291.	brak	polepa, węgle	ceramika	kości zwierzęce	C-F	brak danych	osada domniemana
292.	brak	brak	21	brak	wś	brak danych	osada domniemana
293.	brak	brak	22	brak	wś	brak danych	osada domniemana
294.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
295.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
296.	brak	brak	14	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
297.	brak	brak	8	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
298.	brak	brak	?	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
299.	brak	brak	13	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
300.	brak	brak	11	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
301.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
302.	brak	brak	?	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
303.	brak	fr. prażnicy	7	brak	wczesne fazy	brak danych	śląd osadniczy
304.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
305.	brak	brak	5	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
306.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
307.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
308.	brak	miecz żelazny	brak	brak	X-XI	brak danych	miecz żelazny
309.	brak	2 fr. przedmiotów żelaznych	ceramika	brak	E	C-F	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
310.	palenisko	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
311.	warstwa k.	polepa, 2 fr. noży żel., 1 fr. nożyc żel., krzesiwo, 2 przęśliki, fr. osetki kamiennej, żarno kamienne,	kilkaset ceramika	kości zwierzęce, łuski ryb,	D-E	brak danych	osada
312.	dymarki, rowy solankowe, odstojniki, jamy	żuźle	ceramika	kości zwierzęce	XI-poł. XIII	brak danych	osada
313.	brak	brak	14	brak	DE	E	śląd osadniczy
314.	obiekt	brak	ceramika	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
315.	brak	brak	8	brak	AB	brak danych	śląd osadniczy
316.	brak	żuźel	9	brak	D	D-E	śląd osadniczy
317.	brak	brak	9	brak	EF	D-E	śląd osadniczy
318.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
319.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
320.	Nieokreślone kulturowo obiekty niszczone przez orkę	żuźel żel.	20	brak	EF	brak danych	osada domniemana
321.	brak	brak	60	brak	DE	brak danych	osada domniemana
322.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
323.	brak	brak	4	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
324.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
325.	brak	brak	2	brak	AB	brak danych	śląd osadniczy
326.	brak	brak	15	brak	AB	brak danych	śląd osadniczy
327.	brak	brak	5	brak	AB	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
328.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
329.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
330.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
331.	brak	brak	32	brak	DE	brak danych	osada domniemana
332.	brak	brak	3	brak	AB	E	śląd osadniczy
333.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
334.	brak	brak	3	brak	A-B?	brak danych	śląd osadniczy
335.	brak	brak	25	brak	D-F	brak danych	osada domniemana
336.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
337.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
338.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
339.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
340.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
341.	brak	brak	6	brak	D-F	brak danych	śląd osadniczy
342.	brak	brak	9	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
343.	brak	brak	2	brak	E	E	śląd osadniczy
344.	brak	brak	3	brak	E	E	śląd osadniczy
345.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
346.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
347.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
348.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
349.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
350.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
351.	brak	brak	4	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
352.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
353.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
354.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
355.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
356.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
357.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
358.	brak	brak	9	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
359.	brak	brak	8	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
360.	brak	brak	brak	brak	brak	E-F	śląd osadniczy
361.	brak	brak	brak	brak	brak	B-F	śląd osadniczy
362.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
363.	elementy grobli	Odważnik brązowy	brak	brak	brak	E	przeprawa mostowa
364.	brak	brak	4	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
365.	brak	brak	13	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
366.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
367.	brak	brak	4	brak	E	E	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
368.	brak	brak	3	brak	B-C	A-C	śląd osadniczy
369.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
370.	brak	brak	60	brak	DE	brak danych	osada domniemana
371.	brak	brak	8	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
372.	w-wa wś	sprzączka żelazna	ceramika	brak	E-F?	brak danych	osada
373.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
374.	brak	krążek(?) ceramiczny ze skorupy	3	brak	wś	A-E	śląd osadniczy
375.	brak	brak	ceramika	brak	wś	A-E	śląd osadniczy
376.	brak	brak	2	brak	B-C?	E	śląd osadniczy
377.	brak	brak	42	brak	E	E	osada domniemana
378.	brak	brak	brak	brak	wś	E	śląd osadniczy
379.	brak	brak	11	brak	E	DE	śląd osadniczy
380.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
381.	brak	brak	15	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
382.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
383.	warstwa wś	brak	9	brak	B?-F	brak danych	osada
384.	brak	brak	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
385.	brak	brak	25	brak	wś	B-E	osada domniemana
386.	brak	brak	13	brak	wś	wś	śląd osadniczy
387.	brak	brak	22	brak	wś	C-E	osada domniemana

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
388.	brak	brak	4	brak	wś	D-E	śląd osadniczy
389.	brak	brak	brak	brak	brak	E-F	śląd osadniczy
390.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
391.	brak	brak	13	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
392.	brak	brak	14	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
393.	brak	brak	9	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
394.	brak	brak	26	brak	wś	brak danych	osada domniemana
395.	brak	brak	7	brak	wś	E	śląd osadniczy
396.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
397.	brak	brak	1	brak	wś	E	śląd osadniczy
398.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
399.	brak	przepalone kamienie	10	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
400.	brak	brak	2	brak	wczesne fazy	E	śląd osadniczy
401.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
402.	brak	brak	4	brak	wś	E	śląd osadniczy
403.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
404.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
405.	brak	brak	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
406.	brak	brak	17	brak	wś	E	śląd osadniczy
407.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
408.	brak	brak	8	brak	wś	D-E	śląd osadniczy
409.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
410.	brak	brak	18	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
411.	brak	brak	35	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
412.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
413.	brak	brak	brak	brak	brak	A-E	śląd osadniczy
414.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
415.	brak	brak	5	brak	wś	F	śląd osadniczy
416.	brak	brak	16	brak	wś	E	śląd osadniczy
417.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
418.	brak	brak	4	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
419.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
420.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
421.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
422.	brak	brak	11	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
423.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
424.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
425.	brak	brak	3	polepa	wś	brak danych	śląd osadniczy
426.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
427.	brak	brak	15	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
428.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
429.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
430.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
431.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
432.	brak	brak	13	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
433.	brak	brak	20	naczynie	VII/VIII w.	brak danych	śląd osadniczy
434.	obiekt	brak	17	brak	wś	brak danych	osada
435.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
436.	brak	brak	8	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
437.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
438.	brak	brak	31	brak	wś	brak danych	osada domniemana
439.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
440.	brak	brak	10-11	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
441.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
442.	brak	brak	2 (+1 AZP)	brak	E	B-F	śląd osadniczy
443.	brak	brak	12	brak	E	E	śląd osadniczy
444.	brak	brak	ok. 30	brak	DE	D-E	osada domniemana
445.	brak	brak	3	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
446.	brak	brak	1	brak	DE	D	śląd osadniczy
447.	brak	brak	1 (+ 3 AZP)	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
448.	brak	brak	4 AZP	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
449.	brak	brak	4	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
450.	brak	brak	7	brak	C	E-F	śląd osadniczy
451.	brak	brak	16	brak	C-E	B-E	śląd osadniczy
452.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
453.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
454.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
455.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
456.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
457.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
458.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
459.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
460.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
461.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
462.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
463.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
464.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
465.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
466.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
467.	brak	brak	5	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
468.	brak	brak	5	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
469.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
470.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
471.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
472.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
473.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
474.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
475.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
476.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
477.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
478.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
479.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
480.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
481.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
482.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
483.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
484.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
485.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
486.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
487.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
488.	brak	brak	2	brak	E	F	śląd osadniczy
489.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
490.	brak	brak	61	brak	EF	brak danych	osada domniemana
491.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
492.	brak	brak	4	brak	F	E	śląd osadniczy
493.	brak	brak	5	brak	D-F	brak danych	śląd osadniczy
494.	brak	brak	7	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
495.	brak	brak	22	brak	DE	B-E	osada domniemana
496.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
497.	obiekty mieszkalne, jamy gospodarcze, dołki postupowe, relikty pieca	polepa	ponad 120	82	wś	BE	osada
498.	brak	brak	34	brak	EF	E	śląd osadniczy
499.	brak	brak	21	brak	E	E	śląd osadniczy
500.	brak	brak	8	brak	wś	E	śląd osadniczy
501.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
502.	brak	brak	7	brak	EF	E	śląd osadniczy
503.	brak	brak	4	brak	wś	E	śląd osadniczy
504.	brak	brak	9	brak	AB	brak danych	śląd osadniczy
505.	brak	brak	3	brak	wś	C-E	śląd osadniczy
506.	brak	brak	11	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
507.	brak	brak	14	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
508.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
509.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
510.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
511.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
512.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
513.	brak	brak	23	brak	C-D	F	osada domniemana
514.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
515.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
516.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
517.	brak	brak	3	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
518.	brak	brak	3	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
519.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
520.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
521.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
522.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
523.	brak	brak	19	brak	D-F	brak danych	śląd osadniczy
524.	brak	brak	10	brak	E-F	E	śląd osadniczy
525.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
526.	brak	brak	20	brak	D	brak danych	osada domniemana
527.	brak	brak	1	brak	F	B-C	śląd osadniczy
528.	brak	brak	27	brak	E-F	brak danych	osada domniemana

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
529.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
530.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
531.	brak	brak	3	brak	brak	brak danych	śląd osadniczy
532.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
533.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
534.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
535.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
536.	brak	brak	1-2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
537.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
538.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
539.	brak	brak	1	brak	A	brak danych	śląd osadniczy
540.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
541.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
542.	brak	brak	1	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
543.	brak	brak	2	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
544.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
545.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
546.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
547.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
548.	brak	brak	13	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
549.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
550.	brak	brak	19	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
551.	brak	przędzlik, paciorek szklany	1	brak	D-E	E	śląd osadniczy
552.	brak	brak	2	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
553.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
554.	brak	brak	2	brak	A	brak danych	śląd osadniczy
555.	brak	brak	23	brak	wś	brak materiału wś	osada domniemana
556.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
557.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
558.	brak	brak	brak	brak	brak	A-E	śląd osadniczy
559.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
560.	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	wś	A-E	śląd osadniczy
561.	brak	brak	ceramika	kości	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
562.	brak	brak	2	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
563.	brak	brak	2	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
564.	brak	brak	1	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
565.	brak	brak	21	brak	prapolska	A-E	śląd osadniczy
566.	brak	fr. „ciosu” kam.	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
567.	brak	brak	5	brak	prapolska	B-E	śląd osadniczy
568.	brak	brak	13	brak	C-D, prapolska	brak danych	śląd osadniczy
569.	brak	brak	7	brak	D-E	B-E	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
570.	brak	brak	1	brak	prapolska	E	śląd osadniczy
571.	brak	brak	4	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
572.	brak	brak	2	brak	prapolska	E	śląd osadniczy
573.	brak	brak	3	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
574.	brak	brak	4	brak	prapolska	D-E	śląd osadniczy
575.	brak	brak	2	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
576.	brak	brak	1	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
577.	brak	brak	3	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
578.	brak	brak	1	brak	prapolska	D-E	śląd osadniczy
579.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
580.	brak	brak	3	brak	E	E	śląd osadniczy
581.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
582.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
583.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
584.	brak	brak	brak	brak	brak	brak danych	śląd osadniczy
585.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
586.	brak	brak	109 + 28 AZP	brak	B-E	brak danych	osada
587.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
588.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
589.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
590.	brak	brak	32	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
591.	brak	brak	24 + 14 AZP	brak	A-B	B-E	osada domniemana
592.	brak	brak	3	brak	E	E	śląd osadniczy
593.	brak	brak	3 + 1 AZP	brak	D?-E	A-E	śląd osadniczy
594.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
595.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
596.	brak	brak	1	brak	C	E	śląd osadniczy
597.	brak	brak	1	brak	wś	E	śląd osadniczy
598.	brak	brak	51	brak	D-E	C-E	osada domniemana
599.	brak	brak	brak	brak	brak	E-F	śląd osadniczy
600.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
601.	brak	brak	18	brak	D-E	A-E	śląd osadniczy
602.	brak	brak	13	brak	D-E	E	śląd osadniczy
603.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
604.	brak	brak	2	brak	E	E	śląd osadniczy
605.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
606.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
607.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
608.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
609.	brak	brak	9	brak	E	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
610.	brak	brak	33	brak	E-F	brak danych	osada domniemana
611.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
612.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
613.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
614.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
615.	brak	brak	5	brak	brak	D-E	śląd osadniczy
616.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
617.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
618.	brak	brak	4	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
619.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
620.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
621.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
622.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
623.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
624.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
625.	brak	brak	1	brak	Wś	brak danych	śląd osadniczy
626.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
627.	brak	brak	12 (AZP)	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
628.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
629.	brak	brak	4 + 3 AZP	brak	E	E	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
630.	obiekty	brak	brak danych	brak	E	E-F	osada
631.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
632.	brak	brak	5	brak	E-F	B-F	śląd osadniczy
633.	brak	brak	12	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
634.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
635.	brak	brak	brak	brak	E	E	śląd osadniczy
636.	brak	brak	3	brak	D	E	śląd osadniczy
637.	brak	brak	22	brak	EF	brak danych	osada domniemana
638.	brak	brak	brak	brak	brak	B-E	śląd osadniczy
639.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
640.	brak	brak	14 (+1AZP AZP)	brak	EF	E	śląd osadniczy
641.	brak	brak	2	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
642.	brak	brak	38	brak	DE	B-E	osada domniemana
643.	brak	brak	4 AZP	4 ceramika (AZP)	E	brak danych	śląd osadniczy
644.	brak	brak	10	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
645.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
646.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
647.	brak	brak	10	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
648.	brak	brak	8	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
649.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
650.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
651.	brak	brak	9	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
652.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
653.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
654.	brak	brak	brak	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
655.	brak	brak	5	brak	D	brak materiału wś	śląd osadniczy
656.	brak	brak	5	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
657.	brak	brak	16	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
658.	20 obiektów (KPL, KAK, KŁ, KP, WS)	brak	?	brak	B-C	brak danych	osada
659.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
660.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
661.	brak	brak	12	brak	D?-E	brak danych	śląd osadniczy
662.	brak	brak	47	brak	D?-E	brak danych	osada domniemana
663.	jamy gospodarcze	brak	ceramika	brak	E-F	brak danych	osada
664.	paleniska	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	osada
665.	brak	brak	5	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
666.	brak	brak	1	brak	D?	brak danych	śląd osadniczy
667.	brak	brak	7	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
668.	brak	brak	15	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
669.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
670.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
671.	brak	brak	22	brak	E-F	brak danych	osada domniemana
672.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
673.	brak	brak	4	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
674.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
675.	brak	brak	8	brak	wś	B-E	śląd osadniczy
676.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
677.	brak	brak	brak	brak	brak	B-C	śląd osadniczy
678.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
679.	brak	brak	39 + 26 AZP	brak	wś	brak danych	osada domniemana
680.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
681.	brak	brak	52 +29 AZP	brak	wś	E	osada domniemana
682.	brak	brak	15	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
683.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
684.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
685.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
686.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
687.	brak	brak	4	brak	(D)E	brak danych	śląd osadniczy
688.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
689.	brak	brak	1	brak	E	D-E	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
690.	brak	brak	3	brak	EF	D-E	śląd osadniczy
691.	brak	brak	7	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
692.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
693.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
694.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
695.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
696.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
697.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
698.	brak	brak	4	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
699.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
700.	brak	brak	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
701.	brak	brak	1	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
702.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
703.	brak	brak	brak	brak	brak	A-E	śląd osadniczy
704.	brak	brak	brak	brak	brak	E-F	śląd osadniczy
705.	brak	brak	20	brak	E	D-E	osada domniemana
706.	brak	brak	13	brak	E	E-F	śląd osadniczy
707.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
708.	brak	brak	7	brak	DE	D-E	śląd osadniczy
709.	brak	brak	3	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
710.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
711.	brak	brak	9	brak	E	D-E	śląd osadniczy
712.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
713.	brak	brak	11	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
714.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
715.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
716.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
717.	brak	brak	3	brak	E	E-F	śląd osadniczy
718.	brak	brak	4	brak	wś	E	śląd osadniczy
719.	brak	brak	9	brak	E	E	śląd osadniczy
720.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
721.	brak	brak	19	brak	E	E	osada domniemana
722.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
723.	brak	brak	5	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
724.	brak	brak	14	brak	DE	E	śląd osadniczy
725.	brak	brak	6	brak	DE	E	śląd osadniczy
726.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
727.	brak	gwóźdź	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
728.	brak	brak	7	brak	E	E	śląd osadniczy
729.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
730.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
731.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
732.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
733.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
734.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
735.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
736.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
737.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
738.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
739.	brak	brak	5	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
740.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
741.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
742.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
743.	brak	brak	1	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
744.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
745.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
746.	brak	brak	3	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
747.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
748.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
749.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
750.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
751.	brak	brak	2	brak	wś	B-D	śląd osadniczy
752.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
753.	brak	brak	brak	brak	brak	C-E	śląd osadniczy
754.	brak	1 fr. polepy	26	brak	wś	E	osada domniemana
755.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
756.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
757.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
758.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
759.	brak	brak	26	brak	wś	brak danych	osada domniemana
760.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
761.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
762.	brak	brak	11	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
763.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
764.	brak	brak	1	brak	XII w.	XII w.	śląd osadniczy
765.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
766.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
767.	brak	brak	brak	brak	brak	C-D	śląd osadniczy
768.	brak	brak	9	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
769.	brak	żużel żel.	40 + 17 AZP	brak	C?-E	A-E	osada domniemana
770.	brak	brak	brak	brak	brak	D-E	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
771.	brak	brak	brak	brak	brak	B-C	śląd osadniczy
772.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
773.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
774.	brak	brak	brak	brak	brak	A-E	śląd osadniczy
775.	brak	brak	brak	brak	brak	A-C	śląd osadniczy
776.	brak	brak	1 wylew	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
777.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
778.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
779.	brak	brak	10	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
780.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
781.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
782.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
783.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
784.	brak	brak	35	brak	wś	brak danych	osada domniemana
785.	brak	brak	2	brak	E/F	brak danych	śląd osadniczy
786.	brak	brak	2	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
787.	jama	brak	ceramika + 12 AZP	brak	C-E	E	osada
788.	40 obiektów: 2 półziemianki, 13 wędzarni, pracownia rogowiarska	brak	ceramika	brak	BD	B-E	osada
789.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
790.	brak	brak	1	brak	AB?	brak danych	śląd osadniczy
791.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
792.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
793.	brak	brak	2?	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
794.	brak	brak	9	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
795.	brak	brak	8	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
796.	brak	brak	16	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
797.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
798.	brak	brak	12	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
799.	brak	brak	3	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
800.	brak	brak	60	brak	DF	brak danych	osada domniemana
801.	brak	brak	14	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
802.	brak	brak	39	brak	D-F	brak danych	osada domniemana
803.	brak	brak	14	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
804.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
805.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
806.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
807.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
808.	brak	brak	ceramika	brak	późne fazy	brak danych	śląd osadniczy
809.	brak	brak	3	brak	DE	C-E	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
810.	brak	brak	6	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
811.	brak	brak	2	brak	BC	E	śląd osadniczy
812.	brak	brak	13	brak	EF	D-F	śląd osadniczy
813.	brak	brak	7	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
814.	brak	brak	1	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
815.	brak	brak	8 (5 AZP)	brak	EF	A-F	śląd osadniczy
816.	brak	brak	11 (+ 8 AZP)	brak	AB-C	brak danych	śląd osadniczy
817.	brak	brak	1	brak	AB	A-E	śląd osadniczy
818.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
819.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
820.	brak	brak	11	brak	E	A-C	śląd osadniczy
821.	brak	brak	4 (+1 AZP)	brak	DF	brak danych	śląd osadniczy
822.	brak	brak	6	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
823.	brak	brak	21	brak	EF	brak danych	osada domniemana
824.	brak	brak	26	brak	DE	D-E	osada domniemana
825.	brak	brak	3	brak	E	E	śląd osadniczy
826.	brak	brak	15 (AZP)	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
827.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
828.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
829.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
830.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
831.	brak	brak	4	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
832.	brak	brak	4	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
833.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
834.	brak	brak	2	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
835.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
836.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
837.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
838.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
839.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
840.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
841.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
842.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
843.	brak	brak	6	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
844.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
845.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
846.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
847.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
848.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
849.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
850.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
851.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
852.	brak	brak	15	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
853.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
854.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
855.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
856.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
857.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
858.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
859.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
860.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
861.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
862.	brak	brak	24	brak	E	brak danych	osada domniemana
863.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
864.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
865.	brak	brak	8	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
866.	brak	brak	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
867.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
868.	brak	brak	9	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
869.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
870.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
871.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
872.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
873.	brak	brak	5 (+ 1 AZP)	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
874.	brak	brak	4 (+ 2 AZP)	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
875.	brak	brak	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
876.	brak	brak	2 (+ 3 AZP)	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
877.	brak	brak	4 (AZP)	brak	wś	E	śląd osadniczy
878.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
879.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
880.	brak	brak	1	brak	F	brak danych	śląd osadniczy
881.	brak	brak	2	brak	F	brak danych	śląd osadniczy
882.	brak	brak	8	brak	EF, DE	brak danych	śląd osadniczy
883.	brak	brak	5	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
884.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
885.	brak	brak	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
886.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
887.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
888.	brak	brak	2	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
889.	brak	brak	3	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
890.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
891.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
892.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
893.	brak	brak	ceramika	brak	A	brak danych	śląd osadniczy
894.	brak	brak	15	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
895.	brak	brak	11	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
896.	brak	brak	3	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
897.	brak	brak	3	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
898.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
899.	brak	brak	11	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
900.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
901.	brak	brak	30 + AZP 29	brak	D-E	brak danych	osada domniemana
902.	brak	brak	12	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
903.	brak	brak	8 + 9 AZP	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
904.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
905.	brak	1 fr. okładziny z terakoty z wyobrażeniami figuralnymi i architektonicznymi	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
906.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
907.	brak	brak	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
908.	brak	brak	brak	brak	wś	E-F	śląd osadniczy
909.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
910.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
911.	brak	brak	brak	brak	wś	E	śląd osadniczy
912.	brak	brak	9	brak	wś	E	śląd osadniczy
913.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
914.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
915.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
916.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
917.	brak	brak	ceramika + 22 AZP	kości zwierzęce	C-E	A-E	osada domniemana
918.	brak	brązowy pierścionek	ceramika	brak	D-E	E	śląd osadniczy
919.	brak	polepa, krzemień, 3 rozcieracze kamienne	ceramika	brak	E	E	śląd osadniczy
920.	brak	brak	14	brak	śr.	E	śląd osadniczy
921.	brak	brak	5	brak	wś	E	śląd osadniczy
922.	brak	brak	16	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
923.	brak	brak	43	brak	D-E	brak danych	osada domniemana
924.	brak	brak	1	brak	wś	E	śląd osadniczy
925.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
926.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
927.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
928.	brak	brak	13	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
929.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
930.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
931.	brak	brak	12	brak	D/E-F	brak danych	śląd osadniczy
932.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
933.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
934.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
935.	brak	brak	8	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
936.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
937.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
938.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
939.	brak	brak	9	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
940.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
941.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
942.	brak	brak	42	brak	D-E	brak danych	osada domniemana
943.	brak	brak	22	brak	E	brak danych	osada domniemana
944.	brak	brak	brak	brak	brak	D-E	śląd osadniczy
945.	brak	brak	brak	brak	brak	D-E	śląd osadniczy
946.	brak	brak	brak	brak	brak	A-C, E	śląd osadniczy
947.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
948.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
949.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
950.	brak	brak	1	brak	D	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
951.	brak	brak	1	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
952.	brak	brak	brak	brak	brak	A-C, E	śląd osadniczy
953.	brak	brak	brak	brak	brak	E-F	śląd osadniczy
954.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
955.	brak	brak	brak	brak	brak	A-E	śląd osadniczy
956.	brak	brak	1	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
957.	brak	brak	2	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
958.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
959.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
960.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
961.	brak	brak	3	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
962.	brak	brak	12	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
963.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
964.	brak	brak	1	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
965.	brak	brak	1	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
966.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
967.	brak	brak	4	brak	BC	brak danych	śląd osadniczy
968.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
969.	brak	brak	4 (+ 5 AZP)	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
970.	brak	brak	2 (+ 3 AZP)	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
971.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
972.	brak	brak	2	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
973.	brak	brak	2 (+1 AZP)	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
974.	brak	brak	1 (+ 4 AZP)	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
975.	brak	brak	3	brak	DE	E	śląd osadniczy
976.	brak	brak	3	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
977.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
978.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
979.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
980.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
981.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
982.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
983.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	E	śląd osadniczy
984.	brak	brak	ceramika	brak	E	E	śląd osadniczy
985.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	D	śląd osadniczy
986.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	E	śląd osadniczy
987.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	E	śląd osadniczy
988.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	E	śląd osadniczy
989.	brak	brak	brak	brak	brak	B-E	śląd osadniczy
990.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
991.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
992.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
993.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
994.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
995.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
996.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
997.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
998.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
999.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1000.	brak	brak	15	brak	XI-XII w.	brak danych	śląd osadniczy
1001.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1002.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1003.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1004.	brak	brak	5	brak	X-XIII w.	brak danych	śląd osadniczy
1005.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1006.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1007.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1008.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1009.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1010.	brak	brak	5	brak	X-XII w.	brak danych	śląd osadniczy
1011.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1012.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1013.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1014.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1015.	brak	brak	1	brak	A-C?	brak danych	śląd osadniczy
1016.	brak	brak	2	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
1017.	brak	brak	1	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1018.	brak	brak	5	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
1019.	brak	brak	1	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1020.	brak	brak	8	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1021.	brak	brak	28	brak	E-F	E-F	osada domniemana
1022.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1023.	brak	brak	15	brak	E	E	śląd osadniczy
1024.	brak	brak	7	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1025.	brak	brak	5	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1026.	brak	brak	3	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1027.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1028.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1029.	brak	brak	12	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1030.	brak	brak	8	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1031.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1032.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1033.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1034.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1035.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1036.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1037.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1038.	brak	brak	23	brak	E	brak danych	osada domniemana
1039.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1040.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1041.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1042.	brak	brak	12	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1043.	brak	brak	46	brak	wś	brak danych	osada domniemana
1044.	brak	brak	46	brak	wś	brak danych	osada domniemana
1045.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1046.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1047.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1048.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1049.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1050.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1051.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1052.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1053.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1054.	brak	brak	36	brak	wś	brak danych	osada domniemana
1055.	brak	brak	2	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1056.	brak	brak	2	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1057.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1058.	brak	brak	6	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1059.	brak	brak	8	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1060.	brak	brak	8	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1061.	brak	brak	2	brak	wś	D-E	śląd osadniczy
1062.	brak	brak	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1063.	brak	brak	6	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
1064.	brak	brak	ceramika + 8 AZP	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1065.	brak	4 bryłki polepy	34	brak	D	brak danych	osada domniemana
1066.	brak	brak	24	brak	C/D	B-E	osada domniemana
1067.	brak	1 bryłka polepy	17	brak	B/C	brak danych	śląd osadniczy
1068.	brak	2 bryłki polepy	20	brak	B/C	brak danych	osada domniemana
1069.	brak	7 bryłek polepy	22	brak	B/C	B-E	osada domniemana
1070.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1071.	brak	brak	1	brak	E/F	brak danych	śląd osadniczy
1072.	brak	brak	ceramika	brak	wś	E	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1073.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1074.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1075.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1076.	brak	1 fr. prażnicy	5	brak	B/C	brak danych	śląd osadniczy
1077.	brak	brak	5	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1078.	brak	2 fr. prażnicy	9	brak	B/C	brak danych	śląd osadniczy
1079.	brak	1 rozcieracz kamienny	25	brak	B/C	brak danych	osada domniemana
1080.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1081.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1082.	brak	brak	1	brak	wś		śląd osadniczy
1083.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1084.	brak	brak	4	brak	AB	B-E	śląd osadniczy
1085.	brak	brak	3	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
1086.	brak	brak	brak	4	D-E	D-E	śląd osadniczy
1087.	brak	brak	30	brak	E	D-E	osada domniemana
1088.	brak	brak	brak	brak	brak	A-F	śląd osadniczy
1089.	brak	brak	15	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1090.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1091.	brak	brak	27	brak	C-E	brak danych	osada domniemana
1092.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1093.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1094.	brak	brak	6	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1095.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1096.	brak	brak	3	brak	C-D	A-E	śląd osadniczy
1097.	brak	brak	4	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1098.	brak	brak	3	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
1099.	brak	brak	13	brak	EF	E-F	śląd osadniczy
1100.	brak	brak	1	brak	E	E-F	śląd osadniczy
1101.	brak	brak	88	brak	E	brak danych	osada domniemana
1102.	brak	brak	9	brak	E	E	śląd osadniczy
1103.	brak	brak	13	brak	D-E	E	śląd osadniczy
1104.	brak	brak	7	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1105.	brak	brak	8	brak	D-F	brak danych	śląd osadniczy
1106.	brak	brak	12	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1107.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1108.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1109.	brak	brak	8	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1110.	brak	brak	6	brak	C	brak danych	śląd osadniczy
1111.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1112.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak materiału wś	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1113.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1114.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1115.	brak	brak	6	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1116.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1117.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1118.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1119.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1120.	brak	brak	6	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1121.	brak	brak	9	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1122.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1123.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1124.	brak	brak	25	brak	E-F	brak danych	osada domniemana
1125.	brak	fr. polepy	52	kości	D-E-F	brak danych	osada domniemana
1126.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1127.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1128.	brak	brak	3	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1129.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1130.	brak	brak	6	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1131.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1132.	brak	brak	8	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1133.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1134.	brak	brak	12	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1135.	brak	brak	8	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1136.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1137.	brak	brak	82	brak	E-F	brak danych	osada domniemana
1138.	brak	brak	6	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1139.	brak	brak	3	brak	późne fazy	brak danych	śląd osadniczy
1140.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1141.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1142.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1143.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1144.	brak	brak	111	brak	D-E	brak danych	osada domniemana
1145.	brak	brak	8	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1146.	brak	brak	4	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1147.	brak	brak	29	brak	D-E	brak danych	osada domniemana
1148.	brak	brak	12	brak	fazy wczesne	brak danych	śląd osadniczy
1149.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1150.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1151.	brak	brak	3	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1152.	brak	brak	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1153.	brak	brak	5	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1154.	brak	brak	14	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1155.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1156.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1157.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1158.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1159.	brak	brak	3	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1160.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1161.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1162.	brak	brak	8	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1163.	brak	brak	16	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1164.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1165.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1166.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1167.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1168.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1169.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1170.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1171.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1172.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1173.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1174.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1175.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1176.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1177.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1178.	brak	brak	14	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1179.	brak	brak	22	brak	D-E	brak danych	osada domniemana
1180.	brak	brak	11	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1181.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1182.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1183.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1184.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1185.	brak	brak	11	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1186.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1187.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1188.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1189.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1190.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1191.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1192.	brak	brak	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1193.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyńowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1194.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1195.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1196.	brak	brak	4	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
1197.	brak	brak	15	brak	D-E	E	śląd osadniczy
1198.	brak	brak	4	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1199.	jamy gospodarcze	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	osada
1200.	brak	brak	brak	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1201.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1202.	brak	brak	19	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1203.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1204.	brak	brak	4	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1205.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1206.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1207.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1208.	brak	brak	6 + 3 AZP	brak	D?-F	brak danych	śląd osadniczy
1209.	brak	brak	39 + 37 AZP	brak	C-D	brak danych	osada domniemana
1210.	brak	brak	10 + 6 AZP	brak	C?-E	brak danych	śląd osadniczy
1211.	brak	brak	9 + 5 AZP	brak	D-F	brak danych	śląd osadniczy
1212.	brak	brak	5 + 3 AZP	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1213.	brak	brak	22 + 19 AZP	brak	C?-F	D-E	osada domniemana

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1214.	brak	brak	13	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1215.	brak	brak	24	brak	D?-E	brak danych	osada domniemana
1216.	brak	brak	40	brak	E	brak danych	osada domniemana
1217.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1218.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1219.	brak	brak	25	brak	E	brak danych	osada domniemana
1220.	brak	brak	36	brak	E-F	brak danych	osada domniemana
1221.	brak	brak	1	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
1222.	brak	brak	3	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1223.	brak	brak	9	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1224.	brak	brak	5	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1225.	brak	brak	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1226.	brak	brak	5	brak	E/F	brak danych	śląd osadniczy
1227.	brak	brak	6	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1228.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1229.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1230.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1231.	brak	brak	22	brak	D-E	brak danych	osada domniemana
1232.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1233.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1234.	brak	brak	34	brak	C-D	brak danych	osada domniemana
1235.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1236.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1237.	brak	brak	3	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1238.	brak	brak	17	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1239.	brak	brak	26	brak	D-E	brak danych	osada domniemana
1240.	brak	brak	20	brak	E	brak danych	osada domniemana
1241.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1242.	brak	brak	72	brak	E	brak danych	osada domniemana
1243.	brak	brak	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1244.	brak	brak	1	brak	D-E	E	śląd osadniczy
1245.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1246.	brak	6 fr. polepy	1	brak	A	B-E	śląd osadniczy
1247.	brak	brak	brak	brak	brak	A-D	śląd osadniczy
1248.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1249.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1250.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1251.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1252.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1253.	brak	brak	brak	brak	E	E	śląd osadniczy
1254.	brak	brak	9	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1255.	brak	brak	19	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1256.	brak	brak	18	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1257.	brak	brak	brak	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1258.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1259.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1260.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1261.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1262.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1263.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1264.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1265.	brak	brak	4	brak	E	D-E	śląd osadniczy
1266.	brak	brak	brak	brak	brak	D-E	śląd osadniczy
1267.	zespół obiektów	brak	brak	brak	B	brak danych	osada
1268.	brak	brak	18	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1269.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1270.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1271.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1272.	brak	brak	ceramika	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1273.	brak	brak	7	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1274.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1275.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1276.	brak	grot żelazny	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1277.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1278.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1279.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1280.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1281.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1282.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1283.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1284.	brak	brak	13 (+ 1 AZP)	brak	EF	E	śląd osadniczy
1285.	brak	brak	4	brak	AB	B-E	śląd osadniczy
1286.	brak	brak	3	brak	AB?	brak danych	śląd osadniczy
1287.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1288.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1289.	brak	brak	8 (+ 2 AZP)	brak	EF	B-E	śląd osadniczy
1290.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1291.	brak	brak	20	brak	EF	E-F	śląd osadniczy
1292.	brak	brak	3	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1293.	brak	brak	4	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1294.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1295.	brak	brak	7	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
1296.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1297.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1298.	brak	brak	5	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1299.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1300.	brak	brak	1	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1301.	brak	brak	15	brak	C-E	E	śląd osadniczy
1302.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1303.	brak	brak	brak	brak	brak	E-F	śląd osadniczy
1304.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1305.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1306.	brak	brak	7	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1307.	brak	brak	16	brak	D-E	E	śląd osadniczy
1308.	brak	brak	7	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1309.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1310.	brak	brak	6	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1311.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1312.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1313.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1314.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1315.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1316.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1317.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1318.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1319.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1320.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1321.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1322.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1323.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1324.	brak	brak	4	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1325.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1326.	brak	brak	9	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1327.	brak	brak	9	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1328.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1329.	brak	brak	3	brak	F	brak danych	śląd osadniczy
1330.	brak	brak	1	brak	E?	brak danych	śląd osadniczy
1331.	brak	brak	52	brak	E-F	E	osada domniemana
1332.	brak	brak	7	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1333.	brak	brak	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1334.	brak	brak	1	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1335.	brak	brak	brak	brak	brak	A-E	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1336.	brak	brak	1	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1337.	brak	prześlík kamienny	2	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1338.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1339.	brak	brak	3	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1340.	brak	brak	26	brak	E	brak danych	osada domniemana
1341.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1342.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1343.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1344.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1345.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1346.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1347.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1348.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1349.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1350.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1351.	brak	brak	6	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1352.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1353.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1354.	brak	brak	7	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1355.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1356.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1357.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1358.	brak	brak	1	brak	wś?	brak materiału wś	śląd osadniczy
1359.	brak	brak	1	brak	wś	A-B	śląd osadniczy
1360.	brak	brak	3	brak	E	brak materiału wś	śląd osadniczy
1361.	brak	brak	2	brak	wś	brak materiału wś	śląd osadniczy
1362.	brak	brak	1	brak	E	brak materiału wś	śląd osadniczy
1363.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1364.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1365.	brak	brak	8	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1366.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1367.	brak	brak	6	brak	E	E	śląd osadniczy
1368.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1369.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1370.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1371.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1372.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1373.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1374.	brak	5 przęślików	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1375.	brak	brak	brak danych	brak	A	D-E	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1376.	brak	brak	4 (+ 2 AZP)	brak	F	E	śląd osadniczy
1377.	brak	brak	2 (+ 1 AZP)	brak	wś?	E	śląd osadniczy
1378.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1379.	brak	brak	3 (+ 2 AZP)	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1380.	brak	brak	3 (+ 15 AZP)	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1381.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1382.	brak	brak	6 (+ 7 AZP)	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
1383.	brak	brak	9	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1384.	brak	brak	10 (+ 13 AZP)	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1385.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1386.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1387.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1388.	brak	brak	ceramika	brak	C-E	D	śląd osadniczy
1389.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	D-E	śląd osadniczy
1390.	brak	brak	ceramika	brak	E	E	śląd osadniczy
1391.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1392.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1393.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	B-C	śląd osadniczy
1394.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1395.	brak	brak	ceramika	brak	C-D	B-C	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1396.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1397.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1398.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1399.	brak	brak	ceramika	brak	C-D	E	śląd osadniczy
1400.	brak	brak	ceramika	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1401.	brak	brak	10	brak	XI-XII w.	brak danych	śląd osadniczy
1402.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1403.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1404.	brak	brak	brak	brak	brak	D-E	śląd osadniczy
1405.	brak	brak	brak	brak	brak	A-C	śląd osadniczy
1406.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1407.	brak	brak	3-5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1408.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1409.	brak	brak	13	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1410.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1411.	brak	brak	13	brak	wś	E	śląd osadniczy
1412.	brak	brak	8	brak	wś	E	śląd osadniczy
1413.	brak	brak	23	brak	wś	E-F	osada domniemana
1414.	brak	brak	2	brak	wś	E	śląd osadniczy
1415.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1416.	brak	brak	1	brak	D-E	B-E	śląd osadniczy
1417.	brak	brak	7	brak	wś	E	śląd osadniczy
1418.	brak	brak	2	brak	wś	E	śląd osadniczy
1419.	brak	brak	6	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1420.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1421.	brak	brak	1	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1422.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1423.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1424.	brak	brak	19 (5 AZP)	brak	E	brak danych	osada domniemana
1425.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1426.	brak	brak	6 (4 AZP)	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
1427.	brak	brak	brak danych	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1428.	brak	brak	1	brak	wczesne fazy	brak danych	śląd osadniczy
1429.	brak	brak	21+5 AZP	brak	F	A-D	osada domniemana
1430.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1431.	brak	brak	27 + 16 AZP	brak	E-F	E	osada domniemana
1432.	brak	brak	brak	brak	brak	B-C	śląd osadniczy
1433.	brak	brak	3 + 2 AZP	brak	E	E	śląd osadniczy
1434.	brak	brak	8	brak	C	B, E	śląd osadniczy
1435.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1436.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1437.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1438.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1439.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1440.	brak	brak	9	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1441.	brak	brak	32	brak	AB	brak danych	osada domniemana
1442.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1443.	brak	brak	ceramika	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1444.	brak	brak	3	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1445.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1446.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1447.	brak	brak	7	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1448.	brak	brak	24	brak	E	brak danych	osada domniemana
1449.	brak	brak	17	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1450.	brak	brak	2	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1451.	brak	brak	26	brak	E	brak danych	osada domniemana
1452.	brak	brak	8	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1453.	brak	brak	2	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
1454.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1455.	brak	brak	3	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1456.	brak	brak	1	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1457.	brak	brak	2	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1458.	brak	brak	8	brak	wś	E	śląd osadniczy
1459.	brak	brak	brak	brak	brak	A-E	śląd osadniczy
1460.	brak	brak	8	brak	C-E	brak danych	śląd osadniczy
1461.	brak	brak	3	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1462.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1463.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1464.	brak	brak	2	brak	DE	E	śląd osadniczy
1465.	brak	brak	4	brak	E-F	D-E	śląd osadniczy
1466.	brak	brak	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1467.	brak	brak	3	brak	wś?	E	śląd osadniczy
1468.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1469.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1470.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1471.	brak	brak	3	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1472.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1473.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1474.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1475.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1476.	brak	brak	22	brak	E	brak danych	osada domniemana
1477.	brak	brak	27	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1478.	brak	brak	177	brak	E	brak danych	osada domniemana
1479.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1480.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1481.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1482.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1483.	brak	brak	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1484.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1485.	brak	brak	5	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1486.	brak	brak	21	brak	E-F	brak danych	osada domniemana
1487.	brak	brak	38	brak	E-F	brak danych	osada domniemana
1488.	brak	brak	18	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1489.	brak	brak	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1490.	brak	brak	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1491.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1492.	brak	żużle żelazne	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1493.	brak	żużel żel.	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1494.	brak	brak	brak danych	brak	C-E	brak danych	śląd osadniczy
1495.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1496.	brak	brak	2	brak	D-F	brak danych	śląd osadniczy
1497.	brak	1 fr. prażnicy	brak	brak	E-F	D-F	śląd osadniczy
1498.	brak	brak	2	brak	E3-F	brak danych	śląd osadniczy
1499.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1500.	brak	brak	10	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1501.	brak	brak	11	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1502.	brak	brak	ceramika	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1503.	brak	2 przęśliki gliniane	brak	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1504.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1505.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1506.	brak	1 fr. osetki kamiennej	14	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1507.	brak	brak	18	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1508.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1509.	brak	brak	5	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1510.	brak	brak	6	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1511.	brak	brak	14	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1512.	brak	brak	4	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1513.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1514.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1515.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1516.	brak	brak	9	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1517.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1518.	brak	1 fr. prażnicy	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1519.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1520.	brak	brak	3	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1521.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1522.	brak	brak	2	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1523.	brak	brak	16	brak	E	E-F	śląd osadniczy
1524.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1525.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1526.	brak	brak	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1527.	brak	brak	26	brak	wś	brak danych	osada domniemana
1528.	brak	brak	2	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1529.	brak	brak	4	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1530.	brak	brak	brak	brak	brak	A-E	śląd osadniczy
1531.	brak	brak	brak	brak	brak	B-C	śląd osadniczy
1532.	brak	brak	4	brak	prapolska	C-E	śląd osadniczy
1533.	brak	brak	3	brak	wś	E	śląd osadniczy
1534.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1535.	brak	brak	brak	brak	brak	B-E	śląd osadniczy
1536.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1537.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1538.	brak	brak	1	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1539.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1540.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1541.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1542.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1543.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1544.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1545.	brak	brak	1	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1546.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1547.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1548.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1549.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1550.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1551.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1552.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1553.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1554.	brak	brak	ceramika	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1555.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1556.	brak	brak	12	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1557.	brak	brak	ceramika	1 jama	EF	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1558.	brak	brak	57	brak	wś	brak danych	osada domniemana
1559.	brak	brak	21	brak	wś	brak danych	osada domniemana
1560.	1 obiekt mieszkalny	brązowy kabłączek skroniowy	ceramika +10	kości	wś	brak danych	osada
1561.	brak	1 przęslik kamienny, podwójnie stożkowaty	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1562.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1563.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1564.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1565.	brak	brak	1	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1566.	brak	brak	3	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1567.	brak	brak	1	brak	C	brak danych	śląd osadniczy
1568.	brak	brak	6	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1569.	brak	brak	1	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1570.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1571.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1572.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1573.	brak	brak	5	brak	wś?	E	śląd osadniczy
1574.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1575.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1576.	brak	brak	4	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1577.	brak	fr. srebrnej blachy zdobionej odciskany ornamentem krzyżyków o 3 kulkach na końcu każdego ramienia (okładzina naczynia liturgicznego?)	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1578.	brak	brak	42	brak	D-E	brak danych	osada domniemana
1579.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1580.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1581.	brak	brak	3	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1582.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1583.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1584.	brak	brak	6	Brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1585.	brak	brak	brak	brak	brak	B-C	śląd osadniczy
1586.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1587.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1588.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1589.	brak	brak	9	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1590.	brak	brak	12 (+ 2 AZP)	brak	E-F	E	śląd osadniczy
1591.	brak	brak	2	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1592.	brak	brak	2	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1593.	brak	brak	3	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1594.	brak	brak	2	Brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1595.	brak	brak	1	Brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1596.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1597.	brak	brak	5	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1598.	brak	1 łuszczeń krzemienny	3	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1599.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1600.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1601.	brak	brak	3	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1602.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1603.	brak	brak	brak	brak	brak	D	śląd osadniczy
1604.	brak	brak	brak	brak	brak	brak materiału wś	śląd osadniczy
1605.	brak	brak	brak	brak	brak	A-E	śląd osadniczy
1606.	brak	brak	brak	brak	brak	E-F	śląd osadniczy
1607.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1608.	brak	brak	45	brak	E	brak danych	osada domniemana
1609.	brak	brak	11	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1610.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1611.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1612.	brak	brak	7	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1613.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1614.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1615.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1616.	brak	brak	9	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1617.	brak	brak	8	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1618.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1619.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1620.	brak	brak	brak	brak	brak	A-B, E	śląd osadniczy
1621.	brak	brak	4	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1622.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1623.	brak	brak	6	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1624.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1625.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1626.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1627.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1628.	brak	brak	3	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1629.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1630.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1631.	brak	brak	4	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1632.	brak	brak	9	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1633.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1634.	brak	brak	9	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1635.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1636.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1637.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1638.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1639.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1640.	brak	brak	brak	brak	brak	B-C	śląd osadniczy
1641.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1642.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1643.	brak	brak	8	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1644.	brak	brak	3	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1645.	brak	brak	13	brak	prapolska	B-D	śląd osadniczy
1646.	brak	brak	15	brak	prapolska	B-E	śląd osadniczy
1647.	brak	brak	1	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1648.	brak	brak	10	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1649.	brak	brak	1	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1650.	brak	brak	3	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1651.	brak	brak	1	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1652.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1653.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1654.	brak	brak	10	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1655.	brak	brak	14	brak	wś	D-E	śląd osadniczy

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1656.	brak	brak	23	brak	E	brak danych	osada domniemana
1657.	brak	brak	27	brak	E	brak danych	osada domniemana
1658.	brak	brak	15	brak	wś	E	śląd osadniczy
1659.	brak	brak	6	brak	wś	D-E	śląd osadniczy
1660.	brak	brak	8	brak	F	E	śląd osadniczy
1661.	brak	brak	1	brak	wś	C-E	śląd osadniczy
1662.	brak	brak	4	brak	faza wczesna	brak danych	śląd osadniczy
1663.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1664.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1665.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1666.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1667.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1668.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1669.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1670.	brak	brak	5	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1671.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1672.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1673.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1674.	brak	brak	brak	brak	brak	B-C	śląd osadniczy
1675.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1676.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	ślad osadniczy
1677.	brak	brak	brak	brak	brak	E	ślad osadniczy
1678.	brak	brak	brak	brak	brak	E	ślad osadniczy
1679.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	ślad osadniczy
1680.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	ślad osadniczy
1681.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	ślad osadniczy
1682.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	ślad osadniczy
1683.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	ślad osadniczy
1684.	brak	brak	brak	brak	brak	B-C	ślad osadniczy
1685.	brak	brak	16	?	wś	brak danych	ślad osadniczy
1686.	brak	brak	14	brak	wś	A-E	ślad osadniczy
1687.	brak	brak	2	brak	wś?	brak danych	ślad osadniczy
1688.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	ślad osadniczy
1689.	brak	brak	16	brak	BC	brak danych	ślad osadniczy
1690.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	ślad osadniczy
1691.	brak	brak	1	brak	EF	brak danych	ślad osadniczy
1692.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	ślad osadniczy
1693.	brak	brak	7	brak	fazy późne	brak danych	ślad osadniczy
1694.	brak	brak	150	brak	wś	brak danych	osada domniemana
1695.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	ślad osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1696.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1697.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1698.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1699.	brak	brak	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1700.	brak	wędzidło, kółko żelazne	brak	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1701.	brak	brak	16	brak	BC	B-E	śląd osadniczy
1702.	brak	brak	2	brak	fazy późne	brak danych	śląd osadniczy
1703.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1704.	brak	brak	4	1	wś	brak danych	śląd osadniczy
1705.	brak	brak	1	brak	wś	E	śląd osadniczy
1706.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1707.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1708.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1709.	brak	brak	9	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1710.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1711.	brak	brak	2	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1712.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1713.	brak	1 fr. polepy	2	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy
1714.	brak	brak	2	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1715.	brak	brak	1	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1716.	brak	brak	4	brak	prapolska	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1717.	brak	brak	brak	brak	brak	A-C	śląd osadniczy
1718.	brak	gwoździe i inne zabytki żel	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1719.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1720.	brak	brak	15	brak	D-F	E	śląd osadniczy
1721.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1722.	brak	brak	1 AZP	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1723.	brak	brak	ceramika	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1724.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1725.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1726.	brak	brak	brak	brak	brak	A-E	śląd osadniczy
1727.	brak	brak	7? +4 AZP	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1728.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1729.	brak	brak	ceramika	brak	E	E	śląd osadniczy
1730.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1731.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1732.	brak	brak	1	brak	E	E	śląd osadniczy
1733.	brak	brak	2	brak	wś?	E-F	śląd osadniczy
1734.	brak	brak	4	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1735.	brak	brak	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1736.	brak	brak	6	brak	wś?	A-C	śląd osadniczy
1737.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1738.	brak	brak	30	brak	wś?	E	osada domniemana
1739.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1740.	brak	brak	9	brak	A	brak danych	śląd osadniczy
1741.	brak	brak	3	brak	E	C-E	śląd osadniczy
1742.	brak	brak	8	brak	D-E	E	śląd osadniczy
1743.	palenisko z konstrukcją kamienną	brak	9	brak	E	D-E	osada
1744.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1745.	brak	brak	1	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1746.	brak	brak	17	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1747.	brak	brak	4	brak	A-B	brak danych	śląd osadniczy
1748.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1749.	brak	brak	1	brak	E-F	A-C	śląd osadniczy
1750.	brak	brak	ceramika	brak	B-C	brak danych	śląd osadniczy
1751.	brak	brak	13	brak	E-F	E	śląd osadniczy
1752.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1753.	brak	brak	2	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1754.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1755.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1756.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1757.	brak	brak	8	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1758.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1759.	brak	brak	11	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1760.	brak	brak	4	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1761.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1762.	brak	brak	ceramika	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1763.	8 jam gospodarczych, błędnie dopasowany nr z tyłu karty c.d.? Studnia i piwniczka-chłodnia, 3 pochówki psów, 2 piece, 2 wapienniki, 14 jam gospodarczych i bardzo liczne dołki postłupowe	brak	ceramika	brak	E-F	brak danych	osada
1764.	brak	brak	1	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1765.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1766.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1767.	brak	brak	2	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
1768.	brak	brak	brak	brak	brak	B-D	śląd osadniczy
1769.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1770.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1771.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1772.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1773.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1774.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1775.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1776.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1777.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1778.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1779.	brak	brak	2	brak	EF	D-E	śląd osadniczy
1780.	brak	brak	11	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1781.	brak	brak	14	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1782.	brak	brak	1	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1783.	brak	brak	26 + AZP	brak	D-E	E	osada domniemana
1784.	brak	brak	4 + 2AZP	brak	C-D	brak danych	śląd osadniczy
1785.	brak	brak	5	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1786.	brak	brak	2+2AZP	brak	wś?	brak danych	śląd osadniczy
1787.	brak	brak	1	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1788.	brak	brak	3	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1789.	brak	brak	9	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1790.	brak	brak	12	brak	wś	E	śląd osadniczy
1791.	brak	brak	15	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1792.	brak	brak	ceramika	brak	wś	E-F	śląd osadniczy
1793.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1794.	brak	brak	8	brak	E	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1795.	brak	brak	2	brak	C	brak danych	śląd osadniczy
1796.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1797.	brak	brak	10	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1798.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1799.	brak	brak	12	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1800.	brak	brak	5	brak	D-F	brak danych	śląd osadniczy
1801.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1802.	brak	brak	8	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1803.	brak	brak	1	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1804.	brak	brak	7	brak	CD	brak danych	śląd osadniczy
1805.	brak	brak	4	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1806.	brak	brak	1	brak	D	brak danych	śląd osadniczy
1807.	brak	brak	5	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1808.	brak	brak	brak	brak	brak	D-E	śląd osadniczy
1809.	brak	brak	1	brak	C-D	brak danych	śląd osadniczy
1810.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1811.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1812.	brak	brak	ceramika	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1813.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1814.	brak	brak	brak	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1815.	brak	brak	13	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1816.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1817.	brak	brak	31	brak	wś	brak danych	osada domniemana
1818.	brak	brak	3	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1819.	brak	brak	11	brak	D-F	brak danych	śląd osadniczy
1820.	brak	brak	10	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1821.	brak	brak	17	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1822.	brak	brak	17	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1823.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1824.	brak	brak	4	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1825.	brak	brak	3	brak	A	brak danych	śląd osadniczy
1826.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1827.	brak	brak	5	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1828.	brak	osełka	6	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1829.	brak	brak	15	brak	wś	E-F	śląd osadniczy
1830.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1831.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1832.	brak	brak	20	brak	wś	brak danych	osada domniemana
1833.	brak	brak	7	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1834.	brak	brak	2	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1835.	brak	brak	4 AZP	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy

l.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1836.	brak	brak	28	brak	wś	brak danych	osada domniemana
1837.	brak	brak	29	brak	wś	brak danych	osada domniemana
1838.	brak	brak	11	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1839.	brak	brak	1	brak	wś	E	śląd osadniczy
1840.	brak	brak	2	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1841.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1842.	brak	brak	2	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1843.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1844.	brak	4 przęśliki	brak	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1845.	brak	1 naczynie szklane	brak	brak	D-E	brak danych	śląd osadniczy
1846.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1847.	brak	brak	1	brak	E	E	śląd osadniczy
1848.	brak	brak	2	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1849.	brak	brak	9 (+ 6 AZP)	brak	D-F	brak danych	śląd osadniczy
1850.	brak	brak	1 (+ 15 AZP)	brak	D-F	brak danych	śląd osadniczy
1851.	brak	brak	5 (+ 6 AZP)	brak	E-F	brak danych	śląd osadniczy
1852.	brak	brak	2 (+ 8 AZP)	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1853.	brak	brak	25 (+ 20 AZP)	brak	E	E	osada domniemana
1854.	brak	brak	4	brak	wś	A-F	śląd osadniczy
1855.	brak	brak	9 (+ 17 AZP)	brak	E	E-F	osada domniemana

I.p.	źródła nieruchome	przedmioty tzw. wydzielone	ceramika naczyniowa	kości zwierzęce	chronologia wg KEZAL	chronologia po weryfikacji	rodzaj stanowiska
1856.	brak	brak	5	brak	wś	E	śląd osadniczy
1857.	brak	brak	1	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1858.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1859.	brak	brak	3 (+ 5 AZP)	brak	DE	A-E	śląd osadniczy
1860.	brak	brak	4	brak	BC	brak danych	śląd osadniczy
1861.	brak	brak	4 (+ 3 AZP)	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1862.	brak	brak	15 (+ 10 AZP)	brak	wś	E	osada domniemana
1863.	brak	brak	4 (AZP)	brak	DE	brak danych	śląd osadniczy
1864.	brak	brak	1	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1865.	brak	brak	1	brak	wś	brak danych	śląd osadniczy
1866.	brak	brak	1	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1867.	brak	brak	3	brak	EF	brak danych	śląd osadniczy
1868.	brak	brak	3	brak	E	brak danych	śląd osadniczy
1869.	brak	brak	brak	brak	brak	C	śląd osadniczy
1870.	brak	brak	brak	brak	brak	D-E	śląd osadniczy
1871.	brak	brak	brak	brak	brak	A-D	śląd osadniczy
1872.	brak	brak	brak	brak	brak	E	śląd osadniczy
1873.	brak	brak	8	brak	E	brak danych	śląd osadniczy

4.2. Analiza chronologiczno-typologiczna materiału ceramicznego (numeracja stanowisk zgodna z wykazem stanowisk w Aneksie 4 i 4.1, 4.3)²³

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi	
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F		
2.	IP UAM 2096	4									1		3						X		3 mch datowanie niepewne
18.	IP UAM ZBK 8526	23						2	18		3				X	X				X	
21.	IP UAM ZBK 322, 8528	1											1	X	X	X					
24.	IP UAM ZBK 8532	2											2	X	X	X	X	X			
25.	IP UAM ZBK 8533	6						1			4		1	X	X	X	X	X			
42.	IP UAM 2361	4		1				1					2		X	X					
46.	IP UAM 2429	3									3								X		
48.	IP UAM 2490	2									1		1						X		fr. GTV niepewny
69.	IP UAM 560	21			1				3	1	10		6			X	X	X			1 wylew GTIII niepewny
73.	IP UAM 8352	7									3		4	X	X	X	X	X			

²³ Wykaz sporządzony na podstawie materiału pozyskanego w trakcie badań powierzchniowych IP UAM w Poznaniu w latach 1968-1979 na obszarze omawianym w pracy obejmującym w całości, bądź częściowo obszary AZP²³: 41-37, 41-38, 41-39, 41-40, 41-41, 41-42, 42-37, 42-38, 42-39, 42-40, 42-41, 42-42, 42-41, 42-42, 43-37, 43-38, 43-39, 43-40, 43-41, 43-42, 44-39, 44-40, 44-41, 44-42, 45-39, 45-40, 45-41, 45-42, 46-39, 46-40, 46-41, 46-42

²⁴ Liczba porządkowa wg katalogu aneksu 4.

²⁵ Oznaczenie symboli: GT I – naczynia ręcznie lepiące, GT II – naczynia ręcznie lepiące przykrawędnie obtaczone, GT III – naczynia ręcznie lepiące, obtaczone do największej wydatości brzuśca, GT IV – naczynia częściowo obtaczone, także poniżej największej wydatości brzuśca, GT V – naczynia całkowicie obtaczone.

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi	
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F		
74.	IP UAM 8353	5							1		3		1						X		1 dno częściowo obtaczane
75.	IP UAM 8354	8							1			1	6		X	X					1 dno GTV niepewne
76.	IP UAM 8355	5									2		3						X		
77.	IP UAM 8359	6									4		2						X		
95.	EK ZBK Al. 1175	5									5								X		
108.	IP UAM 2047, 27673	1									1								X		
112.	IP UAM 2518, 27677	28								1	6	2	19						X		
130.	IP UAM 295, 28025	4											4						X	X	
132.	IP UAM 323	2								1			1							X	
133.	IP UAM 354, 28026	16									6		10						X		
155.	na karcie inw. 1118, wer. Inw. 1118 i 1119	2									1	1							X		
156.	IP UAM 1120	3									3								X		
164.	IP UAM ZBK 93, 317, 22924	6								1	2		3						X	X	w worku mat. z Łatkowa, st. 1 i Batkowa st. 1
171.	IP UAM 303	17							1	1	6		9				X	X			dno GT III
172.	IP UAM ZBK 291, 8451	1									1								X	X	

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzuciec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
174.	IP UAM ZBK 319, 8453	4								4								X		
180.	IP UAM 2109, 27877	4								4								X		
182.	IP UAM 2111	2								2								X		
195.	IP UAM 2294, 28299	3											3					X		
199.	IP UAM 4343	1		1											X	X				sondaż 1, ob. I, w-wa II
200.	IP UAM 1983, 27776	6								5	1								X	
201.	IP UAM 1984	1								1						X	X			datowanie niepewne
204.	IP UAM 2116	4								1			3					X		
221.	IP UAM 1975	1											1	X	X	X				
229.	IP UAM 1339	2								2								X		
233.	IP UAM 1346	2											2	X	X	X				datowanie niepewne
240.	IP UAM 2359	7								2	1		4					X		
251.	EK ZBK Al. 1048	13								9			4					X		
253.	IP UAM 1050	1											1	X	X	X	X	X	X	
254.	EK ZBK Al. 1073	3								3						X	X			
279.	IP UAM 2167	2								2								X	X	
282.	IP UAM 2224, 27915	1									1							X		
282.	IP UAM 2225	1								1								X		
309.	MAP 1918:15, 16, IP UAM	21						1		10	2		8			X	X	X	X	Na metryczce jako st. 45. Na notatce dr

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
	2973, MKI-A- 66 7407																			Bednarczyka z 1968 r. jako st. 6.
314.	IP UAM 66, 299	17							1	13			3					X		
317.	IP UAM 161	4								1	1		2					X	X	
318.	IP UAM 43, 8485	4								2			2				X	X		
319	IP UAM 59	20								18			2					X		
320.	IP UAM 60	3								1			2					X		
333.	IP UAM 245, 7400	3								2			1					X		
334.	IP UAM 276	7								2	1		4					X		
339.	IP UAM 304	6							2	3	1							X		
340.	IP UAM 305	18								9	9						X	X		
344.	IP UAM 344	2								2								X		
345.	IP UAM 29549, 5905	5								4			1					X		
362.	IP UAM 5053	1									1							X	X	kości
363.	IP UAM 1675	3		1					1	1				X	X	X	X	X	X	faza B niepewna
364.	IP UAM 3244	72						3	11	44		14						X		3 dna częściowo obtaczane
365.	IP UAM 5212	1								1								X		z ziemi wyrzuconej
370.	IP UAM 347, 7445	3								3								X		
371.	IP UAM 348, 7446	3						2				1	X	X	X					

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
376.	IP UAM 32, 33, 104, 105, 111	16							2	11		3					X		sondaż 1, górny poziom warstwy	
377.	IP UAM 32,33	5								3		2	X	X	X	X	X		Podwójnie przypisane nr inw. do dwóch różnych stanowisk	
378.	IP UAM 34, 35, 10703	2								1		1	X	X	X	X	X		fr. mch - wylew	
379.	IP UAM 41	21							3	17	1					X				
380.	IP UAM 39, 40	1								1						X				
381.	IP UAM 227	23								10		13				X				
382.	IP UAM 232	3										3			X	X				
388.	740 ZBK	9								2	3	4		X	X	X	X			
389.	IP UAM 1270, 741 ZBK 5217 BDZ	66							3	62		1			X	X				
390.	742 ZBK 5214 BDZ	9							2		7			X	X	X				
391.	743 ZBK 5219 BDZ	2								2					X	X				
392.	IP UAM 744	2							1		1				X	X				
399.	IP UAM 775	4								4					X					
400.	1037 ZBK	12							1	11					X					
403.	1040 ZBK, 5204 BDZ	2								2					X					
405.	1042 ZBK	1								1					X					
407.	IP UAM 1044	3							1	1	1				X					
409.	1089 ZBK	23								23					X					

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
410.	IP UAM 1090	10							1	6		3					X			
411.	1091 ZBK	5							1	4						X	X			
412.	IP UAM 1092	1								1							X			
416.	IP UAM 1096	4										4	X	X	X	X	X		liczba fr. niepewna	
418.	1106 ZBK	2							1	1								X		
419.	1107 ZBK	6								4		2					X			
445.	IP UAM 26524, 1608, 5058, 10718	14							1	5	3	5		X	X	X	X	X	wylew typu J, datowanie niepewne	
446.	IP UAM 1606, 3115, 5059 10719	8								5		3					X			
447.	IP UAM 26525, 2977, 5060, palenisko 10720	4								1		3				X	X			
448.	IP UAM 3145	9								3		6				X				
450.	IP UAM 10721	1								1							X			
454.	IP UAM 2113, 8442, 27898	13								8		5					X	X		
455.	IP UAM 8443, 27900	IP UAM 8443, H535		1						7		3		X	X	X	X			
490.	IP UAM 2215	2	1								1							1	Na metryczne st. 3 na KEZAL st. 26	

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi	
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F		
494.	ZBK IP UAM 2229, 8324, 24718	3											3						X		
497.	IP UAM 2233, 24722	4											4		X	X	X	X			
500.	ZIP UAM 8326, 24273, 2235	15							2				13		X			X			2 dna RL
501.	IP UAM 8327	17							2		11		4					X			2 dna częściowo obtaczane
502.	IP UAM 8328, 8329	12									10		2					X			
503.	ZBK UAM brak inw. 8331	6									4		2					X			
504.	IP UAM 8333, 24587	3									2		1					X			
506.	IP UAM 24713. 8337, PSOZ?	1								1								X			
508.	IP UAM 8339, 24715	18						1			12		5			X	X	X			
528.	IP UAM 26886, 53, 198, 199	7								1	3		3					X			
531.	IP UAM 56	36								1	20	1	14		X	X	X				
555.	IP UAM 459	4									2		2					X			
557.	IP UAM 9387	1								1								X	X		
559.	IP UAM 9389	5									3		2					X			
561.	IP UAM 9390	10									8		2					X			
562.	IP UAM 9391	9									4		5	X	X	X	X	X			

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
564.	IP UAM 2099	7	1								3		3	X	X	X	X	X		1 wylew GTI niepewny
569.	ZBK UAM 2330, 5469	13								2	9		2	X	X	X	X	X		
570.	ZBK UAM 2331	26		1				2		2	10	3	8		X	X	X	X		
571.	ZBK UAM 2332	8					2				4		2		X	X	X	X		
573.	ZBK UAM 2336	8					2				4		2		X	X	X	X		
576.	ZBK UAM 2339	5									3		2					X		
578.	ZBK UAM 2343	1											1				X	X		
585.	ZBK UAM 2347	4											4				X	X		
586.	IP UAM 553	10									8		2					X		
587.	IP UAM 555	1									1							X		
597.	IP UAM ZBK 508, 6873, 22911	5									4		1					X		
591.	IP UAM 560, 561	29			2			1			4		22		X	X	X	x		
596.	IP UAM ZBK 490, 22909	25		1	1						2	3	18		1	1	1	1		
598.	IP UAM ZBK 22913, brak na karcie 511	4									1		3	X	X	X	X	X		
603.	IP UAM 516	4									2		2					X		
604.	IP UAM 529, 530, 28092	40							1	4	18		17			X	X	X		I dno GTIII
605.	IP UAM 530	18									6		12					X	X	

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
606.	IP UAM 173, 532, 533, 28094	12							1	4		7	X	X	X	X	X			
608.	IP UAM 533, 173, 28095	3								1	1	1					X			
610.	IP UAM 536	2							1			1					X			
619.	IP UAM 599	2							1			1					X		datowanie niepewne	
620.	IP UAM 279	17								8		9					X			
621.	IP UAM 819	1									1						X			
634.	IP UAM ZBK 1349, 8431, brak na karcie AZP 5888, 7436	28						3	2	10		13					X	X	3 dna częściowo obtaczane	
636.	IP UAM ZBK 3148, 23091,	2								2							X			
654.	IP UAM 8432	21					1		1	3		16		X	X	X	X	X		
640.	IP UAM 2819, 2820, 7407	7		2						4		1		X	X	X	X		fr. mch ze wskazaniem na GTV, wylewy GTII niepewne	
641.	IP UAM 1609, 1610, 7404-5, 7406, 4472, 116619-69	18							2	11		5					X			
644.	IP UAM 1605	3						1	1					X	X	X	X		1 dno RL	
646.	IP UAM 2671, 7407	5								5							X			

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi	
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F		
651.	IP UAM 5052	1											1						X		
661.	IP UAM 94, 26905, 16045, 24469,	0																			brak materiału WŚ, w worku z materiałami z Dziarnowa i Batkowa. Na metryczne w worku jako stanowisko 1, w inventarzu jako st. 2
682.	700, 706, 707, 708, 5114 BDZ, brak na karcie IP UAM 739	27						1			2	9	15		X	X	X	X			
683.	IP UAM 769	2											2		X	X				datowanie niepewne	
684.	IP UAM 706	3										1	2					X			
686.	IP UAM 710	8										5	1	2					X		
687.	711, 5111 BDZ	12										10		2					X		
696.	SOZ Bydgoszcz SOZ DB 9740, 1892	5											1	4				X	X		
697.	SOZ Bydgoszcz SOZ DB 9741, brak na karcie IP UAM 1893	2												2				X	X		
708.	IP UAM 1884	2												2					X		datowanie niepewne
709.	IP UAM 1888	8										1		7	X	X	X	X	X		
710.	IP UAM 1890	3										3							X	X	
711.	732, 816, 2304	15										8		7				X	X		

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
712.	733	1								1						X	X			
714.	735	1										1				X	X			
717.	738	3								3					X	X				
723.	2310	6								4	2					X	X			
724.	2311	2								2						X				
725.	2312	2								1	1					X				
728.	2443	9							1	6		2				X				
731.	2446	1								1						X				
732.	2448	4								4						X				
735.	2451	2								2						X				
757.	ZPP IP UAM 1168	5		1						1		3		X	X	X				
758.	IP UAM 1169	2								2						X				
759.	IP UAM 1223	5			1					2		2			X	X	X	wylew GTIII niepewny		
760.	IP UAM 1225	25						2		18		5				X		dna częściowoobtaczane		
773.	IP UAM 2809	2						1		1					X	X				
776.	IP UAM ZBK 502, 9731	68						5	4	30		29	X	X	X	X	X			
778.	IP UAM 9373	16			1				1	6		8				X	X	1 wylew GTIII niepewny		
779.	IP UAM 9374	8		1				1		3		3		X	X	X	X	1 dno częściowo obtaczane		
780.	IP UAM 9377	2							1			1				X				
781.	IP UAM 9379	9								5		4	X	X	X	X	X			
782.	IP UAM 9383	1										1	X	X	X					
794.	IP UAM 528, 600	4								2		2				X				

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi	
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzuciec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F		
794.	MAP 1925:54-56, 1951:4444, 445, 534, MiW A2269, IP UAM 601, 26738, IAE PAN 75/67	13								1	10		2						X		
795.	brak spisanego z karty inw. Uzupełnic inw. 602 IP UAM	11			1						1		9		X	X	X	X			1 wylew GTIII datowanie niepewne
805.	IP UAM 657	3								2			1					X	X		
807.	ZBK IP UAM 2194, 3290, 24733	9									9								X		
809.	IP UAM ZBK 2196, 24735	8									4		4				X	X			
816.	IP UAM 71, 328, 7450	10						1		1	1	7			X	X	X				1 dno GTIII
817.	IP UAM 332, 7451	3									3							X			
818.	IP UAM 75, 334, 8506, brak na karcie 8540	4									1		3				X	X	X		

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzuciec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
821.	IP UAM 338, 8507, 8508	13		1							4	2	6	X	X	X	X	X	X	
823	IP UAM 340	1											1	X	X	X	X	X		
827.	IP UAM 352, 8514, brak na karcie 337	2											2	X	X	X				
831.	IP UAM 7453	22								1	17	2	2				X	X		wylew cylindryczny, dno ze znakiem garncarskim, faza D niepewna
832.	IP UAM 7454	3									2		1					X		
884.	IP UAM 26601, 6870	8								1	6		1					X		
914.	IP UAM 717	1									1							1	1	
917.	IP UAM 791	3								1	1		1					X		
918.	792, 5122 + arch BDZ	2									2							X		
923.	MAP 2931:209, IP UAM 27720; MAP 1950:64, 66, 69, 277, 282; MAP 1953:123 a, b, część zaginęła część dawniej w Inowrocławiu,	8									5		3	X	X	X	X	X		Datowanie niepewne

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi	
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F		
	brak na karcie inw. 2044,																				
924.	IP UAM 27721, część materiałów w Inowrocławiu część w kolekcji Zakrzewskiego w Mirosławicach, brak na karcie inw. 2046	20								1	15		4							X	
925.	IP UAM 2085	10									6		4							X	
926.	jedna karta niespisana z KEZA brak inw. 2100	2							1				1							X	1 dno częściowo obtaczane
927.	IP UAM 2101, 27722	3									2		1							X	
930.	IP UAM 2508, 27725	1										1								X	
950.	IP UAM 1885	4											4					X	X		
951.	IP UAM 1898	3											3					X	X		3 mch niepewne
952.	IP UAM 1930	7								1	2		4	X	X	X			X		
958.	IP UAM 1925	13										1	7	X	X	X			X		
959.	IP UAM 1964	14										2	12						X	X	

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
960.	IP UAM 1974	3									2		1					X		
961.	IP UAM 1967	1											1	X	X	X	X	X		
981.	IP UAM 2807	3									1		2					X		
989.	EK ZBK Al. 1051	4									1		3					X		
990.	EK ZBK Al. 1052	3									1	2						X		
991.	EK ZBK Al. 1178	4											4				X			
992.	EK ZBK Al. 1179	11									5		6					X		
993.	EK ZBK Al. 1180	1									1							X		
994.	EK ZBK Al. 1181	1									1							X		
995.	IP UAM 1182	3											3		X	X	X	X		
996.	IP UAM 1171	15								1	12		2					X		
1027.	IP UAM 2200 Pet18/1-12, PET 18/1, 26950	7									5	1	1					X	X	
1029.	IP UAM 2202	4									4							X		
1057.	IP UAM 1299	11									7		4					X		
1068.	2611	3			1						2						X	X		
1073.	IP UAM 27481 IAiE PAN 62:67, brak na	7									5		2		X	X	X	X		

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi		
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F			
	KESA IP UAM 2730																					
1076.	IAiE PAN 65:67, brak na KESA IP UAM 2733	7									4		3		X	X	X	X				
1077.	IP UAM 2735	5									2		3					X				
1079.	IP UAM 27488, brak na KESA 2738	9						1	1	6			1					X				dno częściowo obtaczane
1090.	IP UAM 8493, 1509	8					2	1			3		2		X	X	X	X				2 fr. GTII niepewne
1092.	IP UAM 2019	4									1		3				X	X				
1093.	IP UAM 2020	35										3	21	3	8			X	X			
1094.	IP UAM 2021	1											1	X	X	X	X	X	X	X		1wś? Datowanie niepewne
1096.	IP UAM 3034	3											3	X	X	X	X	X				ze wskazaniem na fazy A- D
1099.	IP UAM 2069, 27051	2									2							X	X			
1100.	IP UAM 2070	1									1							X				
1102.	IP UAM 2073	5									5							X				
1103.	IP UAM 2075	3									1		2					X	X			
1112.	IP UAM 2179	0																				
1197.	IP UAM 2441, 28261, 28264	7									2		5					X				

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
1214.	IP UAM ZBK 3156, 8365	3									2		1				X	X		
1250.	ZPP IP UAM 1367	1									1							X		
1251.	IP UAM 1904	2											2					X		
1252.	ZPP IP UAM 1905	4									2		2		X	X	X	X		
1253.	IP UAM 1907	3	1								1		1	X	X	X	X			
1254.	IP UAM 1908	3										1	2					X		
1259.	ZPP IP UAM 1196, brak inw. 1303	8								1	6		1					X		
1271.	IP UAM 281, 7424, brak inw. 1473	27									9						X	X		
1272.	IP UAM 1474	8								2	16						X	X		wykop 1, obiekt 1.
1290.	IP UAM 26516, 1673	15								2	7		6					X		
1291.	IP UAM 26517, 1672, 4350, brak na karcie KEZA 1672	27									14	1	12		X	X	X	X		
1295.	IP UAM 2677, 3210-11, 3213-15, 3214	1						1						X	X	X	X	X		w-wa (I)

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi	
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F		
1297.	IP UAM 26251 BRAK INW. Na metryczne	1											1						X	X	
1299.	IP UAM 2591, 2592, 28113	5											1						X		
1308.	IP UAM 2577	8											3						X		
1309.	IP UAM 2578	11											8						X		
1310.	IP UAM 2579	2																	X	X	
1311.	IP UAM 2581	4											2						X		
1312.	IP UAM 2582	7											7						X		
1315.	IP UAM 2634	1											1						X		
1338.	IP UAM 2146, 27995, brak na KEZA 2246	2												1	1				X		dno częściowo obtaczane
1342.	IP UAM 2253	5							1				4	X	X	X	X	X			dno ręcznie lepione
1365.	ZPP IP UAM 1062	0																			
1366.	ZPP IP UAM 1063	1											1	X	X						
1367.	ZPP IP UAM 1064	0																			
1368.	ZPP IP UAM 1065	0																			
1369.	ZPP IP UAM 1067	0																			
1374.	ZPP IP UAM 1260, 2344	6												1	5				X		wylew niepewny

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi	
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F		
1382.	IP UAM 2926, 4338, 10672, 10672a, 10675, PSOZ 3278	2											2					X	X		
1383.	IP UAM 26563, 2979, 5055, 10673	4											4							X	
1384.	IP UAM 26564, 3361, 2427, 5056, 10674	2									1		1							X	
1395.	EK ZBK Al. 764	4			1								3					X			wylew typu menkendorf, 1 poł. X w., 3 mch datowanie niepewne
1396.	EK ZBK Al. 765	7									2	1	4					X	X		D?
1397.	EK ZBK Al. 766	11									5		6						X		
1400.	EK ZBK Al. 770	9									2		7		X	X					datowanie niepewne
1402.	EK ZBK Al. 772	2						1					1		X	X					
1406.	EK ZBK Al. 776	9									4		5							X	
1411.	IP UAM 777	4											4					X	X		Datowanie niepewne
1412.	IP UAM 778	3											3	X	X	X					
1418.	IP UAM 526	7							1	1			5							X	
1419.	IP UAM 527	7							1	1			5							X	
1420.	IP UAM 518, 28069, brak na KESA 517	15											12							X	X

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi	
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F		
1421.	IP UAM 519, 28070	11									7		4					X			
1422.	IP UAM 537, 184-6, 28072	7									1		6		X	X	X	X			B?-E, datowanie niepewne
1423.	IP UAM 538, 28073	2									1	1						X			
1424.	IP UAM 539	1									1							X			
1435.	IP UAM ZBK 460-461, 23096	20		1			1		1				8	X	X	X	X				brzusiec GTII?, 1 dno RL
1437.	IP UAM ZBK 462 23096	7									7							X			
1438.	IP UAM 463	1											1		X	X					datowanie niepewne
1439.	IP UAM 5844- 5846	1									1							X			
1440.	IP UAM ZBK 465, 23100, brak na KEZA 469	12									6		3		X				X		
1443.	IP UAM 477	31								1	11	4	15					X			
1448.	IP UAM 130	2									1	1						X			
1464.	IP UAM 1264, 27362	10								2			8					X			9 E + 1?
1465.		4											4	X	X	X	X	X			
1470.	IP UAM 251, 28043, brak na KEZA 3163	16									9	1	6					X			

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
1471.	IP UAM 257, 28045	5							1	2	1	1				X	X			
1473.	IP UAM 259, 260	3								2		1					X		Materiały ze st. 7 i 8 w jednym worku	
1503.	IP UAM 2032, 290, 291, 26929	23							3	8	1	11				X	X	X		
1529.	brak	4								4							X	X		
1536.	IP UAM 2050	2								1		1	X	X	X	X	X			
1537.	IP UAM 2052	6		1				1				4		X	X				1 wylew GTII niepewny	
1538.	IP UAM 2056	4						1	1			1			X	X	X			
1539.	IP UAM 2057	1									1						X			
1540.	IP UAM 2058	1										1					X			
1541.	IP UAM 2060	6										6		X	X	X	X			
1550.	IP UAM 222	3								2	1						X			
1568.	IP UAM 2871	3								3							X			
1579.	IP UAM 27428, brak inw.	3										3					X			
1589.	IP UAM 2236, BRAK NA KEZA 8476	3								2		1					X			
1591.	IP UAM 2239	3										3		X	X					
1596.	IP UAM 26644, brak na KEZA 8483	4								2		2					X			
1608.	IP UAM 1186	4								2		2					X			

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
1609.	IP UAM 1186/1187	1										1				X			datowanie niepewne	
1610.	IP UAM 1221	0																		
1611.	IP UAM 1293	9	1								2	6	X	X	X	X	X		1 wylew GTI niepewny	
1612.	IP UAM 1294	5									1	3					X	X		
1626.	niespisane z KEZA 797, 1074	11									1	4	X	X			X			
1644.	IP UAM 1218	2										2					X		datowanie niepewne	
1645.	IP UAM 1220	11										6					X			
1646.	IP UAM 1274	1										1		X	X					
1651.	IP UAM 8444, 27889	6		1								3		X	X	X				
1652.	IP UAM 8445, 27890	20									1	18		X	X	X	X			
1684.	IP UAM 689	1															X			
1690.	IP UAM 784	1		1										X	X				fr. wtórnie przepalony	
1661.	571, 572, 5143 BDZ	7										4				X	X			
1664.	568 BDZ	2									1						X			
1665.	566 BDZ	14									1	6				X	X			
1666.	567 BDZ	7										5					X			
1667.	564, 5145 BDZ	2										2			X	X	X			
1670.	IP UAM 5018	3															X			
1679.	IP UAM 683, 684	5										2		X	X		X			
1683.	IP UAM 687	1															X			

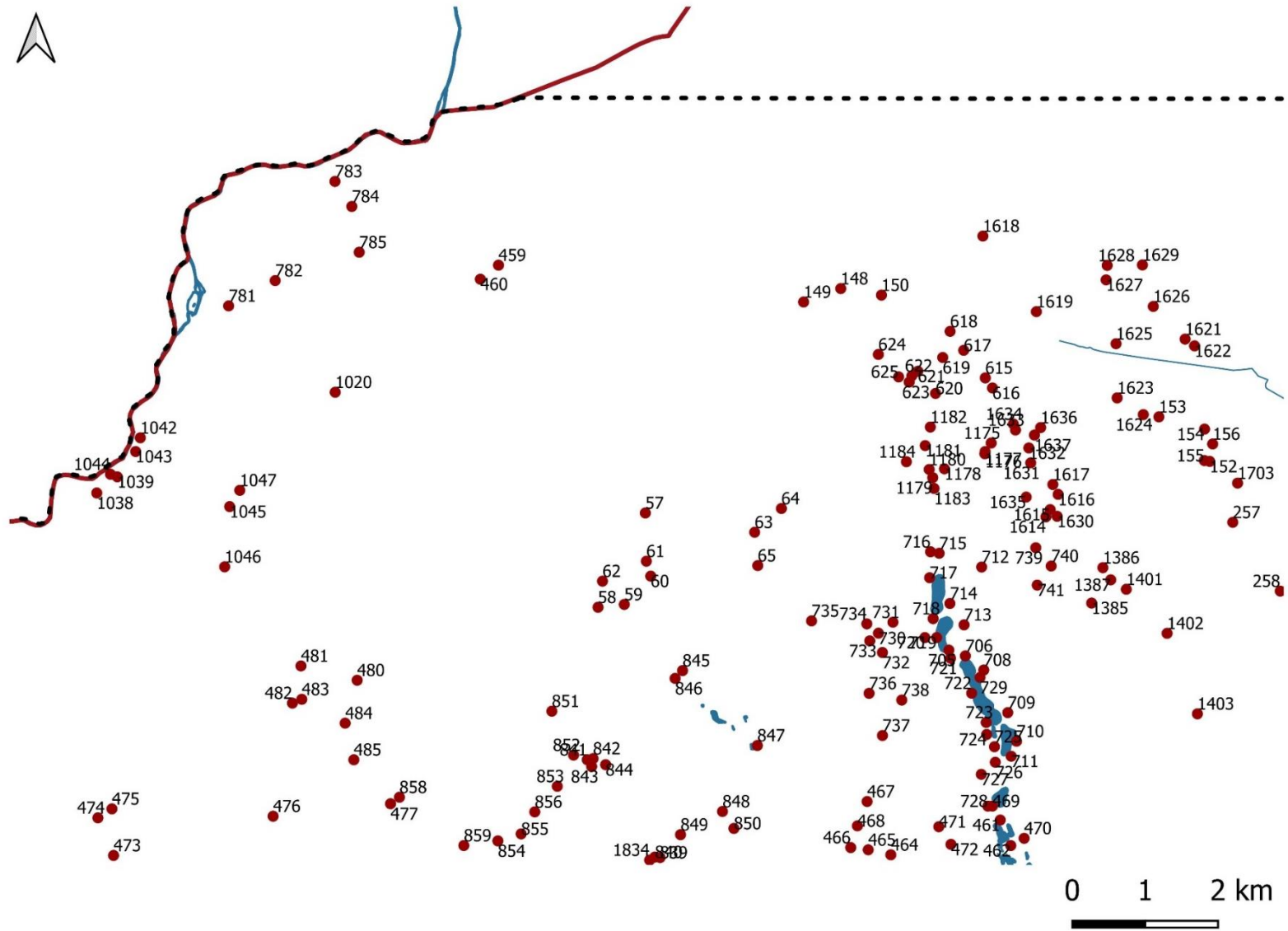
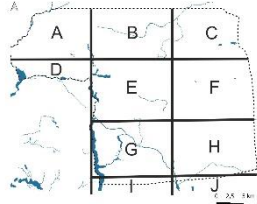
l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
1692.	565, 578 BDZ - jako 1	57		1	1			1		4	13	8	29	X	X	X	X	X		
1695.	1121, brak na KEZA IP UAM 1674	4											4		X	X	X	X		
1711.	PSOZ Bydgoszcz 6995, brak na Keza IP UAM 1184	2									2							X		
1714.	IP UAM 2093	2									1		1					X		
1715.	IP UAM 2095	3									2		1					X		
1723.	IP UAM 451	2							1				1	X	X	X				1 dno ręcznie lepione
1726.	IP UAM ZBK 454, 23125	5									4		1					X		
1732.	IP UAM 1875	1											1	X	X	X	X	X		
1733.	IP UAM 548, brak na Keza 1877	3									2	1						X		1 dno częściowo obtaczane
1735.	IP UAM 1880 27472	4									1		3					X		
1739.	IP UAM 581	2									1		1					X	X	
1742.	IP UAM 584	6		1									5	X	X	X				GT wylewu niepewna
1744.	IP UAM 586	20								2	12	3	3					X		
1747.	IP UAM 589, 28084	2						1			1					X	X	X		

l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi	
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F		
1748.	IP UAM 590, 28085	5									4		1						X		
1749.	IP UAM 591	14						1		2	2	2	7				X	X			
1755.	IP UAM 1868, 27555	3											3	X	X	X					
1757.	IP UAM 2155	13								2	6		5					X			
1774.	IP UAM 2648	5						1					4		X	X	X				
1785.	IP UAM 5860	1									1						X	X			
1789.	IP UAM 758, 5864, 759, 5865	8									3		5					X			
1796.	ZBK UAM 3158	5								1	2	1	1					X		GT wylewu niepewna	
1798.	IP UAM 2042, brak na KEZA 4021	2									2							X	X		
1814.	IP UAM 2718	4									3	1					X	X			
1815.	IP UAM 2720, 24773	7									1		6		X	X	X	X			
1820.	IP UAM 1101	26								1	7		18					X			
1836.	IP UAM 2081, 27639	6								1	4		1					X	X		
1846.	ZPP IP UAM 1069	1								1								X		1 wylew faza VI, 2 poł. XI w.	
1854.	IP UAM 26527, 2971	4									3		1					X		1 dno mch	
1860.	IP UAM 26533, 10686	15								2	7	2	4					X			

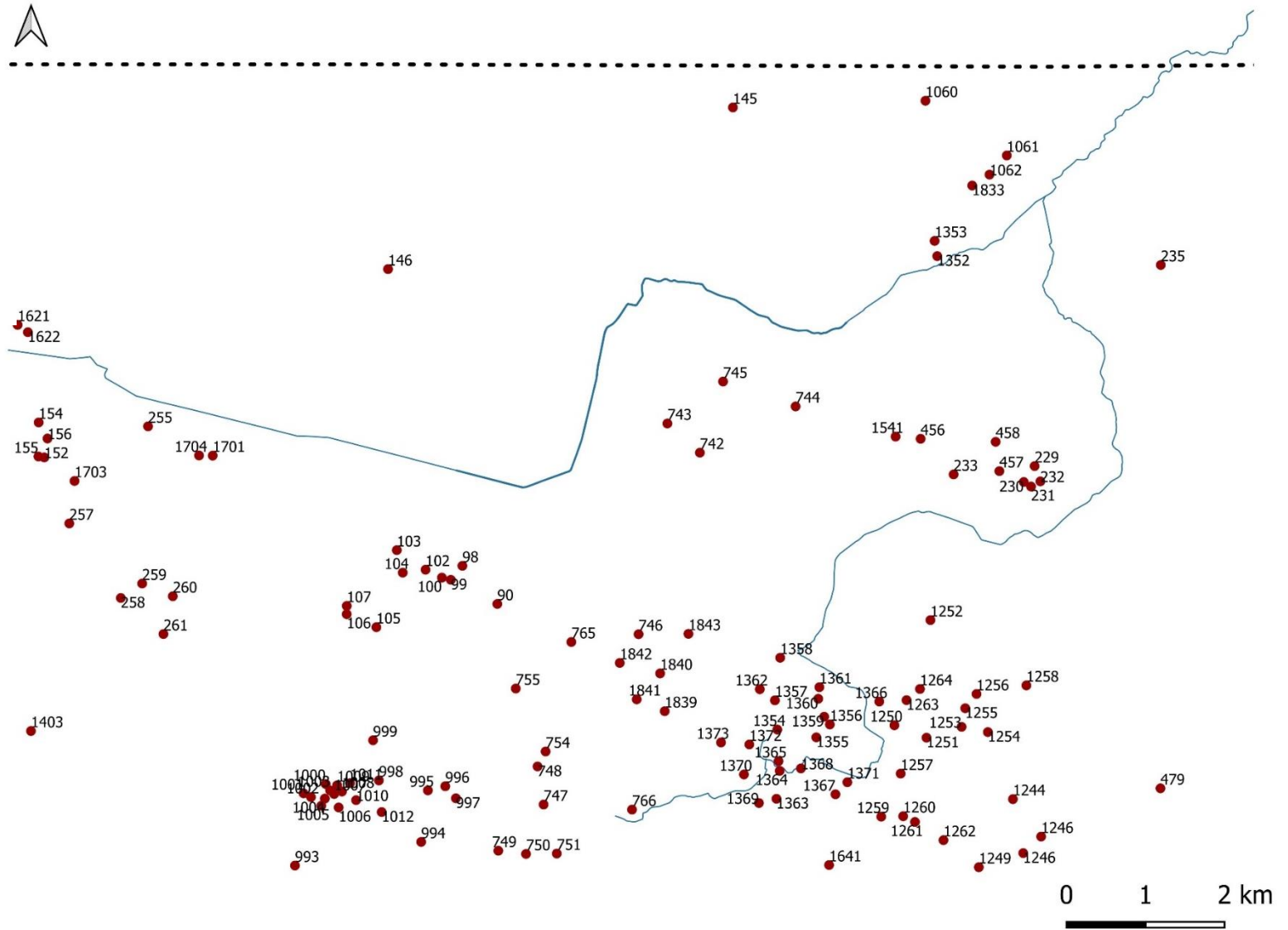
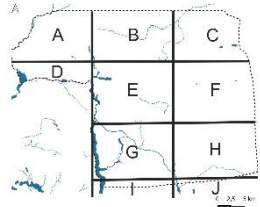
l.p. ²⁴	nr inw.	ceramika łącznie wg weryfikacji	GT I-III ²⁵							GT V			mch	chronologia						uwagi
			wylew GT I	wylew GT II	wylew GT III	brzusiec GT I	brzusiec GT II	brzusiec GT III	dno	wylew GT V	brzusiec GT V	dno		faza A	faza B	faza C	faza D	faza E	faza F	
1861.	IP UAM 26534, 10687, brak na Keza 3008	10								1	8		1	X	X	X	X	X	X	
1862.	IP UAM 26536, 10690	5									2		3					X	X	
1863.	IP UAM 26537, 10701	3									3							X		
1866.	IP UAM 26539, 10693, 2188	5							1	1	1		2	X	X	X	X	X		1 dno ręcznie lepione
1869.	IP UAM 26542, 10696, brak na KEZA 696	7									3		4					X		
1876.	IP UAM 2065	1							1							X				datowanie niepewne
1877.	IP UAM 2008	1											1				X	X		
1878.	IP UAM 2066	2											2	X	X	X	X			
1879.	IP UAM 2003	2									2							X		

4.3. Mapa katalogowa osad i śladów osadniczych

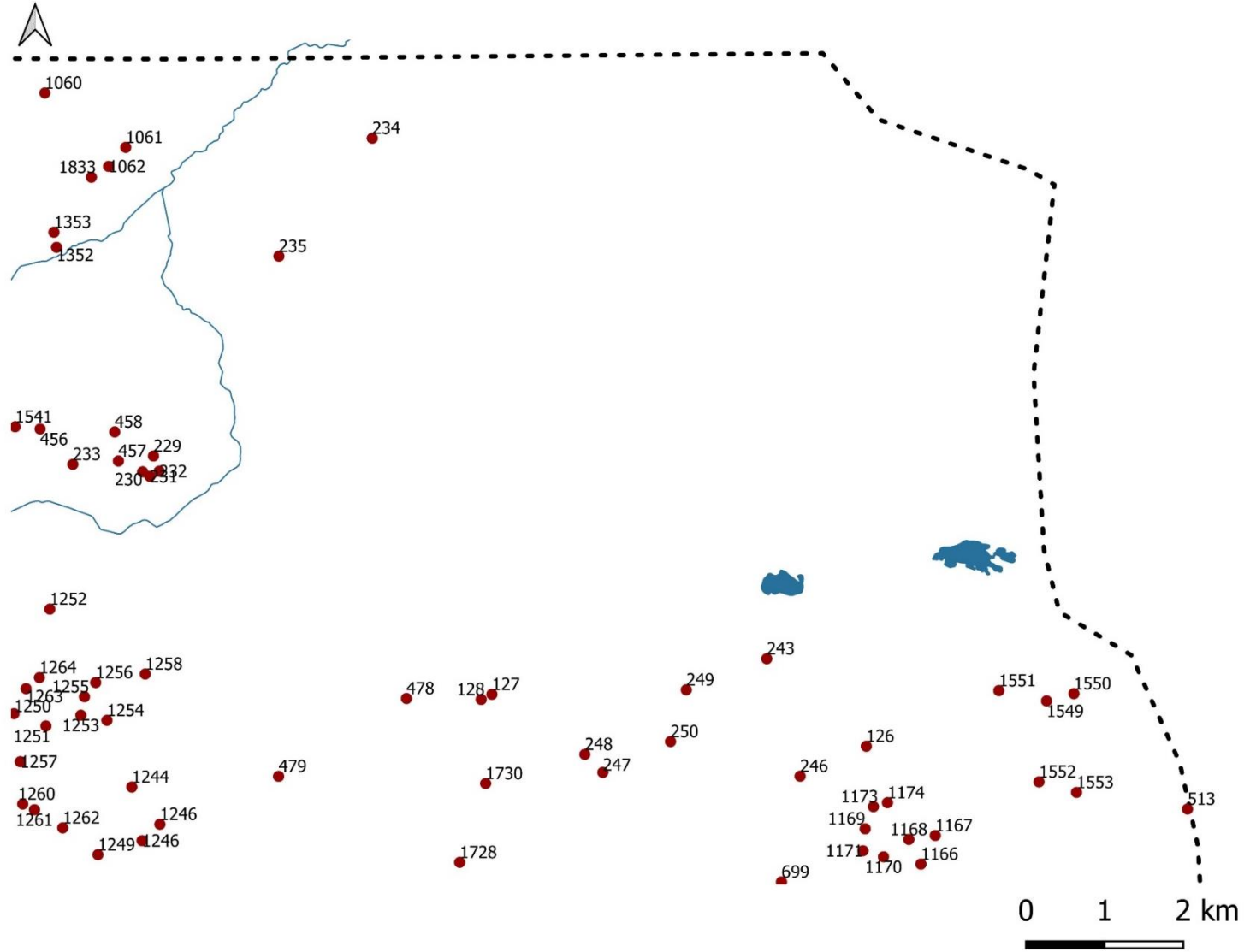
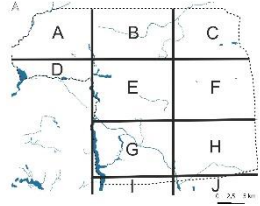
A

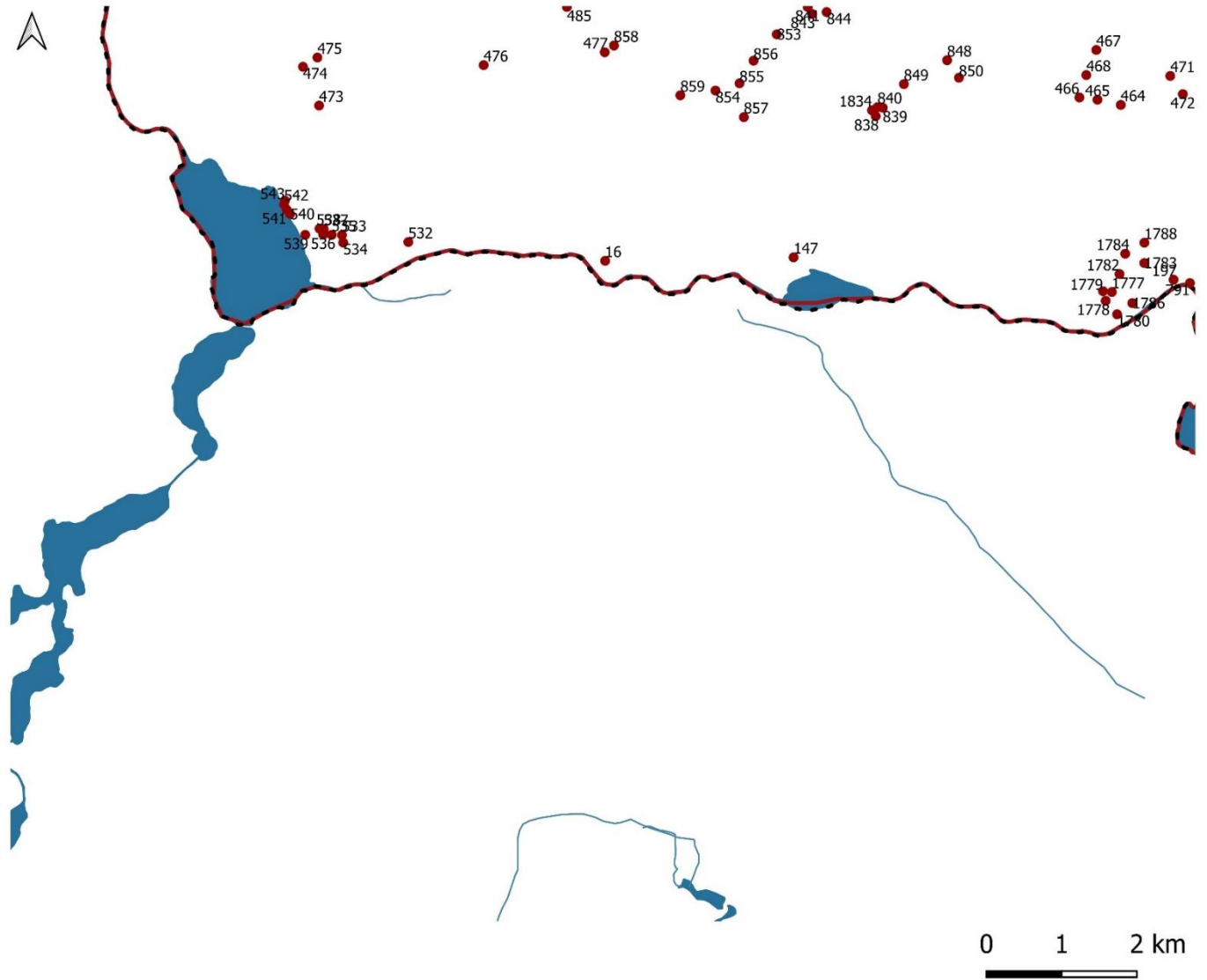
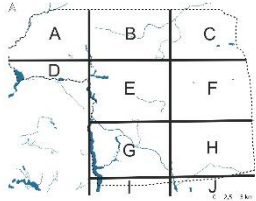
B

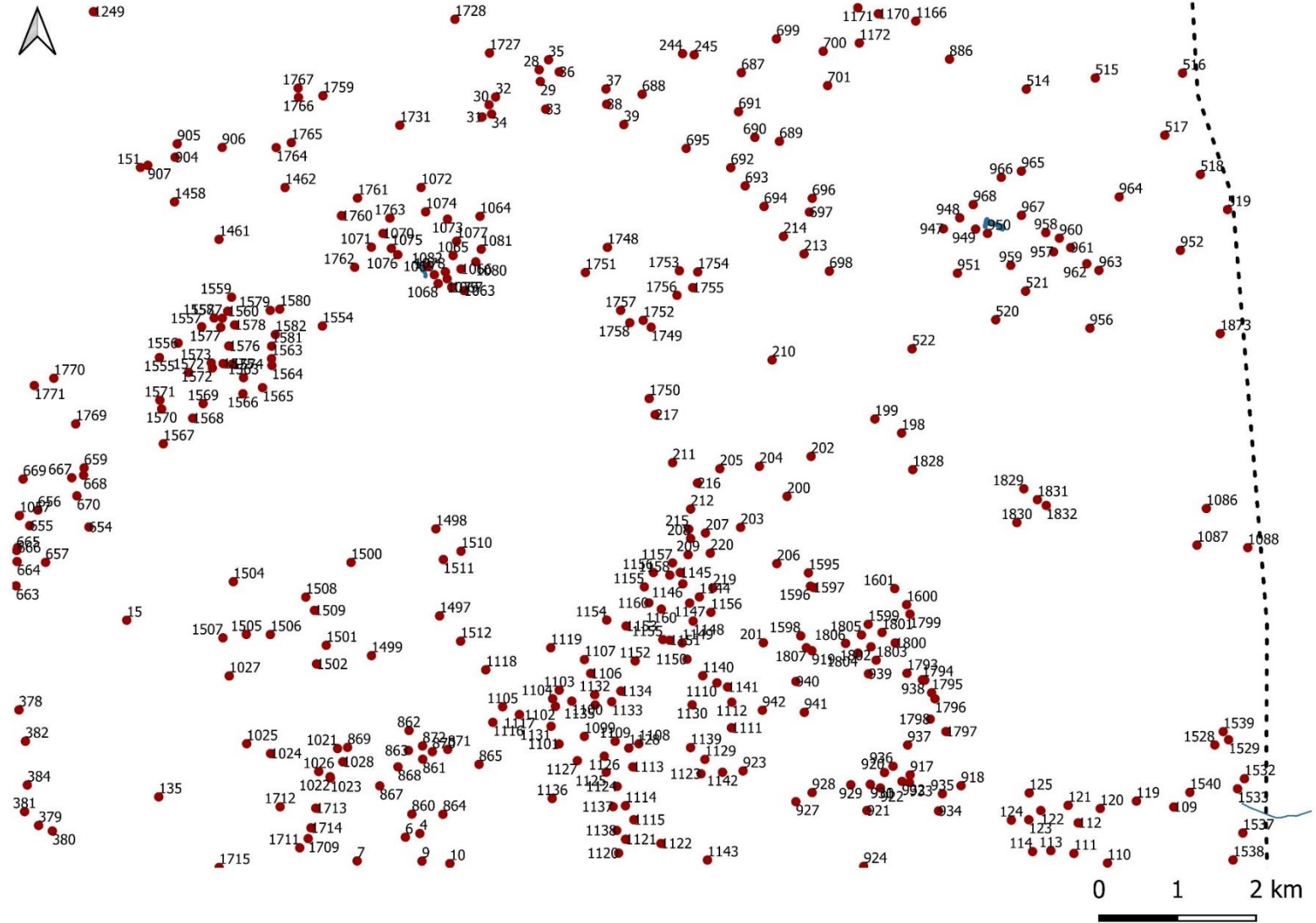
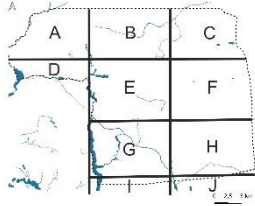
C

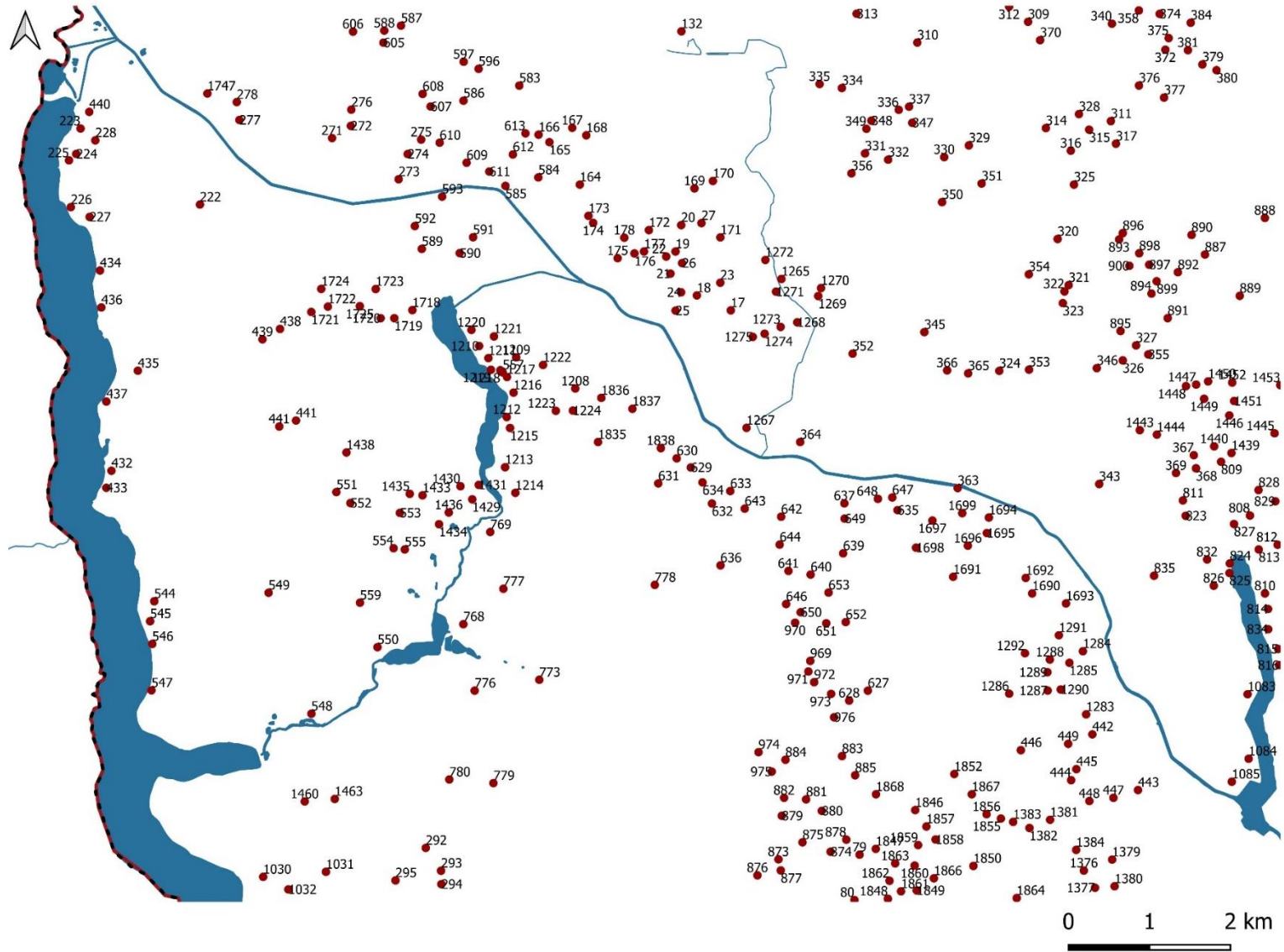
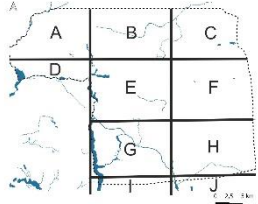
D

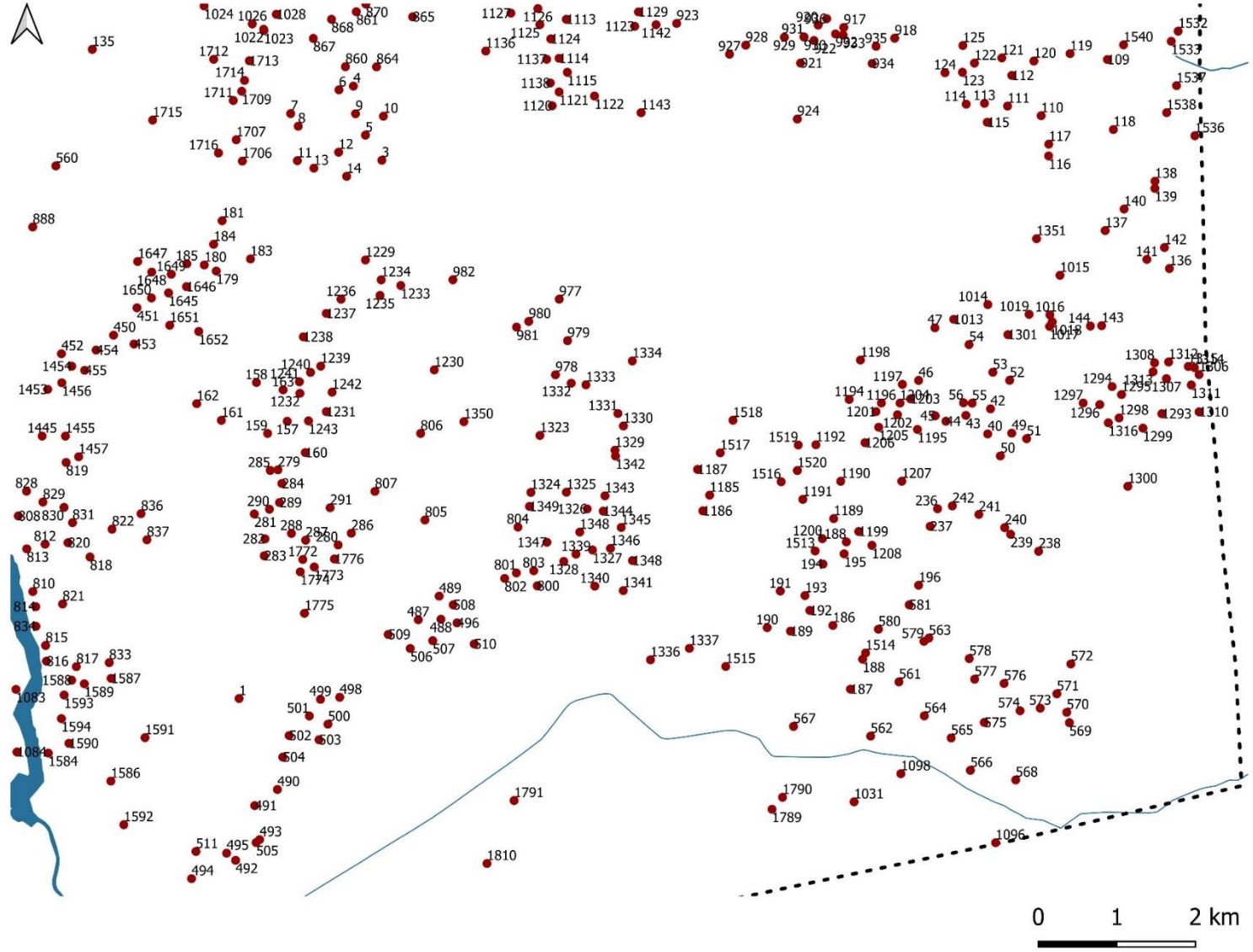
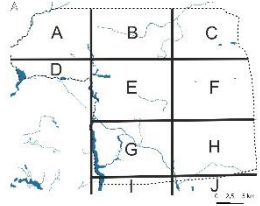
F

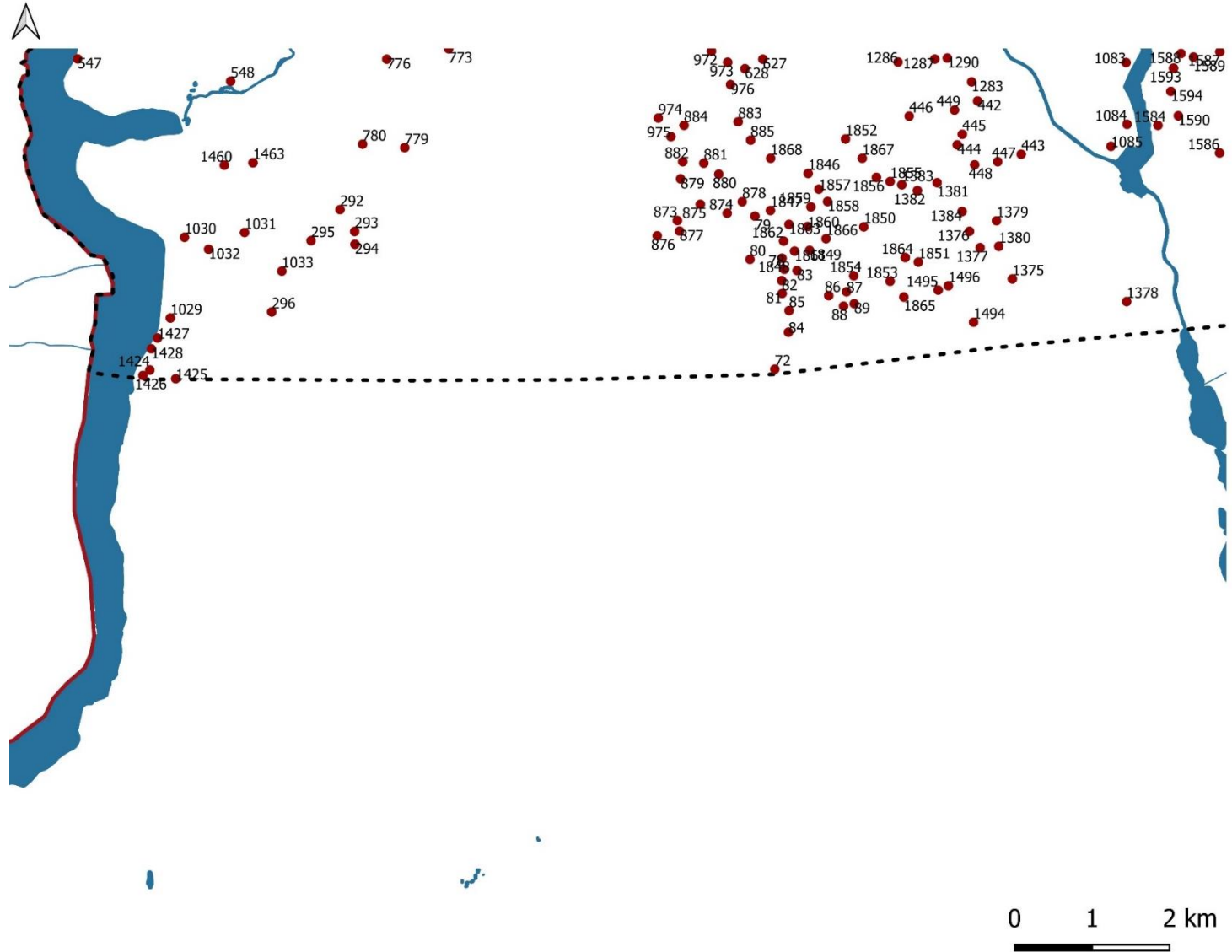
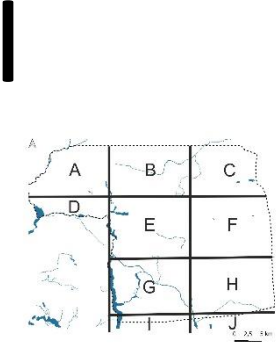

G

H

J

